

# Leksičko-značenjske strukture u francuskome i hrvatskome jeziku s osobitim obzirom na prefiksaciju

---

Petrak, Marta

Doctoral thesis / Disertacija

2022

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

<https://doi.org/10.17234/diss.2022.160442>

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:536648>

*Rights / Prava:* [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2024-07-01**



Sveučilište u Zagrebu  
Filozofski fakultet  
University of Zagreb  
Faculty of Humanities  
and Social Sciences

*Repository / Repozitorij:*

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb  
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)





Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet u Zagrebu

Marta Petrak

**LEKSIČKO-ZNAČENJSKE STRUKTURE  
U FRANCUSKOME I HRVATSKOME  
JEZIKU S OSOBITIM OBZIROM NA  
PREFIKSACIJU – KONTRASTIVNA  
ANALIZA**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2022.





Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Marta Petrak

**LEKSIČKO-ZNAČENJSKE STRUKTURE  
U FRANCUSKOME I HRVATSKOME  
JEZIKU S OSOBITIM OBZIROM NA  
PREFIKSACIJU – KONTRASTIVNA  
ANALIZA**

DOKTORSKI RAD

Mentori:

prof. dr. sc. Ida Raffaelli

izv. prof. dr. sc. Ivana Franić

Zagreb, 2022.





University of Zagreb

Faculty of Humanities and Social Sciences

Marta Petrak

**LEXICAL-SEMANTIC STRUCTURES IN  
FRENCH AND CROATIAN WITH AN  
EMPHASIS ON PREFIXATION – A  
CONTRASTIVE ANALYSIS**

DOCTORAL THESIS

Supervisors:

Ida Raffaelli, PhD, Full Professor

Ivana Franić, PhD, Associate Professor

Zagreb, 2022



## O MENTORICAMA

### **Prof. dr. sc. Ida Raffaelli**

Ida Raffaelli rođena je 22. lipnja 1970. u Zagrebu, gdje je završila Klasičnu gimnaziju, a potom studij francuskoga jezika s književnošću i komparativne književnosti na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Magistrirala je 1994. temom *Vokabular moralnih vrijednosti u djelima Chrétiena de Troyes*, a 2001. obranila disertaciju *Polisemija i sinonimija u leksiku klasičnoga starofrancuskog* (mentor akademik August Kovačec). Od 1993. znanstvena je novakinja u Zavodu za lingvistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, 2002. postaje docentica na Odsjeku za lingvistiku, 2010. izvanredna profesorica, a od 2014. izabrana je u znanstveno-nastavno zvanje redovite profesorice, a 2020. u znanstveno-nastavno zvanje redovite profesorice u trajnom zvanju na Katedri za opću lingvistiku Odsjeka za lingvistiku Filozofskoga fakulteta, gdje predaje *Sintaksu*, *Semantiku* i kolegije vezane uz kognitivnu lingvistiku na preddiplomskome i diplomskome studiju, u okviru kojega je osmislila smjer Kognitivna lingvistika. Voditeljica je znanstvenoga projekta *Leksička semantika u izradi hrvatskoga Wordneta* od 2007. do 2013. Od 2011. do 2015. članica je upravnoga odbora i voditeljica hrvatskoga tima u programu istraživačkoga umrežavanja pri ESF-u „The European Network on Word Structure. Cross-disciplinary approaches to understanding word structure in the languages of Europe“ – NETWORKS. Od 2012. do 2014. suradnica je i voditeljica hrvatskoga tima na međunarodnome projektu EOSS (*Evolution of Semantic Systems*) na Institutu Max Planck. Na projektu ACCOMPLISSH: *Accelerate Co-creation by Setting a Multi-actor Platform for Impact from Social Sciences and Humanities* (Obzor 2020) bila je članicom savjetodavnoga odbora (2016. – 2018.). Od 2019. koordinatricom je tima za izradu standarda zanimanja i kvalifikacija za lingvistiku unutar HKO projekta *Izazovi za društvene i humanističke znanosti: novi studiji i sustav kvalitete Filozofskog fakulteta u Zagrebu*. Od 2016. voditeljicom je radne skupine *Kognitivnolingvistička analiza jezičnih promjena i oporavak nakon moždanog udara* (s prof. dr. Milošom Judašem) – Centar izvrsnosti za bazičnu, kliničku i translacijsku neuroznanost.

Objavila je veći broj znanstvenih, preglednih radova u međunarodnim i al jezikoslovnim časopisima te veći broj poglavlja u knjigama kod inozemnih izdavača. Autorica je dviju monografskih i dviju uredničkih knjiga od kojih je posljednja *Lexicalization patterns in color naming: a cross-linguistic perspective* (u suautorstvu s Danielom Katunar i Barbarom Kerovec) objavljena 2019. kod uglednoga izdavača John Benjamins. Sudjelovala je na više od





trideset međunarodnih znanstvenih i stručnih skupova. U nastavi PDS-a lingvistike nositeljem je i izvođačem obaveznoga kolegija *Strukturalizam* te izbornoga kolegija *Dijakronijska semantika*. S prof. dr. sc. Velimirom Piškorcem osmislila je i drži nastavu iz *Propedeutičke radionice* na istome studiju. Mentoricom je pet obranjenih doktorskih radova te dvaju radova kojih su obranjene teme.

Od 2005. do 2015. bila je glavna urednica časopisa *Suvremena lingvistika*.

Od 2007. do 2014. bila je potpredsjednicom Hrvatskoga filološkog društva. Članicom je Matice hrvatske i Hrvatskoga filološkog društva te HDPL-a. Od 2009/10. do 2010/11. bila je pročelnicom Odsjeka za lingvistiku Filozofskoga fakulteta. Od 2018. godine voditeljicom je Poslijediplomskoga doktorskog studija lingvistike na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2017. do 2021. potpredsjednicom je za visoko obrazovanje Matičnoga odbora za filologiju, potpredsjednicom za visoko obrazovanje Područnoga vijeća za humanističke znanosti te je članicom Hrvatskoga povjerenstva za praćenje i unapređenje bolonjskoga procesa pri NZVTOR-u. Od 2021. članicom Matičnoga odbora za filologiju.



## **Izv. prof. dr. sc. Ivana Franić**

Ivana Franić rođena je u Dubrovniku 13. rujna 1970. godine. Diplomirala je francuski i ruski jezik i književnost 1995. godine na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Kao stipendistica francuske vlade 1994. g. bila je na studijskome boravku u Aix-en-Provenceu.

Na poslijediplomskome studiju Lingvistike na Filozofskome fakultetu obranila je 2002. magistarski rad pod naslovom *Pojam sintaktičke funkcije u Tesnièreovim Éléments de syntaxe structurale i u Martinetovoj Syntaxe générale* (mentor akademik August Kovačec), a 2005. obranila je doktorsku disertaciju pod naslovom *Mjesto dubrovačkih rukopisnih rječnika iz prve polovice 18. stoljeća u hrvatskoj leksikografiji (Dictionarium Latino-Illiricum Đure Matijaševića i Vocabolario italiano-illirico Lovre Cekinića)*, izrađen pod vodstvom dr. sc. Nade Vajs Vinja.

Od 1996. do 2010. radila je u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje kao znanstvena novakinja, najprije na projektu *Rječnici hrvatskoga jezika*, potom na projektima *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* i *Digitalizacija rukopisnoga rječnika Ivana Tanzlinghera Zanottija* (2004. – 2006.).

Godine 2006. izabrana je u znanstveno zvanje znanstvenoga suradnika, znanstveno područje humanističkih znanosti, polje filologija, 2015. u znanstveno zvanje višega znanstvenog suradnika, a u siječnju 2021. u zvanje znanstvenoga savjetnika. Od 16. prosinca 2009. djeluje u znanstveno-nastavnom zvanju docenta na Katedri za francuski jezik Odsjeka za romanistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a 22. travnja 2015. izabrana je u zvanje izvanrednog profesora.

Autorica je jedne znanstvene knjige s područja povijesne leksikografije te jedne znanstvene knjige s područja francuske sintakse (u tisku). Objavila je poglavlja u knjizi i znanstvene radove iz polja opće i francuske lingvistike (sintakse), metodike nastave francuskoga jezika te opće i povijesne leksikografije. Članica je uredništava dvaju znanstvenih časopisa *Vestnik za tuje jezike* (od 2011.) te *Suvremena lingvistika* (od 2014.). Recenzentica je dviju znanstvenih knjiga, jednoga sveučilišnoga udžbenika i desetak znanstvenih radova za znanstvene časopise i zbornike radova. Bila je dopredsjednicom Organizacijskoga odbora te članicom Znanstvenoga odbora triju međunarodnih znanstvenih skupova *Francontraste* koji su se 2010., 2013. i 2016. održali na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

U okviru sveučilišnoga preddiplomskoga i diplomskoga studija francuskoga jezika i književnosti nositeljica je kolegija iz područja semantike, leksikologije i leksikografije, kao i



kolegija na nastavničkom smjeru diplomskoga studija. Nastavu je izvodila i na Sveučilištu u Zadru.

Od ak. godine 2012./2013. do ak. godine 2016./2017. (travanj) obnašala je dužnost prodekanice za studijske programe i cjeloživotno obrazovanje Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Od ak. godine 2013./2014. do 2016./2017. bila je članicom Vijeća Društveno-humanističkoga područja Sveučilišta u Zagrebu. Od 2014. do 2017. bila je članicom Radne skupine za studijske programe Sveučilišta u Zagrebu pri Odboru za upravljanje kvalitetom. Bila je koordinatoricom Povjerenstva za reakreditaciju Filozofskoga fakulteta (ak. godina 2013./2014). Pri Sveučilištu u Zagrebu predsjedavala je Povjerenstvom za unutarnju prosudbu sustava za osiguravanje kvalitete (2017.), a bila je i članicom Povjerenstva za dodjelu rektorove nagrade i Odbora za znanost i međunarodnu suradnju. Od travnja 2017. do ožujka 2021. obnašala je dužnosti u Ministarstvu znanosti i obrazovanja: pomoćnice ministra znanosti i obrazovanja, a potom državne tajnice.



## ZAHVALE

Tijekom procesa rada na doktoratu mnogi su mi ljudi bili podrška i htjela bih im na ovome mjestu zahvaliti.

Veliku zahvalnost dugujem prije svega svojim mentoricama, Idi Raffaelli za kontinuirano (i ponekad majeutičko, u doslovnom i prenesenom smislu) propitkivanje koje me poticalo na usavršavanje, i Ivani Franić na stručnoj, ali i prije svega ljudskoj podršci još od studentskih dana.

Zahvalna sam i kolegama s doktorskog studija s kojima sam dijelila brige, nedoumice, ali i radosti i uspjehe, kao i prijateljima koji su mi pomogli s definicijama stručnih pojmova iz građe.

Na kraju želim najviše zahvaliti svojoj obitelji, posebno Marku, Nikoli i Jeleni – mojim najdražim ljudima, kojima i posvećujem ovaj rad.





## SAŽETAK

U temelju je ovoga rada pitanje načela leksičke izgradnje. To se pitanje istražuje na primjeru prefiksacije, a pristupa mu se supostavljanjem francuskoga i hrvatskog, dvaju jezika različitih grana indoeuropske porodice i različite morfološke složenosti. Za analizu u radu odabrani su leksemi tvoreni pomoću četiriju prefikasa, *sur-* i *sous-* (*sou-*) te *nad-* (*nat-*) i *pod-* (*pot-*). Pored prefigiranih tvorenica, dodatno se promatraju i prijedlozi *sur*, *sous*, *nad* i *pod* od kojih su navedena četiri prefiksa nastala. Osnovna je pretpostavka rada da razlike između navedenih dvaju jezika utječu na različitu izgradnju promatranog dijela leksika. Dodatne su pretpostavke da su promatrane leksičko-značenjske strukture produktivne u oba jezika, da su i prefiksi i prijedlozi polisemne jedinice te da dio prefiksálnih značenja, ali i prefigiranih leksema stoji u odnosu značenjske suprotnosti.

Građa za analizu prikupljena je iz dvaju usporedivih velikih mrežnih korpusa, frWaCa za francuski i hrWaCa za hrvatski. Korpusnom pretragom koja je ručno pročišćena dobivena su 1142 leksema, od čega 752 imenice, 264 glagola i 126 pridjeva. Riječ je o leksemima tvorenima pripajanjem jednoga od četiriju navedenih prefikasa na bazu koja pripada istoj leksičkoj kategoriji kao i tvorenica budući da se promatra samo čista prefiksacija.

Kao teorijsko-metodološki okvir za analizu je građe odabran model morfosemantičkih obrazaca koji počiva na temeljnim strukturalističkim postavkama, ali uključuje i neke osnovne elemente kognitivne lingvistike, u prvome redu onu o kontinuumu leksika i gramatike. U okviru modela MS obrazaca svaka se motivirana riječ promatra kao konstrukcija, čime se omogućuje ujednačen pristup dvama promatranim jezičnim elementima u ovome radu – prefiksima i prijedlozima – budući da se i prijedlozi promatraju kao dio konstrukcija koje tvore.

Analizom su potvrđene sve pretpostavke. Točnije, promatrani su prefiksi produktivni i tvore najveći broj imenica u oba jezika. Prefiksi i prijedlozi grade raslojenu polisemnu strukturu koja se organizira oko prototipnoga prostornog značenja koja služe kao polazište za brojna značenjska proširenja, ponajprije na temelju metafore, ali i pojmovne bliskosti. Velik dio tvorenica stoji u odnosu hiponimije prema vlastitoj osnovi, a uz to i između dijela prefiksálnih i prijedložnih značenja kao i parova prefigiranih tvorenica postoji odnos značenjske suprotnosti.

Najveće su promjene kao rezultat prefiksacije primijećene kod glagola. Kod dijela glagola dolazi do metaforizacije cijele tvorenice, što se puno rjeđe primjećuje kod imenica i pridjeva. Prefiksacija kod brojnih glagola dovodi do promjena u značenjsko-sintaktičkim



obilježjima tvoreći velik broj glagola slabe tranzitivnosti koji najčešće nemaju obilježje zahvaćenosti objekta, iako neki nemaju ni obilježje agentivnosti.

Ukupno gledajući, analiza je pokazala da se pomoću promatranih prefikasa tvore brojni leksemi kojima se ne obogaćuje samo leksik francuskoga i hrvatskog jezika, već i grade složeni unutarleksički odnosi (polisemija), a posredno i oni međuleksički (hiponimija i antonimija). Prefiksacija ima složenije učinke na hrvatski jezik, što je u skladu s početnom glavnom pretpostavkom. Ovim se radom daje prinos istraživanju prefiksacije općenito, posebno imenske i pridjevske koja je u literaturi slabije zastupljena, ali i omogućuje nov uvid u načela izgradnje leksičko-značenjskih struktura.



## ABSTRACT

This thesis focuses on principles of lexical construal. In order to do so, it explores a particular word-formation process, simple prefixation (e.g. Polinsky 2008:267; Körtvelyessy and Genči 2017:26; Babić 2002:375), defined as the attachment of a prefix to a base. The study presented in this thesis is conducted from a contrastive standpoint by looking into French and Croatian, languages from two branches of the Indo-European family which also differ with respect to morphological complexity, with Croatian being morphologically richer than French.

The analysis includes lexemes formed with the following four prefixes: *sur-* and *sous-* (*sou-*) (French) and *nad-* (*nat-*) and *pod-* (*pot-*) (Croatian). In addition to prefixed lexemes, prepositions *sur*, *sous*, *nad* i *pod*, from which the aforementioned prefixes stemmed, are also studied. The main hypothesis is that general differences between the French and Croatian language entail a different construal of the observed part of the lexicon. Additional hypotheses are that the observed lexical-semantic structures are productive in both languages, that both prefixes and prepositions are polysemous language units and that a part of prefixal meanings, as well as of the meanings of prefixed lexemes, represent antonyms.

The methodological approach in this thesis is a *corpus-based* one (Biber 2010:162-163), where conclusions are drawn on the basis of an analysis of observed language phenomena and in accordance with a set of theoretical settings. Data for the analysis were retrieved from two comparable large web corpora, frWaC (Baroni et al. 2009) for French and hrWaC (Ljubešić and Erjavec 2011) for Croatian. These two corpora slightly differ in size, but were composed following the same principles. Corpus search was conducted via CQL orders of the following type: the [word="sur.\*"] containing [tag="N.\*"]. In this particular order, all words belonging to the noun class (N.\*) are retrieved. Subsequently, the results were manually checked. The corpus search resulted in 1142 lexemes, 752 nouns, 264 verbs and 126 adjectives.

The theoretical and methodological framework for the analysis presented in this thesis is the model of morphosemantic patterns (Raffaelli and Kerovec 2008, 2017, Raffaelli 2012, 2013, 2015b, 2017, Filko and Raffaelli 2017, Raffaelli 2018) which is based on the main structuralist tenets. The model also includes some major Cognitive Linguistic features, such as the notion of grammar-lexicon continuum (Langacker 1987), as well as Conceptual Metaphor Theory (e.g. Lakoff and Johnson 1980). Within the model of morphosemantic patterns, every motivated word is considered to be doubly motivated, both formally and semantically, thus emphasizing the semantic approach to word-formation. In addition to that, motivated words are



perceived as constructions. This fact enabled us to have a unified approach to both prefixed lexemes and prepositions, the latter also being considered part of constructions they are used in.

The analysis has demonstrated that nouns are the most numerous lexical category in which prefixes develop the richest polysemy. Prefixal meanings are mostly more abstract and based on orientational metaphors. A great majority of prefixed nouns are hyponyms of their bases (e.g. *sous-vêtement* 'underwear' is a type of *vêtement* 'clothing item') and they are also endocentric.

Verbs are the lexical category that exhibits the most significant changes as a result of prefixation. Some prefixed verbs, especially in Croatian, undergo metaphorization as a whole, which is rarely the case in nouns and adjectives. Such metaphorized verbs are usually not hyponyms of their bases. In a number of verbs, prefixation leads to changes in the semantic-syntactic features. In this thesis, we have observed two such features: argument structure and transitivity, as the most relevant ones. In accordance with Hopper and Thompson (1980), we consider transitivity to be a gradable category in which two elements are especially important for the verbs analysed in this thesis: agentivity and affectedness of object. In both analyzed languages, prefixation usually results in the formation of verbs with weaker transitivity, i.e. lacking one of these two elements (or both), usually affectedness of object (e.g. *nadtrčati* 'lit. over-run someone; run better than someone', formed from *trčati* 'run'). A great majority of Croatian prefixed verbs are perfective with respect to verbal aspect. Verbs are the lexical category on which prefixation exercises the most profound influence. They are also the category in which the greatest differences between French and Croatian arise. More precisely, metaphor and semantic-syntactic changes are more present in Croatian verbs, while there is less hyponymy than in French verbs.

Adjectives are the least numerous lexical category in the analyzed corpora, and therefore exhibit the least developed polysemy. Their meanings are very similar to those found in prefixed nouns, and are predominantly abstract (e.g. *suractif* 'very active'). A majority of adjectives formed with the prefixes *sur-*, *sous-* and *pod-* are hyponyms of their bases, while those formed with the prefix *nad-* are an exception. The latter ones are mostly exocentric and do not represent hyponyms of their bases (e.g. *nadljudski* 'superhuman' is not *human*, but 'above human').

When it comes to prepositions, they usually appear in constructions containing a verb (e.g. *profesor bdije nad svojim razredom* 'lit. the professor stays awake over his class; the professor takes care of his class') or a noun (e.g. *sous la protection de l'ONU* 'under UN protection'). Some prepositional constructions such as the mentioned *bdjeti nad* 'watch over' are





cases of strong rection between a verb and a preposition and should be studied in more detail in further research. Analysis has demonstrated that prepositions too, like prefixes, are highly polysemous language elements. The number of their meanings is similar to those found in prefixes forming nouns, which is higher than both those of prefixes forming adjectives and verbs due to the larger number of nouns in the corpus. Still more important than the number of prepositional meanings is the fact that they differ significantly from the prefixal meanings, thus confirming one of our main initial hypotheses. More precisely, we have demonstrated that the different constructions in which prefixes and prepositions are used have very different effects on their semantic behaviour, leading to new prefixal meanings developing in prefixed lexemes under the influence of the bases.

In sum, the analysis has confirmed all the three hypotheses. First, the observed prefixes are productive, with the largest number of noun derivatives and the least number of adjectives in both languages. Second, prefixes and prepositions have a rich polysemous structure organized around a prototype, i.e. the spatial meaning serving as a basis for a number of meaning extensions. These extensions are based on orientational metaphors in a majority of cases, and on conceptual contiguity. Third, antonymy appears between a part of prefixal meanings, as well as between some pairs of prefixed lexemes, mostly nouns. A large part of prefixed lexemes are hyponyms of their bases. These findings demonstrate that prefixation affects not only the intralexical level, leading to polysemy, but also the interlexical level, resulting in antonymy and hyponymy.

Our analysis has shown that the observed prefixes form numerous lexemes that not only enrich the lexicon of the French and Croatian language respectively, but they also build complex intralexical (polysemy) and interlexical relations (hyponymy and antonymy). Prefixation has been shown to have more complex effects on Croatian, which is in line with our main hypothesis. This thesis makes a contribution to the exploration of prefixation in general, especially noun and adjective prefixation, which is less present in the literature than verb prefixation. The thesis also offers a new insight into the principles of the construction of lexical-semantic structures, which remain one of the less explored topics of word-formation.



## **KLJUČNE RIJEČI**

morfologija, tvorba riječi, prefiksacija, prefiks, prijedlog, strukturalizam, kognitivna lingvistika, model morfosemantičkih obrazaca, konstrukcija, kontrastivna analiza, francuski, hrvatski



## POPIS KRATICA

Adj	pridjev
CroDeriV	hrvatski računalni morfološki leksikon
eng.	engleski
fr.	francuski
DO	direktni objekt
GermaNet	njemački WordNet
HJP	Hrvatski jezični portal
IO	indirektni objekt
lat.	latinski
MS	morfosemantički
N	imenica
njem.	njemački
PG	pojmovna graničnost
Pref	prefiks
Prep	prijedlog
PU	pojmovna usađenost
PWN	prinstonski WordNet
S	subjekt
TLFi	rječnik Trésor de la langue française informatisé
V	glagol



## SADRŽAJ

<b>O MENTORICAMA.....</b>	<b>i</b>
Prof. dr. sc. Ida Raffaelli.....	i
Izv. prof. dr. sc. Ivana Franić.....	iii
<b>ZAHVALE .....</b>	<b>v</b>
<b>SAŽETAK.....</b>	<b>vi</b>
<b>ABSTRACT .....</b>	<b>viii</b>
<b>KLJUČNE RIJEČI .....</b>	<b>xi</b>
<b>POPIS KRATICA .....</b>	<b>xii</b>
<b>SADRŽAJ .....</b>	<b>xiii</b>
<b>1 UVOD.....</b>	<b>1</b>
1.1 Ciljevi istraživanja, očekivanja i pretpostavke .....	3
1.2 Struktura rada .....	5
<b>2 PREGLED ODABRANIH JEZIČNIH ELEMENATA .....</b>	<b>7</b>
2.1 Osnovna obilježja prefikasa.....	8
2.2 Prefiksi – gramatički ili leksički morfemi? .....	12
2.3 Prostorni prefiksi .....	15
2.4 Pristupi opisu prefikasa .....	18
2.5 Prefiksacija kao dio tvorbe riječi .....	19
2.5.1 Opća obilježja izvođenja .....	25
2.5.2 Opća obilježja slaganja (kompozicije) .....	31
2.5.3 Razlikovanje izvođenja i slaganja .....	32
2.6 Opća obilježja tvorbe riječi u francuskome i hrvatskom jeziku .....	36
2.6.1.1 Opća obilježja tvorbe riječi u francuskome .....	36
2.6.1.2 Opća obilježja tvorbe riječi u hrvatskome .....	37
2.6.2 O prefiksaciji u francuskome i hrvatskom jeziku općenito .....	38
2.6.2.1 Prefiksacija u francuskom .....	38
2.6.2.2 Prefiksacija u hrvatskom .....	38
2.6.3 Prefiksalna tvorba riječi .....	40
2.6.3.1 Prefiksalna tvorba imenica .....	41
2.6.3.2 Prefiksalna tvorba imenica u francuskom .....	42
2.6.3.3 Prefiksalna tvorba imenica u hrvatskom .....	43
2.6.4 Prefiksalna tvorba glagola .....	45





2.6.4.1	Argumentna struktura .....	45
2.6.4.2	Tranzitivnost .....	49
2.6.4.3	Glagolski vid.....	52
2.6.5	Prefiksalna tvorba glagola u francuskom .....	54
2.6.6	Prefiksalna tvorba glagola u hrvatskom .....	54
2.6.7	Prefiksalna tvorba pridjeva.....	56
2.6.7.1	Prefiksalna tvorba pridjeva u francuskom .....	60
2.6.7.2	Prefiksalna tvorba pridjeva u hrvatskom .....	60
2.7	Osnovna obilježja prijedloga .....	64
2.7.1	Regirani prijedlozi.....	67
2.7.2	Odabrani francuski i hrvatski prijedlozi.....	68
2.7.2.1	Francuski prijedlozi .....	68
2.7.2.2	Hrvatski prijedlozi .....	70
2.8	Odnosi prefikasa i prijedloga.....	76
<b>3</b>	<b>TEORIJSKI OKVIR .....</b>	<b>79</b>
3.1	Temeljne postavke strukturalističke lingvistike .....	79
3.2	Temeljne postavke kognitivne lingvistike .....	84
3.3	Model morfosemantičkih obrazaca .....	89
3.4	Unutarleksički i međuleksički značenjski odnosi.....	92
3.4.1	Polisemija u tvorbi riječi .....	93
3.4.1.1	Metafora.....	97
3.4.1.2	Pojmovna bliskost.....	99
3.4.2	Taksonomski odnosi.....	101
3.4.3	Odnosi suprotnosti.....	105
<b>4</b>	<b>METODOLOGIJA ANALIZE.....</b>	<b>111</b>
4.1	Prikupljanje primarnih jezičnih podataka.....	112
4.1.1	Korpusi .....	113
4.1.2	Korpusna pretraga .....	115
4.1.2.1	Prefiksi.....	116
4.1.2.2	Prijedlozi.....	120
4.2	Kontekstna analiza.....	121
4.3	Morfosemantička analiza.....	122
4.3.1	Prefiksi .....	122
4.3.2	Prijedlozi .....	126
4.4	Usporedba prefikasa i prijedloga .....	128



<b>5</b>	<b>ANALIZA ODABRANIH JEZIČIH ELEMENATA .....</b>	<b>129</b>
5.1	Imenice .....	129
5.1.1	Imenice tvorene prefiksom <i>sur-</i> .....	131
5.1.1.1	<i>Radnja</i> .....	131
5.1.1.2	<i>Stanje</i> .....	132
5.1.1.3	Emocije.....	133
5.1.1.4	Ljudsko biće .....	133
5.1.1.5	Prirodne pojave.....	133
5.1.1.6	Komunikacija.....	134
5.1.1.7	Artefakt.....	135
5.1.1.8	Spoznaja.....	136
5.1.1.9	Posjedovanje.....	136
5.1.1.10	Proces.....	137
5.1.1.11	Atribut.....	138
5.1.1.12	Skupina .....	138
5.1.1.13	Događaj.....	139
5.1.1.14	Životinje.....	139
5.1.1.15	Vrijeme .....	139
5.1.1.16	Prirodni predmeti .....	139
5.1.1.17	Količina.....	140
5.1.1.18	Opći zaključci o prefiksu <i>sur-</i> u imenicama .....	140
5.1.2	Imenice tvorene prefiksom <i>sous-</i> .....	143
5.1.2.1	Skupina .....	143
5.1.2.2	Odnos.....	144
5.1.2.3	Ljudsko biće .....	145
5.1.2.4	Lokacija .....	147
5.1.2.5	Prirodni predmeti.....	147
5.1.2.6	Prirodne pojave.....	148
5.1.2.7	Biljke .....	148
5.1.2.8	Posjedovanje.....	149
5.1.2.9	Spoznaja.....	149
5.1.2.10	Stanje.....	150
5.1.2.11	Artefakt .....	151
5.1.2.12	Komunikacija.....	152
5.1.2.13	Radnja .....	152



5.1.2.14	Atribut .....	153
5.1.2.15	Životinje .....	154
5.1.2.16	Proces .....	154
5.1.2.17	Događaj .....	154
5.1.2.18	Vrijeme .....	155
5.1.2.19	Oblik .....	155
5.1.2.20	Opći zaključci o prefiksu <i>sous-</i> u imenicama .....	155
5.1.3	Imenice tvorene prefiksom <i>nad-</i> .....	159
5.1.3.1	Ljudsko biće .....	159
5.1.3.2	Skupina .....	160
5.1.3.3	Artefakt .....	161
5.1.3.4	Prirodna pojava .....	162
5.1.3.5	Prirodni predmeti .....	162
5.1.3.6	Spoznaja .....	162
5.1.3.7	Količina .....	163
5.1.3.8	Komunikacija .....	163
5.1.3.9	Radnja .....	164
5.1.3.10	Atribut .....	164
5.1.3.11	Opći zaključci o prefiksu <i>nad-</i> u imenicama .....	165
5.1.4	Imenice tvorene prefiksom <i>pod-</i> .....	167
5.1.4.1	Artefakt .....	167
5.1.4.2	Ljudsko biće .....	168
5.1.4.3	Komunikacija .....	169
5.1.4.4	Skupina .....	170
5.1.4.5	Spoznaja .....	171
5.1.4.6	Radnja .....	171
5.1.4.7	Prirodne pojave .....	172
5.1.4.8	Prirodni predmeti .....	172
5.1.4.9	Posjedovanje .....	172
5.1.4.10	Stanje .....	173
5.1.4.11	Životinje .....	173
5.1.4.12	Lokacija .....	174
5.1.4.13	Vrijeme .....	174
5.1.4.14	Odnos .....	175
5.1.4.15	Atribut .....	175



5.1.4.16	Emocije .....	176
5.1.4.17	Proces .....	176
5.1.4.18	Opći zaključci o prefiksu <i>pod-</i> u imenicama .....	177
5.1.5	Prefiksalna antonimija u imenica .....	180
5.1.6	Opći zaključci o imenicama .....	183
5.2	Pridjevi.....	185
5.2.1	Pridjevi tvoreni prefiksom <i>sur-</i> .....	186
5.2.1.1	Percepcija.....	187
5.2.1.2	Prostor.....	187
5.2.1.3	Supstancija.....	187
5.2.1.4	Raspoloženje.....	188
5.2.1.5	Intelekt.....	189
5.2.1.6	Društvo .....	189
5.2.1.7	Odnos.....	190
5.2.1.8	Količina .....	191
5.2.1.9	Opće.....	191
5.2.1.10	Opći zaključci o prefiksu <i>sur-</i> u pridjevima .....	192
5.2.2	Pridjevi tvoreni prefiksom <i>sous-</i> .....	194
5.2.2.1	Percepcija.....	194
5.2.2.2	Prostor.....	194
5.2.2.3	Supstancija.....	195
5.2.2.4	Intelekt.....	195
5.2.2.5	Ponašanje .....	196
5.2.2.6	Društvo .....	196
5.2.2.7	Količina .....	197
5.2.2.8	Odnos.....	197
5.2.2.9	Opće.....	197
5.2.2.10	Opći zaključci o prefiksu <i>sous-</i> u pridjevima .....	198
5.2.3	Pridjevi tvoreni prefiksom <i>nad-</i> .....	200
5.2.3.1	Supstancija.....	200
5.2.3.2	Odnos.....	200
5.2.3.3	Društvo .....	200
5.2.3.4	Opće.....	201
5.2.3.5	Količina .....	201
5.2.3.6	Temporalnost .....	201





5.2.3.7	Opći zaključci o prefiksu <i>nad-</i> u pridjevima .....	201
5.2.4	Pridjevi tvoreni prefiksom <i>pod-</i> .....	203
5.2.4.1	Percepcija.....	203
5.2.4.2	Prostor.....	203
5.2.4.3	Supstancija.....	204
5.2.4.4	Intelekt .....	204
5.2.4.5	Društvo .....	204
5.2.4.6	Količina .....	205
5.2.4.7	Opće.....	205
5.2.4.8	Odnos.....	205
5.2.4.9	Opći zaključci o pridjevima tvorenim prefiksom <i>pod-</i> .....	205
5.2.5	Prefiksalna antonimija u pridjeva.....	207
5.2.6	Opći zaključci o pridjevima .....	209
5.3	Glagoli .....	210
5.3.1	Glagoli tvoreni prefiksom <i>sur-</i> .....	212
5.3.1.1	Promjena.....	212
5.3.1.2	Spoznaja.....	215
5.3.1.3	Stativno.....	216
5.3.1.4	Natjecanje .....	218
5.3.1.5	Posjedovanje.....	220
5.3.1.6	Komunikacija.....	221
5.3.1.7	Kretanje .....	222
5.3.1.8	Potrošnja .....	224
5.3.1.9	Kontakt .....	225
5.3.1.10	Percepcija.....	226
5.3.1.11	Društvo.....	227
5.3.1.12	Emocije .....	228
5.3.1.13	Stvaranje .....	230
5.3.1.14	Tijelo.....	230
5.3.1.15	Opći zaključci o glagolima tvorenim prefikso <i>sur-</i> .....	231
5.3.2	Glagoli tvoreni prefiksom <i>sous-</i> .....	235
5.3.2.1	Komunikacija.....	235
5.3.2.2	Posjedovanje.....	236
5.3.2.3	Društvo .....	237
5.3.2.4	Spoznaja.....	238



5.3.2.5	Stativno .....	239
5.3.2.6	Potrošnja .....	239
5.3.2.7	Kretanje .....	240
5.3.2.8	Opći zaključci o glagolima tvorenima prefiksom <i>sous-</i> .....	240
5.3.3	Glagoli tvoreni prefiksom <i>nad-</i> .....	242
5.3.3.1	Natjecanje .....	242
5.3.3.2	Stativno .....	244
5.3.3.3	Kontakt .....	246
5.3.3.4	Kretanje .....	248
5.3.3.5	Društvo .....	249
5.3.3.6	Percepcija.....	250
5.3.3.7	Komunikacija.....	250
5.3.3.8	Promjena.....	250
5.3.3.9	Spoznaja.....	251
5.3.3.10	Stvaranje .....	252
5.3.3.11	Opći zaključci o glagolima tvorenim prefiksom <i>nad-</i> .....	252
5.3.4	Glagoli tvoreni prefiksom <i>pod-</i> .....	256
5.3.4.1	Društvo .....	256
5.3.4.2	Kontakt .....	259
5.3.4.3	Komunikacija.....	260
5.3.4.4	Promjena.....	262
5.3.4.5	Stativno.....	264
5.3.4.6	Posjedovanje.....	267
5.3.4.7	Spoznaja.....	268
5.3.4.8	Emocije.....	270
5.3.4.9	Percepcija.....	270
5.3.4.10	Tijelo .....	271
5.3.4.11	Potrošnja .....	271
5.3.4.12	Stvaranje .....	272
5.3.4.13	Kretanje.....	273
5.3.4.14	Opći zaključci o glagolima tvorenim prefiksom <i>pod-</i> .....	274
5.3.5	Prefiksalna antonimija u glagola .....	278
5.3.6	Opći zaključci o glagolima.....	279
5.4	Prijedlozi.....	282
5.4.1	Prijedlog <i>sur</i> .....	283



5.4.1.1	'kontaktna supralokalnost'	283
5.4.1.2	'apstraktna lokacija'	285
5.4.1.3	'tema'	285
5.4.1.4	'mentalna aktivnost'	286
5.4.1.5	'temelj'	287
5.4.1.6	'kontrola'	289
5.4.1.7	'trajanje'	289
5.4.1.8	'udio'	291
5.4.1.9	'utjecaj'	292
5.4.1.10	'negativno djelovanje'	292
5.4.1.11	'negativne emocije'	293
5.4.1.12	'superiornost'	293
5.4.1.13	Opći zaključci o prijedlogu <i>sur</i>	294
5.4.2	Prijedlog <i>sous</i>	295
5.4.2.1	'kontaktna sublokalnost'	295
5.4.2.2	'sublokalnost'	296
5.4.2.3	'fizičko djelovanje'	296
5.4.2.4	'nedostatak kontrole'	297
5.4.2.5	'okolnosti'	297
5.4.2.6	'kondicionalnost'	298
5.4.2.7	'oznaka'	298
5.4.2.8	'kategorizacija'	299
5.4.2.9	'vodstvo'	299
5.4.2.10	'utjecaj'	300
5.4.2.11	'zaštita'	300
5.4.2.12	'doba'	301
5.4.2.13	'kraće trajanje'	301
5.4.2.14	'disimulacija'	302
5.4.2.15	'negativno djelovanje'	302
5.4.2.16	'manji opseg'	303
5.4.2.17	Opći zaključci o prijedlogu <i>sous</i>	304
5.4.3	Prijedlog <i>nad</i>	305
5.4.3.1	'supralokalnost'	306
5.4.3.2	'kontaktna supralokalnost'	307
5.4.3.3	'superlativnost'	307



5.4.3.4	'zaštita'.....	308
5.4.3.5	'kontrola' .....	309
5.4.3.6	'negativno djelovanje' .....	310
5.4.3.7	'superiornost' .....	311
5.4.3.8	'emocije' .....	311
5.4.3.9	'mentalna aktivnost' .....	313
5.4.3.10	Opći zaključci o prijedlogu <i>nad</i> .....	314
5.4.4	Prijedlog <i>pod</i> - .....	315
5.4.4.1	'sublokalnost'.....	316
5.4.4.2	'kontaktna sublokalnost' .....	316
5.4.4.3	'fizičko djelovanje' .....	317
5.4.4.4	'oznaka' .....	318
5.4.4.5	'nedostatak kontrole' .....	318
5.4.4.6	'zaštita'.....	318
5.4.4.7	'vodstvo'.....	319
5.4.4.8	'kategorizacija' .....	319
5.4.4.9	'negativna pojava'.....	320
5.4.4.10	'okolnosti' .....	320
5.4.4.11	'disimulacija'.....	321
5.4.4.12	'kondicionalnost'.....	321
5.4.4.13	'doba' .....	322
5.4.4.14	Opći zaključci o prijedlogu <i>pod</i> .....	322
5.4.5	Opći zaključci o prijedlozima .....	325
<b>6</b>	<b>RASPRAVA.....</b>	<b>329</b>
6.1	Imenice .....	330
6.2	Pridjevi.....	334
6.3	Glagoli .....	335
6.4	Prijedlozi i njihovi suodnosi s prefiksima .....	339
6.5	Međuleksički odnosi.....	342
6.6	Prefiksacija u kontinuumu tvorbenih načina .....	344
6.7	Zaključne napomene.....	346
<b>7</b>	<b>ZAKLJUČAK .....</b>	<b>349</b>
	<b>POPIS LITERATURE.....</b>	<b>353</b>
	<b>PRILOG 1 .....</b>	<b>372</b>
	<b>PRILOG 2 .....</b>	<b>380</b>





<b>PRILOG 3 .....</b>	<b>383</b>
<b>ŽIVOTOPIS AUTORICE .....</b>	<b>385</b>
<b>POPIS OBJAVLJENIH RADOVA .....</b>	<b>387</b>



## 1 UVOD

Ovaj se rad svrstava u niz rastućega broja istraživanja kojima se u novije vrijeme morfologija, pa tako i tvorba riječi, proučava s naglaskom na značenjsku dimenziju (usp. Raffaelli 2015:269). U njegovu su središnjem interesu prefiksi i njihov utjecaj na gradbu leksičko-značenjskih struktura u francuskome i hrvatskom jeziku. Prefiksi su vezani morfemi koji se u navedenim dvama jezicima najčešće pripajaju imenicama, glagolima i pridjevima tvoreći nove lekseme. U radu se proučavaju samo leksemi nastali tzv. čistom prefiksacijom, odnosno imenice od imenica (npr. *sur-* + *spécialisation* 'specijalizacija' > *sur-spécialisation* 'prekomjerna specijalizacija'; *pod-* + *suknja* > *pod-suknja*), glagoli od glagola (npr. *sur-* + *évaluer* 'procijeniti' > *surévaluer* 'precijeniti'; *pod-* + *mazati* > *podmazati*) te pridjevi od pridjeva (npr. *sous-* + *financé* 'financiran' > *sous-financé* 'nedostatno financiran'; *nad-* + *politički* > *nadpolitički*). Drugim riječima, tvorbene su osnove u ovome radu uvijek leksemi.

Ovaj se rad usredotočuje na čistu prefiksaciju kao tvorbeni način kojim se želi detaljno istražiti utjecaj prefiksacije na gradbu leksika. Biranjem jednoga tvorbenoga načina – prefiksacije – ujedno se ograđujemo od bavljenja ostalim elementima koji mogu imati ulogu prilikom tvorbe novih riječi pripajanjem prefikasa, poput sufikasa u prefiksarno-sufiksnoj tvorbi. Primjerice, u tvorbi pridjeva poput *sous-marin* 'podmorski' ili *nadgrobni* sudjeluju i prefiks i sufiks, stoga su takvi primjeri izostavljeni iz analize u ovome radu.

Prefiksacija je pojava o kojoj postoji zaista opsežna literatura, napose u slavenskim jezicima, i to posebno za glagole. Ipak, daleko je manje istraživanja posvećeno pitanju prefiksarne tvorbe ostalih leksičkih kategorija poput imenica i pridjeva, stoga je jedan od prinosa ovoga rada davanje sveobuhvatnijega pogleda na prefiksaciju uključivanjem triju velikih leksičkih kategorija – prefigiranih imenica, glagola i pridjeva. U ovom se istraživanju usredotočujemo na francuske prefikse *sur-* 'na-' i *sous-* 'pod-' te hrvatske *nad-* i *pod-* kao bliskoznačne jezične elemente koji načelno funkcioniraju kao suprotni parnjaci. Tim će se prefiksima pridodati i analiza prijedloga *sur*, *sous*, *nad* i *pod* od kojih su navedeni prefiksi nastali. Dodavanjem prijedloga u analizu želimo produbiti razumijevanje ponašanja prefikasa budući da prijedlozi od kojih su navedeni prefiksi nastali imaju različita funkcionalna obilježja i pojavljuju se u različitim konstrukcijama. Upravo će zato biti zanimljivo promotriti i usporediti kakva značenja ostvaruju prijedlozi, a kakva od njih nastali prefiksi koji ulaze u drukčije odnose s elementima konstrukcija u kojima se rabe.

Jedna je od dodatnih specifičnosti istraživanja predstavljenoga u ovome radu kontrastivni pristup kojim će se supostaviti dva različita jezika, jedan romanski (francuski) i jedan slavenski (hrvatski). U analizi ćemo polaziti od francuskoga jezika da bismo potom vidjeli što se s promatranim dijelom leksika događa u hrvatskome. Cilj nam je takva metodološkog postupka provjeriti ima li razlika u gradbi proučavanog dijela leksika u dvama tipološki različitim jezicima od kojih je francuski više arbitran jezik, a hrvatski više motiviran jezik koji je ujedno i morfološki bogatiji. Na taj će način uvid u pravilnosti leksičkoga ustroja dvaju različitih jezika obogatiti pogled na prefiksaciju i značenjski potencijal prefikasa i prijedloga s obzirom na njihova različita leksičko-funkcionalna obilježja.

Teorijsko-metodološka podloga za ovaj rad temelji se na sprezi strukturalizma, odnosno promatranja jezika kao sustava koji čine složeni odnosi njegovih sastavnih elemenata, i kognitivne lingvistike kao suvremenijeg pristupa jeziku u kojem se kao jedno od glavnih načela ističe kontinuum gramatike i leksika. Kognitivnolingvističkom je pristupu svojstveno i promatranje prefikasa i prijedloga kao polisemno ustrojenih kategorija (npr. Lakoff 1987; Tyler i Evans 2003; Šarić 2008; Matovac 2017; Petrak i Raffaelli 2018; Petrak 2021a), što je također jedna od temeljnih postavki ovoga rada. Takav se pogled na prijedloge i prefikse razlikuje od načelno homonimnoga promatranja tih jezičnih elemenata, kakav je prevladavao u tradicionalnim pristupima (npr. Peytard 1975; usp. Belaj 2008:12).

Kao uži teorijsko-metodološki pristup za analizu građe odabran je model morfosemantičkih obrazaca (Raffaelli i Kerovec 2008, 2017, Raffaelli 2012, 2013, 2015b, 2017, Filko i Raffaelli 2017, Raffaelli 2018, v. poglavlje 3.3) zbog toga što se njime pridaje podjednaka pozornost tvorbenim (morfološkim) i značenjskim procesima koji djeluju pri nastanku novih riječi. Riječ je o modelu koji se temelji na osnovnim postavkama strukturalizma, kognitivne gramatike, ali i konstrukcijskih gramatika. Zahvaljujući konstrukcijskogramatičkome pogledu, u radu prefikse i prijedloge na objedinjen način promatramo kao dijelove konstrukcija u kojima se rabe, a koje bitno utječu na njihova obilježja. Kod prefikasa je riječ o konstrukciji općeg tipa [Pref [X]]<sub>X</sub> u kojoj je X motivirana imenica, glagol ili pridjev, dok se prijedlozi javljaju u konstrukcijama u kojima se najčešće rabe imenice i glagoli, a rjeđe i pridjevi. Glavno pitanje koje ćemo istražiti u analizi jest koja značenja prefiksi i prijedlozi ostvaruju kao dio konstrukcija u kojima se rabe te pomoću kojih se mehanizama građe prefiksalna i prijedložna značenja.

Valja još napomenuti da se u radu primjenjuje uporabni pristup, što podrazumijeva da se zaključci donose na temelju pravilnosti uočenih u građi. Građa je za analizu prikupljena iz dvaju velikih usporedivih mrežnih korpusa, frWaC-a i hrWaC-a. Riječ je o ukupno 1142

leksema (imenice, glagola i pridjeva) tvoreni čistom prefiksacijom od promatranih prefikasa koji se javljaju s čestotnošćom od 10 ili više pojavnica.

Na kraju ovoga uvodnog razdjela važno je istaći da postoji malo radova u kojima se sustavno obrađuju značenjski odnosi između skupina tvorbenih riječi i značenjske strukture afikasa (usp. Raffaelli 2015:275), a ovim se radom želi dati prinos istraživanju upravo tih pitanja.

U sljedećem ćemo razdjelu iznijeti ciljeve istraživanja predstavljenog u ovome radu, kao i pretpostavke koje će se provjeriti prilikom analize jezične građe.

## 1.1 Ciljevi istraživanja, očekivanja i pretpostavke

Istraživanje opisano u ovome radu ima nekoliko ciljeva. Osnovni je cilj rada istražiti pravilnosti leksičko-značenjskih struktura koje prefiksi *sur-* i *sous-* te *nad-* i *pod-* grade s imenicama, glagolima i pridjevima u francuskome i hrvatskom jeziku. Istraživanje je postavljeno kontrastivno jer se želi ispitati kakvi su učinci prefiksacije na gradbu leksika u dvama tipološki sličnim jezicima različite morfološke složenosti. Dodatni su ciljevi 1) analizirati kako prefiksacija utječe na svaku od pojedinih leksičkih kategorija s obzirom na njezina specifična obilježja i 2) istražiti istooblične prijedloge *sur* i *sous* te *nad* i *pod* od kojih su navedeni prefiksi nastali kako bi se vidjelo utječu li različite konstrukcije u kojima se prefiksi i prijedlozi rabe na razvijanje različitih značenja tih elemenata.

Istraživanjem se želi provjeriti nekoliko pretpostavki. Glavna je pretpostavka da hrvatski ima razrađeniju morfosemantičku strukturu<sup>1</sup> dijela leksika koji nastaje prefiksacijom zbog veće morfološke složenosti toga jezika u odnosu na francuski. Drugim riječima, očekujemo da će u hrvatskome prefiksacija imati dublje i složenije učinke na tvorbu novih leksema. Pretpostavljamo također da će takvi učinci biti specifični za svaku leksičku kategoriju. Točnije, kod prefigiranih imenica očekuje se zamjetna uloga hiponimije (kao npr. u parovima *sous-amendement* 'amandman na drugi amandman' – *amendement* 'amandman' ili *podbroj* 'dodatni broj koji je dio glavnog broja' – *broj*), dok se kod dijela glagola očekuju promjene u

---

<sup>1</sup> *Morfosemantička struktura* naziv je kojim se u novijim radovima (npr. Fried 2007, Gebhard 2010, Raffaelli i Kerovec 2008, 2017, Raffaelli 2012, 2013, 2015b, 2017, Filko i Raffaelli 2017, Raffaelli 2018) pristupa opisu leksičkog ustroja nekoga jezika isticanjem istodobnog djelovanja značenjskih i tvorbenih procesa. Na taj se način želi istaći vrlo važna uloga značenjskih procesa u tvorbi leksema kojoj je ranije posvećivano manje pozornosti jer se prednost davala formalnim, gramatičkim (tj. tvorbenim) procesima kojima nastaju riječi. O tome će se pojmu detaljno govoriti u poglavlju 4.3.

značenjsko-sintaktičkim obilježjima (npr. dok je osnovni glagol *letjeti* neprijelazan, njegova je prefigirana izvedenica *nadletjeti* prijelazna).

Uz gore spomenutu glavnu se pretpostavku veže i nekoliko dodatnih, od kojih je prva ta da su promatrane leksičko-značenjske strukture produktivne u oba jezika. Druga je pretpostavka da su i prefiksi i prijedlozi polisemne jedinice koje pod utjecajem konstrukcija u koje ulaze grade raslojenu značenjsku strukturu. Treća je pretpostavka da dio prefiksálnih značenja, ali i prefigiranih leksema stoji u odnosu značenjske suprotnosti zbog činjenice da i sami prefiksi *sur-* i *sous-* te *nad-* i *pod-* načelno predstavljaju antonimne parove. Zbog te pretpostavke očekujemo da će antonimija imati važnu ulogu u gradbi promatranih leksičko-značenjskih struktura.

Četvrta je pretpostavka da prijedlozi zbog svojih funkcionalnih obilježja, tj. pojavljivanja u širem sintaktičkom okviru, ostvaruju značenja koja su djelomice različita od značenja prefikasa koji su iz njih nastali. Drugim riječima, očekujemo da će višeznačnost prefikasa i prijedloga biti donekle istovjetna, ali i da će se ustanoviti određene razlike koje posredno utječu na različitu gradbu ne samo njihovih značenja, već i promatranog dijela hrvatskog i francuskog leksika.

Budući da četiri prefiksa koje promatramo označavaju prostorne odnose na okomitoj osi, koja je u literaturi opisana kao plodan izvor različitih metafora, očekuje se i veća uloga toga značenjskog mehanizma u nastanku izvedenih značenja prefigiranih leksema. Promatranje tvorbe s aspekta značenjskih mehanizama koji je prate ukazuje na pravilnosti u povezivanju pojmova u ljudskome umu, a posredno ukazuje i na to kako govornici nekoga jezika opojmljuju izvanjezični svijet. Upravo je to jedan od važnijih očekivanih prinosa ovoga rada jer ne postoji mnogo radova u kojima se sustavno analizira utjecaj metafore na tvorbu riječi i leksikalizaciju kao proces nastanka novih riječi (v. Raffaelli 2015:279).

I naposljetku, ovim se radom promatra ustroj jednog dijela leksika francuskoga i hrvatskog jezika na temelju jasno definiranoga tvorbenog načina (čiste prefiksacije) i elemenata (prefikasa) koji u njemu sudjeluju. O tome dosada, koliko nam je poznato, nije opširnije pisano. Analizom će se dobiti detaljan uvid u leksičko-značenjske strukture koje čine promatrani dio leksičke strukture dvaju jezika. Na taj način dat će se doprinos razumijevanju složenih odnosa tvorbe riječi i značenja, što je jedno od slabije istraženih područja jezikoslovlja koje je ujedno i jedan od temeljnih elemenata za dubinsko razumijevanje ustroja leksika i načela njegove izgradnje (usp. Raffaelli 2015:284).

## 1.2 Struktura rada

Ovaj rad započinje *Uvodom* u kojemu se sažeto iznosi sadržaj koji će se u njemu pojavljivati.

Nakon toga slijede *Ciljevi istraživanja, očekivanja i pretpostavke*, poglavlje u kojem se sažeto ističu ciljevi istraživanja i pretpostavke na kojima se ono temelji, a koje će biti provjerene u analizi.

Nakon *Uvoda* slijede tri teorijsko-metodološka poglavlja: *Pregled odabranih jezičnih elemenata, Teorijski okvir* i *Metodologija analize*. U poglavlju *Pregled odabranih jezičnih elemenata* daje se detaljan pregled literature o prefiksima, njihovim osnovnim obilježjima i razlikama spram ostalih afikasa. Izlažu se obilježja prefiksacije kao tvorbenoga načina te se propituje njezino specifično mjesto unutar tvorbe riječi. Iznose se razlozi za promatranje prefiksacije pomoću prefikasa promatranih u ovome radu kao tvorbenoga načina na razmeđu između izvođenja i slaganja. Kratko se iznose osnovna obilježja tvorbe riječi u francuskome i hrvatskome općenito, odnosno o prefiksaciji u navedenim dvama jezicima specifično. Potom se govori o utjecaju prefiksacije na pojedine leksičke kategorije – imenice, glagole i pridjeve, u suodnosu s njihovim specifičnim obilježjima. U posljednjem se dijelu poglavlja govori o obilježjima promatranih prijedloga te o njihovim odnosima s prefiksima.

U sljedećem se poglavlju naziva *Teorijski okvir* donose temeljne postavke dvaju teorijskih okvira na kojima temeljimo vlastiti pristup građi: strukturalističke i kognitivne lingvistike, uz isticanje njihovih dodirnih točaka. Opisuje se uži model izabran za analiziranje građe, tzv. model morfosemantičkih obrazaca, koji počiva na osnovnim postavkama spomenutih teorijskih okvira, strukturalističke i kognitivne lingvistike te konstrukcijskih gramatika, čije se temeljne ideje kratko navode. Kao ključna se teorijska postavka u ovome dijelu ističe kontinuum leksika i gramatike koji se očituje u pridavanju jednake pozornosti tvorbenim (morfološkim, tj. gramatičkim) i značenjskim obilježjima tvorbe riječi.

Nakon toga slijedi poglavlje naslovljeno *Metodologija analize*. U njemu se donose detalji o prikupljanju i obradi građe. Obrazlaže se odabir velikih mrežnih korpusa frWaC i hrWaC te opisuje postupak prikupljanja građe iz tih korpusa, kao i elementi metodologije specifični za svaku pojedinu leksičku kategoriju.

Potom slijedi opsežno poglavlje s nazivom *Analiza odabranih jezičnih elemenata* koje se dijeli u četiri velika potpoglavlja: *Imenice, Pridjevi, Glagoli* i *Prijedlozi*. U navedenim se poglavljima detaljno iznosi analiza svake od leksičkih kategorija u skladu s njezinim specifičnostima.



Nakon navedenih četiriju poglavlja slijedi završno poglavlje analize pod naslovom *Rasprava*. U njemu se uvidi dobiveni analizom građe iz korpusa usustavljaju i dovode u odnos s teorijsko-metodološkim postavkama uz isticanje kontrastivnoga pogleda na temu i izvornoga prinosu rada.

Na kraju slijedi *Zaključak* u kojemu se sažimaju najistaknutiji rezultati proizašli iz istraživanja prikazana u ovome radu i naglašava njegov znanstveni prinos.

## 2 PREGLED ODABRANIH JEZIČNIH ELEMENATA

U ovom se poglavlju daje pregled obilježja jezičnih elemenata koji će biti predmet obrade u kasnijim poglavljima analize, kao i relevantnih jezičnih pojava povezanih s odabranim jezičnim elementima. Veći je dio ovoga poglavlja posvećen prefiksima i prefiksaciji, dok se manji odnosi na prijedloge, sukladno temi doktorskoga rada. Tema su ovoga rada u užem smislu francuski prefiksi *sur-* i *sous-* (*sou-*) te hrvatski prefiksi *nad-* (*nat-*) i *pod-* (*poda-*, *pot-*)<sup>2</sup>, točnije imenice, glagoli i pridjevi nastali pomoću navedenih prefikasa procesom *jednostavne prefiksacije* (eng. *simple prefixation*, v. npr. Polinsky (2008:267); Körtvelyessy i Genči (2017:26) ili *čiste prefiksacije* (usp. Babić 2002:375). To znači da se u ovome radu ne obrađuju leksemi koji sadrže ciljane prefikse (*sous-*, *sur-*, *nad-* i *pod-*), a nastali su drugim tvorbenim načinima, primjerice prefiksarno-sufiksarnom tvorbom (npr. *sous-mar-in* 'podmorski' ili *nad-zem-ni* 'onaj koji je iznad zemlje'). Zbog središnje će teme rada u ovom početnom dijelu biti detaljnije riječi o samim prefiksima jer pregledom dosadašnjih istraživanja i radova želimo dati i svojevrsnu sintezu saznanja o prefiksaciji.

U središtu se ovoga rada nalazi pitanje morfosemantičkoga potencijala prefikasa u izgradnji leksika. Znakovito je u tom kontekstu da Grickat (1967:126) pišući o prefiksaciji, doduše napose u vezi s glagolima, kaže da je riječ o „neobično istančan[u] tkanj[u] jezičkih činjenica“. Tim riječima Grickat (1967) već prepoznaje ono što će se posebno naglasiti u kognitivnolingvističkome pogledu na jezik, a to je da leksik nije repozitorij arbitrarnih i idiosinkratičkih elemenata, kao što se tvrdilo u nekim teorijama poput Chomskyjeve (1995:30), u kojima se smatralo da se sistematičnost i kreativnost u jeziku mogu pronaći samo na razini morfosintakse (usp. Tyler i Evans 2003:5), već i da je leksik itekako strukturiran sustav složenih međudnosa među kojima se mogu, i trebaju, pronalaziti pravilnosti, a prefiksi svojim značenjskim potencijalom pridonose stvaranju te leksičke složenosti.

---

<sup>2</sup> Francuski se prefiks *sous-* javlja s alomorfofom *sou-*, a hrvatski se prefiksi javljaju i kao alomorfi *nat-* te *poda-* i *pot-*. Kada je općenito riječ o morfonološkim obilježjima prefikasa, valja znati da se granica prefiksalnoga morfema i osnove prilično razlikuje od granice osnove i sufiksalnoga morfema po tomu što je prva granica aglutinacijskog, a druga fuzijskog karaktera (Silić i Pranjković 2005:24). To znači da na granici između prefiksa i osnove ne može doći do stapanja fonema. Točnije, na granici prefiksa i osnove u slučaju „kad se zvučni suglasnici nađu ispred nezvučnih, [oni] prelaze u svoje nezvučne parnjake“ (Silić i Pranjković 2005:24):  $d + p > tp$ ,  $d + k > tk$ . To se događa i u riječima prefigiranima s *nad-* i *pod-*, od čega je nekoliko primjera obuhvaćenih analizom u ovom radu, kao npr: *natkriti*, *natkabina*, *natporučnik*, *natpastir*, *natprirodan*, i sl.

## 2.1 Osnovna obilježja prefikasa

Prefiksi ili predmetci<sup>3</sup> koje promatramo u ovome radu značajni su afiksi kojima se izražava tvorbena značenja riječi (Barić i dr. 1997:291). Afiksi su, općenito govoreći, vezani morfemi koji imaju ulogu sastavnih dijelova riječi, a vezuju se s korijenom ili osnovom, odnosno jednostavnije bazom, koja može biti jednostavna ili već sadržavati afiks (Riegel i dr. 1999:537). Afiksacija je tvorbeni način kojim nastaje najveći broj riječi u jezicima svijeta (Marković 2012:55). Valja istaknuti da afiksacija nije monolitna pojava, već ona obuhvaća više načina tvorbe, kao što su sufiksacija<sup>4</sup>, prefiksacija, cirkumfiksacija, infiksacija, transfiksacija, itd. (npr. Olsen 2014:26). Većina autora afiksaciju smatra dijelom derivacije, odnosno izvođenja, u koje se ubrajaju i drugi načini tvorbe riječi poput konverzije, unatražne tvorbe (prema Marković 2012, eng. *back-formation*), analogije, stapanja, reduplikacije i dr. (npr. Olsen 2014: 26).

Iz funkcionalnoga gledišta prefiksi mogu biti derivacijski (ili *rječotvorni*, prema Silić i Pranjković 2005) ili, mnogo rjeđe, fleksijski<sup>5</sup> (tj. *oblikotvorni*, prema Silić i Pranjković 2005), kakvi postoje, primjerice, u bantuškim jezicima (Marković 2012:58). U francuskome i hrvatskom postoje samo derivacijski prefiksi, odnosno prefiksi kojima nastaju novi leksemi, i upravo su oni u središtu interesa ovoga rada.

Prefiksi su općenito govoreći vezani morfemi koji se pripajaju drugim morfemima i prethode im u tvorenici, a njihov je položaj ispred osnove ono što se najčešće navodi kao njihovo glavno obilježje. Iako bi se moglo činiti da je položaj afiksa unutar tvorenice banalan podatak, važno je naglasiti da je on „čvrsto određen“, odnosno ne samo da čini jednu od osnovnih razlika između najčešćih afikasa – prefikasa i sufikasa, dvaju „osnovnih položajnih razreda afikasa u prirodnim jezicima“ – već utječe i na činjenicu da se isti morfem rijetko može pronaći u oba položaja, odnosno ispred i iza baze, a ako se i pojavljuje na taj način, obično je riječ o nedavnim klitikama<sup>6</sup> (Plungjan 2016:73-74).

Kako smo već naglasili, u jezicima svijeta najčešći je način gradbe riječi afiksarno, a od svih je afiksarnih načina tvorbe riječi najzastupljenija sufiksacija (npr. Mithun 2003:155; Matasović 2005:70; Marković 2012:55). Drugim riječima, „vezani [je] morf bez premca u jezicima svijeta (...) sufiks“ i sufiks je „afiks *par excellence*“ (Marković 2012:55). Za

---

<sup>3</sup> Naziv *predmetci* upotrebljavaju, primjerice, Silić i Pranjković (2007), Budja (2001) i Jelaska i Kolaković (2009).

<sup>4</sup> Imenska sufiksacija, napose u hrvatskome, detaljno je obrađena u doktorskom radu Filko (2020).

<sup>5</sup> Zbog toga Plungjan (2016:83) govori o „gramatičk[o]j povlaštenost[i] sufikasa“ u većini jezika svijeta.

<sup>6</sup> Takav primjer postoji u abhasko-adigejskim jezicima u kojima se nijekanje izriče (glagolskim) afiksom *-m<ə>-* koji se može naći i u prefiksnom i u sufiksnom položaju (Plungjan 2016:74).

usporedbu je prefiksacije i sufiksacije zanimljivo istraživanje Körtvélyessy i Genčija (2017:22), koji navode da je od 73 jezika svijeta koje su analizirali u svima (100%) prisutna sufiksacija, dok je prefiksacija zastupljena u 52 (71.23%). Ipak, valja naglasiti da među jezicima koji poznaju prefiksaciju mogu postojati znatne razlike. Naime, postoje jezici u kojima prefiksi imaju velik potencijal izražavanja različitih suptilnih značenja, napose u sprezi s glagolima, poput slavenskih jezika, latinskog ili njemačkog, dok s druge strane postoje oni u kojima je broj derivacijskih prefikasa minimalan ili ih uopće nema, kao što su uralski (Körtvélyessy i Genči 2017:22) ili pak altajski jezici, u kojima su malobrojni prefiksi posuđeni iz intenzivnih kontakata s nealtajskim jezicima (Nikolaeva 2014:501).

Iz prethodnih je odlomaka razvidno da se o prefiksima često govori u kombinaciji sa sufiksima, a neki autori čak tvrde da prefiksi i sufiksi „funkcioniraju veoma slično“ (npr. Marković 2012:58), svodeći njihovu razliku na puko pitanje položaja unutar tvorenica (v. i Fábregas i Scalise 2012:10), no s takvim se stavom ne možemo složiti jer među tim dvjema kategorijama afikasa postoje i bitne razlike (npr. Corbin 1999). Točnije, među osnovnim su razlikama između prefikasa i sufikasa sljedeće: 1) činjenica da sufiksi često mijenjaju kategoriju riječi, dok prefiksi to rijetko čine, 2) činjenica da brojni prefiksi potječu od prijedloga i s njima ulaze u složene formalno-značenjske odnose zbog čega neki autori prefiksaciju smatraju dijelom slaganja, dok većina autora sufiksaciju nedvojbeno smatra dijelom izvođenja i 3) treća važna razlika između prefikasa i sufikasa proizlazi iz šire arealne i tipološke perspektive zahvaljujući kojoj znamo da je raširenost sufikasa u jezicima svijeta općenito veća od prefiksacije te da je u svijetu više jezika koji rabe isključivo sufikse (kao npr. aglutinativni jezici poput baskijskoga, finskog, turskog ili mongolskog) od onih, iznimno rijetkih, koji rabe isključivo prefikse, poput tajskoga, službenoga jezika Tajlanda (Marković 2012:55).

Nakon što smo istakli glavna obilježja prefikasa, valja reći da je sam naziv *prefiks* problematičan (npr. Marchand 1969:129). Povijesno gledajući, riječ je o relativno recentnu nazivu<sup>7</sup> koji se rabi za više jezičnih pojava. Tako Marchand (1969:129) navodi da stariji autori poput H. Paula, H. Mätznera i W. Wilmannsa uopće nisu rabili naziv *prefiks*, odnosno da im je bio nepoznat, te da ga je u jezikoslovlje uveo tek F. Kluge, koji je prefiksaciju smatrao vrstom slaganja. Dok se u ranije doba o prefiksima jednostavno govorilo kao o *česticama*, odnosno *prijedlozima* i/ili *prilozima* (npr. Darmesteter 1874), u doba kada je Marchand (1969) pisao svoju knjigu, *prefiks* je već postao etabliran lingvistički naziv, ali se rabio s više značenja, a slično je i danas, o čemu će detaljnije biti riječi u sljedećem razdjelu ovoga poglavlja.

---

<sup>7</sup> Naziv se *prefiks* počeo rabiti u proučavanju indoeuropskih jezika krajem 19. st., jednako kada i nazivi *sufiks* i *afiks* (Iacobini 1992:8).

I u kroatističkoj se literaturi, kako navode Mihaljević i Ramadanović (2006:196), pojam *prefikasa* i *prefiksacije* veoma kasno pojavio (v. i Budja (2008:1). Istu konstataciju nalazimo i kod Klajna (2002:173), koji ističe da iz današnje perspektive to zvuči čudno, no osvrnemo li se na autore koji su pisali o tvorbi riječi u „(srpsko)hrvatskom jeziku“, vidjet ćemo da je doista tako. Naime, Maretić (1899) je prefigirane riječi tretirao kao složenice s prijedlozima, Leskien (1914) je u svojoj srpskohrvatskoj gramatici jednako postupao, a tek je Belić (1949)<sup>8</sup> prvi put upotrijebio naziv *predmetak* ili *prefiks*, no i dalje svrstavajući prefiksaciju u slaganje.

U ponekih se autora prefiksi, napose glagolski, nazivaju već spomenutim nazivom *čestica* (fr. *particules*; eng. *particles*; njem. *Partikeln*). Riječ je o pojmu koji se prilično široko tumači, stoga Katunar (2015:78) ističe da je kategorija čestica problematična i može služiti kao „koš“ u koji se stavljaju različiti elementi koji obavljaju neku rečeničnu ili gramatičku funkciju, što je vjerojatno i jedan od razloga svrstavanja prefikasa kao izazovne kategorije u tu skupinu. U hispanofonih se autora, primjerice, govori o „metaklasi čestica“ u koju se tradicionalno svrstavalo prijedloge, priloge i veznike zbog njihovih zajedničkih obilježja (v. Knoll 2018:27). Budući da su u toj klasi sve navedene vrste riječi samostalni jezični elementi, čestice bi trebale biti bliske samo onim prefiksima koji u određenom jeziku odgovaraju istoobličnim prijedlozima, kao što je slučaj s prefiksima koje promatramo u ovome radu. Unatoč tomu, Darmesteter (1874), koji francuske prefikse obrađuje u poglavlju „slaganje pomoću čestica“ (usp. i Togeby (1951:228-229)), u kategoriju „čestica“ ne uključuje samo prefikse kojima odgovaraju francuski prijedlozi ili prilozima (npr. *sur-* : *survivre* 'preživjeti', *en-* : *enlever* 'oteti, ukloniti'), već i one koji se ne javljaju u samostalnu obliku (npr. *mé-* : *médire* 'ogovarati, klevetati', *dé-* : *déloyal* 'nelojalan'). Darmesteter (1874) je pišući svoje spomenuto djelo o tvorbi riječi u romanskim jezicima vjerojatno bio pod utjecajem germanskih autora i jezika, u kojima postoje tzv. glagoli s česticama (*partikelverben*; v. i Olsen 2014:36-37) ili *dvočlani glagoli* (Novak Milić 2008). Točnije, u jezicima poput njemačkoga i nizozemskoga česte su kombinacije glagola i čestice, pri čemu postoje 1) glagoli od kojih se čestica ne može odvojiti, npr. njem. *überlegen*: *Ich überlege mit etwas* 'Razmišljam o nečemu' i 2) oni s odvojom česticom: npr. njem. *ausgehen* > *Ich gehe heute aus zum Essen* 'Danas idem ručati van' (Fábregas i Scalise 2012:123). U slučaju kada se čestica odvoji od glagola, ona s njime i dalje zadržava vrlo blizak odnos koji se naziva *tmezom* (eng. *tnesis*) (npr. Booij i Van Kemenade 2003:1). U germanskim je jezicima, dakle, pojam čestice prilično širok jer obuhvaća različite

---

<sup>8</sup> Belić, Aleksandar (1949). *Savremeni srpskohrvatski književni jezik. II deo: Nauka o značenju reči*. Beograd (šapirografirano), citirano u Klajn (2002:173).

jezične elemente koji se vežu s glagolima i prethode im, a u rečenici mogu stajati samostalno ili ne. I u engleskome se rabi pojam *čestica*, i to za označivanje prijedloga u frazalnim glagolima (npr. eng. *look up* znači 'pogledati, provjeriti', a ne 'pogledati gore'), no slažemo se s Katunar (2015:78) da je u tom slučaju, zapravo, riječ o gramatikaliziranim<sup>9</sup> prijedlozima.

Za razliku od germanističke i dijela romanističke literature, u hrvatskim se gramatikama česticama (partikulama) nazivaju sasvim različiti jezični elementi koji nemaju veze s prefiksima. Točnije, čestice se definiraju kao „suznačne i nepromjenjive riječi kojima se izražava stav govornika prema sadržaju cijeloga iskaza ili prema njegovu dijelu, odnosno riječi koje na bilo koji drugi način modificiraju dijelove rečenice, rečenicu, odnosno iskaz ili sudjeluju u oblikovanju njihova gramatičkog ustrojstva“ (Silić i Pranjković 2007:253). Čestice su, primjerice, sljedeće: *bar, baš, čak, da, evo, eto, eno, kao, li, ma, ne, zar, itd.* Ipak, Šarić (2014) u svojoj monografiji napisanoj iz kognitivnolingvističkoga gledišta rabi naziv *čestice* za nadređenu kategoriju koja bi obuhvaćala prijedloge i prefikse pa tako, primjerice, govori o „prostornoj čestici *uz(-)*“ (2014:86-88) koja se u hrvatskome javlja u funkciji prefiksa i prijedloga.

Iz svega navedenoga proizlazi da se naziv i pojam *čestice* odnosi na dvije vrste jezičnih pojava:

1) (pretežito u tradiciji germanskih jezika, ali i romanskih) jezične elemente najčešće (ali ne nužno) prijedložnoga, odnosno prostornoga podrijetla koji ulaze u bliske odnose s glagolima i

2) (u kroatističkoj tradiciji) nepromjenjive riječi koje služe za oblikovanje diskursa.

Čestice se iz prve skupine vežu uz pojam gramatikalizacije u slučajevima kada, uslijed vezivanja s glagolom, pokazuju veći stupanj gramatikaliziranosti, kao primjerice u frazalnim glagolima (v. Katunar 2015:78).

Iako se slažemo da u nekim situacijama pojam *čestice* može biti prikladan, primjerice za isticanje sličnosti između formalno i značenjski bliskih jezičnih elemenata poput prijedloga i prefikasa prijedložna podrijetla (npr. Šarić 2014), zbog višeznačnosti nam se taj pojam u hrvatskome ne čini najboljim terminološkim izborom.

U sljedećem ćemo se razdjelu baviti pitanjem jesu li prefiksi gramatički ili leksički morfemi.

---

<sup>9</sup> Hopper i Closs Traugott (2003:4) ističu da autori različito shvaćaju pojam gramatikalizacije, koji oni definiraju kao proces kojim leksički elementi i konstrukcije u nekim jezičnim kontekstima dobivaju gramatičke funkcije i, jednom gramatikalizirani, nastavljaju dalje razvijati nove gramatičke funkcije (1993:xv).

## 2.2 Prefiksi – gramatički ili leksički morfemi?

Kada se govori o prefiksima nužno je spomenuti i to da se oni, ali i afiksi općenito, ponekad u tradicionalnijim, a napose u strukturalističkom pristupu jeziku, ubrajaju u tzv. gramatičke ili nekorijenske morfeme (npr. Grevisse 1986:191; Apothéloz 2002:11), za koje se smatra da izražavaju gramatička značenja, dok bi se nasuprot njima nalazili leksički ili korijenski morfemi, kojima se izriču leksička značenja (Plungjan 2016:105). Spomenuta podjela odgovara podjeli riječi na leksičke (punoznačne, samoznačne ili autosemantične), što bi bile imenice, glagoli, pridjevi, brojevi i prilozi te gramatičke (suznačne, odnošajne, pomoćne ili sinsemantične), odnosno prijedlozi, zamjenice, veznici, čestice i uzvici (npr. Grevisse 1986:190; Barić i dr. 1997:99; Apothéloz 2002:11; Silić i Pranjković 2007:39-40). Kada je riječ o razlikama između gramatičkih i leksičkih morfema, može se govoriti o sljedeća četiri razlikovna kriterija (usp. Riegel i dr. 1999:536-537):

1. *kvantitativnom* – leksički morfemi čine otvoren skup s brojnim članovima, dok gramatički morfemi tvore zatvoren i vrlo ograničen skup,

2. *funktionalnom* – gramatički morfemi imaju odlučujući utjecaj na gramatičku organizaciju rečenice, bilo da nose morfosemantičke oznake (poput gramatičkih nastavaka) ili da aktualiziraju neku leksičku skupinu (kao determinanti), a što bi se moglo sažeti pretpostavkom da leksički morfemi imaju više značenjsku, a gramatički više gramatičku ulogu (usp. Grevisse 1986:191),

3. *značenjskom* – gramatički morfemi nositelji su vrlo općenitih pojmova koji su često usko vezani uz sam iskaz, čime se nalaze u suprotnosti prema leksičkim morfemima, koji imaju više ili manje specifičan sadržaj, a zbog čega se gramatičke morfeme ponekad naziva i praznima,<sup>10</sup> i

4. *formalnom* – za razliku od leksičkih morfema, koji mogu biti dulji i kraći, gramatički su morfemi u pravilu kratki i najčešće jednosložni.

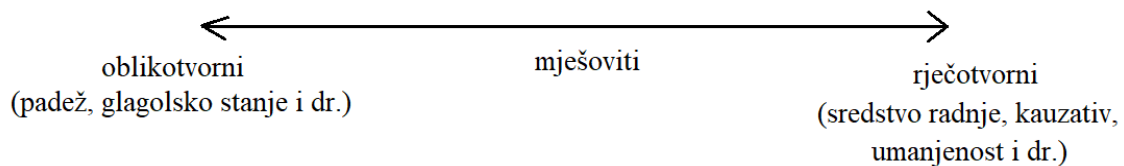
Na temelju je predloženih kriterija nemoguće nedvojbeno odrediti jesu li, primjerice, prefiksi koje proučavamo u ovome radu gramatički ili leksički. Točnije, prefikasa je u francuskome i u hrvatskom nekoliko desetaka (v. niže) i obično se na formalnome planu sastoje

---

<sup>10</sup> Naziv *prazan* nije baš sretno terminološko rješenje jer ostavlja dojam da je riječ o elementu bez ikakve uloge, dok se u ovome radu smatra da i oni najfunkcionalniji jezični elementi i dalje imaju neku funkciju, prema Tesnièreovoj (1959:39) poznatoj tvrdnji „il ne peut y avoir structure qu'autant qu'il y a fonction“ (jezična struktura ne može postojati bez funkcije), v. i Franić (2001:60).

od nekoliko fonema, stoga bi po prvome i četvrtom kriteriju spadali u gramatičke morfeme, no po drugome kriteriju, budući da nemaju odlučujuću ulogu u gramatičkoj organizaciji rečenice, bili bi bliži leksičkim morfemima. Presudna je, međutim, razlika po našem mišljenju u trećemu kriteriju, odnosno značenju prefikasa koje proučavamo, budući da i iz preliminarna uvida u značenja koja ostvaruju u tvorenicama koje čine našu građu proizlazi da su sva četiri proučavana prefiksa polisemna jezična elementa čija se značenja organiziraju oko prototipnoga prostornoga značenja na temelju metaforičkih proširenja i pojmovne bliskosti, slično značenjima kakva pokazuju brojni „pravi“ leksemi.

Kada se ta pitanja sagledaju iz šire arealne perspektive, situacija postaje još složenija zbog činjenice da postoje jezici u kojima afiksi imaju sasvim leksičko značenje, a to je napose slučaj u eskimsko-aleutskoj i algonkinsko-vakašanskoj porodici, u kojima „nerijetko afiksi mogu označivati i posve konkretne predmete, kao 'brod' i 'jelen'“ (Plungjan (2016:68-69)). Zbog takvih je primjera teško nedvosmisleno razlikovati afiks od korijena samo na temelju značenja i valja istaknuti da u jezicima svijeta postoje velike razlike u ovome području. Zbog svega navedenoga Plungjan (2016:108) u razlikovanju leksičkih i gramatičkih afikasa govori o kontinuumu u kojem se afiksi raspoređuju na sljedeći način:



Prikaz 1: Tipologija afiksnih značenja prema Plungjanu (2016:107)

U tako bi koncipiranu kontinuumu, kojemu se i sami priklanjamo, oblikotvorni afiksi bili načelno bliže funkcionalnome polu jer imaju općenitije i više funkcionalno značenje, dok bi rječotvorni bili bliže leksičkom polu, odnosno izricali bi značenja koja su više leksičke prirode. Prema toj bi shemi prefiksi koji se obrađuju u ovome radu zasigurno bili bliži rječotvornome polu jer nose značenja poput 'pomoćni' (npr. *sous-chef* 'zamjenik šefa'; *podizvođač* 'izvođač kojemu je glavni izvođač prepustio dio radova'), 'kontaktne supralokalnost' (npr. *surbrouse* 'zaštitna majica ili kuta koja se nosi iznad druge odjeće'; *nadgraditi* 'izgraditi na već postojećoj gradnji'), 'insuficijentnost' (npr. *sous-utiliser* 'nedovoljno koristiti', *potplatiti2* 'nedovoljno platiti') itd. Pritom valja imati na umu da, općenito govoreći, među prefiksima u jezicima koje proučavamo postoje velike razlike pa je tako za neke teško odrediti koje bi im bilo značenje



osim „čisto gramatičkoga“. Uzmemo li primjer hrvatskih glagola tvorenih s *po-* poput *pogledati* ili *popiti*, teško je reći koje bi im bilo specifičnije značenje osim perfektivnosti, zbog čega su ih neki autori i proglašavali značenjski praznim jedinicama (npr. Klajn 2002:178; za ruske glagole s *po-* v. Tesnière 1976:182 ili Šarić 2011). Sličan se primjer može pronaći u srednjovjekovnome francuskom, u kojemu se prefiksom *a-*, u jednoj od njegovih uporaba, nesvršene glagole moglo učiniti svršenima: npr. *emplir* 'puniti' > *ademplir* 'ispuniti' (Dufresne i dr. 2001:39). Dok se gramatika tradicionalno smatrala izdvojenom od ostalih razina jezičnoga opisa i od jezične uporabe (v. npr. Raffaelli 2015: 270), u kognitivnoj lingvistici, koja je danas jedan od raširenijih teorijskih okvira u lingvistici i u temelju teorijsko-metodološkog okvira ovoga rada, nije moguća stroga dihotomija između leksičkih i gramatičkih (funkcionalnih) elemenata zbog pretpostavke o postojanju kontinuuma između leksika i gramatike. Upravo se takav pristup suodnosu leksika i gramatike smatra jednim od važnijih prekretnica u jezikoslovlju (Evans i Green 2006; Belaj i Tanacković Faletar 2014).

Nadalje, danas se u nizu radova, napose iz kognitivnolingvističke perspektive, osporava teorija o tzv. „praznim“ slavenskim prefiksima (npr. Šarić 2011), koja se javlja u tradicionalnim slavenskim gramatikama, a takav je rad napose onaj Janda i sur. (2013). U spomenutom radu Janda i sur. (2013) postuliraju tzv. *hipotezu o preklapanju značenja* (eng. *Overlap Hypothesis*) prema kojoj se značenje prefiksa i glagola podudaraju, i to ponekad u tolikoj mjeri da se čini kako prefiks uopće nema svojega posebnog značenja jer je sasvim podudaran sa značenjem glagola. Primjerice, Silić i Pranjković (2007:147-148) kao jedno od značenja glagolskoga prefiksa *na-* navode „totivno značenje“, uz primjer *napisati*. Glagol *napisati* znači 'ispisati slovima, sastaviti tekst', a da prefiks *na-* u njemu ima samo značenje 'obavljanja glagolske radnje u cjelini, od početka do kraja' (Barić i sur. 2000:224), taj bi se prefiks mogao zamijeniti i prefiksom *od-*, *ob-*, *pod-*, *za-* ili kojim drugim koji također ostvaruje totivno značenje prema Siliću i Pranjkoviću (2007:147-150). Ipak, izvorni govornici hrvatskoga znaju da se značenje 'ispisati slovima, sastaviti tekst' ne može postići bilo kojim od navedenih prefikasa, odnosno da pripajanjem navedenih prefikasa glagolu *pisati* nastaju vrlo različita značenja (usp. *otpisati*, *opisati*, *potpisati*, *zapisati*). Točnije, značenje 'sastaviti tekst' postiže se prefiksom *na-* koji profilira bivanje na nekoj površini, što se poklapa s radnjom pisanja pri kojoj slova pišemo po podlozi. U tom smislu između navedenoga značenja prefiksa *na-* ('smještenost na površini čega') i značenja 'sastaviti tekst' postoji svojevrsna sličnost ili „privlačnost“ zbog koje značenje samoga prefiksa nije toliko primjetno. Riječ je, zapravo, o pojmovnoj uvjetovanosti ili sličnosti značenja prefiksa i osnove koja se međusobno „privlače“, a ta je teza suglasna i s Langackerovom (2003:262) tvrdnjom da je određen stupanj pojmovnoga „preklapanja“ (eng.

*overlap*) karakterističan za svaku konstrukciju. To pak konkretno znači da se prefiks ne veže s nekom osnovom slučajno, što se, uostalom, ogleda i u činjenici da se ne mogu svi prefiksi vezati sa svim osnovama (Janda i sur. 2013), već pritom postoje selekcijska ograničenja. U našoj je građi pojmovno preklapanje zamjetno, primjerice, u činjenici da se prefiksi s metaforičkim značenjem 'podređenosti' vežu s imenicama koje u hijerarhijama mogu imati nadređenu ulogu u odnosu na druge osobe: npr. fr. *sous-secrétaire* 'podtajnik' (< *secrétaire* 'tajnik') i *podnarednik* (< *narednik*). Imenice prikladne za takvu vrstu izvedenoga značenja najčešće se mogu pronaći u hijerarhijama poput one vojnih činova, crkvenoj hijerarhiji i sl. budući da nam je iz enciklopedijskoga znanja poznato da su vojska i crkva visoko hijerarhizirane institucije.

Zaključno u ovome razdjelu svakako valja još jednom istaći da se prefiksi koji se analiziraju u ovome radu po svojim obilježjima svrstavaju bliže leksičkome polu, odnosno da se ponašaju slično kao tradicionalne leksičke kategorije koje pokazuju polisemnu strukturu organiziranu oko prototipnog značenja. Primjerice, prefiks *sur-* s pridjevima ostvaruje više značenja, od kojih ćemo ovdje navesti samo nekoliko: 'veći opseg' (*surpuissant* 'vrlo snažan'), 'eksczesivnost' (*surdimensionné* 'prevelik'), 'kontaktna supralokalnost' (*surpiqué* 'prošiven (s gornje strane)') itd. Navedeni su primjeri dobra ilustracija prototipne organizacije značenjske strukture prefiksa *sur-* u čijem se središtu nalazi značenje 'kontaktna supralokalnost', iako ono kod pridjevskoga prefiksa *sur-* nije najfrekventnije, a oko toga prototipa gravitiraju ostala značenja prema načelu sličnosti s njime. Pritom valja primijetiti da se navedena izvedena značenja 'veći opseg' i 'eksczesivnost' temelje na metafori VIŠE JE GORE, i ta je metafora upravo mehanizam kojim je došlo do širenja značenjske strukture prefiksa *sur-* prilikom pripajanja pridjevima. Na sličan način nastaju i polisemne mreže, tradicionalno govoreći, leksičkih kategorija poput imenica i glagola, a ovakvi primjeri pokazuju da se polisemija izgrađena na istim mehanizmima pronalazi i kod (nekih) morfema, odnosno u ovom slučaju prefikasa.

### 2.3 Prostorni prefiksi

U prethodnom se odlomku pojavilo pitanje prostora koje je neupitno povezano s prefiksima (ali dakako i prijedlozima) koji se proučavaju u ovome radu – *sur(-)* i *sous(-)* te *nad(-)* i *pod(-)* – budući da oni pripadaju kategoriji tzv. prostornih ili lokacijskih prefikasa (eng. *locational prefixes*, npr. Lieber 2005:393). Prostorni prefiksi općenito potječu od (sadašnjih ili

nekadašnjih) prijedloga ili priloga, pa tako i prefiksi koji su predmet analize u ovome radu potječu od prijedloga *sur* i *sous*, odnosno *nad* i *pod*<sup>11</sup>.

Prostor ima neizostavnu ulogu u ljudskome životu općenito, a posljedično i značajnu ulogu u jeziku. Naši su doživljaji prostora i fizičkih sila među najranijim i temeljnim iskustvima na kojima se u velikoj mjeri temelji naš pojmovni sustav (Tyler i Evans 2003:34). Točnije, kako ističu Tyler i Evans (2003:28) navodeći brojne referencije, mnogi radovi u području razvojne psihologije ukazuju na to da iskustva vezana uz prostorni, fizički svijet čine pojmovni temelj za značajan dio jezika. Ljudska bića segmentiraju svoje percepcije svijeta i način na koji ga doživljuju u prostorne scene<sup>12</sup> (Tyler i Evans 2003:27), apstraktne reprezentacije ponavljajućih prostorno-fizičkih konfiguracija u stvarnome svijetu posredovane ljudskim pojmovnim procesiranjem (Tyler i Evans 2003:50-51). Naime, prostornim se jezičnim elementima kodiraju prostorni odnosi, a opojmljeni prostor kakav se odražava u jeziku nije euklidski, tj. odnosi između predmeta u svijetu subjektivno se odražuju u jeziku i pod velikim su utjecajem interpretacije koju nam nameće naš pojmovni sustav (Tyler i Evans 2003:21). Upravo zbog činjenice da prostorni odnosi posredovani jezikom ne postoje objektivno u svijetu, vrlo su zanimljiv predmet proučavanja, napose u okviru kognitivne lingvistike, jer daju uvid u pojmovnu strukturu ljudskoga uma (usp. Tyler i Evans 2003:51). Drugim riječima prostorni su jezični elementi općenito dobili golem značaj u okviru kognitivne lingvistike zbog važnosti koju imaju u proučavanju kategorizacije (npr. Lakoff 1987:418; Kerovec 2012).

Tyler i Evans (2003:47) ističu da su prostorne čestice – točnije, prijedlozi i prefiksi – specifične po tomu što kodiraju prostorne odnose koji su prilično stabilni kroz vrijeme, kao i po tomu što čine zatvoren skup, zbog čega se može očekivati da je narav primarnih ili tipičnih značenja koja izriču različita od primarnih značenja drugih leksičkih kategorija poput imenica, glagola ili pridjeva. Drugim riječima, kod prostornih bi čestica trebalo biti lakše i nedvosmislenije odrediti primarno značenje od onoga u drugim riječi. Također valja naglasiti „vrlo stabilnu narav“ opojmljivanja prostornih odnosa u jezicima općenito, zbog čega se kao njihovo tipično ili primarno značenje nameće najstarije zabilježeno značenje (Tyler i Evans (2003:47-48)). Isti autori dodaju da je za razliku od riječi iz drugih kategorija najranije posvjedočeno značenje prostornih čestica obično i danas još uvijek važna i aktivna sastavnica značenjske mreže svake od čestica. Tako je i s prefiksima i prijedlozima koji se obrađuju u

---

<sup>11</sup> Prema podacima TLFi-ja za francuski i HJP-a za hrvatski.

<sup>12</sup> Svaka prostorna scena uključuje konfiguracijske i funkcionalne elemente, pri čemu su konfiguracijski elementi *trajektor* (locirani element, obično manji i pokretan) i *orijentir*, element u odnosu na koji se trajektor locira, i koji je obično veći od trajektora i nepokretan.

ovome radu jer kod njih je osnovno značenje, koje je ujedno ishodište svih ostalih, prostorno značenje. Primjerice, kod prijedloga *nad* i prefiksa *nad-* to je značenje 'supralokalnost', čak i u slučaju kada ono danas ne bilo najčestotnije u svim uporabama, o čemu će više riječi biti u Analizi. Upravo zbog netom opisanih specifičnosti značenjske strukture prostornih prefikasa i prijedloga možemo pretpostaviti da će i u strukturi prefikasa i prijedloga koji su predmet ovoga rada biti sličnosti koje mogu dati prinos proučavanju jezičnih pravilnosti. Pored takvih elemenata koji teže visokom stupnju pravilnosti, u radu nam je osobito zanimljivo pitanje razlika u značenjskoj strukturi promatranih prefikasa i prijedloga koje proizlaze iz tipoloških razlika dvaju proučavanih jezika, francuskoga i hrvatskog, a koje su jedan od važnijih prinosa ovoga rada.

U ovome razdjelu o prostoru u jeziku valja svakako naglasiti da prefiksi i prijedlozi obrađeni u ovom radu profiliraju odnose koji postoje na okomitoj osi. Budući da je odnos 'gore' – 'dolje' jedan od temeljnih prostornih odnosa (na kojemu, primjerice, djeluje sila teža) i jedan od onih koji su čovjeku iskustveno najbliži, ne čudi što upravo taj odnos služi kao ishodišna domena za razumijevanje mnogih apstraktnijih domena. Kao što se pokazalo preliminarnom analizom, pojmovi poput 'kontrola' (npr. *sur-moi* 'nad-ja, tj. superego'), 'zamjenik' (npr. *podžupan* 'zamjenik župana'), 'posteriornost' (npr. *nadživjeti* 'živjeti dulje od koga'), 'podređenost' (npr. *sous-officier* 'dočasnik'), 'insuficijentnost' (npr. *sous-développement* 'nedovoljna razvijenost'), 'eksczesivnost' (npr. *surinformation* 'prekomjerna količina informacija'), 'nadilaženje' (npr. *naddržava* 'tvorba koja nadilazi pojedine države') i drugi opojmljuju se upravo na temelju orijentacijskih metafora nastalih na bazi izvorne domene GORE ili DOLJE.

Na kraju ovoga razdjela valja istaći da prostorni prefiksi koji odgovaraju prijedlozima pokazuju visok stupanj polisemičnosti (npr. Lieber 2005:394; v. detaljnije u 2.5.1). I sam taj podatak o polisemičnosti upućuje na to da prefiksalna značenja tvore strukturu ili sustav u kojemu postoje pravilnosti i određena načela organizacije, kao i na činjenicu da pridonose leksičko-značenjskoj složenosti dijela leksika u čijoj gradbi sudjeluju. Za razliku od nekih autora koji su isticali idiosinkratičnost kao važno obilježje leksika, odnosno tvorbe riječi općenito (npr. Chomsky 1970:82; Amiot 1997:33, ali i prefiksacije specifično (npr. Klajn 2002:248-249), smatrajući da ona uvelike otežava proučavanje leksika nastalo prefiksacijom, u ovome se radu snažno inzistira na činjenici da pravilnosti u području tvorbe svakako postoje (npr. Blank (2003:9); Libben 2006:260) i da upravo one čine njezin najzanimljiviji dio, a jedan nam je od središnjih ciljeva u ovome radu pronaći ih.

## 2.4 Pristupi opisu prefikasa

Nakon pregleda općih obilježja prefikasa valja reći nešto i o načinu na koji su autori pristupali njihovu opisivanju. U predstrukturalističkome i strukturalističkom su se razdoblju opisi prefikasa obično temeljili na homonimnim odnosima, odnosno navodila su se različita značenja koja pojedini prefiks ostvaruje, ali bez sustavnoga isticanja poveznica između tih značenja i procesa kojima su ona nastala (v. Belaj 2008). Tako je, primjerice, Peytard (1975:96-98) u svojem pregledu prefiksacije u suvremenome francuskom jeziku prefikse analizirao pomoću kombinacije semičke analize i modela polja. Značenja svakoga prefiksa definirao je pomoću *semova*, temeljnih značenjskih jedinica u semičkoj analizi, i *arhisemova*, *semova* koji su zajednički svim sememima u određenoj skupini (usp. Raffaelli 2015:99-103). Ilustracije radi, značenje prefiksa *sur-* Peytard (1975:607-611) opisuje pomoću dvaju arhisemova: 1) arhisema 'nadilaženje' (fr. *dépassement*) i 2) arhisema 'lokalizacija' (fr. *localisation*), od kojih svaki sadrži nekoliko semova poput „ekscesivnost“, „superiornost“, „adicionalnost“ itd. Nedostatak je takve analize upravo u činjenici da se njome propušta objasniti povezanost navedenih dvaju arhisemova, čime se ostavlja dojam da je riječ o dvama homonimnim, odnosno nepovezanim značenjima. Znamo li, međutim, da je osnovno značenje prefiksa *sur-* 'smještenost čega iznad čega u prostoru', postaje jasnija veza između toga značenja i značenja 'nadilaženja' na temelju metaforičkoga proširenja kojim se ono što je bolje, superiornije i sl. često opojmljuje kao ono što je iznad čega drugoga (BOLJE JE GORE), kao, primjerice, u leksemu *surarbitre* 'glavni arbitar (koji donosi odluku kada se arbitri ne mogu složiti)' u kojem se glavni arbitar opojmljuje kao smješten na prostorno višem položaju u odnosu na „običnog“ arbitra.

Upravo su navedene, ali i druge značenjske poveznice koje postoje između različitih izvedenica i njihovih sastavnih elemenata jedno od zahtjevnijih pitanja koja se javljaju u području tvorbe riječi (usp. Raffaelli 2018:150). Ta je zahtjevnost značenjske analize izvedenica vjerojatno jedan od razloga njihova zanemarivanja u ranijim pristupima tvorbi, u kojima su se više naglašavali formalni, odnosno gramatički procesi koji su na djelu, dok se manje pozornosti posvećivalo značenjskim procesima koji ih prate. Suprotno tomu, danas se kao jedna od bitnih zadaća tvorbe riječi kao lingvističke poddiscipline ističe upravo sustavan i iscrpan opis procesa gradbe značenja koji prate tvorbu novih riječi (v. Raffaelli 2018:153). U skladu s tom zadaćom jedan od temeljnih ciljeva i prinosa ovoga rada upravo je analiziranje značenjskih učinaka prefiksacije na gradbu leksika.

Značenjska se dimenzija tvorbe riječi posebno ističe u kognitivnolingvističkome okviru (npr. Onysko i Michel 2010; Brdar 2017). Kada je specifično riječ o prefiksaciji, postoji već

mnogo kognitivnolingvistički utemeljenih radova u kojima se autori bave vezama koje postoje među različitim značenjima koje prefiksi ostvaruju (npr. Janda 1986, 2013; Lakoff 1987; Belaj 2004, 2008; Liamkina 2007; Hanić 2013; Šarić 2012, 2014; Matovac 2015; Lukajic 2016). Neki od navedenih autora opisuju odnose između različitih značenja pojedinoga prefiksa pomoću modela značenjskih mreža ili mreža radijalne kategorije<sup>13</sup> (prema Lakoffu (1987) (usp. Janda 1986; Šarić 2014), u kojem se naglašava da su prefiksna značenja strukturirane cjeline izgrađene od središnjega (prototipnog) značenja – koje u slučaju istoobličnih prijedloga i prefikasa „obično pripada fizičkoj, odnosno konkretnoj prostornoj domeni“ (Šarić 2014:30) – i iz njega izvedenih značenja, koja se i sama dalje mogu proširivati, primjerice metaforizacijom. Glavna je odrednica takva pristupa ta da sva značenja prefiksa ili prijedloga čine sustav međusobno povezanih značenjskih odnosa koji nisu odraz nasumičnosti, već su motivirani temeljnim (prostornim) značenjem i međusobno povezani različitim mehanizmima značenjskih proširenja. O radijalnom ustroju polisemnih jezičnih elemenata bit će više riječi u razdjelu o polisemiji (2.5.1.).

Prototipnom je pristupu opisa prefikslnih značenja komplementaran shematski opis (npr. Belaj 2008), u kojem se za sva značenja pojedinoga prefiksa nastoji definirati nadređena shema (prema Langackeru 1987le) koja objedinjuje sve specifične ostvaraje. Tako, primjerice, Belaj (2008) navodi da se hrvatskim glagolskim prefiksom *nad-* ostvaruje shema *supralokativnosti* koja se na različite načine i s više ili manje dodatnih detalja oprimjeruje u svim pojedinačnim ostvarajima u konkretnim glagolima tvorenima tim prefiksom.

U ovom se radu zauzima pristup koji se temelji na strukturalističkim postavkama i osnovnim postavkama kognitivne lingvistike, a riječ je o modelu morfosemantičkih obrazaca (Raffaelli i Kerovec 2008; Raffaelli 2013), o čemu će detaljnije biti riječi u Teorijsko-metodološkom uvodu (v. 2.3). U skladu s tim okvirom prefiksna i prijedložna će se značenja određivati u odnosu na ono središnje ili prototipno značenje. U slučaju promatranih prefikasa i prijedloga *sur(-)*, *sous(-)*, *nad(-)* i *pod(-)* prostorno je značenje ujedno i ishodište ostalih značenja koja nastaju na temelju značenjskih mehanizama koja će se detaljno poučiti u Analizi.

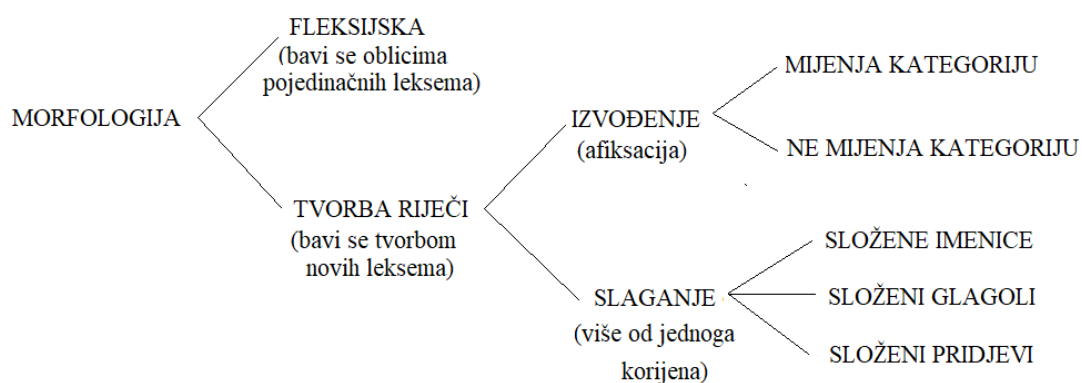
## 2.5 Prefiksacija kao dio tvorbe riječi

---

<sup>13</sup> Nazivaju se još i složenim umreženim kategorijama (Raffaelli 2009). Takav pristup, koji je napose temeljen na Lakoffovu (1987) utjecaju, Belaj (2010:16) naziva „središnjom strujom“ unutar kognitivne lingvistike.

Središnje pitanje koje se obrađuje u ovom radu, točnije fenomen prefiksacije, pripada u područje tvorbe riječi. Budući da se prefiksacija u literaturi svrstava i u izvođenje (npr. Raguž 1997; Apothéloz 2002; Klajn 2002) i u slaganje (npr. Darmesteter 1874; Maretić 1963; Schuyt 1990), ovaj će razdio biti podijeljen na nekoliko podrazdjela u kojima se bavimo: 1) obilježjima izvođenja (3.6.1), 2) obilježjima slaganja (3.6.2) i 3) razlikovanjem izvođenja i slaganja.

U ovom radu naziv *tvorba riječi* rabimo za dio morfologije u kojemu se proučava nastanak novih riječi i koji obuhvaća izvođenje (derivaciju) i slaganje (kompoziciju) (v. Prikaz 2).



Prikaz 2: Prikaz sastavnica morfologije prema Baueru (1983:34)

Sukladno Baueru (1983) (v. Prikaz 2) izvođenje se dijeli u dvije skupine: ono kojim se kategorija osnovne riječi ne mijenja (eng. *class-maintaining*) i ono kojim se mijenja (eng. *class-changing*) (Bauer (1983:31-32)). Prvom vrstom izvođenja nastaju tvorenice koje pripadaju istoj kategoriji kao i osnova (npr. eng. *king* 'kralj' + *-dom* > *kingdom* 'kraljevstvo'), a druga je vrsta derivacije takva da tvorenica ne pripada istoj kategoriji kao i osnova (npr. eng. *king* 'kralj' + *-ly* > *kingly* 'kraljevski'). Za prefikse, koji su uža tema ovoga rada, u indoeuropskim se jezicima obično navodi da su *intrakategorijalni afiksi* (Apothélozov naziv (2002:76-79)), odnosno da ne mijenjaju vrstu riječi kojoj se pridodaju (npr. Martinet 1979; Bauer 1983; Grevisse 1986; Apothéloz 2002; Barić i dr. 1997; Babić 2002; Taylor 2003:274; Fábregas i Scalise 2012:87-88), dok su sufiksi najčešće *transkategorijalni afiksi*<sup>14</sup>, odnosno afiksi koji mijenjaju kategoriju tvorenice u odnosu na osnovnu riječ. Građu koju proučavamo u ovome radu čine tvorenice koje su nastale čistom prefiksacijom bez promjene kategorije u odnosu na osnovnu riječ, i to:

<sup>14</sup> Riječ je o generalizaciji jer postoje sufiksi koji ne mijenjaju gramatičku kategoriju osnove: npr. španj. *rosal* 'stablo ruže' > *rosaleda* 'ružičnjak', ali i prefiksi koji mijenjaju kategoriju osnove: npr. eng. *rich* 'bogat' > *enrich* 'obogatiti se'.

imenice nastale od imenica (npr. *sur-* + *capacité* 'kapacitet' > *surcapacité* 'prekomjeran kapacitet'; *nad-* + *hodnik* > *nathodnik*), glagoli od glagola (npr. *sous-* + *estimer* 'procijeniti' > *sous-estimer* 'podcijeniti'; *pod-* + *letjeti* > *podletjeti*) te pridjevi od pridjeva (npr. *sur-* + *motivé* 'motiviran' > *surmotivé* 'vrlo motiviran'; *pod-* + *zaposlen* > *podzaposlen*).

Iz gledišta se tvorbe riječi dijele na motivirane (tvorbene) i nemotivirane (arbitrarne) (npr. Babić 2002:27). Motivirane riječi postavljaju izazov pred načelo arbitrarnosti jezičnoga znaka kao jedno od najprepoznatljivijih Saussureovih (2000 [1916]) doprinosa jezikoslovlju. Prema Saussureu (*ibid.*) veza između označitelja i označenika nije prirodna, već arbitrarna, odnosno uvjetovana konvencijom. Unatoč važnosti te ideje, valja istaknuti da mnogi znakovi u jezicima svijeta nisu arbitrarni, odnosno motivirani su, što je sukladno tvrdnji da vjerojatno svi jezici svijeta poznaju neku vrstu derivacije (v. Štekauer i dr. 2012). Osim derivacije, i slaganje je pojava koja umanjuje arbitrarnost u jezicima<sup>15</sup>. Motiviranost je osobito važna pojava u morfološki bogatim jezicima poput hrvatskoga.

Valja istaknuti da je motiviranost dinamična pojava koja se obično utvrđuje sinkronijski (npr. Ullmann 1952:103-104; Martinet 1979:233; Apothéloz 2002:25), odnosno tvorbenim se riječima obično smatraju one koje govornici u danome trenutku jezika prepoznaju kao tvorenice. Veći broj izvedenica u jeziku, odnosno leksema koje govornici prepoznaju kao tvorbene, motivirane riječi, povećava sintetičnost jezika. To je razlog zbog kojega je Peytard 1975:280 prefiksaciju i druge bliske tvorbene postupke opisao kao „značenjsku kondenzaciju“.

U području leksičke psiholingvistike u posljednja tri desetljeća sve je više istraživanja koja se bave višemorfemskim i motiviranim riječima (Libben 2006:259), što je otvorilo nove prilike za teorijski i eksperimentalni napredak. Na taj se način težište interesa pomaknulo s proučavanja jednomorfemskih riječi, koje u većini jezika svijeta predstavljaju iznimke, a ne pravilo (*ibid.*). Jedna je od prednosti proučavanja višemorfemskih riječi činjenica da one ne predstavljaju samo ulančane nizove morfema, već njihove sastavnice čine strukturu, što ih čini zanimljivima za proučavanje reprezentacije i procesiranja u umu govornika (Libben 2006:260).

U svjetlu ovih Libbenovih (2006) riječi valja naglasiti da se u ovome radu zauzima već spomenuto stajalište da jezične strukture nisu u potpunosti kompozicionalne, a primijenjeno na motivirane riječi to znači da one nisu rezultat pukog ulančavanja morfema. To također znači da sastavni dijelovi tvorenica daju samo dio upute za razumijevanje cjeline, odnosno da cjelina nije u potpunosti predvidljiva na temelju svojih sastavnih dijelova. Takvo se stajalište izravno

---

<sup>15</sup> Slaganje se javlja čak i u vrlo analitičkim jezicima poput suvremenoga mandarinskoga kineskoga, koji toliko obiluje složenicama da ga mnogi autori nazivaju jezikom složenica (Arcodia 2007:79), i suvremenoga vijetnamskoga, u kojemu su reduplikacija i slaganje dva temeljna načina tvorbe riječi (Đinh-Hoà 1997: 40).



suprotstavlja ideji strukturalističkoga pristupa značenju prema kojoj se značenje može opisati „do kraja“, a povezano je i s kognitivnolingvističkim pojmom *jezične podspecifikacije* (npr. Radden i dr. 2007), odnosno idejom da jezični izrazi predstavljaju migove koji aktiviraju puno šire kognitivne resurse (Fauconnier 1999). Jezična se podspecifikacija, primjerice, odnosi na činjenicu da je iz sastavnica neke složene riječi ponekad teško predvidjeti značenje cjeline, kao u ovim primjerima iz naše građe: iz sastavnica riječi *survêtement* 'dosl. *nad-* + *odjeća*', ako prvi put čujemo tu riječ, možemo očekivati da je riječ o odjeći koja se nosi iznad čega, jednako kao što za *potkapu* možemo pretpostaviti da je riječ o kapi koja se nosi ispod nečega, ali kao dio njihova konvencionalizirana značenja trebamo naučiti da je u prvome slučaju riječ o trenirci, najčešće od najlona ili poliestera, koju sportaši nose iznad kraće sportske odjeće i koja im mišiće drži zagrijanima, dok je u drugome riječ o atipičnoj „kapi“ koja prekriva i dio lica i nose je skijaši.

U kontekstu govora o motiviranosti valja se osvrnuti i na pitanje morfosemantičke transparentnosti afikslnih tvorenica. Riječ je o stupnjevitijoj pojavi, odnosno o kontinuumu, koju primijenjenu na afikse Kilani-Schoch i Dressler (2005:67) prikazuju na sljedeći način:

sufiksi/prefiksi > interfiksi > cirkonfiksi/infiksi

Prikaz 5: Skala morfosemantičke transparentnosti afikasa prema Kilani-Schoch i Dressleru (2005:67)

Navedena skala pokazuje da su infiksi zajedno s cirkonfiksima najmanje transparentni od svih afikasa, a upravo je ta neprozirnost vjerojatno jedan od uzroka njihove rijetkosti u jezicima svijeta (Kilani-Schoch i Dressler 2005:76). Sufiksi bi bili najprozirniji afiksi, a tik se do njih nalaze prefiksi.

U suvremenoj je lingvistici tvorba riječi sve donedavno bila duboko ukorijenjena u strukturalističke i generativističke teorije, i upravo su u tim teorijskim okvirima oblikovane podjele tvorbenih načina i pravila koja upravljaju tvorbom (Lampert i Lampert 2009:12). Štoviše, strukturalistički i generativistički pogledi, kao i pogled optimalnosne teorije na tvorbu riječi, sve su donedavno dominirali među istraživanjima. Zanimljivo je da je morfologija u generativnoj gramatici dugo zanemarivana zato što se u njoj smatralo da se gramatika sastoji od dviju sastavnica, sintaktičke i fonološke, pri čemu je fonološka obuhvaćala fonemiku i morfofonemiku, a sintaktička sve ostalo, odnosno sve gramatičke sekvence morfema određenoga jezika (Aronoff 1976:4). Točnije, generativni su semantičari dugo smatrali da se

riječ ne razlikuje bitno od drugih sintaktičkih jedinica, no objavom Chomskyjevih „Remarks on Nominalization“ (1970) predstavljena je nova teorija sintakse iz koje se područje morfologije moglo izdvojiti kao nezavisan entitet (Aronoff 1976:4-6). Odnosno, dok su neki raniji autori poput Guilberta (1975) i Duboisa (1969), primjerice, prefiksaciju smatrali sintaktičkom operacijom kojom se od neke osnovne rečenice pomoću transformacijskih pravila stvaraju leksičke jedinice, zbog problema povezanih s obradom značenja tvorenih riječi Chomsky (1970) je odlučio promatrati tvorbu riječi, pa tako i prefiksaciju, kao rezultat leksičkih, a ne sintaktičkih operacija budući da sintaktičkim i transformacijskim pravilima mogu nastati samo strukture sasvim predvidljiva i pravilna značenja. Na tragu te Chomskyjeve ideje nastala je tzv. leksikalistička struja TG-a s predstavnicima poput Aronoffa, Di Scullija i dr. (Amiot 1997:33). Aronoff (1976:115) smatra da većina novih riječi nastaje pomoću *pravila tvorbe riječi* (eng. *word formation rules*, WFR) koja mogu djelovati samo na riječi, ali ne i na morfeme. Pravila tvorbe riječi<sup>16</sup> regularna su pravila koja specificiraju skup riječi na kojima se mogu izvoditi operacije, pri čemu svaki WFR specificira jedinstvenu fonološku operaciju koja se izvodi na osnovi riječi te sintaktičku oznaku i subkategorizaciju za rezultirajuću riječ, kao i semantičko čitanje konačne riječi (1976:22). Aronoff (1976:46) promatra pravila tvorbe riječi kao leksička pravila, što bi značilo da ona u potpunosti djeluju unutar leksika i da su sasvim odvojena od svih drugih gramatičkih pravila. Takav je pogled na tvorbu riječi suprotan onomu kakav se zastupa u uporabnim pristupima jeziku, u kojima se snažno naglašava kontinuum između gramatike i leksika i koji se nalazi u temelju ovoga rada. Kontinuum između gramatike i leksika odnosi se, primjerice, na činjenicu da se i leksemi poput *kuća* i konstrukcije poput [*pod*-[N]]<sub>N</sub> kojom prefiksacijom pomoću prefiksa *pod*- od imenica nastaju imenice (npr. *podcjelina*, *poddirektorij*, *podidentitet* i sl.) obje smatraju simboličkim jedinicama, odnosno jedinicama koje združuju formalnu i značenjsku razinu, samo su različite po stupnju značenjske specifičnosti jer je druga shematičnija od prve.

Dok je u prijašnjim razdobljima naglasak u tvorbi riječi bio više na njezinim formalnim obilježjima, s vremenom se sve više počela naglašavati važnost značenjske analize (usp. Temple 1996; Ungerer 2007:651). Već je i začetnik psihomehanike, Guillaume, tvrdio da se prilikom nastajanja riječi odvijaju dva procesa: *morfogeneza* (fr. *morphogénèse*), odnosno nastanak oblika riječi, koji odgovara planu izraza, i *ideogeneza* (fr. *idéogénèse*), ili nastanak pojma, odnosno značenja na planu sadržaja (Guillaume 1988; Lowe 2007:511). I neki recentniji

---

<sup>16</sup> Aronoff (1976:22) tvrdi da gotovo sve nove riječi nastaju na temelju WFR-ova: npr. glagol *communalize* nastaje od pridjeva *communal* pomoću WFR-a dodatkom *#ize*. Znamo što ta riječ znači budući da znamo što zači sama osnova, pa je pravilo regularno. Pritom se *X#ize* može parafrazirati otprilike kao 'učiniti Xim'.

autori ističu da je prilikom nastanka novih riječi potrebno ravnopravno razmatrati i gramatičke i značenjske procese (npr. Corbin i Corbin (1991:148); Booij 2005; Raffaelli i Kerovec 2008; Tafra i Košutar (2009:88); Raffaelli (2015:271-273); (2018:153)). Upravo je naglašavanje važnosti značenjske dimenzije tvorbe riječi ono što neki autori (npr. Ungerer 2007: 651) smatraju najvećom prednošću kognitivne lingvistike, koja može potaknuti daljnja istraživanja u tome području. I u ovome će se radu inzistirati na podjednakoj važnosti tvorbenih i značenjskih procesa prilikom analiziranja naše građe, što je i jedan od postulata modela morfosemantičkih obrazaca (Raffaelli i Kerovec 2008; Raffaelli 2013) koji smo izabrali kao uži teorijsko-metodološki okvir za ovaj rad koji počiva na sprezi strukturalizma i kognitivne lingvistike.

Valja napomenuti da se i u recentnijim teorijskim okvirima, točnije kognitivnoj i konstrukcijskoj gramatici, donedavno prilično zanemarivalo tvorbu riječi, što nije posljedica njihovih teorijskih nedostataka, već se čini da je to povezano s prednošću koja se, pod utjecajem tradicionalnijih pristupa jeziku, davala proučavanju sintakse (Onysko i Michel 2010:9). Danas se, suprotno tomu, sve više naglašava važnost istraživanja tvorbe riječi u svjetlu kognitivnih procesa (v. Onysko i Michel 2010:5; Raffaelli 2018). U tom kontekstu neki autori (usp. Ungerer 2007:651) smatraju da kognitivna lingvistika svojim teorijsko-metodološkim dosezima može poticati daljnja istraživanja i pomake u području tvorbe. Točnije, snažnijim naglašavanjem uloge značenjskih procesa kognitivna lingvistika može dati sveobuhvatniji i konzistentniji opis pojedinih pojava unutar područja tvorbe riječi (usp. Ungerer 2007:651), a upravo je to i jedan od glavnih ciljeva našega rada. A to se pak jako dobro uklapa u jednu od velikih zadaća koje danas stoje pred tvorbom riječi kao lingvističkom poddisciplinom – sustavno proučavanje značenjskih procesa koji prate tvorbu složenih riječi (v. Raffaelli 2018:153).

Iz prethodnoga je razvidno da se tvorba riječi često smatrala graničnim područjem između leksika i sintakse (npr. Lampert i Lampert 2009:29). Tomu svjedoči i činjenica da se ona u gramatikama različito obrađuje: neki je smatraju dijelom morfologije (npr. Bauer 1983, kao u Prikazu 2; Gardes-Tamine 1988; Silić i Pranjković 2005; Marković 2012) ili dijelom leksikologije (Šipka 1998), dok drugi tvrde da je riječ o disciplini na razmeđu leksikologije i gramatike (Babić 2002) ili pak o zasebnoj disciplini koja ne čini dio morfologije (Barić i sur. 1995). U ovome radu, kako smo već istakli, tvorbu riječi smatramo sastavnim dijelom morfologije.

Tvorba riječi povezana je i s leksikologijom, ali i leksikografijom (v. Tafra i Košutar 2009) zbog činjenice da su nove riječi, jednom kad nastanu i kada se konvencionaliziraju, dio leksika. Valja znati, kako je prethodno napomenuto, da se kroz povijest više pozornosti u

jezikoslovlju posvećivalo gramatici, odnosno morfologiji i sintaksi, nego leksiku budući da je ovaj potonji dugo smatran skupinom elemenata među kojima ne vladaju pravilnosti kakve se mogu naći na ostalim jezičnim razinama (Fellbaum (1998:3)). Osim toga, leksik se sastoji od mnogo više elemenata no što ih nalazimo na fonološkoj, odnosno morfološkoj razini jezika, stoga predstavlja „golem izazov“ onima koji pokušavaju proniknuti u njegove strukture (*ibid.*). Ipak, već nas i sama činjenica da ljudi mogu savladati leksik i samo jednoga jezika<sup>17</sup> i njime se uspješno služiti u komunikacijske svrhe navodi na zaključak da u tome znanju moraju postojati pravila ili strukture koji to i omogućuju, odnosno da nije riječ o jednostavnom zbiru različitih elemenata. Upravo je to bila jedna od polazišnih hipoteza znanstvenika koji su željeli izgraditi engleski WordNet, računalnu bazu podataka za engleski jezik, a koju su oni nazvali „hipotezom o postojanju obrazaca“ (eng. *patterning hypothesis*) (Fellbaum 1998:xv).

Situacija se u posljednjih nekoliko desetljeća korjenito promijenila kada su, posebno od devedesetih godina prošloga stoljeća, lingvisti počeli posvećivati daleko više pozornosti upravo leksiku, otkrivajući da je, suprotno generativističkim tvrdnjama, riječ o „visoko strukturiranom repozitoriju pravila i načela“ (Fellbaum 1998:3), što je imalo dalekosežne posljedice ne samo na lingvistiku, već i na obradu prirodnoga jezika, strojno i računalno potpomognuto prevođenje te razvoj umjetne inteligencije.

U sljedećim ćemo dvama razdjelima sagledati obilježja prefiksacije kako bismo obilježja toga tvorbenog načina usporedili s općim obilježjima izvođenja (2.6.1) i slaganja (2.6.2).

### 2.5.1 Opća obilježja izvođenja

Izvođenje je tvorbeni način u kojem se afiks (vezani morfem) pričvršćuje slobodnoj osnovi (Marković 2012:63). Ono se u literaturi često kontrastira sa slaganjem, tvorbom riječi „od dviju ili više baza koje su korijenski morfovi, ili riječi, ili afiksoidi“ (*ibid.*). Iz ovih dviju definicija kao glavno se pitanje nameće razlikovanje afikasa kao vezanih morema od korijenskih morfova i u tom kontekstu kategorija prefikasa, koja se čini sasvim očiglednom, postaje problematičnom. Naime, u dvama jezicima koje proučavamo u ovome radu – francuskome i hrvatskom – kao i u nekim drugim indoeuropskim jezicima, u prefiksaloj se ulozi mogu naći elementi koji se u jeziku nikada ne stoje samostalno (npr. franc. *dé(s)-* u

---

<sup>17</sup> Pritom, dakako, ne mislimo da bilo tko može poznavati *sve* riječi nekoga jezika, već da prosječan govornik poznaje velik broj leksema iz svojega materinskog jezika, kojim se uspješno služi u komunikacijske svrhe.

*désavantage* 'nedostatak' ili hrv. *nuz-* u *nusproizvod*), kao i oni koji su formalno i značenjski bliski prijedlozima (npr. fr. *entre-* u *entremêler* 'pomiješati', hrv. *iz-* u *izvaditi*) ili prilozima (npr. fr. *mal-* u *malchance* 'loša sreća'), odnosno nezavisnim jezičnim elementima. Upravo se zbog elemenata iz ove druge skupine, odnosno prefikasa koji su formalno i značenjski bliski samostalnim riječima, prefiksacija veže uz jedno od vrlo važnih pitanja morfologije općenito i tvorbe riječi specifičnije, a to je pitanje razlikovanja između izvođenja i slaganja. Točnije, postoje autori koji prefiksaciju smatraju dijelom izvođenja (Raguž 1997; Apothéloz 2002; Klajn 2002), oni koji je smatraju dijelom slaganja (Darmesteter 1874; Leskien 1914; Grammaire de l'Académie française 1932; Belić 1949; Maretić 1963; Schuyt 1990), kao i oni koji je smatraju posebnim tvorbenim načinom koji spada u širi okvir slaganja (Babić 2002), dok neki pak razlikuju dvije vrste prefigiranih elemenata, koji mogu stajati samostalno ili ne, pa bi sukladno toj razlici prefiksacija bila dijelom i izvođenja i slaganja<sup>18</sup> (Martinet 1979; Grevisse 1986).

Iz tipoloških istraživanja Štekauera i dr. (2012) na uzorku od 55 jezika svijeta proizašlo je zanimljivo otkriće prema kojemu se čini da je poznavanje neke vrste derivacije jedna od apsolutnih jezičnih univerzalija. Točnije, riječ je o nadopuni Greenbergove (1963) hipoteze postavljene šezdesetih godina prema kojoj svaki jezik koji ima fleksiju ima i derivaciju, jer na temelju se spomenutoga istraživanja može zaključiti da vjerojatno svi jezici svijeta imaju neki oblik derivacije, neovisno o tomu imaju li fleksiju<sup>19</sup>.

Izvođenjem se općenito može promijeniti jedno ili nekoliko sljedećih obilježja osnove (Fábregas i Scalise 2012:89):

1. gramatička kategorija (npr. eng. *white* 'bijelo' > *whiteness* 'bjelina'), pri čemu vrlo često dolazi i do promjene u značenju osnove (Fábregas i Scalise 2012:89). Takvih promjena u našoj građi nema jer se bavimo čistom prefiksacijom, procesom u kojem se leksička kategorija ne mijenja;
2. pojmovno značenje osnove, pri čemu nova riječ ima različito značenje (npr. eng. *world* 'svijet' > *underworld* 'podzemlje'). Takvih je primjera u našoj građi mnogo. Ujedno je na ovome mjestu važno istaknuti kako smatramo da dodavanjem prefiksa osnovi uvijek dolazi do neke značenjske promjene, ma kako malo zamjetna ona bila. Prefiksacijom ponekad dolazi i do većih značenjskih promjena koje dovode do smanjenja značenjske providnosti, odnosno snažnoga udaljavanja značenja

---

<sup>18</sup> Dobar su primjer za to francuski glagoli poput *abaisser* ili *amener* koji povijesno gledano sadrže prijedlog *à* i koji su u tom smislu prozvodi slaganja, no ako govornici više ne prepoznaju element *a-* u tim glagolima jednakim prijedlogu *à*, o tim se primjerima može govoriti kao o rezultatu izvođenja (Grevisse 1986:242).

<sup>19</sup> Autori navode neke jezike (popout tajskog, jorube, burmanskog i vijetnamskog) u kojima ne postoji fleksija, ali postoje neki oblici izvođenja.

izvedenice od značenja osnove: primjerice, glagol *podnapiti se* i dalje zadržava osnovno značenje 'napiti se', uz dodatno značenje 'pomalo', dok se kod glagola *podbaciti* u značenju 'zakazati, razočarati' sasvim gubi veza s primarnim značenjem 'baciti';

3. broj argumenata osnove i selekcijske restrikcije koje određena jedinica nameće argumentima. Primjerice, engleski glagol *wail* 'jadikovati' za argument ima samo subjekt, dok glagol *bewail* 'oplakivati' koji je iz njega izveden otvara mjesto subjektu i direktnom objektu kao u primjeru *John bewailed the dead* 'Ivan je oplakivao pokojnika'. Takve se pojave javljaju i u našoj građi, u kojoj postoje slučajevi tranzitivizacije (npr. *voler* 'letjeti' > *survoler* 'nadletjeti (koga, što)'), dodavanja drugih vrsta argumenata, primjerice indirektnog objekta (*leći* > *podleći* (čemu)), perfektivizacije (npr. *bosti* > *podbosti*), kao i slučajevi u kojima se izvedenome glagolu dodaje povratno-posvojna zamjenica *se* (npr. *metnuti* > *nadmetati se*), o čemu će detaljnije biti riječi u Analizi. Posljednja su četiri primjera iz naše građe, zapravo, složenija od same promjene jednoga obilježja osnove jer u svakome od njih dolazi i do značenjske promjene u odnosu na osnovu. Takva je, zapravo, većina primjera iz naše građe, što upućuje na činjenicu da prefiksi *sur-* i *sous-* te *nad-* i *pod-* dovode do složenih gramatičko-značenjskih promjena u izvedenim glagolima u odnosu na osnovne glagole.

Jedan su od najboljih dokaza nepostojanja jasne granice između izvođenja i slaganja slučajevi prijelaza nekoga jezičnog elementa iz leksema u afiks ili iz afiksa u leksem<sup>20</sup>, odnosno pitanje leksikalizacije kojom nastaju afiksi (Bauer 1983:35; Olsen 2014:28), a koje se izravno tiče prefikasa kojima se bavimo u ovome radu. Ovdje valja napomenuti da leksikalizaciju lingvisti tumače na različite načine (v. npr. Tafra 2005:115-116; Raffaelli 2015:270), i to kao:

- 1) proces imenovanja pojmova, odnosno nastanka riječi u najširem smislu (npr. O'Grady i dr. 1997),

- 2) proces kojim sintaktičke konstrukcije postaju leksičke jedinice (npr. Lewandowski 1994),

- 3) postupni proces koji obuhvaća fonološke i značenjske promjene i gubitak motivacije, a kojim od sintagmi nastaju jednosložne leksičke jedinice, kao npr. eng. *Sunday* 'nedjelja (dosl. sunce-dan)' ili njem. *Hochzeit* 'svadba (dosl. visoki čas)' (npr. Lipka 1992),

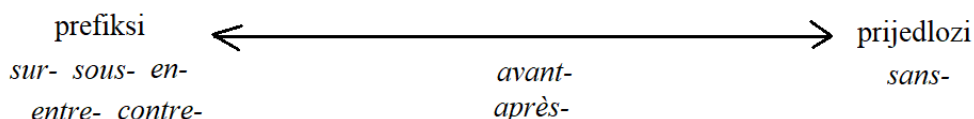
---

<sup>20</sup> Druga je pojava daleko rjeđa od prve, a zamjetna je u engleskome, primjerice, u riječima poput *isms* i *ologies* kao leksemima nastalima od sufikasa *-ism* i *-ology* (v. Bauer 1983:35).

4) rezultat kontakta među jezicima prilikom čega jezici popunjavaju leksičke praznine (npr. Luzer 1994). U ovome radu leksikalizaciju shvaćamo kao proces nastajanja riječi u najširem smislu, što odgovara prvoj definiciji.

Za elemente koji se nalaze u prijelaznoj fazi iz leksema u afikse karakteristično je da prolaze kroz stadij u kojem su usađeni u određenu kolokaciju u širem smislu i imaju fiksno mjesto u specifičnom poretku riječi (Olsen 2014:28). Jedna je takva promjena zabilježena u romanskim jezicima, a odnosi se na sufiks *-ment(e)* (v. Detges 2015) kojim se tvore prilozi od pridjeva (npr. franc. *lent*, *e* > *lentement* 'sporo'; tal. *chiaro*, *a* > *chiaramente* 'jasno') i koji potječe od ablativa latinske imenice *mens*, *mentis*, f. 'mentalno stanje, um' koja je u klasičnome latinskom bila nezavisna imenica, ali je mogla primiti modifikatore u frazama poput *mente valde placida* 'vrlo smirena uma'. Zahvaljujući velikoj čestotnosti, konstrukcija sa sastavnicom *mente* dobila je fiksni oblik *pridjev + mente* i vjerojatno se već u stadiju klasičnoga latinskoga (prije 200. g. po Kr.) mogla smatrati složenicom koja se sastojala od pridjeva i imenice *mente* jer riječ *mente* u to vrijeme još nije izgubila svoja imenska svojstva. Prijelaz od glave imenske složenice do adverbijalnog sufiksa dogodio se kada je značenje složenice izgubilo vezu sa značenjem 'namjere' ili 'dispozicije' koje je nosila glava složenice u ranijim fazama (*ibid.*).

Poput spomenutoga romanskoga sufiksa *-ment(e)*, sufiksi su općenito za klasifikaciju manje problematični od prefikasa jer im se, barem u jezicima koje proučavamo, u sinkroniji ne mogu naći odgovarajući samostalni elementi zbog kojih bi se njihov afiksni status mogao dovesti u pitanje. Upravo se zbog toga kao problematična kategorija nameću prefiksi prijedložnoga podrijetla, a zbog kojih je Amiot (2004a:78) uvela pojam *prefiksizacije* (fr. *préfixation*) kao stupnjevite pojave kojom se izražava u kojoj je mjeri neki jezični element bliži prefiksu ili prijedlogu. Prema Amiot i Monterminiju (2009:135) francuski se prefiksi prijedložna podrijetla na toj skali raspoređuju na sljedeći način:



Prikaz 3: Mjesto pojedinih francuskih elemenata u kontinuumu između prefikasa i prijedloga prema Amiot i Monterminiju (2009:135)

Nekoliko je pitanja kojima se Amiot i Montermini (2009:9) vode prilikom utvrđivanja mjesta nekoga elementa na skali prefiksizacije, i to:

- 1) kojega je roda tvorenica,
- 2) jesu li tvorenice endocentrične ili egzocentrične,
- 3) mogu li se prefiksom prijedložna podrijetla tvoriti riječi i iz drugih kategorija pored imenske i
- 4) ima li razlika u značenju između prvoga elementa tvorenice i prijedloga od kojega je potekao.

Kada je riječ o prvome pitanju, odnosno o rodu izvedenih riječi, francuske tvorenice nastale prefiksacijom obično zadržavaju isti rod kao i osnovna riječ (npr. *hypermarché* "hipermarket" je muškog roda kao i *marché* 'trgovina'), dok složenice obično uzimaju muški rod koji je „zadan“ za nežive pojmove (npr. *perce-neige*, m.r. 'dosl. buši-snijeg; visibaba' (< *neige*, ž.r. 'snijeg') (Amiot 2005:185).

Endocentričnost je također jedno od ustaljenijih prefikslnih obilježja koje je, primjerice, odsutno kod tvorenica sa *sans-* 'bez-': primjerice, imenica (*un*) *sans-papiers* 'dosl. bez-papira, tj. osoba koja nema osobne isprave' egzocentrična je jer se ne odnosi na *papire*, već na *osobu*. Endocentričnost, odnosno egzocentričnost, obilježje je složenica i izvedenica koje se odnosi na njihovu morfološku *glavu* (npr. Olsen 2014:27), iako se to razlikovanje u literaturi više povezuje sa složenicama nego s izvedenicama. Točnije, kod endocentričnih se tvorenica glava nalazi unutar tvorenice, odnosno tvorenica je hiponim svoje glave (npr. u leksemu *brodovlasnik* glava je *vlasnik* jer je *brodovlasnik* 'vrsta vlasnika'), dok je kod egzocentričnih složenica glava implicitna, odnosno ne nalazi se u samoj tvorenici (npr. *cjepidlaka* nije 'vrsta dlake', već 'osoba koja cjepidlači, sitničava osoba').

Valja znati da se položaj glave među jezicima razlikuje: dok je u germanskim jezicima glava obično na desnoj strani<sup>21</sup> (Olsen 2014:27), a i u hrvatskim složenicama također (Marković 2010:72), u romanskim je jezicima u najproduktivnijim obrascima složenica sastavljenima od dvaju domaćih elemenata glava obično lijevo (Olsen 2014:27). Prema Marchandu (1969:11-13) glava je onaj element tvorenice koji doživljava značenjsku restrikciju ili determinaciju, ali i dominantan element jer može zamjenivati cijelu riječ u svim položajima (Marchand 1969:12), stoga je obično hiperonim cijele tvorenice. Određivanje glave kod prefigiranih izvedenica nije sasvim jednostavno. Naime, iako prefiksi u tvorenicama obično ne djeluju kao glava: npr. u

---

<sup>21</sup> Williams (1981:248) je u morfologiju uveo tzv. *Right-hand Head Rule* po kojemu se glava složenice ili izvedenice uvijek nalazi desno (npr. eng. *bottle factory* 'tvornica boca'), međutim pokazalo se da takvo pravilo ne može biti univerzalno.



paru eng. *happy* 'sretan' > *unhappy* 'nesretan' prefiks *un-* samo je modifikator jer ne uzrokuje promjenu kategorije (Taylor 2003:268), u nekim slučajevima oni to čine (Taylor 2003:274): npr. pomoću engleskoga prefiksa *over-* 'preko' prijelaznu se glagolsku osnovu može učiniti neprijelaznom (npr. *eat (a meal)* 'jesti, pojesti' – *to overeat* 'previše pojesti'), pri čemu dolazi do promjene u argumentnoj strukturi pa neki autori poput Taylora (2003) smatraju da bi se prefiks u takvim slučajevima trebao smatrati glavom tvorenice.

Kada je riječ o trećemu pitanju, postojanje tvorenica drugih kategorija osim imenske također bi išlo u prilog prefiksizaciji nekoga jezičnog elementa budući da prijedlozi najčešće dolaze u konstrukcijama s imenicama, a razvoj novih značenja kakva ne postoje u prijedloga još je jedan pokazatelj da je uslijed djelovanja sintagmatskih unutarleksičkih odnosa došlo do prefiksizacije nekoga elementa. Tako bi, primjerice, značenje 'dio' koje prefiks *sous-* ostvaruje (npr. *sous-classe* 'podklasa'), a koje ne postoji u prijedloga *sous*, barem prema podacima Amiot i Monterminija (2009:7), bio dokaz u prilog tvrdnji da je *sous-* u spoju s različitim osnovama razvio novo, specifično prefiksarno značenje.

Primijenimo li ova četiri kriterija na našu građu, dobivamo sljedeće rezultate: za naš su rad prvo i treće pitanje suvišni jer, prema podacima dobivenima iz preliminarne analize, uslijed čiste prefiksacije prefigurane imenice zadržavaju isti rod kao i osnovne imenice (npr. *catégorie*, ž.r. 'kategorija' > *sous-catégorie*, ž.r. 'potkategorija'; *čovjek*, m.r. > *nadčovjek*, m.r.) te ne dolazi do promjene leksičke kategorije osnove, točnije od glagola nastaju glagoli, od pridjeva pridjevi i od imenica imenice (npr. *payer* 'platiti' > *sous-payer* 'nedovoljno platiti'; *broj* > *podbroj* 'dodatni broj, dio drugoga broja'; *abondant* 'obilan' > *surabondant* 'preobilan'). Kada je riječ o endocentričnosti, pretpostavljamo da će i većina leksema koji su dio naše građe biti endocentrično ustrojena budući da prefiksacijom obično nastaju endocentrične tvorenice, no to će se pitanje podrobnije proučiti u Analizi. Napokon, značenjske su razlike između prefikasa *sous-*, *sur*, *nad-* i *pod-* i njima formalno i značenjski bliskih prijedloga *sous*, *sur*, *nad* i *pod*, temeljno pitanje kojim se bavimo u ovome radu. Točnije, jedna je od naših hipoteza upravo ta da će prefiksi koje proučavamo uslijed vezanja s različitim osnovama razviti značenja kakva prijedlozi ne ostvaruju, poput spomenutoga značenja 'dio' koje prefiks *sous-* ostvaruje, a prijedlog *sous* ne. Prema spomenutim bi se kriterijima, dakle, tvorenice koje čine našu građu trebale smatrati proizvodima prefiksacije, a promatrani prefiksi *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-* pravim prefiksima.

Nakon što smo dali osvrt na obilježja izvođenja i razloge zašto se prefiksacija svrstava u taj tvorbeni način, u sljedećem ćemo se podrazdjelu baviti slaganjem.

## 2.5.2 Opća obilježja slaganja (kompozicije)

Već su navedeni kriteriji koji bi se trebali zadovoljiti da se neki tvorbeni način smatra izvođenjem, no za razlikovanje izvođenja i slaganja važni su i kriteriji koje bi riječ trebala zadovoljiti da se smatra složenicom. Lieber i Štekauer (2009:6-7) navode da se, unatoč brojnim istraživanjima složenica, čini kako postoji vrlo malo univerzalnih kriterija za njihovo definiranje. Primjerice, Donalies (2004:76) na temelju analize germanskih, romanskih, slavenskih, ugro-finskih i konstrukcija iz modernoga grčkog navodi deset kriterija koje složenice trebaju zadovoljiti:

- 1) složenice su složene riječi,
- 2) tvorene su bez rječotvornih afikasa,
- 3) zajedno se pišu,
- 4) imaju specifičan udarno-naglasni obrazac,
- 5) uključuju vezne elemente,
- 6) imaju glavu na desnoj strani,
- 7) dobivaju fleksijske oblike kao cjelina,
- 8) sintaktički su nerazdvojive,
- 9) čine sintaktičko-semantičke cjeline i
- 10) čine pojmovne cjeline.

Komentirajući navedenih deset kriterija Lieber i Štekauer (2009:7-14) navode da neki od njih zaslužuju pomno razmatranje, dok su drugi puno manje vjerojatni, odnosno daleko manje primjenjivi kada se uzme u obzir cjelina jezika svijeta, što nama samo po sebi nije problematično, no valja pogledati svaki od kriterija pojedinačno. Činjenica da su složenice složene riječi ne pomaže nam jer su i izvedenice također složene ili tvorene riječi, a tvrdnja da ne sadrže afikse preopćenita je da bismo uvidjeli razliku između izvođenja i slaganja. Kada su u pitanju položaj glave i pisanje (pravopis)<sup>22</sup>, oni se razlikuju od jezika do jezika, pa čak i unutar istoga jezika, a isto vrijedi i za prisutnost veznih elemenata. Nadalje, pojmovnu cjelinu koju spominje Donalies (2004) nije lako definirati. Stoga Lieber i Štekauer (2009:8) zaključuju da su najpouzdaniji kriteriji za određivanje složenica sljedeći: 1) udarni naglasak i ostala fonološka sredstva, 2) sintaktička cjelovitost, neodvojivost i nepromjenjivost te 3) ponašanje složene

---

<sup>22</sup> Način je pisanja složenica često vrlo nekonzistentan (Lieber i Štekauer 2009: 7). U francuskom se izvedenice gotovo uvijek pišu kao jednostavne riječi, odnosno spojeno i bez ikakvih grafičkih znakova između njihovih sastavnih dijelova, dok složenice u pismu nalazimo kao jedinstvene riječi (*portefeuille* 'novčanik'), s razmakom (*salle à manger* 'blagovaonica'), crticom (*pique-assiette* 'muktaš') ili apostrofom (*entr'acte* 'međučin') (Apothélos 2002:18-19).

cjeline u odnosu na fleksiju, no ni taj popis kriterija nije zadovoljavajuć za razlikovanje izvedenica od složenica u ovome radu budući da su i izvedenice koje čine našu građu cjelovite i neodvojive te da dobivaju fleksijske nastavke kao cjelina (npr. *surdimensionné*, sg 'predimenzioniran', *surdimensionnés*, pl 'predimenzionirani'; *podarhiđakon*, sg, *podarhiđakoni*, pl), dok pitanja naglaska čine jednu odvojenu temu koja bi zahtijevala detaljan pristup, no za naš rad nisu važna pa ih ovdje nećemo obrađivati.

Kao zaključak svega navedenog Lieber i Štekauer (2009:14) kažu da se čini kako gotovo ne postoje pouzdani kriteriji za utvrđivanje definicije složenica, zbog čega su neki autori čak zaključili da složenice i ne postoje, kao primjerice Spencer (2003) za engleski. Ipak, Lieber i Štekauer (2009) zagovaraju stav da se to pitanje i dalje valja istraživati kako bi se dobili podaci za što više jezika koji će vjerojatno uroditi novim spoznajama. Sami su najviše naklonjeni stavu da je, kao i kod mnogih drugih pojava u jeziku, jednostavno riječ o kontinuumu u kojemu su neke složene riječi više nalik složenicama, neke manje, a među njima nema strogih kategorijalnih razlika.

### 2.5.3 Razlikovanje izvođenja i slaganja

Pitanje prefikasa kao kategorije i prefiksacije kao tvorbenoga načina koji spada u izvođenje ili slaganje svodi se, praktički, na pitanje leksičke autonomije (v. npr. Riegel i dr. 1999: 543), odnosno na pitanje mogu li sastavni elementi neke tvorenice stajati samostalno, pa je riječ o slaganju, ili jedan od njih ne može, pa je riječ o izvođenju. Ono je ujedno povezano s gore navedenim drugim kriterijem Donalies (2004) prema kojemu su složenice „tvorene bez rječotvornih afikasa“. Riječ je o složenu pitanju jer je automatsko proglašavanje tvorbe pomoću rječotvornih afikasa izvođenjem u opreci s činjenicom da u slaganju ponekad sudjeluju i korijenski morfovi koji ne mogu stajati samostalno. Zbog toga se kao važniji kriterij nameće onaj značenjski jer bi korijenski morfovi u odnosu na afikse trebali imati značenje koje je više leksičke naravi. Na tragu značenjske dimenzije rječotvornih afikasa valja spomenuti da, kako ističu Riegel i suradnici (1999:543), prefiksi (i sufiksi) – kao elementi izvedenica – imaju dvojaku ulogu sastavnica složene riječi i „operatora“ koji izgrađuju značenje s bazom s kojom se vežu, dok sastavnice složenica nikada ne djeluju kao značenjski operatori, već pridonose općem značenju složenice sukladno afinitetima vlastitoga značenja i na temelju sheme koju zajedno tvore (Riegel i dr. 1999:543). I Libben (2006:261) ističe da je psihološki gledano status derivacijskih afikasa različit od statusa baza koje ulaze u slaganje jer afiksi imaju funkcije u tvorbi riječi koje su različite od vrsta značenja koja se obično povezuju s bazama koje sudjeluju

u slaganju. Corbin (1999:76) također tvrdi da su prefigirane riječi istovremeno određene značenjskom uputom prefiksa te kategorijalnim i značenjskim obilježjima baza s kojima je prefiks kompatibilan. Međutim, budući da pojam „značenjskih operatora“ nije jasno definiran, a i s obzirom na činjenicu da razlikovanje leksičkih i funkcionalnih jezičnih elemenata nije jednoznačno, smatramo da je najvažniji kriterij za utvrđivanje toga je li neki element u složenoj riječi prefiks, odnosno je li tvorenica koju tvori nastala izvođenjem, pitanje *različita* značenja koje taj element ostvaruje u odnosu na element od kojega je nastao.

I Paulikat (2017:123) primarno značenjski razlikuje prefikse od elemenata složenica po tomu što prefiksi potekli od prijedloga u tvorenicama mogu ostvarivati i značenja koja prijedlozi ne ostvaruju, dok elementi složenica unutar cjeline složenice obično zadržavaju značenje koje imaju u samostalnoj uporabi. Kada se takav kriterij primijeni na našu građu, smatramo da elemente *sous-*, *sur-*, *nad-* i *pod-* treba smatrati prefiksima, a njima nastale tvorenice proizvodom izvođenja, ako oni u tvorenicama ostvaruju i značenja koja se razlikuju od značenja prijedloga od kojih su nastali. Ako navedeni prefiksi doista ostvaruju značenja različita od prijedložnih, a prema podacima iz naše građe to je slučaj (npr. značenje 'ekscesivnost' kao u imenici *surinformation* 'prekomjerna količina informacija' prijedlog *sur* ne ostvaruje; značenje 'zamjena' koje prefiks *pod-* ostvaruje u imenicama poput *podtajnik*, a prijedlog *pod* ga ne ostvaruje, itd.), to znači da su se u međudjelovanju s osnovama s kojima se vežu i pod utjecajem unutarleksičkih sintagmatskih odnosa, prefiksi koje proučavamo počeli ponašati kao „pravi“ afiksi. Drugim riječima, navedeni su jezični elementi pod utjecajem konstrukcija u koje ulaze s osnovama s kojima se vežu razvili drukčija funkcionalna svojstva od prijedloga, što se odrazilo i na njihovu značenjsku strukturu, koja je zadržala neke elemente „naslijeđene“ od prijedloga, ali i razvila nova, inovativna značenja uslijed djelovanja leksikalizacijskih obrazaca. Tako, primjerice, značenje 'supralokalnost' koje ostvaruje glagol *nadnijeti1* 'biti fizički iznad čega/koga' nalazimo i kod prijedloga *nad*, ili pak značenje 'kontaktna sublokalnost' koje u imenici *sous-gants* 'podrukavice' ostvaruje prefiks nalazimo i kod prijedloga *sous* (npr. *sous le bras* 'pod rukom').

Lingvisti koji se bave morfologijom općenito se slažu da u jezicima postoje značenjske razlike koje tipično izriču afiksi i leksičke jedinice, odnosno vezane osnove, a te se razlike mogu svesti na činjenicu da su tipovi značenja koja mogu izricati prefiksi ograničeni, dok su oni kod leksičkih elemenata neograničeni (Montermini 2008:19). Upravo je zato moguće pronaći popise afikslnih značenja (npr. Szymanek 1988; Bagasheva 2017) u obliku nekolicine općenitih kategorija poput „vršitelj“, „posjedovanje“, „negacija“, „sredstvo“ itd.

U zaključku teme razlikovanja izvođenja i slaganja u skladu s kognitivnolingvističkim pogledom na jezik, u kojemu se brojni jezični fenomeni opojmljuju kao stupnjevite pojave, i u ovom nam se slučaju najboljim odgovorom čini konstatacija da izvođenje i slaganje čine dio kontinuuma u kojemu nema strogih granica, već samo postupni prijelazi, ali i granični slučajevi, a između tih dvaju procesa postoje sličnosti i razlike. To je, uostalom, i ono što misle neki autori koji su se bavili tvorbom riječi, kako je navedeno u prethodnim ulomcima. Riječ je o temi o kojoj se mnogo pisalo, ali koja zasada još uvijek nije razriješena (v. npr. Lieber i Štekauer 2009). Ta tema uvelike nadmašuje opseg ovoga rada, no na nju se zbog prethodno opisanih specifičnosti prefikasa koji se obrađuju u ovome radu bilo nužno osvrnuti.

Kada bismo, dakle, prefiksima *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-* trebali odrediti mjesto u kontinuumu tvorbenih procesa između izvođenja i slaganja, na temelju pregledane bismo relevantne literature predložili sljedeći raspored: u izvođenje bi spadali *sufiksi*, jezični elementi koji se u jezicima koje proučavamo gotovo nikada ne rabe samostalno; zatim bi slijedili „*pravi*“ *prefiksi*<sup>23</sup> (fr. *préfixes proprement dits*; Martinet 1979:243; eng. *true prefixes*, npr. Maylor 1998; Bauer 2003), odnosno elementi kojima u sinkroniji ne odgovara nijedan samostalan jezični oblik (poput već spomenutih prefikasa *dé(s)-* u francuskome i *nuz-* u hrvatskome) i napokon *prijedložni prefiksi* (npr. Lake Rice 1932, Hendrickson 1948, Dufresne i dr. 2001, Blanc 2002, Amiot 2004a, *prijedložni prefiksi* (fr. *prépositions-préfixes*), Van Goethem 2006, Jelaska i Kolaković 2009, *prijedložni predmetci*) i dr.). Na ovome mjestu valja napomenuti da neki autori rabe naziv *prijedložni prefiksi* s nešto drukčijim značenjem. Primjerice, Kornfeld i Saab (2003:227) *prijedložnim prefiksima* (eng. *prepositional prefixes*) nazivaju *prijedloge* koji u tvorenicama imaju *prijedložno* značenje, npr. šp. *enjaular* 'staviti u kavez'<sup>24</sup>.

Iz uvida u našu građu proizlazi da prema kriterijima koje navodi Amiot (2004a) (endocentričnosti, tvorenja različitih leksičkih kategorija (imenica, glagola i pridjeva) te ostvarivanja značenja različitih od *prijedložnih*) *sous-* i *sur-* te *nad* i *pod-* zaista jesu prefiksi. Međutim oni su ipak drukčiji i od ostalih afikasa poput *sufikasa*, za koje se u francuskome i hrvatskom u sinkroniji ne mogu pronaći odgovarajući formalno jednaki oblici, kao i od „*pravih*“ *prefikasa*, koji se uvijek javljaju u vezanu obliku. Pored netom navedenih formalnih razlika, valja uzeti u obzir i značenjske razlike između *prijedložnih prefikasa* i ostalih *afikasa*. Postoje,

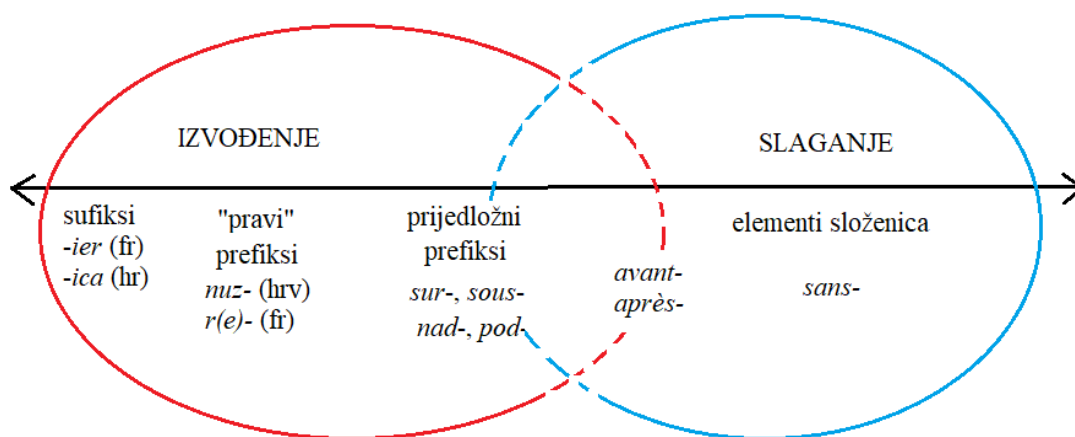
---

<sup>23</sup> Ponekad se naziv *pravi prefiksi* rabi u opreci prema tzv. *pseudoprefiksima* ili *lažnim prefiksima* (v. npr. Baker i dr. 2007). Riječ je o elementima poput *ca-*, *tri-* i *ba-* u francuskim glagolima *cafouiller* 'šeptrljati, petljati', *trifouiller* '(is)premetati', *bafouiller* 'bulazniti, blebetati' koji bi nas zbog postojanja zajedničkoga elementa – *fouiller* mogli navesti na pomisao da je riječ o paradigmi s trima prefiksima, međutim oni to nisu jer ne zadovoljavaju određene kriterije poput, primjerice, produktivnosti (Pottier 1962:84).

<sup>24</sup> Uz njih navode da postoji i skupina tzv. *priložnih prefikasa*: npr. šp. *precocinar* 'skuhati ranije, unaprijed'.

primjerice, podaci o gramatičkim značenjima koja se izriču prefiksima i sufiksima, poput onih iz studije Hawkinsa i Gilligana (1998) kojom je obuhvaćeno 220 jezika, a iz kojih se jasno vidi da postoje razlike i preferencije prefikasa ili sufikasa za izražavanje određenih značenja. Iako, koliko nam je poznato, ne postoje opsežnije studije u kojima se uspoređuje značenjska struktura „pravih“ prefikasa i prijedložnih prefikasa, prijedložni se prefiksi od „pravih“ prefikasa razlikuju po činjenici da zbog svojega prijedložnog podrijetla s tim prijedlozima vrlo vjerojatno ulaze u složene paradigmatičke značenjske odnose, što nije slučaj kod „pravih“ prefikasa. Pretpostavljamo također da je značenjska struktura prijedložnih prefikasa složenija od one „pravih“ prefikasa zbog toga što prijedložni prefiksi zadržavaju i dio značenja prijedloga koja obogaćuju njihovu značenjsku mrežu, dok kod pravih prefikasa toga nema.

Zaključno bismo rekli da smatramo kako se prijedložni prefiksi poput onih koji su u središtu interesa ovoga rada – *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-* –, kao što je naznačeno na Prikazu 4, lagano približuju kategoriji elemenata složenica, ali i dalje ih smatramo elementima izvedenica i proces kojim su nastali izvođenjem jer pokazuju više karakteristika izvedenica od elemenata složenica. Upravo takvi prefiksi ukazuju na potrebu za istančanijim razlikovanjem pojava u kontinuumu koji se kreće od izvođenja do slaganja, kako je naznačeno u Prikazu 4.



Prikaz 4: Jezični elementi koje se javljaju u kontinuumu između izvođenja i slaganja (uz podatke iz Amiot (2004a))

Na kraju ovoga razdjela valja se osvrnuti i na naziv *prefiks* za koji smo ranije naveli da je problematičan zbog svoje višeznačnosti. Unatoč tomu, smatramo da bi se elementi poput *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-* koji su postali od prijedloga, a rabe se i kao prvi dio tvorenica, mogli i dalje nazivati krovnom nazivom *prefiksi*, uz naglašavanje da je riječ o prilično heterogenoj kategoriji

te uz isticanje da je riječ o podvrsti prefikasa koje bismo poput prethodno spomenutih autora nazvali *prijedložnim prefiksima*.

Nakon što smo dali općenit kritički pregled glavnih značajki prefikasa kao jezičnih elemenata i prefiksacije kao tvorbenoga načina te objasnili pojave koje su s njome blisko povezane, u sljedećim ćemo se razdjelima osvrnuti na tvorbu riječi općenito, i prefiksaciju specifičnije, u jezicima koje proučavamo, francuskome i hrvatskom. Pritom ćemo, dakako, isticati i ona tipološka, genetska i gramatičko-tvorbena obilježja po kojima se navedena dva jezika razlikuju kako bismo dobili što bolji uvid u njihove razlike te ih, u konačnici, mogli što bolje kontrastirati.

## **2.6 Opća obilježja tvorbe riječi u francuskome i hrvatskom jeziku**

Budući da je središnja pojava kojom se bavimo u ovome radu – prefiksacija – dio tvorbe riječi, u ovome ćemo razdjelu dati kratak općenit prikaz tvorbe u dvama proučavanim jezicima, francuskome i hrvatskom.

### **2.6.1.1 Opća obilježja tvorbe riječi u francuskome**

Na početku ovoga razdjela valja prije svega istaknuti činjenicu da je morfologija kao disciplina u frankofonskoj lingvističkoj literaturi u određenoj mjeri zanemarivana (v. Corbin 1987:2), a to napose vrijedi za tvorbu riječi (v. i Paulikat 2017:v). Točnije, pored nekoliko monografija koje su napisane kao uvodi u tvorbu suvremenoga francuskog jezika (Apothélos 2002; Huot 2005; Spack-Dolt 2016) i brojnih studija o pojedinačnim pitanjima iz područja morfologije (v. Popis literature), jedino je sveobuhvatno djelo posvećeno tvorbi riječi ono Thieleovo (1993), na njemačkome, te recentnije, Paulikatovo (2017), također na njemačkom jeziku.

Za suvremeni je francuski jezik u kontrastivnoj perspektivi važno istaći da ga karakterizira manjak motiviranosti koji se, primjerice, očituje u tomu da nekadašnje motivirane riječi govornici danas smatraju nemotiviranima, primjerice da zbog leksikalizacije neke starije prefikse više ne prepoznaju kao morfeme (Peytard 1975; Dufresne i dr. 2001). Naime, francuski je po pitanju arbitrarnosti više leksički jezik, odnosno odlikuje se većim stupnjem arbitrarnosti od hrvatskoga, koji je pak zbog većeg stupnja motiviranosti više gramatički jezik (usp. Saussure

2000 [1916]:203). Preciznije govoreći, francuski je tijekom povijesti doživio fonetsku eroziju koja ga je uvelike obilježila na formalnoj razini, a imala je za posljedicu slabljenje etimoloških veza (fr. *relachement étymologique*, Ullmann (1959:126)) i na značenjskoj razini. Zbog toga je francuskome u odnosu na latinski iz kojega je nastao svojstven vrlo velik porast arbitrarnosti pa u današnjemu jeziku postoje brojne riječi koje su prošle slične promjene kao lat. *im-ponere* 'staviti (što) na (što); nametnuti' > fr. *imposer* 'nametnuti' (usp. Kilani-Schoch i Dressler 2005:78), pri čemu je od latinskoga motiviranog glagola nastao (u današnjemu francuskome) potpuno arbitran leksem. Takve su promjene francuskome jeziku dale „izrazito osebujnu fizionomiju“ (Saussure 2000 [1916]:204).

Iz kontrastivne perspektive neki autori tvrde da su siromašno slaganje i izvođenje jedna od najizraženijih morfoloških značajki suvremenoga francuskog jezika (Ullmann 1959:127), kao i činjenica da je to jedan od elemenata koji pridonosi općem dojmu „apstraktnosti“<sup>25</sup> i statičnosti francuskoga leksika (1959:128). Unatoč tomu, u standardnome je francuskom i dalje prilično aktivno nekoliko načina tvorbe, od kojih su najzastupljeniji izvođenje, i to sufiksacija (npr. *coiff-eur* 'frizer') i prefiksacija (npr. *re-faire* 'ponovno napraviti'), te slaganje<sup>26</sup> (npr. *wagon-lit* 'vagon s ležajevima za spavanje') (Grammaire de l'Académie française 1932:11; Riegel i dr. 1999:540; Ayres-Bennett i dr. 2014:23-24; Paulikat 2017:22).

#### 2.6.1.2 Opća obilježja tvorbe riječi u hrvatskome

Kada je općenito riječ o tvorbi riječi u hrvatskome, najprije valja spomenuti ono što ističu Šojat i dr. (2012:79-80), a to je da tvorbeni procesi u hrvatskome jeziku nisu opsežnije obrađivani, uz izuzetak Maretićeve *Gramatike* (1899) i napose Babićeve (2002) *Tvorbe*, koja je jedino djelo posvećeno tvorbenim procesima hrvatskoga jezika u cjelini. Unatoč važnosti i sveobuhvatnosti Babićeve (2002) *Tvorbe*, treba istaknuti da je u tom djelu autor posvetio prefiksaciji puno manje prostora nego sufiksaciji (v. i Klajn 2002:6), što je vjerojatno odraz

---

<sup>25</sup> Među tendencijama u francuskome jeziku koje bi ukazivale na apstraktnost Ullmann (1962:122-123) navodi i upotrebu većeg broja imenica i imenskih konstrukcija ondje gdje bi drugi jezici rabili glagole, zbog čega su francuske riječi često shematičnije i siromašnije detaljima od njemačkoga, pa čak i engleskog jezika, za koji se često ističe njegova analitičnost.

<sup>26</sup> Zanimljivo je da u suvremenome francuskom nestandardnom jeziku, tzv. *argotu*, koji se napose govori u predgrađima velikih gradova, svega 10 ili 20 posto riječi nastaje na temelju slaganja i izvođenja (sufiksacije), dok su daleko zastupljeniji neki drugi tvorbeni načini koje Perko (2013) naziva *izvangramatičkima* (fr. *extragrammaticaux*), poput reduplikacije i pseudosufiksacije.



njegova osobnoga istraživačkog interesa i rada, odnosno činjenice da se najviše bavio sufiksacijom, kako je razvidno iz popisa njegovih radova (v. npr. bibliografiju u Babić (2002)).

Hrvatski je općenito govoreći jezik prilično bogate morfologije koji je na gramatičko-leksičkom kontinuumu bliže gramatičkome polu. Drugim riječima, u hrvatskome je veći udio motiviranih riječi nego u francuskome, iako i u njemu postoje nekadašnje tvorenice koje govornici više ne percipiraju kao složene riječi pa tako, primjerice, ne bi prepoznali motivacijske veze između leksema *volja* i *nevolja* ili *mukao* i *podmukao* (Klajn (2002:181-182)). U hrvatskome se leksik, kao i u francuskome, najčešće obogaćuje novim jedinicama na temelju izvođenja i slaganja, ali također i raznih oblika posuđivanja (Tafra 2005:117). Najzastupljeniji i najkarakterističniji je način tvorbe u hrvatskome sufiksacija<sup>27</sup>, koja „prevladava u cijeloj tvorbi“ (Babić 2002:35).

U narednim ćemo razdjelima više pozornosti posvetiti prefiksaciji i prefiksima u francuskome i hrvatskom kao središnjoj temi ovoga rada.

## 2.6.2 O prefiksaciji u francuskome i hrvatskom jeziku općenito

### 2.6.2.1 Prefiksacija u francuskom

Većina francuskih prefikasa potječe iz latinskoga, bilo da proizlaze iz pučke ili učene tvorbe<sup>28</sup> (Grevisse 1986:242), a njihov je ukupan broj prilično sporna tema zbog različitih interpretacija pojma *prefiksa* te varira od autora do autora (v. npr. Togeby 1951; Brøndal 1943). Apothéloz (2002:79) navodi 18 domaćih francuskih prefikasa: *arrière-*, *avant-*, *bien-*, *co-*, *dé(s)-*, *é-*, *en-*, *entre-*, *in-*, *mal-*, *mé(s)-*, *non-*, *pré-*, *r(e)-*, *sans-*, *sous-* i *sur-*.

Prefiksacijom u francuskome nastaju pridjevi (npr. *avant-* + *dernier* 'posljednji' > *avant-dernier* 'preposljednji'), imenice (npr. *auto-* + *censure* 'cenzura' > *autocensure* 'autocenzura') i glagoli (npr. *é-* + *migrer* 'migrirati' > *émigrer* 'emigrirati, iseliti se') (Apothéloz 2002:79).

### 2.6.2.2 Prefiksacija u hrvatskom

---

<sup>27</sup> Prema istraživanju Mikić Čolić (2019:148) na temelju analize nekoliko rječnika najviše novih riječi u hrvatskome također nastaje izvođenjem, i to pretežito sufiksacijom.

<sup>28</sup> Na gradbu su francuskoga leksika utjecale tzv. učena (fr. *formation savante*) i pučka tvorba (fr. *formation populaire*) (v. npr. Dumarest i Morsel 2004:10). Pučka se tvorba odnosi na jedinice leksika koje su prirodnim procesima nastale iz (vulgarnoga) latinskoga jezika, dok su riječi koje pripadaju učenoj tvorbi tijekom povijesti francuskoga jezika posuđivane iz klasičnoga latinskoga. Tako se u današnjemu leksiku mogu pronaći dublete proizašle iz iste latinske riječi: npr. iz lat. *hospitalem* nastale su riječi *hôtel* 'hotel' i *hôpital* 'bolnica'. Latinski su afiksi posuđivani u francuski počevši od 15. st. (Paulikat 2017:34).

Kada je riječ o podrijetlu hrvatskih prefikasa, situacija je slična kao u francuskome jer dio ih potječe od istoobličnih (homomorfnih) sadašnjih i nekadašnjih prijedloga (usp. Barić i dr. 1997:295; Babić 2002:48), dok dio nije vezan uz prijedloge. Prefiksi su prijedložna podrijetla redom: *bez-*, *do-*, *duž-*, *iz-*, *iza-*, *iznad-*, *ispod-*, *izvan-*, *među-*, *mimo-*, *na-*, *nad-*, *niz-*, *o-*, *od-*, *oko-*, *po-*, *pod-*, *poslije-*, *prama-*, *pred-*, *preko-*, *prema-*, *pri-*, *prije-*, *protiv-* (*protu-*), *s-*, *suprot-*, *svrhu-*, *u-*, *unutar-*, *uz-*, *van-*, *vrhu-* i *za-*. U ulozi se prefikasa javljaju i prefiksadni morfemi slavenskoga podrijetla koji nisu samostalne riječi, točnije: *naj-*, *nak-*, *nuz-*, *ob-*<sup>29</sup>, *pa-*, *pra-*, *pre-*, *pro-*, *raz-*, *su-* i *zak-* te niječnice ili čestice *ne* i *ni*, kao i određen broj latinskih i grčkih prefikasa poput *ab-*, *arhi-*, *trans-* ili *infra-* (Babić 2002:48).

Prefiksacijom se u hrvatskome mogu tvoriti imenice, glagoli, pridjevi i prilozima (npr. *prek-* + *jučer* > *prekjučer*, *do-* + *sutra* > *dosutra*, Silić i Pranjković 2007:179), no valja istaknuti da je ona najplodnija u glagola. Naime, prefiksadni je tvorba imenica prema Babiću (2002:345) „slabo plodan tvorbeni način“, a ni prefiksadni tvorba pridjeva nije jako razvijena jer u tvorbi odnosnih pridjeva sudjeluje svega šest prefikasa, od čega su tri hrvatska (*ne-*, *pred-* i *protu-*), a ostali stranoga podrijetla, dok u tvorbi opisnih pridjeva sudjeluje više prefikasa, od čega sedam hrvatskih, ali plodan je samo prefiks *ne-* (Babić 2002:436). Prefiksi koje proučavamo u ovome radu specifični su po pitanju zastupljenosti po kategorijama riječi jer u oba jezika tvore daleko najveći broj imenica, zatim glagola, a najmanje pridjeva i u analizi će se pokušati istražiti zašto je tomu tako.

Nakon što smo izložili temeljna obilježja tvorbe riječi u francuskome i hrvatskom, u sljedećim ćemo se razdjelima usredotočiti na svaku leksičku kategoriju zasebno. Naime, u ovome radu, kako smo ranije napomenuli, prefikse proučavamo kao dio izvedenica koje tvore, i to imenskih, glagolskih i pridjevskih, kako bismo dobili što sveobuhvatniji uvid u njihovo djelovanje, a potom donosimo i analizu prijedloga od kojih su navedeni prefiksi nastali. Supostavljanjem prefiksadnih značenja sa značenjima prijedloga od kojih su nastali provjerit ćemo drugu hipotezu skladno kojoj očekujemo da će prijedlozi zbog svojih funkcionalnih specifičnosti ostvarivati više značenja, odnosno da će njihova značenjska strukutra biti složenija od prefiksadne.

U redcima koji slijede najprije ćemo dati pregled osnovnih obilježja imenica, glagola i pridjeva, a zatim se posvetiti pitanju prefiksadne tvorbe svake od tih leksičkih skupina, uz isticanje općih, kao i specifičnih obilježja vezanih uz prefiksaciju ciljanim prefiksima *sous-*, *sur-*, *nad-* i *pod-*.

---

<sup>29</sup>Kako navode Šojat i dr. (2013:83), još uvijek ne postoji jednoznačan odgovor na pitanje jesu li *o-* i *ob-* alomorfi ili zasebni morfemi (npr. Belaj 2008:31; Babić 2002:543), a Srebačić (2011) ih promatra kao alomorfe.

### 2.6.3 Prefiksalna tvorba riječi

U sljedećim ćemo se razdjelima baviti prefiksalsnom tvorbom triju leksičkih kategorija koje čine našu građu: imenica, glagola i pridjeva. Cilj je takvog pristupa uočiti pravilnosti u gradbi dijelova leksika koje čine navedene leksičke kategorije te usporediti ponašanje i utjecaj prefikasa na svaku od njih najprije u francuskome, a zatim u hrvatskom.

Odmah valja naglasiti da u jezicima svijeta postoje velike razlike među leksičkim kategorijama (npr. Haspelmath 2012:91). Podjela na leksičke kategorije ili, tradicionalno, vrste riječi, općenito se može temeljiti na četiri tipa kriterija: 1) značenjskim, 2) pragmatičkim, 3) formalnim i 4) kriteriju razlike između leksičke i sintaktičke razine analize (Sasse 1993:196-201).

Za potrebe analize dvaju jezika koje proučavamo u ovome radu četvrti kriterij nije nužan i više odnosi na, primjerice, polisintetske jezike, u kojima se dovodi u pitanje i samo postojanje kategorija poput imenica ili glagola (Bisang 2010). U ovome ćemo radu stoga kombinirati preostale tri vrste kriterija jer najbolje odgovaraju potrebama ovoga rada, i to napose značenjski i funkcionalni kriterij. To konkretno znači da ćemo svaku leksičku kategoriju definirati prije svega s obzirom na funkcije koje može ostvarivati u rečenici, s obzirom na pojmove koje ta kategorija može označivati i u odnosu na formalnogramatičke pojedinosti poput činjenice da su pridjevi kategorija koja se može stupnjevati.

Funkcionalni pristup leksičkim kategorijama po uzoru na, primjerice, Martineta (1979) pokazao se posebno važnim u ovome radu u određivanju kategorije pridjeva, točnije svrstavanju glagolskih participa prošlih, koji se javljaju u našoj građi, u odgovarajuću kategoriju. Naime, iako je particip prošli po svojim formalnogramatičkim obilježjima dio glagolske paradigme, on se ponekad može naći i u pridjevskim uporabama. Zbog toga i Martinet (1979:115) priznaje da nije lako razlikovati particip u pravome smislu riječi od posve pridjevskih uporaba participa, kao u sljedećem primjeru: *Les voitures bloquées par la neige* 'Automobili zapeli u snijegu (dosl. automobili blokirani snijegom)'. Upravo zbog spomenutih pridjevskih funkcija francuskoga participa prošlog u ovom ćemo radu smatrati dijelom kategorije pridjeva u slučajevima u kojima se u takvoj uporabi javlja s čestotnošću od 10 ili više pojava, kako će biti detaljnije pojašnjeno u razdjelu o pridjevima. Zbog toga se neki glagoli iz naše građe koji se češće rabe kao participi prošli javljaju samo u kategoriji „pridjevi“. Primjerice, *surarmé* 'prekomjerno

naoružan' je prošli particip koji teorijski odgovara infinitivu *surarmer* 'prenaoružati', ali se u korpusu javlja u infinitivnom obliku, i to u rečenici *la France a pris le risque de laisser le gouvernement se surarmer* 'Francuska je preuzela rizik i dopustila vladi da se prekomjerno naoruža'

U razdjelu koji slijedi bavimo se obilježjima imenske tvorbe.

### 2.6.3.1 Prefiksalna tvorba imenica

Ovaj je razdio posvećen imenicama, odnosno vrsti riječi „kojima je svojstvena kategorija predmetnosti: npr. *knjiga* → predmet, *čistina* → opredmećeno svojstvo, *čitanje* → opredmećeni proces“ (Barić i dr. 1997:100). Imenicama se u jezicima svijeta obično imenuju osobe, mjesta, stvari i sl. (Marković 2012:231). Martinet (1979:31-33) iz perspektive funkcionalizma definira imenice kao one riječi koje se mogu upotrijebiti kao predikati same (*Chameau!* 'Deva!'), uz neki aktualizator (*Voilà du pain* 'Izvolite kruha') ili pak uz kopulativni glagol (*Il est avocat* 'On je odvjetnik'). Prema svojim formalnim obilježjima imenice su riječi koje imaju rod i broj, a u hrvatskome i padež, te kojima u francuskome najčešće prethodi neki aktualizator poput člana (*des livres* 'knjige (neodređeno)').

U kognitivnolingvističkome se pogledu na jezik imenske riječi (prema Langacker 1987) svrstavaju u *nominalne profile* (v. i Belaj i Tanacković Faletar 2014:60). Nominalni su profili statični i pojmovno neovisniji od relacijskih profila, što znači da se imenske referente poima neovisno o drugim aspektima događaja, a to odgovara činjenici da se imenice kao gramatička kategorija obično povezuju s opredmećenošću. Za imenske pojmove valja također znati da su shematičnije<sup>30</sup> ustrojeni od glagolskih, pridjevskih i prijedložnih (Raffaelli 2009: 111). To implicira da kod njih postoji istaknutija shema koja objedinjuje značenja koja čine polisemnu strukturu. Naime, uslijed sintagmatskog vezivanja imenica s različitim elementima može doći do stvaranja velika broja značenjskih nijansi, pri čemu se shema imenica dijeli u podsheme (v. Raffaelli 2009:128). Taylor (2003:140) navodi da je shema imenica kognitivno istaknutija nego u ostalim leksičkim kategorijama zbog činjenice da se pomoću imenica opojmljuju cjeloviti,

---

<sup>30</sup> Langacker (1991:62) shematičnost metaforički definira kao „rezoluciju“ kakve strukture. Primjerice, strukture koje su visoko specificirane u značenjskom polju imaju veću rezoluciju i smatramo ih značenjski „težima“ ili „sadržajnijima“, dok podspecificirane strukture možemo smatrati značenjski „lakšima“ ili „praznima“. Autonomnost ili samostalnost te ovisnost pojmovi su usko vezani uz shematičnost, a odnose se na mjeru u kojoj neka struktura pretpostavlja drugu strukturu za svoju manifestaciju i na fonološkoj i na značenjskoj razini (Taylor 2003:327).

zatvoreni entiteti koji se mogu odnositi na konkretne ili apstraktne pojavnosti, dok se pomoću ostalih spomenutih leksičkih kategorija više opojmljuju različite vrste odnosa i procesa.

Kada govorimo o imenicama, u ovome nas radu zanima pitanje tvorbe imenica čistom prefiksacijom. O tvorbi se imenica općenito govori kao o *nominalizaciji* kada je riječ o procesu kojim imenice nastaju od neke druge vrste riječi, najčešće od glagola i pridjeva (Alexiadou 2014:235). Ipak, Alexiadou (2014) spominje da postoje i nominalizacije temeljene na imenicama, odnosno one kojima se od imenica izvode imenice: npr. eng. *child* 'dijete' > *childhood* 'djetinjstvo' (2014:236). Upravo nas takva nominalizacija zanima u ovom radu jer u njemu proučavamo motivirane imenice nastale čistom prefiksacijom, kao npr. *sur-* + *abondance* 'obilje' > *surabondance* 'preobilje', *sous-* + *module* 'modul' > *sous-module* 'podmodul', *nad-* + *biskup* > *nadbiskup* ili *pod-* + *cilj* > *podcilj*.

U ovome razdjelu svakako valja istaknuti ulogu hiponimije kao najznačajnijega međuleksičkog odnosa koji karakterizira imenice iz naše građe. Riječ je o specifičnoj vrsti hiponimije. Naime, velik broj i francuskih i hrvatskih imenica nastalih čistom prefiksacijom pomoću promatranih prefikasa *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-* hiponimi su svoje osnove, kao u sljedećim primjerima: *surprotection* 'pretjerana zaštita' hiponim je od *protection* 'zaštita', *sous-budget* 'manji proračun koji je dio većega' hiponim je od *budget* 'proračun', *nadslužba* 'viša služba' hiponim je od *služba*, a *podportal* 'portal koji je dio većega portala' hiponim je imenice *portal*. Više će o hiponimiji biti rečeno u poglavlju o značenjskim odnosima, točnije o taksonomskim odnosima (v. 2.5.3).

U sljedećim ćemo razdjelima više reći o prefiksnoj tvorbi imenica u francuskome, a potom i u hrvatskome, dajući ujedno i pregled podataka koji u literaturi postoje općenito, ali i specifično za prefikse koje proučavamo.

### 2.6.3.2 Prefiksna tvorba imenica u francuskom

Podatke o čistoj prefiksnoj tvorbi imenica u suvremenome francuskome donosi Aptohéloz (2002:79), koji navodi da se francuske imenice tvore od sljedećih prefikasa: *arrière-*, *avant-*, *bien-*, *co-*, *contre-*, *dé(s)-*, *entre-*, *in-*, *mal-*, *mé(s)-*, *non-*, *pré-*, *r(e)-*, *sans-*, *sous-* i *sur-*. Detaljnijih podataka o imenskoj prefiksaciji kao cjelini, koliko nam je poznato, nema, već samo postoje podaci o pojedinačnim francuskim prefiksima. Kod Paulikata (2017:122) nalazimo podatak da je prefiksacija čest način tvorbe glagola, što bi navelo na zaključak da je

taj tvorbeni način manje zastupljen u tvorbi francuskih imenica i pridjeva, no u našoj su građi imenice brojnije od glagola i pridjeva.

Kada je riječ o prefiksima koji su predmet istraživanja ovoga rada, tj. *sur-* i *sous-*, u slučaju imenske tvorbe Paulikat (2017:132-137) navodi da se mogu pronaći u sljedećim značenjskim kategorijama:

1) *sur-*:

- a) 'položaj u prostoru u gornjem dijelu' (usp. Weidenbusch 1993:196-197) (*sur-vêtement* 'sportska trenirka koja se nosi iznad druge sportske odjeće'), produktivno značenje,
- b) 'intenzitet' (usp. Weidenbusch 1993:198) (*surchoix* 'prvi izbor, izbor robe najbolje kvalitete'), produktivno značenje,
- c) 'nadređenost' (usp. Weidenbusch 1993:198-199) (*surarbitre* 'glavni arbitar koji donosi odluku kada se arbitri ne mogu složiti'), slabo produktivno značenje,

2) *sous-*:

- a) 'položaj u prostoru u donjem dijelu' (usp. Weidenbusch 1993:196-197) (*sous-titre* 'podnaslov; titl'), slabo produktivno značenje,
- b) 'nedostatnost' (usp. Weidenbusch 1993:198-199) (*sous-activité* 'aktivnost manja od uobičajene'), produktivno značenje.

Paulikat (2017) podatke ne iznosi na iscrpan način, odnosno kao rezultat opsežne analize jezične građe, stoga vjerojatno ima samo djelomičan uvid u nju pa će se njegove tvrdnje detaljno ispitati i usporediti s podacima proizašlima iz analize naše građe, za koju pretpostavljamo da će prije svega pružiti detaljnije podatke o čestotnosti pojedinih prefiksálnih značenja, ali i pokazati više značenja koja navedeni prefiksi ostvaruju s imenicama.

### 2.6.3.3 Prefiksálna tvorba imenica u hrvatskom

Kada je riječ o hrvatskome, za prefiksálnu tvorbu imenica kao cjelinu Babić (2002:375-380) navodi da je „slabo plodan tvorbeni način“, a isto smatraju i Silić i Pranjkić (2005:146). Babić precizira da u takvu tvorbu ulazi „četrdesetak“ prefikasa, a plodnijih je samo desetak, od čega tek nekoliko gradi veći broj tvoreńica. Važno je ovdje napomenuti da Klajn (2002:183) zamjera gramatičarima koji su mu prethodili (tj. Stevanoviću 1964 i Babiću 1986) što su imensku prefiksaciju prikazivali kao marginalnu pojavu, na što on odvrća da su imenske prefiksálne tvoreńice manje brojne od glagolskih, ali da brojnošću ne zaostaju za pridjevskima,

te dodaje da njihov broj stalno raste. Zanimljivo je da su suprotno tomu imenice i s prefiksom *nad-* i s prefiksom *pod-* brojnije od glagola u našoj građi, a razlog tomu pokušat će se pronaći u analizi.

Kada je riječ o hrvatskim prefiksima *nad-* i *pod-*, za imenski prefiks *nad-* Klajn (2002:184-185) općenito kaže da je „jedan od produktivnijih“. *Nad-* može ostvarivati sljedeća značenja:

- 1) 'smještenost iznad čega' (*nadnaslov*) (v. i Šarić 2003:199),
- 2) 'viši položaj, status ili čin' (*natkonobar*), slabije produktivno značenje koje danas tvori uglavnom zastarjelice koje su često nastale kalkiranjem njem. *Ober-* ili *Erz-* i grč. *arhi-*<sup>31</sup> (v. i Babić 2002:347; Klajn 2002:184-185; Šarić 2003:199),
- 3) 'superiornost' (npr. *nadmoć*), usp. i Šarić (2003:199) *nadstvarnost*,
- 4) 'vrhunski, najveći' (*nadznanje*, *nadsreća*) – ovo značenje dodaje Klajn (2002:185) tvrdeći da je „neuobičajeno“.

Za prefiks *pod-* Klajn (2002:187) tvrdi da je „znatno produktivniji“<sup>32</sup>. Prefiks *pod-* u kombinaciji s imenicama može označivati:

- 1) 'niže zvanje, položaj, čin ili status' (*potporučnik*) (Babić 2002:348-349; Klajn 2002:187),
- 2) '(podređeni) dio ili razdio čega' (*potkategorija*,) (Babić 2002:349; Klajn 2002:188) ili „različite druge pojmove po nižem mjesnom<sup>33</sup> ili prenesenom značenju“ (npr. *podstuknja*, *podnajam*) (Babić 2002:349).

Iz pregleda imenske prefiksacije u dvama jezicima koje proučavamo možemo zaključiti da je riječ o tvorbenome načinu koji je općenito zasigurno manje zastupljen nego u tvorbi glagola. Ostaje, međutim, pitanje zašto su u našoj građi u oba jezika imenice brojnije i od glagola i od pridjeva. Iz pregleda literature o značenjima koje ostvaruju prefiksi *sous-*, *sur-*, *nad-* i *pod-* u kombinaciji s imenicama možemo primijetiti da su *sur-* i *nad-* polisemniji od *sous-* i *pod-* te da profiliraju značenja iz bliskih domena, kao što su 'položaj (iznad ili ispod)' i 'hijerarhija', no sve će se te tvrdnje detaljno ispitati u analizi.

U idućem ćemo razdjelu govoriti o sljedećoj leksičkoj kategoriji koju obrađujemo, tj. glagolima, a potom o pridjevima.

---

<sup>31</sup> O tomu detaljnije piše Radović Tešić (1985).

<sup>32</sup> Klajn (2002:187) to objašnjava činjenicom da se čin ili zvanje obično „mnogo češće određuje prema višem nego prema nižem stepenu“.

<sup>33</sup> Klajn (2002:188) ovdje navodi i neke toponime (npr. *Podgorica* i *Podgora*).

#### 2.6.4 Prefiksalna tvorba glagola<sup>34</sup>

Glagoli su vrsta riječi kojima se iskazuje događaj, radnja, stanje, zbivanje ili proces, odnosno sve što se zajednički naziva predikacijom (Marković 2012:183; usp. Martinet 1979:84). Predikacija se može pobliže odrediti pomoću inherentnih glagolskih kategorija poput vremena, načina, stanja i drugih, od kojih je za hrvatski dio građe važan i glagolski vid, kojim se „iskazuje unutarnji ustroj predikacije“ (Marković 2012:183).

Za glagole najprije valja reći da se na značenjskom planu iznenađujuće mnogo razlikuju od imenica, i to u smislu da je značenjska struktura glagola obično mnogo složenija od imenske (Fellbaum 1998:99). Ranije je spomenuto da glagoli prema Langackeru (1987:244) spadaju u relacijske profile, i to vremenskoga (temporalnoga) tipa jer su glagoli simbolički izrazi koji označuju procese, a procesi podrazumijevaju vremenske profile jer se pri opojmljivanju nekoga procesa prati vremenski tijek neke situacije. Budući da su glagoli relacijski profili, oni su pojmovno ovisni jer ne možemo pojmiti međusobne veze, a da istovremeno ne pojmimo entitete koji se međusobno povezuju (Langacker 1987:215).

Za glagolske prefikse Belaj (2008:12) kaže da su „jed[an] od najintragantnijih determinatora prostornih odnosa, posebno u slavenskim jezicima“. Već sama ta rečenica upućuje na to da prefiksacija na glagole utječe na poseban, složen način.

Iz preliminarne analize naše građe proizašla je činjenica da je u slučaju glagola koje proučavamo najznačajnija kategorija za njihov opis argumentna struktura, kao temeljna kategorija u opisu sintaktičke strukture glagola koja je nedovojiva od njihove značenjske strukture. Zbog toga ćemo se u razdjelima koji slijede prvo malo detaljnije osvrnuti upravo na argumentnu strukturu, a zatim kratko i na ostale glagolske kategorije koje su za našu građu od manje važnosti, ali ih ne možemo izostaviti iz teorijskoga pregleda.

##### 2.6.4.1 Argumentna struktura

Argumentna je struktura usko povezana s valentnošću (valentnom ili aktantnom strukturom), zbog čega ih neki autori čak i izjednačuju (npr. Behrens 2007). Teoriju valentnosti kao zaokruženu cjelinu prvi je predložio Tesnière (1969) i u nastavku ćemo je detaljnije izložiti kao temelj za razumijevanje sintaktičke strukture glagola, ali također iznijeti neke kritike koje su ukazale na njezine manjkavosti. Upravo zbog tih manjkavosti Tesnièreov model

---

<sup>34</sup> Prefiksi koji se vežu s glagolima u literaturi se ponekad nazivaju *preverbima* (fr. *préverbes*, Tesnière 1976; Rousseau 1995; Demo i Šipoš 2014).



valentnosti potom ćemo nadopuniti suvremenijim sintaktičkim okvirom Van Valina i LaPolle (1997) kako bismo dobili što bolji uvid u funkcioniranje glagola koje proučavamo.

Teorija valentnosti potječe iz Tesnièreove (1969) funkcionalne sintakse u kojoj se glagol promatra kao središte rečenice koje uvjetuje njezin sintaktički i značenjski ustroj (v. Šojat 2008:10; Raffaelli 2015:257). U Tesnièreu je jedan od najvažnijih pojmova *koneksija* (1969:11), odnos koji postoji između elemenata rečenice i koji omogućuje paralelizam između strukturne i značenjske rečenične razine (Raffaelli 2015:257). Točnije, Tesnière (1969:11-12) jednostavnu rečenicu poput *Alfred parle* 'Alfred govori' promatra kao cjelinu koja se sastoji od tri elementa, i to *Alfred*, *govori* i strukturne veze, odnosno koneksije koja postoji između navedenih elemenata i koja čiji rečenicu kao strukturu, čime ističe upravo ovisnosti između rečeničnih elemenata.

Glagol je prema Tesnièreu središte rečenice (npr. 1969:102) koje poput atoma otvara mjesta drugim elementima koji su s njim u odnosu ovisnosti. Među elementima koji „gravitiraju“ oko glagola Tesnière razlikuje *aktante*, čiji je broj u rečenici određen, jer oni su nužni za ostvarivanje sintaktičko-značenjskih obilježja glagola, i *circumstante*, čiji broj nije određen (1969:102-103). Prvi aktant načelno bi odgovarao subjektu, drugi trpitelju radnje, tj. tradicionalnome direktnom objektu, a treći elementu u čiju se korist radnja čini, odnosno tradicionalno indirektnom objektu u dativu (1969:108). Prema prisutnosti aktanata Tesnière (1969: 105-107) glagole dijeli na avalentne (npr. fr. *Il pleut* 'Kiši', u kojem se glagolski proces odvija bez sudjelovanja ikoga ili ičega), jednovalentne (npr. fr. *Alfred tombe* 'Alfred pada'), dvovalentne (npr. fr. *Alfred frappe Bernard* 'Alfred udara Bernarda') i trovalentne (npr. fr. *Alfred donne le livre à Charles* 'Alfred daje knjigu Charlesu').

Jedno je od problematičnijih mjesta navedenoga Tesnièreova modela pitanje cirkumstanata koji su obvezna dopuna glagolu, kao u rečenici *Stanujem u Zagrebu*. (Šojat 2008:17). U navedenome je primjeru izraz *u Zagrebu*, iako formalno cirkumstant, zapravo nužna dopuna glagolu *stanovati* pa bi odgovarao definiciji aktanta. Kako navodi Samardžija (1986:1), u Tesnièreovoj teoriji valentnosti samo su dopune uvjetovane valentnošću glagola. Kritike na račun takvoga modela iznose se u njemačkome modelu valentnosti. Točnije, njegovi predstavnici Helbig (1965) i Engel (1970) među glagolskim dopunama navode i priložnu oznaku smatrajući kako neki glagoli otvaraju mjesto priložnoj oznaci, odnosno da su neke priložne oznake valencijski nužne kao u gore navedenoj rečenici *Stanujem u Zagrebu*, što prema Tesnièreovu modelu nije bilo moguće. Samardžija (1986:8) na temelju proučavanja sintaktičkih okolina glagola u suvremenome hrvatskom književnom jeziku predlaže model od deset dopuna, među kojima je i priložna dopuna. Belaj i Tancković Faletar (2017:269-271) takve dopune

nazivaju *obveznim adverbijalnim dopunama*. Kao jedan od primjera takve dopune Samardžija navodi rečenicu *Žene se ponašaju tako nenamješteno*, u kojoj je *nenamješteno* priložna dopuna bez koje rečenica ne bi bila ovjerena, i zbog čega glagol *ponašati se* smatra dvovalentnim jer otvara mjesto nominativnoj dopuni i priložnoj (načinskoj) dopuni (1986:21).

Danas se u lingvističkoj literaturi općenito razlikuju *dopune (komplementi)*, koje bi odgovarale *aktantima* iz Tesnièreova (1969) modela, i *dodaci (adjunkti, modifikatori)*<sup>35</sup>, koji bi pak odgovarali Tesnièreovim *cirkumstantima*. Dopune glagolu mogu biti obvezne ili fakultativne, dok su dodaci slobodni, a razlikovanje je tih dviju vrsta dopuna tema koja uvelike izlazi iz okvira ovoga rada i o kojoj postoje brojni radovi čiji se detaljniji pregled može pronaći u npr. Šojat (2008), Belaj i Tanacković Faletar (2017), Brač i Oraić Rabušić (2016). U analizi glagola u ovome radu baviti ćemo se samo pitanjem obveznih dopuna glagola, odnosno pitanjem dolazi li uslijed prefiksacije promatranim prefiksima do promjene u obveznim dopunama, jer bi sva druga pitanja izlazila iz okvira ovoga rada.

Pojam *argumentna struktura* općenito se odnosi na broj argumenata kojima otvara mjesto neka leksička jedinica, njihov sintaktički izraz i njihov značenjski odnos prema toj leksičkoj jedinici (Levin 2018). Sam se pojam argumentne strukture javio 1980-ih godina pod utjecajem struje TG-a u kojoj se smatralo da argumentna svojstva neke leksičke jedinice djelomice ovise i o njezinu značenju (*ibid.*). Drugim riječima, argumentna je struktura širi pojam od valentnosti, a nastaje na uskoj sprezi sintaktičkih i značenjskih svojstava promatrane leksičke jedinice<sup>36</sup>. Argumente se na pojednostavljen način poistovjećuje s tematskim ulogama (npr. Williams 1981).

Van Valin i LaPolla (1997:114) definiraju tematske uloge kao položaje argumenata u logičkoj strukturi predikata. Dvije su osnovne vrste predikata stanja i radnje, dok su sve ostale vrste kombinacija tih dviju. Svaki položaj nekog argumenta u logičkoj strukturi definira tematsku ulogu i argumenti se brojčano nazivaju „prvim“, „drugim“, itd. Tematske uloge poput EFEKTOR, TEMA, SPOZNAVATELJ itd. samo su mnemotehnička sredstva za argumentne položaje u logičkoj strukturi (1997:114) jer, primjerice, PROMATRAČ zapravo označava 'prvi argument predikata radnje usmjerene percepcije', itd.

U ovom nam je radu najzanimljivije pitanje može li prefiksacijom doći do promjene u argumentnoj strukturi glagola. U literaturi su posvjedočene takve promjene i u francuskom (Di Sciullo 1997:55-57; Paulikat 2017) i u hrvatskom (npr. Marković 2012:203; Filko, Šojat i

---

<sup>35</sup> Taj se naziv rabi u Belaj i Tanacković Faletar (2017).

<sup>36</sup> O argumentnoj se strukturi najčešće govori u kontekstu glagola, ali i druge leksičke kategorije, tj. imenice, pridjevi i prijedlozi, također imaju argumente.

Farkaš 2016). Primjerice, glagol *céder* 'ustupiti komu što' ima tri argumenta, a njegova izvedenica *intercéder* 'posredovati, založiti se za koga' dva (Paulikat (2017:132)). Za hrvatski spomenuti autori Filko, Šojat i Farkaš (2016), između ostaloga, daju primjer glagola *glasati*, koji je nesvršen i ima samo jedan argument, i njegove izvedenice *preglasati* koja je svršena i otvara mjesto direktnom objektu u akuzativu<sup>37</sup>, na temelju čega zaključuju da specifične značenjske komponente nekih hrvatskih glagolskih prefikasa – a u navedenom je slučaju riječ o značenju 'nadmašivanje' prefiksa *pre-* – dovode do sustavnih promjena u argumentnoj strukturi i/ili morfološkom označivanju argumenata.

Argumentima se u ovome radu smatraju obvezne dopune glagola, odnosno one koje se ne mogu ispustiti, a da pritom rečenica ne postane neovjerena (usp. Helbig i Schenkel 1978:33). Riječ je o sljedećim dopunama:

- 1) subjekt
- 2) direktni objekt (u akuzativu)
- 3) indirektni objekt (prijedložni ili beprijedložni)
- 4) priložna oznaka

Iz preliminarne analize proizlazi da se i u našoj građi javlja određen broj primjera u kojima se između osnovnoga i izvedenoga glagola može uočiti promjena u argumentnoj strukturi i/ili tranzitivnosti, kao u sljedećim primjerima:

- *voler* 'letjeti', intranzitivan – *survoler* 'nadletjeti', pseudotranzitiv
- *leći*, 1 argument, intranzitivan – *podleći*, 2 argumenta, intranzitivan, obvezna dativna dopuna
- *letjeti*, – *nadletjeti*, + Acc.; *ići* +  $\emptyset$  – *nadići* + Acc. Promjena u glagolu uslijed koje dolazi do povećanja broja njegovih argumenata, odnosno dodavanja objekta, u odnosu na osnovni glagol naziva se *aplikativom*<sup>38</sup>. O aplikativu se obično govori samo u slučajevima kada se dodavanje objekta javlja usporedno uz vidljivu oznaku na glagolu (Polinsky 2013), kao što je to slučaj u našoj građi: npr. *voler* 'letjeti' +  $\emptyset$  > *survoler* 'nadletjeti' + DO; *letjeti* +  $\emptyset$  > *nadletjeti* + akuzativ. Valja napomenuti da se u našoj građi u nekoliko primjera javlja i obrnut slučaj, u kojem dolazi do smanjenja broja glagolskih argumenata: npr. *baciti* + akuzativ – *podbaciti* +  $\emptyset$ . Iz navedenih se primjera može zaključiti da prefiksacijom pomoću prefikasa

<sup>37</sup> Barić i dr. (1997:379) u takvim slučajevima govore o tranzitivizaciji (v. i Klajn 2002:240-242).

<sup>38</sup> Marković (2012:208) kaže da je aplikativ „stanje u kojemu argument glagola s mjesta daljega, neizravnoga, kosog objekta (...) biva p(r)omaknut na mjesto bližega, izravnog objekta (na neki način postaje trpilac)“, no to je preuska definicija jer aplikativna konstrukcija može nastati i od neprijelazne baze, koja nema drugoga argumenta osim subjekta, kao što je to slučaj u primjerima iz naše građe.

analiziranih u ovome radu dolazi do promjene u argumentnoj strukturi glagola, i to najčešće u smislu povećanja broja argumenata, odnosno da prefiksacija ima složene učinke jer, između ostaloga, utječe i na promjenu argumentne strukture glagola.

Zbog toga će u analizi glagola središnje pitanje biti u kojoj mjeri prefiksacija izaziva promjene u argumentnoj strukturi izvedenih glagola te ima li razlika u takvim učincima u francuskome i hrvatskom. I ovdje pretpostavljamo da će utjecaj prefiksacije na promjene u argumentnoj strukturi biti izraženiji u hrvatskome budući da taj jezik zbog svojih tipoloških obilježja pokazuje veću morfološku složenost.

#### 2.6.4.2 Tranzitivnost

Kategorija koja se na temelju preliminarne analize također pokazala jako važnom za analizu naše glagolske građe jest tranzitivnost (prijelaznost). Tranzitivnost je glagolska kategorija koja je svojstvo predikata (Silić i Pranjković 2007:283; 286). Prijelazni glagoli obično obvezno otvaraju mjesto dopunama, kao u rečenici *Poslat ćemo vam knjige*, koja ne bi bila potpuna bez dopune *knjige* (*ibid.*). Tranzitivnost se odnosi na uspostavljanje gramatičkog odnosa između predikata i objekta, odnosno dopune, što se temelji na rekaciji, odnosno leksičko-gramatičkom svojstvu glagola da zahtijeva (ili ne zahtijeva) objekt (Silić i Pranjković (2007:288)).

U francuskim se gramatikama mogu pronaći dva pristupa pitanju tranzitivnosti. U jednome se prijelaznim glagolima (fr. *verbes transitifs*) smatraju samo glagoli koji otvaraju mjesto direktnom objektu (fr. *complément d'objet direct*), odnosno objektu koji neposredno slijedi iza glagola i ne uvodi se prijedlogom (npr. *La grève paralyse les transports en commun.* 'dosl. Štrajk paralizira javni prijevoz.'). To podrazumijeva da se glagoli koji imaju indirektni objekt, odnosno objekt uveden prijedlogom<sup>39</sup> (fr. *complément d'objet indirect*) ne smatraju tranzitivnima (Grevisse i Goosse (2007:321-323)). Drugi autori (npr. Leeman i Dubois 1977:119) dijele prijelazne glagole na direktno tranzitivne i indirektno tranzitivne, ovisno o objektu koji uzimaju, pri čemu direktno tranzitivni glagoli otvaraju mjesto objektu bez prijedloga, a kod indirektno tranzitivnih objekt se uvodi nekim prijedlogom koji je najčešće *à* ili *de*.

---

<sup>39</sup> Indirektni se objekt u francuskome najčešće uvodi prijedlozima *à* i *de*, ali mogući su i drugi prijedlozi, poput *en* (*croire en dieu* 'vjerovati u Boga'), *sur* (*Je compte sur vous.* 'Računam na vas. '), *avec* (*Causer avec un ami* 'Čavrljati s prijateljem'), itd. (Grevisse i Goosse 2007:323).

U hrvatskim se gramatikama prijelaznim glagolima obično smatraju oni koji otvaraju mjesto objektu u akuzativu, tj. bliži (izravni ili direktni) objekt (npr. *Djeca beru jabuke.*), a ostali se glagoli, koji otvaraju mjesto objektu u kosom padežu bez prijedloga (npr. *Rado pomaže svima.*) ili objektu koji ima oblik prijedložno-padežnog izraza (npr. *Odustao je od kandidature.*), smatraju neprijelaznima (Silić i Pranjković 2007:288;300;303; v. i Težak-Babić 1996:120).

U ovome radu tranzitivnost smatramo prototipno ustrojenom kategorijom<sup>40</sup> (usp. Belaj i Tanacković Faletar (2017:156)). Drugim riječima, promatramo je kao stupnjevitu pojavnost u kojoj postoje bolji, prototipni primjeri, kao i oni rubniji. U prototipnoj prijelaznoj konstrukciji dolazi do prijenosa energije u lancu radnje između prototipnog agensa (kao izvora) i prototipnog pacijensa (kao cilja), što dovodi do promjene u pacijensu (Langacker (1991:286)).

Jedan od najpoznatijih radova o tranzitivnosti u kojem su postavljeni kriteriji za njezino određivanje jest onaj Hoppera i Thompson (1980). Navedeni autori (*ibid.*) tranzitivnost promatraju kao skalarnu pojavu koja se može rastaviti na komponente morfosintaktičke i značenjske prirode. Od deset komponenata, odnosno kriterija za utvrđivanje tranzitivnosti, koje navode Hopper i Thompson (1980), izdvajamo sljedeća dva koja su relevantna za našu građu<sup>41</sup>:

Tablica 1: Kriteriji tranzitivnosti koji se promatraju u ovome radu

zahvaćenost objekta	ako je objekt potpuno zahvaćen, riječ je o jače tranzitivnom glagolu
agentivnost	veća agentivnost subjekta podrazumijeva jaču tranzitivnost (npr. <i>George startled me</i> 'George me iznenadio' <> <i>The picture startled me</i> 'Slika me iznenadila')

Glagole koji zadovoljavaju oba kriterija smatrat ćemo jače tranzitivnima, a one koji nemaju jedan od navedenih elemenata smatrat ćemo slabije tranzitivnima.

Općenito govoreći, razlikovat ćemo tri moguće sintaktičke strukture s obzirom na tranzitivnost: intranzitivnu, tranzitivnu (npr. Le Goffic 1993:244-245) i pseudotranzitivnu.

U prototipnoj tranzitivnoj konstrukciji objekt je Pacijens. Le Goffic (1993:244-245) opisuje prototipni objekt na sljedeći način: u rečenici *Le chat a attrapé un oiseau* 'Mačka je ulovila pticu' ostvaruje se tzv. agentivni odnos (fr. *relation agentive*) u kojem postoje Agens,

<sup>40</sup> Takav je pogled na tranzitivnost svojstven autorima koji tranzitivnost smatraju i gramatičkom i značenjskom kategorijom (npr. Dowty 1979; Le Goffic 1993; Goldberg 1995; Raffelli 2015; Belaj i Tanacković Faletar 2017).

<sup>41</sup> Neka prijevodna rješenja preuzeta su iz gramatike Belaja i Tanackovića Faletara (2017:156), koji prenose dio članka Hoppera i Thompson (1980).

radnja i Pacijens. Agens je voljni i odgovorni uzrok radnje koji tipično ima odrednicu [+živo], odnosno ljudsko je biće, glagol označava neku radnju, a pacijens, koji ima odrednicu [+živo] ili [+neživo], trpi radnju i označava prirodni kraj procesa nakon kojega se može reći *L'oiseau est attrapé* 'Ptica je ulovljena'.

Postoje i rubniji slučajevi tranzitivnosti. Le Goffic (1993:245) tako spominje situacije u kojima direktni objekt označava 'zahvaćeni prostor' kao u primjeru *Paul a traversé la rue* 'Pavao je prešao preko ceste'. I Dowty (1979:69) kod lokativnih glagola izdvaja skupinu tzv. pseudotranzitivnih glagola kretanja s imenskom frazom koja nije pravi objekt jer takvi iskazi nemaju pasivnu preobliku: npr. *Jonh walked a mile* 'John je prehodao milju' - \**A mile was walked by John*.<sup>42</sup>

Središnje je pitanje vezano uz kategoriju tranzitivnosti u ovome radu utječe li prefiksacija na promjenu tranzitivnosti glagola. U našoj građi neki primjeri to potvrđuju. Primjerice, *voler* 'letjeti' neprijelazan je glagol (npr. *le hibou ne vole que la nuit* 'sova leti samo noću'), a izvedeni glagol *survoler* u svim je svojim značenjima pseudotranzitivnan, kao u sljedećim primjerima iz korpusa:

*La sonde européenne Rosetta survole la Planète rouge* 'Europska sonda Rosetta nadlijeće Crveni planet'

*Le regard de Ron Bruttain transperçait la fenêtre de son bureau, survolait les buildings* 'Ron Bruttain gledao je kroz prozor svoga ureda, promatrao je nebodere'

*j'ai survolé les 21 pages, je lirais plus en detail une autre fois* 'preletio sam spomenutu 21 stranicu, a detaljnije ću pročitati neki drugi put'

U navedenim primjerima *la Planète rouge* 'Crveni planet', *les buildings* 'neboderi' i *les 21 pages* '21 stranica' gramatički su kodirani kao direktni objekti jer slijede glagol bez prisutnosti prijedloga, no nemaju semantičku ulogu tipičnoga objekta budući da nisu Pacijensi. Zbog toga glagole *survoler1*, *survoler2* i *survoler3* smatramo pseudotranzitivnima.

U hrvatskome dijelu glagolske građe također može doći do promjene tranzitivnosti uslijed prefiksacije, kao u sljedećem primjeru: glagol *ići* 'kretati se hodajući' neprijelazan je, a njegove su izvedenice *nadići1* 'biti bolji od koga ili čega' (npr. *Ponuda hotela sa (...), obnovljenim smještajnim jedinicama i vrhunskom kulinarskom ponudom nadići će sva Vaša*

---

<sup>42</sup> I Raffaelli (2015:255-256) ističe da su glagoli kretanja zanimljivi s gledišta tranzitivnosti jer sintaktički mogu otvarati mjesto direktnom objektu, ali o njihovu značenju ovisi mogu li se takvi objekti smatrati tranzitivnima. U primjerima poput *Buba je prehodala čitav grad* ili *Pierre descend l'escalier* 'Petar se spušta stubama', kako navodi Raffaelli (*ibid.*), gramatički se kodira direktni objekt, ali on nema semantičku ulogu Pacijensa, već Puta koji Agens prelazi prilikom kretanja. Zbog toga ona također, poput Dowtyja (1979), takve glagole smatra pseudotranzitivnima.

*očekivanja*) i *nadići*<sup>2</sup> ‘nadvladati što negativno’ (npr. *mislím da mi serija pomaže nadići odbojnost prema bilo čemu popularnom gdje glume zgodni glumci*) prijelazne. Pritom valja istaknuti da je glagol *nadići* ‘biti bolji od koga ili čega’ slabije tranzitivnosti jer obično nema obilježje zahvaćenosti objekta budući da nečije bivanje boljim od koga obično ne dovodi ni do kakve promjene u objektu radnje, a ne mora ni imati obilježje agentivnosti. Drugi glagol, *nadići*<sup>2</sup> ‘nadvladati što negativno’ nema obilježje zahvaćenosti objekta, a načelno podrazumijeva agentivnost jer ‘nadilaženje’ čega obično podrazumijeva ulaganje određenog truda, stoga ga smatramo glagolom slabije tranzitivnosti.

U analizi će se detaljno ispitati u kojoj mjeri prefiksacija utječe na promjenu tranzitivnosti u prefiguriranih glagola u odnosu na njihove osnove te postoje li razlike u promjeni tranzitivnosti uslijed prefiksacije između francuskoga i hrvatskog.

#### 2.6.4.3 Glagolski vid

U ovome razdjelu svakako valja spomenuti i kategoriju glagolskog vida. Glagolski se vid odnosi na različite načine gledanja na unutarnji vremenski ustroj neke situacije (Comrie 1976:3), odnosno njime se „iskazuje unutarnji ustroj predikacije“ (Marković 2012:183). Tako se, primjerice, neku situaciju može promatrati kao završeni (svršeni) događaj, kao proces koji je u tijeku, ili pak u odnosu na njegovo ponavljanje ili trajanje, kako naglašava Dickey (2000: 2). Kada je riječ o francuskome jeziku, u njemu se vid ostvaruje na razini iskaza (npr. Dausés 1974; Pohl 1958), dok se u hrvatskome iskazuje leksičko-morfološki (npr. Silić i Pranjković 2007:288). Dickey (2000:x) navodi da se opreka između glagolskoga vida u slavenskim jezicima uvelike razlikuje od opreke u vidu u engleskome i mnogim drugim jezicima, točnije da je glagolski vid u slavenskim jezicima posve neobičan slučaj koji je vrlo specifičan za tu jezičnu skupinu. U svim se slavenskim jezicima glagolski vid kodira morfološki, odnosno očituje se u morfološki povezanim glagolskim oblicima – dakle proizvod je izvođenja – no u načinu na koji se to događa u različitim slavenskim jezicima postoje velike razlike<sup>43</sup>.

Budući da glagoli nisu jedina leksička kategorija koju analiziramo u ovome radu i da je primarno pitanje kojim se bavio prefiksacija, nećemo se detaljnije baviti pitanjem glagolskoga vida u hrvatskome, a još manje u francuskom budući da bi analiza vida u tome jeziku

---

<sup>43</sup> Dickey (2000:ix; 2) na temelju svojega istraživanja tvrdi da se slavenski jezici po pitanju glagolskoga vida mogu podijeliti u dvije glavne skupine: zapadne (češki, slovački, lužičkosrpski i slovenski) i istočne (ruski, ukrajinski, bjeloruski i bugarski), pri čemu „srpsko-hrvatski“ i poljski čine prijelazne zone.

podrazumijevala iscrpnu kontekstnu analizu, koja uvelike izlazi iz okvira ovoga rada. Ipak, na glagolski ćemo se vid osvrnuti u analizi hrvatskih glagola navodeći podatke o vidu za pojedine glagole u izolaciji, odnosno izvan konteksta, što za francuski ne bi bilo moguće, kako bismo barem donekle dobili uvid u promjene do kojih prefiksacija dovodi u kategoriji vida. Načelno se preliminarnom analizom pokazalo da u većini slučajeva u našoj građi prilikom prefiksacije prefiksima *nad-* i *pod-* dolazi do perfektivizacije, što odgovara podacima iz literature prema kojima dodavanjem prefiksa glagoli u pravilu postaju svršenima (Raguž 1997:158; Silić i Pranjković 2007:48), iako postoje i neke iznimke, kao npr. *voditi – prevoditi*.

Kada je, dakle, riječ o pitanju odnosa prefiksacije i glagolskoga vida u hrvatskome jeziku, iako se u gramatikama u prvi plan stavlja perfektivizirajuća uloga prefiksacije, u ovome radu smatramo da je primarni učinak glagolske prefiksacije modifikacija osnovnoga značenja, ma koliko malena ona bila (Raguž 1997:158; Janda i sur. 2013), dok je perfektivizacija samo njezina usputna posljedica (v. i Dickey 2000:10). Ipak, valja precizirati da neki glagolski prefiksi doista imaju slabije izraženo vlastito značenje, poput prefiksa *po-* kao u primjerima *popiti* ili *poslati*, zbog čega ih se u slični primjerima često smatra(lo) čistim perfektivizatorima (v. Šarić 2011), kako je ranije već spomenuto. Takvih primjera u našoj građi nema jer prefiksi *nad-* i *pod-*, čijim dodavanjem najčešće nastaje svršeni glagol, izvedenome glagolu uvijek dodaju i neki lako prepoznatljiv značenjski element zbog čega bi ih bilo teško smatrati pukim perfektivizatorima, kao u sljedećim primjerima: u *natkriti* 'prekriti krovom, svodom i sl.' *nad-* otvaruje značenje 'supralokalnost', u *nadboksati* 'superiornost' (ovaj glagol također se razlikuje od osnove po tome što otvara mjesto direktnom objektu i slabije je tranzitivnosti); u *potkovati1* 'prikovati potkovu' *pod-* ostvaruje značenje 'kontaktna sublokalnost', u *podcijeniti1* 'ocijeniti niže nego što zaslužuje ili nego što vrijedi' značenje 'inferiornost', itd.

U zaključku ovoga razdjela valja istaknuti sličnost između francuskoga i hrvatskog koje se odnose na činjenicu da je u oba navedena jezika prefiksacija najproduktivniji način tvorbe glagola, sudeći prema podacima iz literature. Unatoč tomu, u našoj su građi glagoli nastali promatranim prefiksima *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-* manje brojni od imenica. Na temelju preliminarne analize uočeno je da su najznačajnije glagolske kategorije za analizu naše građe argumentna struktura i tranzitivnost budući da se pokazalo da uslijed prefiksacije pomoću spomenuta četiri prefiksa dolazi i do promjena u argumentnoj strukturi i tranzitivnosti izvedenoga glagola u odnosu na osnovni u oba jezika. Zbog takvih je pojava očigledno da glagolska prefiksacija proizvodi složenije značenjske učinke (Taylor 2003:274). Ipak, očekujemo da će takve promjene biti značajnije u hrvatskome zbog njegove veće morfološke složenosti u odnosu na francuski jezik.



Pored detaljnoga analiziranja argumentne strukture i tranzitivnosti prefigiranih glagola u odnosu na osnovne, u hrvatskome ćemo se dijelu građe kratko osvrnuti i na glagolski vid, kategoriju koja se u francuskome ostvaruje u iskazu pa se njome nećemo baviti jer bi to iziskivalo detaljnu kontekstu analizu svih glagola, koja bi opsegom uvelike izašla iz okvira ovoga rada. Za hrvatski ćemo dio građe analizirati promjene u glagolskome vidu kod glagola u izolaciji. Na temelju preliminarne se analize pokazalo da dodavanjem prefikasa *nad-* i *pod-* najčešće dolazi do perfektivizacije glagola, kao što i stoji u literaturi, no uz perfektivizaciju uvijek se kod izvedenih glagola primjećuje i neki značenjski pomak, što će se detaljnije proučiti u samoj analizi.

Nakon načelnih napomena o glagolima, kao i glagolskim kategorijama, u idućim ćemo razdjelima iznijeti podatke iz literature o prefiksnoj tvorbi glagola pomoću promatranih prefikasa *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-*.

#### 2.6.5 Prefiksna tvorba glagola u francuskom

Kako je ranije spomenuto, u suvremenome se francuskom prefiksacijom često tvore glagoli (Paulikat 2017:132). U glagolskoj prefiksaciji sudjeluje jedanaest domaćih prefikasa (Apothéloz 2002:79), i to redom: *co-*, *contre-*, *dé(s)-*, *é-*, *en-*, *entre-*, *mal-*, *pré-*, *r(e)-*, *sous-* i *sur-*. Paulikat (2017:132-138) navodi sljedeća značenja koja prefiksi *sous-* i *sur-* ostvaruju u glagolskim prefiksanim izvedenicama:

- 1) *sous-*: a) 'nedostatnost' (*sous-estimer* 'podcijeniti'), vrlo produktivno značenje,
- 2) *sur-*: a) 'iznad' (*survoler* 'nadletjeti'), produktivno značenje,  
b) 'intenzitet' (*surchauffer* 'prekomjerno grijati'), također produktivno značenje.

Kao što smo naveli u razdjelu o imenicama, pretpostavljamo da će naša analiza, koja je sveobuhvatnija od Paulikatove (2017) jer se temelji na velikom računalnom korpusu, dati detaljnije podatke o čestotnosti pojedinih prefiksanih značenja i također pokazati da su značenjske strukture prefikasa koji se vežu s glagolima složenije od netom navedenih.

#### 2.6.6 Prefiksna tvorba glagola u hrvatskom

Slično kao u francuskome, i u hrvatskome prefiksacija ima značajnu ulogu u tvorbi glagola, budući da se hrvatski glagoli najčešće tvore prefiksima (Barić i sur. 1997:379; Babić 2002; Silić i Pranjković 2005:146). Kada je riječ o broju hrvatskih glagolskih prefikasa, kod Maretića (1963) ih nalazimo 16, a Barić i sur. (1997) povećavaju njihov broj na 19, dodavanjem *mimo-* i *pred-* te razdvajanjem *su-* od *s-*. Babić (2002:493) pak tu brojku povećava na 28 budući da je razdvojio *o-* i *ob-*<sup>44</sup>, dodao *pa-*, *naj-*, *protu-* i *suprot-* te prefikse stranog podrijetla *de-*, *dis-* i *re-*. Na svim se spomenutim popisima glagolskih prefikasa nalaze i naši ciljani prefiksi *nad-* i *pod-*, što upućuje na zaključak da ih autori općenito nedvojbeno smatraju prefiksima. Prema podacima iz računalnoga leksikona CroDeriV (Šojat i dr. 2013), najčestotnijih deset glagolskih prefikasa u hrvatskome jesu: *za-*, *ob-*, *u-*, *iz-*, *po-*, *raz-*, *na-*, *s-*, *pro-* i *pre-* i iz toga je podatka očito da prefiksi *nad-* i *pod-* nisu među najfrekventnijima.

Glagolski prefiks *nad-* prema podacima iz literature ostvaruje sljedeća značenja:

1) 'iznad' (Babić 2002:541-542; Maretić 1963:413; Barić i dr. 1997:381-382; Silić i Pranjković 2005:148; Klajn 2002:259; Šarić 2003:200) – riječ je o produktivnu značenju, a za glagole s tim značenjem (npr. *nadnijeti*, *nadletjeti*) karakteristična je dopuna s prijedlogom *nad* i *akuzativom*,

2) 'intenzivnost, nadmašenje' (Babić 2002:541-542; Maretić 1963:413), neki autori to značenje nazivaju *majorativnim* (Silić i Pranjković 2005:148; Barić i dr. 1997:381-382; Klajn 2002:259) govori o *superiornosti*; Šarić (2003:200) – npr. *nadbaciti*, *nadigrati*, *nadstrijeliti*,

3) 'dodavanje čega na kakvu površinu', npr. *nadgraditi* (Šarić 2003:200), iako smatramo da je navedeni glagol bolji primjer za prvu skupinu značenja prefiksa *nad-* navedenu pod 1).

Za glagolski prefiks *nad-* Belaj (2008:115), pišući u kognitivnogramatičkome okviru, navodi da se njime ostvaruje shema supralokativnosti, što znači da se sve razrade te sheme, odnosno sva značenja koja navedeni glagolski prefiks ostvaruje, općenito mogu objediniti shemom bivanja trajektora iznad orijentira.

Za prefiks *pod-* Klajn (2002:267) tvrdi da je „dobar primjer za teškoće koje se postavljaju pred sinhronijski semantički opis glagolskih tvorenicā“. Time želi reći da je tek u manjem broju glagola sačuvano „prvobitno značenje predloga *pod*“, dok ostali glagoli imaju gotovo svaki svoje specifično značenje, pri čemu ističe veliku ulogu metafore. Čini se da je tomu djelomice

---

<sup>44</sup> Barić i dr. *o-* i *ob-* promatraju kao alomorfe istoga prefiksa.

razlog i to što su neki od tih glagola nastali kalkiranjem iz njemačkoga, poput *poduzeti* (< njem. *unternehmen* 'poduzeti') (Matasović, privatna komunikacija).

Prefiks *pod-* u kombinaciji s glagolima ostvaruje sljedeća značenja:

- 1) 'ispod' – (Barić i dr. 1997:381-382; Silić i Pranjković 2005:148; Babić 2002:502) npr. *podbosti*, *podliti* itd. Ovi glagoli obično otvaraju mjesto dopuni s prijedlogom *pod* i akuzativom (Klajn 2002:268),
- 2) 'krišom, nečasno' – npr. *podmititi*, *potkupiti*, *potplatiti*,
- 3) 'nedovoljno' – *potcijeniti*, *pothraniti* i *pothladiti*, slabo produktivno značenje (Klajn 2002:269),
- 4) 'manje' – Ovo je značenje blisko prethodnoj kategoriji, a Klajn dodaje da je „često zamagljeno naknadnim semantičkim promenama“, kao npr. u *podnapiti se*, *podrignuti (se)*. Smatramo da je Klajn (2002) bolje definirao značenje ove kategorije od Babića (2002:502), koji ga opisuje kao „radnju izvršenu s nešto jačim ili slabijim intenzitetom, s dodatnom vrijednošću“, gdje je napose nejasno što bi značilo „s dodanom vrijednošću“,
- 5) 'podčinjenost' – *podčiniti*, *podložiti* (Babić (2002:502)).

Za prefiks *pod-* Belaj (2008:125) navodi da ostvaruje shemu sublokativnosti koju autor dijeli u dvadeset i četiri polisemne skupine kao podvrste odnosa u kojima se različiti specifičniji detalji te nadređene supersheme mogu ostvarivati.

### 2.6.7 Prefiksalna tvorba pridjeva

Ovaj je razdio posvećen pridjevima, stoga najprije valja nešto reći općenito o toj leksičkoj kategoriji. Pridjevi su „riječi kojima se izriču svojstva predmeta i pojava, označenih drugim vrstama riječi, i odnosi među njima“ (Barić i dr. 1995:173). Marković (2012:293-294) tomu dodaje da se pridjevima u jezicima svijeta orječuju dimenzija (*velik*), dob (*mlad*), vrijednost (*dobar*), boja (*crn*), fizičko svojstvo (*slab*), ljudska osobina (*plemenit*), položaj (*blizak*), itd.

Pridjevi su vrlo nehomogena kategorija i ono što tradicionalna gramatika naziva „pridjevima“ ne može se definirati jednostavnim popisom sustavnih i homogenih svojstava (Fábregas 2014:290). Po svojoj funkciji pridjevi najčešće imaju ulogu predikata uz kopulativne glagole (*Il est courageux 'Hrabar je'*) i predikatoida bez kopule (*Je le trouve stupide 'Čini mi se glupim'*) (Martinet 1979:72).

Iz kognitivnogramatičkoga pogleda na jezik (Langacker 1987) pridjevi su nevremenske relacije jer kao i priloga profiliraju nevremenske odnose. Razlika je između pridjeva i priloga u tomu što je kod pridjeva trajektor stvar (nominalni trajektor), a kod priloga je trajektor relacija (1987:242).

U ovome razdjelu svakako valja spomenuti poteškoću na koju smo naišli prilikom ručnog pročišćavanja korpusa francuskih pridjeva. Naime, u korpusnim je rezultatima među pridjevima utvrđen određen broj participa budući da francuski particip prošli (fr. *participe passé*) uz glagolsku može imati i pridjevsku vrijednost (npr. Riegel i dr. 1999:342-344). Za nas je važnija pridjevska vrijednost<sup>45</sup> koju participi mogu poprimiti kada se rabe bez pomoćnoga glagola te u tom slučaju imaju ulogu kvalifikativnog pridjeva. U tom slučaju particip odgovara (*ibid.*):

1. relativnoj (odnosnoj) rečenici s glagolom *être*, npr. *Des manifestants venus de tout le pays* 'Prosvjednici pridošli iz cijele zemlje' = *des manifestants qui sont venus de tout le pays* 'prosvjednici koji su došli iz cijele zemlje' ili
2. nekom jednostavnom vremenu prijelaznoga glagola u pasivnom stanju, npr: *les candidats admis* 'primljeni kadidati' = *les candidats qui sont admis* 'kandidati koji su primljeni'.

Prilikom analiziranja participskih značenja vodili smo se, kako smo ranije spomenuli, napose funkcionalnim kriterijem. Naime, budući da je, kako se i navodi u gramatikama, particip prijelazna kategorija između glagola i pridjeva, te da stoga možemo očekivati rubne slučajeve, sukladno građi s kojom smo se susreli odlučili smo ovaj problem razvrstavanja pojedinih participa u kategoriju glagola ili pridjeva riješiti na sljedeći način:

1. participi prošle s pretežito pridjevskom uporabom (10 pojava ili više) svrstali smo u kategoriju pridjeva (npr. *surdéveloppé* 'pretjerano razvijen', *sous-alimenté* 'pothranjen', *sous-doté* 'nedovoljno opskrbljen/opremljen'), a
2. participi prošle s glagolskom i pridjevskom uporabom (10 ili više pojava za svaki od dvaju slučajeva) svrstali smo i u kategoriju glagola i u kategoriju pridjeva (npr. *surdose* 'prekomjerno dozirati', *surdosé* 'prekomjerno doziran'; *surélever* 'podignuti', *surélevé* 'podignut').

Druga je kategorija problematičnija od prve, no primjere takvih glagola i participa ostavili smo u obje kategorije – glagolskoj i pridjevskoj – jer smo smatrali da metodološki nije opravdano isključiti iz analize pridjeva neki particip koji se s frekvencijom jednakom ili većom od 10 pojavljuje u pridjevskoj uporabi, i obratno.

---

<sup>45</sup> Glagolska vrijednost participa nastaje slaganjem prošloga participa s pomoćnim glagolom *avoir* 'imati' ili *être* 'biti': npr. *Elle a chanté* 'Pjevala je', *Il est parti* 'Otišao je'.

Iz tvorbenoga se gledišta za mnoge od pridjeva iz naše građe čini da su nastali od glagola, odnosno da su njihovi participi. Međutim, promotrimo li detaljnije lekseme poput *surdosé* 'prekomjerno doziran' ili *surencombré* 'prekomjerno napučen, koji je ispunjen prevelikim brojem ljudi ili čega drugoga', korpusnom se pretragom može uvidjeti da je prvi od njih (*surdosé*) zaista vezan uz glagol *surdoser* 'prekomjerno dozirati', pri čemu se oba javljaju u frWaC-u s podjednakim brojem pojavnica (28, odnosno 25). Zbog te je činjenice *surdosé* u našoj građi uvršten u pridjeve, a *surdoser* u glagole. Što se pak tiče pridjeva *surencombré*, on se u korpusu javlja s 15 pojavnica i zbog toga je uvršten u kategoriju pridjeva, dok se glagol *surencombrer* 'prekomjerno opteretiti, zakrčiti', za koji bismo očekivali da postoji,<sup>46</sup> u korpusu uopće ne javlja.

Na ovome mjestu valja spomenuti i kako se promatrana pridjevska građa pozicionira u odnosu na opću podjelu pridjeva na vrste. U tradicionalnim se francuskim gramatikama (npr. Goosse 1993:820-954) pridjevi dijele na kvalifikativne (fr. *adjectifs qualificatifs*) i determinativne ili nekvalifikativne (fr. *adjectifs déterminatifs*), koji se sintaktički razlikuju, a pridodaju im se još i tzv. glagolski pridjevi (fr. *adjectifs verbaux*) među kojima se nalaze i participi s pridjevskom uporabom. Kvalifikativnim se pridjevima (npr. *la femme pauvre* 'siromašna žena') označava način bivanja, odnosno svojstvo bića ili stvari na koju se pridjev odnosi. Determinativni pridjevi dodaju se imenicama da bi ih aktualizirali u nekoj rečenici, stoga je obilježje koje dijele s kvalifikativnim pridjevima slaganje s imenicom. Ipak, determinativni se pridjevi razlikuju od kvalitativnih pridjeva po tomu što ne mogu imati ulogu atributa i što nužno moraju biti prisutni u rečenici kako bi ona bila ovjerena: npr. *Les petits cadeaux entretiennent l'amitié* 'Maleni darovi održavaju prijateljstvo'; \**Petits cadeaux entretiennent amitié*. U klasu determinanata spadaju članovi, brojevi, posvojni determinanti, pokazni determinanti itd.

U hrvatskim se tradicionalnim gramatikama pridjevi općenito dijele na opisne, „koji kazuju kakvo je što (*lijep*)“, i odnosne, koji kazuju na što se što odnosi (*zagrebački*)“ (Hudeček i Mihaljević 2019)<sup>47</sup>. Silić i Pranjković (2007:133-134) imaju nešto razrađeniju podjelu na kvalitativne (kakvočne), posvojne (posesivne) i gradivne (materijalne) pridjeve, a kao podskupinu posvojnih pridjeva navode odnosne (relativne) pridjeve.

---

<sup>46</sup> Za usporedbu, glagol *encombrer* 'zakrčiti, opteretiti' u korpusu se javlja sa 6,683 pojavnice. I K. Miller (1998:58-59) primijetila je, radeći na pridjevima u WordNetu, da za mnoge engleske prošle participe s nastavkom *-ed* ne postoje odgovarajući glagoli, stoga oni nisu participi, kao, primjerice, *unexcited* 'neuzbuđen' i *unabridged* '(o knjizi) neskrtačena, tj. cjelovita'. Navedena su dva pridjeva nastala od pridjeva *excited* 'uzbuđen' i *abridged* 'skraćena', a ne od glagola \**unexcite* i \**unabridge*, ali Miller ih svejedno svrstava u kategoriju participskih pridjeva jer nalikuju participima.

<sup>47</sup> V. <https://gramatika.hr/pravilo/pridjevi/20/>.

Za potrebe analiziranja pridjeva u ovome ćemo se radu služiti klasifikacijom iz Wordneta (Miller 1998:47-64) jer smatramo da najbolje odgovara građi. U Wordnetu se pridjevi također dijele u dvije glavne skupine koje se međusobno razlikuju značenjski i sintaktički (Miller 1998:58-59): opisne, koji su najzastupljeniji, i odnosne. Za značenjsku je organizaciju opisnih pridjeva temeljan odnos antonimije, a njihova su ostala važna obilježja gradacija, tj. mogućnost stupnjevanja, obilježenost (eng. *markedness*)<sup>48</sup> i polisemičnost (Miller 1998:48-58).

Odnosni su pridjevi morfološki i značenjski povezani s imenicama (npr. eng. *musical* 'glazbeni' odnosi se na *music* 'glazbu') i razlikuju se od opisnih po tomu što se rijetko stupnjuju i obično nemaju izravnih antonima (Miller 1998:59-60). Spomenutom pridjevu *glazbeni* ne može se naći antonim, niti ga se može stupnjevati (<sup>?</sup>*glazbeniji*). Važno je napomenuti da formalna veza odnosnih pridjeva s imenicama, kako ističe Miller (1998: 59), nije uvijek izravna, što će biti važno nešto dalje u tekstu za dio pridjeva iz naše građe.

Od dodatnih, manje zastupljenih vrsta pridjeva koji se javljaju u Wordnetu za našu su građu važni participski pridjevi (eng. *participial adjectives*) (Miller 1998:58-59). Riječ je o podrazredu opisnih pridjeva koji su većinom participski oblici glagola, što također vrijedi za našu građu. Njihovo je značenje stativne naravi i može se parafrazirati kao 'koji je dostigao stanje specificirano (glagolom)'. Ta se podskupina izdvaja iz razreda opisnih pridjeva po činjenici da za razliku od opisnih pridjeva tek u manjoj mjeri pokazuju organizaciju u grozdove (eng. *cluster*) na temelju značenjske sličnosti zbog činjenice da nemaju antonime. Kada je riječ o njihovom sintaktičkom ponašanju, u engleskome tipično prethode imenici (npr. *married couples* 'vjenčani parovi').

Pogledajmo sada kako se te podjele očituju u našoj građi. Najveća je većina pridjeva iz skupine opisnih pridjeva (npr. *suractif* 'vrlo aktivan'; *podintelligentan* 'manje inteligentan'), a među njima je vrlo velik udio participskih pridjeva (npr. *surpeuplé* 'prenapučen'; *podzaposlen* 'koji radi manje nego što bi mogao ili htio'). Tek manji dio građe čine odnosni pridjevi (npr. *sous-régional* 'podregionalan'; *podljudski* 'koji je ispod ljudske razine'). Ranije smo napomenuli da su neki odnosni pridjevi tek neizravno vezani uz imenice. Tako je i s pridjevima iz naše građe poput *sous-régional* 'podregionalni' i *podljudski* koji su posredno vezani za imenice *région* 'regija' i *ljudi* jer se u ovome radu takvi pridjevi smatraju rezultatom čiste prefiksalne

---

<sup>48</sup> Obilježenost (Miller 1998:53-54) se odnosi na činjenicu da je jedan element antonimnoga pridjevskoga para poput *deep* 'dubok' – *shallow* 'plitak' zadan ili neobilježen i primaran, dok je drugi obilježen i sekundaran. U navedenome je paru *deep* 'dubok' neobilježen, stoga se kaže *The pool is five feet deep* 'Bazen je dubok pet stopa', a ne *\*The pool is five feet shallow* 'Bazen je plitak pet stopa'. Važno je istaknuti da su brojni pridjevi obilježeni negativnim prefiksom, kao npr. eng. *un+pleasant* 'ne+ugodan', i sl.

tvorbe od pridjeva *régional* i *ljudski*, odnosno njihovo se značenje tumači kao 'koji je ispod regionalnog', odnosno 'koji je ispod ljudskog'. U takvim je slučajevima, dakle, riječ o daljoj, a ne o bližoj tvorbenoj vezi (usp. Barić i sur. (2005:288)).

Nakon što smo u ovome razdjelu dali pregled pridjeva, njihovih obilježja i vrsta u dvama promatranim jezicima, u nastavku ćemo se osvrnuti specifično na prefiksalsnu tvorbu pridjeva u francuskome, a potom i u hrvatskom, dajući ujedno podatke iz literature o produktivnosti prefikasa *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-* u tvorbi pridjeva.

#### 2.6.7.1 Prefiksalsna tvorba pridjeva u francuskom

Prema podacima Apothéloza (2002:79), suvremeni francuski pridjevi tvore se čistom prefiksacijom pomoću osam domaćih prefikasa: *avant-*, *bien-*, *dé(s)-*, *in-*, *mal-*, *pré-*, *sous-* i *sur-*.

Paulikat (2017:132-137) navodi da prefiks *sous-* s pridjevima ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'ispod' (*soussigné* 'niže, dolje potpisan'), koje je slabo produktivno, i
2. 'nedostatno' (*sousdoué* 'nedovoljno nadaren'), koje je produktivno.

Za prefiks *sur-* Paulikat (2017) ne navodi mogućnost tvorenja pridjevskih tvorenic, što je neobično jer se preliminarnom analizom pokazalo da u našoj građi postoji nekoliko desetaka takvih tvorenic, poput *surcuit* 'pretjerano pečen'.

#### 2.6.7.2 Prefiksalsna tvorba pridjeva u hrvatskom

Kada je riječ o hrvatskome, u hrvatskih je pridjeva najzastupljenija sufiksalsna tvorba i u njoj sudjeluje čak 160 sufikasa (Babić 2002:381). Klajn (2002:213) tomu dodaje da je i njihova prefiksalsno-sufiksalsna tvorba razvijenija od čiste prefiksalsne. U tvorbi valja razlikovati opisne od odnosnih pridjeva. Odnosni pridjevi koji se tvore čistom prefiksacijom nastaju pomoću sljedećih prefikasa: *anti-*, *kontra-*, *ne-*, *pred-*, *pro-* i *protu-* (Babić 2002:446-447). U prefiksalsnoj tvorbi opisnih pridjeva (Babić 2002: 472-474) sudjeluje više prefikasa, i to redom: *a-*, *ab-*, *anti-*, *i-*, *in-*, *infra-*, *među-*, *ne-*, *pa-*, *para-*, *pod-*, *pra-*, *protu-*, *su-* i *ultra-* pri čemu je prema Babiću (2002) samo tvorba prefiksom *ne-* plodna, a ostale su slabije plodne ili neplodne. Iz Babićevih (2002) podataka proizlazi činjenica da se pomoću prefiksa *nad-* čistom

prefiksacijom ne mogu tvoriti ni opisni ni odnosni pridjevi, što je u izravnom nesrazmjeru s preliminarnim podacima iz naše građe u kojoj se javlja nekolicina pridjeva poput *nadstandardan*, *nadindividualan*, *nadkritičan* i sl.

Nadalje, prefiks se *pod-* javlja u prefiksnoj tvorbi opisnih, ali ne i odnosnih pridjeva, no Babić navodi samo takav jedan primjer, pridjev *podjednak*<sup>49</sup>. Drugim riječima, prema stavu Babića (2002) i Klajna (2002:215), ali i Maretića (1963:398-399), hrvatski se pridjevi praktički ne mogu tvoriti čistom prefiksacijom pomoću prefikasa *nad-* i *pod-*, već su pridjevske složenice tvorene tim prefiksima gotovo isključivo rezultat prefiksno-sufiksne tvorbe<sup>50</sup>.

Upravo je zbog navedenoga razloga pitanje tvorbe hrvatskih pridjeva prefiksima *nad-* i *pod-* jedno od spornijih mjesta u našem radu. Osnovno je pitanje je li određeni pridjev nastao prefiksno-sufiksno ili pak prefiksno tvorbu. Naime, u hrvatskoj derivatologiji smatra se da hrvatski odnosni pridjevi s prefiksima *nad-* i *pod-* mogu nastati samo prefiksno-sufiksno tvorbu, i to najčešće od imenskih osnova (Babić 2002:410), kao npr: *nadbubrežni*, *nadgrobnni*, *nadmorski*, *nadzemaljski*, *podbradni*, *podjezični*, *podrepni*, *podzemni*, *potkožni* i dr. Razrješavanje toga pitanja komplicira činjenica da za sve pridjeve u našoj građi u hrvatskome postoje i odgovarajući neprefigurirani oblici (npr. *nadstandardan* – *standardan*; *podzaposlen* – *zaposlen*), što bi bio jedan od priloga protiv tumačenja značenja takvih tvorenica kao rezultata prefiksno-sufiksne tvorbe, barem ako je suditi po brojnim autorima koji su o njoj pisali<sup>51</sup>.

Budući da nemamo uvid u prvi tekst u kojemu je, primjerice, uporabljen pridjev *nadstandardan* ili *natprosječan*<sup>52</sup>, možemo jednostavno pretpostaviti da su mogli nastati na dva načina, kao što je to i inače moguće u derivatologiji (v. npr. Apothéloz 2002:55; Barić 2005:288). Drugim riječima, *natprosječan* se, primjerice, može tumačiti kao ‘koji je iznad prosjeka’, pa je rezultat prefiksno-sufiksne tvorbe, ili pak kao ‘koji je iznad prosječnoga’, pa se tumači kao čista prefiksna izvedenica. Kada je riječ o ostatku pridjeva tvorenih

<sup>49</sup> Klajn (2002:215) mu dodaje još i pridjev *potpun*, za koji kaže da ga današnji govornici osjećaju kao jednostavnu riječ, što zapravo znači da se ne može smatrati tvorenicom.

<sup>50</sup> Ipak, Klajn (2002:215) spominje da je Stijović (1983) naišla na riječi *nadstručan*, *naduman*, *nathrabar* i *nadveran* ‘odveć vjeran’, ali zaključuje da je riječ o individualnim kovanicama, odnosno hapaksima, od kojih se dva pripisuju istome autoru.

<sup>51</sup> Naziv *prefiksno-sufiksna* (ili *parasintetička*) tvorba danas se najčešće odnosi na romanske glagole koji nastaju istovremenim dodavanjem prefiksa i sufiksa na imensku ili pridjevsku bazu pri tvorbi glagola (npr. fr. *embarquer* ‘ući u brod’ < *em-* ‘u’ + *barque* ‘čamac’ –*er* ‘infinitivni nastavak’) (Serrano-Dolader 2015: 524). Ipak, neki autori rabe taj naziv i za tvorbu imenica i pridjeva (Serrano-Dolader 2015; Iacobini 2020). Mnogi autori smatraju da se prefiksno-sufiksno tvorbu mogu smatrati samo izvedenice za koje u jeziku ne postoji tzv. “međufaza”: primjerice, u netom navedenom francuskom primjeru ne postoje ni oblik *\*barquer* ni *\*embarqu-*. Neki to objašnjaju generativističkom tezom o binarnome grananju sukladno kojoj se samo jedan tvorbeni proces može primijeniti odjednom.

<sup>52</sup> Pridjev *natprosječan* ne postoji u podkorpusu HNK-a Klasici, kao niti pridjev *nadstandardan*.



prefiksima *nad-* i *pod-*, za neke se od njih može nedvojbeno reći da su nastali čistom prefiksacijom, odnosno od pridjevskih osnova, jer se ne može pretpostaviti nijedna imenska od koje bi mogli nastati, poput pridjeva *nadkritičan*, *nadspoznatljiv*, *podjednak* ili *podinteligentan*.

Još je jedan zanimljiv aspekt pridjeva tvorenih prefiksima *nad-* i *pod-* koje nalazimo kod Babića (2002:410-411) (npr. *nadmorski* i *podbradni*) to da on očigledno smatra kako ti prefiksi ostvaruju samo prostorno značenje. Samo Klajn (2002:215) ostavlja mogućnost prefiksalne tvorbe apstraktnijih pridjeva pomoću tih dvaju prefikasa (v. bilješku br. 43), ali ograničuje je na izolirane slučajeve, tj. hapakse. Analiza naše pridjevske građe pokazala je, međutim, da je suprotno tim navodima u korpusu hrWaC prostorno značenje prefikasa *nad-* i *pod-* vrlo rijetko, a prevladavaju prefiksalne tvorenice s metaforičkim značenjima poput 'insuficijentnost' (npr. *podeksponirana fotografija* 'fotografija nedovoljno izložena djelovanju svjetlosti' ili *podzaposleni radnici* 'radnici koji rade manje od onoga što bi htjeli ili mogli raditi') ili pak 'nadilaženje' (npr. *nadstvarni ideal* 'ideal koji nadilazi ono što je stvarno'). Naša je pretpostavka da su takvi i drugi slični pridjevi, čiji ukupan broj nije velik i koji najčešće nisu jako frekventni, već se pojavljuju s desetak ili dvadesetak pojava, obično rezultat kalkiranja stranih riječi, vjerojatno prema engleskom uzorku (usp. eng. *underexposed photography* 'podeksponirana fotografija'; *underemployed workers* 'podzaposleni radnici'<sup>53</sup>). Drugim riječima, pretpostavljamo da je pod utjecajem engleskoga jezika u hrvatski ušlo nekoliko takvih pridjeva (npr. *underemployed* > *podzaposlen*) zbog kojih je moglo doći do analogije i širenja tvorbenog procesa (prefiksacije) na druge lekseme, a što je pak moglo rezultirati stvaranjem nove pridjevske paradigme. Sličan je utjecaj kalkova na stvaranje izvedenica već potvrđen u literaturi<sup>54</sup>.

Još jedna zanimljivost na koju se ovdje valja osvrnuti jest činjenica da hrvatski pridjevi tvoreni prefiksima *nad-* i *pod-* u nekim slučajevima mogu nastati od glagola, odnosno biti dio glagolske paradigme kao participi koji se počinju rabiti u pridjevskoj ulozi. U našoj se građi za jedan dio pridjeva čini da bi mogli biti izvedeni od glagola, poput sljedećih primjera: *poddimensioniran*, *podinvestiran*, *nadzastupljen* i sl. U takvim slučajevima smatramo da prije svega treba provjeriti postoje li odgovarajući glagoli. Provjerom u korpusu može se doznati da se glagol *poddimensionirati* javlja sa šest pojava, *podinvestirati* s dvjema, a glagol

---

<sup>53</sup> Oba su primjera s interneta.

<sup>54</sup> Npr. pod utjecajem slavenskih jezika istočne inačice jidiša posudile su glagolske prefikse na temelju kalkiranja (Arkadijev 2017:4-6), a pridjevski prefiks *među-* (npr. *međugradski*, *međugranični*) u hrvatskome vjerojatno je nastao kao rezultat kalkiranja lat. *inter-* i njem. *zwischen-*, a kasnije i engl. *inter-* (Petraček 2020).

*nadzastupiti* ne javlja se u korpusu<sup>55</sup>. Ti nam podaci govore to da se oblici *poddimensioniran*, *podinvestiran* i *nadzastupljen* najčešće rabe u pridjevskoj ulozi. Točnije, ako bi se za navedene pridjeve i moglo pretpostaviti da su nastali od glagola, odnosno da su njihovi participi, smatramo to manje izglednim upravo zbog činjenice da se odgovarajući glagoli rabe prilično rijetko i da, osim toga, izvornome govorniku zvuče pomalo čudno. Drugim riječima, zbog takvih podataka u ovome ćemo radu smatrati da su navedeni pridjevi nastali čistom prefiksalsnom tvorbom od pridjeva, odnosno participa *dimensioniran*, *investiran* i *zastupljen* s pridjevskom uporabom koji ostvaruju značenje 'dimensioniran/investiran/zastupljen više ili manje od prosjeka, više ili manje nego što je potrebno' i sl. I Miller (1998:58-59) navodi da u engleskome jeziku mnogi oblici koji izgledaju kao participski pridjevi (eng. *participial adjectives*) to nisu jer za njih ne postoje odgovarajući glagoli, poput pridjeva *skilled* 'vješt', *downhearted* 'utučen' i pridjeva tvorenih prefiksom *un-* poput *unexcited* 'koji nije uzbuđen'. Iako nije riječ o participskim pridjevima, u PWN-u se oni nazivaju tim nazivom jer nalikuju participskim pridjevima.

U ovome dijelu valja također spomenuti hrvatske participe<sup>56</sup>, od kojih se u korpusnim popisima našao određen broj glagolskih pridjeva trpnih: npr. *nadgledan*, *podčinjen*, *natkriven* i dr. Budući da takvi oblici nastaju sufiksacijom od glagola<sup>57</sup>, navedene smo i ostale slične primjere isključili iz naše građe jer nisu nastali čistom prefiksacijom od pridjevske osnove (npr. *nadgledan* ne znači 'koji je gledan iznad') pa se ne uklapaju u građu obuhvaćenu ovim radom. Napomenimo još jednom da su pridjevi poput *podzaposlen* drukčiji jer unatoč prividu ne nastaju od glagola (*\*podzaposliti*), već prefiksacijom od glagolskoga pridjeva trpnog, koji je dio glagolske paradigme (*zaposliti* – *zaposlen* – *podzaposlen*).

U zaključku ovoga razdjela valja podsjetiti da prefiksacija nije najzastupljeniji način tvorbe pridjeva ni u francuskome ni u hrvatskom. Štoviše, čini se da je tvorba pridjeva čistom

---

<sup>55</sup> Točnije, upisom leme *nadzastupiti* dobiva se podatak da u korpusu postoji 21 pojavnica, međutim uvidom u te rečenice jasno se vidi da se od cijele paradigme koju korpus kategorizira kao glagolsku javlja samo oblik *nadzastupljen* u svim svojim oblicima, odnosno da se taj leksem javlja samo u pridjevskoj ulozi.

<sup>56</sup> Prema mrežnom izdanju Hrvatske enciklopedije particip je „oblik izveden od glagolskih leksema (osnova) i koji se razvrstava kao infinitni ili imenski oblik glagola. Primjerice, u hrvatskom su participi (ili glagolski pridjevi) oblici *čitao*, *-la*, *-lo* (glagolski pridjev radni, ili particip perfekta aktivni, koji se u hrvatskom upotrebljava ponajprije za tvorbu složenih glagolskih oblika) i *čitan*, *-na*, *-no* (glagolski pridjev trpni ili particip perfekta pasivni) od glagola *čitati*. U participe se razvrstavaju i glagolski prilozi (koji se izvode od glagolskih osnova, ali se ponašaju kao prilozi), npr. u hrvatskome *čitajući* (glagolski prilog sadašnji ili particip prezenta; odgovara određenim funkcijama lat. gerundiva), *pročitavši* (glagolski prilog prošli ili particip perfekta)“, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=46810>. Zahvaljujem dr. sc. Ivanu Markoviću na korisnim primjedbama povezanim s tim pitanjem.

<sup>57</sup> Točnije, tvore se od infinitivne (ili rjeđe prezentske) osnove i nastavaka: *-n*, *-na*, *-no*, *-ni*, *-ne*, *-na*; *-en*, *-ena*, *-eno*, *-eni*, *-ene*, *-ena*; *-jen*, *-jena*, *-jeno*, *-jeni*, *-jene*, *-jena*; *-t*, *-ta*, *-to*, *-ti*, *-te*, *-ta* prema podacima iz mrežnog izdanja Hrvatske školske gramatike: <http://gramatika.hr/pravilo/glagolski-pridjev-trpni/41/>.

prefiksacijom pomoću prefikasa *sur-* te *nad-* i *pod-* u određenoj mjeri sporno pitanje jer je citirani relevantni autori (Paulikat 2017, odnosno Babić 2002) uopće ne smatraju mogućom. Jedan je razlog takvoj spornoj naravi navedene tvorbe vjerojatno relativna recentnost pridjevskih tvorenica s navedenim prefiksima (npr. *nadzastupljen*, *podzaposlen*), no to se treba detaljnije istražiti.

Također, u ovome je razdjelu o pridjevima važno istaknuti da je riječ o kategoriji koja ponekad predstavlja metodološki izazov, kao što je pokazano na primjeru *participa*, a u ovome smo joj radu pristupili vodeći se funkcionalnim kriterijem prema kojemu smo pridjevima smatrali i one participe koji se javljaju s pridjevskom funkcijom u više od 10 primjera u korpusu.

Ovim smo razdjelom dali pregled osnovnih pojava i podataka o svakoj od triju leksičkih kategorija koju proučavamo, a u sljedećim ćemo se dijelovima rada usredotočiti na prijedloge koji s promatranim prefiksima grade složene formalnoznačenjske odnose.

## 2.7 Osnovna obilježja prijedloga

Iako se ovaj rad primarno usredotočuje na leksičko-značenjske strukture u francuskome i hrvatskom leksiku koje nastaju procesom prefiksacije, već smo ranije naveli kako smatramo da bi i na teorijskoj i metodološkoj razini bilo neutemeljeno iz analize izostaviti istooblične prijedloge koji postoje u oba jezika i koji pokazuju formalne i značenjske sličnosti s prefiksima koje smo izabrali za analizu. Ipak, odmah želimo naglasiti da se prijedlozima u radu nećemo baviti u jednakoj mjeri kao prefiksima i tvorenicama koje su njima nastale jer je u središtu interesa ovoga rada upravo prefiksacija.

Kao što je prethodno na više mjesta istaknuto, mnogi su autori primijetili formalne i značenjske veze koje postoje između prijedloga i prefikasa. Zbog toga se i sam pojam prefiksa i prefiksacije relativno kasno javio u lingvističkoj literaturi, kako će biti objašnjeno u teorijskome dijelu, budući da su se u starijih autora tvorenice nastale prefiksacijom smatrale složenicama s prijedlozima (Maretić 1963) ili česticama (npr. Darmesteter 1874). Nadalje, samo je postojanje kategorije čestica, koja obuhvaća prijedloge i njima formalno i značenjski bliske prijedloge, i koja se napose javlja u germanofonoj literaturi povezanoj s glagolima, potvrda da između kategorije prijedloga i prefikasa postoje sličnosti. U kognitivnolingvističkim se radovima napose te dvije kategorije obrađuju u sinergiji, pri čemu se smatra da ih je (barem u nekoj mjeri) nužno analizirati zajedno (npr. Lakoff 1987; Tolskaya

2007, Amiot 2004a, 2004b, 2005; Biskup 2009; Brala-Vukanović i Rubinić 2011; Matovac 2013; Šarić 2014; Knoll 2018).

Prijedlozi su nepromjenjiva vrsta riječi koja spada u širu kategoriju relacijskih ili odnosnih riječi (npr. Riegel i dr. (1999:369)), odnosno riječi kojima se manje jezične cjeline povezuju u veće (Silić i Pranjković (2007:243)). Kao leksička kategorija prijedlozi čine dio šire skupine adpozicija, koja uključuje i poslijeloge (engl. *postpositions*) i unutarloge (engl. *inpositions*) (Katunar 2015:60). Svakako valja naglasiti da su prijedlozi općenito heterogena vrsta riječi. Svi su prijedlozi koji se analiziraju u ovom radu po svojim formalnim obilježjima morfološki jednostavni, odnosno primarni (König i Kortmann 1991) ili neproizvedeni (Silić i Pranjković (2007:242)), a po nazivlju nekih drugih autora *pravi prijedlozi*<sup>58</sup> (Barić i sur. (2005:278)). Osim toga, prijedloge kojima se bavimo u ovome radu – *sous, sur, nad i pod* – neki autori nazivaju i *dimenzionalnim prijedlozima* (npr. Silić i Pranjković (2007:242-243)) budući da opisuju prostornu dimenziju.

Na značenjskome planu prijedlozi se različito raspoređuju u leksičko-funkcionalnom kontinuumu, odnosno u nekih su od njih više naglašena funkcionalna, a u drugih leksička obilježja (npr. Katunar (2015:67)). Zbog toga neki autori (Grevisse (1986:190); Tesnière (1976:53)) prijedloge općenito ubrajaju u kategorije tzv. praznih riječi<sup>59</sup> smatrajući da imaju naglašeniju gramatičku ulogu od tzv. punih riječi. To bi značilo da se na skali gramatikalizacije neki prijedlozi nalaze blizu gramatičkome (funkcionalnome) polu. Zbog toga su prijedlozi kao skupina ili vrsta riječi u brojnim teorijsko-metodološkim pristupima „jedno od spornih mjesta u raspravi o odnosu leksikona i gramatike“ (Katunar (2015:4)).

Kako također navodi Katunar (2015:58), prijedlozi su sve donedavno bili uglavnom slabije istraživana vrsta riječi u okviru semantike, ali i šire u okviru lingvistike. U leksičkoj su semantici šezdesetih i sedamdesetih godina prošloga stoljeća u fokusu istraživanja bile imenice i glagoli radi uspostavljanja temeljnih semantičkih pojmova, dok je prijedlozima pridavano malo pozornosti, no dobili su na važnosti u okviru Fillmoreove teorije dubinskih padeža i generativne gramatike, gdje ih se tretiralo kao jednu od glavnih leksičkih kategorija. U kognitivnoj su lingvistici prijedlozi, a napose prostorni prijedlozi, postali relevantan predmet semantičkih i lingvističkih istraživanja. Neka su istraživanja prijedloga dala važan prinos

---

<sup>58</sup> Za detaljniju raspravu o vrstama prijedloga v. Katunar 2015.

<sup>59</sup> Tesnière (1976; v. i Franić 2002 i 2006) razlikuje tri vrste praznih riječi: 1) *junktive* (fr. *jonctifs*), spojne elemente, poput koordinacijskih veznika, koji obično povezuju pune riječi, 2) *naznačnike* (fr. *indices*), označitelje funkcije naznačivanja, poput članova i fleksijskih oznaka i 3) *translativne* (fr. *translatifs*), kojima je funkcija promijeniti kategoriju punih riječi, poput prijedloga i odnosnih zamjenica.

razvoju kognitivne lingvistike općenito (Brugman 1981, Lakoff 1987), a uz njih postoje i brojne druge studije u tome teorijskom okviru posvećene tematici prijedložnih značenja (npr. Taylor 1993, Tyler i Evans 2001, 2003, Šarić 2008, 2014). U okviru kognitivne lingvistike prijedlozi su posebno zanimljivi u sklopu pitanja opojmljivanja domene prostora jer se promatraju kao jedna od temeljnih leksičkih kategorija kojima se prostor u jeziku izražava i oblikuje. Budući da prostorni morfemi imaju relativno transparentan iskustveni temelj te da su im značenja na nekoj razini jasno usidrena u našu prostorno-fizičku interakciju sa svijetom, istraživanje značenja prostornih čestica daje temeljne uvide u odnos između jezika, mentalne reprezentacije i ljudskog iskustva (v. Tyler i Evans 2003:2). Najveći je broj opisa značenja prijedloga temeljen na prostornim prijedlozima i njihovim značenjskim proširenjima, a u postojećim opisima u hrvatskom jeziku (Šarić 2008, Kerovec 2012, Matovac 2013, Šarić 2014) upravo takvi prijedlozi zauzimaju primarno mjesto u prikazu funkcioniranja prijedložne polisemije (Katunar 2015:129).

Zbog složenosti prijedložnih značenja u literaturi postoje različiti pristupi toj problematici, a načelno se mogu podijeliti u dvije skupine (v. Katunar 2015:1): 1) jezgreni pristup i 2) polisemni pristup. Ukratko rečeno, jezgrenim pristupom Katunar (2015) naziva težnju nekih autora da prijedložna značenja svedu na minimalan broj obično veoma apstraktnih značenja, poput Bennet (1975), dok se polisemnim pristupom zagovara „postojanje predodžbeno bogatih značenjskih mreža koje objedinjuju raznolike uporabe pojedinog prijedloga“ (npr. Brugman 1981; Lakoff 1987; Cuyckens i Radden 1997; Brugman i Lakoff 2006; Tyler i Evans 2001, 2003; Šarić 2008, 2014 i dr.).

Ovaj je drugi tip opisa najprisutniji u kognitivnolingvističkome okviru (v. bilješku 36), a podrazumijeva opisivanje prijedložnih značenja kao radijalno (mrežasto) ustrojenih kategorija u kojima postoji središnje ili tipično značenje, koje je obično prostorno, te ostala značenja ili značenjske nijanse koja su s njim povezana prema načelu rodbinske sličnosti i koja su nastala na temelju mehanizama metafore i metonimije. Riječ je o vrlo važnom teorijskom prinosu i novitetu kojim se pokazalo da značenja prijedloga, ali i prostornih čestica općenito, čine sustav i visoko motiviranu strukturu (npr. Tyler i Evans 2003:2; Lakoff 1987) koja je organizirana prema istim načelima kao i ona imenica, glagola i pridjeva, odnosno leksičkih kategorija koje se obično smatraju punoznačnima.

Nakon što smo se u prethodnim razdjelima kratko osvrnuli na osnovna obilježja prijedloga kao četvrte leksičke kategorije kojom se bavimo u radu i naveli konstrukcije u kojima se mogu javiti, bile one slobodne ili vezanije naravi, u sljedećim ćemo razdjelima detaljnije

govoriti o odabranim prijedlozima koji su jedan od predmeta analize u ovome radu. Prije toga trebamo se još osvrnuti na jednu specifičnu kategoriju prijedloga koja se također nalazi u građi.

### 2.7.1 Regirani prijedlozi

Tijekom rada na prijedložnoj građi, uočili smo jednu specifičnu kategoriju prijedloga koju valja zasebno opisati. Riječ je o tzv. *regiranim prijedlozima*, kako ih u svojem doktorskom radu naziva Katunar (2015). Taj se naziv sukladno njezinoj argumentaciji i u ovome radu rabi za glagolsko-prijedložne konstrukcije u kojima je prijedlog u odnosu tzv. jake rekcije s glagolom, odnosno nužna je dopuna glagola (Silić i Pranjković 2007:264; Katunar 2015:122-123). Kako ističe Katunar (2015), takve konstrukcije mogu imati raznolika obilježja koja se kreću od metaforički motiviranih i idiomatiziranih do gramatikaliziranih.

U ovom se radu javlja nekoliko regiranih prijedloga, kao primjerice u glagolsko-prijedložnim konstrukcijama *se surajouter à* 'dogoditi se poslije čega' ili *podvesti pod* 'dovesti što u vezu, u zavisnost od neke šire misli ili pojma'. Francuski glagol *se surajouter* uvijek se rabi s prijedlogom *à*, a hrvatski glagol *podvesti* s prijedlogom *pod* pa su navedena dva prijedloga u odnosu jake rekcije s glagolima *se surajouter*, odnosno *podvesti*. Pomoću oba navedena prijedloga uvodi se indirektni objekt kao obvezna dopuna glagola. U hrvatskome postoji i izomorfizam između glagolskog prefiksa *pod-* i prijedloga *pod* koji upućuje na tješnje veze koje postoje između tih dvaju elemenata, dok u francuskome izomorfizma nema. Nadalje, obje konstrukcije imaju metaforičko značenje koje se razlikuje od osnovnoga značenja ishodišnih glagola (*ajouter* 'dodati', odnosno *voditi* 'pokazivati put (idući zajedno)'). Značenje konstrukcije *podvesti pod* temelji se na metaforama IDEJE SU PREDMETI I NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE, a konstrukcije *se surajouter à* na metafori VRIJEME JE PROSTOR. Riječ je, dakle, o dvjema metaforički motiviranim glagolsko-prijedložnim konstrukcijama u kojima se javlja regirani prijedlog.

Pored takvih javljaju se i gramatikalizirane konstrukcije s regiranim prijedlozima kao, primjerice, *s'interroger sur* 'pitati se (o čemu)', u kojoj se javlja glagol *s'interroger* koji se uvijek rabi s prijedlogom *sur*.

Takve je i slične konstrukcije valjalo izdvojiti i zasebno opisati u građi. Ipak, budući da je riječ o pitanju koje bi zahtijevalo više pozornosti no što mu možemo posvetiti u ovom radu, ostavljamo ga za daljnja istraživanja.

## 2.7.2 Odabrani francuski i hrvatski prijedlozi

Radi dobivanja boljega uvida u ponašanje prefikasa koje proučavamo, točnije *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-*, koji su prijedložnoga podrijetla, ranije smo već naveli kako smatramo teorijski i metodološki utemeljenim u analizi u obzir uzeti i prijedloge *sur*, *sous*, *nad* i *pod* od kojih su nastali i s kojima stoje u složenim formalnoznačenjskim odnosima. U ovome ćemo razdjelu dati više detalja upravo o navedenim prijedlozima koje ćemo naknadno provjeriti u Analizi.

### 2.7.2.1 Francuski prijedlozi

Grevisse (1993:1476) u velikoj gramatici *Le Bon usage* navodi 38 tzv. glavnih prijedloga (fr. *principales prépositions*), među koje ubraja *sur* i *sous*, koji nas ovdje posebno zanimaju. U Gramatici Francuske akademije (1932:201-204) prijedlozi se *sur* i *sous* navode među onim francuskim prijedlozima koji su izravno posuđeni iz latinskoga i nastali su od jedne latinske riječi (npr. *à*, *de*, *en*, *par*, *pour*, *sous*, *sur*)<sup>60</sup>.

Iz sinkronijske se perspektive francuski prijedlozi mogu podijeliti u dva velika razreda (v. Dubois i Lagane 1997:141-142):

1. u prvom se razredu nalaze prijedlozi *à* i *de*<sup>61</sup> kojima neki (npr. Riegel i dr. 1999:372) pridružuju i *en*. Ovim je trima prijedlozima, a napose prijedlozima *à* i *de*, zajednička velika značenjska širina, kao i to da ponekad izražavaju jednostavan odnos bez dodavanja nekoga specifičnijeg značenja, stoga ih često nazivaju *praznim* ili *bezbojnim prijedlozima* (fr. *prépositions vides ou incolores*), kao u sljedećem primjeru: *L'ennemi prit la ville* i *L'ennemi s'empare de la ville* 'Neprijatelj je osvojio grad' (Dubois i Lagane 1997:142), budući da navedene dvije rečenice, prva bez prijedloga i druga s prijedlogom *de*, imaju vrlo blisko značenje.<sup>62</sup>
2. u drugom se razredu nalaze ostali prijedlozi (*dans* 'u', *devant* 'pred', *sur* 'na', *sous* 'pod', *avec* 's(a)', *pour* 'za', itd.) koji su najčešće konstituenti prijedložnih skupina koje se rabe

<sup>60</sup> Neki su prijedlozi nastali od dviju kombiniranih latinskih riječi (npr. *avant*, *depuis*, *envers*), a treći su prijedlozi francuskoga postanja, a nastali su od dviju ili više riječi (*malgré*, *hormis*, *loin de*, itd.) (*ibid.*).

<sup>61</sup> Ovi su prijedlozi i najčešći u francuskome prema Akademijinoj gramatici (1932:203), prema kojoj općenito govoreći *de* označava posjedovanje ili ovisnost, a *à* atribuciju.

<sup>62</sup> Smatramo da bi u navedenome primjeru bila riječ o gramatikaliziranom prijedlogu *de* koji je u odnosu jake rekcije s glagolom *s'emparer* (v. Katunar 2015). Valja istaći da u nekim rečenicama spomenuti prijedlozi nose specifičnije značenje, kao u primjerima: *Il vient de Paris* 'On dolazi iz Pariza' i *Il vient à Paris* 'On dolazi u Pariz'.

kao dopune cijelih rečenica, kao u sljedećem primjeru: *Adèle a posé le vase sur la table* 'Adèle je stavila vazu na stol'. Oni mogu biti: a) jednostavni (fr. *prépositions simples*, Riegel i dr. (1999:369)): *sur, sous, contre, vers, chez, sans*, itd. i b) složeni prijedlozi (fr. *locutions prépositives* ili *prépositionnelles*, Riegel i dr. (1999:369)): *loin de* 'daleko od', *près de* 'blizu', *au lieu de* 'umjesto' itd.

Za prijedloge *sous* i *sur* Riegel i dr. (1999:372) kažu da su njihova prostorna značenja relativno stabilna i lako prepoznatljiva. Na prvi pogled izgledalo bi logičnim opisivati ta dva prijedloga njihovim supostavljanjem zbog pretpostavke da između njih postoji značenjska suprotnost, no autori koji su detaljnije pisali o tim dvama prijedlozima, napose Vandeloise (1986) i Borillo (1998), slažu se da između njih nema potpunoga paralelizma. Naime, Borillo (1998:86-88) kontrastira *sur* i *sous* na temelju pet svojstava: 1) položaja na okomitoj osi, 2) kontakta, 3) odnosa nositelj-nošeno, 4) veličine TR i OR te 5) dostupnosti percepciji. Gotovo jednaka svojstva spominje i Vandeloise (1986) s ponekim svojim dodacima koji su navedeni u bilješkama ondje gdje smo ih smatrali važnima:

1. položaj na okomitoj osi – Prijedlog se *sur* rabi u slučajevima kada je trajektor na višem položaju na okomitoj osi od orijentira, a prijedlog *sous* kada je on na nižem položaju: npr. *Le livre est sur la table*. 'Knjiga je na stolu.'; *La balle est sous le meuble*. 'Loptica je ispod namještaja.'
2. kontakt<sup>63</sup> – Dok za uporabu prijedloga *sur* mora postojati kontakt između TR i OR<sup>64</sup>, za prijedlog *sous* on nije važan jer se njime može označiti i dio prostora koji se nalazi više ili manje blizu OR: npr. *Le chat dort sous l'arbre*. 'Mačka spava pod drvetom.'
3. odnos nositelj-nošeno: Riječ je o važnom uvjetu za uporabu prijedloga *sur*, dok on nije toliko važan za *sous*. Kako bi se mogao upotrijebiti prijedlog *sur*, orijentir se treba suprotstaviti gravitacijskoj sili koja djeluje na trajektor, što orijentiru daje ulogu nositelja ili potpore, čak i u slučajevima kada kontakt nije vodoravan. U tom je slučaju potrebno da, ako je riječ o živim bićima, postoji volja da se nešto drži u tom položaju,

<sup>63</sup> I Vandeloise (1986) kaže da valja razlikovati više vrsta kontakta kod prijedloga *sur*: vertikalni, horizontalni, direktan i indirektan, od kojih je najkarakterističniji horizontalni. Kod vertikalnog kontakta, koji implicira dvije više ili manje vertikalne površine, može se rabiti i prijedlog *à*, koji se čak i preferira, npr: *Le cadre est sur le mur* ~ *Le cadre est au mur* 'Okvir je na zidu'.

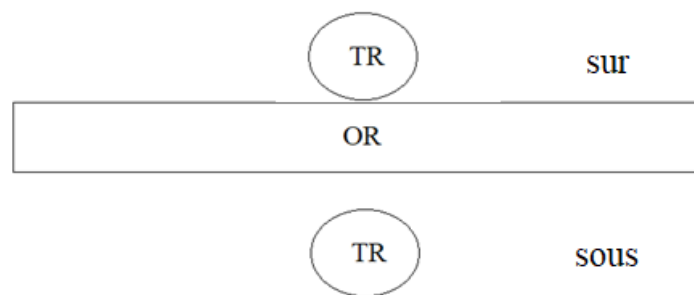
<sup>64</sup> TR može biti u izravnom ili neizravnom kontaktu s OR: npr. rečenica *Le pain est sur la table*. 'Kruh je na stolu.' je jednako ovjerena i u slučaju kada je stol prekriven stolnjakom i ako je kruh u košarici koja se nalazi na stolu. Kada kontakt postoji, obično se ostvaruje na vodoravnoj razini, između više-manje vodoravnih površina, ali može ići i do okomice: *L'affiche est sur le mur*. 'Plakat je na zidu.' Ako kontakta između TR i OR nema, umjesto prijedloga *sur* mora se upotrijebiti prijedlog *au-dessus de* 'iznad' kao u primjeru *Les branches de l'arbre sont ?sur la maison / au-dessus de la maison* 'Grane stabla nalaze se ?na kući / iznad kuće'.



odnosno da postoji neki način pričvršćivanja ako je riječ o objektu: npr. *La mouche marche sur le plafond*. 'Muha hoda po plafonu.'

4. veličina trajektora i orijentira – Kod prijedloga *sur* TR je manji od OR, što je također činjenica i za *sous* u suprotnom slučaju. Borillo napominje da *sous* to bolje odgovara situaciji što je veličina trajektora više takva da je orijentir može zakriti: npr. *Mon crayon est sous le livre*. 'Olovka mi je ispod knjige.' ; \* *La table est sous le livre*. '\*Stol je ispod knjige'
5. vidljivost – Ovo je svojstvo djelomično povezano s veličinom TR i OR, a važnije je za *sous* nego za *sur* jer karakterizira najveći broj uporaba prijedloga *sous* budući da se *sous* najčešće rabi u slučajevima kada OR zbog svoje veličine skriva TR: *La clé est (cachée) sous le paillason*. 'Ključ je (skriven) pod otiračem.'

Sažeto bi se prototipna značenja prijedloga *sur* i *sous* moglo prikazati na sljedeći način:



U sljedećem se razdjelu govori o hrvatskim prijedlozima.

### 2.7.2.2 Hrvatski prijedlozi

Hrvatske prijedloge po postanku Barić i dr. (1997:278) dijele na: 1) prave (primarne) i 2) neprave (sekundarne), koji se dalje dijele na izvedene i složene. Pravi (ili neproizvedeni, Silić i Pranjković 2007:242) prijedlozi jesu oni koji „služe samo kao prijedlozi i čije se značenje danas ne može izvesti ni iz koje druge riječi“, navode ih 34, a među njima i *nad*<sup>65</sup> i *pod*. Kada je riječ o nepravim prijedlozima (ili *proizvedenima*, Silić i Pranjković 2007:242), to su oni „čije

<sup>65</sup> Valja istaći činjenicu da prijedlog *nad* ulazi u zanimljive odnose s prijedlogom *iznad*, prije svega bliskoznačne, pri čemu treba znati da su navedena dva prijedloga samo djelomično sinonimna (Mitkowska i Bužarovska 2012:114).

se značenje može povezati sa značenjem i osnovom koje druge riječi“, a mogu biti izvedeni, odnosno rezultat okamenjivanja kakva oblika imenice (*duž, kraj, pomoću*) ili složeni, rezultat vezanja dvaju prijedloga ili prijedloga i imenice (*između, nadohvat, usred*, itd.).

Maretić (1963:525-529) navodi da su *nad* i *pod*<sup>66</sup> među vrlo starim prijedlozima (kao i *do, iz, na, od* i dr.) koji potječu iz praslavenskoga i može ih se naći u svim slavenskim jezicima. Ostale prijedloge (kao npr. *kraj, mjesto, radi i vrh*) naziva „mladima“ jer su se razvili kasnije u „našemu jeziku“, nakon što se on odijelio od ostalih slavenskih jezika.

Prema klasifikaciji Silića i Pranjkovića (2007:244-245) *nad* i *pod* bili bi primarno dimenzionalni prijedlozi. Silić i Pranjković (2007) autori su jedine tradicionalne hrvatske gramatike koji posvećuju više prostora prijedložnim značenjima, navodeći prvo dimenzionalna, i to prostorna i vremenska, a zatim sva druga nedimenzionalna značenja (2007:245-250). Autori (*ibid.*) ističu da su prostorna značenja prijedloga „osnovna, primarna i najčešća“ i da se uvijek mogu opisati pomoću dvaju elemenata: *objekta lokalizacije* („predmeta kojemu treba odrediti mjesto“) i *lokalizatora* („predmeta uz pomoć kojega se objektu lokalizacije određuje mjesto“). U kognitivnolingvističkom okviru objekt lokalizacije odgovarao bi trajektoru, a lokalizator orijentiru, stoga ćemo u nastavku rabiti već poznate kratice TR i OR umjesto naziva koje predlažu Silić i Pranjković (2007).

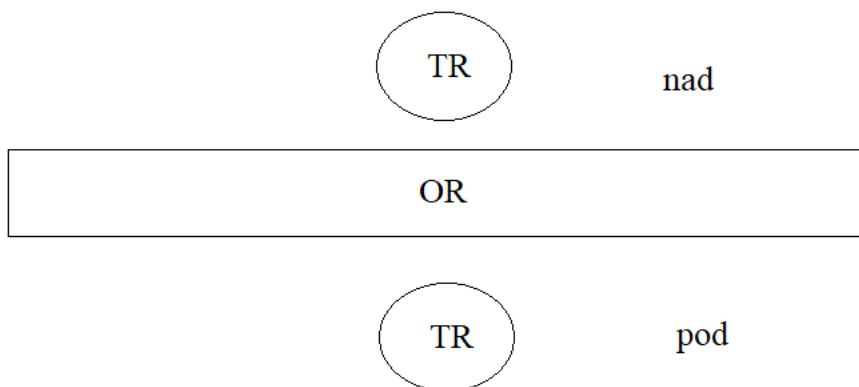
U svojem pregledu temeljnih prostornih prijedložnih značenja, Silić i Pranjković (2007:245) spominju prijedloge *nad* i *pod* u sljedećim kategorijama:

1. nadmjesnost (supralokalnost): TR se nalazi ili kreće u gornjem, vršnom dijelu OR, bilo po površini bilo iznad nje, npr. *na stol/stolu, nad rijeku/rijekom, iznad grada*
2. podmjesnost (sublokalnost): TR je u odnosu s nižim, donjim dijelom OR, npr. *pod orah/orahom, ispod lišća, udno boce*.

Prototipna značenja prijedloga *nad* i *pod* mogu se prikazati sljedećim prikazom (Matovac 2017:236):

---

<sup>66</sup> Od praslavenskoga i staroslavenskoga *nadъ*, odnosno *\*podъ* prema podacima s Hrvatskoga jezičnog portala.



Prikaz pokazuje da se prijedlogom *nad* prototipno označava položaj trajektora iznad orijentira, a prijedlogom *pod* položaj trajektora ispod orijentira.

Kroz tekst smo dosada više puta spomenuli da su francuski i hrvatski prefiksi i prijedlozi koji su odabrani za analizu u ovome radu blisko značajni, no ovdje je važno istaknuti da između njih ne postoji – niti na razini osnovnoga, tj. prostornoga značenja – potpuni paralelizam. Točnije, dok francuski prijedlog *sous* ostvaruje značenje 'ispod', prijedlog *sur* ne znači 'iznad', već 'na', odnosno, kako je ranije rečeno, uvijek podrazumijeva kontakt trajektora i orijentira. Tako, primjerice *sous la chaise* znači 'ispod stolca', no 'iznad stolca' ne glasi *sur la chaise*, što znači 'na stolcu', već *au-dessus de la chaise*. Riječ je o tzv. prijedložnom izrazu koja se rabi za izricanje mjesta. Dok se značenje 'iznad čega' može izreći samo prijedložnim izrazom *au-dessus de* (a samo vrlo rijetko i izrazom *en dessus de*), 'ispod' se može izreći i jednostavnim prijedlogom *sous* i prijedložnim izrazom *en dessous de*. Ipak, i unatoč toj razlici u osnovnim prostornim značenjima prijedloga *sur* i *nad*, značenja se preostalih dvaju prijedloga preklapaju: tako je *sous* načelno značenjski ekvivalent od *pod*. Dakako, pritom, ponovimo još jednom, govorimo samo o prostornim značenjima, dok će se ostala detaljno istražiti u analizi. Pored toga, dakako, prijedlozi *sur* i *sous* te *nad* i *pod* slični su po tomu što tvore lekseme prefiksacijom i u francuskome i u hrvatskom, stoga su se i nametnuli kao jedan od logičnih izbora za kontrastivnu analizu prefigiranih riječi kakva je napravljena u ovome radu.

Zanimljivo je da Matovac (2017:238) navodi da orijentacijski prijedlozi *nad* i *pod* „podrazumijevaju da između orijentira i trajektora ne postoji kontakt“, odnosno da se situacije u kojima postoji kontakt između njih izriču prijedlogom *na*, kao u primjerima *ruksak je na leđima*, *kapa je na glavi* i sl. Ipak, na temelju preliminarne analize građe u ovome smo radu došli do ponešto drukčijih podataka, odnosno do saznanja da se i prijedlog *nad* i *pod* mogu rabiti za izricanje kontakta između TR i OR, kao u sljedećim primjerima: *obavljena je operacija*

*nad* jednim djetetom, prekršaj *nad* vratarom; dvadesetorica vojnika *pod* punom ratnom opremom, jastučić *pod* leđima i sl.). Takve će se uporabe detaljnije obraditi u Analizi.

Kada je riječ o apstraktnijim značenjima, prijedlogom *nad* izriče se i nadvisivanje (Maretić 1963:589) (npr. *nema krvnika nad potručenjaka*). U literaturi je prijedlog *nad* detaljnije obrađen u radu Mitkovske i Bužarovske (2012) u kojem se taj prijedlog analizira u južnoslavenskim jezicima. Autorice navode da u hrvatskome *nad* ostvaruje sljedeća metaforička značenja (2012:129-133):

1. 'superiornost ili viša kvaliteta', npr. *pjesma nad pjesmama* (v. i Matovac (2017:241)) i
2. 'kontrola ili dominacija' (v. i Matovac (2017: 241)), npr. u izražavanju društvene ili pravne kontrole s imenicama poput *vlast, nadzor* i sl. uz prijedložnu dopunu uvedenu prijedlogom *nad*.

Matovac (2017:242) navodi i značenje 'isticanja' koje se ostvaruje u konstrukciji *x nad x-ovima*, npr. *lopov nad lopovima*, a koje Mitkovska i Bužarovska (2012), kako je gore navedeno, svrstavaju pod značenje 'superiornost', te značenje „objekta na koji je usmjerena mentalna ili emotivna aktivnost“ u konstrukciji *nad+instrumental*, kao u primjeru *Zgražanje nad posljedicama rata*.

Kada je pak riječ o prijedlogu *pod*, Silić i Pranjković (2007:248) spominju ga u kategoriji tzv. *ekstremalne temporalnosti*, odnosno označivanja događaja koji „se odvija na početku ili na kraju vremenskoga odsječka“, npr. *početkom/na početku stoljeća (...), krajem/na kraju/koncem/pod konac/na svršetku svibanjskih svečanosti*“. Autori (*ibid.*) još dodaju da se prijedlogom *pod* označuju „u pravilu završne faze vremenskih odsječaka“, npr. *pod konac, pod starost, pod jesen*<sup>67</sup>.

Maretić (1963) daje detaljniji opis značenja prijedloga *pod* te dodaje (1963:588) da se njime izriču:

1. način (npr. *on uze pod silu djevojku, što je obećao pod zakletvu*),
2. zamjena (1963:590) (npr. *podmetnuli mu čavče pod goluba (tj. dali su mu goru stvar mjesto bolje)*),
3. tzv. oznaka (npr: „*djevojka stajala pod vjerom (tj. vjerena) tri godine, a oni ostali pod sramotom (tj. osramoćeni), (...) koji se pokaluđeri i poslije bi arhiepiskop pod imenom Sava.*“),
4. podložnost (npr. „*(...) da ostanu opet raja pod vladanjem dobroga vezira, i ja sam čovjek pod vlasti i imam pod sobom vojnike*“)) i

---

<sup>67</sup> U tom značenju prijedlog *pod* stoji u suprotnosti s prijedlogom *s(a)*, koji može označivati početne faze (npr. *s proljeća, s početka svibnja*).

5. (rijetko) popratne okolnosti (npr: *jer su Mlečiči bili zaprijetili pod smrtnom pedepsom*“).

Maretić (1963:599) još u pregledu prijedloga dodaje posebnu kategoriju koju općenito naziva „za dopune glagolima“ i u kojima navodi primjere s prijedlozima *nad* i *pod*, između ostalih: npr. *da on caruje nad nama, što su Grci razumijevali pod Dalmacijom* te „dopune imenicama“, u kojima navodi prijedlog *nad-*: npr. *osveta djevojke nad momkom*. Na taj način Maretić želi istaknuti da je riječ o značenjima koja su uže povezana sa značenjem pripadajućih glagola, odnosno imenica, među kojima dolazi do većega pojmovnog preklapanja (Langacker 2003:262).

U literaturi također postoje podaci o metaforičkim značenjima prijedloga *pod* koje navodi Matovac (2017), za koji, kao i za prijedlog *nad*, tvrdi da „motivira raznolika metaforička proširenja“ (2017:243). Za prijedlog *pod* Matovac (*ibid.*) kaže da su neka od njegovih značenja motivirana „istim iskustvenim korelacijama, tj. istim orijentacijskim konceptualnim metaforama, samo suprotno usmjerenima“ kao i značenja prijedloga *nad*, što smo i mi uočili uvidom u preliminarne rezultate analize. Među metaforičkim značenjima prijedloga *pod* Matovac (2017:243-244) navodi sljedeća:

- 1) 'podređenost', npr. *Cijeli život je pod kreditima*, koje često ima „implikaciju okolnosti ili načina“,
- 2) 'istovremenost', u konstrukciji *pod*+instrumental, npr. *pod misom*,
- 3) 'uzročnost', u konstrukciji *pod*+instrumental, npr. *Propjevat ćeš pod prisilom*,
- 4) 'odnos među ekvivalentnim pojmovima' (Silić i Pranjković (2007:239)), npr. *što se podrazumijeva pod pojmom krvnog delikta*,
- 5) 'socijativnost', u konstrukciji *pod*+instrumental (Silić i Pranjković (2007:239)), npr. *Javljao se u časopisima pod raznim pseudonimima*, za što Matovac (2017:244) ističe da je ispravnije reći da je u tom slučaju riječ o izricanju načina.

Preliminarnom analizom građe utvrdili smo da su sva navedena značenja iz literature u njoj prisutna, no prijedlozi *nad* i *pod* ostvaruju i nekoliko dodatnih metaforičkih značenja, poput, primjerice, značenja 'negativna pojava' u konstrukciji N+*nad*+instrumental u kojoj se javljaju snažno negativno obilježene imenice poput *genocid*, *iživljavanje*, *terorizam*, *odmazda*, *bludničenje*, *itd.*, kao u primjeru *uopće nema sumnje da su počinili genocid nad hrvatskim narodom* ili, u slučaju prijedloga *pod*, značenje 'zaštita' (npr. *monitor (...) koji je još pod garancijom*). To upućuje na neiscrpnost u analizi navedenih autora kojima cilj vjerojatno ni nije bio dati sveobuhvatnu značenjsku strukturu prijedloga *nad* i *pod* u hrvatskome, budući da neki od njih (poput Mitkovske i Bužarovske 2012), stavljaju naglasak na druge jezike (točnije makedonski) i usporedbe među jezicima južnoslavenske skupine, ili pak proučavaju hrvatske

prijedloge u cjelini, poput Matovca (2017), stoga ne čudi da su neka prijedložna značenja iz njegove analize izostala. U tradicionalnim se gramatikama prijedložna značenja također ne navode dovoljno sustavno, iscrpno i precizno, što je već primijećeno u literaturi (npr. Rauh (1993:99)). Prednost naše analize i dio našega doprinosa vidimo upravo u iscrpnoj analizi prijedložnih značenja zahvaljujući promatranju tisuću nasumice odabranih primjera iz velikoga mrežnog korpusa. Već je preliminarna analiza naše građe pokazala da, u usporedbi s postojećom literaturom, takav metodološki pristup daje plodnije rezultate jer omogućuje uvid u prijedložna značenja koja su iz literature odsutna.

Za razliku od francuskih prijedloga, u razdjelu je o hrvatskim prijedlozima neophodno spomenuti i padeže. Naime, u flektivnim jezicima prijedlozi obično stoje uz padeže i s njima čine prijedložno-padežne konstrukcije. U hrvatskome se mnogi prijedlozi slažu isključivo s jednim padežom, neki s trima padežima, a *nad* i *pod* slažu se s dvama padežima: akuzativom ili instrumentalom (Barić i dr. (1997:279)). Drugim riječima, za hrvatske je prijedloge jedna od važnijih činjenica ta da se javljaju u prijedložno-padežnim izrazima. Kod prijedloga *nad* i *pod* riječ je o dvama padežima: akuzativu i instrumentalu, kako je ranije spomenuto. Kada je općenito riječ o značenju navedenih dvaju padeža, akuzativ, ukratko rečeno, „pokazuje cjelovitost, ono što radnjom nastaje, nestaje ili se mijenja ili radnju trpi, zatim ono u što se prodire, ulazi, ono što se hvata, dira, na što se oslanja, sjeda, staje, ono što se posjeduje“, a instrumental „znači popratne okolnosti, mjesto kojim se što kreće, vrijeme u kojemu se što zbiva, sredstvo kojim se što čini, srodstvo itd.“ (Barić i dr. 1997:102). Akuzativ izriče unutrašnju, tijesnu vezu „prijeko potrebn[u] za razumijevanje rečenice“, a instrumental daje toj vezi dodatne podatke, i to dinamične vrste, jer označava „popratne okolnosti, mjesto kojim se što kreće, itd.“ (*ibid.*). Iz spomenutih definicija Barić i dr. (1997) nije sasvim jasno koje bi bilo značenje akuzativa i instrumentala, no Silić i Pranjković (2007:223;228;234;238-239) na vrlo jasan način generaliziraju značenja tih dvaju padeža. Tako autori kao temeljno značenje akuzativa ističu „graničnu direktivnost“ (2007:223), koja podrazumijeva odnos između dvaju predmeta u kojemu je jedan od njih cilj kretanja koji se dostiže, odnosno koji je krajnja granica kretanja. Upravo je to sukladno kognitivnolingvističkoj definiciji, prema kojoj akuzativ ostvaruje shematični koncept cilja (Belaj i Tanacković Faletar (2014:409)). S druge strane, instrumental tipično označava sredstvo, ali često i društvo (uz prijedlog *s(a)*) (Silić i Pranjković 2007:234), a u kognitivnoj se gramatici instrumentalno kodiranje povezuje sa shemom paralelizma (Belaj i Tanacković Faletar 2014:457).

Nakon što smo u ovome razdjelu govorili o prijedlozima i njihovim specifičnostima u dvama proučavanim jezicima, u sljedećem će biti riječi o odnosima prefikasa i prijedloga.

Pritom je naglasak, dakako, na njihovoj značenjskoj strukturi kako bi se vidjelo koliko njihova različita funkcionalna obilježja utječu na njihovo značenjsko diferenciranje.

## 2.8 Odnosi prefikasa i prijedloga

U ovomu će razdjelu biti posebne riječi o odnosima između prefikasa i prijedloga zbog činjenice da su prefiksi koje proučavamo u ovom radu (*sous-*, *sur-*, *nad-* i *pod-*) nastali upravo od prijedloga (*sous*, *sur*, *nad* i *pod*) koji supostoje u suvremenome francuskom i hrvatskom jeziku. Na temelju formalne, ali i značenjske bliskosti koja postoji između dijela prefikasa i prijedloga neki su autori prefikse promatrali kao dio šire kategorije koja uključuje i prijedloge, a neki uopće nisu smatrali da je te dvije kategorije potrebno zasebno proučavati (v. npr. Amiot 1997:13). Dok jedni autori smatraju da nema razlike u naravi između prefiksa i prijedloga (npr. Maretić 1963; Pottier 1962:100), drugi ne govore eksplicitno o tim razlikama (npr. Lakoff 1987), a treći pak ističu da među njima pored značenjskih sličnosti postoje i razlike (npr. Amiot 1997; Corbin 1999; Amiot i Montermini 2009). I Greenbergova ranije spomenuta Univerzalija 27 upućuje na tijesnu vezu koja postoji između prefikasa i prijedloga i dodatno opravdava njihovo supostavljanje.

Prefiksi se razlikuju od prijedloga prije svega po činjenici da su morfemi, odnosno da zajedno s nekom bazom čine leksem. Iako se ta činjenica čini banalnom, ona podrazumijeva da prefiksi ulaze u drukčije sintagmatske odnose od prijedloga. Točnije, prefiksi su ponajprije određeni odnosom koji imaju s osnovom s kojom se vežu, dok prijedlozi ulaze u više konstrukcija koje mogu postojati u rečenici. U tom smislu pitanje prijedložnih prefikasa, koji su nastali od prijedloga, dobiva posebnu važnost. I Mithun (2003:181) ističe promjene koje prolazi jezični element u procesu postajanja afiksom<sup>68</sup>: „razvoj afikasa često je više od jednostavna procesa formalnoga spajanja“ i “Formalna promjena od nezavisne riječi do afiksa tipično je praćena funkcionalnom promjenom“. Drugim riječima, upravo zbog različitosti konstrukcija u koje ulaze, pretpostavljamo da će prefiksi razviti nova značenja različita od značenja prijedloga od kojih su nastali. To je ujedno i jedna od hipoteza ovoga rada, kao i jedno od istraživačkih pitanja na koja ćemo nastojati odgovoriti u dijelu posvećenom analizi.

---

<sup>68</sup> Taj se proces iz jednog kuta gledišta promatra kao *gramatikalizacija* jer nekadašnji samostalni elementi (prijedlozi) gube samostalnost i postaju vezanim elementima (afiksima), koji su ponekad obilježeni većim stupnjem gramatičkoga značenja od leksema (npr. Amiot i Montermini 2009:136). Međutim, odmah valja naglasiti da se isti proces iz drugoga kuta gledišta promatra kao *leksikalizacija*, odnosno u najopćenitijem smislu kao proces nastanka novih jedinica leksika.

Prefiksi kao vezani morfemi u dvama jezicima koje promatramo ulaze u odnose s osnovom s kojom se vežu, dok prijedlozi ulaze u drukčiju vrstu odnosa, i to: 1) prijedložno-padežne<sup>69</sup>, 2) prijedložno-imenske i 3) glagolsko-prijedložne konstrukcije<sup>70</sup>. Od spomenutih su konstrukcija u literaturi najzastupljenije one posljednje (v. Katunar i Raffaelli (2018:81) i literaturu na koju upućuju). Prva se vrsta konstrukcija, koja odgovara prijedložno-padežnim izrazima (v. npr. Silić i Pranjković 2005), javlja samo u hrvatskom dijelu građe, i to u sljedećim oblicima: nad + AK (*nagnite se nad lonac*), nad + INSTR (*visio nad Drinom*), pod + AK (*Ako se Rajko ... ne baci pod tramvaj*) i pod + INSTR (*Danas je crkva već pod krovom*). Točnije, prijedlozi *nad* i *pod* ulaze u dvije vrste prijedložno-padežnih konstrukcija, jednu s imenicom u akuzativu i drugu s imenicom u instrumentalu.

Zbog spomenutih funkcionalnih razlika, odnosno različitih kombinatornih uvjetovanosti na sintagmatskom planu, može se pretpostaviti da između prefiksalskih i prijedložnih značenja postoje razlike. Odnosno, kako smo pretpostavili u uvodnim hipotezama, prefiksi kao dio tvorenica zadržavaju dio značenja prijedloga od kojih su nastali, ali također razvijaju neka dodatna značenja koja proizlaze iz različitosti konstrukcija u koje ulaze. S time se slaže i Matovac (2015:173), dodajući da su značenja prijedloga koji imaju istooblične prefiksalske parnjake u jeziku „dobra polazišna točka za opis značenjske mreže“ prefikasa, odbacujući istovremeno mogućnost identičnosti njihovih značenjskih mreža. Više autora (npr. Lakoff 1987; Babić (2002:48); Amiot i Montermini 2009:7-8; Šarić 2014) naglašava postojanje sličnosti između značenja istoobličnih prefikasa i prijedloga, no valja znati da su te sličnosti samo djelomične. Tako Amiot i Montermini (2009:7-8) navode da su osim „spacio-temporalne lokalizacije“, u kojoj postoji velik broj preklapanja, vrste značenja koje mogu izražavati i prefiksi i prijedlozi prilično rijetke.<sup>71</sup> Matovac (2015:173) smatra, na primjeru prijedloga *s* i prefiksa *s-*, da se tek može pretpostaviti da istooblični prefiksi i prijedlozi imaju zajedničko temeljno prostorno značenje, dok za druga prefiksalska značenja ne možemo sa sigurnošću pretpostaviti u kojem će se smjeru razvijati. To je i naše polazno stajalište u ovome radu, ali i jedna od hipoteza prema kojoj očekujemo da istooblični prefiksi i prijedlozi dijele određena značenja, napose ono konkretno, prostorno. Ujedno pretpostavljamo da će prijedlozi zbog

---

<sup>69</sup> O prijedložno-padežnim konstrukcijama s osnovnim, prostornim značenjem u hrvatskom, ali u suodnosu s turskim ekvivalentnim konstrukcijama, detaljno je pisala Kerovec (2012).

<sup>70</sup> O konstrukcijama će se detaljnije govoriti u razdjelu 2.3.1. iz perspektive konstrukcijskih gramatika.

<sup>71</sup> Amiot i Montermini (2009:7-8) navode da su jedina značenja koja mogu ostvarivati članovi obiju tih kategorija u francuskom sljedeća: 1. reciprocitet ili pratnja (*co- / avec* 's, sa'), 2. opozicija (*vaccin anti-grippe* dosl. 'protugripno cjepivo' / *vaccin contre la grippe* 'cjepivo protiv gripe') i 3. odsutnost (*un sans-papiers* 'osoba bez papira' / *être sans (ses) papiers* 'biti bez papira').



svojih funkcionalnih obilježja, tj. pojavljivanja u širem sintaktičkom okviru, ostvarivati više značenja od bliskoznačnih prefikasa.

U zaključku ovoga razdjela treba još jednom istaći kako smatramo da između istoobličnih prefikasa i prijedloga postoje složeni formalnoznačenjski odnosi. Zbog same činjenice da su prefiksi koje proučavamo nastali od istoobličnih prijedloga jedna je od naših prepostavki to da su prefiksi zadržali dio prijedložnih značenja, ali i da su zbog svoje funkcionalne, odnosno konstrukcijske uvjetovanosti kao vezani morfemi razvili i nova, specifično prefiksalna značenja. To se pokazalo i preliminarnom analizom: primjerice, i prijedlog *sur* i prefiks *sur-* ostvaruju značenje 's gornje strane' (npr. *surimprimer* 'otisnuti nešto iznad čega drugoga; *des piles se sont constituées sur le bureau* 'na radnom stolu nastale su hrpe'), ali postoje i značenja koja su specifična samo za prijedlog, kao primjerice 'tema' (npr. *Livre blanc sur la modernisation de l'apprentissage* 'Bijela knjiga o modernizaciji učenja'), odnosno za prefiks, kao primjerice 'nadređen' (npr. *surarbitre* 'glavni arbitar'). Također, i prefiks *pod-* i prijedlog *pod* ostvaruju, primjerice, značenje 'ispod' (npr. *podnaslov* 'dodatni naslov koji stoji ispod glavnoga naslova'; *u gradu pod Biokovom*). Kada je riječ o razlikama u značenju, prefiks *pod-* ostvaruje, primjerice, značenje 'nedovoljno' (npr. *podeksponirna fotografija* 'fotografija koja nije primila dovoljnu količinu svjetlosti') (v. 6.3.4.1.), a to se značenje ne javlja u prijedloga *pod*. Jednako tako, prijedlog *pod* ostvaruje značenje 'vodstvo' u prijedložno-padežnoj konstrukciji *pod*+instrumental s imenicama poput *vodstvo*, *zapovjedništvo*, *ravnanje*, *zapovijedanje* (npr. *četnaestorica pripadnika HOS-a pod zapovjedništvom Zdravka Špalja*) koje prefiks *pod-* ne ostvaruje (v. 8.2.2.7.). Slični se primjeri mogu naći i kod ostalih parova prijedloga i prefikasa koje proučavamo u ovome radu.

U ovome smo razdjelu iznijeli i pretpostavku da su prijedlozi razvili više značenja od istoobličnih prefikasa zbog činjenice da ulaze u složenije sintaktičke odnose u rečenici, no to nam predstoji detaljno provjeriti u analizi.

U sljedećem poglavlju donosimo teorijski okvir kojim smo se služili kao podlogom u ovome radu, u kojem se kombiniraju strukturalistički i kognitivnolingvistički pristup jeziku s modelom morfosemantičkih obrazaca kao užim teorijsko-metodološkim pristupom koji će se primjenjivati za analiziranje građe.

### 3 TEORIJSKI OKVIR

U ovome ćemo poglavlju izložiti teorijsko-metodološki okvir koji smo odabrali za analizu naše građe uz iznošenje razloga zašto upravo takav okvir smatramo najprikladnijim za proučavanje jezičnih elemenata koje smo predstavili u prethodnome poglavlju. U temelju se ovoga poglavlja nalazi kritički pregled dosadašnjih istraživanja i pristupa koji čine naš teorijsko-metodološki okvir. Odmah na početku valja naglasiti da se ovaj rad u teorijsko-metodološkom smislu zasniva na temeljnim postavkama strukturalističke i kognitivne lingvistike, koje suprotno nekim mišljenjima nisu oprečne, već su u određenim područjima komplementarne (Raffaelli 2004a), a što se napose ogleda u modelu koji smo odabrali za analizu građe. Riječ je o modelu morfosemantičkih obrazaca (Raffaelli i Kerovec 2008; Raffaelli 2013, 2018) koji dobro pristaje našoj građi jer naglašava tijesnu povezanost između tvorbenih i značenjskih procesa koji sudjeluju u izgradnji leksika.

#### 3.1 Temeljne postavke strukturalističke lingvistike

Budući da naš teorijsko-metodološki okvir počiva na strukturalizmu u širem smislu, valja prvo istaknuti neke od njegovih osnovnih postavki koje su važne za ovaj rad. Prije svega valja napomenuti da strukturalizam nije nastao iz vakuuma, „nego se može promatrati i kao doseg dugotrajna dozrijevanja europske lingvističke misli tijekom druge polovice 19. i početkom 20. stoljeća<sup>72</sup>“ (Kovačec 2001:99). To je odmah važno istaknuti jer će se na više mjesta u ovome radu nastojati ukazati na poveznice koje su tijekom povijesti jezikoslovlja postojale između različitih pristupa jeziku, a napose za veze između strukturalizma i kognitivne lingvistike koji su presudni za naš rad.

Za naš je teorijsko-metodološki okvir kojime pristupamo odabranim prefiksima i prijedlozima ključna značenjska dimenzija jer smatramo da nam upravo analiza značenjskih procesa koji su u podlozi nastanka novih francuskih i hrvatskih prefiguriranih leksema, kao i odnosa u koje ti leksemi ulaze s njima formalno i značenjski bliskim prijedlozima, daje uvid u načela izgradnje dijela leksika francuskoga i hrvatskoga jezika koji proučavamo. Kada je riječ o proučavanju značenja u okviru strukturalističkih pristupa, valja istaknuti da je Saussureovim

---

<sup>72</sup> Valja naglasiti da je Saussureova najslavnija ideja – ona o *sustavu* – i prije u nekim oblicima bila prisutna u autora poput F. Schlegela, Humboldta i Potta, no Saussure joj je dao odlučnu ulogu u jezičnom analiziranju pojedinih činjenica, a napose značenjskih (v. De Mauro 1969:126).

*Tečajem*, iako u njemu semantika nije izravno spomenuta, stvoren “prostor za oblikovanje semantike kao cjelovite i izgrađene lingvističke discipline” (Raffaelli 2015:22) zahvaljujući definiranju jezičnoga znaka kao neraskidiva jedinstva označitelja i označenika. Upravo je jedan od temeljnih prinosa *Tečaja* lingvistici detaljan opis složenih suodnosa između *označitelja* i *označenika* te *vrijednosti*<sup>73</sup>, triju elemenata čiji međusobni odnosi proizvode značenje. Označenik je kao i označitelj psihičke naravi, ali je ovaj prethodni od potonjega apstraktniji, a jedan je od najvažnijih Saussureovih doprinosa semantici i lingvistici općenito tumačenje označenika kao relativno stabilne kategorije u odnosu na označitelja (v. Raffaelli 2005:70). Ta činjenica, naime, podrazumijeva da i na razini označenika postoje strukture ili pravilnosti koje se mogu istraživati i opisivati kao što se mogu istraživati i pravilnosti na formalnoj razini.

Također je važno napomenuti da se, kako ističe Raffaelli (2015:31), često ispušta iz vida da je uz već spomenuto glavno tumačenje značenja Saussure značenje (*signification*) objasnio i kao konkretni ostvaraj označenika u govoru, što je vjerojatno zanemarivano jer nije odgovaralo idealu proučavanja jezika kao zatvorenoga sustava. Naime, na taj se način dolazi do vrlo složene definicije značenja na koje istodobno utječu odnosi dviju sastavnica unutar jezičnoga znaka, ali i ostvarenje jezičnog znaka kao cjeline u govoru. Takav se stav susreće i u, primjerice, Martineta, koji je smatrao da je za opis značenja leksema važno utvrditi njegove upotrebe u kontekstu (usp. Raffaelli 2005:87). To će biti važno kod analize glagola u našem radu, ali i napose prijedloga jer oni ulaze u šire sintagmatske odnose koji uvjetuju njihovo značenje.

U Saussureovu se pogledu na jezik jezične činjenice smještaju u odnosu na dvije temeljne koordinate: *sustav* i *društvo*<sup>74</sup> (De Mauro 1969:153). Saussureovo naglašavanje uloge govorne zajednice, u sklopu kojega kaže da je jezik stvoren za zajednicu kao što je brod stvoren da plovi na moru (v. De Mauro 1969:154), važno je zbog isticanja tijesne povezanosti jezika i kulture<sup>75</sup>. Preciznije govoreći, to znači da je jezik, kao mentalni sustav koji se nalazi u umu, itekako povezan s čovjekovim iskustvom, zajednicom u kojoj živi i područjem koje obitava, pri čemu se ovo dvoje (zajednica i područje) duboko prožimaju, a sve to odlučno definira i specifičan pogled jedne govorne zajednice na svijet. Upravo zbog te druge koordinate – društva – postoje (velike) razlike među jezicima i važno ih je proučavati radi dobivanja

---

<sup>73</sup> *Vrijednost* proizlazi iz suodnosa jezičnoga znaka sa svim ostalim njemu susjednim znakovima u sustavu i sastavnica je značenja koja najviše naglašava ulogu sustava u semantici, u kojem su svi elementi solidarni i međuovisni (Martinet 1982:v).

<sup>74</sup> Zbog toga se o Saussureu govori i kao o pripadniku „sociološke lingvističke škole“ (Kovačec 2001:106).

<sup>75</sup> I u razdoblju su predstrukturalizma isticane tijesne veze između jezika, društva i kulture (v. npr. Raffaelli 2015:127).

sveobuhvatnijega pogleda na različite jezične pojave. To je, uostalom, i jedna od premisa kontrastivnoga pristupa jeziku koji zauzimamo u ovome radu. Preciznije govoreći, u ovome radu promatranjem dvaju jezika koji pripadaju dvama granama indoeuropske jezične porodice (romanskoj i slavenskoj) i tipološki se općenito govoreći razlikuju po činjenici da je jedan (francuski) više leksički, a drugi (hrvatski) više gramatički jezik, želimo vidjeti postoje li razlike u njihovu načinu gradbe leksika pomoću značenjski bliskih prefikasa i njima formalno i značenjski bliskih prijedloga.

Unatoč različitosti kultura i jezika koji proizlaze iz različitih govornih zajednica, De Mauro (1969:196) tvrdi da među govornicima vrlo različitih jezika mogu postojati „univerzalni“ elementi biološke ili kozmološke naravi zahvaljujući kojima je između njih moguć minimum kontakta i razumijevanja kroz uporabu jezičnih znakova. Ta se tvrdnja suprotstavlja rigoroznosti poznate Sapir-Whorfove hipoteze o uvjetovanosti govornika – i njihova opojmljivanja – strukturom materinskog jezika, a dio koji se odnosi na ono što De Mauro naziva „univerzalnim“ elementima povezan je i s jednom od osnovnih ideja kognitivne lingvistike o *utjelovljenosti jezika*<sup>76</sup> i općenito utjelovljenosti ljudske spoznaje. Naime, u kognitivnolingvističkome se okviru smatra da tijelo i um čine neodvojivu cjelinu (npr. Lakoff 1987), a budući da svi ljudi imaju tijelo kroz koje nastaju njihova temeljna iskustva prostora (poput kretanja, padanja, i sl.), ali i u kojem osjećaju djelovanje emocija (kao trnce, toplinu i sl.), sve to utječe na činjenicu da postoje neke sličnosti među ljudima u načinu percipiranja onoga što im se događa i što ih okružuje budući da je tjelesnost, koja je zajednička svim ljudima, podloga za mnoga druga iskustva, pa i ona apstraktnija. Drugim riječima, kognitivna se lingvistika zalaže za *iskustveni realizam*, što znači da smatra da značenje nije neovisno o čovjeku, već da upravo nastaje u ljudskome umu (v. Evans i Green 2006; Stanojević 2008:17). Navedena su pitanja utjelovljenosti i iskustvenoga realizma posebno važna za ovaj rad budući da u njemu proučavamo prefikse koji su nastali od prijedloga te njima formalno i značenjski bliske prijedloge, a svi su ti jezični elementi po svojem značenju prije svega prostorni elementi, odnosno služe za kodiranje prostornih odnosa kao što je smještenost ispod čega (npr. *vous trouverez le miroir caché sous la table* ‘pronaći ćete skriveno zrcalo ispod stola’; *Word mi podcrta tu riječ*) ili iznad čega (npr. *Lucien s'appuya sur le mur* ‘Lucien se naslonio na zid’; *nadtemelj* ‘sloj u gradnji kuće ili zgrade koji se nalazi iznad temelja’). Jezična utjelovljenost

---

<sup>76</sup> Štoviše, u kognitivnoj se lingvistici govori o *utjelovljenoj spoznaji* (eng. *embodied cognition*) koja se odnosi na stav da je oblikovanje i strukturiranje našega iskustva uvjetovano prirodnom našega tijela i naše neurološke organizacije. Točnije, pojmovi koji se nalaze u našem umu i ono o čemu razmišljamo i govorimo u uskoj su sprezi s utjelovljenim iskustvom (v. Evans i Green 2006:46).

važna nam je za ovaj rad zbog toga što prostorna značenja u jeziku često služe kao osnova za razumijevanje i opojmljivanje apstraktnijih pojmova. To je slučaj i s brojnim značenjima prefiguriranih leksema iz naše građe, u kojima se čitav niz apstraktnijih pojmova poput 'nadređenosti' (*nadnarednik* 'vojna osoba po činu iznad narednika') ili 'podređenosti' (*sous-bibliothécaire* 'pomoćni knjižničar') opojmljuju na temelju metaforizacije kao odnosi na okomitoj osi. Slično je i s prijedlozima, u čijoj značenjskoj mreži također postoje brojna značenjska proširenja nastala na temelju preslikavanja konkretnih prostornih značenja na apstraktnija: primjerice, sintagme poput *sous pression* 'pod pritiskom' i *pod stresom* pokazuju da se u francuskome i hrvatskome neki negativni apstraktni utjecaji poput pritiska i stresa opojmljuju kao nešto što nas, poput nekog predmeta, odozgo pritišće.

Kada govorimo o semantici unutar strukturalizma, valja znati da se strukturalistička lingvistika općenito nakon objave Saussureova *Tečaja* razvijala na dvama područjima na kojima je doživjela prilično različit razvoj, a to su Europa i SAD. Pritom valja naglasiti da europski strukturalizam vjernije nastavlja Saussureova promišljanja od američkoga (usp. Kovačec 2001:130) i da je proučavanje značenja imalo veću ulogu u europskoj strukturalističkoj tradiciji nego američkoj<sup>77</sup> (Raffaelli 2005:69). Rani su američki strukturalisti zazirali od proučavanja značenja zbog presudnoga utjecaja „biblije američke lingvistike“ (Martinet 1982: vi), tj. Bloomfieldova<sup>78</sup> djela *Language* iz 1933., koja je bila vodeće djelo američkoga strukturalizma sve do pojave transformacijsko-generativne gramatike. Ipak, valja precizirati da Bloomfield nije smatrao da treba izbjegavati sâmo bavljenje značenjem, već je držao da je proučavanje značenja slaba točka jezikoslovlja i da će takvom ostati sve dok ljudsko znanje dovoljno ne uznapreduje (1933:140). Njegov je stav odraz pozitivističkih ideja prema kojima se značenje treba definirati isključivo na „znanstven“ način (Bloomfield 1951[1933]:280), odnosno pomoću metoda prirodnih znanosti. Strukturalisti koji su izbjegavali proučavati značenje (npr. Martinet 1982:21) napose su bili skeptični prema metodologiji kojom se strukturalistička semantika u svojim počecima služila. Upozoravali su na opasnost i

---

<sup>77</sup> Američki su se lingvisti koje se smatralo bliskima Saussureu zapravo držali na određenoj distanci prema njegovu *Tečaju* (De Mauro 1969:114). Američko se jezikoslovlje nalazilo u specifičnoj situaciji: naime, mnogi su američki lingvisti kraja 19. i početka 20. st., iako naobrazbom usko vezani za europsku tradiciju, radili s autohtonim indijanskim jezicima za čiji su opis, zbog nedostatka pisanih tragova, razvili teorijsko-metodološke alate različite od onih koji su rabljeni za opis indoeuropskih jezika (usp. Kovačec 2001:122-123). Točnije, „mjesto klasifikacije jezičnih elemenata prema značenjskim kriterijima radije su (...) polazi[li] od čisto formalnih kriterija“ (*ibid.*).

<sup>78</sup> Bloomfield je bio jedan od predstavnika *antimentalizma*, stajališta prema kojemu se jezik može proučavati bez referiranja na ljudski um. Njegov se pristup naziva *biheaviorističkim* jer je pribjegavao mehanističkim tumačenjima jezika i njegovu proučavanju isključivo na temelju promatranja stvarnih govornikovih ponašanja (iskaza) u vidu podražaja i reakcija na podražaje, ne vodeći računa o govornikovim namjerama, intuiciji i konceptualizaciji (usp. Lepshcy 1972:87). Takvim se pristupom Bloomfield odvojio od tradicije Boasa i Sapira, čiji su radovi obilježeni mentalizmom i naglašavanjem prožimajućih veza između jezika i kulture.

nepouzdanost introspekcije<sup>79</sup> smatrajući da je takva metoda suviše subjektivna i da se njezini rezultati suviše razlikuju među govornicima da bi se ono što se njome dozna moglo smatrati objektivnim prikazom značenja.

Po uzoru na Saussurea, čiji je pristup značenju bio antireferencijalistički<sup>80</sup> zbog činjenice da on nije smatrao da je za opis značenja nužno uključiti *referent*, odnosno izvanjezičnu pojavu, neki su od velikih strukturalista zastupali blizak stav. Ullmann (1962:56) je, kritizirajući poznati semiotički trokut Ogdena i Richardsa, smatrao da bi se lingvisti trebali usredotočiti na proučavanje njegove lijeve strane, tj. odnosa između *simbola* i *misli*, a ne na referent. No, unatoč određenim kritikama koje mu je uputio, Ullmann ga je na neki način ipak prihvatio, čime se i sam našao na meti strukturalista, ali je time ujedno potvrdio da je u semantici postalo nužno uzimati u obzir i referent kao element značenja, što će utrti put referencijalističkom pogledu na značenje (usp. Raffaelli 2015:49-50). Upravo je referencijalistički pristup značenju danas najzastupljeniji u okviru kognitivne lingvistike, koja ima veliku važnost i za teorijski okvir ovoga rada, kako će se precizirati u nastavku.

U okviru strukturalističke semantike leksičko-značenjske strukture analizirale su se na temelju dvaju vodećih modela, i to semičke (komponencijalne) analize<sup>81</sup> i modela polja, od kojih je posljednji važniji za naš rad. U modelu polja naglašava se da su leksemi unutar leksika organizirani u semantička polja prema značenjskoj bliskosti. Modele polja općenito karakterizira opisivanje pojmovno povezanih leksema koji pripadaju istoj leksičkoj kategoriji. Raffaelli (2015:142-143) ističe da se takvim stajalištem u terminologiji Saussureova *Tečaja* ističe leksikološka narav jezika zanemarujući pritom njegovu gramatičku narav, što odgovara Saussureovoj (2000 [1916]) ideji o postojanju kontinuuma kojemu se na jednome kraju nalazi apsolutna arbitrarnost, a na drugom apsolutna motiviranost. Sukladno toj podjeli jezici se dijele u više gramatičke, poput hrvatskoga, u kojima je prisutna veća razina motiviranosti, od leksičkih jezika, poput francuskoga, u kojima je veća razina arbitrarnosti. Imajući u vidu ove činjenice, Raffaelli (2018) postavlja pitanje prikladnosti modela polja u opisu jezika poput hrvatskoga, koji se odlikuje velikim morfološkim bogatstvom, budući da jednostavan model polja, koji se ograničava na lekseme iz iste kategorije, nije dostatan da bi se objasnile sve

---

<sup>79</sup> Introspekcija je bila osnovni metodološki aparat u dvadesetim i tridesetim godinama francuske lingvistike, razdoblju koje Martinet (1989:43) naziva „predznanstvenom erom“. Martinet je introspekciju povezivao s onim što je individualno i subjektivno, ispuštajući pritom iz vida da većina govornika istoga idioma ima vrlo slične ideje o stvarima koje nas okružuju, bile one manje ili više apstraktne, i to zbog konvencionalizacije značenja u jezičnoj zajednici (v. npr. Raffaelli 2015:51-52). Za drukčije stavove nekih autora o introspekciji v. Žic Fuchs 1991.

<sup>80</sup> Takav su stav zastupali i Martinet i Coşeriu (v. Raffaelli 2015:43).

<sup>81</sup> Bit je semičke analize opisivanje značenja leksema pomoću značenjskih komponenata (v. npr. Lyons 1977:317). Semička analiza počiva na pretpostavci koju je iznio Hjelmslev da se plan sadržaja jednako kao i plan izraza može do kraja opisati (usp. Raffaelli 2005:70).

tvorbene mogućnosti i veze koje nastaju prilikom izgradnje hrvatskoga leksika napose derivacijskim procesima, kao npr. veze između leksema *gledati; pregledati; pregled; pregledan* i sl. Upravo zbog takvih razloga Raffaelli (2015) ističe prednosti Guiraudovih (1967) morfosemantičkih polja koja uključuju lekseme iz različitih leksičkih kategorija i koja su neizostavan dio našega teorijsko-metodološkog okvira.

Na kraju ovoga razdjela smatramo važnim spomenuti i to da je De Mauro u svojoj knjizi „Nova semantika“ (1969:198) predložio novu koncepciju semantike koja treba počivati na primatu prakse, odnosno empirije, što je zanimljivo jer je takav stav blizak tzv. uporabnim pristupima jeziku koji čine drugi stup našega teorijsko-metodološkoga okvira i obilježavaju poststrukturalističko doba u kojem se nalazimo.

U zaključku ovoga poglavlja valja reći da je semantika kao disciplina do danas izgradila teorijske postavke i metodološki aparat kojima je sposobna sustavno analizirati značenje u njegovim brojnim i složenim pojavnostima (usp. Raffaelli 2018:153), u čemu prinosi iz ostavštine europskoga strukturalizma svakako čine važan element. Upravo se na sprezi teorijsko-metodoloških postavki strukturalističke lingvistike i semantike te kognitivne lingvistike, kojoj će biti posvećen sljedeći razdio, temelji model koji smo izabrali za analizu građe kojom se bavimo u ovome radu, kako ćemo detaljnije iznijeti u nastavku ovoga poglavlja.

### **3.2 Temeljne postavke kognitivne lingvistike**

Opisane temeljne postavke strukturalizma nezaobilazna su teorijsko-metodološka okosnica ovoga rada, no one nam samostalno ne mogu omogućiti iscrpnu analizu građe kojom se bavimo. Zbog toga, nadograđujući na strukturalističkim idejama koje smo predstavili u prethodnome razdjelu, prelazimo na drugi teorijsko-metodološki okvir neophodan za ovaj rad, a to je kognitivna lingvistika. Smatramo, naime, da upravo spregom strukturalističkoga pristupa jeziku i temeljnih ideja kognitivne lingvistike na najbolji način možemo pristupiti analizi naše građe sa svim njezinim specifičnostima.

Svakako je znakovit podatak da je kognitivna lingvistika kao jedan od današnjih najraširenijih pristupa jeziku nastao „iz općeg nezadovoljstva čomskijanskom paradigmom“ (Taylor 2003:31) koja je dominirala jezikoslovljem od kraja pedesetih do kraja sedamdesetih godina. To se nezadovoljstvo napose odnosilo na dojam da su jezikoslovne teorije postale suviše apstraktne i udaljene od svakodnevnoga iskustva govornika o njihovom jeziku. Znamo li da je u kognitivnolingvističkome okviru upravo značenje jedno od temeljnih interesa i „nezaobilazna

pojavnost za razumijevanje jezika u cjelini“ (Raffaelli 2015:22), i da se u njemu snažno naglašava uloga jezične uporabe, već sama ta činjenica svjedoči o promjeni istraživačke paradigme unutar jezikoslovlja i o važnosti koju je semantika dobila u njegovoj recentnijoj povijesti. To, međutim, ne znači da se u kognitivnoj lingvistici nastoji reducirati sve jezične pojave na značenjske, već da se sve jezične pojave opisuju kao motivirane značenjskim aspektima i kao činjenice koje se mogu temeljito opisati simboličkim strukturama (usp. Taylor 2003:29). U tom je smislu važno spomenuti da je jedna od najvećih zasluga kognitivne lingvistike u cjelini jezikoslovlja doprinos rasvjetljavanju pitanja značenjske motivacije sintaktičkih i morfoloških struktura (usp. Taylor 2003:186), što je osobito važno za ovaj rad s obzirom na građu koja se u njemu analizira. To znači da kognitivna lingvistika promatra i tzv. gramatičke morfeme kao inherentno značenjske jedinice koje se ne mogu smatrati „(značenjski) praznima“, već kao jedinice shematičnijega značenja. Drugim riječima, u kognitivnoj se gramatici daje drukčiji pogled i na tradicionalnu podjelu na tzv. punoznačne i funkcionalne riječi, koja se u određenoj mjeri preuzima, no s bitnom razlikom, jer se smatra da i funkcionalne riječi imaju značenje (Taylor 2003:172). Preciznije govoreći, za razliku od leksičkih riječi, koje su i fonološki i značenjski bogato određene, funkcionalne riječi su fonološki potpuno određene, a značenjski shematične (2003: 324).

Valja istaknuti da kognitivni pristup značenju podrazumijeva da gradba značenja nije jednostavan rezultat zbrajanja jezičnih elemenata, već da elementi zajedno sa sintaktičkim konstrukcijama u kojima se pojavljuju daju samo minimalne *migove*<sup>82</sup> za gradbu značenja (Tyler i Evans 2003:8). Drugim riječima, jezični iskazi djeluju samo kao minimalan mig za pojmovno konstruiranje koje je daleko bogatije od svih informacija koje leksički elementi zajedno mogu dati<sup>83</sup> (Tyler i Evans 2003:15). To također podrazumijeva da je uobičajena interpretacija čak i najjednostavnijih rečenica povezana s osnovnim i opetovanim iskustvom svijeta koji nas okružuje, ali i s enciklopedijskim pristupom značenju koji, za razliku od rječničkoga pristupa u kojem se smatra da riječi „sadrže“ značenje, pretpostavlja da riječi služe kao pristupne točke složenim opojmljivanjima, odnosno ukupnome znanje koje imamo o nekom pojmu (v. npr. Langacker 1987; Fauconnier 1997; Tyler i Evans 2003). Enciklopedijski pristup značenju također podrazumijeva da se znanje uvijek može proširiti novim činjenicama i saznanjima, stoga ne može biti opisano „do kraja“ (npr. Tuggy 2005:238).

---

<sup>82</sup> *Mig* smo kao prijevod engleskoga pojma *prompt* preuzeli od Katunar (2015:22).

<sup>83</sup> Time se ne želi umanjiti važnost leksičkih elemenata, nego se želi istaknuti pravo mjesto koje zauzimaju u široj slici u kojoj daju prinos složenoj konceptualnoj razradi (usp. Tyler i Evans 2003:16). Na drugom mjestu Tyler i Evans karakteriziraju ulogu značenja riječi kao „kostur“ ili „skelu“ za gradbu značenja (2003:21).



U ovom je razdjelu važno istaći i to da se tijekom nekoliko desetljeća u kojima je generativna gramatika u jezikoslovlju bila prevladavajuća paradigma leksik obično smatrao repozitorijem svih arbitrarnih elemenata neke gramatike, odnosno elemenata koji pokazuju nepravilnosti (npr. Chomsky 1965; Aronoff 1976:19). U generativnome se okviru smatralo da su proizvodi izvođenja (derivacije) jezični elementi koji predstavljaju najveći broj iznimaka (Aronoff 1976:43). To je pitanje usko povezano s tvorbom, koja je u samoj osnovi ovoga rada jer u njemu proučavamo izvedenice nastale prefiksacijom. Zbog toga odmah želimo istaknuti kako u ovome radu polazimo od oprečne osnovne pretpostavke da je leksik struktura izgrađena od složenih odnosa i pravilnosti koje se mogu proučavati i opisivati.

Za kognitivnu je lingvistiku kao okvir općenito važno istaći da je riječ o heterogenu skupu tzv. *uporabnih pristupa*<sup>84</sup> jeziku koji dijele neke zajedničke karakteristike. Kognitivnolingvistički je pristup jeziku holistički, što znači da negira ideju da se jezik nalazi u posebnom modulu ljudskoga uma kakva se zastupa u formalnim pristupima jeziku poput generativne gramatike i optimalnosne teorije. U takvim se formalnim okvirima, naime, pretpostavlja da postoje urođeni moduli koji upravljaju jezičnim pravilima i odvojena pohrana riječi u obliku mentalnog leksikona, dok se u kognitivnoj lingvistici smatra da je jezik uklopljen u opće aspekte ljudske spoznaje i povezan s ostalim mentalnim sposobnostima (Taylor 2003:34;58). Nadalje, u kognitivnoj se lingvistici smatra da se jezik ne odnosi izravno na izvanjezični svijet, već na ono što je predstavljeno u ljudskom pojmovnom sustavu, pri čemu valja znati da pojmovna struktura ljudskoga uma neizravno odražava i tumači svijet onako kako je taj svijet posredovan ljudskim iskustvom i percepcijom (npr. Tyler i Evans 2003:3). Čovjekova tjelesna i prostorna iskustva te percepcija nisu jedini elementi koji utječu na stvaranje jezičnih i pojmovnih struktura<sup>85</sup>, već im valja pridodati i jedan element koji je Saussure itekako naglašavao, a to je *konvencija*, pa Langacker (1991:108-109) tako kaže da su „značenjske strukture konvencionalizirane pojmovne strukture“. To, između ostaloga, znači da različiti jezici na različit način povezuju leksičke jedinice s pojmovima, zbog čega među jezicima nema potpune podudarnosti. Nadalje, to također implicira da jezici na različit način leksikaliziraju ono što ih okružuje, a temeljni je cilj ovoga rada upravo istražiti kakve su razlike

---

<sup>84</sup> Za razliku od kognitivne lingvistike, strukturalizam i generativna gramatika nisu uporabno utemeljeni pristupi jeziku. No uporaba je bila važan pojam i jednog dijela „preduporabnih“ pristupa semantičkom opisu, ponajprije u tzv. kontekstualističkim tumačenjima značenja Malinowskog, Wittgensteina ili Firtha koji se odnose na definiranje značenja riječi kao njezina konteksta (Katunar 2015:28). Ono što razlikuje uporabne modele jezika od njihovih prethodnika (strukturalizma i generativne gramatike) jest neposredna veza između jezičnog sustava i uporabe (Katunar 2015:33).

<sup>85</sup> Takav je stav u suprotnosti s klasičnim stajalištem da su pojmovi apstraktni i odvojeni od ljudskoga iskustva (Lakoff 1987:112-113).

u leksikalizaciji (usp. Blank 2003:41) pomoću značenjski bliskih prefikasa *sous-* i *sur-* te *nad-* i *pod-* u hrvatskome i francuskom. Iako je riječ o bliskim jezičnim elementima s primarno prostornim značenjem pa će među njima vjerojatno biti sličnosti, poput osnovnih, konkretnih značenja i metaforičkih preslikavanja na okomitoj osi, pretpostavka je da vjerojatno postoje i određene razlike koje proizlaze iz različitoga opojmljivanja svojstvenoga dvjema različitim govornim zajednicama, kao i iz genetske i tipološke različitosti navedenih dvaju jezika.

Pitanje povezanosti značenjske i formalne razine u jeziku povezano je i s jednim od važnih doprinosa kognitivne lingvistike, a koji se naziva *simboličkom tezom* (npr. Taylor 2003:38-58), prema kojoj se svaki jezični oblik povezuje sa značenjem, a simboličke su jedinice, kao parovi oblika i značenja, temeljne jezične jedinice. Takav se pogled na jezik nastavlja na Saussureovu definiciju jezičnoga znaka, ali u njoj se još više naglašava razina simbolizacije, odnosno veze koje postoje između formalne i značenjske razine. Jedna je od važnih posljedica ovakva pogleda na jezik i to da značenje u kognitivnolingvističkome okviru dobiva središnju ulogu budući da se temeljnom jezičnom jedinicom smatra ona simbolička, odnosno da se oblik ne može proučavati ne uzimajući u obzir značenje (Evans 2017:287). Još je jedna teorijsko-metodološka implikacija simboličke teze činjenica da, budući da se gramatika bavi proučavanjem simboličkih jedinica, nema bitnih razlika između razina jezičnoga opisa kao što je to bilo u ranijim pristupima jeziku, jer jezik je izgrađen od simboličkih jedinica koje čine kontinuum, a razlikuju se po svojoj shematičnosti. Tako se jedinice koje imaju određeni značenje i oblik nalaze više na leksičkome kraju kontinuumu, poput leksema, a one koje su više shematične naravi po svojem značenju i obliku nalaze se bliže gramatičkome polu. Drugim riječima, gramatika i leksik čine kontinuum<sup>86</sup>.

Naposljetku, još je jedna važna posljedica takva pristupa jeziku to što se u kognitivnoj gramatici, za razliku od generativnih pristupa, ne smatra da postoje apstraktna pravila u umu govornika koja se usvajaju odvojeno od uporabe, već govornik na temelju uporabe i izloženosti velikom broju ponavljajućih oblika izvodi i pohranjuje sheme (Langacker 1987:46). Tako, primjerice, izloženošću oblicima poput *producer* 'proizvođač', *singer* 'pjevač' i sl. engleski govornici izvode i pohranjuju shemu  $[[X]V\ er]_N$  kojom se od glagola pomoću sufiksa *-er* izvode agentivne imenice. Na sličan način izloženošću leksemima poput *surajouter* 'nadodati' ili *surcharger* 'preopteretiti nekoga kakvim teretom', za koje se u leksikografskoj građi može vidjeti da su nastale prije više stotina godina, govornici francuskog jezika usvojili su

---

<sup>86</sup> Riječ je o vrlo važnoj postavci s obzirom na to da se u nekim utjecajnim lingvističkim teorijama, poput generativne gramatike, leksik promatra kao inventar pohranjenih morfema i riječi, a gramatika (sintaksa) kao stroj koji proizvodi fraze, rečenice i veće strukture (usp. Tuggy 2005:235).

konstrukciju [[sur<sub>Pref</sub>] [V<sub>gl. osnova</sub>]]<sub>v</sub> na temelju koje su izvodili nove glagole kojih je danas u jeziku zaista mnogo, a tvorbeni obrazac [[sur<sub>Pref</sub>] [V<sub>gl. osnova</sub>]]<sub>v</sub> i dalje zasigurno djeluje u jeziku stvarajući nove glagole koji sadrže prefiks *sur*-<sup>87</sup>.

U kontekstu enciklopedijskoga pristupa značenju za analizu naše građe valja još spomenuti i pojam *domene* (Taylor 2002:192-195), koja se tumači kao konfiguracija pozadinskog znanja koje pruža kontekst za opojmljivanje neke značenjske jedinice. Domene su pojmovni entiteti različitoga stupnja složenosti i organizacije (Evans i Green 2006:230) koji su nastali na temelju različitih vrsta znanja (npr. Lakoff 1987:68 i dalje). Primjerice, izrazi *toplo*, *mlako* i *hladno* označuju leksičke pojmove u domeni TEMPERATURE, a kada ne bismo razumjeli sustav temperature, ne bismo ni mogli rabiti spomenute izraze (Evans i Green 2006:230). Svaki se leksički pojam obično strukturira pomoću više domena, čiji se skup naziva *matricom domena* (Langacker 1987): tako je, primjerice, naše opće znanje o pticama strukturirano različitim domenama poput PROSTORA, FIZIČKIH OBJEKATA i sl. (usp. Clausner i Croft 1999:7). U ovom ćemo radu prefiksalna i prijedložna značenja grupirati u odnosu na domene kojima pripadaju, kao što, primjerice, imenice *sous-chef* 'zamjenik šefa' i *podbilježnik* 'zamjenik bilježnika' pripadaju u domenu LJUDSKO BIĆE. Kako će biti detaljnije objašnjeno u Metodologiji, velik je dio naziva domena u ovom radu preuzet iz prinstonskog WordNeta (PWN) (Fellbaum 1998).

Nakon dvaju opsežnih razdjela u kojima smo govorili o strukturalnim i kognitivnolingvističkim pogledima na jezik valja eksplicitno još jednom istaknuti ono što je pokazala Raffaelli (2005:69), a to je da su strukturalna i kognitivna semantika „dva blisk[a] teorijsk[a] okvir[a] koji se dopunjuju i međusobno prožimaju“, odnosno da nije riječ o međusobno isključivim, već o komplementarnim pristupima<sup>88</sup>. Ono što su brojni autori smatrali nekomplementarnim jesu kognitivna lingvistika i europska strukturalistička semantika, koja se razvijala neovisno o američkom strukturalizmu, dok se veze između američkoga strukturalizma koji se razvijao pod snažnim utjecajem antropologije i kognitivne semantike zapravo ne dovode u pitanje (v. Raffaelli 2005:72). U prethodnim smo dijelovima ovoga poglavlja sustavno nastojali ukazivati na sličnosti koje postoje između strukturalističkih – europskih i američkih – i kognitivnolingvističkih pogleda na jezik, čime smo željeli pokazati da kognitivna lingvistika kao jedna od najraširenijih paradigmi u današnjem jezikoslovlju s brojnim doprinosima lingvistici, a napose semantici nije nastala iz vakuuma kao nešto posve novo, već su neke od

---

<sup>87</sup> Jedna od novijih tvorenica je glagol *surgeler* 'brzo zamrznuti', koja je prvi put posvjedočena 1966. godine, a analizom glagola s čestotom manjom od 10, koja je bila donja granica u ovome radu, zasigurno bi se pronašlo još takvih glagola novijeg postanja.

<sup>88</sup> To potvrđuju i drugi autori, kao, primjerice, Onysko i Michel (2010:5) koji tvrde da su strukturalni i kognitivni pristup tvorbi riječi kompatibilni.

njezinih ideja i ranije postojale u nekom obliku kod autora koji su pisali u strukturalističkom okviru.

### 3.3 Model morfosemantičkih obrazaca

Model pomoću kojeg ćemo pristupiti analizi građe u ovome radu naziva se *modelom morfosemantičkih (MS) obrazaca* (Raffaelli 2013). Temeljna podloga za model MS obrazaca potječe od Guiraudovih (1967) *morfosemantičkih polja* (fr. *champs morpho-sémantiques*), koja počivaju na ideji da su leksički oblici dijakronijski povezani i motivirani derivacijskim, metaforičkim, metonimijskim i drugim jezičnim procesima. U Guiraudovu (1967:125) modelu središte svakoga polja čini *etimon*, etimološko polazište (leksem, korijen ili osnova) s kojim su svi drugi leksemi u MS polju formalno i značenjski povezani te čine strukturu. Bitna je razlika Guiraudovih MS polja spram semantičkih polja općenito u tome što Guiraudova polja mogu uključivati lekseme koji pripadaju različitim vrstama riječi, odnosno koji su nastali različitim tvorbenim procesima, dok se u tradicionalnom modelu semantičkog polja trierovske inspiracije mogu naći samo leksemi koji pripadaju istoj vrsti riječi (Raffaelli i Kerovec 2008:144).

Guiraudov (1967) model morfosemantičkih polja doživio je u doba poststrukturalističke semantike aktualizaciju i razradu u *modelu morfosemantičkih obrazaca* kroz radove Raffaelli (2013, 2015) te Raffaelli i Kerovec (2008). Postoje određene razlike između tih dvaju pristupa. Guiraud (1967) je, naime, morfosemantička polja promatrao prije svega iz dijakronijske perspektive, a Raffaelli (2013) nadograđuje njegov model stavljajući naglasak na sinkronijsko gledište. Raffaelli (2013) povezuje model MS polja sa suvremenijim, kognitivnolingvističkim pogledom na jezik na temelju više zajedničkih obilježja: 1) struktura MS polja nije homogena, kao u Trierovu (1931) modelu polja, već, slično kao kod prototipne organizacije kategorija, postoji središnji leksem (etimon) i ostali leksemi koji su s njim na neki način povezani; 2) u samome nazivu modela naglašava se tijesna povezanost morfoloških (gramatičkih) i značenjskih procesa<sup>89</sup> i 3) u kognitivnoj se lingvistici smatra da procesi metafore, metonimije, specijalizacije i generalizacije uzrokuju promjene u pojmovnim strukturama koje se posljedično odražavaju na leksičkim strukturama, a te iste procese već Guiraud (1967) prepoznaje kao temelj odnosa između leksičkih oblika u strukturi leksika (v. Raffaelli 2013:54-55). Valja još

---

<sup>89</sup> U nekim jezicima kao npr. engleskome pristupi tvorbi riječi utemeljeni na značenju bili su vrlo rijetki (Štekauer 2005:207). Značenjsku se razinu tvorbe riječi puno manje proučavalo od formalne, no to se promijenilo u posljednjih dvadesetak godina (usp. Lipka 2002:ix). Valja zamijetiti da je isticanje značenjskoga pristupa tvorbi dijelom bila reakcija na formalizam koji je bio glavno uporište generativaca (Štekauer 2005:226).

napomenuti da Raffaelli (2013) u naziv modela uvodi riječ *obrazac* kako bi naglasila da je primarni cilj toga pristupa uočiti i opisati pravilnosti koje postoje u derivacijskim i opojmljenim pojavnostima u jeziku.

Model se, dakle, snažno oslanja na strukturalističku tradiciju, ali se od ostalih pristupa kojima se opisuju morfosemantički odnosi na formalan način razlikuje po tome što je nekim svojim karakteristikama blizak idejama koje pripadaju širem okviru kognitivne lingvistike (Raffaelli 2013), napose ideji kontinuuma gramatike i leksika te teoriji konceptualne metafore i metonimije. Osim toga, model MS obrazaca dijeli i neke temeljne postavke s konstrukcijskim gramatikama, posebice s konstrukcijskom morfologijom (Booij 2010), a među njima je najvažnija činjenica da promatra motivirane riječi kao konstrukcije koje su dio leksika, dok sam leksik promatra kao konstrukcijski kontinuum u kojem su neke konstrukcije shematičnije od drugih<sup>90</sup> (Raffaelli 2013:50). U konstrukcijskoj se morfologiji najveća pozornost pridaje upravo motiviranim ili tvorbenim riječima (v. npr. Raffaelli 2015:272) te se, kao u kognitivnoj lingvistici, smatra da nema temeljne razlike između morfoloških i sintaktičkih konstrukcija zbog činjenice da leksik i gramatika čine konstrukcijski ili strukturni kontinuum (npr. Langacker 1987:82).

Kao što je rečeno, u modelu MS obrazaca preuzima se promatranje motiviranih riječi kao konstrukcija, budući da se one sastoje od barem dva dijela<sup>91</sup>, a taj se pristup zauzima i u ovome radu. U našoj je građi, dakle, riječ o konstrukcijama koje imaju opći oblik [[Pref] [X]<sub>osnova</sub>]X, pri čemu je prvi X osnova koja može biti imenica, glagol ili pridjev, a cijela konstrukcija također može pripadati jednoj od tih triju leksičkih kategorija budući da se u radu promatraju samo leksemi koji nastaju čistom prefiksacijom. Prijedlozi se u našoj građi najčešće javljaju u glagolsko-prijedložnim i imensko-prijedložnim, odnosno imensko-prijedložno-padežnim konstrukcijama za hrvatski dio građe. Budući da se prema osnovnim konstrukcijskogramatičkim načelima tvorbene riječi smatraju konstrukcijama jednako kao i sintaktičke konstrukcije (npr. Booij 2010), u ovome radu, u kojemu su u središtu interesa prefiksi, odnosno prefiksalne tvorenice, a uz njih se dodatno analiziraju i prijedlozi od kojih su ti prefiksi nastali, ne govorimo o *tvorbenim obrascima*, već o *konstrukcijama*, što nam

---

<sup>90</sup> Model MS obrazaca blizak je konstrukcijskim gramatikama po načinu gledanja na proces usvajanja jezika. Naime, za razliku od generativističkih pogleda na jezik, u kojima se smatra da postoje pravila koja ravnaju procesom tvorbe riječi i koja govornik treba naučiti, u modelu se MS obrazaca smatra da govornici svojom dugotrajnom izloženošću konkretnim primjerima u stvarnoj jezičnoj uporabi na temelju uočenih pravilnosti apstrahiraju obrasce, odnosno konstrukcije koje pohranjuju i koje postaju dio njihova jezičnoga znanja (usp. Langacker 1987:46). Primjerice, na temelju primjera *buyer*, *seller*, *walker* i sličnih engleski govornici mogu prepoznati obrazac, odnosno shemu [[X]<sub>v</sub> er]<sub>N</sub> (Booij 2010:2).

<sup>91</sup> Neki autori koji djeluju u okviru konstrukcijskih gramatika najmanjom konstrukcijom smatraju morfem (npr. Goldberg 2006:5), drugi drže da su konstrukcije jedinice veće od morfema (npr. Croft 2001:17).

omogućuje unificiran teorijsko-metodološki pristup prefiksima kao tvorbenim elementima i prijedlozima kao sintaktičkim elementima. Pojmom *konstrukcije* zamjenjuje se stariji pojam gramatičkog *pravila*, temeljnog pojma generativne gramatike, čime se u modelu MS obrazaca ujedno dodatno naglašava kognitivnolingvistički postulat o kontinuumu gramatike i leksika (Katunar 2015:35;43). Drugim riječima, uvođenjem *konstrukcije* kao osnovne jedinice u analizi želimo proučiti postoje li razlike u načinu na koji istooblični prefiksi, odnosno prijedlozi sudjeluju u oblikovanju cjelokupnog značenja konstrukcije u kojoj se rabe.

Budući da se model MS obrazaca napose primjenjuje u analizi motiviranih riječi, osobito je prikladan za proučavanje morfološki bogatih jezika poput hrvatskoga, na kojem je već više puta primjenjivan (npr. Raffaelli i Kerovec 2008; Raffaelli 2013, 2017, 2018; Filko i Raffaelli 2017). Naime, za proučavanje leksika jezika poput hrvatskoga ključno je uključivanje riječi iz različitih leksičkih kategorija među kojima često postoje tvorbene veze koje se nisu mogle opisati unutar klasičnoga modela polja, kao u primjerima riječi izvedenih iz osnovnog oblika *star*: *star*; *stariti*; *ostariti*; *ostarjeti*; *starost*; *starati se*; *staratelj*; *starostavan*; *staretinar*; *staretinarnica*; *starodrevan* i sl.

Ključnu ideju u temelju modela MS obrazaca Raffaelli (2015:75) objašnjava na sljedeći način: „Promatranje gramatičkih procesa bez uvida u kognitivne procese koji istodobno djeluju na oblikovanje novoga leksema ne može cjelovito i sustavno opisati načela prema kojima se (...) gradi leksik“ (Raffaelli 2015:75). Točnije, Raffaelli (2015:143-146) tvrdi da se izgradnju leksika, a napose u morfološki bogatih jezika poput hrvatskoga, treba opisivati modelima koji u obzir uzimaju ne samo leksička obilježja, već i gramatička, odnosno sve tvorbene procese koji ulaze u igru prilikom tvorbe novih leksema. Štoviše, Raffaelli (2015:284) smatra da je „[o]dnos morfologije (tvorbe) i semantike jedno od ključnih područja za razumijevanje ustroja leksika hrvatskoga jezika“. Guiraud (1967) u svojoj knjizi čini upravo to: pokazuje kako spregom gramatičkih i značenjskih procesa (poput metafore i metonimije) nastaju francuski leksemi. Pritom on naglašava da značenjske poveznice ne postoje samo između leksema sa zajedničkom pojmovnom pozadinom, već i između leksema i njihovih izvedenica koje pripadaju i drugim leksičkim kategorijama. U njegovu modelu sve polazi od *etimona* kao ishodišta morfosemantičkoga polja i na razini oblika i na razini značenja, budući da je svaka tvorenica dvojako motivirana, svojim izrazom i svojim značenjem<sup>92</sup>.

---

<sup>92</sup> Zanimljivo je da postoje procesi tvorbe riječi u kojima je značenjski aspekt daleko manje važan od pragmatičnih funkcija. To je upravo slučaj u tzv. izvangramatičkim načinima tvorbe riječi u francuskom substandardnom jeziku (argotu), kako tvrdi Perko (2013:211-212), u kojem nove riječi nastaju namjernim zamaćivanjem tvorenic na formalnoj razini (npr. *pakistanais* 'pakistanski, Pakistanac' → *pakist* → *kistpa*), čemu je jedan od ciljeva

U modelu MS obrazaca ističe se i pitanje predvidljivosti značenja tvorenic, odnosno pitanje stupnja značenjske providnosti jezičnih izraza s obzirom na elemente od kojih je nastao (v. Raffaelli 2015:281). Primjerice, kako navodi Raffaelli (2015:282-283), glagol *otresti* 'tréšnjom ukloniti što s čega' značenjski je providniji od glagola *otresti se* 'grubo s kime razgovarati', koji je metaforički motiviran. Metaforizacija općenito govoreći utječe na porast značenjske neprovidnosti motiviranih riječi (Raffaelli 2015:283). Sukladno preliminarnoj analizi i u našoj građi dio prefikslnih značenja značenjski je neprovidniji u odnosu na osnovno značenje, budući da je nezanemariv dio tih značenja nastao upravo na temelju metaforičkih proširenja. To je osobito zamjetno kod glagola, kao u primjerima *surmener* 'iscrpljivati' i *nadmetati se* 'natjecati se (apstraktno)', čije značenje ne možemo razumjeti kao spoj značenja *sur-* 'na' i *mener* 'voditi', odnosno *nad-* 'iznad' i *metati* 'stavljati'. Pitanje je značenjske providnosti nužno povezano s realizacijom pojmovne bliskosti jer se može pretpostaviti da će izvedeni leksemi u čijoj pojmovnoj strukturi osnovni pojam zauzima rubnije mjesto – odnosno koji realiziraju pojmovnu graničnost u odnosu na osnovni pojam – biti značenjski neprovidniji. Te će se pretpostavke provjeriti u analizi.

U ovome smo razdjelu predstavili model MS obrazaca pomoću kojega ćemo analizirati građu odabranu za ovaj rad, a u sljedećim ćemo se razdjelima posvetiti pitanjima značenjskih odnosa koji postoje među leksemima u našoj građi.

### 3.4 Unutarleksički i međuleksički značenjski odnosi

Nakon što smo dali pregled temeljnih teorijskih postavki na kojima počiva naš teorijski okvir te predstavili model morfosemantičkih obrazaca kojim ćemo se služiti za analiziranje građe, valja se detaljnije posvetiti značenjskoj razini. Zbog toga je ovaj razdio posvećen unutarleksičkim i međuleksičkim značenjskim odnosima koji se javljaju u našoj građi sukladno preliminarnoj analizi. Ti odnosi nisu samo očitovanje leksičke sustavnosti, već i velike složenosti odnosa koji se mogu pronaći čak i u malim odsječcima leksika jezika koje proučavamo. U nastavku koji slijedi govorit ćemo o trima odnosima važnima za našu građu, i to najprije o unutarleksičkom odnosu polisemije zbog činjenice da, u skladu s kognitivnolingvističkim postavkama, odabrane prefikse i prijedloge promatramo kao polisemne zrakasto ustrojene kategorije (npr. Lakoff 1987; Tyler i Evans 2003; Šarić 2008), a

---

osnaživanje identiteta pripadnosti sociološkoj skupini koja se jedina takvim tvorenicama zna služiti. U takvim primjerima često nema značenjske promjene na razini denotacije, pa ni vrste riječi, već samo na razini konotacija.

potom ćemo obraditi dvije vrste međuleksičkih odnosa koji se javljaju među jedinicama naše građe, a to su taksonomski odnosi i odnosi značenjske suprotnosti. Upravo na temelju analize složenih unutarleksičkih odnosa koji postoje među različitim prefiksanim i prijedložnim značenjima, ali i između prefiksa i osnove u prefigiranim leksemima, kao i zbog složenih međuleksičkih odnosa koji se javljaju među promatranim prefiksima i prijedlozima, ovaj rad može dati uvid u pravilnosti leksičkoga i pojmovnoga ustroja promatranoga dijela francuskoga i hrvatskog leksika.

### 3.4.1 Polisemija u tvorbi riječi

Polisemija je vrlo važno jezično, a napose značenjsko pitanje, o kojemu se pisalo još od antike. Polisemija je jedno od središnjih značenjskih odnosa koji se javljaju u ovome radu i koji su povezani s jednom od osnovnih teorijsko-metodoloških pretpostavki kojom pristupamo jezičnoj građi, a prema kojoj su prefiksi, kao i prijedlozi, polisemni jezični elementi koji pokazuju ustroj nalik onomu „punoznačnih“ riječi. Već smo se nekoliko puta osvrnuli na taj naziv proizašao iz tradicionalne gramatike koji u ovome radu, zapravo, propitujemo pokazujući da je značenjska struktura promatranih prijedloga i prefikasa, kao morfema, ustrojena slično poput one imenica ili glagola. U ovom ćemo razdjelu polisemiji pristupiti iz strukturalističkoga i kognitivnolingvističkoga gledišta, uz napomenu da je za ovaj rad najvažniji ovaj potonji, stoga ćemo mu posvetiti više prostora u tekstu koji slijedi.

Prije svega valja reći da se, kada je riječ o polisemiji, često ističe postojanje poveznica između kognitivne semantike i predstrukturalističkih autora, napose Meilleta i Bréala (v. Raffaelli 2009:55-56). Raffaelli (2009), međutim, tvrdi i dokazuje da su i neki strukturalistički autori imali poglede na polisemiju koji su slični onima vodećih predstrukturalističkih semantičara.

U kognitivnoj se lingvistici polisemne leksičke jedinice promatraju kao pojmovne kategorije, u kojima su značenja organizirana oko središnjega značenja, kao što su članovi kategorije okupljeni oko središnjega ili prototipnog člana. Budući da polisemija nije puka površinska pojava u jeziku (v. Evans i Green 2006:330), već odražava pojmovni ustroj ljudskoga uma, upravo je to čini jednim od osnovnih pitanja kojima se bavi kognitivna lingvistika (Raffaelli 2015:38).

U kognitivnolingvističkome se pristupu jeziku smatra da je većina leksema višeznačna, što je u suprotnosti s načelom strukturalističkoga pogleda na jezik u kojemu je ideal bio *jedan*



*označitelj – jedan označenik*<sup>93</sup>. Strukturalisti su zbog toga polisemiju promatrali kao nefunkcionalnu pojavu u sustavu, a među najoštrijima je bio stav Coseriu koji ju je smatrao izvanjezičnom pojavnošću koja pripada govoru (*parole*) i koja narušava jezičnu strukturu (Raffaelli 2009:59-60). Drugi su strukturalisti, poput Ullmanna (1983), isticali da polisemija značajno pridonosi načelu jezične ekonomije<sup>94</sup>. U kognitivnoj se lingvistici o polisemiji govori i u okviru *načela učinkovitosti* (Geeraerts 1997:112-119), koje se odnosi na čovjekovu sposobnost da nove pojavnosti tumači pomoću postojećih i stabilnih znanja uz pomoć različitih kognitivnih procesa. To se odnosi na činjenicu da suočen s novim pojavnostima čovjek pomoću svojih kognitivnih sposobnosti može postojećim jedinicama leksika pridavati nova značenja, napose na temelju mehanizama metafore i metonimije, prilikom čega je na djelu ne samo jezična ekonomija, već i učinkovito rabljenje leksika.

Polisemija nam pokazuje kako se enciklopedijski podaci, odnosno naše znanje o svijetu, organiziraju u jezične strukture i postaju dio pojmovnih struktura (usp. Raffaelli 2009:57), budući da se u kognitivnoj lingvistici značenjske i pojmovne strukture izjednačuju. Drugim riječima, naše poimanje i kategorizacija svega što nas okružuje odražava se u jeziku i njegovim značenjskim strukturama. Iz svega navedenoga možemo vidjeti da se kognitivna leksička semantika razlikuje i od tradicionalnih i od formalnih pristupa značenju riječi po tome što polisemiju smatra temeljno pojmovnom pojavom te što drži da se značenja svakoga jezičnog elementa pohranjuju kao različiti, ali povezani značenjski entiteti (Evans i Green 2006:330).

U kognitivnoj se lingvistici polisemni leksemi promatraju kao zrakasto (radijalno) ustrojene kategorije (Lakoff 1987) u čijem je središtu prototipno značenje (prototip)<sup>95</sup>, a svi su ostali članovi kategorije motivirani središnjim značenjem na temelju odnosa rodbinskih

---

<sup>93</sup> De Mauro (1969:187) se ne slaže s takvim stavom i o polisemiji govori kao o „pomoći“ za opisivanje nebrojenih situacija o kojima se možemo trebati izraziti pomoću jezičnih sredstava, pri čemu se istom jezičnom jedinicom mogu izreći (vrlo) različite pojave. Treba napomenuti da se pitanju odnosa polisemije i homonimije različito pristupa u lingvističkim teorijama. Tako strukturalisti preferiraju *homonimizaciju*, odnosno pristup u kojem se teži situaciji da jedan oblik odgovara jednom značenju, dok se u okviru Guillaumeove lingvistike i kognitivne lingvistike prednost daje *polisemizaciji*, odnosno tumačenju riječi kao veze između jednoga oblika s više značenja, pri čemu se stavlja naglasak na jezičnu ekonomiju i na motivacijske veze koje govornici uočavaju između različitih značenja (usp. Raffaelli 2009:132).

<sup>94</sup> Valja napomenuti da se u kognitivnolingvističkom okviru ekonomičnost promatra šire, kao *jezična i kognitivna ekonomija*, pri čemu se podrazumijeva da se istim leksemom označava više značenja, ali i da se bliske koncepte imenuje istim leksemom, što je kognitivno ekonomičnije od stvaranja zasebnih koncepata (v. Raffaelli 2009:155). De Mauro (1969:88) je također smatrao da je polisemija, suprotno uvriježenom mišljenju prema kojemu je smatrana iracionalnom pojavom, plod racionalizacije i težnje za ekonomičnošću.

<sup>95</sup> Teorija prototipa jedan je od važnih prinosa kognitivne lingvistike, ali i kognitivne znanosti kojom se tvrdi da se kategorizacija odvija u odnosu na *prototip*, najboljega ili središnjeg predstavnika kategorije, dok su svi ostali članovi kategorije organizirani u odnosu na prototip prema načelu *rodbinskih sličnosti* (eng. *family resemblances*). Prototip se obično određuje kao značenje koje govornici na temelju intuicije navode kao prvo kada su upitani za značenje nekog leksema, značenje koje je ishodište ostalih značenja određenoga leksema i značenje koje ima veliku učestalost uporabe (u korpusu) (npr. Geeraerts 1988).

sličnosti (Lakoff 1987:65). Središnje je značenje definirano pomoću niza kognitivnih modela: primjerice, kategorija *majka* definirana je kognitivnim modelom rađanja, dojenja i sl. (Lakoff 1987:91). Kako je prethodno istaknuto, kognitivna je lingvistika unijela važnu promjenu u odnosu na prethodno shvaćanje kategorija, tvrdeći da članovi kategorije kao cjeline ne moraju imati zajednička svojstva (nužna i dovoljna obilježja) (Lakoff 1987:96), već se ona zamjenjuju rodbinskim odnosima sličnosti.

Za ovaj je rad od presudne važnosti to da se iz kognitivnolingvističkoga pogleda prefiksi i prijedlozi smatraju polisemnim jezičnim strukturama koje kognitivna lingvistika smatra pojmovnim kategorijama (Tyler i Evans 2003:31), sličnima kategorijama poput 'ptica', 'životinja' i dr., u kojima također nalazimo ustroj prema prototipu, odnosno središnji član kao prototip i ostale članove kategorije (tj. ostala izvedena značenja) koji su s njim povezani. Suprotno tomu, ranije su se, primjerice u gramatikama, tvorenice tvorene istim prefiksom promatrale kao homonimna kategorija. Tako, na primjer, Grevisse (1986), Babić (1986 [2002]) ili Silić i Pranjković (2007) značenja prefikasa navode bez isticanja veza među njima kao da je riječ o više odvojenih, nepovezanih značenja. U kognitivnolingvističkim se radovima novijega datuma pokazuje suprotno, da značenja afiksa kojim se tvori određen broj tvorenica čine kategoriju ustrojenu prema prototipu (npr. Lakoff 1987: 416-460; Šarić 2013) ili prema zajedničkoj shemi (npr. Belaj 2008). Drugim riječima, u kognitivnolingvističkim se radovima o prefiksima ističe njihova polisemičnost.

Prefiksalna polisemija dio je šire pojave afiksalne polisemije, koja uključuje i druge vrste afikasa, posebno sufikse<sup>96</sup>. Valja istaknuti da je polisemičnost afikasa kao elemenata tvorbenih riječi specifična jer je proizvod međusobnog djelovanja prefiksa i osnove. To bi se moglo prikazati sljedećim primjerom: u našoj građi prefiksi *sur-* i *pod-* ostvaruju značenje 'supralokalnost', odnosno 'sublokalnost', a da bi neka tvorenica ostvarila takvo značenje, njezina bi osnova trebala imati konkretno prostorno značenje. To i jest slučaj sa sljedećim leksemima: imenicama (*nad-* + *hodnik* > *nathodnik*), glagolima (*sur-* + *voler* 'letjeti' > *survoler* 'nadletjeti') ili pridjevima (npr. *sous-* + *signé* 'potpisan' > *soussigné* 'niže potpisan'). Drugim riječima, da bi tvorenica ostvarivala konkretno prostorno značenje 'supralokalnost' ili 'sublokalnost', prefiksi *sur-* ili *nad-*, odnosno *sous-* ili *pod-* trebaju se pripojiti osnovi konkretnog značenja jer u protivnom tvorenica ne može imati takvo značenje. Također, da bi tvorenica ostvarila apstraktnije značenje 'nadređenost', pozitivno obilježen afiks *sur-* ili *nad-* treba se pripojiti ili imenici koja označava ljudsko biće (npr. *sur-* + *arbitre* 'sudac' > *surarbitre* 'glavni sudac') ili

---

<sup>96</sup> O polisemiji sufikasa u novije vrijeme pisali su, između ostalih, Schulte (2015) i Buljan (2018), a detaljan opis te pojave uz analizu brojnih hrvatskih sufikasa može se pronaći u doktorskoj disertaciji Filko (2020).

nekoj imenici koja označava pojam koji ima nadređen pojam u svijetu koji nas okružuje (npr. *nad-* + *cestarija* > *nadcestarija* 'jedinica nadređena cestariji'). Na temelju svoga znanja o, primjerice, ljudima poznato nam je da oni mogu imati nadređene osobe u poslovnoj hijerarhiji i sl., stoga kombinaciju prefiksa *sur-* ili *nad-* s imenicom koja označava ljudsku osobu možemo tumačiti kao osobu nadređenu osobi izraženoj bazom. Takav bi slučaj bio puno manje vjerojatan za, primjerice, imenice koje označuju životinje, no bio bi moguć u nekoj životinjskoj zajednici u kojoj postoji hijerarhija slična onoj u ljudskom društvu<sup>97</sup>. Navedenim primjerima pokušali smo pokazati da se afiksarno značenje gradi u uskom suodnosu sa značenjem osnove, a iz suodnosa s različitim osnovama posljedično se razvija i polisemija nekoga afiksa. To pak implicira da bi veći broj tvorenicu koje određen afiks tvori rezultirao većom polisemičnošću samoga afiksa, što će se provjeriti u analizi.

Ovdje valja naglasiti da je u gradbi značenja prefikasa i prijedloga koje proučavamo zamjetna uloga prostora jer ne samo da je njihovo primarno značenje prostorno, već i mnoga njihova značenjska proširenja nastaju na temelju preslikavanja iz te prostorne domene na one apstraktnije, na temelju tzv. orijentacijskih metafora o kojima će biti više riječi u razdjelu o metafori (4.4.1.).

Značenjska se proširenja mogu temeljiti na središnjem značenju, ali i sama proširena značenja temelj su daljnjim proširenjima zahvaljujući ulančavanju (Lakoff 1987:108). Valja također naglasiti da značenjska proširenja od središta određene kategorije prema njezinim rubnijim članovima<sup>98</sup> nisu predvidljiva, ali ona nipošto nisu arbitrarna, već motivirana (Lakoff 1987:113), i jedan je od ciljeva kognitivne lingvistike pronaći i objasniti tu motiviranost. To je ujedno i jedan od ciljeva ovoga rada koji proizlazi iz druge pretpostavke da su promatrani jezični elementi – prefiksi prijedlozi – polisemne jedinice čija su značenja međusobno povezana. U okviru kognitivne lingvistike smatra se da leksemi, ali i morfemi, čine strukture u kojima značenja pokazuju visok stupanj unutarnje organiziranosti i međusobne motiviranosti. Preciznije govoreći, i prefiksi i prijedlozi promatraju se kao simboličke jezične jedinice zrakastoga ustroja (v. npr. Lakoff 1987; Tyler i Evans 2003; Šarić 2014) ili pak ustroja prema načelu sheme (npr. Belaj 2008), odnosno kao jedinice čije značenje nije bitno drukčije od onoga tzv. punoznačnih leksičkih kategorija.

---

<sup>97</sup> Enciklopedijsko znanje ima važnu ulogu u određivanju mogućega tumačenja značenja tvorbenih riječi od strane govornika, primjerice kod razumijevanja složenica (Scalise i dr. 2005: 144).

<sup>98</sup> Valja napomenuti da se prema Kronasserovu zakonu (v. npr. Raffaelli 2009:89) smatra da su značenjska proširenja nastala napose na temelju mehanizama metafore i metonimije recentnija od središnjega značenja kakve riječi, koje prema teoriji prototipa nije samo ishodište ostalih značenja, nego i najranije posvjedočeno od njih u jeziku.

Na kraju ovoga razdjela valja istaknuti da polisemija može nastati na temelju više mehanizama (npr. Raffaelli 2009: 160-169), od kojih su u našoj građi najzastupljeniji metafora i pojmovna bliskost. Preciznije govoreći, budući da prefiksima u okviru kognitivnolingvističkoga stajališta pristupamo kao polisemnim jezičnim elementima te da smo pretpostavili da ti prefiksi ostvaruju raslojenu višeznačnu strukturu, u analizi nam je jedan od ciljeva proučiti kakva značenja ostvaruju te, dodatno, na temelju kojih mehanizama. Preliminarna je analiza pokazala da se najveći broj prefiksálnih značenja temelji na metafori, a manji na pojmovnoj bliskosti. Zbog toga pregled tih dvaju mehanizama donosimo u sljedećem razdjelu.

#### 3.4.1.1 Metafora

Metafora je u okviru kognitivne lingvistike dobila toliko važnu ulogu da se smatra jednim od temelja našega pojmovnog sustava (usp. Onysko i Michel 2009:7) koji omogućuje koherentno i sustavno razmišljanje o iskustvima. Riječ je o slojevitoj pojavi za koju Kövecses (2005:8-9) kaže da je „jezična, pojmovna, neuralna i tjelesna“. Teorija konceptualne metafore<sup>99</sup> jedan je od temelja kognitivne lingvistike zahvaljujući ponajprije prinosu Lakoffa i Johnsona (1980) koji su naglasili raširenost metafore u svakodnevnom jeziku. Metafora je mehanizam kojim na temelju obrazaca koje dobivamo iz fizičkoga iskustva organiziramo apstraktnija iskustva i misli (Johnson 1987:xv).

Metafora se u kognitivnolingvističkome okviru objašnjava kao razumijevanje jedne domene pomoću druge, pri čemu je jedna domena uvijek manje apstraktna i naziva se izvornom, a druga je, ciljna domena, apstraktnija (v. npr. Lakoff i Johnson 1980; Stanojević 2013:54-55). Na temelju percipiranih sličnosti između elemenata dviju domena dolazi do preslikavanja, pri čemu izvorna domena, o kojoj obično više znamo, služi kao podloga za razumijevanje ciljne domene. Točnije, različiti enciklopedijski podaci u odnosu na koje razumijevamo neku izvornu domenu služe kao podloga za razumijevanje apstraktnijih pojmova, odnosno domena. Važno je naglasiti da se takve pojmovne veze između nekih domena uspostavljaju toliko često da su one „ustaljene i uobičajene“, kao primjerice veza između ZNANJA i GLEDANJA (Sweetser 1990:45; Stanojević 2013:55), što potvrđuje činjenicu da metafora nije samo jezična pojava, nego je i karakteristika čovjekovih kognitivnih procesa. Primjerice, u većini se indoeuropskih jezika

---

<sup>99</sup> Za različita pitanja koja se odnose na metaforu u okviru kognitivne lingvistike Stanojević (2013) je iscrpna monografija na hrvatskome jeziku.

ZNANJE opojmljuje kao GLEDANJE na temelju metafore ZNANJE JE GLEDANJE (eng. KNOWING IS SEEING) pa je riječ o pravilnoj i učestaloj pojmovnoj vezi (v. npr. Raffaelli 2012:383). Otuda učestali primjeri poput *Vidim da imaš problema, Je vois ce que tu veux dire* 'Vidim što želiš reći', *I see what you're saying* 'Vidim što govoriš', itd.

Metaforička proširenja jedna su od važnijih vrsta utjelovljenja, o kojemu je već bilo riječi (v. bilješku 65), koje proizlazi iz uske povezanosti između čovjekova opojmljivanja i njegova fizičkoga iskustva svijeta koji ga okružuje. Sukladno podacima iz preliminarne analize u našoj se građi najčešće javljaju tzv. orijentacijske metafore (npr. Lakoff i Johnson 1980b), što ne začuđuje budući da u ovome radu proučavamo prefikse koji su nastali od prostornih prijedloga. Riječ je o metaforama u kojima se čitav jedan sustav pojmova organizira na temelju drugog sustava pojmova (Lakoff i Johnson 1980b:461-465). Primjerice, u engleskome se pozitivni osjećaji sustavno opojmljuju kao nešto što se nalazi gore, odnosno metaforički se povezuju s gornjim dijelom prostora (*ibid.*), dok se negativne pojave metaforički povezuju s nižim položajem u prostoru. Takve se metafore nazivaju orijentacijskima jer se temelje na prostornoj orijentaciji, odnosno utemeljene su u našem prostornom iskustvu. Na prostornome odnosu GORE – DOLJE počiva cijeli niz apstraktnijih pojmova i odnosa koji se opojmljuju kao fizički položaji na okomitoj osi. Važno je također naglasiti da u svakoj prostornoj metafori postoji inherentna unutarnja sustavnost, odnosno da nije riječ o nekoliko nepovezanih i izoliranih slučajeva (*ibid.*). To znači da je, primjerice, metafora SRETNO JE GORE (eng. HAPPY IS UP) temelj za brojne rečenice poput eng. *My spirits rose* 'dosl. Duh mi se podignuo, tj. Popravilo mi se raspoloženje' ili *I'm feeling up* 'dosl. Osjećam se gore, tj. Osjećam se dobro', odnosno da se neki negativniji osjećaj poput tuge u takvome sustavu ne bi mogao opojmljivati kao nešto što je gore. Naposljetku valja istaknuti da su orijentacijske metafore također kulturno uvjetovane. Na primjer, iako je odnos ISPRED – IZA univerzalan i svi su ga ljudi svjesni jer ga svakodnevno imaju prilike iskusiti, orijentacijske metafore koje se temelje na tome odnosu nisu univerzalne jer se u nekim kulturama budućnost opojmljuje kao ono što je ispred, a u drugima kao ono što je iza (*ibid.*).

Uz metafore, još su jedna važna vrsta utjelovljenog poimanja predodžbene sheme (Johnson 1987:xiv). Predodžbene su sheme ponavljajući dinamički obrasci koji nastaju na temelju naših percepcijskih i motoričkih iskustava te koji organiziraju i strukturiraju naše iskustvo (*ibid.*). Pomoću predodžbenih shema naš se pojmovni sustav organizira na dva temeljna načina: prije svega, predodžbene sheme unificiraju različita senzorna i motorička iskustva pa tako, primjerice, naša tijela doživljavamo kao cjeline koje se sastoje od dijelova, a

osim toga predodžbene sheme mogu se metaforički projicirati na apstraktnije domene (Santibáñez 2002:184).

U našoj se građi, primjerice, kod prijedloga *sur* često javlja predodžbena shema POVRŠINE, tj. značenje se toga prijedloga sustavno gradi na temelju te predodžbene sheme. Primjerice, u rečenici *ces travaux colossaux vont s'étaler sur plus de 4 ans* 'Ti će se kolosalni radovi protegnuti na više od četiri godine' glagolsko-prijedložnom konstrukcijom V+*sur*, u kojoj se javlja glagol *s'étaler* 'rasporediti se fizički po kakvoj površini', ostvaruje se vremensko značenje 'trajanja'. To se značenje temelji na metafori VRIJEME JE PROSTOR koja pak proizlazi iz predodžbene sheme POVRŠINE pomoću koje se događaji u vremenu koji traju određeno vrijeme (poput kolosalnih radova iz navedenoga primjera) opojmljuju kao predmeti koji se raspoređuju po kakvoj površini.

U sljedećem ćemo se razdjelu baviti drugim važnim mehanizmom koji se nalazi u temelju dijela značenjskih proširenja prefikasa i prijedloga iz naše građe, a riječ je o pojmovnoj bliskosti.

#### 3.4.1.2 Pojmovna bliskost

U modelu MS obrazaca, koji smo odabrali kao uži teorijsko-metodološki okvir za pristupanje građi u ovome radu, ističe se uloga pojmovne bliskosti kao važna procesa koji paralelno s izvođenjem djeluje pri tvorbi riječi (v. Raffaelli 2017:378). Pojmovna se bliskost definira kao blizak ili izravan odnos između dvaju entiteta (Evans i Green 2006:311). Preciznije govoreći, pojmovna je bliskost proces gradbe značenja koji počiva na vezi koja postoji između dvaju ili više elemenata istoga okvira<sup>100</sup> (usp. Koch 1999:146), odnosno koji se temelji na izvanjezičnome znanju. Pripadnost elemenata istome okviru podrazumijeva asocijativni odnos među njima, odnosno činjenicu da jedan element priziva drugi. Kako ističe Raffaelli (2017:379), Blankov (2003) i Kochov (1999) pristup pojmovnoj bliskosti pokazuje da je riječ o procesu koji vrlo široko djeluje na gradbu značenja prilikom izvođenja, i to u unutarleksičkim i međuleksičkim odnosima. Kao bitnu dopunu njihovu pristupu, Raffaelli (2017:380) ističe razlikovanje uloge ili mjesta koji osnovni pojam zauzima u pojmovnoj strukturi izvedenice uvodeći pojmove *pojmovne usađenosti* (PU) i *pojmovne graničnosti* (PG). To, između ostaloga, opravdava Langackerovim (1987:159) načelom središnjosti koje je jedno od osnovnih načela

---

<sup>100</sup> Kako ističe Raffaelli (2017:378), Kochov (1999) pojam *okvira* otprilike odgovara Langackerovoj *domeni* ili Lakoffovu *idealiziranom kognitivnom modelu*. Iako neki autori ističu razlike među navedenim pojmovima, one za ovaj rad nisu važne pa također zadržavamo Kochov *okvir*.

enciklopedijske semantike jer se pomoću njega razdvajaju oni enciklopedijski podaci koji su neophodni za razumijevanje nekoga pojma od onih koji to nisu. PG i PU odnose se na pitanje realizacije pojmovne bliskosti u sprezi s tvorbom riječi (Raffaelli 2017). Točnije, riječ je o dvama tipovima realizacije pojmovne bliskosti s obzirom na ulogu koju osnovni pojam ima u novoleksikaliziranoj pojmovnoj strukturi. Kod pojmovne usađenosti uslijed tvorbe riječi osnovni pojam postaje neizostavan element nove pojmovne strukture, dok kod pojmovne graničnosti osnovni pojam postaje rubni element nove pojmovne strukture.

Sukladno podacima preliminarne analize u našoj građi veći dio imenica, glagola i pridjeva realizira pojmovnu usađenost (PU) u odnosu na osnovu iz koje su nastali. To znači da osnovni pojam uslijed prefiksacije prefiksima *sur-* i *sous-*, te *nad-* i *pod-* i dalje zadržava središnju ulogu u pojmovnoj strukturi izvedenice, bila ona imenica, glagol ili pridjev. Primjerice, kada je riječ o imenicama, uzmemo li imenicu *stolnjak* i njezinu izvedenicu *nadstolnjak*, prefigurirana izvedenica stoji u odnosu PU prema osnovnoj riječi jer osnovni pojam 'stolnjak' ima središnju ulogu u značenju izvedenice *nadstolnjak* budući da je *nadstolnjak* stolnjak koji se stavlja iznad (osnovnoga) stolnjaka, a iz enciklopedijskoga nam je znanja također poznato da je najčešće riječ o manjem, ukrasnom stolnjaku. Kada je riječ o glagolima, izvedenica *surconsommer1* 'prekomjerno što trošiti ili konzumirati' realizira PU u odnosu na osnovu *consommer* 'trošiti, konzumirati' jer pojam 'trošenja' odnosno 'konzumiranja' i dalje ima središnju ulogu u pojmovnoj strukturi izvedenice *surconsommer* koja se od osnovnoga glagola razlikuje po elementu 'ekscesivnost'. Naposljetku, kada je riječ o pridjevima, primjerice, francuski pridjev *sous-gonflé* '(o gumama) preslabo napuhan' realizira PU u odnosu na pridjev *gonflé* 'napuhan' jer 'napuhanost' i dalje ima središnju ulogu u pojmovnoj strukturi izvedenice. Razlika je između izvedenoga i osnovnoga pridjeva u značenjskom elementu 'insuficijentnost' koji se nalazi u izvedenici.

U manjem broju prefiguriranih izvedenica iz naše građe ostvaruje se pojmovna usađenost rubnijega tipa. Tako, primjerice, imenica *sous-secrétaire* 'podtajnik' označava osobu koja je hijerarhijski podređena tajniku (*secrétaire*), a u njezinoj pojmovnoj strukturi pojam 'tajnik' nema sasvim središnju ulogu, ali bi se pojam 'podtajnik' bez pojma 'tajnik' teško mogao definirati.

Kada je riječ o glagolima, u hrvatskih se glagola sukladno preliminarnoj analizi primjećuje veći postotak realizacije PG nego u francuskih. Jedan je takav primjer glagol *potpaliti2* 'nahuškati, izazvati'. U pojmovnoj strukturi toga izvedeno glagola paljenje vatre nema gotovo nikakvu ulogu, iako su 'izazivanje' i 'paljenje vatre' značenja povezana činjenicom da je značenje glagola *potpaliti2* motivirano metaforom UZROKOVANJE JE PALJENJE PREDMETA

(eng. CAUSATION IS LIGHTING AN OBJECT) (npr. Kövecses 2003: 88) na temelju koje se sukobi, svađe i sl. opojmljuju kao vatra koja se pali.

Nakon što smo u nekoliko prethodnih razdjela dali pregled polisemije, kao vrlo važnoga unutarleksičkoga odnosa za našu građu, iz strukturalističkoga i napose kognitivnolingvističkoga gledišta, u sljedećim ćemo se razdjelima baviti međuleksičkim odnosima koji postoje u našoj građi. Točnije, najprije ćemo se baviti taksonomskim odnosima, koji su neophodni za imensku građu, a zatim ćemo se osvrnuti i na odnose suprotnosti koji nam se zbog specifičnosti promatrane građe logično nameću. Točnije, budući da i sami prijedlozi *sous* i *sur* te *nad* i *pod*, kao i prefiksi koji su od njih nastali (*sous-*, *sur-*, *nad-* i *pod-*), stoje u odnosu značenjske suprotnosti, naša je hipoteza da će i dio leksema tvorenih navedenim prefiksima stajati u odnosu značenjske suprotnosti.

### 3.4.2 Taksonomski odnosi

Znamo li da se prefiksacijom najčešće ne mijenja kategorija osnovne riječi, odnosno da tim tvorbenim načinom nastaju endocentrične izvedenice (npr. Amiot 2004a), tj. izvedenice koje su hiponim osnovne riječi (npr. *sous-affluent* 'dosl. pod-pritok' vrsta je pritoka, odnosno 'pritok rijeke koja je i sama pritok drugoj rijeci'; *nadlak* je vrsta laka, tj. 'lak za nokte koji se nanosi na osnovni lak'), uviđamo zašto taksonomski odnosi imaju važnu ulogu u našoj građi. Taksonomski odnosi dosada nisu bili značajnije zastupljeni u radovima nastalima primjenom modela MS obrazaca (v. niže u nastavku), pa ih u tom smislu možemo promatrati kao određenu novinu ili metodološki dodatak modelu MS obrazaca koji proizlazi iz specifičnosti građe kojom se bavimo.

Taksonomije ili taksonomske leksičke hijerarhije (Cruse 1986:145) dio su svakoga prirodnog jezika (v. Lyons 1977:301) i odnose se na hijerarhijske značenjske odnose koji postoje među izvanjezičnim pojavnostima, ali također i među jezičnim elementima. Autori obično razlikuju *znanstvene* i *pučke* (ili *prirodne*) *taksonomije*, pri čemu su ove prve dijelom znanosti iz kojih su nastale, često sadrže brojno znanstveno nazivlje koje je prosječnom govorniku obično nepoznato i iscrpno opisuju područje (ili domenu) na koju se odnose. Pučke pak etimologije, koje su bile ekstenzivan predmet proučavanja napose antropološke lingvistike (Cruse 1986:145), nisu iscrpne, odnosno nemaju istu razinu specifičnosti u svim područjima zato što odražavaju način na koji prosječan govornik doživljava svijet (v. npr. Lyons 1977:297), odnosno zato što su odraz općih jezičnih i kognitivnih ograničenja (Cruse 1986:145).



Primjerice, dok u znanstvenim taksonomijama živih bića postoje brojne hijerarhijske razine poput *vrste*, *roda*, *porodice*, itd. pa sve do *carstva*, u pučkim taksonomijama obično postoji *osnovna razina* (npr. mačka), podređena, specifičnija razina (npr. *perzijska mačka*, *sijamska mačka*, *domaća mačka* i sl.), a sljedeća bi nadređena razina bila *sisavac*, što bi vjerojatno više bila kategorija iz znanstvene taksonomije, ili jednostavno *životinja*. Osnovna je razina taksonomija (v. npr. Cruse 1986:146) ujedno i najvažnija iz gledišta govornika jer se na njoj nalaze svakodnevni nazivi za pojavnosti iz svijeta koji nas okružuje<sup>101</sup>.

Govoreći o taksonomijama zapravo govorimo o odnosu nadređenosti ili podređenosti jednoga pojma drugomu (v. npr. Lyons 1977:291), točnije o odnosima hiperonimije i hiponimije. Valja odmah napomenuti da se odnosi hiponimije daleko češće javljaju među imenicama nego u drugim leksičkim kategorijama (Croft i Cruse 2004:142). Točnije, za organizaciju imenica najvažniji je značenjski odnos općenito odnos hiponimije (usp. Croft i Cruse 2004:142), kao u sljedećemu engleskom primjeru: *robin* 'crvendač' je hiponim imenice *bird* 'ptica' (Miller 1998:24). Odnos hiponimije toliko je temeljan za kategoriju imenica da ga nalazimo u gotovo svim rječničkim definicijama imenica (Miller 1998:25). Drugim riječima, čini se da je odnos homonimije toliko neodvojivo povezan s kategorijom imenica da o značenju većine imenica ne možemo ni razmišljati ne stavljajući ih u odnos s njima nadređenim imenskim pojmom. Tako, primjerice, *stol* definiramo kao komad *namještaja*, *sovu* kao *pticu* ili *životinju*, *liječnika* kao *čovjeka* koji liječi, i tako dalje.

I u našoj se imenskoj građi pokazalo da hiponimija ima presudnu ulogu. Štoviše, riječ je o posebnoj vrsti hiponimije u kojoj je velik dio imenica hiponim vlastite osnove, kao kod prefigirane imenice *sous-projet* 'podprojekt' koja je hiponim od osnove *projet* 'projekt' od koje je nastala, ili pak imenice *potkapa*, što je 'vrsta kape', itd., a što upućuje na složene odnose na relaciji prefiks – osnova. Hiponimija se u imenica iz naše građe ne može promatrati kao izoliran fenomen jer je blisko vezana uz endocentričnost (budući da egzocentrične izvedenice, kako je objašnjeno u teorijskome dijelu, nisu hiponimi svojih osnova), a povezana je i s realizacijom pojmovne bliskosti jer su izvedenice koje ostvaruju pojmovnu usađenost u odnosu na osnovni pojam ujedno i hiponimi svojih osnova.

Taksonomske odnose možemo prikazati na nekoliko primjera iz naše imenske građe: imenica *nadstolnjak*, koja se određuje kao manji stolnjak obično ukrasne funkcije koji se stavlja na veći stolnjak, pojmovno je podređena imenici *stolnjak*, odnosno njezin je *hiponim*, dok je *stolnjak* u ovome odnosu nadređeni pojam ili *hiperonim*; *surbottes* (fr. dosl. 'nadčizme') vrsta

---

<sup>101</sup> Leksemi koji čine osnovnu taksonomsku razinu obično su morfološki jednostavne ili netvorbene riječi koje nisu posuđene iz drugih jezika i ne temelje se na metaforičkim ekstenzijama (*ibid.*).

su obuće koja se nosi iznad druge obuće (čizama) radi zaštite, dakle *surbottes* je hiponim od *bottes*, koji je nadređeni pojam.

Unatoč činjenici da su taksonomski odnosi najčešće prisutni kod imenica, u našoj ih građi nalazimo i kod određenog broja glagola, ali i pridjeva. Tako su, primjerice, glagoli *survivre1* 'nadživjeti' i *potkopati1* 'iskopati prolaz ispod čega' hiponimi svojih osnova *vivre* 'živjeti', odnosno *kopati*, a pridjevi *surpeuplé* 'prenaseljen' i *podintelligentan* 'manje inteligentan' hiponimi svojih osnova *peuplé* 'naseljen' i *intelligentan*. Kod glagola je pitanje hiponimije najstroženije budući da u obzir valja uzeti i činjenicu da u našoj građi glagoli prosječno ostvaruju više značenja i od imenica i od pridjeva, stoga je često samo osnovno značenje izvedenoga glagola hiponim osnovnoga glagola. To je slučaj i spomenutoga glagola *potkopati1* jer uz njega se u našem korpusu ostvaruju još tri značenja: *potkopati2* 'podići s donje strane', *potkopati3* 'radeći podmuklo rušiti koga s položaja' i *potkopati4* 'poljuljati, ugroziti', od kojih je samo prvi (*potkopati1*) hiponim glagola *kopati*, dok ostala značenja semantički nemaju veze s 'kopanjem', već su metaforička proširenja.

Valja istaknuti činjenicu da brojni primjeri hiperonimije kakve nalazimo u našoj građi, a nekoliko smo ih netom spomenuli, čine specifičnu vrstu taksonomskih odnosa u kojima se hiperonimija kao izvanleksički odnos isprepliće s unutarleksičkim odnosima na relaciji prefiks-osnova. Točnije, u taksonomskim odnosima općenito, gdje je primjerice *labrador* hiponim od *pas*, a *pas* hiponim od *životinja*, često je riječ o nemotiviranim riječima u kojima ne postoje unutarleksički odnosi između sastavnih dijelova tvorenice. Međutim, upravo takvi odnosi postoje u našoj građi koja je sastavljena od prefigiranih leksema. Naime, u dijelu leksema iz naše građe, kao u primjerima *surblouse* 'zaštitna majica koja se nosi iznad druge odjeće', *nadstolnjak*, *survivre1* 'nadživjeti', *potkopati1* i *surpeuplé* 'prenaseljen' osnova je riječi hiperonim u odnosu na prefigiranu izvedenicu, a leksemi u kojima se javlja takav odnos čine endocentrične izvedenice (v. npr. Bauer 1983:30-31). Riječ je, dakle, o specifičnom odnosu hiponimije u kojem su prefigirani leksemi hiponimi vlastite osnove.

Hiponimija je, s druge strane, povezana s endocentričnošću budući da je endocentrična izvedenica hiponim svoje glave (Bloomfield 1951 [1933]:235). Većina su leksema u našoj građi endocentrične izvedenice, što je sukladno raširenim tvrdnjama o tomu da prefiksacijom u pravilu nastaju endocentrične izvedenice (npr. Iacobini 1999; Amiot 2006: 23; Bisetto i Scalise 2007:363). Pitanje egzocentričnosti ili endocentričnosti vezano je za pitanje morfološke glave i u literaturi se više veže uz složenice nego uz izvedenice. Glavu se može definirati kao najvažniji element koji svoja obilježja nameće cjelini, a neki autori smatraju da je svojstvo svake strukture to da sadrži *glavu* (Fábregas i Scalise 2012:57-58). Egzocentričnost je situacija

u kojoj nijedna od sastavnica riječi nije odgovorna za svojstva koja riječ pokazuje pa se smatra da egzocentrične riječi ne sadrže glavu poput tal. *porta-lettere* 'nosi–pisma; poštar' (*ibid.*), odnosno riječ je o tvorenicama bez glave (eng. *headless*) budući da one nisu hiponimi svoje osnove (Bauer 1983:30). Točnije, takve su složenice i izvedenice hiponimi neke neizražene semantičke glave: npr. eng. *highbrow* 'dosl. visoka obrva' nije vrsta obrve, nego osoba koja ima superioran intelektualni ukus, a *redskin* 'dosl. crvena koža' nije vrsta kože, već uvredljiv naziv za sjevernoameričkog indijanca, dok bi u oba navedena primjera hiperonim bio 'osoba'.

Ipak, i suprotno navedenim uobičajenim tvrdnjama o endocentričnosti tvorenica nastalih prefiksacijom, neke su od izvedenica u našoj građi egzocentrične, poput sljedećih: *nadnarednik* nije 'vrsta narednika', već osoba s vojnim činom koji je nadređen naredniku; *natpriroda* nije 'vrsta prirode', već baš suprotno, nešto što nadilazi prirodu; *surhomme* 'nadčovjek' i *nadžovjek* nisu vrsta čovjeka, već bića superiorna čovjeku. Takve imenice nisu hiponimi svojih osnova. Tih nekoliko primjera preuzetih iz preliminarne analize ukazuje na složene veze koji postoje između međuleksičkih taksonomskih odnosa i unutarleksičkih odnosa prefiksa prema osnovi, odnosno između hiperonimije (hiponimije) i endocentričnosti (egzocentričnosti) koje će se detaljnije obraditi u Analizi.

Postojanje glave u morfološki složenoj riječi podrazumijeva da je riječ o strukturi, odnosno da predmetna riječ ne predstavlja obično linearno ulančavanje elemenata među kojima vladaju ravnopravni odnosi, već da se jedan element ističe svojom privilegiranom ulogom (usp. Fábregas i Scalise 2012:49). Glava je upravo takva privilegirana jedinica unutar riječi koja nameće svoja obilježja riječi kao cjelini. Valja naglasiti (usp. Fábregas i Scalise 2012:50) da se takva analiza razlikuje od tradicionalnoga pristupa, u kojem se glava tumačila kao onaj element strukture koji može stajati samostalno i koji se ne može ukloniti iz strukture, a da to ne prouzroči neovjerenu konstrukciju. Suprotno tomu, danas se u morfologiji kao glavom riječi mogu smatrati i afiksi koji nikada ne mogu stajati samostalno, kao npr. sufiks *-ment* u eng. imenici *government* 'vlada'. U kognitivnoj se gramatici smatra da i prefiksi mogu biti glavom tvorenice (v. npr. Taylor 2002:274)<sup>102</sup>. Na kraju valja svakako istaći da je pitanje postojanja glave i endocentričnosti, odnosno egzocentričnosti vrlo složeno i izlazi iz okvira ovoga rada<sup>103</sup>, no bilo ga je nužno spomenuti zbog njegovih veza s hiponimijom koja je jedan od važnijih međuleksičkih odnosa koji postoje u našoj građi, napose imenskoj.

---

<sup>102</sup> Taylor (*ibid.*) to objašnjava na primjeru engleskih glagolskih parnjaka *eat* 'jesti' i *overeat* 'prejesti se', u kojemu prefiks modificira značenje osnove dodajući joj značenje 'prekomjerno', no ono što je važno da bismo ga smatrali glavom tvorenice jest činjenica da prefiks *over-* mijenja argumentnu strukturu osnovnoga glagola (*eat a meal* 'pojesti obrok') te on u tvorenici postaje neprijelazan (\**overeat a meal* 'prejesti obrok').

<sup>103</sup> Za raspravu o različitim pristupima egzocentričnosti v. npr. Scalise i dr. (2009).

Endocentričnost je u našoj građi usko vezana i za realizaciju pojmovne bliskosti (v. 2.5.1.2.), kako će biti rečeno u daljnjem tekstu. Točnije, brojne izvedenice iz naše građe koje su hiponimi svojih osnova (tj. osnovnih imenica, glagola i pridjeva iz kojih su nastali čistom prefiksacijom), od njih su pojmovno specifičniji, odnosno pripadaju podređenoj razini taksonomije, ali baš zbog činjenice da među takvim izvedenicama i njihovim osnovama postoji odnos hiponimije, postoji i velika uloga pojmovne usađenosti u gradbi značenja izvedenica. Preciznije govoreći, znamo li da su hiponimi pojmovno specifičniji od svojih hiperonima, značenje hiponima uključuje i značenje hiperonima (npr. *mačka* je vrsta *sisavca*, odnosno *životinje*; *surnom* 'nadimak' je vrsta *imena* (fr. *nom*); *nadstolnjak* je vrsta *stolnjaka*, itd.), pa iz toga logično slijedi da bi u pojmovnoj strukturi izvedenice osnovni pojam trebao imati središnju ulogu. U našoj je građi to doista i slučaj jer u pojmovnoj strukturi dijela izvedenica, napose imenskih, koje stoje u odnosu hiponimije prema svojoj osnovi osnovni pojam ima središnju ulogu, a izvedenica je samo specifičniji vid pojmovne strukture osnove. Drugim riječima, u takvim se izvedenicama realizira pojmovna usađenost (PU) u odnosu na osnovni pojam. Sve navedeno ukazuje na složene i isprepletene odnose između prefiksacije, hiponimije, endocentričnosti i pojmovne usađenosti koje postoje u našoj građi i koje će se proučiti u Analizi.

### 3.4.3 Odnosi suprotnosti

Odnosi suprotnosti<sup>104</sup> vežu se uz treću hipotezu iznesenu na početku ovoga rada sukladno kojoj dio prefiguriranih leksema stoji u odnosu značenjske suprotnosti. Sukladno podacima iz preliminarne analize točnije je da, osim leksema koji čine manji dio primjera značenjske suprotnosti, veći dio takvih primjera nalazimo kod prefiksanih i prijedložnih značenja.

Općenito govoreći, značenjski se odnosi suprotnosti nalaze među temeljnim odnosima koji se javljaju između elemenata leksika uz sinonimiju i taksonomske odnose (v. npr. Raffaelli 2015:216). U širem ih se smislu naziva *antonimijom*<sup>105</sup>, no u užem smislu antonimija je tehnički naziv samo za jedan specifičan odnos suprotnosti, kako će se precizirati u nastavku.

Iako bismo kao govornici intuitivno vjerojatno rekli da su suprotni pojmovi značenjski sasvim različiti (kao *živ* – *mrtav*; *topao* – *hladan*, *gore* – *dolje*, i sl.), to nije sasvim točno jer oni nužno podrazumijevaju i određene sličnosti (Lehmann i Martin-Berthet 2008:89), kao što

---

<sup>104</sup> O antonimiji općenito, a napose u engleskome i hrvatskom jeziku, detaljnije se može pronaći u radu Čulig Suknaić (2020).

<sup>105</sup> I u ovom će se radu rabiti naziv *antonimija* i njezine izvedenice za odnose značenjske suprotnosti općenito zbog sažetosti toga naziva.

su gotovo jednaka distribucija te slična čestotnost uporabe u konkretnu i prenesenu značenju (Šarić 2007:35). U strukturalističkim pojmovima antonimi su sememi koji sadrže barem jedan isti sem (Léon i Bhatt 2005:256; Lehmann i Martin-Berthet 2008:89). Valja također naglasiti da antonimi pripadaju istoj leksičkoj kategoriji.

Već su starogrčki filozofi uvidjeli da je razmišljanje u okviru odnosa suprotnosti odlika ljudskoga uma (usp. Čulig Suknaić 2020:13) jer se pri uporabi određene riječi često priziva njezin suprotni pojam. U strukturalističkoj se literaturi odnose suprotnosti tumači kao unutarjezične odnose koji su inherentni leksiku, no u poststrukturalističkoj se semantici pogled na odnose značenjske suprotnosti širi te se ističe da se oni ostvaruju i na razini uporabe, u kontekstu, odnosno da mogu biti pragmatički uvjetovani (v. Raffaelli 2015: 216).

Prema formalnoj klasifikaciji antonima (v. npr. Šarić 2007:83-97) oni se dijele u dvije velike podvrste<sup>106</sup>: *raznokorijenske* (fr. *antonymes lexicaux*, Lehmann i Martin-Berthet 2008:91) (npr. *sale* 'prljav' – *propre* 'čist'; *veseo* – *tužan*) i *istokorijenske* (*gramatičke* ili *afiksalne*) *antonime* (fr. *antonymes morphologiques*, Gaudin i Guespin 2000:186; Lehmann i Martin-Berthet 2008:91) (npr. *intelligent* 'inteligentan' – *inintelligent* 'neinteligentan'; *ljudski* – *neljudski*). U našoj su građi svi primjeri antonima istokorijenski, odnosno afiksalni antonimi jer nastaju prefiksacijom, kao npr. *nadnaslov* : *podnaslov*.

Zbog specifičnosti građe analizirane u ovome radu, u središtu je našeg interesa upravo tvorbeni antonimizacija, odnosno istokorijenski antonimi. Njihov drugi naziv, *afiksalni antonimi*, ukazuje na njihovu posebnost, odnosno činjenicu da se u njih suprotno značenje ne izražava korijenom riječi, već afiksanim morfemima (Šarić 2007:84), kao i na usku vezu između antonimije (semantike) i morfologije. Šarić (*ibid.*) ističe da su upravo prefiksi „[o]snovno (...) formalno sredstvo stvaranja istokorijenske antonimije“. Iako Šarić (2007:83) na temelju svoga opsežnog istraživanja ističe da pretežit broj antonima u hrvatskome čine raznokorijenski antonimi, Šipka (1989:141) navodi da je tvorba „produktivan faktor antonimizacije“.

Antonimija je naziv za heterogenu skupinu značenjskih pojava. Obično se razlikuju tri osnovna tipa odnosa značenjske suprotnosti<sup>107</sup> (Lyons 1977; Cruse 1986; Raffaelli 2015:218):

---

<sup>106</sup> Kao treću vrstu, koja nije važna za ovaj rad, Šarić (2007) navodi *enantiosemitu*, odnosno pojavu u kojoj se uspostavlja unutarleksička značenjska suprotnost, odnosno različita značenja polisemnoga leksema stoje u odnosu suprotnosti, a koja se izražava sintaktičkim i leksičkim sredstvima (kao npr. u složenicama *kupoprodaja* ili *realidealizam*).

<sup>107</sup> U nekih je autora ta podjela malo drukčija, pri čemu se razlike odnose na kategoriju direkionalne opozicije. Tako primjerice Gaudin i Guespin (2000:183-186), Šarić (2007) te Lehmann i Martin-Berthet (2008:89-93) kao tri osnovna tipa odnosa značenjske suprotnosti navode *komplementarnost* (fr. *antonymes contradictoires ou complémentaires*), *antonimiju u užem smislu* (*antonymes contraires ou gradables*) i *konverzivnost* (*konverziju*) (fr. *antonymes converses ou réciproques*).

*komplementarnost* (eng. *complementaries*), *antonimija u užem smislu* (eng. *antonyms*) i *direkcionalna opozicija*<sup>108</sup> (eng. *directional opposites*). Za našu je građu najvažniji odnos direkcionalne opozicije (usp. Čulig Suknaić 2020:31-32; 85-87; 102-103).

Najjednostavnije je očitovanje odnosa direkcionalne opozicije u svakodnevnoj pojavi kretanja tijela u suprotnim smjerovima (Cruse 1986:223). Naime, neki parovi leksema svojim osnovnim značenjima označuju suprotne smjerove – npr. *north* 'sjever' : *south* 'jug', *up* 'gore': *down* 'dolje', *forwards* 'unaprijed': *backwards* 'unazad'. Cruse (*ibid.*) naglašava da se svaki smjer udaljavanja od osnovne točke mora definirati ili u odnosu na drugu referentnu točku ili pak u odnosu na orijentaciju ili kretanje nekoga entiteta. Tako, primjerice, eng. *up* 'gore' i *down* 'dolje' možemo definirati u odnosu na drugu referentnu točku kao 'odmičući se od središta zemlje' i 'prema središtu zemlje', iako ih je psihološki vjerojatnije definirati u odnosu na smjer sile koja sprječava tijela od padanja jer se na taj način daje kognitivna prednost riječi *up*<sup>109</sup> 'gore' (1986:224).

Prijedlozi koji označuju suprotne prostorne odnose poput *nad* i *pod* Tyler i Evans (2003:109) nazivaju *kontrastnim partnerima*<sup>110</sup>. Za prijedloge *sur* i *sous* ne može se reći da su u pravom smislu riječi kontrastni partneri jer *sur* uvijek podrazumijeva kontakt između trajektora i orijentira, dok kod prijedloga *sous* to nije slučaj. Za razliku od toga para, hrvatski prijedlozi *nad* i *pod* oba se mogu rabiti i u prostornim scenarijima s kontaktom između TR i OR i bez njega, a razlikuju se – u prostornim značenjima – samo po smještenosti iznad, odnosno ispod orijentira. Matovac (2017:236) ističe da se o „zrcalno suprotnim značenjima“ može govoriti samo u kontekstu prototipnih prostornih značenja, za razliku od apstraktnijih značenja, koja „nikada nisu potpuno zrcalno ustrojena“. Na temelju preliminarne analize pokazalo se da je i u našoj građi tako kod nekih prostornih značenja kao, primjerice, sljedećih: 'iznad' (npr. *vijadukt nad rijekom*) : 'ispod' (npr. *u gradu pod Biokovom*), 's gornje strane' (npr. *gravures sur cuivre* 'gravure na bakru'; *prekršaj nad vratarom*) : 's donje strane' (*la baguette sous le bras* 'baget ispod ruke'; *časnik (...) pod širokim šeširom*). Kada je pak riječ o apstraktnijim značenjima, te će se tvrdnje ispitati u analizi, no već sada na temelju uvida u preliminarnu analizu i literaturu znamo da su neka od prijedložnih značenja, koja se nužno ostvaruju u

---

<sup>108</sup> Samo ukratko, *komplementarnost* je odnos u kojem se oponirani pojmovi međusobno isključuju (npr. *otvoren* : *zatvoren*) i negacija jednog pojma automatski implicira drugi pojam. Antonimija (u užem smislu) odnosi se na lekseme, uglavnom pridjeve, koji podrazumijevaju implicitno stupnjevanje i u kojem se članovi antonimskog para nalaze na dvama suprotnim krajevima skale između kojih postoje i međustupnjevi (npr. *riche* 'bogat' : *pauvre* 'siromašan'; *topao* : *hladan*).

<sup>109</sup> O ovoj će prednosti (eng. *primacy*) ili prvenstvu još dosta biti riječi u nastavku prije svega u kontekstu metaforičkih proširenja osnovnih značenja promatranih prefikasa i prijedloga, odnosno metaforičkih preslikavanja na okomitij osi.

<sup>110</sup> Hrvatski je naziv engleskoga pojma *contrast partners* preuzet od Matovca (2017:236).

konstrukcijama koje uključuju i glagol ili imenicu, zaista pravi suprotni pojmovi, poput značenja 'kontrola' prijedloga *sur* i *nad* (npr. *la réglementation en vigueur sur les usages numériques* 'postojeća regulativa o digitalnoj uporabi'; *ingerencija nad* (...) *biranjem ravnatelja*) i 'nedostatak kontrole' prijedloga *sous*, odnosno *pod* (npr. *Les négociations menées sous l'égide de l'ancien secrétaire général de l'ONU, Kofi Annan* 'Pregovori između različitih sukobljenih stranaka pod egidom Kofija Annana, nekadašnjega glavnog tajnika UN-a.'; *bio je pod istragom*).

Cruse (1986:226-239) navodi više vrsta odnosa značenjske suprotnosti koji spadaju pod direkcionalnu opoziciju, od kojih su za ovaj rad najvažnije *reverzija* i *konverzija* (*konverzivnost*) (eng. *converseness*). *Reverzivni antonimi* (eng. *reversives*) izražavaju kretanje ili promjenu, dakle dinamične odnose, u suprotnim smjerovima. U toj se skupini nalazi određen broj parova koji izriču prostorne odnose, koji su pojmovno najjednostavniji, ali njihov je broj prilično ograničen: *rise* 'dići se': *fall* 'spustiti se', *enter* 'ući' : *leave* 'izaći'. Najveći broj takvih parova izražava suprotne smjerove na apstraktniji način. Dvije su velike vrste reverzivnih antonima: 1) glagoli koji izražavaju promjenu između dvaju određenih stanja, kao npr. *appear* 'pojavit se': *disappear* 'nestati', *tie* 'zavezati': *untie* 'odvezati', *screw* 'zašarafiti': *unscrew* 'odšarafiti'; 2) glagoli koji uključuju ne apsolutna, već relativna stanja, kao npr. *widen* 'proširiti': *narrow* 'suziti'; *accelerate* 'ubrzati': *decelerate* 'usporiti'; *heat* 'zagrijati': *cool* 'ohladiti'. Primjeri reverzije iz naše građe jesu sljedeći: *surviver* 'preupravljati': *sous-virer* 'podupravljati', *nadletjeti* : *podletjeti*. Riječ je o svega dva para pa je zbog toga među leksemima koji stoje u odnosu značenjske suprotnosti veća uloga konverzivnosti, koju ćemo opisati u nastavku.

*Konverzivni antonimi*<sup>111</sup> (eng. *converses*) izražavaju odnos između dvaju entiteta specificirajući smjer jednoga u odnosu na drugi na određenoj osi. Prototipne slučajeve takvoga odnosa Cruse (1986:231) ilustrira sljedećim primjerima: *A is above B* 'A je iznad B' ili *B is below A* 'B je ispod A' te *A is in front of B* 'A je ispred B' i *B is behind A* 'B je iza A'. Uz dva navedena Cruse navodi još jedan primjer konverzivnih antonima: *before* 'prije': *after* 'kasnije' i dodaje da se ovaj odnos može prepoznati na temelju činjenice da se zamjenom jednoga člana para drugim u nekoj rečenici nova rečenica može učiniti logički ekvivalentnom prvoj zamjenom dvaju imenskih argumenata. Prototipni primjeri konverzivnosti iz naše građe su sljedeći: *sous-titrer* 'podsloviti' : *surtitrer* 'dodati tekst s objašnjenjem ili prijevodom iznad scene u kazalištu ili operi', *nathodnik* : *pothodnik*, *nadnaslov* : *podnaslov* i *nadlak* : *podlak*. Riječ je, dakle, o parovima leksema, i to isključivo imenica, koji izražavaju konkretno prostorno značenje pri

---

<sup>111</sup> Hrvatski su nazivi *konverzivnost* i *konverzivni antonimi* preuzeti iz Šarić (2007).

čemu jedna imenica označava smještenost na prostorno višem, a druga na prostorno nižem položaju. Tako je, primjerice, *nadlak* 'lak za nokte koji se nanosi na osnovni s ciljem da poveća sjaj nokta i sl.', a *podlak* 'lak za nokte koji služi kao baza, a na koji se zatim nanosi drugi lak'.

Iako je konverzivnost primarno prostorni odnos, ona ipak nije ograničena samo na prostornu domenu (Cruse 1986:231). Neprostoni se slučajevi konverzivnosti obično mogu tumačiti kao analoška ili metaforička proširenja prostornih pojmova. Cruse daje sljedeći primjer: *ancestor* 'predak': *descendant* 'potomak', pri čemu je *A is an ancestor of B* 'A je predak od B' logički ekvivalentno tvrdnji *B is a descendant of A* 'B je potomak od A' ako zamislimo liniju na kojoj bi *predak* bio iznad A, a *potomak* ispod njega, dakako na temelju metafore VRIJEME JE PROSTOR prema kojoj se u ovome slučaju prošlost opojmljuje kao gore, a budućnost kao dolje. Kao druge primjere odnosa konverzivnosti Cruse (1986:232) navodi: *above* 'iznad' : *below* 'ispod'; *sell* 'prodati': *buy* 'kupiti'; *guest* 'gost' : *host* 'domaćin' i *teacher* 'učitelj' : *pupil* 'učenik'.

U našoj se građi javlja prilično velik broj leksema apstraktnijih značenja temeljenih na osi GORE – DOLJE, odnosno u najvećem broju slučajeva na orijentacijskim metaforama baziranim na spomenutoj osi, koji stoje u odnosu konverzivnosti. Evo nekoliko primjera prema leksičkim kategorijama:

- 1) imenice: *suractivité* 'veća aktivnost od uobičajene' : *sous-activité* 'manja aktivnost', *surdensité* 'prekomjerna gustoća' : *sous-densité* 'premala gustoća', *sureffectif* 'višak radne snage' : *sous-effectif* 'nedostatak radne snage', *nadnarednik* : *podnarednik*, *nadsvijest* 'viša svijest' : *podsvijest* 'ono što je trenutno nedostupno svijesti', *nadzapovjednik* 'osoba nadređena zapovjedniku' : *podzapovjednik* 'osoba podređena zapovjedniku'
- 2) pridjevi: *surhumain* 'koji je iznad razine čovjeka, nadljudski': *sous-humain* 'koji je ispod razine čovjeka',
- 3) glagoli: *suréquiper* 'pretjerano snabdjeti čime' : *sous-équiper* 'nedovoljno čime opskrbiti', *surpeupler* 'prekomjerno napučiti' : *sous-peupler* 'nedovoljno napučiti'.

Najveći se broj takvih primjera „proširene konverzivnosti“ može pronaći u francuskih imenica kojima se izražavaju značenja 'previše' : 'nedovoljno', koja se poput značenja ostalih leksema navedenih pod 1), 2) i 3) temelje na orijentacijskim metaforama koje proizlaze iz sheme GORE – DOLJE poput VIŠE JE GORE, MANJE JE DOLJE, KONTROLA JE GORE, NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE, itd. Tako, primjerice, imenica *sureffectif* 'višak radne snage' funkcionira kao suprotni parnjak imenice *sous-effectif* 'nedostatak radne snage', pri čemu se značenje i jedne i druge temelji na orijentacijskoj metafori KOLIČINA JE PODIZANJE NA OKOMITOJ OSI (eng.



QUANTITY IS VERTICAL ELEVATION) prema kojoj se manje količine opojmljuju kao niže na okomitoj osi, a veće kao smještene više na toj istoj osi.

Pored samih leksema koji stoje u odnosu značenjske suprotnosti poput netom opisanih, valja istaći da se u našoj građi javljaju i prefiksalna značenja koja sama funkcioniraju kao suprotni pojmovi. Riječ je, primjerice, o konkretnim prostornim značenjima 'iznad' – 'ispod' koji se ne mogu pronaći u leksemima iz naše građe izuzev u spomenutim parovima *nathodnik* : *pothodnik* i *nadnaslov* : *podnaslov* jer se ostvaruju s različitim leksemima koji ne funkcioniraju kao istokorijenski ili afiksalni antonimi. Drugi su primjeri takvih parova, primjerice: 'kontaktna supralokalnost' (npr. *sursol* 'površina tla'; *nadsloj* 'sloj koji se nalazi iznad čega') : 'kontaktna sublokalnost' (npr. *sous-sol2* 'suteren'; *podstuknja* 'donja stuknja'), 'eksczesivnost' (npr. *surpollution* 'prekomjerno zagađenje') : 'insuficijentnost' (*sous-peuplement* 'nedovoljna napučenost'), 'nadređenost' (*surarbitre* 'glavni arbitar'; *nadvlada* 'vlada nadređena drugim vladama') : 'podređenost' (npr. *sous-direction* 'uprava podređena drugoj upravi'; *podmaršal* 'čin ispod maršala'). Kada govorimo o značenjskoj suprotnosti prefiksalnih značenja, referiramo se na činjenicu da, primjerice, postoji imenica *surpollution* 'preveliko zagađenje', ali u korpusu nismo pronašli imenicu *\*sous-pollution* 'premalo/nedovoljno zagađenje', a najvjerojatnije je da takva imenica i nije leksikalizirana zbog činjenice da se danas u svijetu, zbog sve većeg problema zagađenosti, uvijek govori o preveliku zagađenju kao nečemu vrlo negativnom, dok je pojam „nedovoljnog zagađenja“, zapravo, prilično besmislen jer većini je ljudi cilj da zagađenja bude što manje. Iako, dakle, ne postoje parnjaci poput *surpollution* : *\*sous-pollution*, postoje brojni leksemi u kojima se ostvaruju značenjski suprotna prefiksalna značenja 'eksczesivnost': 'inuficijentnost', kao u navedenim dvama primjerima. Jednako tako, u hrvatskome je leksikalizirana imenica *podstuknja* u kojoj prefiks *pod-* ostvaruje značenje 's donje strane', no u korpusu nije pronađena imenica *\*nadsuknja*<sup>112</sup>. Ipak, u našoj građi nalaze se drugi leksemi u kojima se ostvaruju prefiksalna značenja 's gornje strane' i 's donje strane', koja predstavljaju antonimni par.

Nakon što smo kritički promotрили teorijske pristupe odnosima značenjske suprotnosti, u sljedećim se razdjelima bavimo taksonomskim paradigmatskim odnosima koji se također javljaju u dijelu naše građe.

---

<sup>112</sup> <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44736>

#### 4 METODOLOGIJA ANALIZE

Kao što je prethodno već naglašeno, u ovom se radu jezična građa promatra polazeći od francuskoga jezika prema hrvatskome, što podrazumijeva da se prvo dobiva uvid u francuski kao romanski jezik siromašnije morfologije, a potom se dobivena saznanja supostavljaju podacima proizašlima iz analize građe hrvatskoga jezika, kao slavenskog jezika bogatije morfologije. Za ovo je poglavlje o metodologiji ponajprije važno istaknuti da se u radu građa obrađuje kontrastivno, polazeći od francuskog prema hrvatskome. Drugim riječima, kao polazište za analizu uzimaju se odabrani francuski prefiksi i prijedlozi (*sur-* i *sous-* te *sur* i *sous*) da bi se analizirale pravilnosti u gradbi dijela leksika koji nastaje upravo tim elementima, a potom se promatra kako se ponašaju njima značenjski i funkcionalno bliski hrvatski prefiksi i prijedlozi (*nad-* i *pod-* te *nad* i *pod*).

Kontrastivne analize općenito govoreći omogućuju „lakše uočavanje različitosti, ali i put do sustavnije obrade samih tih različitosti koje zatim rasvjetljavaju (u još većoj mjeri) gramatičke pojavnosti samih jezika koje kontrastiramo“ (Žic Fuchs 2009:14). Dok su ranije u lingvistici kontrastivne studije uglavnom bile posvećene fonetici i gramatici, s pojavom digitalnih korpusa otvorile su se mogućnosti i za sustavno kontrastivno proučavanje leksika (Lefer i Cartoni 2011:86-87). Iako se može reći da danas postoji kontrastivna leksikologija kao punopravno područje unutar lingvistike, to nije slučaj s kontrastivnim proučavanjem tvorbe riječi (*ibid.*). Zbog toga je jedan od prinosa ovoga rada upravo rasvjetljavanje pojava koje se tiču tvorbe riječi (u dvama proučavanim jezicima) iz kontrastivne perspektive.

Pored činjenice da se u radu zauzima kontrastivni pristup, on je također sinkronijski, odnosno promatraju se tvorenice nastale čistom prefiksacijom i prijedlozi od kojih su te tvorenice nastale u suvremenome francuskom i hrvatskom jeziku. Ipak, budući da strogih granica između sinkronije i dijakronije nema, odnosno da između njih postoje dinamični odnosi (npr. Raffaelli 2009), dijakronijsku razinu ne možemo sasvim izostaviti i zanemariti jer je u pojedinim trenucima njezin doprinos važan za razumijevanje tvorbe leksema koje analiziramo. Primjerice, čini se da je za tvorbu nekih hrvatskih glagola poput *podučiti* bio važan utjecaj njemačkoga (< *unterrichten* 'podučiti', Matasović, privatna komunikacija), odnosno taj bi glagol mogao biti proizvod kalkiranja. I Klajn (2002:9) naglašava da u tvorbi riječi valja usvojiti gledište koje uzima uvide iz dijakronije jer se tvorba riječi „po samoj svojoj prirodi bavi

procesima i rezultatima tih procesa“<sup>113</sup>. Uostalom, isprepletenost tvorbe riječi s procesom leksikalizacije još je jedan dokaz u prilog njezinoj dinamičnosti koja izlazi iz okvira stroga sinkronijskog promatranja.

U radu također građu analiziramo na sintagmatskoj i paradigmatškoj razini. Preciznije govoreći, svaki se prefigurirani leksem najprije razmatra unutar granica same riječi u suodnosima prefiksa i osnove tako da se na temelju uporaba posvjedočenih u korpusu u sintagmatskom okruženju određuju prefiksna značenja. Za glagole i pridjeve koje navodimo u analizi daje se i uži kontekst u kojima se javljaju, dok kod imenica to nismo smatrali potrebnim zbog činjenice da su one pojmovno samostalnije od glagola i pridjeva. Važnost sintagmatskih odnosa valja posebno istaknuti za promatrane prijedloge budući da su oni, za razliku od prefikasa, samostalne riječi, odnosno leksemi, i da je njihovo značenje nemoguće promatrati izvan sintaktičkih konstrukcija u kojima se javljaju. Kada je riječ o paradigmatškoj razini, u radu se analiziraju međuleksički odnosi koji se u njoj javljaju, i to taksonomski odnosi (ponajprije kod imenica) i odnosi značenjske suprotnosti.

#### 4.1 Prikupljanje primarnih jezičnih podataka

Već smo nekoliko puta istaknuli da se ovaj rad temelji na analizi jezične uporabe, što je metodološka nužnost u tzv. uporabnim modelima kojima pripada i kognitivna lingvistika. Točnije, u kognitivnoj su lingvistici općenito empirijske metode istraživanja sveprožimajuće i daleko zastupljenije od introspekcije i sličnih postupaka (Geeraerts 2006:34). Preciznije govoreći, u analizi ćemo polaziti od jezične građe i na temelju uvida u pravilnosti koje ondje zamijetimo donositi općenitije zaključke o leksičkome ustroju dijela francuskoga, odnosno hrvatskoga leksika koji proučavamo. Drugim riječima, građu za ovaj rad prikupili smo na temelju tzv. korpusno utemeljenog pristupa (eng. *corpus-based approach*,<sup>114</sup> Biber (2010:162-163)), koji je komplementaran s odabranim teorijskim okvirom, a na temelju analitičkih uvida u navedenu građu cilj nam je predložiti i neke nove uvide na teorijskoj razini. U sljedećem razdjelu valja nešto više reći o korpusima koje smo izabrali za ovaj rad i načinu njihova pretraživanja.

---

<sup>113</sup> Štoviše, Klajn (2002:8-9) navodi da je pogled na tvorbu riječi u srpskom i „srpskohrvatskom“ jeziku bio naglašeno dijakronijski sve do objave Babićeve *Tvorbe* (1986).

<sup>114</sup> Za razliku od toga pristupa, drugi vodeći pristup u korpusnim istraživanjima, tzv. korpusom vođeni pristup (eng. *corpus-driven approach*), više je induktivne naravi i podrazumijeva da jezični konstrukti proizlaze iz same korpusne analize, uz minimalne apriorne teorijske pretpostavke.

#### 4.1.1 Korpusi

Uporaba velikih računalno pretraživih jezičnih korpusa posljednjih je godina jedno od najprisutnijih metodoloških pristupa ne samo u kvantitativnim istraživanjima<sup>115</sup>, već i u kvalitativnima (usp. Evison 2010:132). Osim toga, budući da prema našim saznanjima postoji tek manji broj istraživanja prefikasa temeljenih na analizi velikih računalno pretraživih korpusa koji omogućuju sveobuhvatniji uvid u jezičnu uporabu, i to posebno u kontekstu prefiksacije imenica i pridjeva, koji su slabije istraženi od prefigiranih glagola, jedan je od ciljeva ovoga rada provesti istraživanje francuskih i hrvatskih prefikasa upravo na takvim korpusima.

U skladu s uporabnim pristupom, primarni podaci, odnosno jezična građa koja se analizira u ovom radu, prikupljeni su pomoću mrežnih ili internetskih korpusa frWaC i hrWaC<sup>116</sup>. Odmah valja naglasiti da je riječ o korpusima koji nisu sasvim usporedivi<sup>117</sup>, što bi bila idealna situacija za kontrastivno istraživanje, ali su prema našim saznanjima jedini korpusi sličnih obilježja koji omogućuju kontrastiranje francuskoga i hrvatskog jezika na veliku uzorku. frWaC je prema našim saznanjima ujedno i najveći slobodno dostupan francuski jednojezični korpus napravljen u svrhu istraživanja<sup>118</sup> (v. i Wissner 2014:47), a hrWaC je brojem pojavnica najveći postojeći korpus hrvatskoga jezika. Oba su korpusa dio međunarodne inicijative Wacky! u okviru koje je skupina lingvista i informacijskih tehnologa<sup>119</sup> izradila nemalen broj korpusa, među kojima su i oni za jezike poput engleskog, njemačkog, talijanskog i sl. Korpusi frWaC i hrWaC morfosintaktički su označeni i lematizirani, ali pojavnice u njima nisu

---

<sup>115</sup> Nisu svi jezikoslovni pristupi skloni uporabi korpusa. Primjerice, u generativnoj se gramatici smatralo da je, budući da je jezična kompetencija govornika neograničena, tj. da govornici mogu stvarati neograničen broj rečenica, svaki opis jezika koji se temelji na korpusima neprikladan ili isprazan (usp. Lepshcy 1972:135). Drugim riječima, u tom se teorijsko-metodološkom okviru općenito smatra da za analizu jezične kompetencije nijedan popis nije adekvatan budući da je jezik jedna od kompetencija uma, a ne sustav navika u ponašanju. Ipak, danas su generativni lingvisti sve više zainteresirani za empirijska pitanja i uporabu korpusnih podataka (Lüdeling i Kytö 2008: viii).

<sup>116</sup> U radu smo se služili verzijom hrWaC 2.2 koja sadrži gotovo 1.4 milijardu pojavnica. frWaC sadrži oko 1.6 milijardu pojavnica. Podaci su preuzeti s poveznica: [http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/corp\\_info?corpname=hrwac](http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/corp_info?corpname=hrwac) i [http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/corp\\_info?corpname=frwac](http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/corp_info?corpname=frwac) u siječnju 2019. godine.

<sup>117</sup> U korpusnoj lingvistici valja prije svega razlikovati *usporedne* (*paralelne*) *korpuse* od *usporedivih korpusa*. Usporedni su korpusi sastavljeni od (velikog broja) tekstova na jednome ili više jezika i njihovih prijevoda i zbog svoje se naravi napose rabe u kontrastivnim, traduktološkim i terminološkim istraživanjima. Usporedivi su korpusi pak bliski ili slični svojom veličinom i građom (Kenning 2010; v. i Tadić 2003:39).

<sup>118</sup> Odnedavno je dostupan još i veći mrežni korpus francuskog jezika, tzv. *frTenTen*, no on ne bi bio primjenjiv na istraživanje u ovome radu budući da još uvijek ne postoji hrvatski korpus koji bi mu veličinom bio usporediv.

<sup>119</sup> Službena je internetska stranica inicijative <http://wacky.sslmit.unibo.it/doku.php?id=corpora>.

rašćlanjene na morfeme<sup>120</sup>. Drugim riječima, iz korpusa nam nije bilo moguće automatski prikupiti lekseme prefigurane ciljanim prefiksima, već smo do rezultata mogli doći jedino prikupljanjem glagola, imenica i pridjeva koji počinju grafičkim nizovima *sus*, *sur* i *sous* te *nad*, *nat*, *pod* i *pot*, nakon čega je dobivene rezultate valjalo pročitati ručno.

Kao donju granicu čestotnosti postavili smo brojku od 10 pojavnica, što je uobičajeno u korpusno utemeljenim jezikoslovnim istraživanjima.<sup>121</sup> Takvim se pragom čestotnosti mogu obuhvatiti visokofrekventni, ali i niskofrekventni leksemi, a poznato je da obje te skupine imaju svoju važnost u lingvističkim istraživanjima. Primjerice, riječi koje se pojavljuju s velikom čestotnošću u korpusima pisanoga i govornog jezika obično se lakše procesiraju i usvajaju se ranije (Bentz i sur. 2017:1). Kada je specifičnije riječ o čestotnosti u proučavanju tvorbe, Baayen (2001:145) je, primjerice, pokazao da visokofrekventne njemačke tvorenice sa sufiksom *-heid* imaju različita obilježja od niskofrekventnih tvorenica s istim sufiksom.

Budući da je jezična građa za ovaj rad prikupljena pomoću dvaju mrežnih korpusa koji preuzimaju podatke iz ciljanih internetskih domena – vršne domene *.fr*, odnosno *.hr* – valja imati na umu da je riječ o vrlo heterogenoj skupini tekstnih vrsta i funkcionalnih stilova u kojima se ne pojavljuje samo standardni jezični izričaj, već i supstandardne uporabe, ali i vulgarijizmi, riječi iz stranih jezika i sl. Samim time jasno je da se zbog naravi korpusa u ovome radu ne istražuju nužno standardni francuski i hrvatski jezik, već suvremeni francuski i hrvatski jezik općenito, odnosno u njemu se prvenstveno svaki od tih dvaju jezika opisuje kao sustav, a ne kao standard (usp. Silić i Pranjaković 2007:375). Zauzimanjem deskriptivnoga, a ne preskriptivnog stajališta, zastupa se mišljenje da u jezičnom sustavu nema nepravilnosti, već da on „funkcionira isključivo kao pravilnost“ (*ibid.*).

Dio prefiguriranih riječi obrađenih u ovome radu koje smo prema ranije spomenutim kriterijima izvadili iz korpusa ne nalazi se u rječnicima. Riječ je prije svega o elementima koji čine nazivlje posebnih jezika i koje bi se vjerojatno moglo pronaći u specijaliziranim rječnicima i pojmovnicima. Neki autori (npr. Amiot 1997) čak iz svojih analiza izbacuju lekseme koji nisu dio općega jezika ili poznatijih posebnih jezika struka zbog činjenice da im je značenje takvih elemenata kao nestručnjacima slabije poznato. Mi, međutim, smatramo da je takav metodološki postupak teško opravdati, a osim toga takvim bi se postupkom u našem slučaju izgubio jedan

---

<sup>120</sup> O sličnim poteškoćama glede pročišćavanja korpusnih podataka iz korpusa hrWaC govori Matovac (2013:166) vezano za svoje istraživanje hrvatskih glagola prefiguriranih prefiksom *s-*.

<sup>121</sup> Neki autori uzimaju i veći prag čestotnosti, npr. 15 potvrda (usp. Klobučar Srbić 2008:40). U frazeologiji može biti iznimaka te se kao donja granica čestotnosti uzimaju i manji brojevi pojavnica, primjerice 4 ili 5, no takav je postupak metodološki opravdan činjenicom da su frazemi ili višerječne jezične jedinice općenito manje prisutne u korpusima kao cjelini.

dio građe na kojoj temeljimo svoju analizu. To se posebno odnosi na imensku građu u oba jezika, u kojoj se nalazi određen broj leksema iz specijaliziranih jezika kao primjerice geografski naziv *sous-bassin* 'podsliv', pravni *podnajam* ili računarski *sur-apprentissage* 'preučenje'. Ipak, valja napomenuti da se, unatoč analiziranju svih takvih leksema koji se u korpusu javljaju s čestotnošću od 10 pojava ili više, tek manji dio njih spominje u tekstu rada baš zbog činjenice da su značenjski manje prozirni i poznati prosječnome govorniku te je njihov prinos analizi općega jezika zanemariv, dok se ostali mogu pronaći na kraju rada u Prilozima.

Unatoč bogatstvu leksičkih varijacija koje nalazimo u mrežnim korpusima, takva vrsta korpusa u određenim aspektima može biti ograničenija od nemrežnih budući da, primjerice, ne obuhvaćaju nužno književnoumjetničke tekstove, odnosno nisu nužno reprezentativni za jezik u cjelini (usp. Klojučar Srbić (2008:40)). Ta nam činjenica, međutim, u ovome radu manje važna jer proučavamo prefigurane lekseme, i to tvorene prefiksima od kojih neki nisu među najproduktivnijima, kako će biti objašnjeno u daljnjim razdjelima, stoga nam uporaba književnoumjetničkih korpusa vjerojatno ne bi dala bitne drukčije uvide od mrežnih korpusa.

Općenito govoreći svakako valja naglasiti da idealan korpus ne postoji<sup>122</sup> (usp. Raffaelli 2009:182). Unatoč tomu, zahvaljujući iscrpnosti korpusa frWaC i hrWaC te pomoćnim funkcijama koje usavršuju pretragu (npr. *Frequency-lemma*, kojom se čestotnost statistički iskazuje na razini leme kao jedinice višeg reda od oblika riječi, ili *Shuffle*, što je vrlo važna korpusna funkcija kojom se za bilo koju pretraživanu pojavu izlistavaju rezultati po nasumičnom redosljedju), mišljenja smo da su navedena dva korpusa opravdan izbor u istraživanju poput ovoga, tim više što je pouzdanost mrežnih korpusa već potvrđena nekim prethodnim istraživanjima<sup>123</sup>.

#### 4.1.2 Korpusna pretraga

U ovome ćemo razdjelu objasniti na koji smo način iz korpusa ekscerpirali prefikse i prijedloge koji čine analiziranu građu.

---

<sup>122</sup> Greimas (1986: 143-144) zagovara uporabu korpusa u semantici i smatra da korpus mora zadovoljiti tri uvjeta: reprezentativnost, iscrpnost i homogenost (v. i Tadić 2003:87-91). Pritom naglašava da je korpus uvijek djelomičan, ali može biti reprezentativan. Iscrpnost podrazumijeva da postoji adekvatnost između modela koji nastojimo izgraditi i ukupnosti elemenata implicitno prisutnih u korpusu. Homogenost se pak odnosi na nejezične varijable koje reguliraju sadržaj korpusa (dijakronijske, dobne i slične varijacije).

<sup>123</sup> Primjerice, usporedbom korpusa *BNC* i *ukWaC* te korpusa dnevnika *la Repubblica* i *itwaC* utvrđeno je da je u korpusima koji su dio inicijative WaCky prisutna daleko veća raznolikost imenica, glagola i pridjeva, i to i u smislu apsolutnog broja vrsta i vrsta koje se javljaju s barem 20 pojava (Baroni i dr. 2009:9-10).

#### 4.1.2.1 Prefiksi

Za potrebe ovoga rada korpusna je građa dobivena ciljanim pretragama pomoću regularnih naredaba ili izraza poznatih pod nazivom *jezik za korpusne upite* ili *CQL* (eng. *Corpus Query Language*). Kao upite za pojedine prefikse i pregled leksema u kojima se pojavljuju koristili smo se regularnim izrazima sljedećega tipa:

```
[word="sur.*"] containing [tag="N.*"]
```

```
[word="nad.*"] containing [tag="A.*"]
```

```
[word="pod.*"] containing [tag="V.*"]
```

pri čemu su se izrazi razlikovali po traženom prefiksu (koji je pretraživan i za alomorfne oblike), a kojima su se tražile sve riječi koje počinju grafičkim nizovima *sur/nad/pod* kojima je dodijeljena morfosintaktička oznaka imenice, glagola ili pridjeva.

Dobivene korpusne izliste potom smo obrađivali pomoćnom funkcijom *Frequency*, uz odabir leme kao atributa, čime smo postigli da se iz korpusnih podataka za svaki promatrani jezični element generiraju frekvencijske liste poput ove u prilogu:

<u>lemma</u>	<u>Freq</u>	
<u>P</u>   <u>N</u> podržavati	87,292	
<u>P</u>   <u>N</u> podnijeti	77,173	
<u>P</u>   <u>N</u> podići	76,126	
<u>P</u>   <u>N</u> podijeliti	71,127	
<u>P</u>   <u>N</u> podsjećati	66,019	
<u>P</u>   <u>N</u> podsjetiti	65,628	
<u>P</u>   <u>N</u> podržati	55,952	
<u>P</u>   <u>N</u> podrazumijevati	43,328	
<u>P</u>   <u>N</u> poduzeti	41,929	
<u>P</u>   <u>N</u> podnositi	38,712	
<u>P</u>   <u>N</u> podizati	30,715	
<u>P</u>   <u>N</u> podupirati	25,411	
<u>P</u>   <u>N</u> poduzimati	17,612	
<u>P</u>   <u>N</u> podignuti	13,468	
<u>P</u>   <u>N</u> poduprijeti	11,814	
<u>P</u>   <u>N</u> podariti	9,890	
<u>P</u>   <u>N</u> podesiti	9,668	
<u>P</u>   <u>N</u> podmiriti	9,471	
<u>P</u>   <u>N</u> podučavati	8,406	
<u>P</u>   <u>N</u> podlijegati	8,077	
<u>P</u>   <u>N</u> podvrgnuti	6,532	
<u>P</u>   <u>N</u> podbaciti	5,792	
<u>P</u>   <u>N</u> podcjenjivati	5,546	

Prikaz 6: Frekvencija lista glagolskih oblika koji počinju grafičkim nizom *pod*

Drugim riječima, odabirom se navedenih funkcija dobije popis svih lema (tj. u ovome konkretnom slučaju glagola u infinitivu prefigiranih s *pod-*) prema njihovoj čestotnosti. Uz svaku lemu navedena je brojka koja označuje broj njezinih pojavnica u korpusu. Na temelju takvih smo frekvencijskih popisa daljnjom obradom došli do konačnoga popisa leksema za svrhe našeg istraživanja.

Nakon prikupljanja neobrađenih izlista lema iz korpusa zbog ranije spomenutoga specifičnog metodološkog problema valjalo je pročistiti popise ručnim uklanjanjem različitih vrsta pogrešaka, koje smo pronašli među korpusnim rezultatima<sup>124</sup> (poput višestrukih unosa istog leksema, unosa sa zatipcima i sl.). U korpusnim smo rezultatima naišli i na određen broj leksema kojima su netočno dodijeljene morfosintaktičke oznake: primjerice, oblik

<sup>124</sup> Valja imati na umu da u svakome korpusu postoji određena margina pogrešaka (eng. *error margin*), odnosno prostor u kojem treba računati na činjenicu da automatski označivači vrsta riječi ne rade sa stopostotnom točnošću. Primjerice, POS označivač CLAWS, koji se razvija za engleski jezik od osamdesetih godina i rabi za označavanje britanskoga nacionalnog korpusa (BNC), postiže točnost od 96-97%. Podaci preuzeti sa stranice <http://ucrel.lancs.ac.uk/claws/> u siječnju 2019.



*nadobudnosti* hrWaC je svrstao među glagole vjerojatno smatrajući završetak *-ti* infinitivnim oblikom umjesto genitivnim nastavkom jednine ž. r.

Iz korpusa su, nadalje, uklonjeni leksemi koji pripadaju drugim idiomima južnoslavenske jezične grane: srbizmi (npr. *poduhvat*, *podpredsednik*, *podsticaj*, *podgrevati*), slovenizmi (npr. *nadaljevati*), kao i regionalizmi (*podsićati*, *potoniti*, *nadolijati*, *nadožuntati*), od kojih neki nisu ni primjeri izravne prefiksacije već drugih tvorbenih procesa.

Jedna je metodološka specifičnost dodatno opteretila ručno ispravljanje korpusnih rezultata, a riječ je o našoj odluci da u radu analiziramo isključivo lekseme nastale neposrednom ili „čistom“ prefiksacijom, a o kojoj se detaljnije govori u prethodnim poglavljima. Smatramo da je takva metodološka odluka opravdana budući da nam je primarni interes u ovom radu uvid u morfosemantički potencijal prefiksacije u izgradnji leksika, što bi uzimanjem u obzir i drugih tvorbenih procesa bilo pomučeno prinosom ostalih jezičnih elemenata koji također sudjeluju u gradbi takvih tvorenica. Sukladno tomu valjalo je, na temelju uvida u leksikografske priručnike, iz korpusnih popisa ukloniti sve lekseme nastale drugim tvorbenim obrascima, poput leksema *surfaçage*, *nadvratnik* i *nadvodni*. Nadalje, u korpusnim se izlistima lema nalazio prilično velik broj tzv. pseudoprefigiranih riječi (Heide i dr. 2010: 377), odnosno riječi koje ne sadrže ciljane prefikse već samo njima formalno istovjetne grafičke nizove (poput riječi *podatak* <po- + dati>, *nadoplaiti* <na- + doplaiti>, *surdité* <klas. lat. *surditas*> 'gluhoća'), a koje je također valjalo ručno ukloniti.

Poseban su problem u fazi pročišćavanja korpusnih popisa predstavljali vidski parnjaci hrvatskih glagola. Za rješavanje smo toga problema odlučili zadržati samo svršeni oblik glagola kada, sukladno leksikografskim podacima, između dvaju oblika osim vidske razlike nije bilo dodatnih značenjskih razlika. Primjerice, u korpusu se u glagolskoj građi javljaju i *nadilaziti* i *nadići*, a budući da prema podacima HJP-a među njima nema značenjske razlike osim one vidske, zadržali smo samo leksem *nadići*, kako je već prethodno objašnjeno.

Kako je ranije spomenuto (v. 1.3.1.3.), i u kategoriji francuskih pridjeva naišli smo na poteškoće. Naime, u korpusnim se rezultatima u kategoriji pridjeva nalazio oveći broj participa, npr. *sous-informé* 'nedovoljno informiran', *surchauffé* 'pregrijan', *sous-représenté* 'podzastupljen' i sl. Taj metodološki problem ukazuje na tijesne veze između određenog dijela francuskih pridjeva i glagola iz kojih su nastali. Uvidom u uporabu svakoga participa pojedinačno u korpusu, promatrali smo kako se ponaša, tj. rabi li se češće kao glagol ili kao pridjev, ili pak i kao glagol i kao pridjev. Za svaki od navedenih slučajeva trebalo je biti barem 10 pojavnica kako bi se particip svrstao u određenu skupinu. Sukladno odabranom pristupu, odnosno prema podacima dobivenima iz korpusne građe, participe smo podijelili u dvije

kategorije koje čine kontinuum, a u koje se elementi smještaju prema sljedećim karakteristikama:

- 1) glagoli koji imaju naglašeniju uporabu kao participi prošli, nego u ostalim oblicima;
- 2) glagoli koji se rabe i kao participi i u ostalim oblicima glagolske fleksije<sup>125</sup>.

U prvu bi skupinu, primjerice, spadao oblik *sous-administré* 'u kojemu nedostaje administrativnog osoblja' koji se u korpusu rabi samo u pridjevskoj ulozi, dok se glagol *sous-administrer* uopće ne javlja<sup>126</sup>, stoga smo ga pridodali kategoriji pridjeva kao i sve slične slučajeve. Predstavnike smo druge skupine, koji čine najveći dio glagola analiziranih u našem radu, ostavili i u kategoriji glagola i u kategoriji participia. U objema smo skupinama kao minimalan broj pojavnica za svrstavanje u bilo koju od navedenih kategorija uzimali brojku od 10 potvrda.

Spomenimo ovdje i specifičnost imenske građe koja se odnosi na činjenicu da među imenicama prikupljenima iz korpusa nezanemariv dio čine nazivi koji tvore strukovno nazivlje grana znanosti poput medicine, fizike, matematike, elektrotehnike, računarstva, filozofije i dr., primjerice: *nadstruja*, *nathvat*, *nadred*, *podkritičan*, *surcreusement*, *sous-algèbre*. Budući da se ovaj rad ne bavi terminologijom, takvi nam elementi nisu u fokusu istraživanja i analize. Ipak, i oni čine dio naše građe, naročito imenske, i njihov se iscrpan popis nalazi na kraju rada u Prilozima<sup>127</sup>. Brojnost imenica tvorenih prefiksima *sur-* i *sous-*, odnosno *nad-* i *pod-* koje pripadaju strukovnim jezicima svjedoči o velikoj produktivnosti koju ti prefiksi imaju u leksikalizaciji strukovnoga nazivlja u obama jezicima i koju bi svakako trebalo detaljnije istražiti u daljnjim radovima.

Opisanim se postupkom iz korpusa dobilo 990 leksema sa sljedećom distribucijom prema kategorijama:

Tablica 2: Pregled broja leksema prema kategorijama

	<b>IMENICE</b>	<b>GLAGOLI</b>	<b>PRIDJEVI</b>
<i>sous-</i>	318	20	37
<i>sur-</i>	176	95	57

<sup>125</sup> Zahvaljujem akademiku Ranku Matasoviću na ljubaznom savjetu glede klasificiranja participia.

<sup>126</sup> Ipak, na internetu se može pronaći.

<sup>127</sup> Elementima nazivlja odredili smo značenja na temelju jednojezičnih rječnika, ako ih je ondje bilo moguće naći, ali i uz pomoć stručnjaka iz pojedinih područja, budući da je uobičajeno da na znanstvenome proučavanju strukovnoga nazivlja zajednički rade jezikoslovci i stručnjaci pojedinih struka (v. npr. Bratanić i Ostroški Anić 2015:59).

<i>nad-</i>	58	38	18
<i>pod-</i>	200	111	14
<i>Ukupno</i>	752	264	126
<b>Sveukupno: 1142</b>			

U sljedećim ćemo razdjelima pojasniti metodologiju kojom smo se služili kako bismo analizirali prijedloge *sur*, *sous*, *nad* i *pod*.

#### 4.1.2.2 Prijedlozi

Prilikom prikupljanja primarnih podataka vezanih za prijedloge služili smo se istim korpusima kao i za prikupljanje prefigiranih leksema, tj. korpusima frWaC i hrWaC. U slučaju prikupljanja prijedloga javilo se pitanje homonimije triju promatranih prijedloga (*sous*, *sur* i *pod*) s trima frekventnim leksemima (*sous* 'novci'; *sur* 'kiselost' (voće); *pod* 'donja, ob. vodoravna površina prostorije po kojoj se hoda'), zbog čega smo u tim slučajevima korpusnu pretragu precizirali zadavanjem vrste riječi pomoću sljedećih naredaba:

[word="sous.\*"] containing [tag="S.\*"]

[word="sur.\*"] containing [tag="S.\*"]

[word="pod.\*"] containing [tag="S.\*"]

kojom se pretražuju sve riječi oblika *sous*, *sur* i *pod* koje imaju funkciju prijedloga (S).

Budući da su prijedlozi samostalne riječi i visokofrekventni jezični elementi, opisanom smo korpusnom pretragom dobili velik broj rečenica koji smo iz praktičnih razloga ograničili na tisuću. Točnije, za svaki smo prijedlog pomoću korpusne funkcije *Shuffle*, kojom se iz cjeline korpusnih rezultata izvlači tisuću nasumično odabranih, analizirali tisuću rečenica u kojima se javljaju. Smatramo da je riječ o reprezentativnom uzorku za analizu prijedloga prije svega zbog činjenice da je dobiven razmatranjem tisuću nepovezanih rečenica, čime se smanjuje mogućnost povlačenja većeg broja rečenica grupiranih prema istome izvoru i sl.

Kada je riječ o čestotnosti prijedloga, sljedeći su podaci prikupljeni iz korpusa frWaC i hrWaC<sup>128</sup>:

<sup>128</sup> Podaci prikupljeni u kolovozu 2019.

Tablica 3: Čestotnost prijedloga *sous*, *sur*, *nad* i *pod* u korpusima frWaC i hrWaC

	<i>sous</i>	<i>sur</i>	<i>nad</i>	<i>pod</i>
broj pojavnica	<b>952,353</b>	<b>8,470,533</b>	<b>229,091</b>	<b>784,760</b>
čestoća na milijun pojavnica	590.35	5,250.74	163.9	561.44

Iz navedenih je podataka razvidno da je riječ o vrlo frekventnim jezičnim elementima<sup>129</sup> u oba jezika. Zanimljivo je primijetiti vrlo visoku čestotnost prijedloga *sur*. Iako nam to nije predmet analize u ovome radu, jedan od mogućih razloga takve čestotnosti zasigurno se nalazi u činjenici da prijedlog *sur* ima više homonima, poput pridjeva *sûr* 'siguran', koji se rabi u vrlo čestom izrazu *Bien sûr* 'Naravno', a u grafiji se razlikuje od prijedloga samo po cirkonfiksnu.

#### 4.2 Kontekstna analiza

Kontekstna je analiza dio enciklopedijskoga pristupa značenju u kojemu se naglašava neodvojivost rječničkoga znanja od enciklopedijskoga, ili tzv. znanja o svijetu. Mnogi strukturalisti kontekst su ostavljali po strani ponajviše zbog činjenice da zadire u ono izvanjezično, no bilo je i drugih, poput Martineta i Kleibera, koji su ga smatrali vrlo važnim za analizu značenja leksema (Raffaelli 2015:147).

Upravo se enciklopedijski pristup značenju zauzima u poststrukturalističkoj semantici, odnosno u kognitivnoj gramatici i konstrukcijskim graamatikama, u kojima se smatra da se značenje leksema uvijek treba promatrati u odnosu na njegovu uporabu u jezičnome okruženju ili konstrukcijama u kojima se javlja, i danas je praktički nezaobilazan u jezičnim istraživanjima (Raffaelli 2015:149-150;169). Usvajanjem takvoga pristupa jezičnim pojavama negira se promatranje jezika izdvojeno od njegove uporabe (Raffaelli 2015:151).

Kontekstnu analizu u ovome radu primjenjujemo u njezinu širokome shvaćanju (usp. Raffaelli 2015:150) kao analizu značenja promatranih prefigiranih leksema i prijedloga u uporabi i u kontekstu, za što se služimo primjerima iz korpusa hrWaC i frWaC. Drugim riječima, u skladu s ranije definiranim teorijskim okvirom promatranjem prefigiranih leksema i prijedloga u kontekstima u kojima se ostvaruju želimo doći do uvida i zaključaka o njihovome ponašanju, a potom i o procesima koji sudjeluju u gradbi leksika dvaju jezika koje promatramo.

<sup>129</sup> Brojka od 100 pojavnica na milijun riječi obično se uzima kao donji prag visokofrekventnih riječi.

U nastavku ćemo više reći o samoj morfosemantičkoj analizi kojom pristupamo prefigiranim leksemima.

### 4.3 Morfosemantička analiza

Središnja je tema koja se obrađuje u ovome radu značenjska analiza prefikasa i prijedloga koji čine odabranu građu. U ovome će se razdjelu stoga objasniti kako je ta analiza provedena. Riječ je o detaljnoj morfosemantičkoj analizi promatranih prefigiranih leksema i prijedloga u okviru modela morfosemantičkih obrazaca koji počiva na sprezi strukturalizma i kognitivne lingvistike, a detaljno je opisan u prethodnim poglavljima rada. Korpusna se građa promatra prema kategorijama, odnosno posebno imenice, glagoli i pridjevi te prijedlozi, pri čemu se uvijek kreće od francuskoga prema hrvatskom. Na kraju analize daje se pregled odnosa koji postoje između formalno i značenjski bliskih prefikasa i prijedloga.

#### 4.3.1 Prefiksi

Nakon što su iz korpusa izvučeni svi leksemi tvoreni prefiksima *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-* s čestotnošću od 10 ili više pojavnica, oni su potom grupirani prema značenjskim domenama (usp. Langacker 1987; Taylor 2002:192-195) kojima pripadaju. Nazivi i karakteristike domena za imenice su i glagole preuzeti iz prinstonskog WordNeta (PWN)<sup>130</sup> jer je riječ o jednoj od najpoznatijih leksičkih baza podataka koja djeluje kao svojevrsan model u leksičkim istraživanjima. Domene smo uveli u analizu prije svega radi veće preglednosti, budući da u radu obrađujemo gotovo tisuću leksema, ali također zbog činjenice da one ukazuju na veliku različitost leksičkih područja koja se obogaćuju prefiksacijom pomoću promatranih prefikasa. U nastavku donosimo pregled naziva i opisa domena koje se javljaju u radu<sup>131</sup>:

Tablica 4: Popis domena preuzetih iz PWN-a i njihovih opisa

	Domena	Sadržaj
--	--------	---------

<sup>130</sup> Na sljedećoj je poveznici <http://wordnetweb.princeton.edu/perl/webwn> dostupna baza iz koje se pretraživanjem ciljanih leksema (na engleskome jeziku) dobiva pregled njegovih značenja i domena kojima pripada. Tako su upravo leksemi u ovome radu dijeljeni u domene.

<sup>131</sup> Taj je popis dostupan na sljedećoj poveznici: <https://wordnet.princeton.edu/documentation/lexnames5wn>.

IMENICE		
1.	Radnja	Imenice koje označuju radnje ili aktivnosti
2.	Životinja	Imenice koje označuju životinje
3.	Predmet	Imenice koje označuju predmete koje je napravio čovjek
4.	Atribut	Imenice koje označuju attribute osoba i predmeta
5.	Tijelo	Imenice koje označuju dijelove tijela
6.	Spoznaja	Imenice koje označuju kognitivne procese i sadržaje
7.	Komunikacija	Imenice koje označuju komunikacijske procese i sadržaje
8.	Događaj	Imenice koje označuju prirodne događaje
9.	Emocije	Imenice koje označuju emocije
10.	Skupina	Imenice koje označuju skupine ljudi ili predmeta
11.	Lokacija	Imenice koje označuju prostorni položaj
12.	Osoba	Imenice koje označuju ljude
13.	Prirodna pojava	Imenice koje označuju prirodne pojave
14.	Posjedovanje	Imenice koje označuju posjedovanje i prijenos posjeda
15.	Proces	Imenice koje označuju prirodne procese
16.	Količina	Imenice koje označuju količine i mjerne jedinice
17.	Oblik	Imenice koje označuju dvo- i trodimenzionalne oblike
18.	Stanje	Imenice koje označuju stabilna stanja
19.	Vrijeme	Imenice koje označuju vrijeme i vremenske odnose
GLAGOLI		
1.	Tijelo	Glagoli uređivanja, odijevanja i brige za tijelo
2.	Promjena	Glagoli kojima se izražava veličina, promjena u temperaturi i sl.
3.	Spoznaja	Glagoli mišljenja, prosuđivanja, analiziranja, sumnjanja
4.	Komunikacija	Glagoli govorenja, pitanja, naređivanja, pjevanja
5.	Natjecanje	Glagoli koji se odnose na borbu ili sportske aktivnosti
6.	Potrošnja	Glagoli jedenja i pjenja
7.	Kontakt	Glagoli dodirivanja, udaranja, vezanja, kopanja
8.	Stvaranje	Glagoli koji se odnose na šivanje, pečenje, slikanje i glumu

9.	Emocije	Glagoli osjećanja
10.	Kretanje	Glagoli hodanja, letenja, plivanja
11.	Percepcija	Glagoli koji izražavaju gledanje, čujenje i osjećanje
12.	Posjedovanje	Glagoli kupovanja, prodavanja, posjedovanja
13.	Društvo	Glagoli koji izražavaju političke i društvene aktivnosti i događaje
14.	Stativno	Glagoli bivanja, imanja i prostornih odnosa
15.	Vrijeme	Glagoli kojima se izražava atmosfersko vrijeme (kiša, snijeg, itd.)

U Tablici 4 ne javljaju se pridjevi zbog toga što se oni i u PWN-u jednostavno dijele u dvije skupine: odnosne i participske pridjeve. Takva je podjela suviše općenita i nema neposredne koristi za ovaj rad, stoga nije zadržana. Detaljniju smo značenjsku podjelu pridjeva na domene pronašli u njemačkoj inačici PWN-a, tzv. GermaNetu (Hamp i Heldweg 1997) i ona dobro odgovara našoj građi. Popis domena donosimo u nastavku također u tabličnom obliku radi preglednosti<sup>132</sup>.

Tablica 5: Popis pridjevskih domena preuzetih iz GermaNeta i njihovih opisa

PRIDJEVI	
DOMENA	SADRŽAJ
Percepcija	Pridjevi koji se odnose na svjetlinu, boju, zvuk, okus, miris i kvalitetu površine
Prostor	Pridjevi koji se odnose na dimenziju, smjer, smještaj, podrijetlo, razmještenost u prostoru, oblik i postojanje
Materija	Pridjevi koji se odnose na sastav, stanje, stabilnost, konzistenciju, zrelost, vlažnost, čistoću, težinu, temperaturu te fizikalna i kemijska svojstva

<sup>132</sup> Podjela pridjeva u GermaNetu organizirana je u 16 značenjskih klasa, a preuzeta je iz rada Hundsnurschera i Spletta (1982). Popis značenjskih klasa preuzeli smo sa sljedeće poveznice: <https://uni-tuebingen.de/en/faculties/faculty-of-humanities/departments/modern-languages/department-of-linguistics/chairs/general-and-computational-linguistics/ressources/lexica/germanet/description/adjectives/> (siječanj 2021.).

Raspoloženje	Pridjevi koji se odnose na osjećaje i poticaje
Intelekt	Pridjevi koji se odnose na inteligenciju, pozornost, znanje i iskustvo
Ponašanje	Pridjevi koji se odnose na ponašanje, karakter, vještine, simpatičnost i nagnuća
Društvo	Pridjevi koji se odnose na društveni status, institucije, politiku, religiju, države, pokrajine i sl.
Odnos	Pridjevi koji se odnose na izvjesnost, važnost, učinkovitost, utrošak energije, funkcioniranje, sigurnost, poredak, točnost, potpunost, uzrok, referenciju i sl.
Količina	Pridjevi koji se odnose na broj, količinu, troškove i sl.
Opće	Pridjevi koji se odnose na usporedbe, norme, procjene i sl.
Temporalnost	Pridjevi koji se odnose na vrijeme, brzinu, dob, uobičajenost i sl.

U sljedećem je koraku analize svakome leksemu određeno značenje na temelju korpusa, a potom i jednojezičnih rječnika – TLFi-ja<sup>133</sup> za francuski i HJP-a<sup>134</sup> za hrvatski. Pritom je bilo nesrazmjera jer su se u nekim slučajevima u rječniku navodila značenja koja u korpusu ne postoje, i obratno, no sukladno zauzetom pristupu temeljenom na korpusu, u analizi smo zadržali samo značenja koja se javljaju u korpusu, i to sa čestotnošću od minimalno 10 pojavnica. To ujedno znači da su sva ostala značenja, koja se u korpusu javljaju u manje od 10 primjera, zanemarena. Kod polisemnih je leksema, kojih ima mnogo, osobito kod glagola, u analizu uključeno svako značenje koje se ostvaruje barem 10 puta u korpusu. Polisemne smo lekseme bilježili obrojčavanjem njihovih pojedinih značenja: primjerice, glagol *surélever* javlja se s dvama značenjima, *surélever1* 'staviti na viši položaj' (npr. *Dormez en surélevant légèrement vos jambes* 'Spavajte lagano podignutih nogu') i *surélever2* 'nadograditi' (npr. *Les écuries ont été surélevées et le magasin transformé en restaurant* 'Konušnjice su povišene, a skladište je pretvoreno u restoran').

Nakon popisivanja svih značenja leksema usredotočit ćemo se na značenje prefiksa promatranjem unutarleksičkih odnosa između značenja osnove i tvorenice (v. i Bauer i Valera 2015). Pritom ćemo se, kako smo ranije naveli, voditi stavom da svaki oblik u jeziku – pa tako

<sup>133</sup> Riječ je o elektroničkoj verziji rječnika Trésor de la langue française (TLF), rječnika francuskoga jezika 19. i 20. st. koji sadrži 100,000 riječi i pruža vrlo detaljan uvid u leksik s brojnim primjerima, etimologijom, podacima o frazeologiji itd. Rječnik je dostupan putem sljedeće poveznice: <http://atilf.atilf.fr/>.

<sup>134</sup> Hrvatski rječnički portal rječnička je baza koja se sastoji od 116,516 osnovnih riječi (natuknica), a dostupna je putem sljedeće poveznice: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=main>.



i prefiks – ima neko značenje, koliko god shematično ono bilo. Prilikom analiziranja prefigiranih leksema došla je do izražaja teza o preklapanju značenja Jande i sur. (2013) prema kojoj je nemoguće „do kraja“ i „bez ostatka“ značenje prefiksa odijeliti od značenja osnove. Nadalje, značenje prefiksa i osnove ne pridodaju se jednostavno jedno drugome kao što, primjerice, dva predmeta stavljanjem jedno pored drugoga tvore cjelinu, već u procesu prefiksacije dolazi do stvaranja konstrukcije općeg tipa [[Pref] [X]<sub>osnova</sub>]<sub>N/V/Adj</sub>. Upravo je ponašanje takvih konstrukcija jedno od temeljnih pitanja u ovome radu.

Jedna je od temeljnih pretpostavki ovoga rada kojom pristupamo građi ta da su prefiksi polisemni morfemi strukturirani kao radijalne kategorije oko prototipnoga, prostornog značenja (usp. Janda 1986; Lakoff 1987; Šarić 2014). Budući da se uvidom u građu pokazalo da je značajan broj prefiksálnih značenja apstraktnije naravi, dok tek manji dio čine konkretna prostorna značenja, u skladu s ciljevima ovoga rada bilo je nužno analizirati i mehanizme na temelju kojih takva apstraktnija značenja nastaju. Zbog toga se za svaku skupinu leksema u analizi prvo navode konkretna prostorna značenja koja prefiks u njima ostvaruje, a potom i apstraktnija značenja, uz analiziranje mehanizama koji to omogućuju, a najčešće je riječ o metafori i, u manjoj mjeri, pojmovnoj bliskosti. Takav je detaljan uvid u složene odnose tvorbe riječi i semantike jedno od slabije istraženih područja jezikoslovlja, kako je ranije rečeno, ali i jedan od temeljnih elemenata za dubinsko razumijevanje ustroja leksika nekoga jezika (usp. Raffaelli 2015:284) i načela njegove izgradnje. Takav uvid u sprege semantike i tvorbe riječi tema je o kojoj dosada nije opširnije pisano i ujedno je i jedan od osnovnih prinosa ovoga rada.

Pored samih prefiksálnih značenja kao jednog od važnih elemenata analize, u radu nas je također zanimalo kako prefiksacija djeluje na pojedine leksičke kategorije. Zbog toga se svaka leksička kategorija promatra u skladu sa svojim specifičnim sintaktičko-značenjskim obilježjima. Na taj se način želi dobiti uvid u specifičnosti izgradnje leksika u sprezi sa leksičkim kategorijama. O tome će se više reći u narednim razdjelima posvećenima pojedinim leksičkim kategorijama.

U sljedećim će se razdjelima, kako je maločas navedeno, dati pregled specifičnih obilježja svake od promatranih leksičkih kategorija u našoj građi na koje utječe prefiksacija.

#### 4.3.2 Prijedlozi

Nakon analiziranja prefigiranih leksema najzad ćemo se usredotočiti na prijedloge od kojih su nastali – *sur*, *sous*, *nad* i *pod*. Uz prijedloge je vezana druga hipoteza ovoga rada, sukladno

kojoj oni zbog svojih funkcionalnih obilježja, tj. pojavljivanja u širem sintaktičkom okviru, ostvaruju više značenja od bliskoznačnih prefikasa. Neki autori, međutim, poput Monterminija (2008:34), iznose drukčiji stav, smatrajući da su značenja koja prijedlozi mogu izricati ograničenija od značenja koja mogu imati njima formalno bliski prefiksi. Valja reći da Montermini (2008) svoje mišljenje ne iznosi na temelju istraživanja na konkretnim jezičnim činjenicama, već samo impresionistički, odnosno bez provjere u analizi.

Iz analize je jasno proizašla činjenica da na prijedloge snažno djeluju konstrukcije u kojima se javljaju i da bi se o njihovu značenju vrlo teško moglo govoriti izolirano, izvan tih konstrukcija. Zbog te činjenice prijedložna značenja promatrat će se upravo unutar konstrukcija koje tvore, a u kojima su najvažniji elementi imenice ili glagoli. Najčešće su konstrukcije u promatranom korpusu prijedložno-imenske (odnosno u hrvatskome slučaju prijedložno-padežne), glagolsko-prijedložne i imensko-prijedložne. Kontekstna analiza prijedloga omogućit će detaljan uvid u značenje prijedloga unutar sintaktičkoga okruženja u kojemu se javljaju kao neophodnoga za ostvarivanje prijedložnih značenja. Primjerice, kod značenja 'kontrola' koje prijedlog *pod* ostvaruje u prijedložno-padežnoj konstrukciji *pod*+instrumental, ne može se javiti bilo koja imenica kao npr. *tanjur*, *šuma*, *špangica* i sl., već je najčešće riječ o imenicama kojima se označava neka vrsta kontrole poput *kontrola*, *nadzor*, *paska*, *autoritet*, *istraga* i sl. I kada je riječ o padežnom kodiranju (za hrvatski dio građe), u navedenoj se konstrukciji *pod*+instrumental ne može rabiti bilo koji padež, već je to instrumental kojim se kodira ekvidistanca (sukladno shemi PARALELIZMA), tj. jednaka udaljenost trajektora i orijentira koja se tijekom trajanja scenarija ne mijenja jer onaj tko ima kontrolu cijelo je vrijeme „jači“ i metaforički ostaje na istom položaju iznad orijentira (usp. Belaj i Tanacković Faletar 2014:496-500). Ipak, valja napomenuti da se u promatranom korpusu i pored upravo opisanih izraza ili spojeva koji se po definiciji ubrajaju u slobodne, prijedlozi ponekad javljaju i kao dio tzv. složenih prijedložnih sveza<sup>135</sup>.

U hrvatskome dijelu građe uz prijedloge veliku ulogu u ostvarivanju značenja cijele konstrukcije imaju i padeži, čiju će se ulogu također analizirati kako bi se utvrdilo postoje li pravilnosti u uporabi akuzativa, odnosno instrumentala, kao dvaju mogućih padeža koji se javljaju uz prijedloge *nad* i *pod*.

---

<sup>135</sup> Prema podjeli Matas Ivanković (2016) riječ je o jezičnim elementima poput frazema (npr. *avoir la tête sur les épaules* 'dosl. imati glavu na ramenima, biti priseban, hladne glave'; *prodavati muda pod bubrege*), imena mjesta (npr. *Neuilly-sur-Seine*), regiranih prijedloga (v. Katunar 2015) (npr. npr. *tomber sur* 'dosl. pasti na' sa značenjem 'naći na što, slučajno susresti', *reposer sur* 'dosl. odmarati se na; temeljiti se na', *podvući pod* 'svrstati u koju kategoriju' itd.), i elemenata nazivlja (npr. *médicament sous brevet* 'patentirani lijek', *pod anestezijom*) koji sadrže jedan od promatranih prijedloga. Ipak, takvi elementi izlaze iz okvira ovoga rada i stoga su izostavljeni iz analize, no svakako bi ih valjalo istražiti u daljnjim radovima.

#### **4.4 Usporedba prefikasa i prijedloga**

Nakon što smo u prethodnome razdjelu iznijeli način na koji ćemo pristupiti analizi prijedloga, treba još dodati da ćemo nakon morfosemantičke analize prefikasa i prijedloga usporediti te dvije vrste jezičnih elemenata. To se veže uz drugu hipotezu ovoga rada prema kojoj očekujemo da će prijedlozi zbog pojavljivanja u širem sintaktičkom okviru ostvarivati značenja koja su ne samo različita od prefiksálnih, već i mnogobrojnija.

Na kraju ovoga poglavlja u kojemu smo izložili pojedinosti o metodologiji kojom ćemo se služiti prilikom analiziranja građe, te nakon što smo u prethodnim poglavljima detaljno opisali jezične elemente i pojave koje ćemo promatrati uz opisivanje teorijskoga okvira koji smatramo najprikladnijim za pristup našoj građi sa svim njezinim specifičnostima, slijedi opežno poglavlje posvećeno izlaganju same analize građe, počevši od prefiguriranih leksema i nastavljajući s prijedlozima, da bismo na kraju dali pregled odnosa tih dviju vrsta elemenata.

## 5 ANALIZA ODABRANIH JEZIČNIH ELEMENATA

U ovome dijelu rada donosimo analizu imenica, pridjeva i glagola koji čine našu građu sukladno načelima koja su prethodno detaljno opisana u Metodologiji. Analiza koja je prikazana u nastavku podijeljena je prema leksičkim kategorijama, odnosno prvo donosimo imenice, zatim pridjeve, a potom glagole, koji su podijeljeni u značenjske domene. Unutar značenjskih domena navedena su sva značenja koja u njima prefiksi ostvaruju. Napomenimo još jednom da je svaka polisemna riječ u dijelovima koji slijede prikazana u obliku *riječ1* i *riječ2* (odnosno *riječ3* itd.) ako u korpusu ostvaruje dva (ili više) značenja u najmanje deset primjera. Valja također napomenuti da smo u analizi koja slijedi u tekstu nastojali izdvojiti lekseme koji su najreprezentativniji za svoju skupinu, dok se cjelovit popis leksema nalazi u Prilogu 1 (naknadno).

U sljedećim ćemo razdjelima izložiti detaljnu analizu imenica počevši od francuskih i nastavljajući s hrvatskima.

### 5.1 Imenice

Razdjeli koji slijede posvećeni su analizi imenica, najbrojnije leksičke kategorije tvorene čistom prefiksacijom pomoću prefikasa *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-*. Imenice ćemo, sukladno pristupu izloženom u Metodologiji, promatrati kao dio njihova sintagmatskog okruženja, tj. u odnosu prema jezičnim elementima koji ih okružuju.

Prije same analize u Tablici donosimo pregled značenja koja navedeni prefiksi ostvaruju u prefigiranim imenicama radi lakšeg praćenja.

Tablica 6: Popis značenja imenskih prefikasa

<i>sur-/nad-</i>		<i>sous-/pod-</i>	
<i>kontaktna supralokalnost</i>	položaj na čemu uz kontakt	<i>kontaktna sublokalnost</i>	položaj ispod čega uz kontakt
<i>supralokalnost</i>	položaj iznad čega bez kontakta	<i>sublokalnost</i>	položaj ispod čega bez kontakta

<i>eksczesivnost</i>	svojstvo bivanja suviše velikim, prelaženje neke mjere	<i>insuficijentnost</i>	svojstvo onoga koji ne zadovoljava neku mjeru (najčešće u količini)
<i>veći opseg</i>	obuhvaćanje većeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava	<i>manji opseg</i>	obuhvaćanje manjeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava
<i>veća dimenzija</i>	veća fizikalna veličina (masa, dužina, i sl.) od čega drugoga	<i>manja dimenzija</i>	veća fizikalna veličina (masa, dužina, i sl.) od čega drugoga
<i>viši stupanj</i>	viša razina u klasifikacijama (najčešće taksonomijama)	<i>niži stupanj</i>	niža razina u klasifikacijama (najčešće taksonomijama)
<i>nadređenost</i>	stanje iznad koga podređenoga u hijerarhiji, što podrazumijeva izdavanje naredbi, zapovijedi i sl. (tipično u vojsci)	<i>podređenost</i>	stanje onoga koji je podređen komu drugomu (tipično u vojsci) koje podrazumijeva primanje i izvršavanje naredbi, zapovijedi isl.
<i>viša kvaliteta</i>	posjedovanje više poželjnih svojstava ili boljih svojstava od drugoga	<i>niža kvaliteta</i>	posjedovanje manje poželjnih svojstava od drugoga
<i>posteriornost</i>	nastupanje nakon čega	<i>posteriornost</i>	svojstvo onoga što dolazi nakon čega
<i>nadilaženje</i>	nadmašivanje pojma označenoga osnovnim pojmom, čak i njegovo transcendiranje	<i>zamjena</i>	ono što ili onaj tko preuzima mjesto, ulogu, dužnost koga drugoga
<i>superiornost</i>	osobina onoga koji nadmašuje drugoga sposobnošću ili vrijednošću	<i>inferiornost</i>	osobina onoga koji je slabiji od drugoga sposobnošću ili vrijednošću
<i>veća cjelina</i>	veća cjelina izražena u odnosu na neki njezin sastavni dio	<i>dio</i>	ono što je izvađeno iz cjeline, označeno unutar cjeline, element cjeline
<i>adicionalnost</i>	svojstvo bivanja još jednim uz već postojeće	<i>podvrsta</i>	skupina pojava sa zajedničkim obilježjima po kojima se one izdvajaju iz veće, njima nadređene skupine
-	-	<i>amoralnost</i>	svojstvo onoga koji je iskvaren, nepristojan ili ima nedostatak morala <sup>136</sup>
-	-	<i>sporednost</i>	svojstvo manje važnosti od čega drugoga
-	-	<i>zavisnost</i>	stanje uvjetovanosti čime drugime (najčešće u pravnom nazivlju)

<sup>136</sup> Ako se *moral* uzme u najširem smislu kao “osobno poštenje (...) ćudoređe, ispravnost, krepost” (HJP).

Kako je razvidno iz Tablice 6, mnoga značenja pozitivno obilježених prefikasa *sur-* i *nad-* funkcioniraju kao antonimi značenja prefikasa *sous-* i *pod-*, no o tomu će detaljno biti riječi u razdjelu o značenjskoj suprotnosti.

Nakon što smo dali pregled prefiksanih značenja, u razdjelima koji slijede predstaviti ćemo analizu imenica prema unaprijed definiranoj metodologiji.

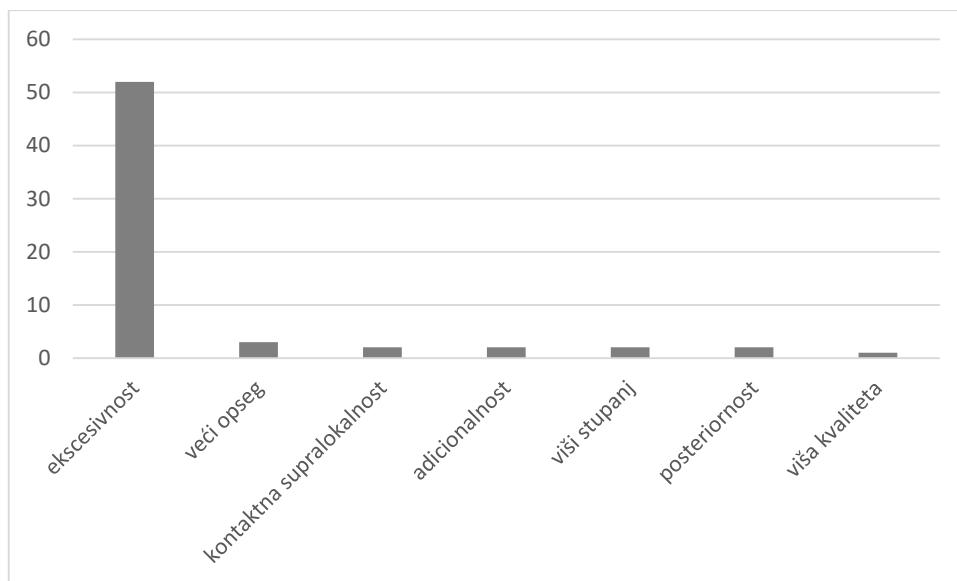
### 5.1.1 Imenice tvorene prefiksom *sur-*

U našoj se građi nalazi 176 imenica tvoreniх prefiksom *sur-* koje se dijele u 16 domena.

#### 5.1.1.1 *Radnja*

U domeni *radnja* nalaze se 64 imenice u kojima prefiks *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'eksczesivnost' (npr. *surconsommation1* 'prekomjerna potrošnja')
2. 'veći opseg' (npr. *suractivité1* 'vrlo intenzivna poslovna aktivnost')
3. 'kontaktna supralokalnost' (npr. *surimpression1* 'otiskivanje jedne slike na drugu')
4. 'adicionalnost' (npr. *surfacturation* 'dodatna naplata')
5. 'viši stupanj' (npr. *surclassement1* 'stavlanje u višu kategoriju')
6. 'posteriornost' (npr. *survie3* 'nastavak aktivnosti nakon trenutka u kojem su trebale završiti')
7. 'viša kvaliteta' (*surperformance* 'postizanje boljih financijskih rezultata od očekivanih')

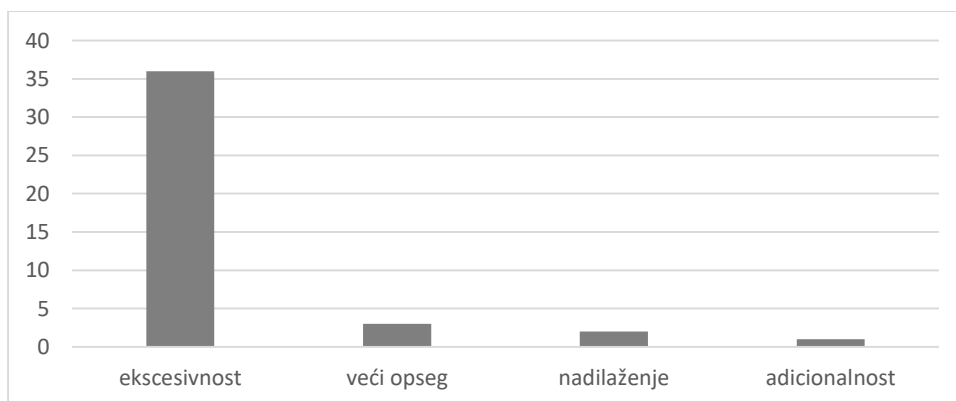


Prikaz 7: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s imenicama iz domene *radnja*

#### 5.1.1.2 Stanje

U domeni *stanje* nalaze se 42 imenice u kojima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'eksczesivnost' (npr. *surpoids* 'prekomjerna tjelesna težina', *surpollution* 'prekomjerno zagađenje')
2. 'veći opseg' (*sur-risque* 'povećan rizik', *surdélinquance* 'povećana delinkventnost')
3. 'nadilaženje' (*surréalisme2* 'neobične životne situacije koje nadilaze zakone ovoga svijeta')
4. 'adicionalnost' (*surhandicap* 'dodatni invaliditet uz već postojeći')



Prikaz 8: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s imenicama iz domene *stanje*

U ovoj domeni prefiks *sur-* gradi polisemnu značenjsku mrežu u kojoj je daleko najzastupljenije značenje 'eksczesivnost'.

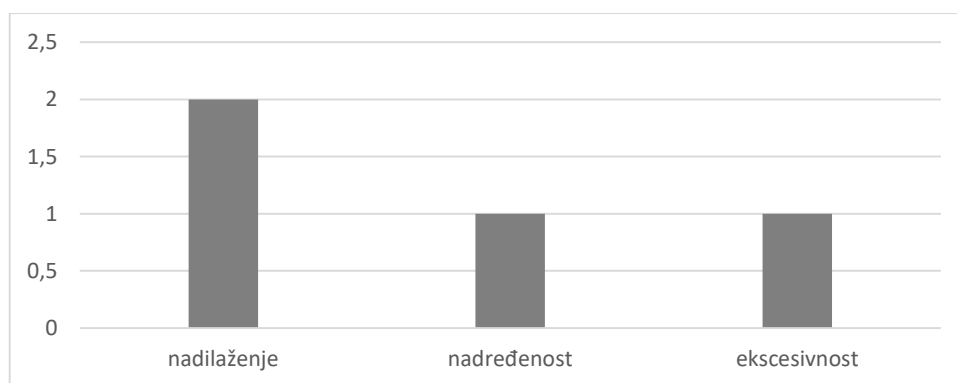
#### 5.1.1.3 Emocije

Domena *emocije* obuhvaća tri imenice koje označavaju emocije i psihička stanja općenito, a u kojima *sur-* ostvaruje samo značenje 'veći opseg' (npr. *surexcitation2* 'intenzivno nervno ili emotivno uzbuđenje').

#### 5.1.1.4 Ljudsko biće

U ovoj se domeni nalaze četiri imenice u kojima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'nadilaženje' (npr. *surhomme1* 'biće intelektualno i karakterno mnogo razvijenije od sadašnjeg čovjeka, nadčovjek')
2. 'nadređenost' (*surarbitre* 'glavni arbitar')
3. 'eksczesivnost' (*sur-consommateur* 'osoba koja je prekomjerman potrošač čega').



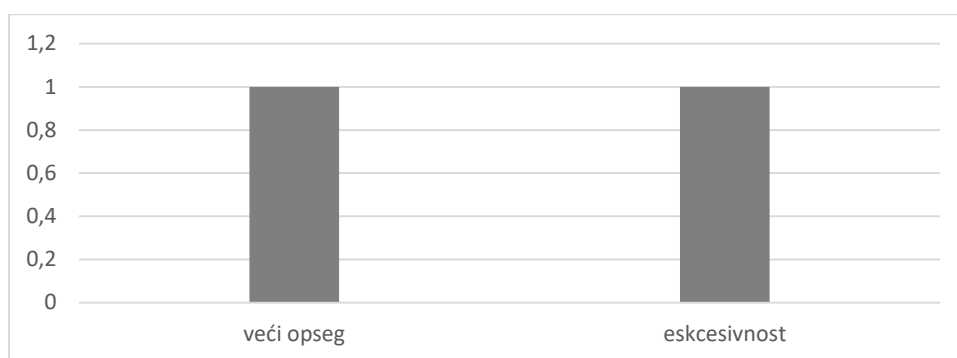
Prikaz 9: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s imenicama iz domene *ljudsko biće*

#### 5.1.1.5 Prirodne pojave

U ovoj se domeni nalazi sedam imenica u kojima prefiks *sur-* ostvaruje dva značenja:

1. 'veći opseg' (*surpression1* 'povišen krvni tlak', *surtension1* 'vrlo visok napon')
2. 'eksczesivnost' (*surirradiation* 'prekomjerno zračenje')



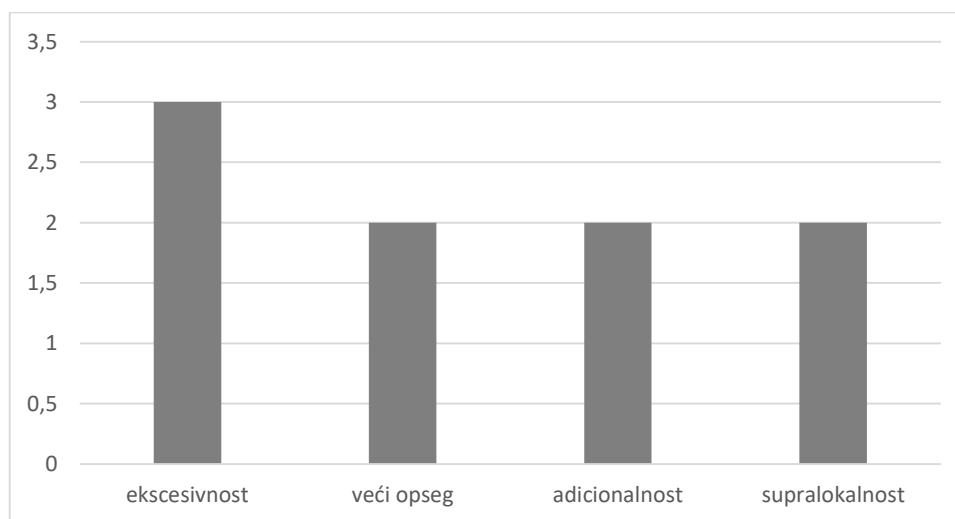


Prikaz 10: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s imenicama iz domene *prirodne pojave*

#### 5.1.1.6 Komunikacija

U ovoj se domeni nalazi osam imenica u kojima prefiks *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'ekscjesivnost' (npr. *sur-communication* 'prekomjerna komunikacija')
2. 'adicionalnost' (npr. *surnom* 'nadimak')
3. 'veći opseg' (npr. *surenchère1* 'veća ponuda')
4. 'supralokalnost' (npr. *surtitre1* 'nadaslov')



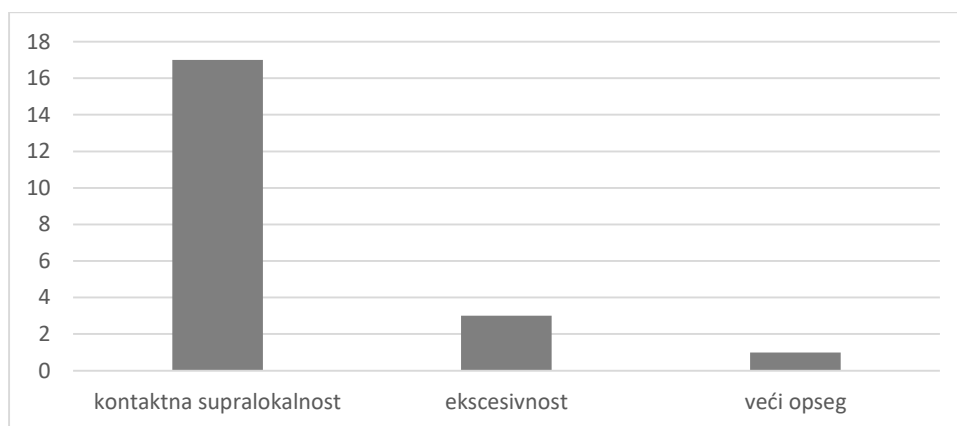
Prikaz 11: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s imenicama iz domene *komunikacija*

I u ovoj domeni prefiks *sur-* gradi polisemnu strukturu u kojoj su navedena četiri značenja gotovo ravnomjerno raspoređena.

### 5.1.1.7 Artefakt

Domena *artefakt* sadrži 21 imenicu u kojoj *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'kontaktna supralokalnost' (npr. *surbottes* 'zaštitne cipele koje se nose iznad osnovne obuće', *suremballage* 'ambalaža koja se stavlja ponad druge ambalaže')
2. 'eksczesivnost' (npr. *surstock* 'prekomjerne zalihe kakve robe')
3. 'veći opseg' (*surgénérateur* 'nuklearni reaktor koji stvara više fisibilnog materijala nego što ga troši')



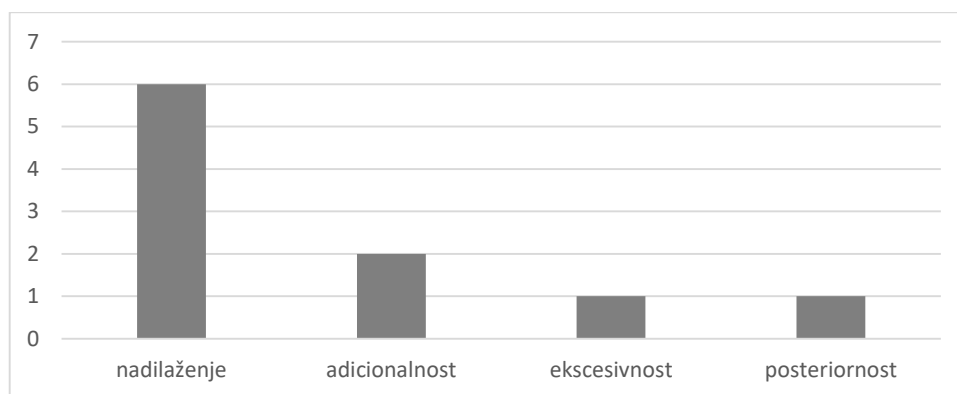
Prikaz 12: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s imenicama iz domene *artefakt*

Imenice u kojima *sur-* ostvaruje konkretno značenje 'kontaktna supralokanost' stoje u odnosu hiponimije prema osnovi jer označuju pojavu iste vrste, samo specifičniju. Tako je, primjerice, *sursac* vreća (*sac*) koja se stavlja iznad druge vreće za spavanje, a služi primarno za zaštitu. Ipak, među njima valja razlikovati dvije vrste izvedenica. Prvu skupinu čine imenice poput *sursac* 'zaštitna vreća koja se stavlja iznad vreće za spavanje' u kojima izvedenica označava hiponim osnovne riječi koji se nalazi iznad pojave označene osnovom. Drugu skupinu čine imenice poput *surtapis* 'prostirka koja se nalazi ispod nogu putnika u automobilu', u kojima se javlja druga vrsta odnosa. Naime, iako one također, poput imenica iz prve skupine, stoje u odnosu hiponimije prema svojim osnovama (jer je *surtapis* vrsta „tepiha“ i tako redom), razlikuju se od onih iz prve skupine po tomu što iz izvedenice ne možemo zaključiti što je objekt prefiksa *sur-*. Točnije, *surtapis* je jednostavno tepih na nečemu ili iznad nečega, a iz znanja o svijetu znamo da je to tepih koji se stavlja na pod automobila.

#### 5.1.1.8 Spoznaja

U ovoj se domeni nalazi deset imenica koje se u užem smislu odnose na proizvode ljudskoga uma, a u kojima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'nadilaženje' (npr. *surnature* 'nadnarav', *sur-moi* 'nad-ja, superego')
2. 'adicionalnost' (npr. *sur-échantillon* 'dodatni uzorak')
3. 'eksczesivnost' (*surinterprétation* 'pretjerana interpretacija')
4. 'posteriornost' (*surimpression2* 'slaganje čega apstraktnoga (npr. sjećanja) jedno iznad drugoga')



Prikaz 13: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s imenicama iz domene *spoznaja*

Iz Prikaza se vidi da je najzastupljenije značenje u ovoj domeni 'nadilaženje', što je i očekivano budući da se spoznaja odnosi na misaone djelatnosti kojima se obrađuju pojavnosti koje nadilaze ili čak transcendiraju ono što pripada svijetu koji nas okružuje. Iz toga je razloga očekivano i da se u ovoj skupini ne ostvaruju konkretna prostorna značenja prefiksa *sur-*.

#### 5.1.1.9 Posjedovanje

U ovoj se domeni nalazi 14 imenica koje se u širem smislu odnose na novac ili, općenito, na financije. U njima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'adicionalnost' (npr. *surcoût* 'dodatni trošak', *surprofit* 'dodatna zarada')
2. 'veći opseg' (npr. *sursalaire* 'plaća veća od uobičajene')

3. 'eksczesivnost' (*surcompensation* 'prekomjerno nadoknađivanje čega (npr. troškova)')



Prikaz 14: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s imenicama iz domene *posjedovanje*

Najzastupljenije je značenje prefiksa *sur-* u ovoj domeni 'adicionalnost'. Budući da se u korpusu nalaze samo apstraktni pojmovi koji se odnose na posjedovanje novca u ovoj domeni, bilo je očekivano da se u polisemnoj strukturi prefiksa *sur-* u ovoj domeni neće ostvarivati konkretna prostorna značenja.

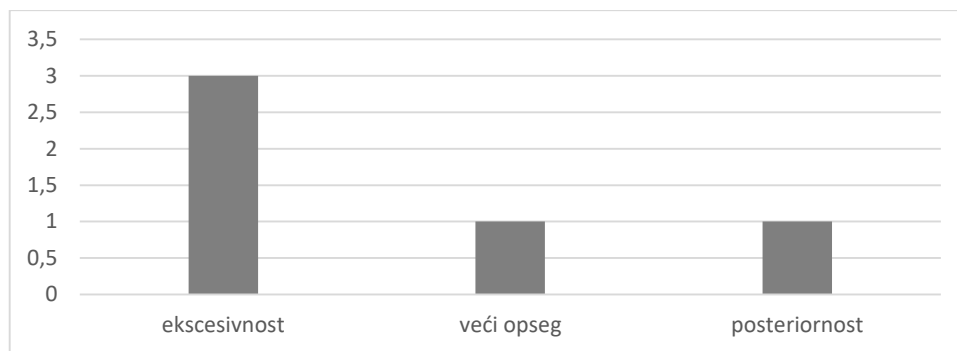
#### 5.1.1.10 Proces

U domeni *proces* nalazi se pet imenica u kojima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

- 1) 'eksczesivnost' (npr. *surexpression* 'prevelika ekspresija gena'<sup>137</sup>)
- 2) 'veći opseg' (*surcompensation* 'superkompenzacija'<sup>138</sup>)
- 3) 'posteriornost' (*surinfection* 'naknadna infekcija novim uzročnikom')

<sup>137</sup> V. npr. <https://repozitorij.pmf.unizg.hr/> „Molekularni mehanizmi protutumorskog djelovanja flavonoida“.

<sup>138</sup> Riječ je o procesu kojim tijelo, nakon početnoga zamora od treninga, doživljava skok od početne točke fizičke spreme (prije nego što je počeo trening) na novu „početnu točku“ koja je na višoj razini, V. npr. <https://www.fitness.com.hr/vjebze/savjeti-za-vjebanje/Superkompenzacija-kako-je-iskoristiti.aspx>.



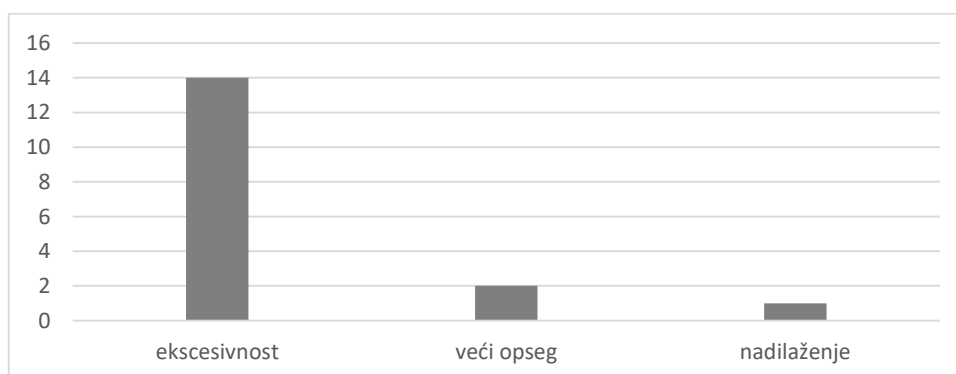
Prikaz 15: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s imenicama iz domene *proces*

Kao što se vidi iz primjera imenica u kojima se ostvaruju navedena prefiksna značenja, u svih je pet slučajeva riječ o strukovnim nazivima zbog čega su uz njih dana dodatna pojašnjenja u bilješkama. I u ovoj domeni dominira značenje 'eksczesivnost'.

#### 5.1.1.11 Atribut

Domena *atribut* sadržava 17 imenica u kojima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'eksczesivnost' (npr. *surqualification* 'prekomjerna kvalificiranost radne snage', *surtravail2* 'višak rada')
2. 'veći opseg' (npr. *surintensité3* 'vrlo jak intenzitet čega (iskustava)')
3. 'nadilaženje' (*surhumanité* 'kvaliteta i odlike nadljudi')

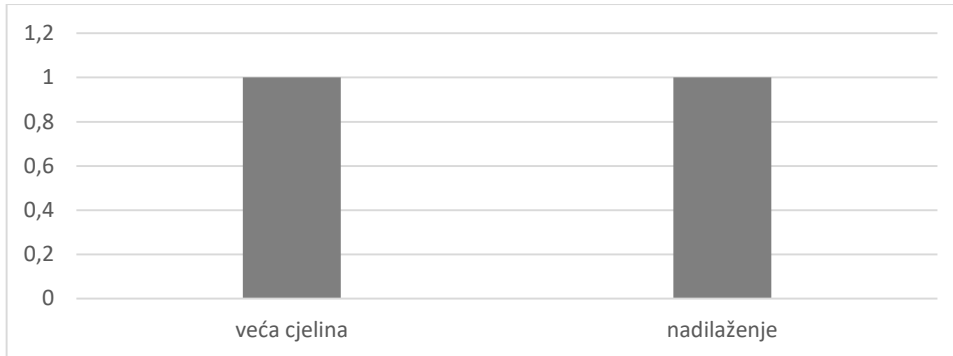


Prikaz 16: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s imenicama iz domene *atribut*

#### 5.1.1.12 Skupina

U ovoj se domeni nalaze dvije imenice u kojima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'veća cjelina' (*sur-ensemble* 'mat. nadskup, skup koji sadrži barem jedan manji skup')
2. 'nadilaženje' (*surréalisme* 'nadrealizam (umjetnički pravac)')



Prikaz 17: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s imenicama iz domene *skupina*

#### 5.1.1.13 Događaj

U domeni *događaj* nalazi se samo imenica *suraccident* 'nesreća koja pogoršava jednu ili više prethodnih nesreća' u kojoj *sur-* ostvaruje značenje 'posteriornost'.

#### 5.1.1.14 Životinje

U domeni *životinje* nalazi se imenica *surmulot* 'štakor koji je veći od miša (*mulot*)', u kojoj *sur-* ostvaruje značenje 'fizički veći'.

#### 5.1.1.15 Vrijeme

U domeni *vrijeme* nalazi se imenica *surlendemain* 'prekosutrašnjica' u kojoj *sur-* ostvaruje značenje 'posteriornost' budući da 'prekosutrašnjica' slijedi nakon 'sutrašnjice' (*lendemain*).

#### 5.1.1.16 Prirodni predmeti

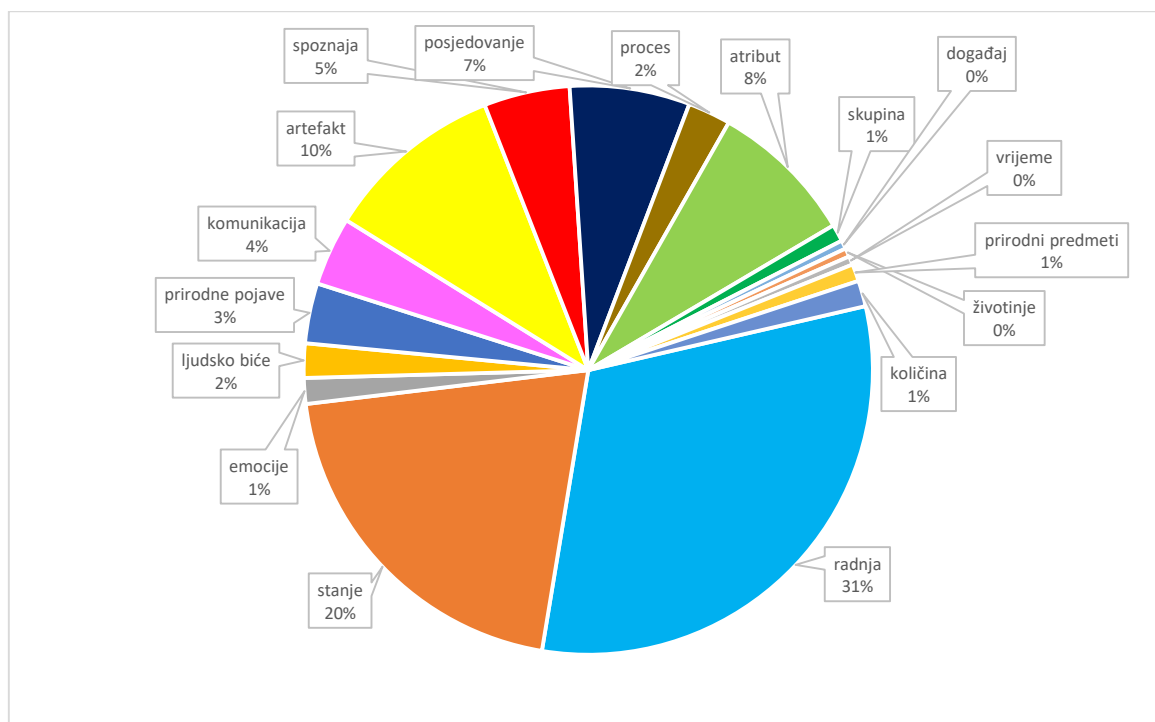
U domeni *prirodni predmeti* nalaze se dvije imenice, i to *sursol* 'dosl. na-tlu, tj. površina tla' i *surstructure* 'fiz. superstruktura<sup>139</sup>', u kojima *sur-* ostvaruje prostorno značenje 'kontaktna supralokalnost'.

#### 5.1.1.17 Količina

U ovoj se domeni nalaze tri imenice u kojima *sur-* ostvaruje značenje 'ekscesivnost' (npr. *surdose1* 'prekomjerna doza čega').

#### 5.1.1.18 Opći zaključci o prefiksu *sur-* u imenicama

Prije svega valja reći kako se imenice tvorene prefiksa *sur-* raspodjeljuju prema domenama, što smo ilustrativno prikazali u donjem Prikazu.

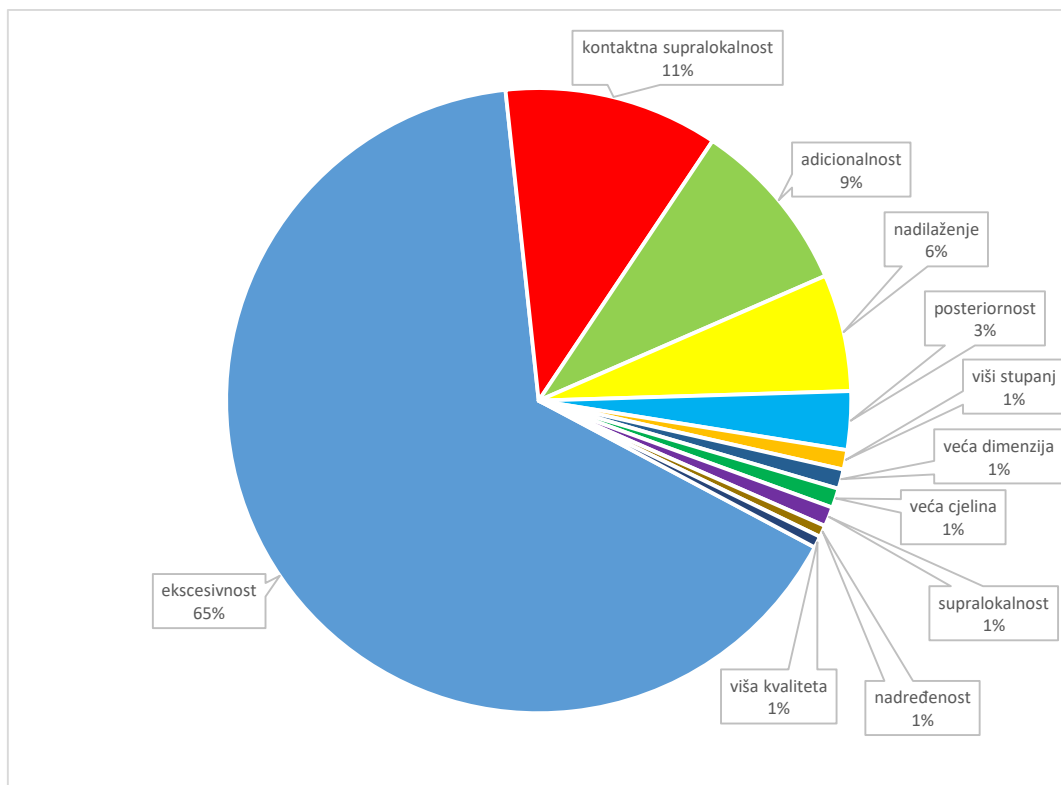


Prikaz 18: Domene kojima pripadaju imenice tvorene prefiksom *sur-*

<sup>139</sup> Riječ je o dodatnoj strukturi koja se nalazi iznad neke kristalne strukture. V. npr. [www.azoo.hr](http://www.azoo.hr) „Građa tvari“.

Kao što je vidljivo, prefiksom *sur-* tvore imenice koje pripadaju mnogim domenama, što nije neobično s obzirom na brojnost samih imenica. Najzastupljenije su dvije domene *radnja* (31%) i *stanje* (20%), na trećem mjestu je domena *artefakt* (10%), a ostale su domene zastupljene s udjelom manjim od 10%. Treba napomenuti kako su u Prikazu domene *dogadaj*, *vrijeme* i *životinje* u grafu navedeni s 0% jer se u njemu ne prikazuju vrijednosti manje od 1%, no riječ je, zapravo, o 0.6% u sva tri slučaja jer se u svakoj od te tri domene nalazi po jedna imenica.

U nastavku donosimo pregled značenja koja *sur-* ostvaruje s imenicama koje tvori.



Prikaz 19: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje u imenskim tvorenica

Iz gornjega se Prikaza prije svega vidi da prefiks *sur-* s imenicama gradi polisemnu strukturu, i to prilično razgranatu, sa sveukupno 13 značenja. Riječ je o prilično velikoj polisemičnosti kakva se obično povezuje s glagolima (npr. Windisch Brown 2008: 3). Takvu je polisemičnost posebno neobično konstatirati za vezani morfem poput prefiksa, napose zbog činjenice da se tijekom povijesti lingvistike elementi poput prefikasa nisu smatrali polisemnima, odnosno da se davala prednost tumačenju njihova značenja kao homonimno povezanih elemenata.

U strukturi prefiksa *sur-* konkretna značenja u izvedenim imenicama čine svega 12%. Među njima najveća je uloga značenja 'kontaktna supralokalnost' (usp. Peytard 1975: 749;



Weidenbusch 1993: 196-197; Paulikat 2017: 132) (npr. *sursol* 'dosl. na-tlu, tj. površina tla'). Drugo je konkretno značenje 'supralokalnost' (npr. u imenici *surtitre I* 'nadaslov'), a treće 'veća dimenzija' (npr. *surmulot* 'štakor koji je veći od miša').

Značajan je udio apstraktnijih značenja:

1. 'eksczesivnost' (65%) (usp. Peytard 1975: 607; Weidenbusch 1993: 206),
2. 'adicionalnost' (9%) (usp. Peytard 1975: 610; Weidenbusch 1993: 206),
3. 'nadilaženje' (6%) (usp. Peytard (1975: 610); Weidenbusch 1993: 206),
4. 'posteriornost' (3%) (usp. Peytard (1975: 609); 756; Weidenbusch 1993: 205),
5. 'veći opseg' (2%) (usp. Peytard (1975: 608); Weidenbusch 1993: 206),
6. 'viši stupanj' (1%)
7. 'veća cjelina' (1%)
8. 'nadređenost' (0.6%) ((usp. Weidenbusch 1993: 206; Paulikat 2017: 137),
9. 'viša kvaliteta' (0.6%) (usp. Weidenbusch 1993: 198).

Valja napomenuti da je značenje 'eksczesivnost' blisko povezano sa značenjem 'veći opseg' i ponekad ih je nemoguće razgraničiti čak i u konkretnom kontekstu jer se ne može s potpunom sigurnošću reći je li govornik mislio reći da je neko svojstvo koje je izrazio prefiksom *sur-* prisutno u velikoj ili prevelikoj mjeri (usp. Peytard 1975: 611). Ipak, u nekim je slučajevima to moguće, stoga smo značenje 'eksczesivnost' i zasebno opisali. Riječ je o značenju koje se javlja isključivo u francuskome.

Treće je najzastupljenije značenje 'adicionalnost' (npr. *surprofit* 'dodatna zarada') s 9% udjela u značenjskoj mreži, dok su ostala značenja slabije zastupljena, s tek 3% ili manje. Riječ je o sljedećim značenjima: 'nadilaženje' (6%) (npr. *surhomme2* 'čovjek nadmoćan drugim ljudima'), 'posteriornost' (3%) (npr. *surlendemain* 'prekosutra'), 'veća cjelina' (1%) (*sur-ensemble* 'mat. nadskup, skup koji sadrži barem jedan manji skup'), 'superiornost' (samo u imenici *surperformance* 'postizanje rezultata boljih od prosječnih') i 'nadređenost' (samo u imenici *surarbitre* 'glavni arbitar'). Razvidno je da su apstraktnija značenja prefiksa *sur-* općenito pozitivna, a temelje se na općoj hiperonimnoj metafori BOLJE JE GORE (npr. Kövecses 1990).

Posebno bismo istakli značenje 'nadilaženje', koje označava nadilaženje kakve pojave koja ponekad označava nešto onkraj onoga što je iskustveno moguće, odnosno zalaženje u sferu transcendentoga ili beskonačnoga. To se značenje temelji na metafori VIŠE JE GORE (npr. Kövecses 2002:36; Gibbs 1994: 412; Lakoff 1987: 276; Lakoff 1992: 34), a blisko je i metafori BOG JE GORE (npr. Kövecses 2002:58), prema kojoj se pojave koje transcendiraju ovaj svijet (poput bogova) opojmljuju kao više u prostoru.

Zanimljivo je i značenje 'posteriornost', koje se ostvaruje samo u francuskome, i to u imenici *surlendemain* 'prekosutra'. Ono se temelji na metafori KASNIJE JE GORE, odnosno BUDUĆNOST JE GORE<sup>140</sup> (npr. Lakoff i Johnson 1980a). Iako se ta metafora javlja, primjerice, u engleskome (*ibid.*), u tzv. „zapadnim jezicima“ među koje se ubrajaju i engleski i dva jezika koja se analiziraju u ovome radu – francuski i hrvatski –, uvelike prevladava obrazac u kojemu je budućnost ispred promatrača ili govornika, a prošlost iza njega (npr. Radden 2011: 15). Riječ je, dakle, vjerojatno o iznimci od uobičajenoga pravila<sup>141</sup>.

Pored značajne uloge metafore, pri tvorbi imenica prefiksom *sur-* djelatna je i pojmovna bliskost, i to PU. Točnije, u značenjskoj strukturi najvećega dijela (94%) francuskih imenica tvorenih prefiksom *sur-* između osnovne i izvedene riječi prevladava PU. Preostalih 6% imenica također realizira PU u odnosu na osnovni pojam (npr. *sursol* 'površina tla', *surnature* 'nadnarav'), no riječ je o PU rubnijega tipa jer u navedenim imenicama pojam označen osnovnom imenicom nema središnju ulogu, ali ne bi ih se niti moglo definirati bez toga pojma. Navedene su imenice egzocentrične.

U ovoj je skupini leksema značajna uloga hiponimije. Naime, više od 80% imenica tvorenih prefiksom *sur-* stoji u odnosu hiponimije prema svojoj osnovi.

U sljedećim ćemo se razdjelima baviti analizom imenica nastalih pomoću prefiksa *sous-*.

### 5.1.2 Imenice tvorene prefiksom *sous-*

Prefiksom se *sous-* tvori 318 imenica koje se dijele u 19 značenjskih domena.

#### 5.1.2.1 Skupina

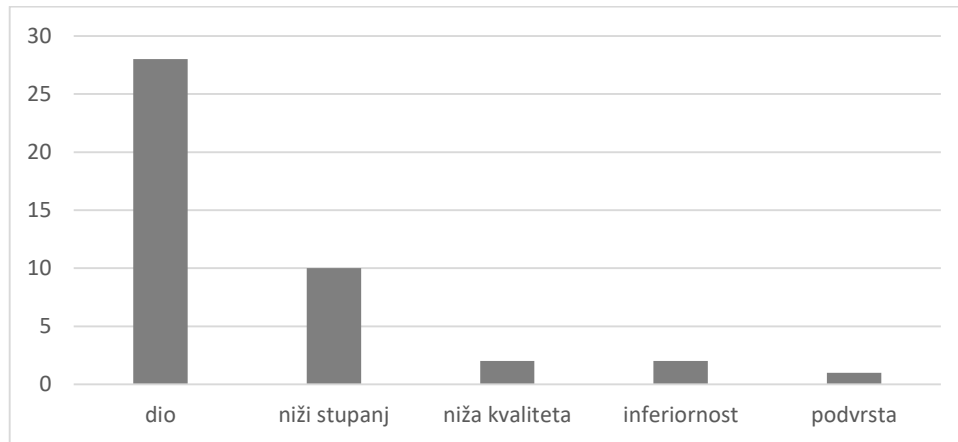
U domeni *skupina* nalaze se 42 imenice u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

---

<sup>140</sup> I izvorni govornici potvrdili su nam u privatnoj komunikaciji da *sur-* u riječi *surlendemain* priziva ideju nečega što je 'dalje' ili 'više'.

<sup>141</sup> Jezici običn imaju više od jednoga tzv. metaforičkoga modela vremena (eng. *metaphorical model of time*) (Núñez i Sweetser 2006: 402), što znači da unutar istoga jezika, primjerice engleskoga, postoje primjeri opojmljivanja vremena na vodoravnoj, ali i na okomitoj osi. Jedan je model u indoeuropskim jezicima ipak dominantan, a to je opojmljivanje vremena na vodoravnoj osi, pri čemu je budućnost ispred. U hrvatskome i francuskom vrlo je malo prefigiranih leksema tvorenih prefiksima *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-* kojima se vrijeme opojmljuje na okomitoj osi (Petraček 2021b).

1. 'dio' (npr. *sous-comission* 'potkomisija', *sous-comité* 'pododbor', *sous-jury* 'podpovjerenstvo')
2. 'niži stupanj' (npr. *sous-branche* 'podgrana', *sous-classe* 'podrazred')
3. 'niža kvaliteta' (npr. *sous-littérature* 'lošija književna djela')
4. 'inferiornost' (npr. *sous-race* 'niža rasa ljudi')
5. 'podvrsta' (*sous-genre2* podvrsta nekog stila, najčešće glazbenog')



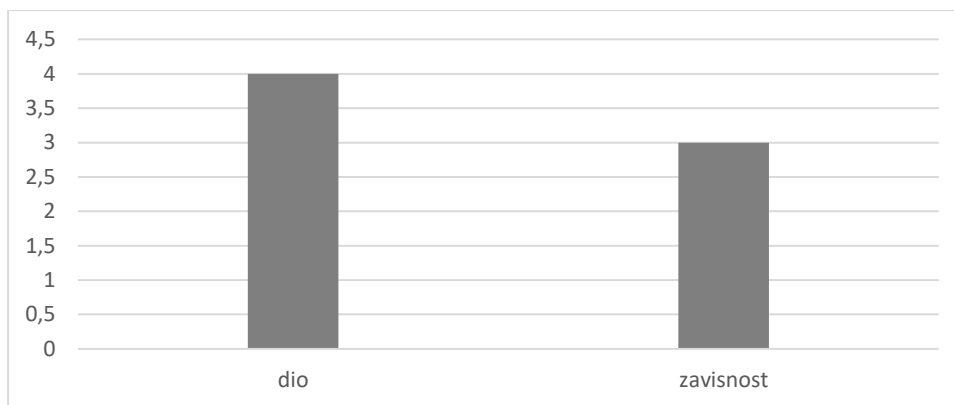
Prikaz 20: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s imenicama iz domene *skupina*

U najvećem broju imenica iz ove domene (njih 27) prefiks *sous-* ostvaruje značenje 'dio'. Riječ je o izvedenicama koje označuju manji dio pojma označenoga osnovnom imenicom (npr. *sous-corpus* 'potkorpus' dio je korpusa (fr. *corpus*)). Drugo je najfrekventnije značenje 'niži stupanj' koje se ostvaruje u imenicama koje čine dio taksonomija, napose iz biologije. Preostala su tri značenja slabo zastupljena.

#### 5.1.2.2 Odnos

U domeni *odnos* nalazi se sedam imenica u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

- 1) 'dio' (npr. *sous-indice* 'podindeks', *sous-partie* 'dio veće djeline')
- 2) 'zavisnost' (npr. *sous-location* 'podnajam')



Prikaz 21: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s imenicama iz domene *dnos*

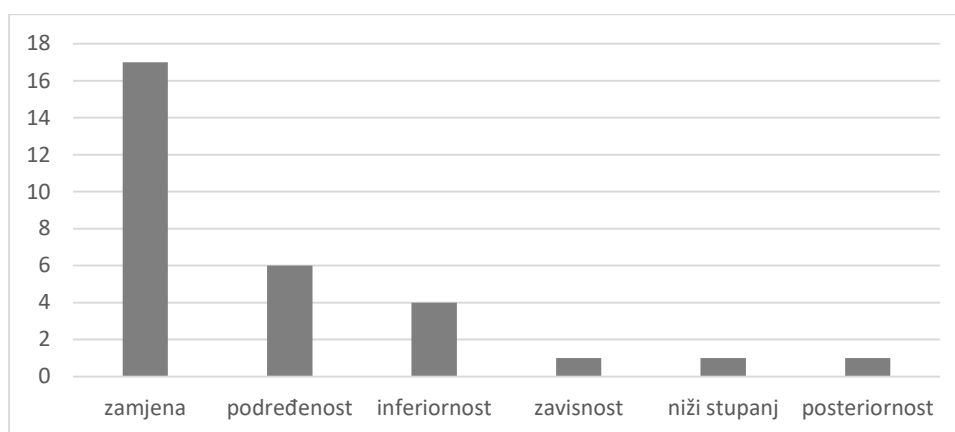
U najvećem broju imenica ove domene *sous-* ostvaruje značenje 'dio'. Drugo značenje 'zavisnost' ostvaruje se u imenicama iz područja prava, u kojem prefiks *sous-* označava zavisnost pojave označene prefigiranom izvedenicom o pojavi označenoj osnovnom imenicom. Tako, primjerice, *sous-location* 'podnajam' označava ugovorni odnos koji je u zavisnosti od inicijalnoga najma (*location*), a nastaje potpisivanjem dodatnoga (pod)ugovora koji se odnosi na istu unajmljenu stvar.

### 5.1.2.3 Ljudsko biće

Kao naziv ove smo domene zadržali *ljudsko biće* preuzet iz PWN-a, iako bi joj odgovarao i naziv *funkcija*. U njoj se nalazi 30 imenica u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'zamjena' (npr. *sous-bibliothécaire* 'pomoćni knjižničar', *sous-agent* 'pomoćni agent')
2. 'podređenost' (npr. *sous-brigadier* 'podbrigadir')
3. 'inferiornost' (npr. *sous-prolétaire* 'osoba koja čini podproletarijat')
4. 'zavisnost' (*sous-locataire* 'podnajmoprimac')
5. 'niži stupanj' (*sous-diacre* 'podđakon')
6. 'posteriornost' (*sous-acquéreur* 'potonji stjecatelj'<sup>142</sup>)

<sup>142</sup> Ta imenica označava stranu u ugovornom odnosu koja je stekla određenu stvar ili pravo prijenosom od prethodnog kupca. U tom se slučaju *sous-* samo odnosi na činjenicu da je neka osoba, tj. novi stjecatelj, kupivši nešto od prethodnoga kupca, postala *potonjim stjecateljem*, v. npr. <https://www.dictionnaire-juridique.com/definition/sous-acquereur.php>.



Prikaz 22: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s imenicama iz domene *ljusko biće*

Najfrekventnije je značenje u ovoj skupini 'zamjena' kojim se označava osoba koja je pomoćnik ili zamjenik osobe označene osnovnom imenicom. Drugo je najfrekventnije značenje 'podređenost' koje se javlja se imenicama iz vojnoga posebnoga jezika, što ne začuđuje znamo li da je vojska vrlo hijerarhiziran sustav. Tako je, primjerice, *sous-brigadier* 'podbrigadir' izravno podređen brigadiru i od njega prima zapovjedi sukladno zapovjednom lancu, dok brigadir prima zapovjedi od sebi izravno nadređenoga čina, itd.

Značenje 'inferiornost' prefiks *sous-* ostvaruje u imenicama koje označuju osobe koje se po nekoj osnovi smatraju manje vrijednima, a vrlo je blisko onome koje ostvaruju zbirne imenice poput *sous-race* 'podrasa' iz domene *Skupina* (v. 4.1.2.1.). Preostala su tri značenja zastupljena svako u samo jednoj imenici, od kojih je značenje 'zavisnost' vrlo blisko značenju koje ostvaruju također pravni nazivi iz domene *Odnos* (v. 4.1.2.2.).

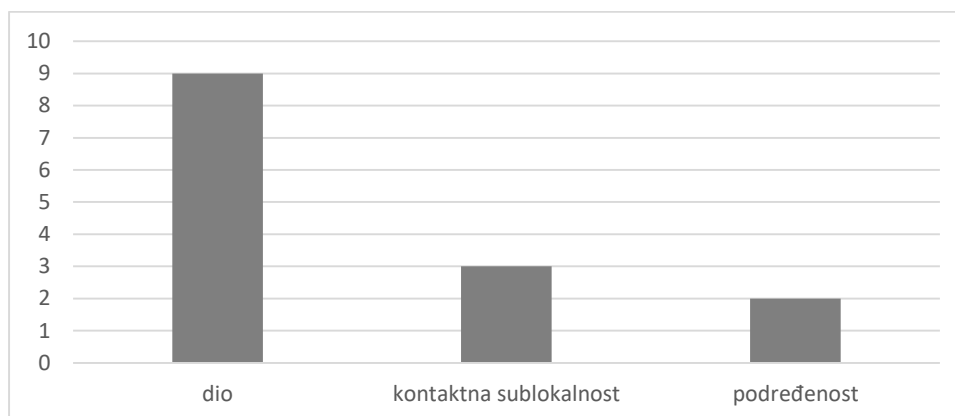
Napomenimo također da dio leksema iz ove skupine čine nazivi koji su se upotrebljavali tijekom povijesti, ali danas to više nije slučaj. Iako to nije tema kojom se bavimo u ovome radu, smatramo zanimljivim spomenuti da bi razlog tomu mogao biti politička korektnost, odnosno težnja eufemiziranju naziva pri čemu je moguće da se prefiks *sous-* izbjegava jer bi u radnoj strukturi ili hijerarhiji mogao nositi konotacije inferiornosti koje se danas, čini se, općenito izbjegavaju i zamjenjuju bliskim pojmovima koji se u društvu smatraju prihvatljivijima<sup>143</sup>.

<sup>143</sup> O toj dimenziji prefiksa *sous-* govori i Peytard (1975: 636) navodeći njegove „pejorativne vrijednosti“ zbog kojih dolazi do nekih leksičkih zamjena. Tako se, primjerice, izraz *peuples sous-développés* 'dosl. podrazvijeni narodi' zamjenjuje izrazom *peuples en voie de développement* 'dosl. narodi na putu razvoja, odnosno narodi u razvoju', što je eufemizam kojim se prikriva inferiornost označena prefiksom *sous-*.

#### 5.1.2.4 Lokacija

U domeni *lokacija* nalazi se 14 imenica u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'dio' (*sous-région* 'podregija', *sous-zone* 'dio zone')
2. 'kontaktna sublokalnost' (*sous-soll* 'slojevi zemlje ispod površinskog')
3. 'podređenost' (*sous-district* 'teritorijalna i/ili upravna jedinica podređena distriktu')



Prikaz 23: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s imenicama iz domene *lokacija*

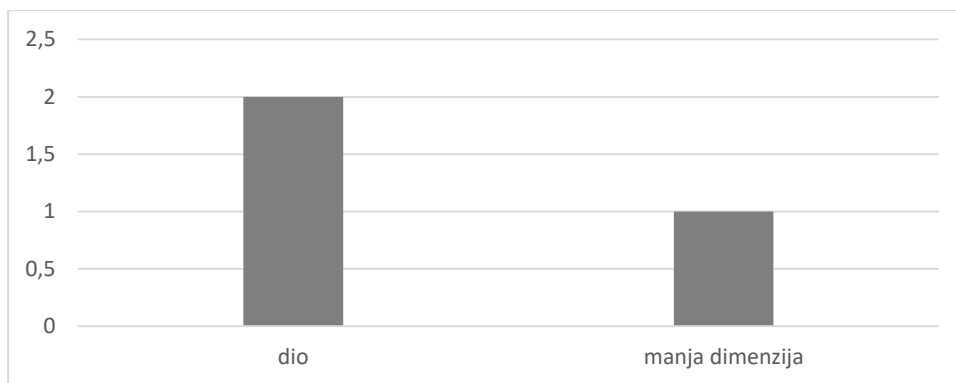
U najvećem broju imenica iz ove domene *sous-* ostvaruje značenje 'dio'. Dio takvih imenica stoji u odnosu hiponimije prema osnovi (npr. *sous-zone* 'podzona' je vrsta *zone*, ali manje), dok ostale poput *sous-préfecture* 'potprefektura, administrativna jedinica podređena prefekturi' nisu hiponimi svojih osnova (u ovome bi slučaju potprefektura bila hiponim neke općenitije imenice poput *administrativna jedinica*).

#### 5.1.2.5 Prirodni predmeti

U domeni *prirodni predmeti* nalaze se tri imenice u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'fizički manji' (*sous-affluent* 'pritok rijeke koja je i sama pritek drugoj rijeci'<sup>144</sup>)
2. 'dio' (*sous-continent* 'potkontinent')

<sup>144</sup> Pritokom se obično smatra kraća rijeka od one u koju se pritek ulijeva V. npr. [https://atlas.geog.pmf.unizg.hr/e\\_skola/geo/pitanja/p4/najduza.html](https://atlas.geog.pmf.unizg.hr/e_skola/geo/pitanja/p4/najduza.html).

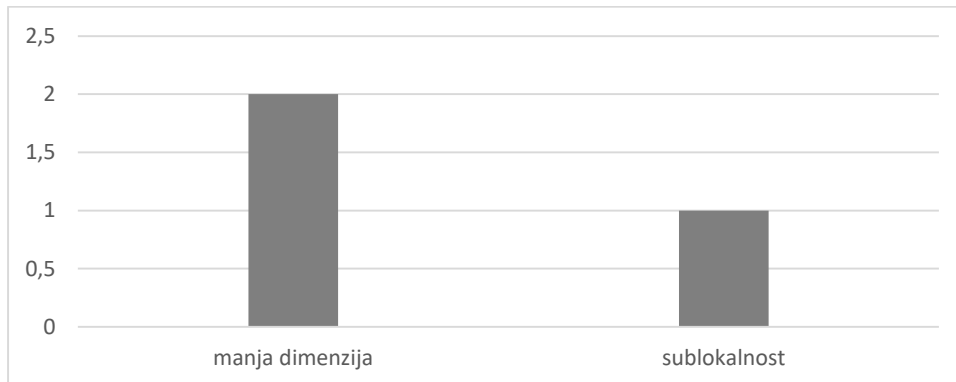


Prikaz 24: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s imenicama iz domene *prirodni predmeti*

#### 5.1.2.6 Prirodne pojave

U domeni *prirodne pojave* nalaze se tri imenice u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'manja dimenzija' (npr. *sous-pressure* 'tlak niži od okolnog')
2. 'sublokalnost' (*sous-courant* 'podstruja'<sup>145</sup>)



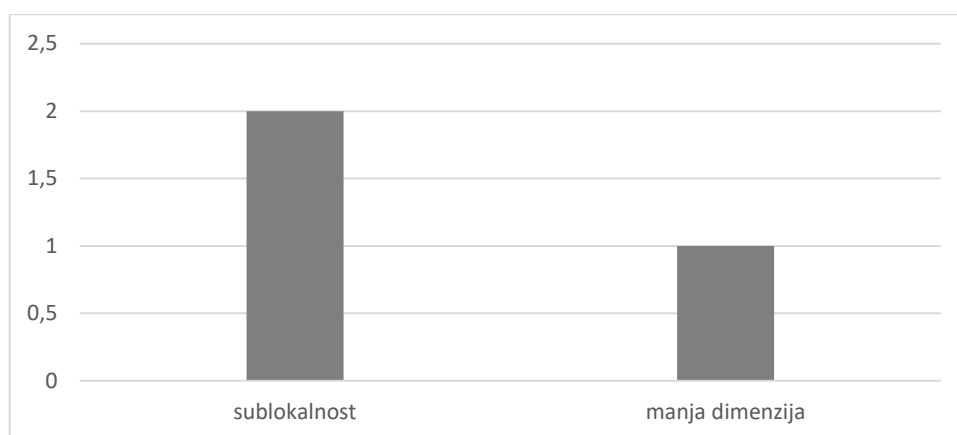
Prikaz 25: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s imenicama iz domene *prirodne pojave*

#### 5.1.2.7 Biljke

Domenu *biljke* čine tri imenice u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća dva značenja:

1. 'sublokalnost' (npr. *sous-bois* 'šumsko raslinje koje raste ispod drveća')
2. 'manja dimenzija' (*sous-arbrisseau* 'busen')

<sup>145</sup> Morska struja koja se nalazi ispod površine mora ili ispod druge struje.



Prikaz 26: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s imenicama iz domene *biljke*

#### 5.1.2.8 Posjedovanje

U ovoj se domeni nalaze četiri imenice u kojima *sous-* ostvaruje značenje 'dio' (npr. *sous-budget* 'dio proračuna', *sous-fonds* 'podfond'<sup>146</sup>). Sve izvedenice iz ove domene označuju financijske pojmove.

#### 5.1.2.9 Spoznaja

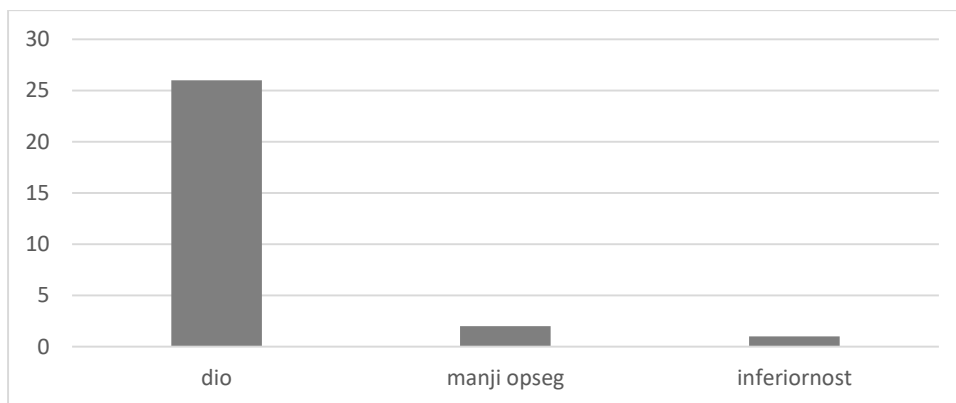
U ovoj se domeni nalazi 29 imenica u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'dio' (npr. *sous-objectif* 'podcilj', *sous-type* 'podtip', *sous-version* 'podverzija')
2. 'manji opseg' (npr. *sous-total* 'međuzbroj'<sup>147</sup>)
3. 'inferiornost' (*sous-culture* 'inferiorna kultura')

<sup>146</sup> Podfond je sastavni dio krovnog fonda, v. npr. <https://www.zakon.hr/z/564/Zakon-o-otvorenim-investicijskim-fondovima-s-javnom-ponudom>.

<sup>147</sup> Riječ je o nepotpunu zbroju, odnosno zbroju nekoliko vrijednosti, primjerice u kakvoj ponudi, prije konačnog zbroja koji najčešće uključuje i PDV.



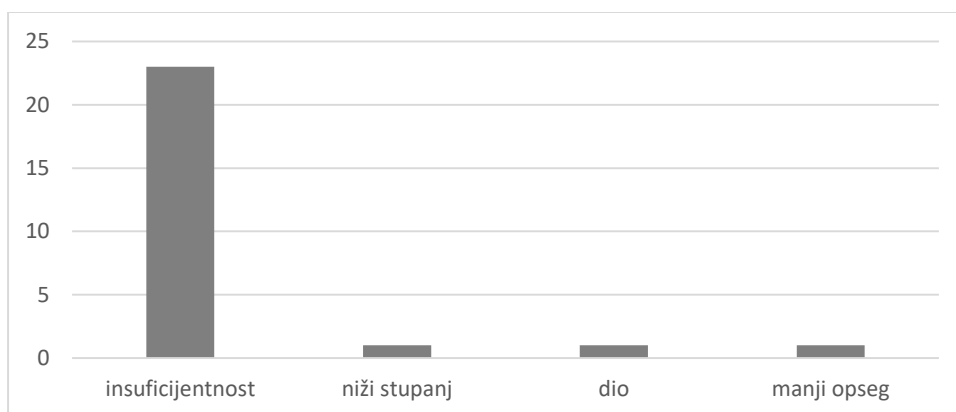


Prikaz 27: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s imenicama iz domene *spoznaja*

#### 5.1.2.10 Stanje

U domeni *stanje* nalazi se 26 imenica u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'insuficijentnost' (npr. *sous-alimentation* 'nedovoljna prehrana', *sous-équipement* 'pomanjkanje opreme')
2. 'dio' (*sous-compte* 'podračun, dio drugoga (bankovnog) računa')
3. 'niži stupanj' (*sous-diaconat* 'podđakonat')
4. 'manji opseg' (*sous-mortalité* 'niža smrtnost')



Prikaz 28: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s imenicama iz domene *stanje*

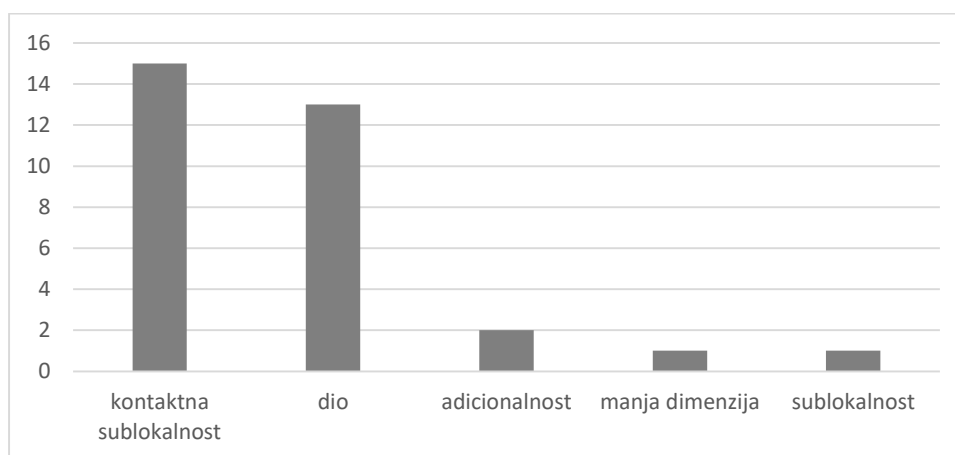
Najfrekventnije je značenje u ovoj domeni 'insuficijentnost', no valja istaknuti da je ono vrlo blisko značenju 'manjeg opsega' pa je u više izvedenica teško odrediti o kojemu je od navedenih dvaju značenja točno riječ.

Pojasnimo i to da u imenici *sous-diaconat* 'podđakonat' prefiks *sous-* ostvaruje značenje 'niži stupanj' jer je riječ o službi koja je po stupnju ispod đakonata, pri čemu među navedenim dvjema službama nema hijerarhije u klasičnu smislu (kao primjerice kod vojnih činova).<sup>148</sup>

### 5.1.2.11 Artefakt

Domena *artefakt* sadrži 32 imenice u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'kontaktna sublokalnost' (npr. *sous-vêtement* 'donje rublje')
2. 'dio' (*sous-circuit* 'podsklop, dio električnog sklopa', *sous-réseaul* 'podmreža, manja mreža koja je dio veće')
3. 'adicionalnost' (npr. *sous-compteur* 'dodatno brojilo potrošnje (plina, vode i sl.), podbrojilo')
4. 'manja dimenzija' (*sous-munitions* 'manje bombe koje se nalaze u kućištu veće bombe ili projektila')
5. 'sublokalnost' (*sous-lisse* 'ograda na građevinskoj skeli ispod druge ograde')



Prikaz 29: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s imenicama iz domene *artefakt*

Većina je imenica u kojima *sous-* ostvaruje značenje 'kontaktna sublokalnost' endocentrična, poput *sous-couverture* 'pokrivač za konja koji se nalazi ispod drugog pokrivača', *sous-housse* 'navlaka za madrac ili za jastuk koja se nalazi ispod gornje navlake ili jastučnice (*housse*)' i *sous-vêtement* 'donje rublje', jer u njima između prefigurane izvedenice i osnove

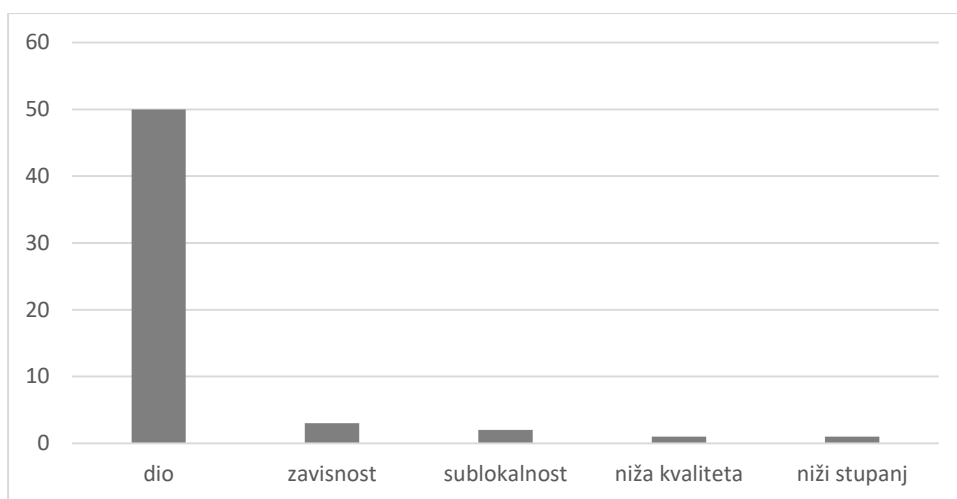
<sup>148</sup> Podđakonat je niža služba koja je postojala u Katoličkoj Crkvi do Drugoga vatikanskog sabora, v. npr. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Sub%C4%91akon>.

postoji odnos hiponimije. Manjina je egzocentrična, odnosno manji dio ovih imenica nisu hiponimi svojih osnova, poput imenice *sous-ventrière* 'kožni pás koji se veže konju pod trbuh', u kojoj *ventrière* (od *ventre* 'trbuh') označava kožni pás, a prefiks *sous-* nosi informaciju da se taj pás veže ispod nečega, u ovome slučaju konju ispod trbuha.

#### 5.1.2.12 Komunikacija

U domeni *komunikacija* nalazi se 57 imenica u kojoj *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'dio' (npr. *sous-blog* 'blog koji je dio većeg bloga', *sous-question* 'potpitanje', *sous-épreuve* 'ispit koji je dio većeg ispita')
2. 'sublokalnost' (npr. *sous-titre1* 'podnaslov')
3. 'zavisnost' (npr. *sous-traité* 'podugovor')
4. 'niža kvaliteta' (*sous-contrat* 'ugovor sklopljen pod nepovoljnim uvjetima')
5. 'niži stupanj' (*sous-dominante* 'subdominanta'<sup>149</sup>)



Prikaz 30: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s imenicama iz domene *komunikacija*

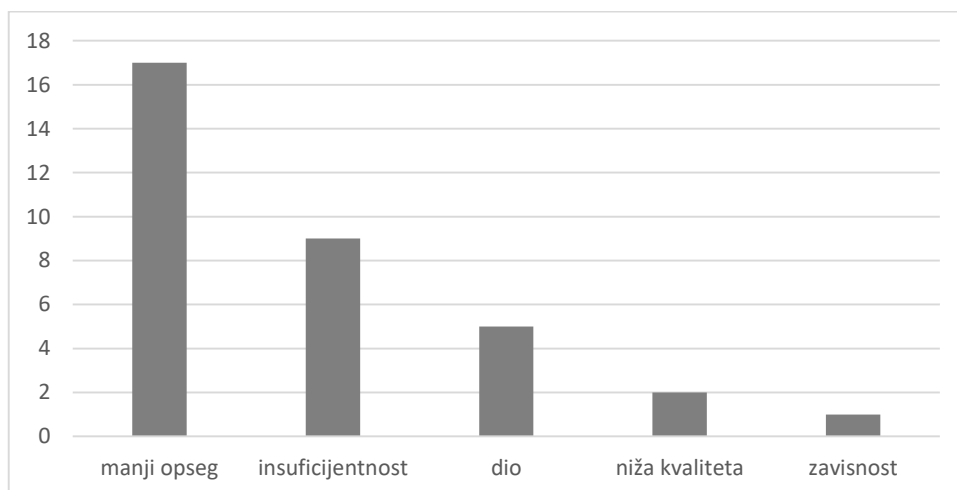
#### 5.1.2.13 Radnja

U domeni *radnja* nalaze se 34 imenice u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'manji opseg' (npr. *sous-échantillonnage* 'uzorkovanje manje količine uzoraka')

<sup>149</sup> Riječ je o četvrtome stupnju glazbene ljestvice koji je niži od dominante, petog stupnja, v. npr. <https://proleksis.lzmk.hr/47581/>.

2. 'insuficijentnost' (npr. *sous-utilisation* 'nedovoljno korištenje', *sous-financement* 'nedostatno financiranje')
3. 'dio' (npr. *sous-activité* 'podaktivnost')
4. 'niža kvaliteta' (*sous-performance* 'lošije djelovanje')
5. 'zavisnost' (*sous-préalimentation* 'posredna predopskrba'<sup>150</sup>)



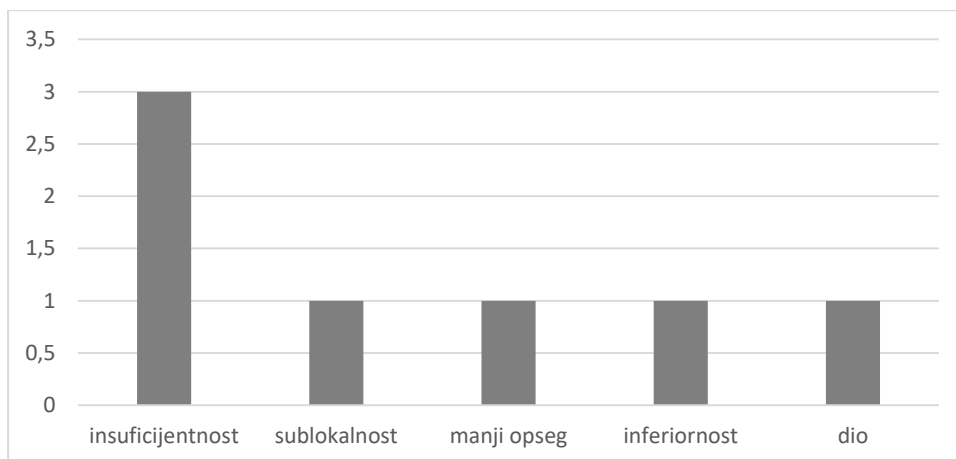
Prikaz 31: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s imenicama iz domene *radnja*

#### 5.1.2.14 Atribut

U domeni *atribut* nalazi se sedam imenica u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'insuficijentnost' (npr. *sous-poids* 'nedovoljna tjelesna težina')
2. 'sublokalnost' (*sous-couleur* 'boja donje dlake (u životinja)')
3. 'manji opseg' (*sous-productivité* 'manja (ili nedovoljna) produktivnost')
4. 'inferiornost' (*sous-humanité* 'stanje ljudskih zajednica koje žive u uvjetima ispod ljudske razine')
5. 'dio' (*sous-position* 'tarifni podbroj, dio tarifnoga broja')

<sup>150</sup> Riječ je o ekonomskom, točnije financijskom pojmu koji se odnosi na činjenicu da se pri uvođenju eura u neku državu članicu Europske unije njezinoj središnjoj banci i drugim kreditnim institucijama omogućuje opskrba euronovčanicama i eurokovanicama (tzv. predopskrba), a potom te institucije opskrbljene euronovčanicama i eurokovanicama provode posrednu predopskrbu trgovinama na malo, poduzećima i dr. 'Zavisnost' se, dakle, odnosi na činjenicu da trgovine na malo, poduzeća i drugi subjekti provode opskrbu novcem dobivenim posredno, od središnje banke i kreditnih institucija. Usp. [https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/celex\\_32006o0009\\_hr\\_txt.pdf](https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/celex_32006o0009_hr_txt.pdf).



Prikaz 32: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s imenicama iz domene *atribut*

#### 5.1.2.15 Životinje

U ovoj se domeni nalazi samo imenica *sous-poil* 'poddlaka', koja označava kraću dlaku vunaste strukture koja se nalazi ispod gornje dlake. U toj imenici *sous-* ostvaruje značenje 'kontaktna sublokalnost'.

#### 5.1.2.16 Proces

U ovoj se domeni nalazi imenica *sous-processus* 'podproces' u kojoj *sous-* ostvaruje značenje 'dio'.

#### 5.1.2.17 Događaj

U domeni *događaj* nalaze se tri imenice u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'dio' (npr. *sous-cas* 'podslučaj')
2. 'zavisnost' (*sous-porteuse* 'val niže ili više frekvencije od vala nosioca'<sup>151</sup>)

<sup>151</sup> U svakom radioodašiljaču postoji tranzistor ili integrirani sklop koji emitira neprigušeni val visoke frekvencije, tj. val stalne amplitude i frekvencije koji se naziva *val nosilac*. Val podnosilac (eng. *subcarrier*) val je više ili niže frekvencije od frekvencije vala nosioca, a te promjene nastaju kao rezultat modulacije. V. npr. <https://en.wikipedia.org/wiki/Subcarrier>.

### 5.1.2.18 Vrijeme

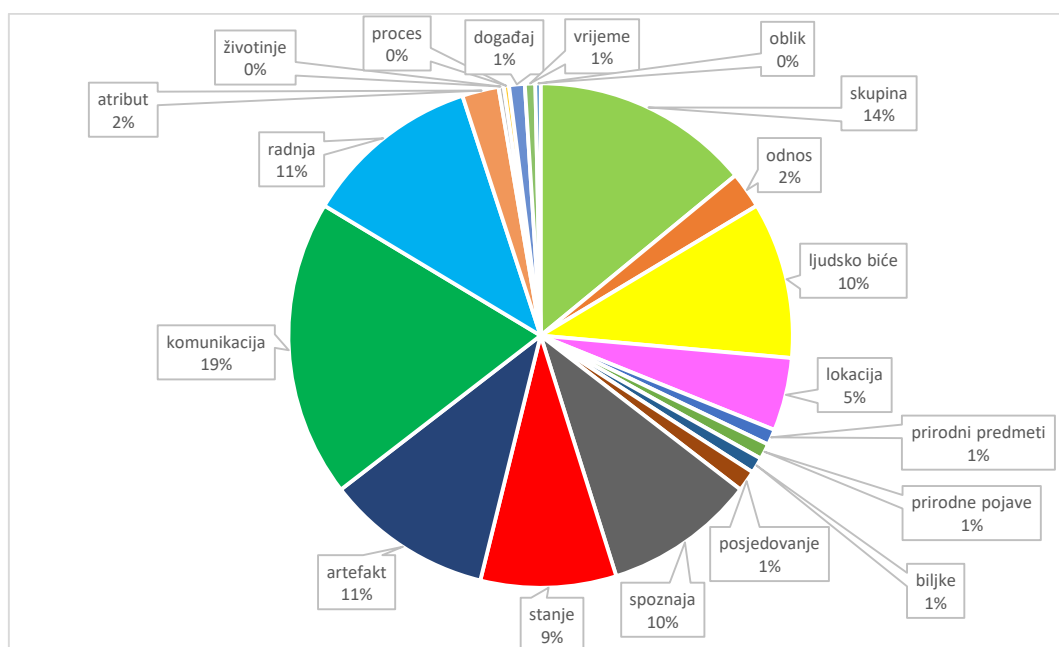
U domeni *vrijeme* nalaze se imenice *sous-intervalle* 'dio većega vremenskog intervala' i *sous-période* 'dio kakva perioda', u kojima *sous-* ostvaruje značenje 'dio'.

### 5.1.2.19 Oblik

U ovoj se domeni nalazi imenica *sous-arbre* 'podstablo koje samo ima strukturu stabla'. U njoj *sous-* ostvaruje značenje 'dio'.

### 5.1.2.20 Opći zaključci o prefiksu *sous-* u imenicama

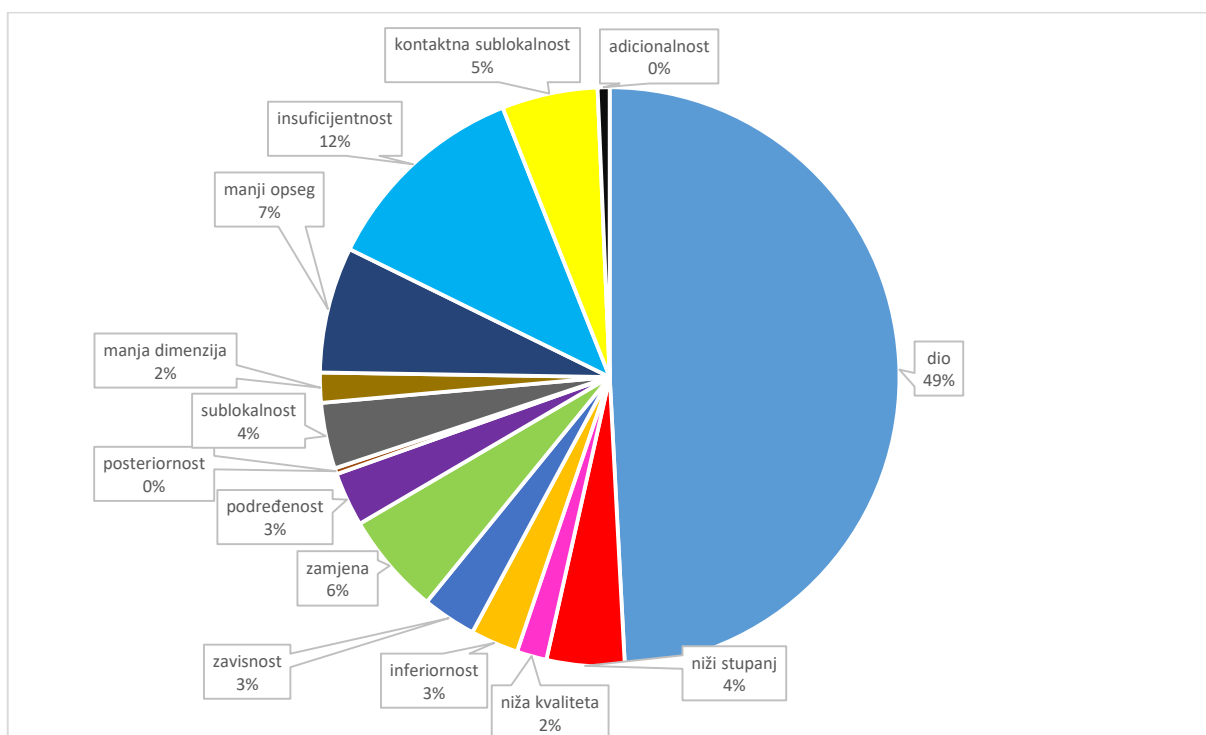
U prethodnim smo razdjelima iznijeli detaljnu analizu značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje u imenicama u svakoj pojedinoj domeni. Podatke dobivene analizom donosimo u obliku grafičkoga Prikaza u nastavku radi veće preglednosti.



Prikaz 33: Podjela imenica tvorenih prefiksom *sous-* prema domenama

Imenice tvorene prefiksom *sous-* nalaze se u velikom broju domena, kao što je vidljivo iz Prikaza. Najveća je domena *komunikacija* (19%), u kojoj se nalaze uglavnom apstraktnije imenice, a iza nje slijede domene *skupina* (14%), *artefakt* (11%), *ljudsko biće* (10%) i *spoznaja* (10%). U domeni *artefakt* nalaze se uglavnom konkretnije imenice u kojima *sous-* ostvaruje prostorna značenja, no ima i apstraktnijih poput nekih računalnih pojmova (*sous-dossier* podmapa (eng. *subfolder*)). Još valja pojasniti da se u grafu domene *životinje*, *proces* i *oblik* javljaju uz 0%, no riječ je o 0.3%, 0.6% i 0.3%.

U nastavku donosimo objedinjene podatke o značenjima koja prefiks *sous-* ostvaruje u analiziranim imenicama, također u obliku prikaza.



Prikaz 34: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s imenicama

Iz gornjega je prikaza razvidno da prefiks *sous-* prilikom vezanja s imenicama gradi vrlo razgranatu polisemnu strukturu. U toj strukturi, kao i kod prefiksa *sur-* koji je analiziran u prethodnom razdjelu, dominiraju apstraktnija značenja. Točnije, konkretna prostorna značenja 'kontaktna sublokalnost' (usp. Peytard 1975:635; Weidenbusch 1993:211) (npr. *sous-vêtement* 'donje rublje'), 'sublokalnost' (usp. Peytard 1975:635; Weidenbusch 1993:196-197) (npr. *sous-lisse* 'ograda koja se nalazi ispod druge ograde na skeli') i 'manja dimenzija' (npr. *sous-tension* 'napon niži od prosječnog') zajedno čine tek 11% ukupnih značenja.

Apstraktno značenje koje dominira u značenjskoj mreži prefiksa *sous-* jest 'dio' (usp. Peytard (1975:635-637); Weidenbusch 1993:211; Paulikat 2017:136) (npr. *sous-question* 'potpitanje'), i ono čini gotovo polovicu svih značenja zabilježnih u građi. Kada je riječ o motivaciji značenja 'dio', smatramo da ga se može objasniti dvojako. Prije svega, dio je najčešće manji od cjeline, stoga bi se to značenje moglo temeljiti na metafori MANJE JE DOLJE (npr. Lakoff i Johnson 1980; Boers 1996; Kövecses 2002:36). Nadalje, dio uvijek ovisi o cjelini, određen je njome ako nikako drukčije, onda barem činjenicom da bez cjeline ni on ne bi postojao, stoga se u određenoj mjeri može promatrati i kao „podređen“ cjelini. U tom bi se smislu značenje 'dio' također temeljilo na metafori NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE (npr. Kövecses 2002:36). Zanimljivo je da imenice u kojima *sous-* ostvaruje značenje 'dio' označuju pojmove iste vrste kao i osnova, a koji su pritom i dio pojma označenoga osnovom, odnosno endocentrične su i stoje u odnosu hiponimije prema vlastitoj osnovi. Tako je, primjerice, *sous-question* 'potpitanje' vrsta *pitanja* kao i osnova (*question* 'pitanje'), samo specifičnije od osnovnoga pitanja kojega je *sous-question* 'potpitanje' dio. Drugim riječima, značenje 'dio' istovremeno profilira i 'podređenost' osnovnom pojmu ili 'zavisnost' o njemu, ali drukčije naravi od značenja 'zavisan' (npr. *sous-locataire* 'podnajmoprimac'), koji u građi prije svega povezujemo s pravnim pojmovima, i od značenja 'podređen' (npr. *sous-brigadier* 'podbrigadir'), koje ponajprije povezujemo s hijerarhijama poput one vojnih činova, što pokazuje određen stupanj pojmovnoga preklapanja. Zbog prethodno navedenoga smatramo da se značenje 'dio' može objasniti metaforom NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE.

Ostala apstraktnija značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje u izvedenim imenicama temelje se na orijentacijskim metaforama koje se skraćeno mogu izraziti općenitom metaforom LOŠE JE DOLJE, pri čemu ciljna domena LOŠE pokriva niz pojmova (po redoslijedu udjela koji zauzimaju u značenjskoj mreži):

1. 'insuficijentnost' (12%) (npr. *sous-poids* 'nedovoljna tjelesna težina') (usp. Peytard 1975: 635; Weidenbusch 1993:212),
2. 'manji opseg' (7%) (npr. *sous-mortalité* 'niža smrtnost') (Weidenbusch 1993:212),
3. 'zamjena' (6%) (npr. *sous-ministre* 'zamjenik ministra'),
4. 'niži stupanj' (4%) (npr. *sous-embranchement* 'potkoljeno'),
5. 'zavisnost' (3%) (npr. *sous-traité* 'podugovor') (Weidenbusch 1993:212),
6. 'inferiornost' (3%) (npr. *sous-humanité* 'stanje ljudskih zajednica koje žive u uvjetima ispod ljudske razine') (usp. Weidenbusch 1993:211),
7. 'podređenost' (3%) (npr. *sous-brigadier* 'podbrigadir') (usp. Peytard 1975:635; Weidenbusch 1993:211),



8. 'niža kvaliteta' (2%) (npr. *sous-métier* 'lošije plaćeno zanimanje'),
9. 'adicionalnost' (npr. *sous-compteur* 'dodatno brojilo potrošnje),
10. 'posteriornost' (*sous-acquéreur* 'potonji stjecatelj').

Većina je navedenih značenja nastala na temelju orijentacijskih metafora u kojima se apstraktnije ciljne domene povezuju s prostornom domenom DOLJE, a mogu se izraziti razradama spomenute metafore u obliku MANJE JE DOLJE (Lakoff i Johnson 1987:463; Kövecses 2002:36; Lakoff 1987:276; Gibbs 1994:412; Katz i dr. 1998: 33), NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE (npr. Lakoff i Johnson 1980:15; Katz i dr. 1998:95; Kövecses 2002:36, Gibbs 1994:157; Basson 2006:204), INFERIORNO JE DOLJE (npr. Hanić 2013; Gozli i dr. 2018) ili MANJE VAŽNO JE DOLJE (npr. Viimaranta 2012).

Značenje 'posteriornost' (*sous-acquéreur* 'potonji stjecatelj') temelji se na metafori PROSTOR JE VRIJEME, odnosno BUDUĆNOST JE DOLJE (npr. Traugott 1985:29), kojom se vrijeme opojmljuje na okomitoj osi, i to prošlost kao 'gore', a budućnost kao 'dolje'. Vremenska značenja<sup>152</sup> nisu česta u našem korpusu, no budući da se ipak javljaju, valja istaći da u brojnim jezicima, a napose onima Zapadnoga svijeta, u koje bi spadao i francuski, prevlada obrazac prema kojemu je budućnost ispred promatrača, a prošlost iza njega<sup>153</sup> (Radden 2011:15). Slučaj je imenice *sous-acquéreur* iznimka od toga pravila.

Kada je riječ o ostalim mehanizmima koji, pored metafore, djeluju pri tvorbi imenica prefiksom *sous-*, treba prije svega istaći ulogu PU. Točnije, 84% imenica tvorenih prefiksom *sous-* realizira PU u odnosu na osnovni pojam (npr. *sous-alimentation* 'nedovoljna prehrana') jer se tvorenicom leksikalizira neka specifična (negativnije obilježena) karakteristika osnovnoga pojma. Preostale imenice (npr. *sous-ministre* 'zamjenik ministra' ili *sous-embranchement* 'potkoljeno') ne leksikaliziraju pojmove iste vrste kao i oni označeni osnovom, ali u njihovoj pojmovnoj sturkturi osnovni pojam i dalje ima vrlo važnu ulogu jer se bez njega tvorenica ne može definirati. Primjerice, *sous-ministre* 'zamjenik ministra' nije neka vrsta *ministra*, već osoba koja je ministrov zamjenik, a ta se funkcija teško može definirati bez pojma *ministre* 'ministar'. Zbog toga je kod 16% imenica tvorenih prefiksom *sous-* također riječ o PU, ali rubnijega tipa.

<sup>152</sup> Čini se da većina jezika gotovo isključivo rabi prostor za razumijevanje vremena (Traugott 1985:29-30). Metafora PROSTOR JE VRIJEME vjerojatno spada u tzv. primarne metafore i gotovo je univerzalna (eng. near-universal) jer se pojavljuje u veliku broju vrlo različitih jezika (Kövecses 2010:746-747). Traugott (*ibid.*) navodi da je broj vrsta prostora koji se pojavljuju kao izvorne domene u metafori PROSTOR JE VRIJEME vrlo ograničen. Točnije, glagolsko vrijeme najčešće se opojmljuje na temelju prostornih odnosa na osi *ispred – iza* (eng. *front-back axis*), a u nekim slučajevima i na osi *gore – dolje*, primjerice u kineskome (Traugott 1985:30).

<sup>153</sup> Zato se, primjerice, govornici francuskoga, ali i francuskoga znakovnoga jezika (jezika kojim se služe nagluhi i gluhi) služe svojim tijelom kao referentnom točkom za sadašnjost, dok prošlost opojmljuju kao iza, a budućnost ispred sebe (Le Guen i Pool Balam 2012:2).

Više od 80% imenica tvorenih prefiksom *sous-* stoji u odnosu hiponimije prema osnovi. Tako je, primjerice, *sous-peuplement* 'nedovoljna naseljenost' hiponim od *peuplement* 'naseljenost'. Takve su imenice ujedno endocentrične. Imenice u kojima prefiks *sous-* ostvaruje značenja 'podređenost', 'niži stupanj' i 'zamjena' ne stoje u odnosu hiponimije prema svojim osnovama, a također su i egzocentrične jer označuju pojavnosti na koje ne upućuju sastavnice prefigiranog leksema. primjerice, *sous-famille* 'potporodica' u biološkim taksonomijama nije vrsta *famille* 'porodice', već bi bila hiponim pojma koji bi se mogao nazvati *taksonomske jedinice*.

U zaključku ovoga razdjela o analizi prefiksa *sous-* možemo istaći da je riječ o relativno plodnom prefiksu koji u promatranoj imenskoj građi ostvaruje polisemnu strukturu organiziranu oko prototipnih prostornih značenja 'sublokalnost' i 'kontaktna sublokalnost'. U značenjskoj mreži toga prefiksa dominiraju apstraktnija značenja koja se većinom temelje na mehanizmu metafore. Riječ je u najvećem broju slučajeva o izvedenicama hiperonimne orijentacijske metafore LOŠE JE DOLJE čijim se djelovanjem negativniji pojmovi kao 'insuficijentnost', 'manji opseg', 'podređenost' i dr. opojmljuju povezivanjem s prostornom izvornom domenom DOLJE.

S ovim smo razdjelom završili analizu francuskih imenica, a u sljedećem ćemo se dijelu baviti hrvatskima.

### 5.1.3 Imenice tvorene prefiksom *nad-*

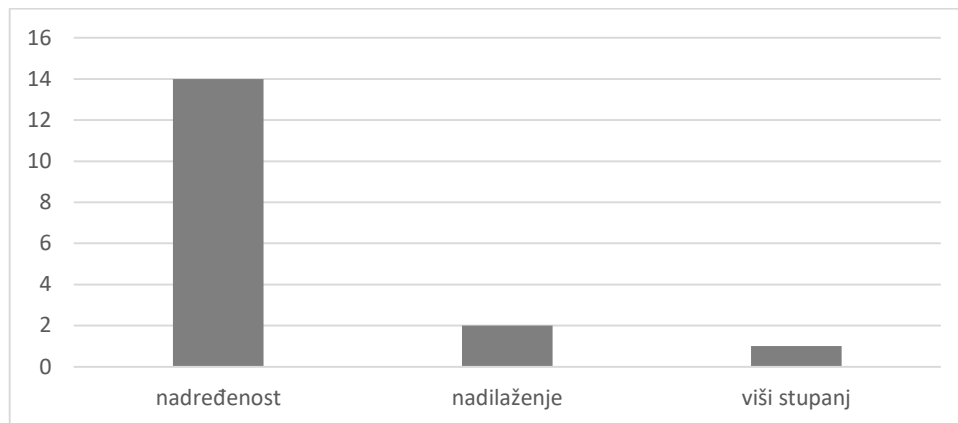
U našoj se građi nalazi se 58 imenica tvorenih prefiksom *nad-* koje spadaju u 10 značenjskih domena čiji detaljan pregled donosimo u nastavku.

#### 5.1.3.1 Ljudsko biće

U domeni *ljudsko biće* nalazi se 17 imenica u kojima *nad-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'nadređenost' (npr. *nadšumar* 'viši šumar', *nadnarednik* 'čin iznad narednika')
2. 'nadilaženje' (npr. *nadčovjekl* 'biće mnogo razvijenije od čovjeka')

3. 'viši stupanj' (*nadvojvoda* 'plemić u rangu iznad vojvode'<sup>154</sup>)



Prikaz 35: Značenja koja prefiks *nad-* ostvaruje s imenicama iz domene *ljudsko biće*

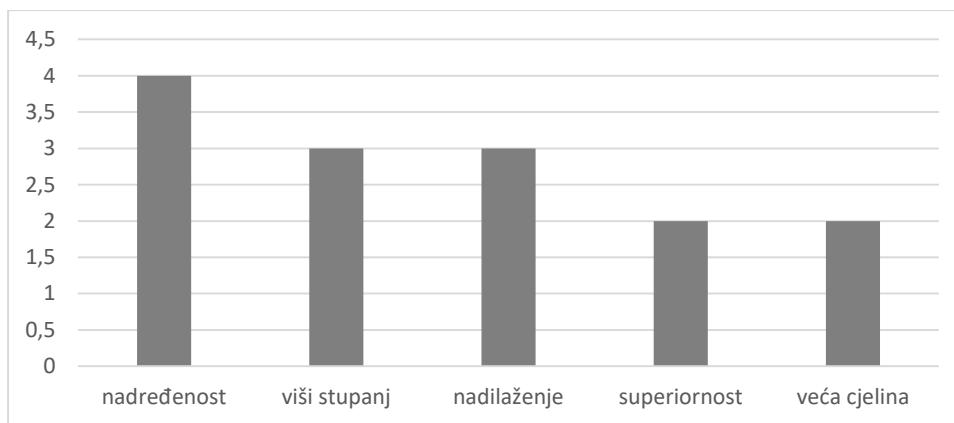
Valja napomenuti da dio imenica iz ove domene čine zastarjelice ili povijesni nazivi (npr. *nadvojvoda*, *nadučitelj*, *nadstražar*, *nadodvjetnik*, itd.), o čemu svjedoče stilske odrednice koje se mogu pronaći u rječničkim natuknicama.

### 5.1.3.2 Skupina

U domeni *skupina* nalazi se 14 imenica u kojima *nad-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'nadređenost' (npr. *nadcestarija* 'organizacijska jedinica nadređena određenom broju cestarija')
2. 'viši stupanj' (npr. *natporodica* 'taksonomska jedinica iznad porodice')
3. 'nadilaženje' (npr. *naddržava* 'tvorba koja nadilazi pojedine države')
4. 'superiornost' (npr. *nadrasa* 'superiorna rasa')
5. 'veća cjelina' (npr. *nadskup* 'matematički skup koji obuhvaća više manjih skupova')

<sup>154</sup> Riječ je o visokoj plemićkoj tituli iznad *vojvode*, a ispod Cara, najčešće u Habsburškoj Monarhiji. U tom pojmu nije riječ o nadređenosti u užem smislu, koja bi podrazumijevala neku vrstu kontrole, već samo o višoj tituli po časti u odnosu na osnovnu (*vojvoda*). To nam je potvrdio i povjesničar koji se bavi spomenutim temama. Usp. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=42753>.

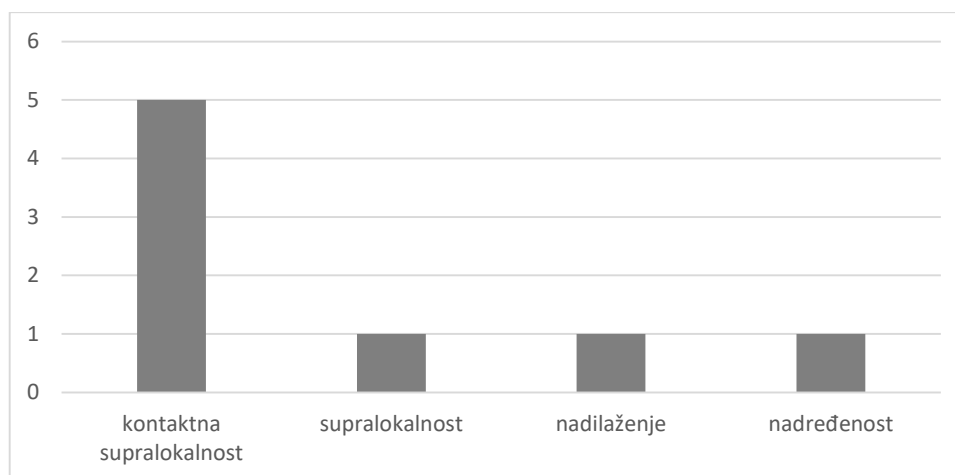


Prikaz 36: Značenja koja prefiks *nad-* ostvaruje s imenicama iz domene *skupina*

### 5.1.3.3 Artefakt

U domeni *artefakt* nalazi se osam imenica u kojima *nad-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'kontaktna supralokalnost' (npr. *nadmadrac* 'tanji madrac koji se stavlja iznad osnovnog')
2. 'supralokalnost' (*nathodnik* 'zaštićen pješački prijelaz iznad prometnice ili druge prepreke')
3. 'nadilaženje' (*nadstruktura* 'viša struktura'<sup>155</sup>)
4. 'nadređenost' (*nadtablica* 'viša tablica'<sup>156</sup>)



<sup>155</sup> *Nadstruktura* se u korpusu hrWaC rabi isključivo kao apstraktna imenica, najčešće u političkom i općenito društvenom kontekstu. Često se rabi za opisivanje Europske unije jer je jedna od uloga EU-a zajedničko odlučivanje o brojnim politikama, pri čemu države članice o tim pitanjima nemaju pravo samostalno odlučivati, već su u tom smislu „podložne“ odlukama EU-a. V. npr. <https://uprava.gov.hr/sto-su-to-zajednicke-politike-europske-unije-i-kako-funkcioniraju/12396>.

<sup>156</sup> U relacijskom modelu baze podataka *nadtablica* je nadređena svojim *podtablicama*. V. npr. <https://www.fer.unizg.hr/search?sq=+3. OOBP i ORBP.pdf>.

### Prikaz 37: Značenja koja prefiks *nad-* ostvaruje s imenicama iz domene *artefakt*

Imenica *nadmadrac* dobar je primjer ostvarivanja više značenja budući da u njoj prefiks *nad-* nosi značenje 'kontaktna supralokalnost', kako smo naveli gore u pregledu značenja u ovoj domeni, ali iz znanja o svijetu poznato nam je da je riječ o dodatnom madracu koji ima sporedniju funkciju od osnovnoga madraca, stoga prefiks u toj imenici profilira i 'adicionalnost'.

#### 5.1.3.4 Prirodna pojava

U ovoj se domeni nalaze četiri imenice u kojima *nad-* ostvaruje značenje 'veća dimenzija' (npr. *natpritisak* 'pritisak viši od okolnog').

#### 5.1.3.5 Prirodni predmeti

Domena *prirodni predmeti* sadrži jednu imenicu, *nadsloj* 'sloj koji se nalazi iznad čega', u kojoj *nad-* ostvaruje značenje 'kontaktna supralokalnost'.

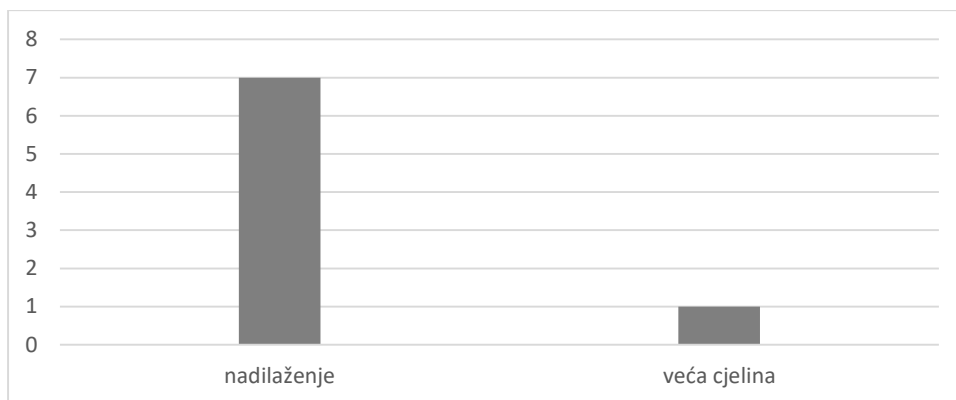
#### 5.1.3.6 Spoznaja

U domeni *spoznaja* nalazi se osam imenica u kojima *nad-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'nadilaženje' (npr. *nadnarav* 'ono što transcendirira narav')
2. 'veća cjelina' (*nadrang* 'viša svemirska pojava'<sup>157</sup>)

---

<sup>157</sup> Imenica *nadrang* javlja se isključivo u kontekstu svemira i pojava poput galaksija i zvijezda, pri čemu su, primjerice, galaksije *nadrang zvijezdama*, odnosno nadređeni pojam budući da su galaksije velike nakupine zvijezda koje se drže zajedno zbog gravitacijske sile. V. npr. <http://proleksis.lzmk.hr/22485/>.



Prikaz 38: Značenja koja prefiks *nad-* ostvaruje s imenicama iz domene *spoznaja*

U ovoj se domeni nalaze isključivo apstraktne imenice, što je bilo i očekivano. U njima se prefiks *nad-* najčešće rabi za označivanje nadilaženja pojma označenoga osnovnom imenicom. Navedeni pojmovi pripadaju područjima poput filozofije i religije koje se bave pojavnostima koje nadilaze pojavnosti fizičkoga svijeta, a neke čak i zalaze u prostor metafizičkoga (npr. *nadstvarnost* 'ono što transcendirira stvarnost', *natpriroda* 'ono što nadilazi prirodni svijet').

#### 5.1.3.7 Količina

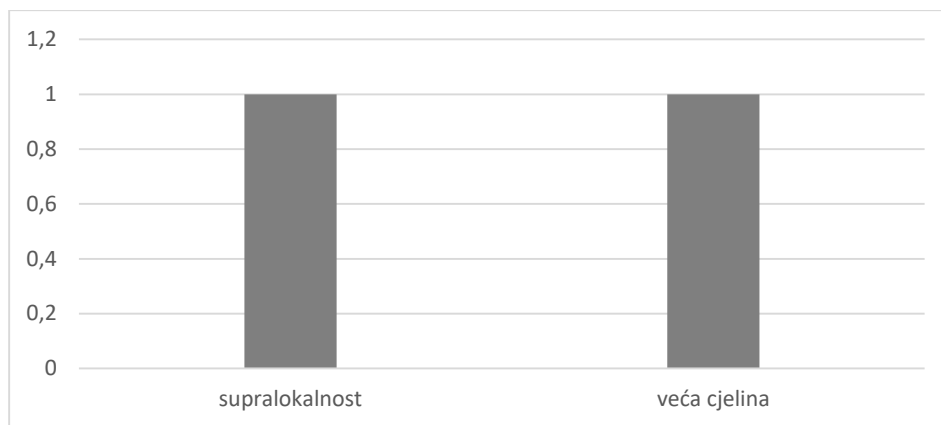
U ovoj se domeni nalazi samo imenica *nadmjera*<sup>158</sup>, u kojoj *nad-* ostvaruje značenje 'veća dimenzija'.

#### 5.1.3.8 Komunikacija

U ovoj se domeni nalaze dvije imenice u kojima *nad-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'supralokalnost' (*nadnaslov* 'naslov iznad glavnoga naslova')
2. 'veća cjelina' (*nadjezik* 'idiom koji objedinjuje više sličnih idioma')

<sup>158</sup> Riječ je o pojmu iz drvne tehnologije koji označava veću mjeru, odnosno razliku između dimenzija piljenica u kakvima se one izrađuju i dimenzija u kojima se prodaju. Usp. <http://struna.ihjj.hr/naziv/nadmjera/36790/>.

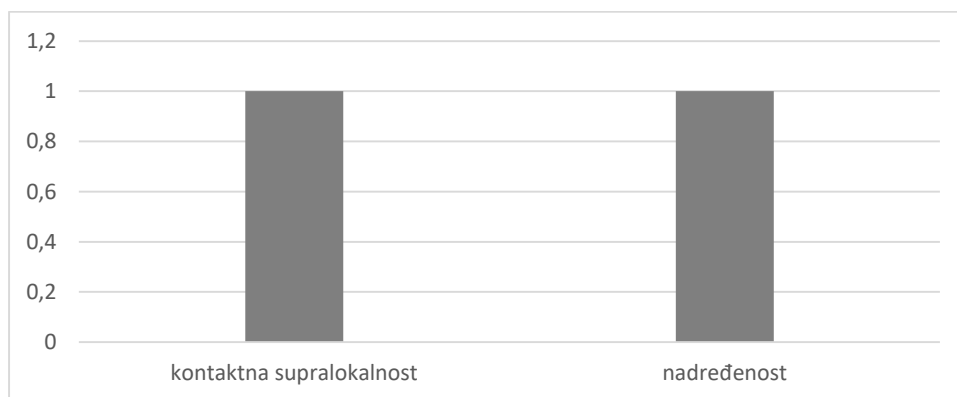


Prikaz 39: Značenja koja prefiks *nad-* ostvaruje s imenicama iz domene *komunikacija*

### 5.1.3.9 Radnja

U ovoj se domeni nalaze dvije imenice u kojima *nad-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'kontaktna supralokalnost' (*nathvat* 'primanje šipke utega odozgo, palčevima prema dolje')
2. 'nadređenost' (*nadvještačenje* 'vještačenje više razine')



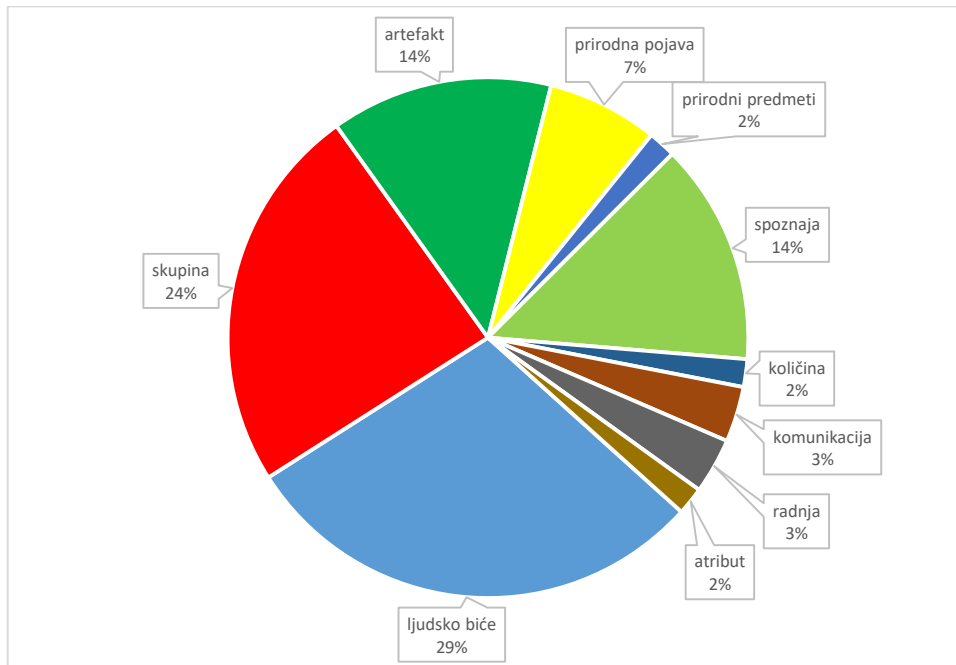
Prikaz 40: Značenja koja prefiks *nad-* ostvaruje s imenicama iz domene *radnja*

### 5.1.3.10 Atribut

U domeni *atribut* nalazi se samo imenica *nadmoć* 'veća moć' u kojoj *nad-* ostvaruje značenje 'veći opseg'.

### 5.1.3.11 Opći zaključci o prefiksu *nad-* u imenicama

Udio imenica tvorenih prefiksom *nad-* u domenama donosimo u donjem Prikazu.



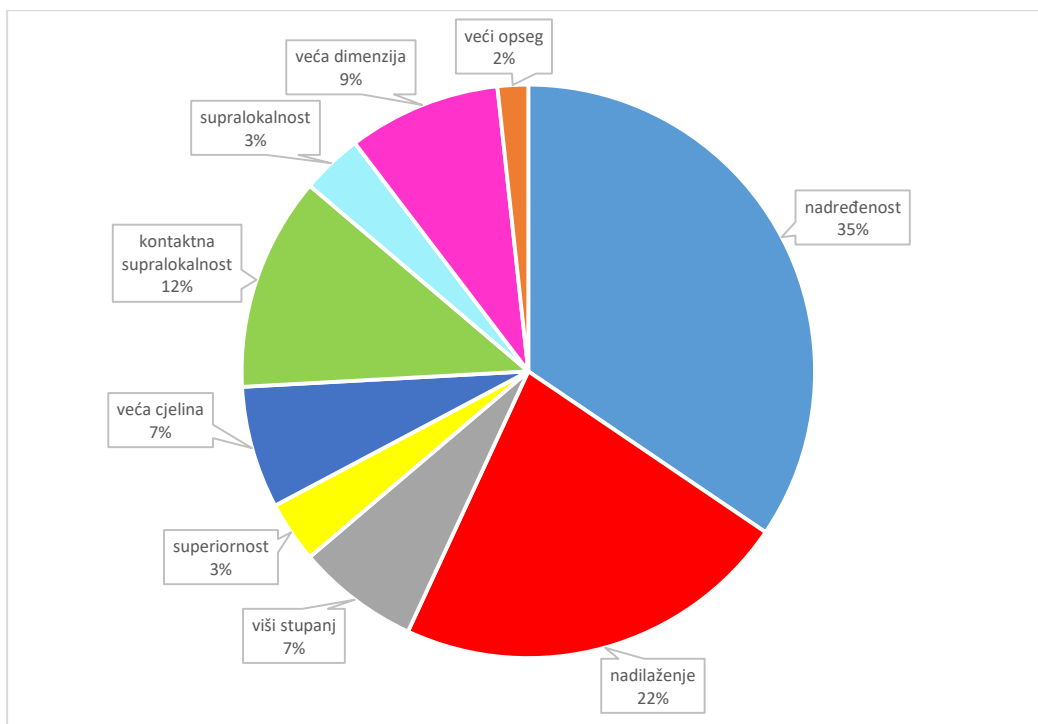
Prikaz 41: Podjela imenica tvorenih prefiksom *nad-* prema domenama

Budući da se u našoj građi nalazi svega 58 imenica tvorenih prefiksom *nad-*, ne začuđuje podatak da one pripadaju i manjem broju domena nego što je to slučaj s drugim prefiksima koji tvore veći broj imenica.

Najzastupljenija je domena *ljudsko biće* (29%) (npr. *nadbiskup*), iza koje slijede *skupina* (npr. *nadvlada*), *artefakt* (npr. *nadtemelj*), *spoznaja* (npr. *nadstvarnost*) te ostale manje zastupljene domene.

Nakon pregleda domena, donosimo pregled značenja koja prefiks *nad-* ostvaruje u imenicama.





Prikaz 42: Značenja koja prefiks *nad-* ostvaruje u imenskim tvorenicama

Kako se vidi iz Prikaza, prefiks *nad-* s imenicama gradi polisemnu strukturu u kojoj dominiraju apstraktnija značenja. Ishodišna su značenja ona prostorna: 'kontaktna supralokalnost' i 'supralokalnost' (usp. Šarić 2003:199). Prefiks *nad-* ostvaruje i još jedno konkretno značenje, 'veća dimenzija'. Ta tri konkretna značenja čine gotovo četvrtinu svih značenja (24%).

Prefiks *nad-* ostvaruje i sljedeća apstraktnija značenja:

1. 'nadređenost' (35%) (usp. Babić 2002:347; Klajn 2002:184-185; Šarić 2003:199; Mitkowska i Bužarovska 2012:142),
2. 'nadilaženje' (22%),
3. 'viši stupanj' (7%) (Babić 2002:347; Klajn 2002:184-185; Šarić 2003:199),
4. 'veća cjelina' (7%),
5. 'superiornost' (3%) (usp. Šarić 2003:199) i
6. 'veći opseg' (2%).

Navedena se apstraktnija značenja temelje na orijentacijskoj metafori BOLJE JE GORE koja obuhvaća i niz specifičnijih metafora poput VIŠE JE GORE, KONTROLA JE GORE (npr. Lakoff i Johnson 1980; Gibbs 1994), SUPERIORNO JE GORE itd. Na temelju tih se metafora pomoću ishodišne domene GORE pozitivni pojmovi 'nadređenost', 'nadilaženje', 'viši stupanj', 'superiornost' itd. opojmljuju kao smješteni na prostorno višem položaju.

Pored metafore, u tvorbi imenica pomoću prefiksa *nad-* zamjetnu ulogu ima i pojmovna bliskost. Točnije, više od polovice (56%) imenica tvorenih tim prefiksom realizira PU u odnosu na osnovni pojam: primjerice, *natkonobar* 'viši konobar' je *konobar*, odnosno osnovni pojam (*konobar*) ima središnju ulogu u njegovoj pojmovnoj strukturi, a razlikuje se od običnoga konobara po širim odgovornostima. Ostale imenice (44%) ne označuju pojam iste vrste kao i osnovni, ali i dalje realiziraju PU u odnosu na osnovni pojam jer on ima ključnu ulogu u njihovu definiranju. Tako, primjerice, *nadzapovjednik* nije *zapovjednik*, već osoba nadređena zapovjedniku, no bez pojma 'zapovjednik' bilo bi nemoguće definirati imenicu *nadzapovjednik* pa je i u takvim slučajevima riječ o PU, samo rubnije vrste.

Valja spomenuti i ulogu hiponimije. Točnije, 48% prefigiranih imenica tvorenih prefiksom *nad-* stoji u odnosu hiponimije prema vlastitoj osnovi. To se sustavno događa kod imenica u kojima *nad-* ostvaruje značenje 'veći opseg' (npr. *nadmoć*), 'veća dimenzija' (npr. *natpritisak*) i 'veća cjelina' (npr. *nadjezik*), ali i u nekim slučajevima kada *nad-* ostvaruje značenje 'supralokalnost' (npr. *nathodnik*) i 'kontaktna supralokalnost' (npr. *nadsloj*). U imenicama u kojima prefiks ostvaruje ostala značenja hiponimija se mnogo rjeđe javlja, kao primjerice kod značenja 'nadređenost', u kojem slučaju postoji jedna imenica koja ostvaruje hiponimiju u odnosu na svoju osnovu (*nadtablica*).

U sljedećim razdjelima donosimo analizu imenskoga prefiksa *pod-*.

#### 5.1.4 Imenice tvorene prefiksom *pod-*

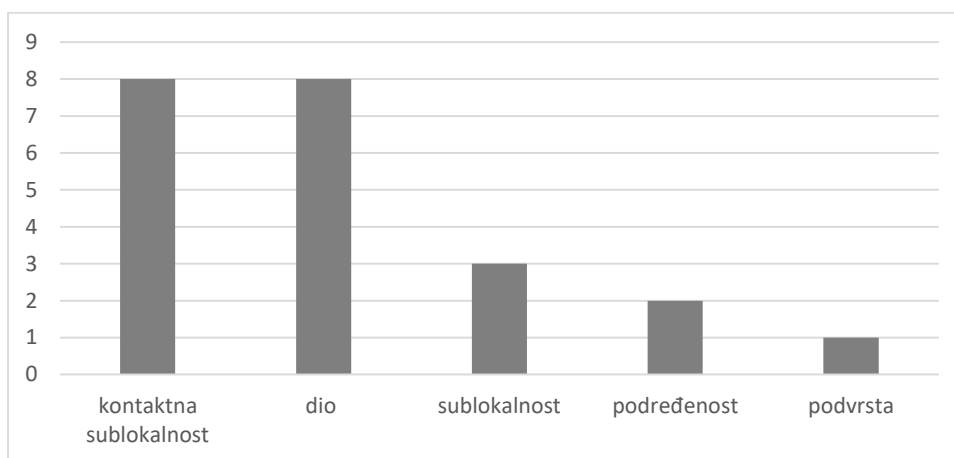
U našoj se građi nalazi 200 imenica tvorenih prefiksom *pod-* koje se mogu podijeliti u 17 domena, kako će biti prikazano u nastavku.

##### 5.1.4.1 Artefakt

U domeni *artefakt* nalaze se 22 imenice u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'kontaktna sublokalnost' (npr. *podstuknja* 'donja suknja', *potkapa* 'kapa koja se nosi ispod druge kape')
2. 'dio' (npr. *poddionica* 'dio dionice kakve ceste', *podmapa* 'dio mape (eng. *folder*)')
3. 'sublokalnost' (npr. *pothodnik* 'prolaz za pješake ispod razine ulice ili pruge', *podstrop* 'spušteni strop')

4. 'podređenost' (npr. *podtablica* 'manja tablica koja je podređena većoj'<sup>159</sup>)
5. 'podvrsta' (*podmodel* 'podvrsta modela kakva proizvoda')

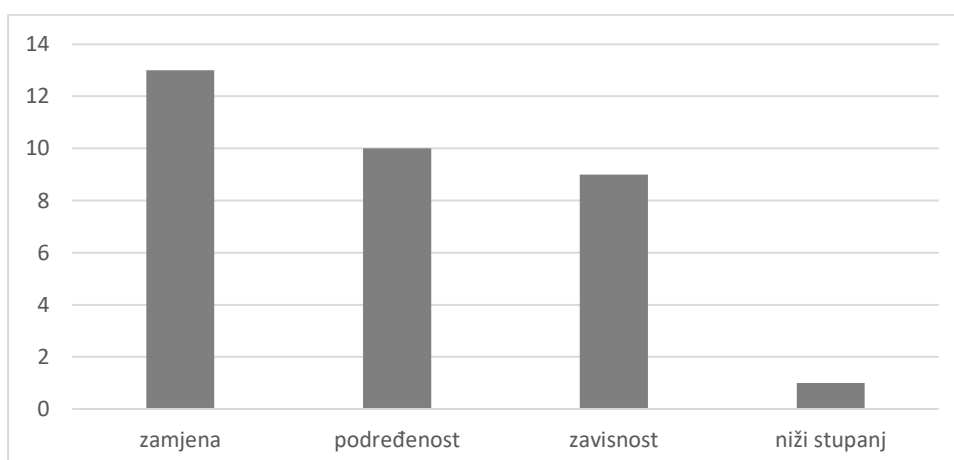


Prikaz 43: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s imenicama iz domene *artefakt*

#### 5.1.4.2 Ljudsko biće

U domeni *ljudsko biće* nalaze se 33 imenice u kojima prefiks *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'zamjena' (npr. *podtajnik* 'pomoćnik tajnika', *podbilježnik* 'zamjenik bilježnika')
2. 'podređenost' (npr. *potpukovnik* 'čin ispod pukovnika', *podmaršal* 'čin ispod maršala')
3. 'zavisnost' (npr. *poddobavljač* 'dobavljač koji radi za drugoga dobavljača')
4. 'niži stupanj' (*podđakon* 'svećenički stupanj ispod đakona')



<sup>159</sup> V. bilješku 22.

#### Prikaz 44: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s imenicama iz domene *ljudsko biće*

Najfrekventnije je značenje u ovoj domeni 'zamjena'. Značenja 'podređenost' i 'zavisnost' otprilike su podjednako zastupljena, a značenje 'niži stupanj' ostvaruje se samo u imenici *podđakon* koja označava svećenički stupanj ispod đakona<sup>160</sup>.

I u ovoj se domeni kao i kod imenica tvorenih prefiksom *sous-* iz istoimene domene (v. 4.1.2.3.) javljaju neki nazivi koji se smatraju zastarjelima, što bi moglo biti posljedica političke korektnosti<sup>161</sup>.

#### 5.1.4.3 Komunikacija

U domeni *komunikacija* nalaze se 43 imenice u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'dio' (npr. *potpoglavlje* 'dio poglavlja', *podnatuknica* 'dio rječničke natuknice', *podtest* 'dio testa')
2. 'adicionalnost' (npr. *potkontekst* 'dodatni kontekst', *podradnja* 'dodatna radnja filma ili knjige')
3. 'sublokalnost' (npr. *podnaslov* 'dodatni naslov ispod glavnoga naslova')
4. 'podvrsta' (npr. *podžanr* 'podvrsta kakva žanra')
5. 'podređenost' (*podzakon* 'zakonski akti niže razine od zakona'<sup>162</sup>)
6. 'zavisnost' (*podugovor* 'dodatni ugovor'<sup>163</sup>)

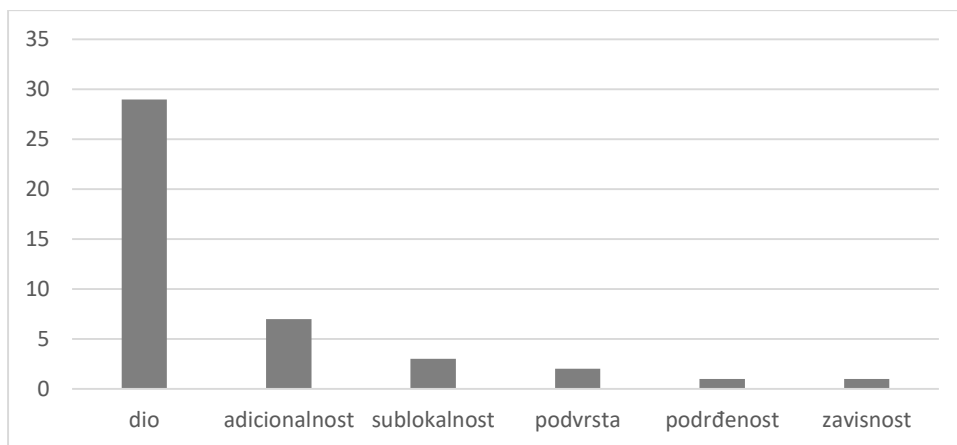
---

<sup>160</sup> V. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=59040>.

<sup>161</sup> Tako se, primjerice, čini da se danas u hijerarhiji činova Hrvatske vojske ne rabe prefiksi koji bi ukazivali na podređenost poput *pod-*, već se zamjenjuju eufemiziranim bliskoznačnim prefiksom *do-* (primjerice u nazivima *dočasnik* i *dozapovjednik*) (Vrgoč 2020:206). I Babić (2002:376) primjećuje sve veću plodnost prefiksa *do-* u izražavanju podređenosti, iako smatra da bi prefiks *pod-* ipak trebalo zadržati kod izricanja hijerarhijske podređenosti kao suprotni parnjak prefiksu *nad-*.

<sup>162</sup> Imenica *podzakon* ne postoji u pravnome jeziku (svega 15 pojavnica u hrWaC-u), već je riječ o govornoj inačici naziva *podzakonski akt*. Prema hijerarhiji pravnih izvora najviši je zakon većine država ustav, nakon kojega slijede zakoni te zatim podzakonski akti, pa smo smatrali da u imenici *podzakon pod-* ostvaruje značenje 'podređen' jer su podzakonski akti podređeni ustavu i zakonima budući da ne smiju sadržavati odredbe suprotne tim dvama pravnim izvorima.

<sup>163</sup> Podugovor je ugovor između glavnog izvođača i podizvođača kojim glavni izvođač podizvođaču povjerava izvođenje određenog dijela posla. Budući da je *podugovor* ugovor koji se potpisuje naknadno, on je u zavisnosti od početnoga ugovora. V. <http://www.poslovni.hr/leksikon/podugovor-1619>.



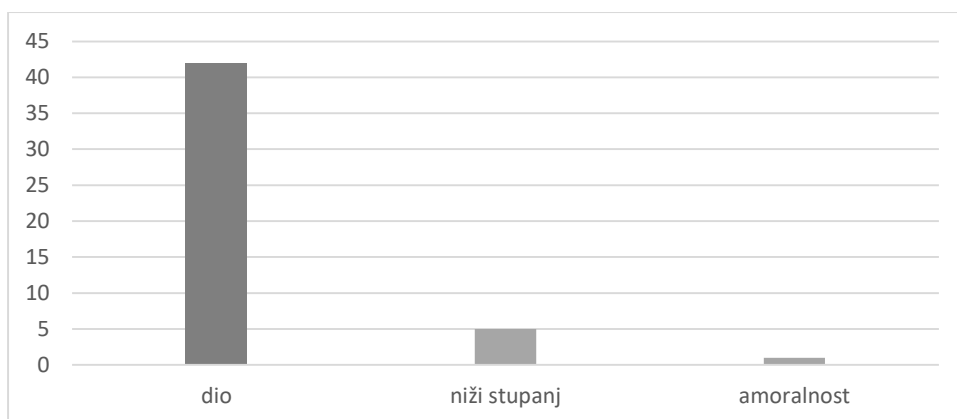
Prikaz 45: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s imenicama iz domene *komunikacija*

U ovoj je domeni daleko najzastupljenije značenje 'dio' kojim se tvore imenice koje stoje u odnosu hiponimije prema osnovi, odnosno označuju pojmove kojima se leksikalizira manja pojavnost iste vrste kao i ona označena osnovnom imenicom.

#### 5.1.4.4 Skupina

Domena *skupina* sadrži 48 imenica u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'dio' (npr. *podtim* 'tim koji je dio većeg', *pododbor* 'manji odbor koji je dio većega', *podsekcija* 'dio sekcije')
2. 'niži stupanj' (npr. *podred* 'taksonomska jedinica ispod reda', *podrod* 'taksonomska razina ispod roda')
3. 'amoralnost' (*podsvijet2* 'skupina koju čine moralno upitni ljudi')



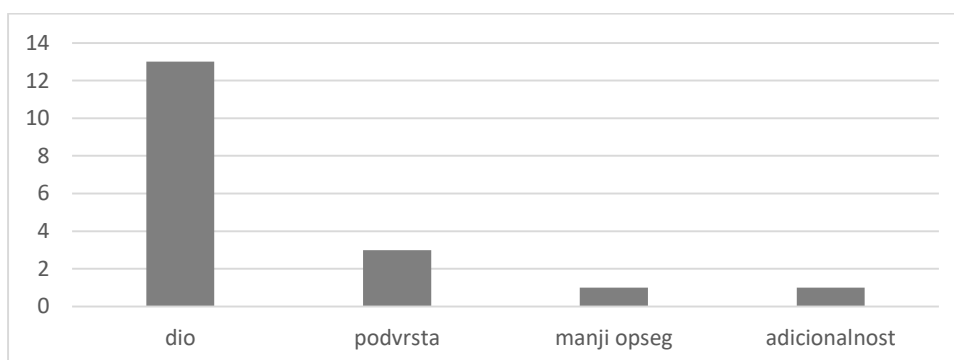
Prikaz 46: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s imenicama iz domene *skupina*

Kao u prethodnoj domeni, i u ovoj najveći broj imenica ostvaruje značenje 'dio'. Riječ je o imenicama koje stoje u odnosu hiponimije prema svojoj osnovi.

#### 5.1.4.5 Spoznaja

Domenu *spoznaja* čini 18 imenica u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'dio' (*podcilj* 'dio većeg cilja', *podcjelina* 'dio veće cjeline')
2. 'podvrsta' (*podverzija* 'podvrsta neke verzije')
3. 'manji opseg' (*podzbroj* 'zbroj određenih stavki prije konačnoga zbroja')
4. 'adicionalnost' (*podznak* 'dodatan horoskopski znak')



Prikaz 47: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s imenicama iz domene *spoznaja*

Valja napomenuti da se značenje 'podvrsta' razlikuje od značenja 'dio' po činjenici da se u odnosu između prefigurane izvedenice (npr. *podoblik*) i osnove (*oblik*) cijela stvar koja je u pitanju (bitno) mijenja, dok u prethodnoj skupini to nije slučaj, već izvedenica jednostavno označava dio osnovne imenice. Primjerice, *poduzorak* je *uzorak* u kojem se uzima dio, a da pritom ne dolazi do promjene u početnome *uzorku*. S druge strane, imenice poput *podverzija* 'podvrsta neke verzije' označuju *podvrste* nekoga općenitijeg zajedničkog pojma koje se međusobno mogu više ili manje razlikovati.

#### 5.1.4.6 Radnja

U domeni *radnja* nalazi se osam imenica u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'dio' (npr. *podmjera* 'dio kakve mjere', *podzadatak* 'dio kakva zadatka')
2. 'amoralnost' (*podsmijeh* 'zloban osmjeh')



Prikaz 48: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s imenicama iz domene *radnja*

#### 5.1.4.7 Prirodne pojave

U domeni *prirodne pojave* nalaze se tri imenice u kojima *pod-* ostvaruje značenje 'manja dimenzija' (npr. *podtlak* 'tlak niži od atmosferskog').

#### 5.1.4.8 Prirodni predmeti

U domeni *prirodni predmeti* nalazi se imenica *podljuska* 'donja ljuska u elektronskom omotaču atoma'<sup>164</sup> u kojoj *pod-* ostvaruje značenje 'sublokalnost'.

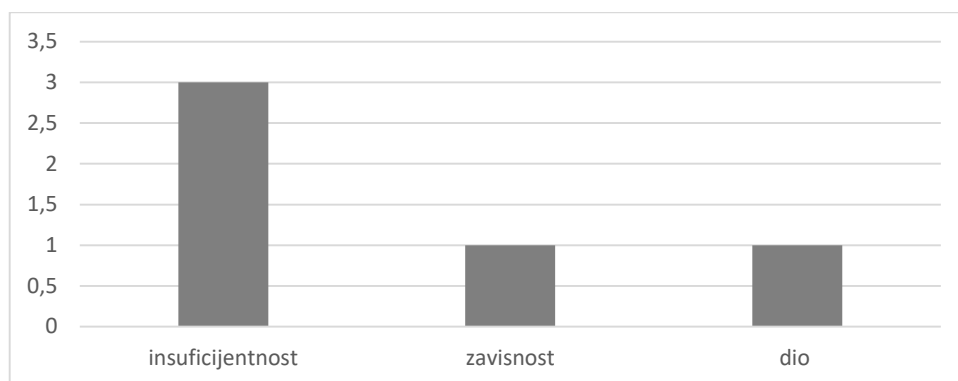
#### 5.1.4.9 Posjedovanje

U domeni *posjedovanje* nalazi se pet imenica u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'insuficijentnost' (npr. *potkapitalizacija* 'situacija u kojoj je kapital trgovačkog društva nedostatan za obavljanje djelatnosti'<sup>165</sup>)
2. 'zavisnost' (*podzajam* 'zajam koji zajmoprimac odobri iz sredstava osnovnoga zajma za određenu svrhu')
3. 'dio' (*potportfelj* 'varijanta portfelja mirovinskog fonda')

<sup>164</sup> V. npr. [https://hr.wikipedia.org/wiki/Elektronski\\_omota%C4%8D\\_atoma](https://hr.wikipedia.org/wiki/Elektronski_omota%C4%8D_atoma).

<sup>165</sup> V. npr. <http://ab-consulting.blogspot.com/2012/09/22-potkapitalizacija.html>.



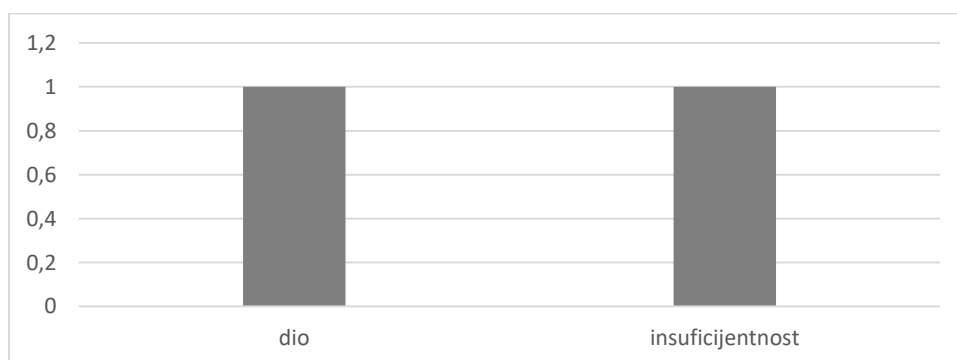
Prikaz 49: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s imenicama iz domene *posjedovanje*

Sve imenice iz ove skupine označuju financijske pojmove, stoga je riječ o strukovnim nazivima.

#### 5.1.4.10 Stanje

U ovoj se domeni nalaze dvije imenice u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'dio' (*potproblem* 'dio problema')
2. 'insuficijentnost' (*podzaposlenost* 'nedovoljna iskorištenost kapaciteta zaposlenog stanovništva')



Prikaz 50: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s imenicama iz domene *stanje*

#### 5.1.4.11 Životinje

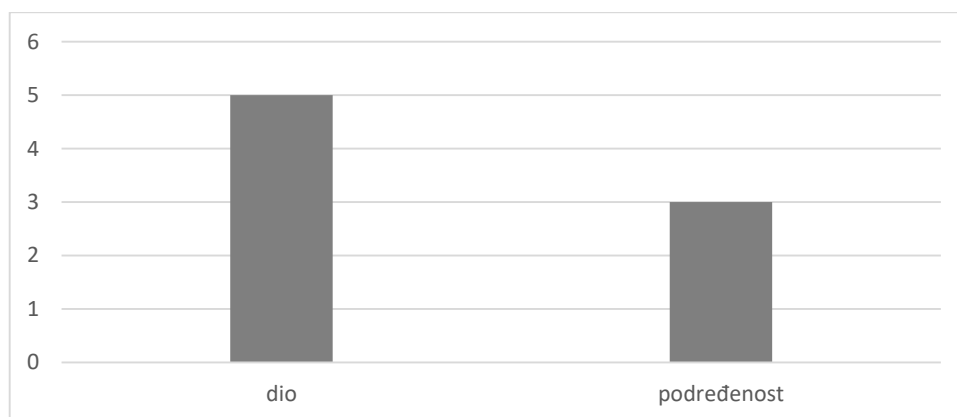


U domeni *životinje* nalaze se imenice *podgriz*<sup>166</sup> i *poddlaka* u kojima *pod-* ostvaruje značenje 'sublokalnost'.

#### 5.1.4.12 Lokacija

U ovoj se domeni nalazi osam imenica u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'dio' (*podregija* 'dio neke regije')
2. 'podređenost' (*potkraljevstvo* 'administrativna jedinica podređena (španjolskom) kraljevstvu'<sup>167</sup>).



Prikaz 51: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s imenicama iz domene *lokacija*

#### 5.1.4.13 Vrijeme

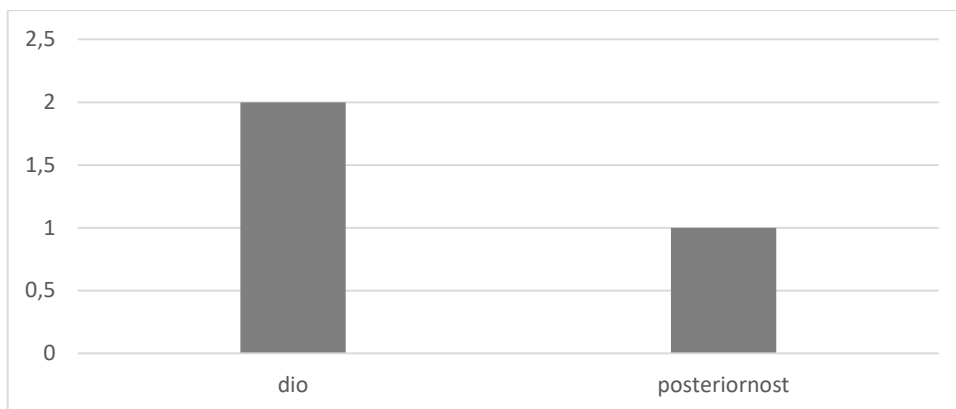
U domeni *vrijeme* nalaze se tri imenice u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'dio' (npr. *podfaza* 'dio kakve faze')
2. 'posteriornost' (*podsezona* 'turistička sezona nakon glavne'<sup>168</sup>)

<sup>166</sup> Imenica *podgriz* označava stanje psećeg zubala kod kojega su donji sjekutići previše iza gornjih, zbog čega pas donjom čeljusti, koja je pomična, naglašeno grize ispod gornje, a ne u ravnini s njom. V. npr. <https://www.bulterijer.com/ilustrovani-standard/>.

<sup>167</sup> Španj. *virreinato*. V. npr. [https://hr.wikipedia.org/wiki/Potkraljevstvo\\_R%C3%ADo\\_de\\_la\\_Plata](https://hr.wikipedia.org/wiki/Potkraljevstvo_R%C3%ADo_de_la_Plata).

<sup>168</sup> Upravo se iz službenoga naziva toga pojma, *posezona*, vidi temeljno značenje te imenice izraženo prefiksom *po-*, a to je 'nastupanje nakon glavne sezone'. Suprotni je parnjak te imenice *predsezona*. Budući da se na internetu mogu naći i pojavnice u obliku *postsezona*, vjerojatno je zbog fonetskih razloga došlo do stvaranja oblika *podsezona*, odnosno zbog lakšega izgovaranja te kombinacije glasova od onih u leksemu *postsezona*. Oblik *posezona* prihvatljiviji je i s aspekta purizma budući da daje prednost hrvatskome prefiksu pred stranim.



Prikaz: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s imenicama iz domene *vrijeme*

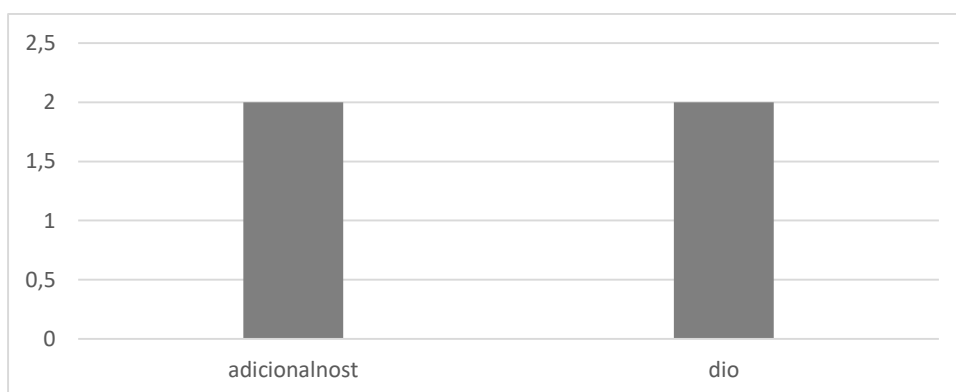
#### 5.1.4.14 Odnos

U domeni *odnos* nalazi se pet imenica u kojima *pod-* ostvaruje značenje 'zavisnost' (npr. *podlicencija* 'ugovor kojim stjecatelj licencije može pravo njezina iskorištavanja ustupiti drugome'). Svih pet imenica označuju pravne pojmove (usp. 4.1.2.2.).

#### 5.1.4.15 Atribut

Domenu *atribut* čine četiri imenice u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'adicionalnost' (npr. *podton* 'dodatni ton, tj. nijansa boje')
2. 'dio' (npr. *podfunkcija* 'dio kakve funkcije')

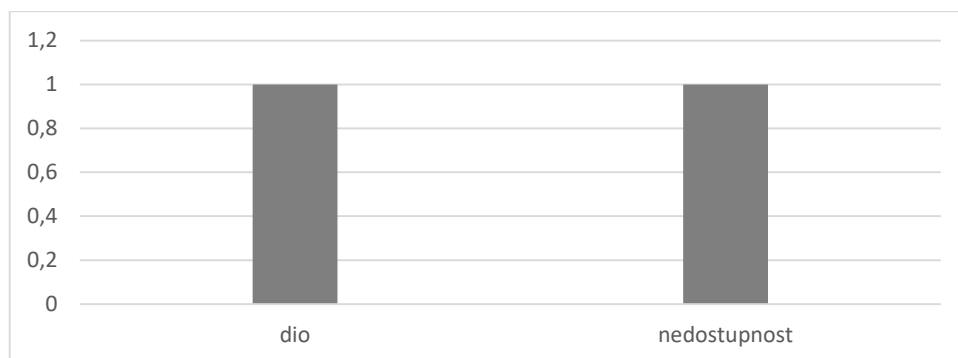


Prikaz 52: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s imenicama iz domene *atribut*

#### 5.1.4.16 Emocije

U domeni *emocije* nalaze se dvije imenice u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'dio' (*podosobnost* 'dio osobnosti')
2. 'nedostupnost' (*podsvijest* 'razina u doživljavanju i mišljenju pojedinca trenutno nedostupna pamćenju i svijesti').

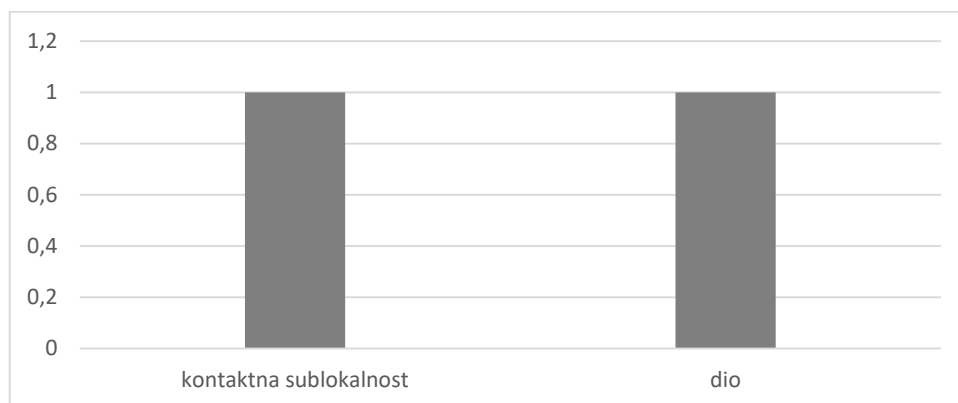


Prikaz 53: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s imenicama iz domene *emocije*

#### 5.1.4.17 Proces

Domena *proces* obuhvaća dvije imenice u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

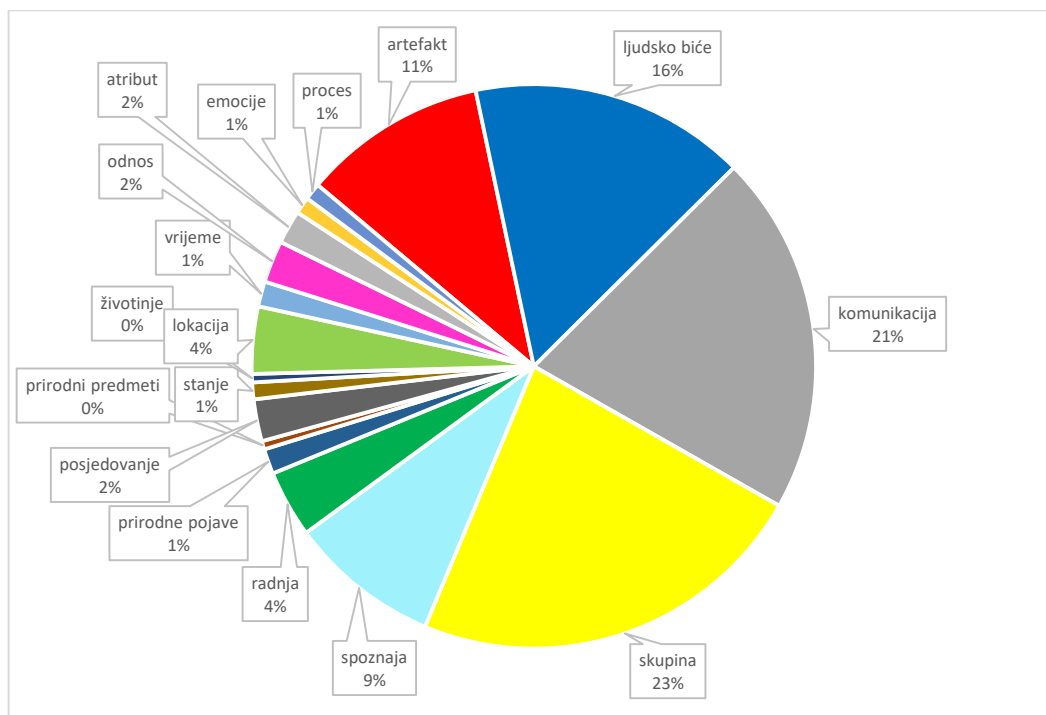
1. 'kontaktna sublokalnost' (*podepitelizacija* 'stvaranje stanica epitela ispod poklopca na rožnici'<sup>169</sup>)
2. 'dio' (*podproces* 'dio kakva procesa').



<sup>169</sup> *Epitelizacija* označava proces zarastanja epitela nakon operacije skidanja dioptrije. Ako se tijekom tog procesa razviju komplikacije, može doći do *podepitelizacije*, tj. stvaranja stanica epitela ispod poklopca koji se u postupku skidanja dioptrije stavlja na rožnicu oka. V. npr. <https://svjetlost.hr/usluge/lasersko-skidanje-dioptrije/metoda-lasik/113>.

## Prikaz 54: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s imenicama iz domene *proces*

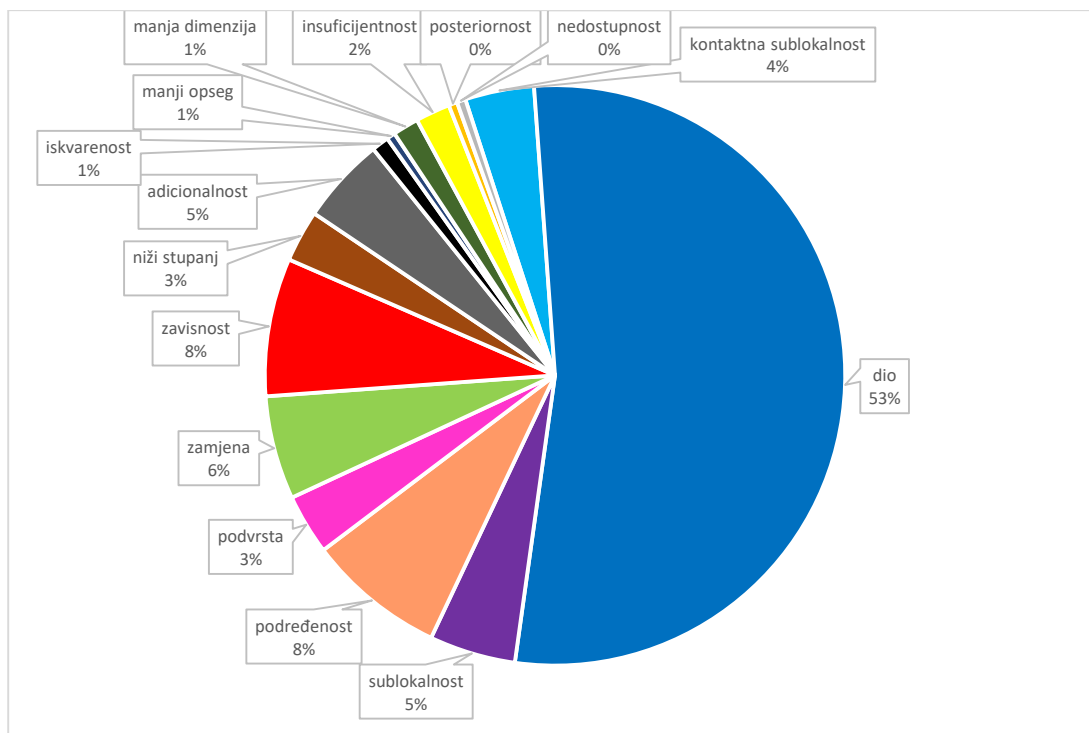
### 5.1.4.18 Opći zaključci o prefiksu *pod-* u imenicama



Prikaz 55: Podjela imenica tvorenih prefiksom *pod-* prema domenama

Iz Prikaza se može razaznati da su najzastupljenije imenice iz domena skupina (23%), komunikacija (21%) i ljudsko biće (16%). Nakon njih slijede domene artefakt (11%) i spoznaja (9%), a ostale su domene slabije zastupljene. U domeni *prirodni predmeti* nalazi se samo jedna imenica, *podljuska*, koja u ukupnom broju imenica predstavlja udio od 0.5% koji je u Prikazu naveden kao 0% jer je riječ o iznosu manjem od 1.

Analizom prefigiranih imenica tvorenih prefiksom *pod-* utvrđeno je da prefiks *pod-* ostvaruje vrlo raslojenu polisemnu strukturu koju radi preglednosti donosimo u obliku Prikaza.



Prikaz 56: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s imenicama

Konkretna prostorna značenja u značenjskoj strukturi prefiksa *pod-* čine tek 10%: 'sublokálnost' 5% (npr. *pothodnik* 'prolaz za pješake ispod ulice ili pruge'), 'kontaktna sublokálnost' 4% (npr. *podstuknja* 'donja suknja') i 'manja dimenzija' 1% (npr. *podnapon* 'napon niži od uobičajenog'). Ti podaci pokazuju da u značenjskoj strukturi prefiksa *pod-* u imenskim tvorenicama, jednako kao i u svih ranije analiziranih prefikasa, značajnu ulogu imaju apstraktnija značenja.

Najzastupljenije je apstraktno značenje 'dio' (npr. *podfaza* 'dio kakve faze') (usp. Babić (2002:349; Klajn 2002:188), koje se javlja u više od polovice (53%) svih imenica tvorenih prefiksom *pod-*. Od ostalih apstraktnijih značenja najzastupljenija su 'podređenost' (usp. Babić 2002:348-349; Klajn 2002:187) i 'zavisnost', oba s udjelom od 8% u ukupnosti značenja prefiksa *pod-* u imenskim tvorenicama. Ta dva značenja profiliraju negativnost sukladno općoj metafori LOŠIJE JE DOLJE. Značenje 'podređenost' (npr. *potpukovnik* 'vojni čin podređen pukovniku', *podzakon* 'niži zakonski akt') temelji se na specifičnijoj metafori MANJAK KONTROLE JE DOLJE. Na istoj se metafori temelji značenje 'zavisnost' (npr. *podugovor* 'dodatni ugovor kojim se podizvođaču povjerava izvođenje dijela posla') koje se u našoj građi tipično javlja u pravnom nazivlju. Tim se značenjem označava da između dviju osoba ili pojava postoji odnos u kojem druga osoba ili pojava zavisi o prvoj, a da pritom nije riječ o odnosu podređenosti jer 'zavisnost' profilira manju odsustnost kontrole.

I ostala se apstraktnija značenja prefiksa *pod-* u imenskim tvorenicama temelje na metafori LOŠIJE JE DOLJE, a to su redom: 'zamjena' (6%) (npr. *podtajnik* 'zast. zamjenik tajnika'), 'adicionalnost' (5%) (npr. *potkontekst* 'dodatni kontekst'), 'niži stupanj' (3%) (npr. *podrod* 'taksonomska razina ispod roda'), 'podvrsta' (3%) (npr. *podstil* 'podvrsta kakva stila'), 'insuficijentnost' (2%) (npr. *podzaposlenost* 'nedovoljna iskorištenost kapaciteta zaposlenog stanovništva'), 'amoralnost' (1%) (npr. *podsvijet2* 'skupina koju čine moralno upitni ljudi'), 'nedostupnost' (*podsvijest* 'dio psihe nedostupan pamćenju i svijesti') i 'posteriornost' (*podsezona* 'turistička sezona nakon glavne'). Sukladno prethodno opisanoj hijerarhiji koja postoji kod metafora, u ovome slučaju orijentacijskih, navedena su značenja nastala razradom gore navedene metafore, rezultirajući detaljnijim metaforama u kojima se kao ciljne domene javljaju 'sporednost', 'insuficijentnost', 'amoralnost' itd. koje se povezuju s izvornom domenom 'dolje', odnosno opojmljuju se kao smještene niže u prostoru.

Posebno bismo izdvojili značenje 'podvrsta', za koje smatramo da se može objasniti pomoću metafore MANJE JE DOLJE budući da je podvrsta čega uvijek uža od glavne ili osnovne „stvari“ te značenje 'amoralnost', koje se ostvaruje samo u hrvatskome, a temelji se na specifičnijoj metafori NEMORALNO JE DOLJE (npr. Lakoff 2001), odnosno NEDOSTATAK VRLINE JE DOLJE (npr. Kövecses 2002: 36).

Zanimljivo je i značenje 'insuficijentnost' koje se javlja se samo u imenici *podsvijest*, pojmu iz psihoanalize koji se na HJP-u definira kao „sfera ili razina u doživljavanju, ponašanju, mišljenju i iskustvenom životu pojedinca, trenutno nedostupni pamćenju i svijesti“. U toj imenici *pod-* ostvaruje značenje koje bi se moglo opisati kao 'nedostupnost', a koje se temelji na metafori MANJE VIDLJIVO ILI DOSTUPNO JE DOLJE (npr. Kyung Kim i Lee 2017), odnosno NEDOSTUPNO PERCEPCIJI ILI SVIJESTI JE DOLJE (usp. ACCESSIBLE TO PERCEPTION/AWARENESS IS UP, Grady 1997:97).

Najzad, u strukturi većine imenica (79%) tvorenih prefiksom *pod-* odlučujuću ulogu ima PU. To općenito podjednako vrijedi za fizička značenja (poput 'fizički manji' (npr. *podtlak* 'tlak niži od atmosferskog'), kao i za apstraktnija, poput 'amoralnost' (*podsmijeh* 'zloban osmijeh') ili 'adicionalnost' (npr. *podradnja1* 'dodatna radnja filma ili knjige'). U strukturi 21% imenica tvorenih prefiksom *pod-* osnovni pojam ima rubniju ulogu (kao kod značenja 'niži stupanj' (npr. *sous-diacre* 'podđakon') ili 'podređenost' (*sous-brigadier* 'čin podređen brigadiru'), odnosno te imenice realiziraju rubniji tip PU od ostatka imenica, iako je i dalje riječ o PU jer se pojmovi označeni tvorenicama ne mogu definirati bez osnovnoga pojma. Takve su imenice sustavno egzocentrične.

I kod imenica tvorenih prefiksom *pod-* zamjetna je uloga hiponimije. Preciznije govoreći, oko 80% tih imenica stoji u odnosu hiponimije prema vlastitoj osnovi kao u primjeru *podproces*, što je vrsta *procesa*, samo manjega procesa koji je dio većega. Sve su takve imenice ujedno endocentrične.

U idućem ćemo se razdjelu usredotočiti na pitanje prefiksalne antonimije u imenskoj građi.

### 5.1.5 Prefiksalna antonimija u imenica

Pošto smo u prethodnim razdjelima predstavili analizu imenica tvorenih prefiksima *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-* te dali detaljan pregled značenja koja prefiksi u njima ostvaruju, kao i unutarleksičkih odnosa koji se javljaju u prefigiranim imenicama, ostalo je još pitanje značenjske suprotnosti. Budući da je riječ o međuleksičkom odnosu, smatrali smo da ga je najbolje prikazati nakon cjelokupnog pregleda značenja koje prefiksi ostvaruju u imenicama koje tvore.

Već je ranije u tablici značenja koja prefiksi ostvaruju s imenicama s početka ovog poglavlja bilo razvidno da se prefiksna značenja često javljaju kao parovi suprotnih pojmova, a na ovome ćemo mjestu to detaljnije razraditi. Stoga u nastavku donosimo istu tablicu iz koje su uklonjena značenja koja nisu u antonimskom odnosu, a ostavljena su samo ona između kojih postoji značenjska suprotnost.

Tablica 7: Suprotna prefiksna značenja u francuskim prefigiranim imenicama

<i>sur-</i>		<i>sous-</i>	
<i>supralokalnost</i>	položaj iznad čega bez kontakta	<i>sublokalnost</i>	položaj ispod čega bez kontakta
<i>kontaktna supralokalnost</i>	položaj na čemu uz kontakt	<i>kontaktna sublokalnost</i>	položaj ispod čega uz kontakt
<i>ekscesivnost</i>	svojstvo bivanja suviše velikim, prelaženje neke mjere	<i>insuficijentnost</i>	svojstvo onoga koji ne zadovoljava neku mjeru (najčešće u količini)
<i>veći opseg</i>	obuhvaćanje većeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava	<i>manji opseg</i>	obuhvaćanje manjeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava

<i>veća dimenzija</i>	veća fizikalna veličina (masa, dužina, i sl.) od čega drugoga	<i>manja dimenzija</i>	veća fizikalna veličina (masa, dužina, i sl.) od čega drugoga
<i>viši stupanj</i>	viša razina u klasifikacijama (najčešće taksonomijama)	<i>niži stupanj</i>	niža razina u klasifikacijama (najčešće taksonomijama)
<i>nadređenost</i>	stanje iznad koga podređenoga u hijerarhiji, što podrazumijeva izdavanje naredbi, zapovijedi i sl. (tipično u vojsci)	<i>podređenost</i>	stanje onoga koji je podređen komu drugomu (tipično u vojsci) koje podrazumijeva primanje i izvršavanje naredbi, zapovijedi isl.
<i>viša kvaliteta</i>	posjedovanje više poželjnih svojstava ili boljih svojstava od drugoga	<i>niža kvaliteta</i>	posjedovanje manje poželjnih svojstava od drugoga
<i>veća cjelina</i>	veća cjelina izražena u odnosu na neki njezin sastavni dio	<i>dio</i>	ono što je izvađeno iz cjeline, označeno unutar cjeline, element cjeline
<i>superiornost</i>	osobina onoga koji nadmašuje drugoga sposobnošću ili vrijednošću	<i>inferiornost</i>	osobina onoga koji je slabiji od drugoga sposobnošću ili vrijednošću

Iz Tablice 7 proizlazi da u značenjskoj strukturi francuskih prefikasa koji tvore imenice čak deset parova značenja stoji u antonimskom odnosu, poput sljedećih: 'supralokalnost' – 'sublokalnost', 'nadređenost' – 'podređenost', 'superiornost' – 'inferiornost', itd. Riječ je o velikom postotku značenja koja prefiksi *sur-* i *sous-* ostvaruju s imenicama.

Iako navedena prefiksalsna značenja stoje u odnosu antonimije, rjeđe se mogu pronaći imenice tvorene tim prefiksima koje su antonimi. Imenice suprotnoga značenja prije svega se odnose na antonimni značenjski par 'ekscesivnost' – 'insuficijentnost' kojim se tvori najveći broj antonimnih imenskih parova (28) poput *sous-effectif* 'manjak radne snage' – *sureffectif* 'višak radne snage'; *surdosage* 'prekomjerno doziranje' – *sous-dosage* 'nedovoljno doziranje'; *surcapacité* 'prekomjerna kapacitet' – *sous-capacité* 'nedostatak kapaciteta'; *surinvestissement* 'prekomjerno ulaganje' – *sous-investisement* 'nedostatno ulaganje', itd. Značenje 'ekscesivnost' ujedno je i najfrekventnije značenje koje prefiks *sur-* ostvaruje s imenicama. S druge pak strane, za antonimni značenjski par 'nadređenost' – 'podređenost', koji se ostvaruje u francuskome, nije moguće pronaći par antonimnih leksema. Tako, primjerice, za osnovnu imenicu *arbitre* 'arbitar'



u građi nalazimo samo prefigurirani oblik *surarbitre* 'glavni arbitar' u kojem prefiks *sur-* ostvaruje značenje 'nadređenost', dok se u građi ne javlja imenica *\*sous-arbitre* u kojoj bi antonimni prefiks *sous-* ostvarivao značenje 'podređenost'. Razlog je tomu vjerojatno to što takva funkcija (podređenoga arbitra) u francuskim govornim poručjima ne postoji pa ju nije bilo potrebno ni leksikalizirati<sup>170</sup>.

Kada je riječ o hrvatskim imenicama, kod njih se javlja sedam parova suprotnih prefikslnih značenja, kako je navedeno u donjoj tablici.

Tablica 8: Suprotna značenja hrvatskih prefikasa u imenskim konstrukcijama

<i>nad-</i>		<i>pod-</i>	
<i>supralokalnost</i>	položaj iznad čega bez kontakta	<i>sublokalnost</i>	položaj ispod čega bez kontakta
<i>kontaktna supralokalnost</i>	položaj na čemu uz kontakt	<i>kontaktna sublokalnost</i>	položaj ispod čega uz kontakt
<i>veći opseg</i>	obuhvaćanje većeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava	<i>manji opseg</i>	obuhvaćanje manjeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava
<i>veća dimenzija</i>	veća fizikalna veličina (masa, dužina, i sl.) od čega drugoga	<i>manja dimenzija</i>	veća fizikalna veličina (masa, dužina, i sl.) od čega drugoga
<i>viši stupanj</i>	viša razina u klasifikacijama (najčešće taksonomijama)	<i>niži stupanj</i>	niža razina u klasifikacijama (najčešće taksonomijama)
<i>nadređenost</i>	stanje iznad koga podređenoga u hijerarhiji, što podrazumijeva izdavanje naredbi, zapovijedi i sl. (tipično u vojsci)	<i>podređenost</i>	stanje onoga koji je podređen komu drugomu (tipično u vojsci) koje podrazumijeva primanje i izvršavanje naredbi, zapovijedi isl.
<i>veća cjelina</i>	veća cjelina izražena u odnosu na neki njezin sastavni dio	<i>dio</i>	ono što je izvađeno iz cjeline, označeno unutar cjeline, element cjeline

Činjenica da antonimija ima manju ulogu nego u francuskome pri tvorbi imenica prefiksima *nad-* i *pod-* dijelom je zasigurno posljedica ukupnoga manjeg broja imenica tvorenih tim prefiksima u hrvatskome. Tu pretpostavku pojačava činjenica da smo za hrvatski imenski dio građe pronašli svega 13 parova imenica suprotna značenja među kojima je najveći udio parova

<sup>170</sup> Pretragom interneta putem Googleove tražilice u veljači 2021. dobili smo svega nekoliko rezultata.

(tri) s kombinacijom 'nadređenost' – 'podređenost'. Riječ je o sljedećim parovima: *podnarednik* – *nadnarednik*, *podzapovjednik* – *nadzapovjednik* i *potporučnik* – *natporučnik*<sup>171</sup>. U ostalim antonimnim parovima imenica prefiksi *nad-* i *pod-* ostvaruju druga značenja kojima se tvori manje od tri para imenica. Ti podaci upućuju na zaključak da je imenska antonimija koja se ostvaruje francuskim prefiksima jednoličnija jer se najveći broj parnjaka suprotna značenja temelji na suprotnosti 'insuficijentnost' – 'ekscesivnost', dok je u hrvatskome imenska antonimija prisutna u manjem broju parnjaka, ali je raznovrsnija.

#### 5.1.6 Opći zaključci o imenicama

Analiza imenica tvorenih prefiksima *sur-* i *sous-* u francuskome te *nad-* i *pod-* u hrvatskome pokazala je prije svega da navedeni prefiksi grade razgranate polisemne značenjske strukture. U toj strukturi ishodišna su prostorna značenja, no ona su najmanje zastupljena: kod prefiksa *pod-* riječ je o 10% značenja, kod prefiksa *sous-* 11%, u slučaju prefiksa *sur-* 12% i kod prefiksa *nad-* 24%. Drugim riječima, samo u značenjskoj mreži prefiksa *nad-* s imenicama veći je udio konkretnih značenja, gotovo četvrtina. Bit će zanimljivo ove podatke usporediti s onima koji budu proizašli iz analize prijedloga.

Navedeni podaci upućuju na činjenicu da u polisemnoj strukturi prefikasa *sur-* i *sous-* te *nad-* i *pod-* postoji velik broj apstraktnijih značenja. Najznačajniji je mehanizam na temelju kojega nastaju ta značenja metafora. U analizi je jasno pokazano da je riječ o tzv. orijentacijskim metaforama kojima se pomoću prostornih izvornih domena opojmljuju apstraktniji pojmovi. Značenja navedenih četiriju prefikasa temelje se na metaforama BOLJE JE GORE (*sur-* i *nad-*), odnosno LOŠIJE JE DOLJE (*sous-* i *pod-*), kojima se pozitivniji pojmovi poput 'nadređenosti', 'višeg stupnja', 'superiornosti', 'većeg opsega' i sl. opojmljuju kao predmeti smješteni na višem položaju u prostoru, dok se negativniji pojmovi poput 'podređenosti', 'inferiornosti', 'amoralnosti', 'nižeg stupnja' i sl. opojmljuju kao smješteni na nižim prostornim položajima.

Pri gradbi francuskih i hrvatskih imenica prefiksacijom pomoću promatranih prefikasa značajna je i uloga pojmovne bliskosti koja se uvijek realizira kao pojmovna usađenost (PU). Većina imenica (94% tvorenih prefiksom *sur-*, 84% prefiksom *sous-*, 56% prefiksom *nad-* i

---

<sup>171</sup> *Potporučnik* je čin koji ne postoji u službenom sustavu Oružanih snaga Republike Hrvatske, dok se *natporučnik* rabi i spada u niže časnike. V. npr. [https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1995\\_06\\_39\\_773.html](https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1995_06_39_773.html).

79% prefiksom *pod-*) realizira PU u odnosu na osnovni pojam, dok ostale također realiziraju PU, ali rubnijega tipa. To svjedoči o velikoj važnosti PU u tvorbi imenicama pomoću proučavanih prefikasa.

Nadalje, u tvorbi takvih imenica veliku ulogu ima i međuleksički odnos hiponimije. Točnije, 80% imenica tvoreni prefiksom *sur-*, otprilike jednak postotak onih tvoreni prefiksom *sous-*, 54% imenica tvoreni prefiksom *nad-* te oko 80% onih tvoreni prefiksom *pod-* stoji u odnosu hiponimije prema svojoj osnovi. Takve su imenice ujedno endocentrične jer je pojam koji označuju ujedno i jedna od njihovih sastavnica. Navedene brojke svjedoče tomu da se prefiksacijom pomoću navedenih prefikasa tvore brojne imenice koje stoje u odnosu hiponimije prema vlastitoj osnovi. Jedino kod prefiksa *nad-* riječ je o manjem postotku, odnosno otprilike polovici imenica tvoreni tim prefiksom, i to vjerojatno zbog činjenice da se njime u hrvatskome često označava 'nadilaženje' čega, pri čemu pojam označen prefigiranom imenicom nije iste vrste kao pojam označen osnovnom riječju, kao u primjeru *natpriroda*, već označava 'ono što nadilazi [pojam označen osnovnom riječju (*prirodu*)]'.

Kada je riječ o zastupljenosti značenjskih domena, postoji veća sličnost između prefikasa *sous-* i *pod-* jer od pet nazastupljenijih domena imenica tvoreni tim prefiksima četiri su iste: *kommunikacija*, *artefakt*, *skupina* i *spoznaja*. Taj bi podatak mogao ukazivati na sustavnu leksikalizaciju imenica pomoću negativno obilježenih prefikasa *sous-* i *pod-* u određenim područjima znanja o svijetu u obama promatranim jezicima.

Kod prefikasa *sur-* i *nad-* nema takvih sličnosti jer im je od prvih pet najzastupljenijih domena zajednička samo *artefakt*, a već je ranije napomenuto da su konkretna značenja slabo zastupljena, stoga je i udio imenica u toj domeni relativno malen (10% tvoreni prefiksom *sur-* i 14% prefiksom *nad-*).

Kod prefiksa *sous-* i *pod-* u značenjskoj strukturi najznačajnije mjesto ima značenje 'dio' u oba jezika (49%, odnosno 53% imenica), što upućuje na to da se navedenim prefiksima sustavno leksikalizira značenje 'dio' u imenskom dijelu leksika uz paralelno djelovanje hiponimije na relaciji prefigirana imenica-osnova.

Kada je riječ o značenjskoj razini, kod pozitivnije obilježenih parova prefikasa (*sur-* i *nad-*) postoje manje podudarnosti među pet najfrekventnijih značenja, odnosno oba prefiksa ostvaruju dva ista značenja, 'kontaktna sublokalnost' i 'nadilaženje', no ona predstavljaju malen udio u ukupnom broju značenja (11% i 6% kod *sur-* te 12% i 22% kod *nad-*). Kod para *sous-/pod-* također se u prvih pet značenja javljaju dva ista ('dio' i 'zamjena'), no pritom u oba jezika značenje 'dio' obuhvaća gotovo polovicu svih značenja (49% u francuskome i 53% u

hrvatskom). To znači da se prefiksima *sous-* i *pod-* s imenicama pravilno leksikalizira pojam 'dio' u oba jezika.

Nadalje, u tvorbi imenica veliku ulogu u oba jezika ima pojmovna usađenost jer se javlja kod otprilike 80% imenica tvorenih prefiksima *sur-*, *sous-* i *pod-*, dok je njezina uloga manja kod imenica s prefiksom *nad-* (56%). Skupina se imenica tvorenih prefiksom *nad-* izdvaja od ostalih i po činjenici da je kod njih zamjetna manja uloga hiponimije jer se ona javlja u manje od 50% slučajeva, dok je taj postotak puno viši (oko 80%) kod imenica tvorenih pomoću ostalih triju prefikasa. Prefiksom *nad-* tvori se i najveći postotak konkretnih imenica (24%), dok je on manji kod ostalih prefikasa (*sur-* 12%, *sous-* 11% i *pod-* 10%).

Naposljetku, uvidom u tvorbu imenica navedenim prefiksima nismo utvrdili značajnije razlike između francuskoga i hrvatskoga. Najveća značenjska sličnost nalazi se u činjenici da prefiksi *sous-* i *pod-* pravilno leksikaliziraju značenje 'dio'. Kako je prethodno napomenuto, po svim se relevantnim parametrima u analizi izdvajaju imenice nastale prefiksom *nad-*. Jedna je od najvećih razlika u tomu što se prefiksom *sur-* sustavno i pravilno leksikalizira značenje 'eksczesivnost' (u 65% imenica), dok se ono uopće ne ostvaruje u hrvatskim imenicama. Također, najfrekventnije značenje prefiksa *nad-*, 'naređenost', ostvaruje se u svega 1% francuskih imenica. U oba je jezika primijećena velika uloga pojmovne usađenosti i hiponimije u međuleksičkim odnosima prefigiranih imenica i njihovih baza.

Pored taksonomskoga odnosa hiponimije, imenska prefiksacija utječe i na izgradnju antonimnih odnosa. Točnije, analiza je pokazala da se antonimija javlja među prefiksanim značenjima (10 parova u francuskome i 7 u hrvatskom) i između prefigiranih imenica (28 parova u francuskome i 13 u hrvatskom). Pokazalo se da se najveći broj francuskih parnjaka suprotna značenja temelji na suprotnosti 'insuficijentnost' – 'eksczesivnost', što čini francusku imensku antonimiju homogenijom, dok je u hrvatskome ona prisutna u manjem broju parnjaka, ali je raznovrsnija.

Pošto smo detaljno analizirali prefigirane imenice i značenja koja prefiksi u njima ostvaruju, u sljedećim ćemo se razdjelima baviti analizom prefigiranih pridjeva.

## 5.2 Pridjevi

U ovom ćemo se dijelu rada baviti analizom pridjeva koju započinjemo s francuskima, a nastavljamo s hrvatskim leksemima prema unaprijed opisanoj metodologiji (v. 3.2.3.). Točnije,

pridjeve ćemo, kao i imenice, promatrati u njihovu sintagmatsku okruženju, odnosno napose u suodnosu s imenicom ili imenicama koje opisuju. Na ovome je mjestu važno podsjetiti da smo podjelu pridjeva na domene preuzeli iz njemačkoga WordNeta (GermaNet) jer ona najbolje odgovara našoj građi (v. 3.3.).

Prefiksi u pridjevima ostvaruju sljedeća značenja:

Tablica 9: Popis značenja pridjevskih prefikasa

<i>sur-/nad-</i>		<i>sous-/pod-</i>	
<i>kontaktna supralokalnost</i>	položaj na čemu uz kontakt	<i>sublokalnost</i>	položaj ispod čega bez kontakta
<i>veća dimenzija</i>	veća fizikalna veličina (masa, dužina, i sl.) od čega drugoga	<i>manja dimenzija</i>	manja fizikalna veličina (masa, dužina, i sl.) od čega drugoga
<i>veći opseg</i>	obuhvaćanje većeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava	<i>manji opseg</i>	obuhvaćanje manjeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava
<i>ekscesivnost</i>	svojstvo bivanja suviše velikim, prelaženje neke mjere	<i>insuficijentnost</i>	svojstvo onoga koji ne zadovoljava neku mjeru (najčešće u količini)
<i>adicionalnost</i>	svojstvo bivanja još jednim uz već postojeće	<i>aproksimativnost</i>	približno određeno svojstvo
<i>nadilaženje</i>	nadmašivanje pojma označenoga osnovnim pojmom, čak i njegovo transcendiranje	<i>minornost</i>	svojstvo bivanja manjim od određene razine
<i>zavisnost</i>	stanje uvjetovanosti čime drugime (najčešće u pravnom nazivlju)	-	-

Nakon što smo dali pregled značenja koja prefiksi ostvaruju s pridjevima, u narednim ćemo se razdjelima detaljno pozabaviti njihovom analizom.

### 5.2.1 Pridjevi tvoreni prefiksom sur-172

<sup>172</sup> U francuskome postoji i prefiks *sus-* nastao od priloga *sus* (koji potječe od vulgarnolatinskog *sūsum*, nastalog od prijedloga *sub* 'ispod' i *versum* 'prema'). Riječ je o prefiksu kojim se tvori nekolicina pridjeva koji se isključivo rabe u dvjema domenama: anatomiji (npr. *sus-claviculaire* 'koji se nalazi iznad ključne kosti') sa značenjem 'iznad' te administrativnom diskursu za upućivanje na nešto što je rečeno ranije u tekstu (npr. *sus-évoqué* 'ranije

U našoj se građi nalazi 60 francuskih pridjeva tvorenih prefiksom *sur-* koji se mogu podijeliti u 10 značenjskih domena.

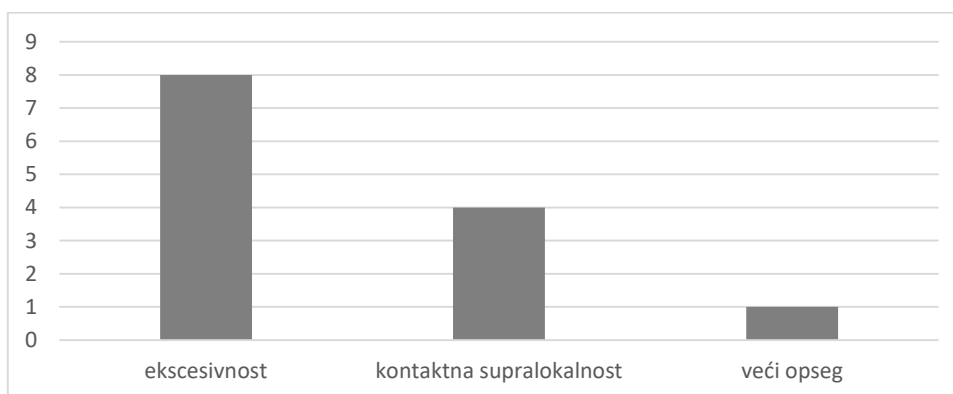
#### 5.2.1.1 Percepcija

U domeni *percepcija* nalazi se samo pridjev *sursalé* 'koji je većeg saliniteta od oceanske vode' u kojem prefiks *sur-* ostvaruje značenje 'veći opseg'.

#### 5.2.1.2 Prostor

U domeni *prostor* nalazi se 13 pridjeva u kojima prefiks *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'eksczesivnost' (npr. *surpeuplé* 'prenaseljen')
  - 1) *des bidonvilles surpeuplés* 'slamovi pretrpani ljudima'
2. 'kontaktna supralokalnost' (npr. *surpiqué* 'prošiven')
  - 2) *Le tailleur blanc surpiqué* 'bijelo žensko odijelo s prošivom'



Prikaz 57: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje u pridjevima s osnovnim značenjem u domeni *prostor*

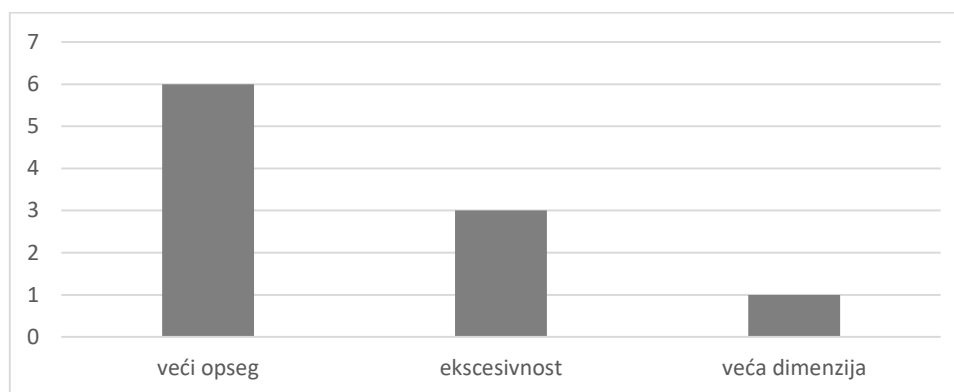
#### 5.2.1.3 Supstancija

U ovoj se domeni nalazi 10 pridjeva u kojima prefiks *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

---

navedeno). U korpusu frWaC pronašli smo 18 pridjeva tvorenih tim prefiksom. Zbog malobrojnosti takvih leksema, od kojih su neki nastali prefiksarno-sufiksnom tvorbom, a ne čistom prefiksacijom, taj prefiks nismo uključili u analizu jer ga nismo smatrali relevantnim za ovaj rad.

1. 'veći opseg' (npr. *surgras* 'vrlo bogat'<sup>173</sup>)
- 3) *gel nettoyant surgras* 'vrlo bogat gel za čišćenje'
2. 'eksczesivnost' (npr. *surchauffé* 'pregrijan')
- 4) *Notre immeuble est surchauffé* 'Zgrada nam je pregrijana'
3. 'veća dimenzija' (*surcompressé*<sup>174</sup> '(o motoru) kompresorski')
- 5) *moteur surcompressé* 'kompresorski motor'



Prikaz 58: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s pridjevima iz domene *supstancija*

#### 5.2.1.4 Raspoloženje

Domenu *raspoloženje* čine četiri pridjeva koja se dijele u dvije skupine:

1. Pridjevi osnovna značenja
2. Pridjevi metaforičkog značenja

1) U prvoj se skupini nalaze pridjevi *surexcité* 'vrlo ili prekomjerno uzbuđen' i *surmotivé* 'vrlo motiviran'. U njima prefiks *sur-* ostvaruje značenje 'veći opseg'.

6) *je suis (...) surmotivé dans l'exercice de mon métier* 'Ja sam (...) iznimno motiviran u prakticanju svoga zanimanja'

<sup>173</sup> Pridjev *surgras* tvoren je prefiksom *sur-* i pridjevom *gras* 'mastan'. Najčešće opisuje proizvode koji sadrže sastojke koji intenzivno njeguju kožu (npr. [http://djecji-centar.com/wordpress/wp-content/uploads/LRP\\_BABY\\_brosura\\_HR.pdf](http://djecji-centar.com/wordpress/wp-content/uploads/LRP_BABY_brosura_HR.pdf)).

<sup>174</sup> Kompresorski motori (eng. *supercharged engines*) jesu motori kod kojih je tlak zraka u cilindru na početku kompresije viši od tlaka izvan motora, v. npr. <https://f1.pulsmedia.hr/12560/razvoj-motora-kroz-povijest-formule-1/>.

2) U drugoj se skupini nalaze pridjevi *surchauffé2* 'vrlo živahan ili uzbuđen' i *survitaminé2* '(o osobama) vrlo živahan'. U njima *sur-* također ostvaruje značenje 'veći opseg', ali i same pridjevske osnove imaju novo značenje. Točnije, pridjev *surchauffé2* nastao je na temelju metafore EMOCIONALNI INTENZITET JE TEMPERATURA<sup>175</sup>, a pridjev *survitaminé2* nastao je na temelju pojmovne bliskosti i metafore, kako je ranije objašnjeno (v. 4.1.1.2.).

7) *une ambiance surchauffée* 'vrlo zagrijana atmosfera'

)

#### 5.2.1.5 Intelekt

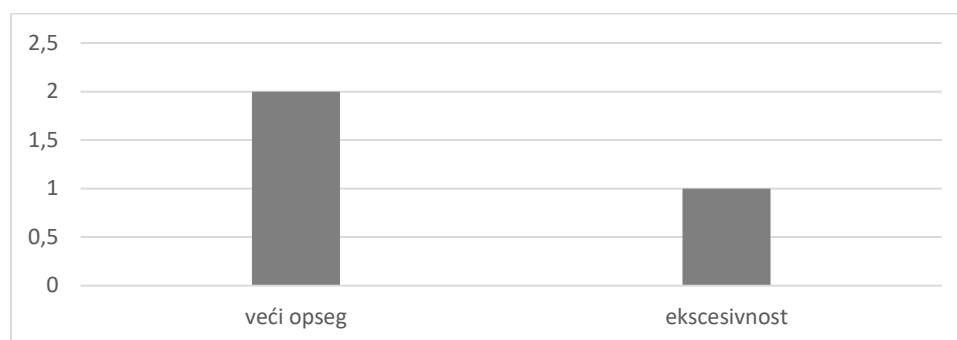
U ovoj se domeni nalaze tri pridjeva u kojima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'veći opseg' (npr. *surdoué* 'vrlo nadaren')

8) *ce jeune compositeur surdoué* 'taj mladi, vrlo nadaren skladatelj'

2. 'eksczesivnost' (*surqualifié* 'prekvalificiran')

9) *on est surqualifié pour certains postes et sans expériences pour d'autres* 'prekvalificirani smo za neka radna mjesta, a za druga nemamo iskustva'



Prikaz 59: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s pridjevima iz domene *intelekt*

#### 5.2.1.6 Društvo

U ovoj se domeni nalazi šest pridjeva koji se dijele u dvije skupine:

1. pridjevi s osnovnim značenjem

<sup>175</sup>

[https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:EMOTIONAL INTENSITY IS TEMPERATU RE.](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:EMOTIONAL_INTENSITY_IS_TEMPERATU RE.)



## 2. pridjevi metaforičkog značenja

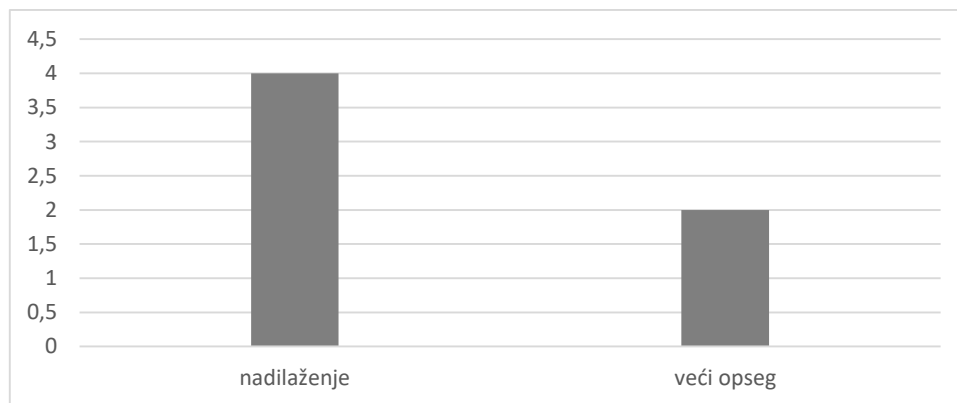
1. U prvoj skupini *sur-* ima sljedeća značenja:

1. 'nadilaženje' (npr. *surnaturel* 'nadnaravan')

10) *un être surnaturel* 'nadnaravno biće'

2. 'veći opseg' (npr. *surpuissant2* 'vrlo snažan, razvijen')

11) *une économie surpuissante* 'vrlo snažno gospodarstvo'



Prikaz 60: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s pridjevima iz domene *društvo*

2. U drugoj se skupini nalazi pridjev *survitaminé1* '(o glazbi) vrlo snažan, energičan'.

12) *un heavy metal survitaminé* 'vrlo energičan heavy metal'

Pridjev *survitaminé1* nastao je na temelju pojmovne bliskosti budući da normalna razina vitamina u tijelu podrazumijeva i dovoljno snage ili živosti. Paralelno je u gradbi toga značenja djelatna i metafora EMOCIJE SU SUPSTANCIJE<sup>176</sup>.

### 5.2.1.7 Odnos

U domeni odnos nalazi se pridjev *surcomposé* 'vrlo složen'<sup>177</sup> u kojemu *sur-* ostvaruje značenje 'veći opseg'.

13) *Le passé surcomposé* 'dosl. Vrlo složeno prošlo vrijeme'

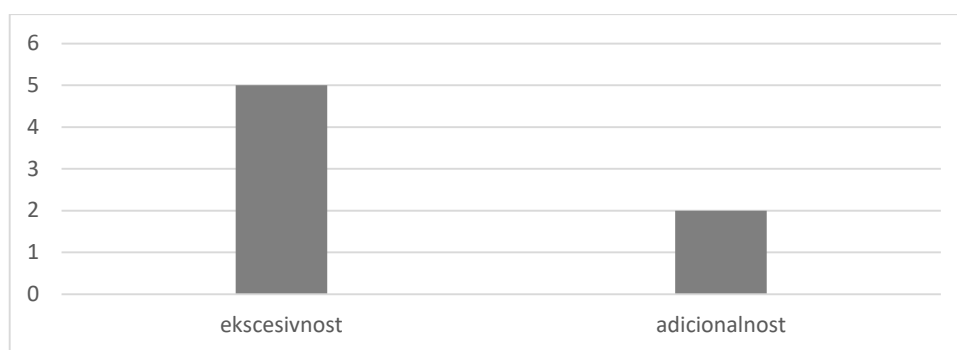
<sup>176</sup> V. [https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:EMOTIONS\\_ARE\\_SUBSTANCES](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:EMOTIONS_ARE_SUBSTANCES).

<sup>177</sup> Riječ je o glagolskim vremenima koja se tvore pomoću dvaju pomoćnih glagola: npr. *j'ai eu chanté* 'pjevao sam' < *chanter* 'pjevati'), odnosno dodavanjem još jednoga pomoćnog glagola nekom složenom glagolskom vremenu. V. npr. <https://bescherelle.ca/les-temps-surcomposes/>.

### 5.2.1.8 Količina

U domeni *količina* nalazi se sedam pridjeva u kojima prefiks *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'eksczesivnost' (npr. *surdimensionné* 'prevelik')  
14) *Tailles de la cabine et de la remorque surdimensionnées* 'Kabina i prikolica predimenzionirane su'
2. 'adicionalnost' (npr. *surtaxé* 'za koji se plaća dodatna naknada')  
15) *Fin des hotlines surtaxées ?* 'Kraj telefonskih linija koje se dodatno naplaćuju'?

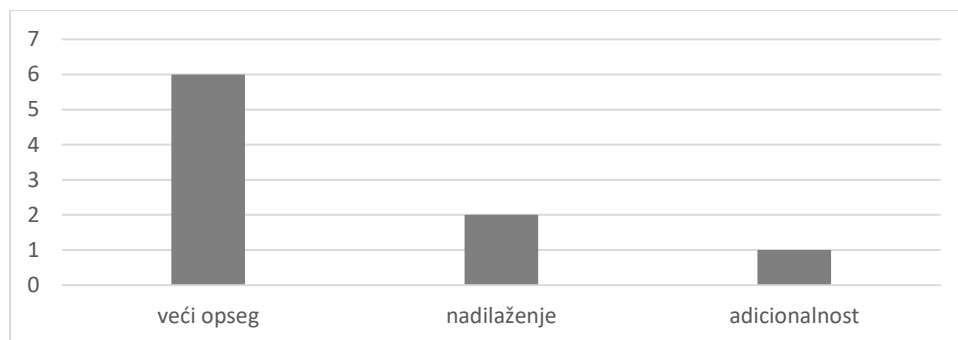


Prikaz 61: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s pridjevima iz domene *količina*

### 5.2.1.9 Opće

U ovoj se domeni nalazi devet pridjeva u kojima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

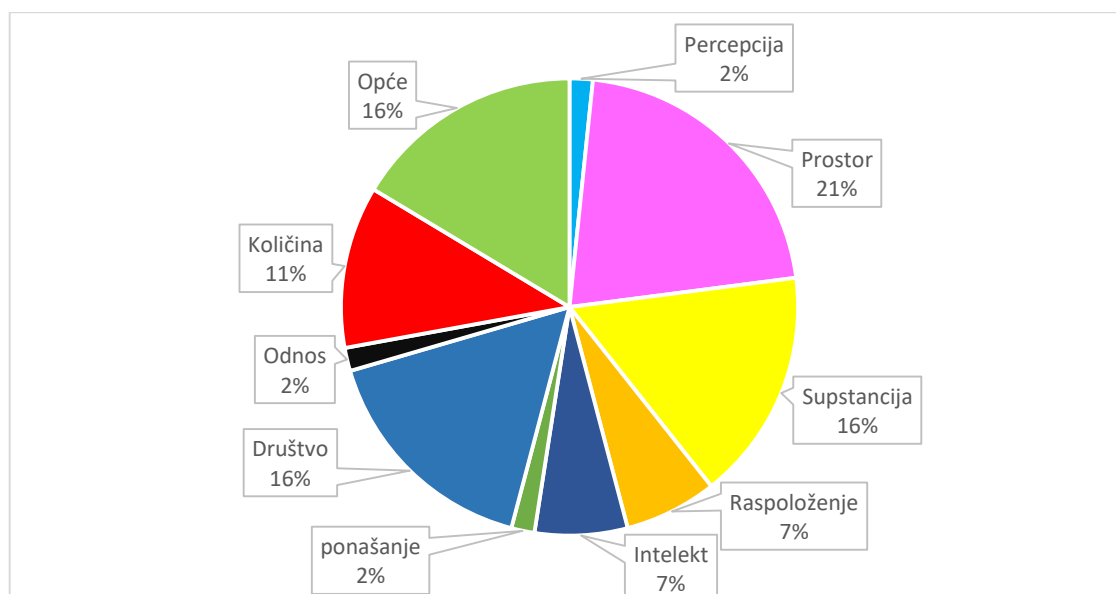
1. 'veći opseg' (npr. *surfin* 'vrlo visoke kvalitete')  
16) *La soie surfine* 'vrlo kvalitetna svila'
2. 'nadilaženje' (npr. *surréal* 'nadrealan')  
17) *ces machines surréelles* 'ti nadrealni strojevi'
3. 'adicionalnost' (*surcomplémentaire* 'koji dodatno nešto dopunjava')  
18) *protection sociale surcomplémentaire* 'dodatna (dosl. nad-dodatna) socijalna zaštita'



Prikaz 62: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s pridjevima iz domene *opće*

#### 5.2.1.10 Opći zaključci o prefiksu *sur-* u pridjevima

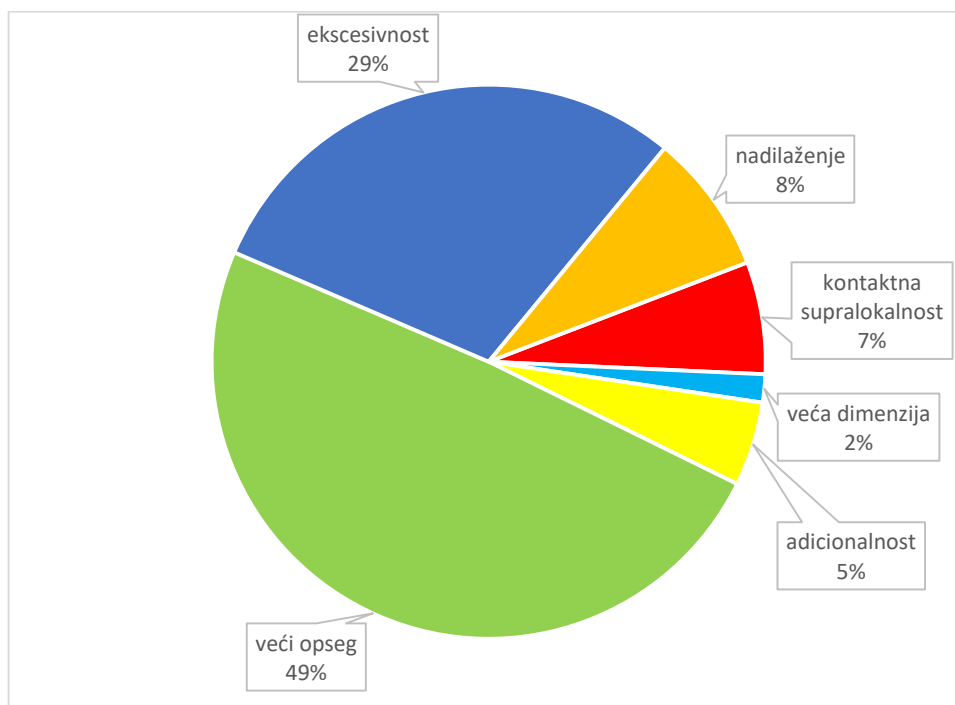
Nakon detaljne analize pridjeva tvorenih prefiksom *sur-* prije svega valja dati pregled njihove zastupljenosti prema domenama.



Prikaz 63: Podjela pridjeva tvorenih prefiksom *sur-* prema domenama

Iz priloženog se prikaza vidi da najviše pridjeva tvorenih prefiksom *sur-*, čak petina, pripada u domenu *prostor* nakon koje slijede domene *opće*, *društvo* i *supstancija*, od kojih svaka sadrži po 10 pridjeva, odnosno 16%. Slijede domene *količina* (11%), *intelekt* (7%), *raspoloženje* (6%) te niz domena koje svaka sadrže po jedan pridjev (2% u ukupnom broju): *ponašanje*, *odnos* i *percepcija*.

Iz predstavljene analize prefigiranih pridjeva također proizlazi činjenica da prefiks *sur-* u njima ostvaruje polisemnu značenjsku strukturu, kako je razvidno iz donjega Prikaza:



Prikaz 64: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje u pridjevima

Na prvi pogled iz Prikaza 64 proizlazi činjenica da u strukturi prefiksa *sur-* konkretna značenja ('kontaktna supralokalnost' i 'fizički veći') zajedno čine manje od deset posto. To upućuje na činjenicu da *sur-* s pridjevima tvori napose apstraktnija značenja, kao i na veliku ulogu metaforizacije koja djeluje istovremeno uz prefiksaciju pri nastanku takvih pridjeva. U strukturi prefiksa *sur-* s pridjevima dominiraju dva značenja: 'veći opseg' (49%) (usp. Peytard 1975:608) i 'ekscesivnost' (29.5%) (usp. Peytard 1975:608), koja u ponekim leksemima izvan konteksta nije moguće precizno razlučiti. Sva izvedena značenja prefiksa *sur-* temelje se na metaforama BOLJE JE GORE i VIŠE JE GORE.

Važno je napomenuti da prilikom nastanka pridjeva prefiksom *sur-* istodobno djeluje i pojmovna bliskost, odnosno da većina pridjeva (75.6%) tvoreni prefiksom *sur-* realizira PU i oni su u pravilu endocentrični (npr. *La soie surfine* 'Vrlo kvalitetna svila'). Ostatak pridjeva, a napose oni u kojima prefiks *sur-* ostvaruje značenje 'nadilaženje', realizira PU rubnije vrste jer ti pridjevi upravo označuju nadilaženje pojma označenoga osnovnim pridjevom, iako u njihovoj pojmovnoj strukturi osnovni pojam i dalje ima veliku ulogu (npr. *humain* 'ljudski' u odnosu na pridjev *surhumain* 'nadjudski'). Pridjevi u drugoj skupini egzocentrični su. Kada je riječ o realizaciji pojmovne bliskosti, postoji i treća skupina pridjeva tvoreni prefiksom *sur-* kod kojih

dolazi do većih značenjskih pomaka u odnosu na osnovni pojam, odnosno koji realiziraju PG. Takvi pridjevi, poput *surchauffé2* 'vrlo ili prekomjerno uzbuđen', čine 16.4% svih pridjeva tvorenih prefiksom *sur-*. Riječ je o dvama pridjevima figurativna značenja čije se značenje gradi metaforizacijom osnove, a pritom su metafore koje djeluju raznovrsne i nemaju veze s odnosom GORE – DOLJE. Tako, primjerice, *surchauffé2* 'vrlo ili prekomjerno uzbuđen' nastaje od participskoga pridjeva *chauffé* 'grijan' na temelju metafore EMOCIONALNI INTENZITET JE TEMPERATURA<sup>178</sup> pomoću koje se intenzivni osjećaji poput uzbuđenosti opojmljuju kao toplina ili vrućina. Nećemo se detaljnije osvrnuti na ostale lekseme iz ove skupine i metafore na kojima se temelje, no u daljnjim bi istraživanjima svakako valjalo proučiti ovo zanimljivo pitanje.

Pridjevi u kojima prefiks *sur-* ostvaruje značenje 'ekscjesivnost', 'veći opseg', 'adicionalnost' i 'veća dimenzija', odnosno oko 85% njih, stoji u odnosu hiponimije prema svojoj osnovi i endocentrični su (npr. *surqualifié* 'prekvalificiran' hiponim je od *qualifié* 'kvalificiran'). Pridjevi u kojima *sur-* ostvaruje značenje 'nadilaženje' egzocentrični su i nisu hiponimi svoje osnove, već nekoga drugog pojma (npr. *surnaturel* 'nadnaravan' nije hiponim od *naturel* 'naravan').

## 5.2.2 Pridjevi tvoreni prefiksom *sous-*

U građi se nalazi 37 pridjeva tvorenih prefiksom *sous-* koji se dijele u devet domena.

### 5.2.2.1 Percepcija

U ovoj se domeni nalazi samo pridjev *sous-exposé1* 'nedovoljno izložen svjetlu' u kojem *sous-* ostvaruje značenje 'insuficijentnost', kao u sljedećem primjeru:

19) *Ne publiez pas un cliché sous-exposé* 'Ne objavljujte podeksponiranu fotografiju'

### 5.2.2.2 Prostor

U domeni *prostor* nalaze se tri pridjeva (npr. *sous-peuplé* 'slabo naseljen') u kojima *sous-* ostvaruje značenje 'insuficijentnost'.

---

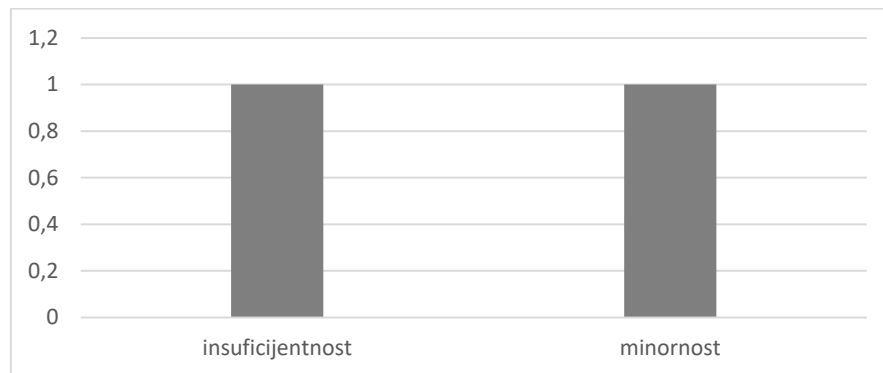
<sup>178</sup> V. [https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:EMOTIONALLY\\_INTENSE\\_IS\\_HOT](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:EMOTIONALLY_INTENSE_IS_HOT).

20) *Les pays sous-peuplés d'Afrique* 'Slabo naseljene afričke zemlje'

### 5.2.2.3 Supstancija

U domeni *supstancija* nalaze se dva pridjeva u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'insuficijentnost' (*sous-alimenté* 'pothranjen')  
21) *un homme sur 6 est gravement sous-alimenté* 'svaki šesti čovjek uvelike je pothranjen'
2. 'minornost' (*sous-critique* 'podkritičan'<sup>179</sup>)  
22) *réacteurs nucléaires sous-critiques* 'podkritični nuklearni reaktori'



Prikaz 65: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s pridjevima iz domene *supstancija*

### 5.2.2.4 Intelekt

U domeni *intelekt* nalazi se šest pridjeva u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'insuficijentnost' (npr. *sous-qualifié* 'koji nema kvalifikacije nužne za određen posao')  
23) *main d'oeuvre sous-payée et sous-qualifiée* 'potplaćena i podkvalificirana radna snaga'
2. 'minornost' (*sous-analytique* 'mat. subanalitički'<sup>180</sup>)  
24) *fonction sous-analytique* 'subanalitička funkcija'

<sup>179</sup> Riječ je o svojstvu nuklearnoga reaktora koji je ispod razine kritičnosti, tj. čiji je efektivni multiplikacijski faktor  $k_{ef}$  (broj neutrona po fisiji koji induciraju daljnje fisije) manji od 1 i u tom slučaju ne postoji samoodržavajuća lančana reakcija.

<sup>180</sup> Subanalitičke funkcije čine klasu funkcija širu od analitičkih. V. npr. [https://en.wikipedia.org/wiki/Subanalytic\\_set](https://en.wikipedia.org/wiki/Subanalytic_set).

### 5.2.2.5 Ponašanje

U domeni *ponašanje* nalaze se dva pridjeva (npr. *sous-évalué* 'čija je važnost podcijenjena') u kojima *sous-* ostvaruje značenje 'insuficijentnost'.

25) *L'Allemagne la plus sous-évaluée médiatiquement* 'Njemačka [je] medijski najviše podcijenjena'

### 5.2.2.6 Društvo

U domeni *društvo* nalazi se 11 pridjeva u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'insuficijentnost' (npr. *sous-financé* 'nedostatno financiran', *sous-industrialisé* 'nedovoljno industrijaliziran')

26) *le service public est sous-financé* 'javne se usluge nedovoljno financiraju'

2. 'manji opseg' (npr. 'manji opseg' (npr. *sous-employé* 'manje zaposlen')

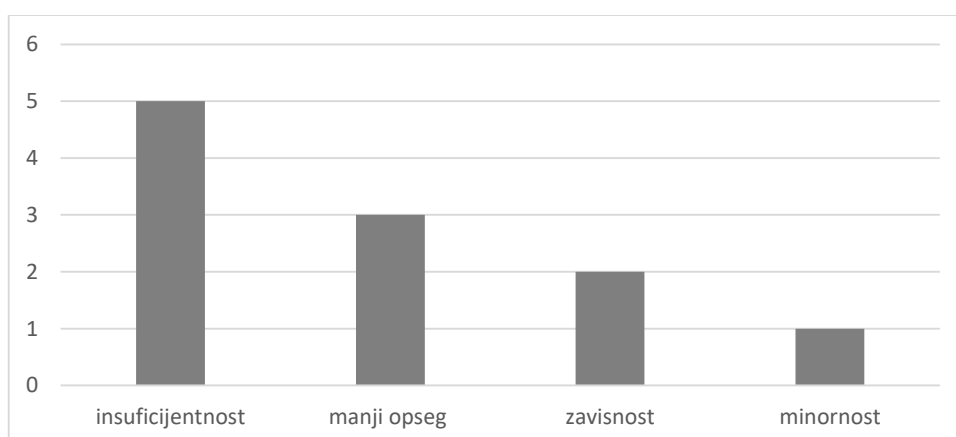
27) *M. Larcher est sous-employé au ministère du travail* 'G. Larcher prilično je besposlen u Ministarstvu rada'

3. 'zavisnost' (npr. (npr. *sous-loué* 'koji je dan u podnajam')

28) *un logement sous-loué* 'stambeni prostor dan u podnajam'

4. 'minornost' (*sous-régional* 'podregionalan')

29) *le marché sous-régional africain* 'afričko podregionalno tržište'



Prikaz 66: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s pridjevima iz domene *društvo*

### 5.2.2.7 Količina

U domeni *količina* nalazi se sedam pridjeva (npr. *sous-payé* 'potplaćen', *sous-équipé* 'nedovoljno opremljen čime') u kojima *sous-* ostvaruje značenje 'insuficijentnost'.

30) *La montée d'un prolétariat chinois sous-payé* 'uspon kineskoga potplaćenog proletarijata'

### 5.2.2.8 Odnos

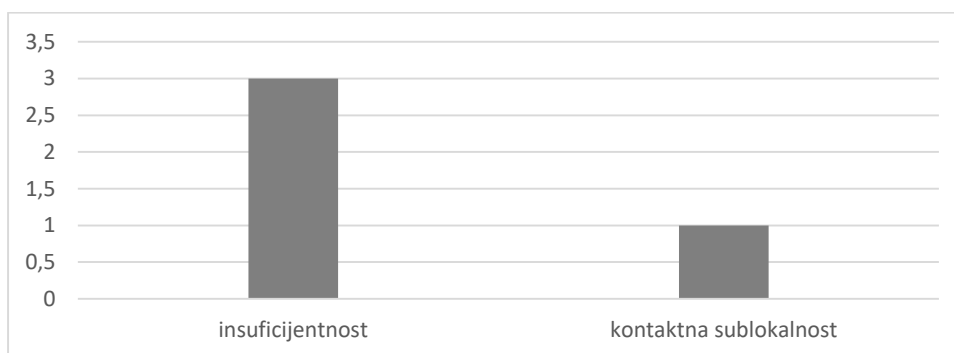
U domeni *odnos* nalaze se četiri pridjeva u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'insuficijentnost' (npr. *sous-utilisé* 'nedovoljno korišten')

31) *un potentiel sous-utilisé* 'nedovoljno iskorišten potencijal'

2. 'kontaktna sublokalnost' (*sous-cutané* 'potkožan')

32) *tissu sous-cutané* 'potkožno tkivo'



Prikaz 67: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s pridjevima iz domene *odnos*

### 5.2.2.9 Opće

U domeni *opće* nalazi se dva pridjeva u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'minornost' (*sous-optimal* 'koji je ispod optimalne razine')

33) *un résultat sous-optimal* 'podoptimalan rezultat'

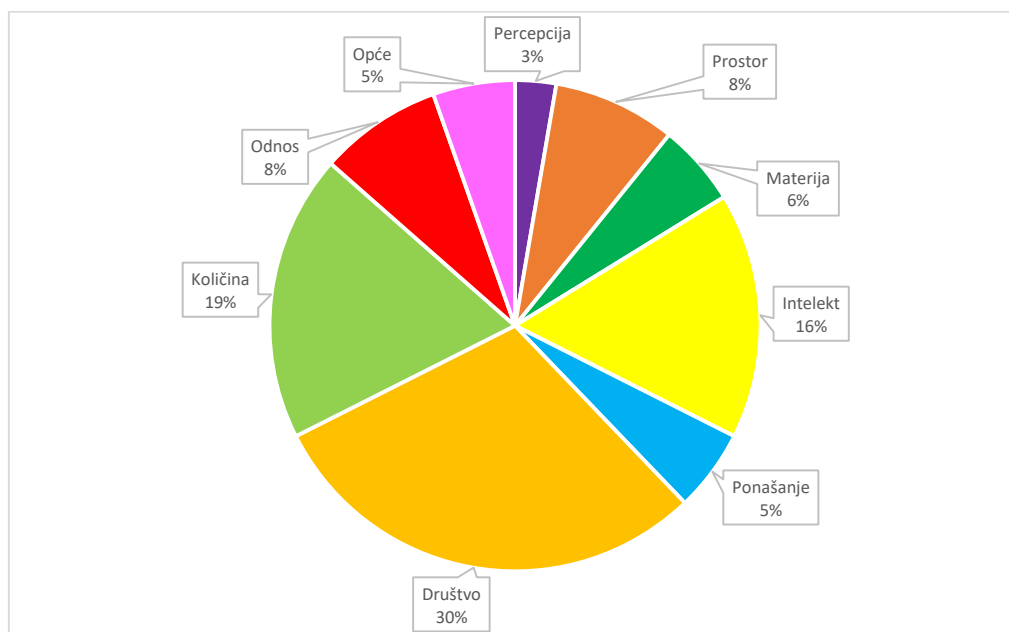
2. 'sublokalnost' (*soussigné* 'niže potpisan')

34) *Les onze (...) parties contractantes, soussignées* 'Jedanaest (...) ugovornih strana koje su niže potpisane'



#### 5.2.2.10 Opći zaključci o prefiksu *sous-* u pridjevima

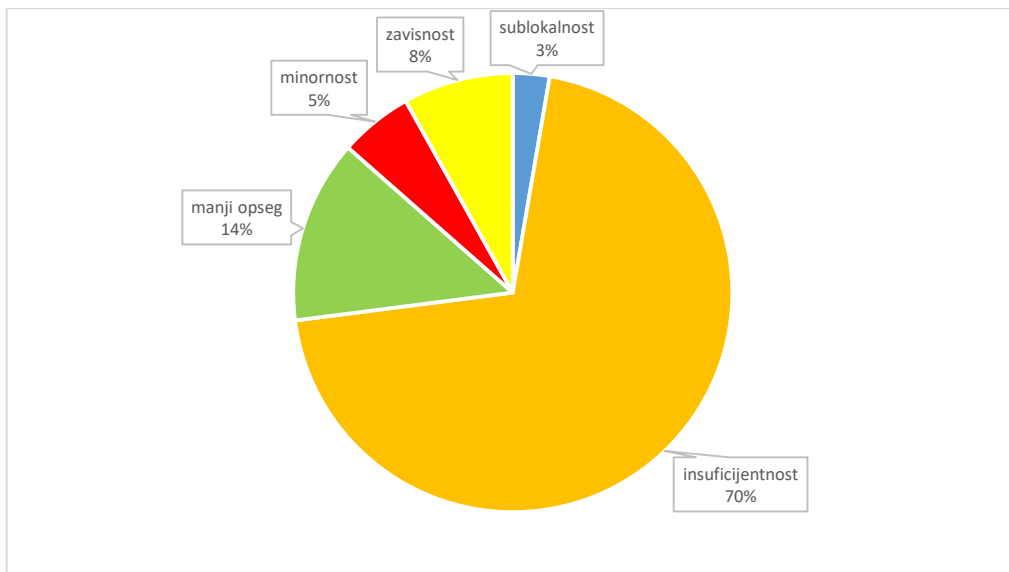
Prije svega valja se osvrnuti na domene kojima pripadaju pridjevi tvoreni prefiksom *sous-*, a čiji pregled donosimo u Prikazu u nastavku.



Prikaz 68: Podjela pridjeva tvorenih prefiksom *sous-* prema domenama

Kako je razvidno iz Prikaza 68, najveći broj tih pridjeva, odnosno više od četvrtine, spada u kategoriju *društvo* (28%), nakon čega slijede dvije značajnije kategorije: *količina* (18%) i *intelekt* (13%). Po tri se pridjeva nalaze u klasama *ponašanje*, *supstancija*, *prostor* i *odnos*, čime svaka od njih i predstavlja udio od 8% u ukupnom broju pridjeva. U domeni *percepcija* nalazi se samo jedan pridjev.

Pogledajmo sada kakva je značenjska struktura prefiksa *sous-* u promatranim pridjevima.



Prikaz 69: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje u pridjevima

Iz Prikaza je razvidno da prefiks *sous-* s pridjevima gradi polisemnu značenjsku strukturu u kojoj prevladavaju apstraktnija značenja budući da su u građi zabilježena samo dva leksema u kojima se ostvaruje konkretno prostorno značenje toga prefiksa: 'sublokalnost' (usp. Peytard 1975:635; Paulikat 2017:132) u leksemu *soussigné* 'niže potpisan' i 'kontaktna sublokalnost' u leksemu *sous-cutané* 'potkožan'.

U značenjskoj strukturi prefiksa *sous-* s pridjevima dominira značenje 'insuficijentnost' (usp. Peytard 1975:635; Paulikat 2017:136) koje predstavlja 70% svih značenja. Drugo je najzastupljenije značenje 'manji opseg' (14%). Valja istaći da se značenje 'nedostizanje' (5%) razlikuje od prethodnoga 'manji opseg' po tomu što ovo posljednje označava prisutnost istoga svojstva u manjoj mjeri (npr. *sous-employé2* 'podzaposlen' je onaj koji nije i u mjeri u kojoj bi to mogao ili želio biti), dok značenje 'nedostizanje' označava svojstvo koje nije dosegnuto (npr. *sous-régional* 'podregionalan' nije onaj 'koji je *manje regionalan*', već 'koji je *ispod regionalne razine*').

Značenja se prefiksa *sous-* temelje na metaforama MANJE JE DOLJE i LOŠIJE JE DOLJE kojima se negativnije obilježeni pojmovi ('nedovoljan', 'zavisan', itd.) opojmljuju kao smješteni niže u prostoru.

Čak 95% pridjeva tvorenih prefiksom *sous-* realizira PU u odnosu na osnovni pojam, odnosno u njihovoj strukturi osnovni pojam ima središnje mjesto. S druge strane, kod pridjeva u kojima *sous-* ostvaruje značenje 'ispod određene razine' (5%) osnovni pojam (npr. *régional* 'regionalan' u odnosu na *sous-régional* 'podregionalan') nema takvu središnju ulogu, već

rubniju, ali i dalje je vrlo važan za definiranje pojma označenoga osnovnim pridjevom. Pridjevi iz ove posljednje skupine u pravilu su egzocentrični.

U tvorbi pridjeva pomoću prefiksa *sous-* zamjetna je i uloga hiponimije jer 89% pridjeva stoji u odnosu hiponim-hiperonim prema svojoj osnovi (npr. *sous-informé* 'nedovoljno informiran' je *informé* 'informiran', samo nedovoljno).

Naposljetku valja reći da u usporedbi s prefiksom *sur-* prefiks *sous-* ostvaruje manje značenja, što nije neobično budući da je u građi pronađeno manje pridjeva tvorenih tim prefiksom, a očekivano je da uslijed vezanja s većim brojem leksema prefiks razvija veću polisemiju.

### 5.2.3 Pridjevi tvoreni prefiksom *nad-*

U građi se nalazi 18 pridjeva tvorenih prefiksom *nad-* koji se dijele u šest domena.

#### 5.2.3.1 Supstancija

U ovoj se domeni nalazi pridjev *nadkritičan* '(o nuklearnom reaktoru) koji je ispod razine kritičnosti'. U tom pridjevu prefiks *nad-* ostvaruje značenje 'nadilaženje' jer označava činjenicu da je nadkritičan reaktor iznad razine kritičnosti.

35) *Nadkritični uvjeti za nuklearnu eksploziju*

#### 5.2.3.2 Odnos

U domeni odnos nalazi se pridjev *nadindividualan* 'koji nadilazi individualno'. U njemu prefiks *nad-* ima značenje 'nadilaženje'.

36) *Grieh je nadindividualan*

#### 5.2.3.3 Društvo

U ovoj domeni nalazi se 11 pridjeva (npr. *nadpolitički* 'koji nadilazi političko', *nadnaravan* 'koji nadilazi naravno') u kojima *nad-* ostvaruje značenje 'nadilaženje'.

37) *Cionizam je nadreligijski pokret (društvo)*

#### 5.2.3.4 Opće

U ovoj domeni nalaze se tri pridjeva (npr. *nadstandardan* 'koji nadilazi standardno') u kojima *nad-* ostvaruje značenje 'nadilaženje'.

38) *plaćanju nadstandardnih liječničkih usluga*

#### 5.2.3.5 Količina

U ovoj se domeni nalazi pridjev *nadzastupljen* 'zastupljen više od neke uobičajene mjere', u kojem *nad-* ostvaruje značenje 'veći opseg'.

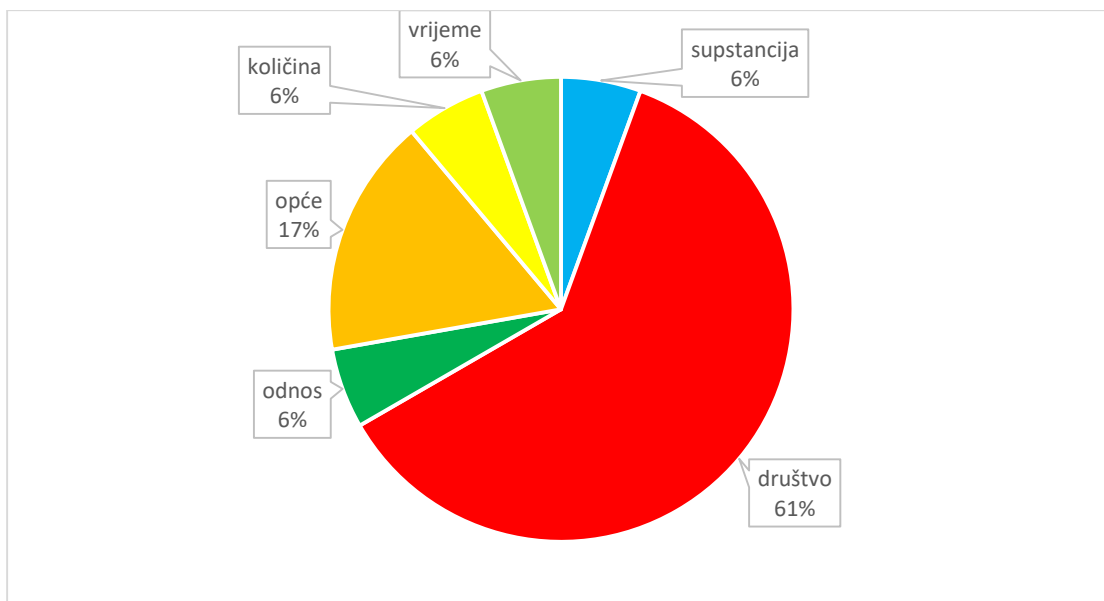
39) *na kraju muškarci bivaju nadzastupljeni u rukovodećim strukturama (količina)*

#### 5.2.3.6 Temporalnost

U ovoj se domeni nalazi pridjev *natprosječan* 'koji nadilazi prosječno', u kojem *nad-* ostvaruje značenje 'nadilaženje'.

40) *natprosječan kvocijent inteligencije*

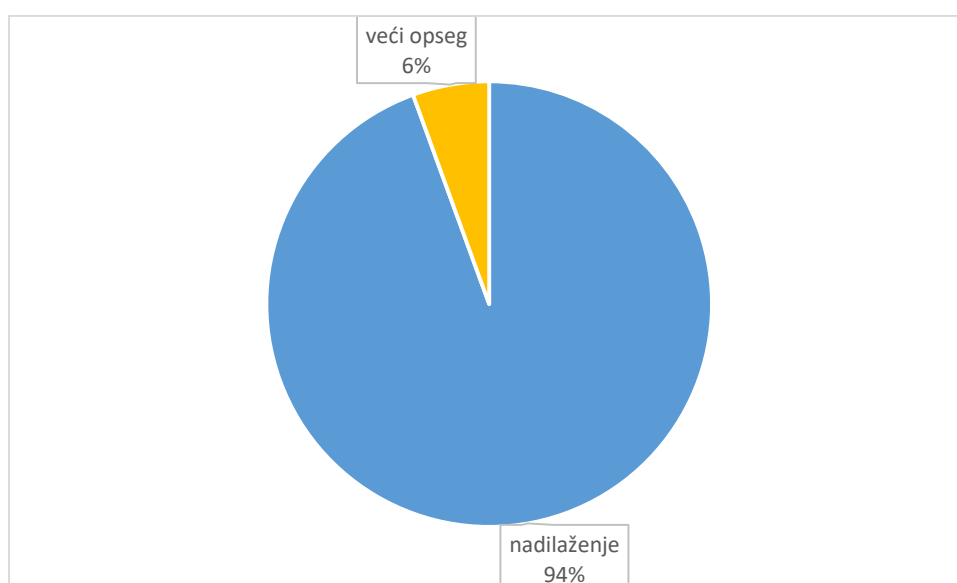
#### 5.2.3.7 Opći zaključci o prefiksu *nad-* u pridjevima



Prikaz 70: Pridjevi tvoreni prefiksom *nad-* prema značenjskim domenama

Najveći se broj pridjeva tvorenih prefiksom *nad-* nalazi u domeni *društvo*, u kojoj se velik dio njih odnosi na religijske, često metafizičke pojmove (*nadstvaran*, *nadspoznatljiv*, *nadracionalan*). Druga je najveća domena *opće*, u kojoj se nalaze tri pridjeva od kojih se dva odnose na neku mjeru ili normu (*nadstandardan*, *natproporcionalan*). Ostale su domene zastupljene svaka s po jednim pridjevom (6%).

U analiziranim pridjevima prefiks *nad-* ostvaruje samo dva značenja, kako je vidljivo iz donjega Prikaza.



Prikaz 71: Značenja koja prefiks *nad-* ostvaruje u pridjevima

Iz navedenoga proizlazi da prefiks *nad-* u kombinaciji s pridjevima ne gradi razgranatu polisemnu strukturu, već svi pridjevi osim jednog ostvaruju značenje 'nadilaženje' (usp. Mitkovska i Bužarovska 2012:142), što nije neobično budući da taj prefiks tvori malen broj pridjeva. Nadalje, ni u jednom pridjevu prefiks ne ostvaruje konkretno prostorno značenje, već samo ona apstraktnija. Pridjevi tvoreni prefiksom *nad-* većinom (94%) ostvaruju PU rubnog tipa u odnosu na osnovni pojam jer označavaju upravo nadilaženje toga pojma, no u njihovoj strukturi osnovni pojam i dalje ima važnu ulogu. Ti su pridjevi također egzocentrični.

Pridjev *nadzastupljen*, koji ostvaruje značenje 'veći opseg', realizira PU u odnosu na osnovni pojam *zastupljen* i stoji u odnosu hiponimije prema njemu.

Zaključno se može reći da prefiks *nad-* nije plodan u tvorbi pridjeva, odnosno da se njime vjerojatno tek nedavno počelo tvoriti pridjeve u hrvatskome, što bi objašnjavalo činjenicu da se mogućnost čiste prefiksne tvorbe prefiksom *nad-* ni ne navodi u priručnicima (npr. Babić 2002).

Razdjeli koji slijede bit će posvećeni analizi pridjeva tvorenih prefiksom *pod-*.

#### 5.2.4 Pridjevi tvoreni prefiksom *pod-*

U našoj se građi nalazi 14 pridjeva tvorenih prefiksom *pod-* koji se dijele u osam domena.

##### 5.2.4.1 Percepcija

U ovoj se domeni nalazi samo pridjev *podeksponiran* 'izložen nedovoljnoj količini svjetla' koji se rabi za opisivanje fotografija. U njemu prefiks *pod-* ostvaruje značenje 'insuficijentnost'.

41) *podeksponirane slike*

##### 5.2.4.2 Prostor

U domeni *prostor* nalazi se samo pridjev *poddimensioniran* 'manje veličine' u kojem prefiks *pod-* ostvaruje značenje 'manji opseg'.

#### 5.2.4.3 Supstancija

U ovoj domeni nalazi se samo pridjev *podkritičan* '(o nuklearnom reaktoru) koji je ispod razine kritičnosti' (usp. *sous-critique*, 4.1.3.1.). U njemu prefiks *pod-* ima značenje 'minornost' jer označava da neki reaktor nije dosegnuo razinu kritičnosti.

42) *podkritično stanje [nuklearnog reaktora]*

#### 5.2.4.4 Intelekt

U domeni *intelekt* nalaze se dva pridjeva, *podinteligentan* i *podobrazovan*, u kojima prefiks *pod-* ostvaruje značenje 'manji opseg'.

43) *Nećemo ovdje o podinteligentnoj zabrani pušenja*

#### 5.2.4.5 Društvo

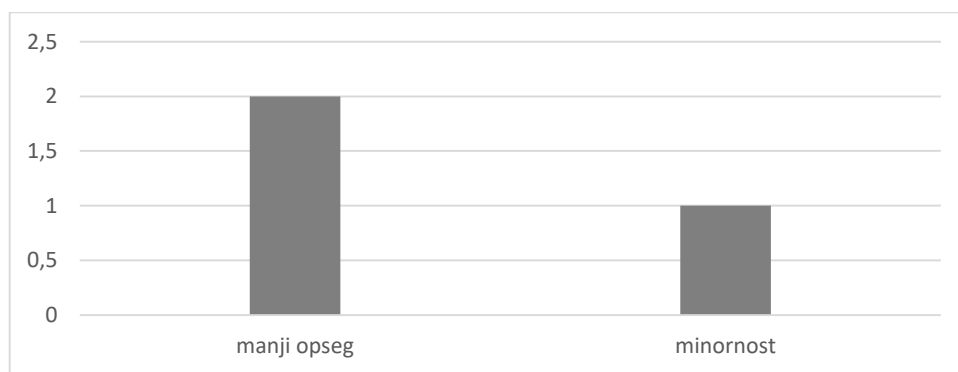
U domeni društvo nalaze se četiri pridjeva u kojima prefiks *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'minornost' (npr. *podregionalan* 'koji je ispod regionalne razine')

44) *Od vlada se država pristupnica očekuje da ojačaju podregionalnu suradnju*

2. 'manji opseg' (*podzaposlen* 'koji radi manje nego što bi mogao')

45) *udio podzaposlenih radnika*



Prikaz 72: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s pridjevima iz domene *društvo*

#### 5.2.4.6 Količina

U ovoj se domeni nalaze tri pridjeva (npr. *podinvestiran*) u kojima *pod-* ostvaruje značenje 'insuficijentnost'.

46) *akvizicija podinvestiranih i/ili nerestrukturiranih turističkih tvrtki*

#### 5.2.4.7 Opće

U ovoj se domeni nalazi samo pridjev *podljudski* 'koji je ispod razine čovjeka' u kojem *pod-* ostvaruje značenje 'inferiornost'.

47) *Sve upućuje na neku podljudsku vrstu, ali ipak vrlo čovjekoliku*

#### 5.2.4.8 Odnos

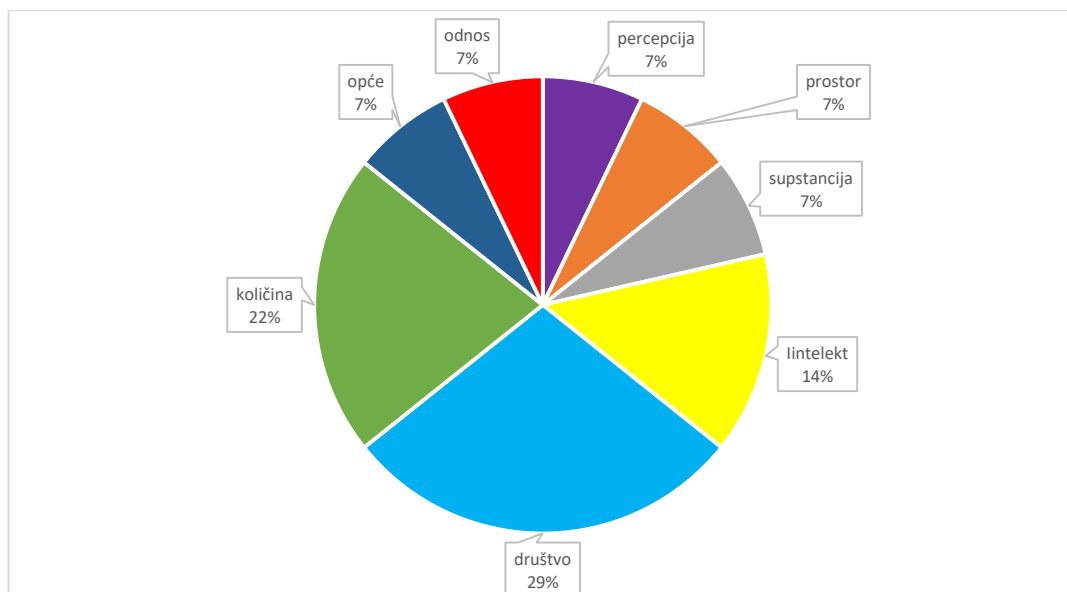
U domeni *odnos* nalazi se samo pridjev *podjednak* 'otprilike jednak' u kojem *pod-* ostvaruje značenje 'aproksimativnost'.

48) *Obje momčadi su podjednake kvalitete*

#### 5.2.4.9 Opći zaključci o pridjevima tvorenim prefiksom *pod-*

Pridjevi koji su analizirani u prethodnim razdjelima dijele se u osam domena, kako je prikazano u nastavku.

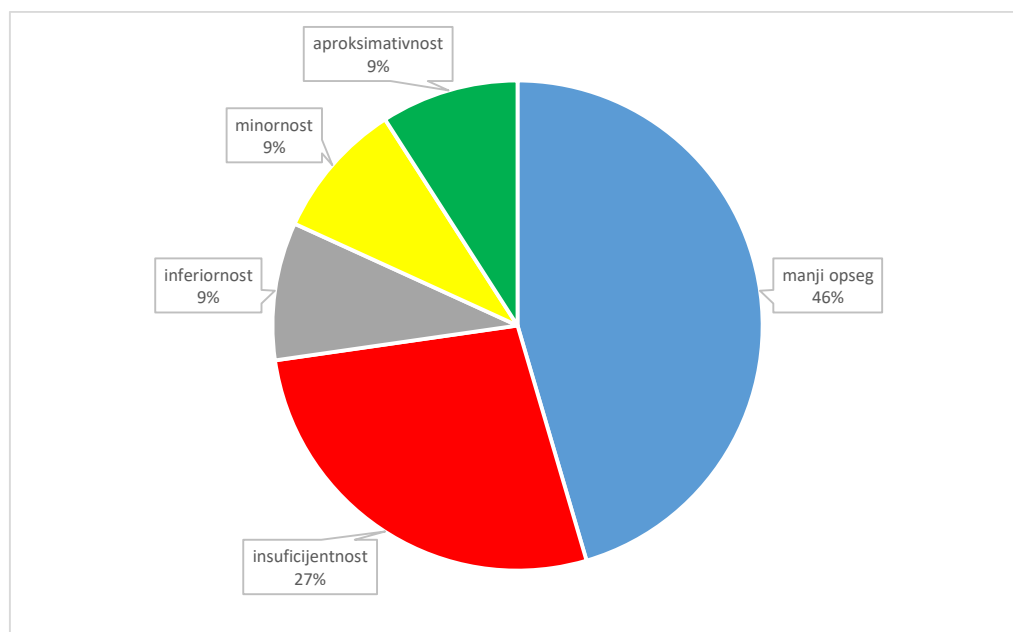




Prikaz 73: Pridjevi tvoreni prefiksom *pod-* prema značenjskim domenama

Najveći broj pridjeva tvorenih prefiksom *pod-* spada u domenu *društvo*, u kojoj se, za razliku od pridjeva tvorenih prefiksom *nad-*, nalaze pridjevi koji se odnose na zemljopisne ili administrativne podjele (*podnacionalan*, *podregionalan*) i društvene institucije (*podosiguran*, *podzaposlen*), druga je najveća domena *količina*, u kojoj se dva od tri pridjeva odnose na financije (*podinvestiran*, *potkapitaliziran*), a treća *intelekt* s dva pridjeva (*podobrazovan* i *podinteligentan*), dok su ostale zastupljene s po jednim pridjevom.

U nastavku donosimo pregled značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s pridjevima.



Prikaz 74: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s pridjevima

Kao što je razvidno iz Prikaza 74, u pridjevima prefiks *pod-* gradi polisemnu značenjsku mrežu u kojoj nema prostornih značenja. Većina je tih značenja negativna sukladno općoj ili hiperonimskoj metafori LOŠIJE JE DOLJE. Najzastupljenije je značenje 'manji opseg', koje nalazimo u gotovo polovici pridjeva (46%), a koje označava isti pojam kao i osnovna riječ, samo prisutan u manjoj mjeri. Tako je, primjerice, *podinteligentan* 'koji je manje inteligentan', *podinvestiran* 'koji je manje investiran' i tako dalje.

Na ovome se mjestu valja osvrnuti na značenje 'aproksimativnost'. Riječ je o značenju koje ostvaruje samo pridjev *podjednak* kao u rečenici *Obje momčadi su podjednake kvalitete, podjednaka kvaliteta* podrazumijeva da su igrači otprilike iste kvalitete jer bi bilo nemoguće postići dvije potpuno jednake ekipe s obzirom na njihovu kvalitetu, osim kloniranjem igrača. Pretpostavljamo da je značenje 'otprilike' koje se pripisuje prefiksu *pod-* u ovome vrlo frekventnom pridjevu rezultat toga što obično o stvarima ili pojavama koje su sličnih svojstava govorimo kao o mjestima ili točkama na ljestvici, grafikonu ili u hijerarhiji, pri čemu je onaj koji je sasvim malo ispod koga drugoga otprilike istih svojstava. To bi se značenje moglo objasniti općom metaforom SLIČNOST JE PROSTORNA BLIZINA (SIMILARITY IS PROXIMITY<sup>181</sup>), pri čemu bi se ono što je (neposredno) ispod čega smatralo tomu sličnim, odnosno dijelom iste kategorije.

Osim metafore, ulogu u tvorbi pridjeva iz ove skupine ima i PU, koju realizira čak njih 88% u odnosu na osnovni pojam. Ti su pridjevi endocentrični. Preostalih 12% (npr. *sous-régional* 'podregionalan') također ostvaruje PU, ali rubnijega tipa. Pridjevi iz ove druge skupine također su egzocentrični.

Velika većina ovih pridjeva (82%) stoji u odnosu hiponimije prema osnovi.

Na kraju napomenimo da se pridjevi tvoreni prefiksom *pod-* u najvećem broju slučajeva rabe kao epiteti, a tek rijetko, u nekolicini primjera iz korpusa, kao dio imenskoga predikata.

### 5.2.5 Prefiksalna antonimija u pridjeva

Prilikom analize pridjeva uočili smo da neka prefiksalna značenja stoje u odnosu suprotnosti pa ćemo ih navesti u tabličnom prikazu u nastavku teksta najprije za francuski, a potom i hrvatski.

---

<sup>181</sup> V. [https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:SIMILARITY\\_IS\\_PROXIMITY](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:SIMILARITY_IS_PROXIMITY).

Tablica 10: Suprotna prefiksalna značenja kod francuskih pridjeva

<i>sur-</i>		<i>sous-</i>	
<i>kontaktna supralokalnost</i>	položaj na čemu uz kontakt	<i>sublokalnost</i>	položaj ispod čega bez kontakta
<i>ekscesivnost</i>	svojstvo bivanja suviše velikim, prelaženje neke mjere	<i>insuficijentnost</i>	svojstvo onoga koji ne zadovoljava neku mjeru (najčešće u količini)
<i>veći opseg</i>	obuhvaćanje većeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava	<i>manji opseg</i>	obuhvaćanje manjeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava
<i>nadilaženje</i>	nadmašivanje pojma označenoga osnovnim pojmom, čak i njegovo transcendiranje	<i>minornost</i>	svojstvo bivanja manjim od određene referentne vrijednosti, ispod određene razine

Kod francuskih pridjeva četiri para prefiksálnih značenja poput 'veći opseg' – 'manji opseg' itd. stoje u odnosu suprotnosti, kako je vidljivo iz Tablice 10. Među samim pridjevima postoje dva para suprotnoga značenja, i to: *surhumain* 'nadljudski' – *sous-humain* 'koji je ispod razine čovjeka' te *surcritique* 'nadkritičan' – *sous-critique* 'podkritičan' (za opisivanje nuklearnih reaktora).

Podaci o antonimiji kod hrvatskih pridjeva nalaze se u donjoj tablici.

Tablica 11: Suprotna prefiksalna značenja kod hrvatskih pridjeva

<i>nad-</i>		<i>pod-</i>	
<i>veći opseg</i>	obuhvaćanje većeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava	<i>manji opseg</i>	obuhvaćanje manjeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava
<i>nadilaženje</i>	nadmašivanje pojma označenoga osnovnim pojmom, čak i njegovo transcendiranje	<i>minornost</i>	svojstvo bivanja manjim od određene razine

Kao što je razvidno iz tablice, u hrvatskim pridjevima postoje samo dva para suprotnih prefiksálnih značenja: 'veći opseg' – 'manji opseg' i 'nadilaženje' – 'minornost'. Među prefigiranim je pridjevima samo jedan par leksema suprotna značenja: *nadkritičan* –

*podkritičan*. Riječ je o pridjevima koji se rabe za opisivanje stanja nuklearnih reaktora, koja mogu biti iznad ili ispod razine kritičnosti.

Iz ovoga razdjela o antonimiji može se zaključiti da taj međuleksički odnos ima veću ulogu kod francuskih pridjeva, vjerojatno zbog činjenice da su brojniji od hrvatskih.

### 5.2.6 Opći zaključci o pridjevima

Kada je riječ o pridjevima kao kategoriji, valja prije svega istaći njihovu malobrojnost u odnosu na imenice (126 prema 752). Pridjevi tvoreni prefiksima *sur-* i *nad-* najčešće se javljaju u domenama *društvo*, *opće*, *supstancija* i *količina*, dok se oni tvoreni prefiksima *sous-* i *pod-* najčešće nalaze u domenama *društvo*, *količina* i *intelekt*.

Na značenjskoj razini valja napomenuti da prefiksi *sur-* i *nad-* s pridjevima među najčestotnijim značenjima oba ostvaruju značenja 'veći opseg' i 'nadilaženje', dok oni tvoreni prefiksima *sous-* i *pod-* među pet najfrekventnijih značenja ostvaruju 'insuficijentnost', 'manji opseg' i 'minornost'.

Slično kao i kod imenica, i kod tvorbe pridjeva promatranim prefiksima zamjetna je uloga pojmovne usađenosti koju realizira oko 90% pridjeva tvorenih pomoću *sous-* i *pod-*. Kod pridjeva tvorenih prefiksom *sur-* taj je postotak nešto manji (75%), dok je izrazito malen kod pridjeva tvorenih prefiksom *nad-* (6%).

Slični su podaci dobiveni i za hiponimiju, koja ima značajnu ulogu u nastanku pridjeva *sur-*, *sous-* i *pod-* (oko 80%), dok je njezina uloga u tvorbi pridjeva prefiksom *nad-* daleko manja (oko 6%).

Prethodne tvrdnje ukazuju na zaključak da se analizirani prefiksi rabe u mnogo manjoj mjeri za tvorbu pridjeva nego imenica. Kao i u slučaju imenske tvorbe, prilikom prefiksalne tvorbe pridjeva veliku ulogu imaju pojmovna usađenost i hiponimija kod svih pridjeva osim onih tvorenih prefiksom *nad-*. Općenita relativno mala brojka hrvatskih pridjeva tvorenih prefiksima *nad-* i *pod-* vjerojatno je također rezultat činjenice da je riječ o tvorbama novijega postanka koje se još nisu proširile u jeziku.

### 5.3 Glagoli

Ovaj je razdio posvećen analizi glagola tvorenih prefiksima *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-* koje smo prema prije definiranim metodološkim kriterijima prikupili iz korpusa frWaC i hrWaC. Središnje je pitanje na koje ćemo nastojati odgovoriti u ovome poglavlju kako prefiksacija djeluje na glagole, odnosno dolazi li pod utjecajem prefiksacije kao tvorbenog načina do promjena u specifičnim glagolskim obilježjima koja su im svojstvena kao leksičkoj kategoriji.

Radi dobivanja što cjelovitijega uvida u ponašanje glagola i utjecaj prefiksacije na tu leksičku kategoriju, pristupamo im iz značenjske i sintaktičke perspektive. Glagole promatramo u okviru rečenične strukture u kojoj se rabe, pri čemu se posebna pozornost pridaje dopunama kojima pojedini glagol otvara mjesto. Preciznije govoreći, osim analiziranja mehanizama na temelju kojih prefigurirani glagoli nastaju, promatrat ćemo i dva sintaktičko-značenjska obilježja koja su se pokazala ključnima za našu građu: argumentnu strukturu i tranzitivnost (v. 2.8.4.1 i 2.8.4.2). Kada je riječ o tranzitivnosti, kako je navedeno u teorijskome dijelu, pristupamo joj kao prototipno ustrojenoj kategoriji čiji stupanj (prema Hopper i Thompson (1980)) određujemo na temelju dvaju kriterija: agentivnosti i zahvaćenosti objekta. Pritom smatramo da su sintaktička i značenjska perspektiva neodvojive, sukladno ranije spomenutom Tesnièreovu (1959) pristupu. Podaci o argumentnoj strukturi i tranzitivnosti osnovnih glagola preuzimani su iz leksikografskih izvora budući da bi detaljna analiza navedenih obilježja sviju osnovnih glagola u našoj građi bila zaista velik zahvat koji bi uvelike izlazio iz okvira ovoga rada. Zbog toga se u analizi koja slijedi najčešće preuzimaju samo podaci o prvome, osnovnome značenju glagola i njegovim obilježjima.

Glagoli su načelno podijeljeni u dvije skupine: 1) glagole s osnovnim značenjem i 2) glagole metaforičkog značenja. U prvoj se skupini nalaze oni prefigurirani glagoli u kojima osnovni glagol zadržava svoje osnovno, prototipno značenje, ali kod kojih može doći, a i često dolazi, do metaforizacije na razini prefiksa. Točnije, kod takvih smo glagola primijetili da prefiks često dobiva novo, metaforičko značenje na temelju preslikavanja na okomitoj osi kakvo je primijećeno i kod imenica i pridjeva, no pritom osnova zadržava svoje značenje. Primjerice, glagol *surchauffer* nastao je od osnovnoga glagola *chauffer* 'grijati' i prefiksa *sur-*, a ostvaruje značenje 'pregrijati'. Drugim riječima, osnova i dalje nosi svoje značenje 'grijati', a pripajanjem prefiksa *sur-* dolazi samo do značenjske promjene na razini prefiksa jer on dobiva značenje 'ekscesivnost'. Takvi su glagoli u analizi analizirani prvi u svim domenama, a potom slijede glagoli metaforičkog značenja.

U drugoj se skupini, dakle, nalaze glagoli kod kojih se zamjećuje pomak u odnosu na osnovno značenje osnove iz koje su nastali kao, primjerice, u glagolu *podleći* koji ne znači 'leći pod što', već 'oboljeti' ili 'umrijeti'. Kod takvih glagola osnova ne zadržava svoje prvo značenje navedeno u leksikografskim izvorima. Metaforički se glagoli donose u tabličnom obliku uz navođenje osnovnoga glagola od kojega su nastali, mehanizma koji je djelovao pri njihovu nastanku i primjera uporabe iz korpusa, budući da bi raspisivanje objašnjenja njihova nastanka zauzelo previše prostora i otežalo čitanje.

Prije nego što se upustimo u samu analizu, napomenimo da su svi primjeri kojima se ilustriraju glagolska značenja preuzeti iz korpusa hrWaC i frWaC. Definicije izvedenih glagola određivane su na temelju korpusnih podataka i leksikografskih priručnika, i to za francuski TLFi-ja, a za hrvatski HJP-a, dok su sve definicije osnovnih glagola preuzete iz navedenih rječnika budući da oni nisu bili predmet analize, osim ako nije drukčije navedeno.

U nastavku donosimo pregled značenja koja ostvaruju prefiksi u konstrukcijama s glagolima.

Tablica 12: Popis značenja prefikasa u konstrukcijama s glagolima

<i>sur-/nad-</i>		<i>sous-/pod-</i>	
<i>kontaktna supralokalnost</i>	položaj na čemu uz kontakt	<i>kontaktna sublokalnost</i>	položaj ispod čega uz kontakt
<i>supralokalnost</i>	položaj iznad čega bez kontakta	<i>sublokalnost</i>	položaj ispod čega bez kontakta
<i>eksczesivnost</i>	svojstvo bivanja suviše velikim, prelaženje neke mjere	<i>insuficijentnost</i>	svojstvo onoga koji ne zadovoljava neku mjeru (najčešće u količini)
<i>veći opseg</i>	obuhvaćanje većeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava	<i>manji opseg</i>	obuhvaćanje manjeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava
<i>viša kvaliteta</i>	posjedovanje više poželjnih svojstava ili boljih svojstava od drugoga	<i>posteriornost</i>	nastupanje nakon čega
<i>adicionalnost</i>	svojstvo bivanja još jednim uz već postojeće	<i>adicionalnost</i>	svojstvo bivanja još jednim uz već postojeće
<i>posteriornost</i>	nastupanje nakon čega	<i>zavisnost</i>	stanje uvjetovanosti čime drugime (najčešće u pravnom nazivlju)
<i>iznenadnost</i>	nastupanje iznenada, neočekivano	-	-

<i>superiornos t</i>	osobina onoga koji nadmašuje drugoga sposobnošću ili vrijednošću	-	-
--------------------------	--	---	---

Iz gornje je tablice razvidno da se velik dio značenja prefikasa *sur-* i *nad-*, odnosno *sous-* i *pod-* podudara. Također se može vidjeti da brojna navedenih značenja funkcioniraju kao parovi suprotna značenja (npr. 'eksczesivnost' – 'insuficijentnost' itd.). Usporede li se navedena značenja s imenskima (Tablica 6) i pridjevskima (Tablica 9), također se uočava istovjetnost brojnih značenja.

U nastavku donosimo značenjsku analizu glagola prema domenama počinjući francuskim dijelom građe i nastavljajući s hrvatskim.

### 5.3.1 Glagoli tvoreni prefiksom *sur-*

#### 5.3.1.1 Promjena

Domena *promjena* obuhvaća najveći broj glagola tvorenih prefiksom *sur-*, točnije 14. U ovoj domeni *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'eksczesivnost' (npr. *surchauffer1* 'suviše što ugrijati', *surendetter1* 'prezadužiti koga ili što')

49) *Afin de ne pas surendetter cet Etat, je diminuerai fortement les dépenses militaire* 'Da ne bih prezadužio državu, uvelike ću smanjiti vojne troškove'

Iz ove skupine kod sljedećih parova glagola dolazi do sintaktičko-značenjskih promjena:

- osnovni glagol *geler* može otvarati mjesto jednom argumentu (S),<sup>182</sup> te nosi značenje 'lediti se' i intranszitivna je. Ako otvara mjesto dvama argumentima (S i DO), ostvaruje značenje 'zalediti što' i jake je tranzitivnosti prema obilježjima tranzitivnosti odabranima u skladu s našom građom prema klasifikaciji Hoppera i Thompson (1980) (v. 3.8.4.2.). Prefigurirani glagol *surgeler* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i također je jake tranzitivnosti ;

<sup>182</sup> Popis oznaka nalazi se na početku rada pod naslovom *Kratice*. Za obilježavanje argumenata u ovome se radu rabe tradicionalne oznake za sintaktičke funkcije S (subjekt), DO (direktni objekt) i IO (indirektni objekt). Riječ je o generalizacijama semantičkih uloga u specifičnim sintaktičkim okruženjima (La Polla 1993). Iako te funkcije postoje u ovdje promatranim dvama jezicima, kao i u ostalim jezicima indoeuropske porodice, one nisu univerzalno obilježje svih jezika (*ibid.*).

- osnovni glagol *chauffer* može otvarati mjesto jednom argumentu (S), pri čemu nosi značenje 'postajati topliji' i u tom je slučaju intransitivan. Ako otvara mjesto dvama argumentima (S i DO), ostvaruje značenje 'grijati što' i jake je tranzitivnosti jer ima obilježja agentivnosti i zahvaćenosti objekta. Prefigurirani glagol *surchauffer1* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti; osnovni glagol *dimensionner* 'dati čemu (prave) dimenzije' otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, a prefigurirani glagol *surdimensionner4* 'pretjerati s čime (apstraktnim)', koji također otvara dvama argumentima (S i DO), slabije je tranzitivnosti jer zbog metaforičkoga značenja ima manje izraženo obilježje zahvaćenosti objekta.

2. 'veći opseg' (npr. *suractiver* 'pojačati djelovanje čega')

50) *Lors d'inflammations chroniques, les globules blancs sont suractivés et produisent de grosses quantités de superoxyde* 'Tijekom kroničnih upala bijele krvne stanice se pojačano aktiviraju i proizvode veće količine superoksida'

3. 'adicionalnost' (*surajouter1* 'nadodati, pridodati')

51) *il était nécessaire qu'une loi divine fût surajoutée en vue d'interdire tous les péchés* 'bilo je nužno pridodati i neki božanski zakon kako bi se zabranili svi grijesi'

4. 'kontaktna supralokalnost' (*surélever2* 'povećati visinu čega; nadograditi')

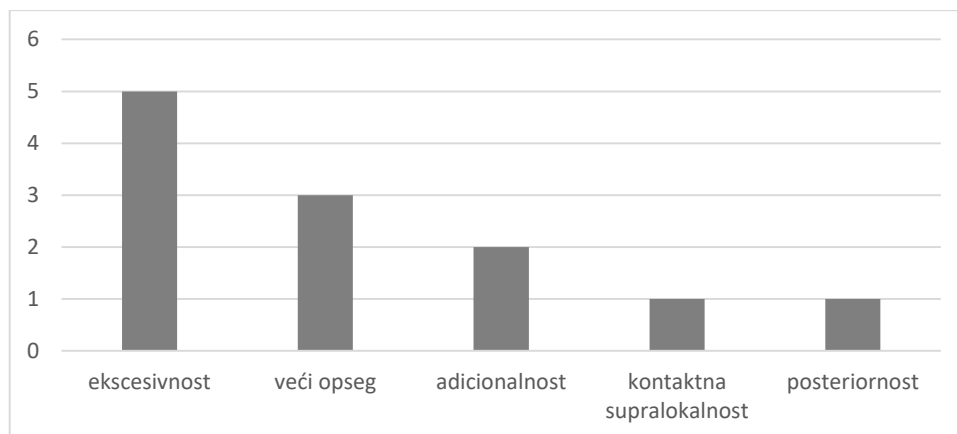
52) *Les écuries ont été surélevées* 'Konjušnice su povišene'

5. 'posteriornost' (*survenir1* 'doći nakon ostalih')

53) *Alfred (...) met la table en compagnie de Philomène, sa troisième femme. Survient un client, Paturon* 'Alfred (...) prostire stol u društvu Filomene, svoje treće žene. Iznenada dolazi jedan klijent, Paturon'

U nastavku je prikaz značenja koja ostvaruje prefiks *sur-* u glagolima iz ove domene.





Prikaz 75: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje u glagolima iz domene *promjena*

### Glagoli metaforičkog značenja

Tablica 10: Glagoli metaforičkog značenja u domeni *promjena*

<i>Glagol</i>	<i>osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>survenir</i> <sup>3</sup> 'iskrsnuti'	<i>venir</i> 'doći'	metafora DOGAĐAJI SU POKRETI (EVENTS ARE MOVEMENTS, Kövecses 2016)	54) <i>Et quand <u>survient</u> un chagrin d'amour, les parents doivent faire preuve de la plus grande attention.</i> 'A kada <u>nadođe</u> razočaranje u ljubavi, roditelji moraju [djetetu] posvetiti najveću pozornost.'
<i>se surimposer</i> <sup>3</sup> 'nadodati se na što'	<i>imposer</i> 'staviti što kamo'	metafora DOGAĐAJI SU POKRETI	55) <i>mille et une légendes sont évidemment venues <u>se surimposer</u> à sa biographie proprement dite</i> 'tisuće legendi <u>nadodale su se</u> , dakako, na njegovu pravu biografiju'

Glagol *se surimposer*<sup>3</sup> iz gornje tablice uvijek se rabi s prijedlogom *à*, stoga je riječ o glagolsko-prijedložnoj konstrukciji u kojoj se *à* ponaša kao regirani prijedlog (prema Katunar 2015). Dok osnovni glagol *imposer* 'staviti što kamo' otvara mjesto trima argumentima (S, DO i IO uvedenom prijedlogom *à*) i jake tranzitivnosti, prefigurirani glagol *se surimposer*<sup>3</sup> *à*, koji otvara mjesto istim trima argumentima, slabije je tranzitivnosti jer nema obilježja agentivnosti i zahvaćenosti objekta.

### 5.3.1.2 Spoznaja

U domeni *spoznaja* nalazi se devet glagola u kojima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

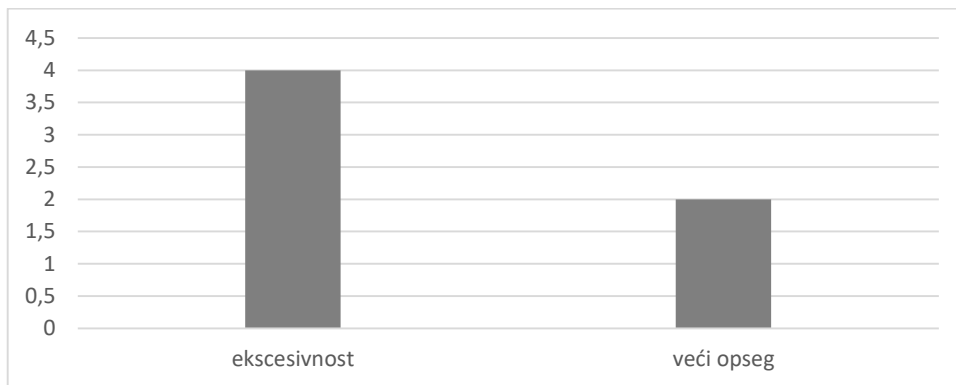
1. 'eksczesivnost' (npr. *survaloriser* 'prekomjerno što vrednovati')

56) *Nous survalorisons nos victoires et bien entendu nos défaites* 'Pridajemo previše važnosti (dosl. previše vrednujemo) svojim pobjedama, ali dakako i svojim porazima'

2. 'veći opseg' (npr. *surdéterminer* 'mnogostruko što odrediti')

57) *Le plan quinquennal en place va surdéterminer la vie politique, ses formes, les réformes* 'Usvojeni petogodišnji plan u velikoj će mjeri odrediti politički život, njegove oblike, reforme'

Kod svih glagola argumentna struktura i tranzitivnosti jednake su onima osnovnoga glagola.



Prikaz 76: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje u glagolima iz domene *promjena*

Glagoli metaforičkog značenja

Tablica 10: Glagoli metaforičkog značenja u domeni *spoznaja*

Glagol	osnova	Mehanizam	Primjer
<i>surclasser2</i> 'dominirati nad kim, biti bolji od koga'	<i>classer</i> 'klasirati'	pojmovna bliskost, klasiranje koga u višu kategoriju (kodiranu prefiksom <i>sur-</i> ) podrazumijeva bolju plasiranost od one u nižim kategorijama	58) <i>Technologies de l'information : le Maroc <u>surclasse</u> l'Afrique du Sud</i> 'Informacijske tehnologije: Maroko <u>bolji od</u> Južnoafričke Republike'

Kod glagola *surclasser2* prefiksacijom dolazi do promjene u tranzitivnosti u odnosu na osnovni glagol *classer* 'klasirati' budući da prefigurirani glagol zbog metaforičkog značenja ima manje izraženo obilježje zahvaćenosti objekta.

### 5.3.1.3 Stativno

U domeni *stativno* nalazi se deset glagola u kojima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'veći opseg' (npr. *surpeupler* 'prekomjerno napučiti ili naseliti')

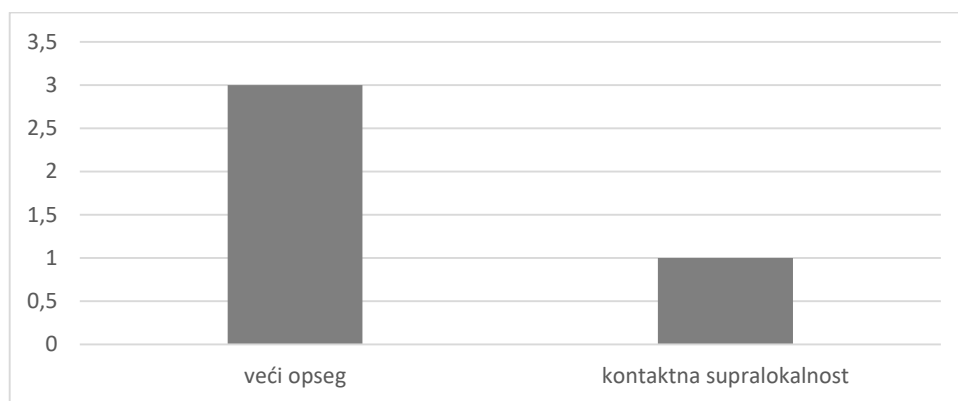
59) *il y a des tanches, des carpes (...) et des écrevisses qui surpeuplent le marais* 'U močvari živi mnoštvo linjaka, šarana (...) i slatkovodnih rakova'

Nema promjene u argumentnoj strukturi i tranzitivnosti između osnovnoga i prefiguriranog glagola.

2. 'kontaktna supralokalnost' (*surnager1* 'nalaziti se na površini kakve tekućine')

60) *L'eau et l'huile ne se mélangent pas, l'huile moins dense surnage* . 'Budući da se voda i ulje ne miješaju, ulje kao manje gusta tvar pliva na površini'

U ovoj skupini nema promjene ni u argumentnoj strukturi ni u tranzitivnosti između osnovnoga i prefiguriranog glagola.



Prikaz 77: Značenja koja ostvaruje prefiks *sur-* u glagolima iz domene *stativno*

Glagoli metaforičkog značenja

Tablica 11: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *stativno*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>surmonter</i> <sup>2</sup> 'nalaziti se iznad čega'	<i>monter</i> 'popeti se'	pojmovna bliskost (penjanjem tko dolazi u viši položaj od čega)	61) <i>La coupole qui <u>surmonte</u> le tabernacle semble remonter aux années 1780.</i> 'Čini se da kupola koja <u>nadsvođuje</u> svetojhranište potječe iz 1780-ih.'
<i>surnager</i> <sup>2</sup> 'isplivati iz neke situacije ili se snalaziti u njoj'	<i>nager</i> 'plivati'	metafora ISKUSTVO PROSTORA JE PROSTORNI ODNOS S NEKIM ENTITETOM <sup>183</sup>	62) <i>La majorité des profs essaient de <u>surnager</u> dans un système calqué sur celui de l'ex Union soviétique.</i> 'Većina profesora nastoji se <u>snalaziti</u> u sustavu koji je kopija onoga iz bivšeg SSSR-a.'
<i>survivre</i> <sup>2</sup> 'preživjeti'	<i>vivre</i> 'živjeti'	metafore BUDUĆNOST JE GORE (npr. Núñez i Sweetser 2006:414) i KONTROLA JE GORE	63) <i>Il <u>a</u> miraculeusement <u>survécu</u> à une chute impressionnante de plusieurs mètres.</i> 'Čudesno je <u>preživio</u> strahovit pad s nekoliko metara visine.'
<i>survivre</i> <sup>3</sup> 'trajati dulje od čega'	<i>vivre</i> 'živjeti'	metafore PREDMETI SU LJUDI (Lakoff i Johnson 1980:32) i BUDUĆNOST JE GORE	64) <i>À l'instar de la musique vivante, qui a <u>survécu</u> à son enregistrement, les cours universitaires survivront sans doute à leur diffusion sur internet.</i> 'Kao što je živa glazba <u>nadživjela</u> snimke, i sveučilišna će predavanja nesumnjivo <u>nadživjeti</u> ona koja se odvijaju online.'
<i>survoler</i> <sup>6</sup> 'biti bolji od koga, dominirati'	<i>voler</i> 'letjeti'	metafore LJUDI SU ŽIVOTINJE <sup>184</sup> i BOLJE JE GORE	65) <i>Recherche Internet : Google <u>survole</u> Microsoft et Yahoo</i> 'Internetske pretrage: Google nadmašio Microsoft i Yahoo'

Promjene u argumentnoj strukturi i/ili tranzitivnosti vidljive su kod sljedećih parova:

- osnovni glagol *monter* najčešće otvara mjesto jednom argumentu (S) i tada znači 'penjati se', ili pak dvama argumentima (S i DO) i tada ostvaruje značenje 'uspjeti se uz što'. Prvi je glagol intransitivan, a drugi pseudotranzitivni jer profilira Put kojim se subjekt kreće. Prefigurirani glagol *surmonter*<sup>2</sup> otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabe je tranzitivnosti jer nema obilježje agentivnosti ni zahvaćenosti objekta ;

<sup>183</sup> V.

[https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:EXPERIENCE\\_OF\\_A\\_STATE\\_IS\\_SPATIAL\\_RELATION\\_WITH\\_AN\\_ENTITY](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:EXPERIENCE_OF_A_STATE_IS_SPATIAL_RELATION_WITH_AN_ENTITY).

<sup>184</sup> V. [https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:PEOPLE\\_ARE\\_ANIMALS](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:PEOPLE_ARE_ANIMALS).

- osnovni glagol *voler* najčešće otvara mjesto jednom argumentu (S), tada nosi značenje 'letjeti' i intransitivan je. Prefigurirani glagol *survoler*<sup>6</sup> otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabe je tranzitivnosti jer nema obilježja agentivnosti i zahvaćenosti objekta.

U ovoj se domeni nalaze i dvije glagolsko-prijedložne konstrukcije u kojima se javljaju regirani prijedlozi, a koje su navedene u gornjoj tablici zbog metforičkoga značenja. Riječ je o konstrukcijama *survivre2* à 'preživjeti' i *survivre3* à 'trajati dulje od čega'. U navedenim konstrukcijama prefiksacijom glagol mijenja sintaktičko-značenjska svojstva u odnosu na osnovni. Točnije, dok osnovni glagol *vivre* 'živjeti' otvara mjesto jednom argumentu (S) i intransitivan je, prefigurirani glagoli *survivre2* i *survivre3* oba otvaraju mjesto dvama argumentima (S i IO) uvedenom prijedlogom à) i također su intransitivni.

#### 5.3.1.4 Natjecanje

U domeni *natjecanje* nalazi se devet glagola u kojima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

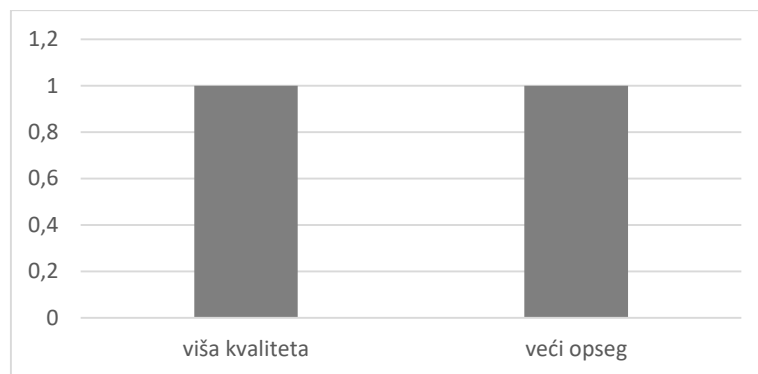
1. 'viša kvaliteta' (*surperformer1* 'ostvarivati bolje rezultate od uobičajenih')

66) *Le secteur de l'énergie (EDF, Suez) est parvenu à surperformer, ce qui fut loin d'être le cas des industrielles* 'Energetski sektor (EDF, Suez) uspio je postići bolje poslovne rezultate od očekivanih, što je daleko od rezultata industrije'

2. 'veći opseg' (*surprotéger1* 'fizički što jako štiti')

67) *Il faut en particulier surprotéger la peau fine et fragile de l'enfant avec des indices fort* 'Posebno dobro treba zaštititi osjetljivu i tanku kožu djeteta [kremom s] većim zaštitnim faktorom'

U navedena dva glagola nema promjene u tranzitivnosti i broju argumenata u odnosu na glagole iz kojih su nastali.



Prikaz 78: Značenja koja ostvaruje prefiks *sur-* u glagolima iz domene *natjecanje*

### Glagoli metaforičkog značenja

Tablica 12: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *natjecanje*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>surpasser</i> <sup>1</sup> 'nadmašiti'	<i>passer</i> 'proći'	metafore ŽIVOTNE PREPREKE SU OKOMITI PREDMETI <sup>185</sup> i NAPREDOVANJE KROZ ŽIVOT JE KRETANJE PO PUTU <sup>186</sup>	68) <i>rien ne <u>surpasse</u> le don qu'il nous fait</i> 'Ništa ne <u>nadmašuje</u> dar koji nam on daje'
<i>surcouper</i> 'presjeći jačom kartom ili adutom (u beli)'	<i>couper</i> 'rezati'	pojmovna bliskost (rezanje podrazumijeva pravljenje brzog pokreta slično kao kod bacanja karte)	69) <i>Si l'on ne peut <u>surcouper</u> on doit tout de même si on le peut jouer un atout</i> 'Ako ne možeš <u>presjeći</u> , svakako trebaš – ako je moguće – izbaciti adut'
<i>surmonter</i> <sup>2</sup> 'nadvladati'	<i>monter</i> 'penjati se'	ŽIVOTNE PREPREKE SU OKOMITI (npr. Hanić 2013:143), PREDMETI (npr. Hanić 2013:143), NAPREDOVANJE U ŽIVOTU JE KRETANJE PO PUTU <sup>187</sup>	70) <i>Il s'agissait en fait de personnes qui avaient réussi à <u>surmonter</u> un cancer.</i> 'Bilo je, zapravo, riječ o osobama koje su uspjele <u>nadvladati</u> karcinom.'

<sup>185</sup> Npr. Hanić 2013: 143.

<sup>186</sup> V.

[https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:PROGRESSING\\_THROUGH\\_LIFE\\_IS\\_MOVING\\_ALONG\\_A\\_PATH](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:PROGRESSING_THROUGH_LIFE_IS_MOVING_ALONG_A_PATH).

<sup>187</sup> V.

[https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:PROGRESSING\\_THROUGH\\_LIFE\\_IS\\_MOVING\\_ALONG\\_A\\_PATH](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:PROGRESSING_THROUGH_LIFE_IS_MOVING_ALONG_A_PATH).

U sljedećim se parovima glagola zamjećuju promjene u argumentnoj strukturi i/ili tranzitivnosti kao rezultat prefiksacije:

- osnovni glagol *passer* 'proći' otvara mjesto jednom argumentu (S) i intransitivan je, a prefigurirani glagol *surpasser1* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabe je tranzitivnosti jer obično nema obilježje zahvaćenosti objekta;
- osnovni glagol *monter* otvara mjesto jednom argumentu (S) i tada ostvaruje značenje 'penjati se' te je intransitivan, a često i dvama argumentima (S i DO) ostvarujući značenje 'uspjeti se uz što', pri čemu je pseudotranzitivivan jer označava Put kojim se subjekt kreće. Prefigurirani glagol *surmonter2* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabije je tranzitivnosti jer zbog metaforičkoga značenja ima slabije izraženo obilježje zahvaćenosti objekta ;
- osnovni glagol *couper* 'rezati' otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, a prefigurirani *surcouper* također otvara mjesto dvama argumentima (S i DO), ali je slabije tranzitivnosti jer zbog metaforičkoga značenja ima manje izraženo obilježje zahvaćenosti objekta.

### 5.3.1.5 Posjedovanje

U domeni *posjedovanje* nalazi se osam glagola u kojima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'ekscesivnost' (*suréquiper* 'prekomjerno opskrbiti što čime', *surfacturer* 'naplatiti što više od realnoga troška')

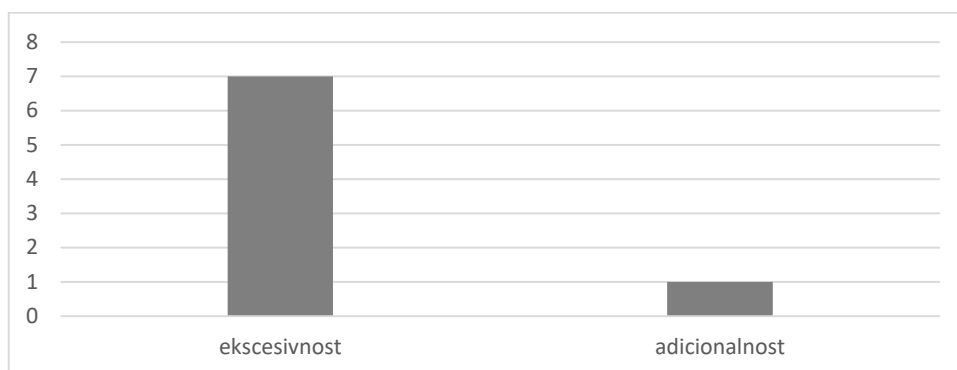
71) *programme d'indépendance énergétique qui a conduit les Français à consommer l'électricité sans compter, à suréquiper les logements de radiateurs électriques* 'program energetske neovisnosti koji je potaknuo Francuze na bezglavo trošenje električne energije i postavljanje prevelika broja radijatora u stambenim prostorima'

U ovoj skupini uslijed prefiksacije ne dolazi ni do promjene tranzitivnosti ni argumentne strukture.

2. 'adicionalnost' (*surtaxer1* 'naplaćivati dodatnu pristojbu za što')

72) *Je viens de recevoir un mail m'informant de tous les numéros qui sont surtaxés quand on appelle les assurances, les banques (...)* 'Upravo sam primio mail s informacijom o svim telefonskim brojevima koji se dodatno naplaćuju poput poziva prema osiguravajućim društvima, bankama (...)'

Ni u ovoj skupini uslijed prefiksacije ne dolazi ni do promjene tranzitivnosti ni argumentne strukture.



Prikaz 79: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s glagolima iz domene *posjedovanje*

U ovoj skupini uslijed prefiksacije ne dolazi ni do promjene tranzitivnosti ni argumentne strukture.

#### 5.3.1.6 Komunikacija

U domeni *komunikacija* nalazi se pet glagola u kojima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'eksczesivnost' (npr. *surexposer*<sup>2</sup> 'jako ili pretjerano se izložiti čemu', *surmédiatiser* 'davati čemu previše prostora u medijima')

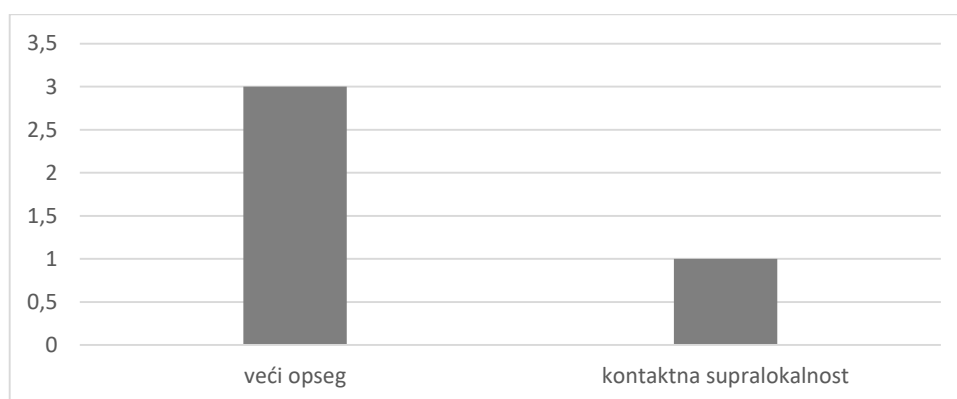
73) *les Français (...) sont (...) nombreux à penser que Nicolas Sarkozy surexpose sa vie privée* 'Mnogi Francuzi misle da Nicolas Sarkozy svoj privatni život pretjerano izlaže [u javnosti]'

U ovoj skupini prefiksacijom dolazi do sintaktičko-značenjskih promjena kod glagolskoga para *dimensionner* <> *surdimensionner*<sup>3</sup>. Dok osnovni glagol *dimensionner* 'dati čemu (prave) dimenzije' otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, prefigirani glagol *surdimensionner*<sup>3</sup> 'odviše što isticati, preuveličavati', koji također otvara mjesto dvama argumentima (S i DO), slabije je tranzitivnosti jer nema obilježje zahvaćenosti objekta.

2. 'kontaktna supralokalnost' (*surligner* 'označiti bojom dio teksta (npr. markerom)')

74) *Il est utile de surligner les éléments essentiels pour une relecture rapide* 'Korisno je bojom označiti nužne elemente radi bržega ponovnog čitanja'





Prikaz 80: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s glagolima iz domene *komunikacija*

Kod glagola iz navedenih dviju skupina prefiksacijom ne dolazi do promjena u tranzitivnosti niti argumentnoj strukturi.

Glagoli metaforičkog značenja

Tablica 13: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *komunikacija*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>surimposer</i> <sup>2</sup> 'nametnuti'	<i>imposer</i> 'položiti što na koga/što'	metafora IDEJE SU PREDMETI	75) <i>Calomnier, c'est dire du mal, <u>surimposer</u> une image négative sur la personne</i> 'Klevetati znači govoriti loše o komu, <u>nametnuti</u> negativnu sliku nekoj osobi'
<i>surdimensionner</i> <sup>3</sup> 'odviše što isticati, preuveličavati'	<i>dimensionner</i> 'dati čemu određene dimenzije'	metafora IDEJE SU PREDMETI	76) <i>Pourquoi <u>surdimensionner</u> quelque chose qui relève de l'anecdotique</i> 'Zašto <u>preuveličavati</u> nešto što je adegdotalno'

Kod glagola iz tablice prefiksacijom ne dolazi do promjena ni u tranzitivnosti ni u argumentnoj strukturi.

### 5.3.1.7 Kretanje

U domeni *kretanje* nalazi se šest glagola u kojima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'kontaktna supralokalnost' (*surélever*<sup>1</sup> 'staviti na viši položaj')

77) *Dormez en surélevant légèrement vos jambes.* ‘Spavajte blago podignutih nogu.’

Kod ovoga glagola nema promjene u argumentnoj strukturi i tranzitivnosti u odnosu na osnovni glagol.

2. 'supralokalnost' (*survoler1* 'nadletjeti')

78) *Chaque printemps des dizaines de millions d'oiseaux survolent ce petit pays*  
'Svakoga proljeća deseci milijuna ptica nadlijeću tu malu zemlju'

Glagol *survoler1* ima različita sintaktičko-značenjska obilježja od glagola *voler* 'letjeti'. Dok osnovni glagol *voler* otvara mjesto jednom argumentu (S), intransitivan je i ostvaruje značenje 'letjeti', prefigurirani glagol otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i pseudotranzitivnan je jer označava Put koji subjekt prelazi.

3. 'ekscesivnost' (*survire* 'preupravljati (vozilo)')

79) *A la réaccélération la voiture survire.* ‘Kod ponovnog ubrzanja vozilo se zanese<sup>188</sup>,

U ovoj skupini nema promjene u argumentnoj strukturi i tranzitivnosti između osnovnoga i prefiguriranog glagola.

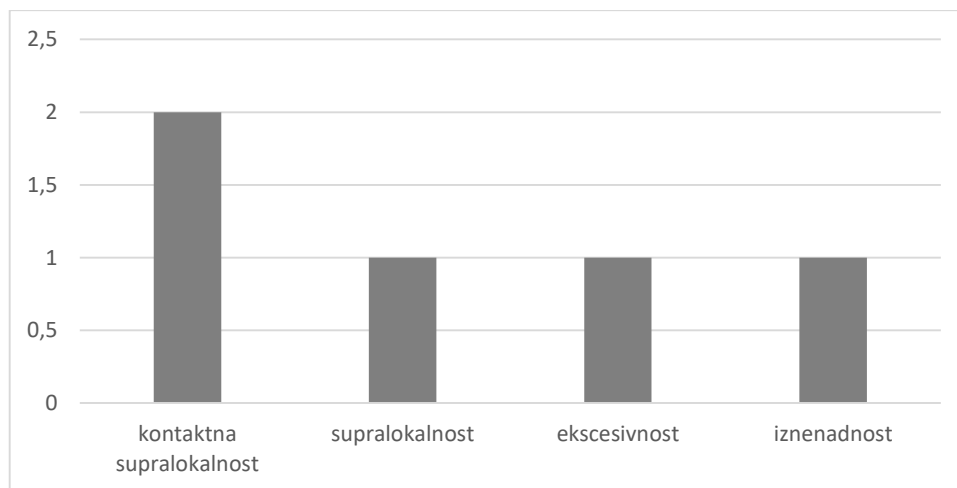
4. 'iznenadnost' (*survenir2* 'nenadano doći')

80) *Oreste et Pylade [...] sont montés sur le toit, emmenant Hermione avec eux. Survient Ménélas, criant vengeance pour le meurtre d' Hélène* ‘Orest i Pilad [...] popeli su se na krov, vodeći Hermionu sa sobom. Iznenada dolazi Menelaj, pozivajući na osvetu zbog Helenina ubojstva’

U ovoj skupini također nema promjene u argumentnoj strukturi i tranzitivnosti između osnovnoga i prefiguriranog glagola.

---

<sup>188</sup> <https://ciak-auto.hr/novosti/podupravljanje-understeer-i-preupravljanje-oversteer/>



Prikaz 81: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s glagolima iz domene *komunikacija*

Tablica 13: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *komunikacija*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>survoler5</i> 'brzo prijeći čime (npr. mišem) preko čega'	<i>voler</i> 'letjeti'	pojmovna bliskost (letenje profilira brzinu kretanja)	81) je <i>survole le mot avec mon curseur</i> 'prelazim kursorom preko te riječi'

Pored značenjskih razlika navedenih u gornjoj tablici, javljaju se i sljedeće sintaktičke razlike između osnovnoga i prefiguriranog glagola: osnovni glagol *voler* otvara mjesto jednom argumentu (S) i intransitivan je, a prefigurirani glagol *survoler5* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabe je tranzitivnosti jer nema obilježje zahvaćenosti objekta.

### 5.3.1.8 Potrošnja

U domeni *potrošnja* nalazi se pet glagola.

U tri glagola (npr. *surexploiter* 'prekomjerno iskorištavati, izrabljivati') *sur-* ostvaruje značenje 'eksczesivnost'.

82) *L'hiver n'hésitez pas à manger des fruits oléagineux (...). Attention toutefois à ne pas les surconsommer* 'Zimi slobodno jedite orašaste plodove (...) Pripazite, međutim, da ih ne konzumirate previše'

Tablica 14: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *potrošnja*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>suralimenter</i> 'ulijevati više goriva u motor nego što obično troši'	<i>alimenter</i> 'hraniti'	metafora STROJEVI SU LJUDI <sup>189</sup>	83) <i>éviter de freiner fort ou de <u>suralimenter</u> le moteur</i> 'izbjegavati jako kočenje ili <u>ulijevanje previše goriva</u> u motor'
<i>surchauffer</i> <sup>3</sup> 'pregrijati se, previše raditi'	<i>chauffer</i> 'grijati'	INTENZITET AKTIVNOSTI TOPLINA <sup>190</sup>	84) <i>en une seconde mon cerveau <u>surchauffe</u> et je lui dit « oui » pour ne pas qu'il commence à me prendre la tête</i> 'U sekundi mi se mozak <u>pregrije</u> i kažem mu „Da” kako mi ne bi počeo dosađivati'

Kod navedenih glagola ne dolazi do promjene ni u tranzitivnosti ni u argumentnoj strukturi.

#### 5.3.1.9 Kontakt

U domeni *kontakt* nalazi se pet glagola u kojima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'kontaktna supralokalnost' (npr. *surimprimer* 'otisnuti nešto iznad čega što je već otisnuto')

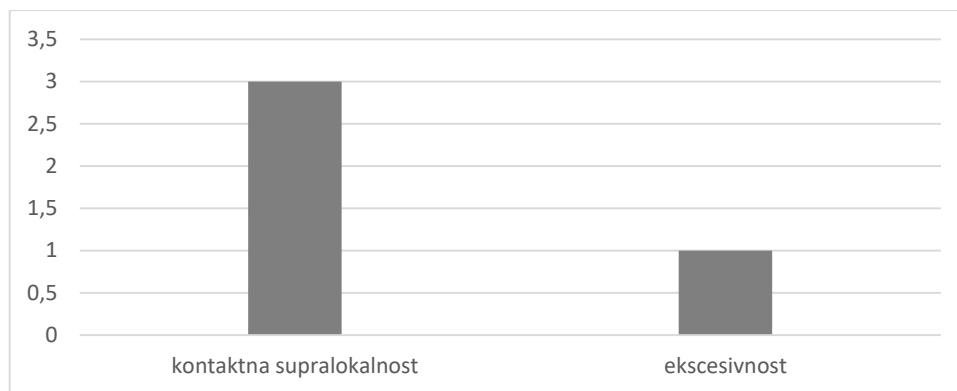
85) *Le flacon, oeuvre de Pablo Reinoso, est en cristal rose. Le logo Loewe y est surimprimé en blanc* 'Bočica, djelo Pabla Reinoso, napravljena je od ružičastog kristala. Na njoj je otisnut bijeli logo *Loewe*.'

2. 'eksczesivnost' (*surcharger*<sup>1</sup> 'opteretiti prevelikim teretom')

86) *il y a trop d'aliments dans le panier : essayez de ne pas le surcharger* 'U košari je previše namirnica. Pripazite da je ne opteretite.'

<sup>189</sup> V. [https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:MACHINES\\_ARE\\_PEOPLE](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:MACHINES_ARE_PEOPLE).

<sup>190</sup> V. [https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:INTENSITY\\_OF\\_ACTIVITY\\_IS\\_HEAT](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:INTENSITY_OF_ACTIVITY_IS_HEAT).



Prikaz 82: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje u domeni *kontakt*

Kod glagola iz navedenih dviju skupina prefiksacija ne utječe na promjenu tranzitivnosti ni argumentne strukture.

Tablica 15: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *kontakt*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>surcharger2</i> 'preopteretiti'	<i>charger</i> 'opteretiti kakvim teretom'	metafora DOGAĐAJI (IDEJE) SU PREDMETI <sup>191</sup>	87) <i>Sarkozy a <u>surchargé</u> son agenda</i> 'Sarkozy si je <u>preopteretio</u> raspored'

Kod glagola iz tablice prefiksacijom ne dolazi do promjene broja argumenata jer i osnovni i prefigurirani glagol otvaraju mjesto dvama argumentima (S i DO), ali mijenja se tranzitivnost jer glagol *surcharger2* zbog metaforičkog značenja ima manji stupanj zahvaćenosti objekta od osnovnog glagola *charger*.

### 5.3.1.10 Percepcija

U domeni *percepcija* nalazi se šest glagola. U glagolu *surexposer1* 'preekspozirati, razvijati svjetloosjetljivu površinu dulje od potrebnog vremena' *sur-* ostvaruje značenje 'eksczesivnost':

88) *le flash est plutôt déconseillé, il risque de surexposer certaines zones* 'Ne savjetuje se uporaba bljeskalice jer postoji opasnost od preekspoziranja pojedinih dijelova'

<sup>191</sup> V. <https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:EVENTS ARE OBJECTS>, <https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:IDEAS ARE OBJECTS>.

Tablica 15: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *percepcija*

<i>surveiller</i> 'nadzirati'	<i>veiller</i> 'bdjeti'	metafore ZNATI JE VIDJETI + KONTROLA JE GORE	89) <i>quand le petit rentrait, elle surveillait les devoirs qu'il faisait</i> 'Kad bi se mališan vratio kući, nadzirala je kako piše domaće zadaće'
<i>survoler2</i> 'promatrati krajolik s uzvišenog mjesta'	<i>voler</i> 'letjeti'	metafora BRZINA RADNJE JE BRZINA KRETANJA	90) <i>Le regard de Ron Bruttain transperçait la fenêtre de son bureau, survolait les buildings</i> 'Ron Bruttain gledao je kroz prozor svoga ureda, promatrao je nebodere'
<i>survoler3</i> 'letimično pročitati kakav tekst'	<i>voler</i> 'letjeti'	metafora BRZINA RADNJE JE BRZINA KRETANJA <sup>192</sup>	91) <i>j'ai survolé les 21 pages, je lirais plus en detail une autre fois</i> 'Preletio sam spomenutu 21 stranicu, a detaljnije ću pročitati neki drugi put'

Prefiksacijom dolazi do sljedećih promjena u argumentnoj strukturi i tranzitivnosti:

- dok osnovni glagol *veiller* 'bdjeti' najčešće otvara mjesto jednom argumentu (S) i intransitivan je, prefigurani glagol *surveiller* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabe je tranzitivnosti jer nema obilježje zahvaćenosti objekta;
- osnovni glagol *voler* 'letjeti' najčešće otvara mjesto jednom argumentu (S) i intransitivan je, a prefigurani glagol *survoler2* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabe je tranzitivnosti jer nema obilježje zahvaćenosti objekta. Ista obilježja ima i prefigurani glagol *survoler3*.

### 5.3.1.11 Društvo

U domeni *društvo* nalaze se četiri glagola u kojima *sur-* ostvaruje sljedeća značenja:

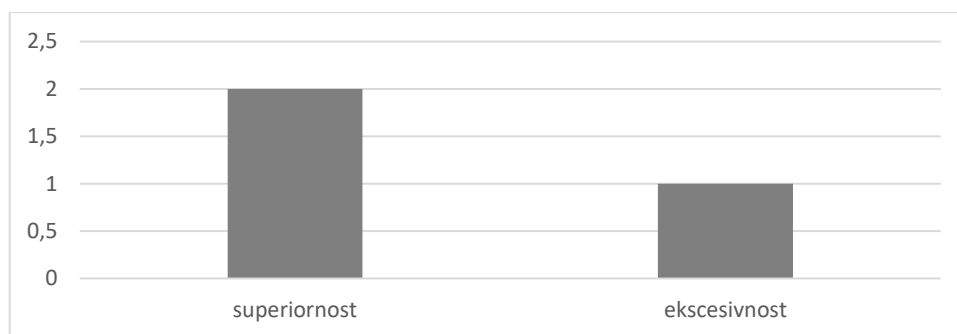
1. 'superiornost' (npr. *surclasser1* 'staviti u višu kategoriju od one u kojoj bi se što trebalo nalaziti')

92) *5 d'entre nous (dont pas moi) ont été surclassés en classe affaire donc super cool pour eux* 'Petero ljudi (među kojima nisam bio ja) prešlo je u višu kategoriju, poslovnu, što je super za njih'

<sup>192</sup> Npr. Johnson (2017:207).

2. 'eksczesivnost' (*surprotéger*2 'prekomjerno koga štiti')

93) *des gamins pourris gâtés que leurs parents surprotègent comme s'ils étaient en sucre* 'razmažena derišta koje roditelji previše štite kao da su od šećera'



Prikaz 83: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje u domeni *društvo*

Kod ovih dvaju glagola prefiksacijom ne dolazi ni do promjene u argumentnoj strukturi ni u tranzitivnosti.

Tablica 16: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *društvo*

Glagol	Osnova	Značenjski mehanizam	Primjer
<i>surjouer</i> 2 'prenapuhati što, pretjerati u čemu'	<i>jouer</i> 'igrati se'	metafora PRETJERIVANJE JE IGRANJE	94) <i>Elle sera ni la première ni la dernière à <u>surjouer</u> son CV</i> 'Neće biti ni prva ni posljednja koja si je <u>uljepšala</u> životopis'

Osnovni glagol *jouer* otvara mjesto samo S ili S i IO objektu uvedenom prijedlogom *à* ili *de* (*Il joue* 'On se igra'; *je joue au foot* 'Igram nogomet'; *Il joue du piano* 'On svira klavir') i intransitivan je. Izvedeni glagol *surjouer* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabije je tranzitivnosti jer zbog metaforičkog značenja ima slabije izraženo obilježje zahvaćenosti objekta.

#### 5.3.1.12 Emocije

U domeni *emocije* nalaze se tri glagola. U glagolu *surexciter* ‘prekomjerno pobuditi što (osjećaje, itd.)’ *sur-* ostvaruje značenje ‘ekscesivnost’:

95) *la crise sucrière a contribué à surexciter les passions et les appétits politiques* ‘Nestašica šećera pridonijela je izrazitom uzbuđivanju strasti i političkih apetita’

Tablica 17: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *emocije*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Značenjski mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>surchauffer</i> <sup>4</sup> ‘u velikoj mjeri ražariti (atmosfera)’	<i>chauffer</i> ‘grijati se’ ili ‘ugrijati koga/što’	metafora INTENZITET EMOCIJA JE TEMPERATURA <sup>193</sup>	96) <i>Belhomme <u>surchauffait</u> le Théâtre (...) à la tête de son quintet</i> ‘Belhomme je na čelu svoga kvinteta <u>ražario atmosferu</u> u kazalištu (...)’
<i>surmonter</i> <sup>3</sup> ‘izdići se iznad čega, obuzdati kakvu reakciju’	<i>monter</i> ‘penjati se’	metafore NAPREDOVANJE KROZ ŽIVOT JE KRETANJE PO PUTU i KONTROLA JE GORE	97) <i>Si vous arrivez à <u>surmonter</u> ces petits défauts de caractère, votre entente sera <u>plutôt</u> bonne</i> ‘Uspijete li <u>nadvladati</u> takve male karakterne mane, prilično ćete se dobro slagati’

Osnovni glagol *chauffer* otvara mjesto jednom argumentu (S) i tada ostvaruje značenje ‘grijati se’ ili dvama argumentima (S i DO), pri čemu nosi značenje ‘grijati koga/što’. Prvi je glagol intransitivan, a drugi je jake tranzitivnosti jer ima obilježja agentivnosti i zahvaćenosti objekta. Prefigurirani glagol *surchauffer*<sup>4</sup> otvara mjesto dvama argumentima (S i DO), ali smramo ga glagolom slabije tranzitivnosti zbog toga što kao metaforički glagol ima manji stupanj zahvaćenosti objekta.

Osnovni glagol *monter* otvara mjesto jednom argumentu (S) i tada ostvaruje značenje ‘penjati se’ ili dvama argumentima (S i DO) i nosi značenje ‘uspeti se uz što’. U prvom je slučaju intransitivan, a u drugom pseudotranzitivivan jer kodira Put. Prefigurirani glagol *surmonter*<sup>3</sup> otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i ima manji stupanj zahvaćenosti objekta budući da je metaforičkog značenja, stoga ga smramo glagolom slabije tranzitivnosti.

<sup>193</sup> V.

[https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:EMOTIONAL\\_INTENSITY\\_IS\\_TEMPERATURE](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:EMOTIONAL_INTENSITY_IS_TEMPERATURE)



### 5.3.1.13 Stvaranje

U domeni *stvaranje* nalaze se dva glagola. U glagolu *surproduire* 'proizvoditi više nego što je potrebno' *sur-* ostvaruje značenje 'ekscesivnost':

98) *Bruxelles obligeraiient les semenciers à surproduire* 'Bruxelles navodno obvezuje proizvođače sjemenja da prekomjerno proizvode'

Tablica 18: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *stvaranje*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Značenjski mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>surjouer1</i> 'glumiti kakav lik uz pretjerivanje'	<i>jouer</i> 'igrati se' ili <i>jouer à</i> 'igrati kakvu igru'	pojmovna bliskost	99) <i>Hélas, l'actrice [...] a plutôt tendance à <u>surjouer</u> de façon agaçante la mère pleureuse</i> 'Nažalost, glumica [...] <u>prenaglašeno</u> i na iritantan način <u>igra</u> plačljivu majku'

Glagol *jouer* otvara mjesto jednom argumentu (S) i nosi značenje 'igrati se' ili pak dvama argumentima (S i IO uvedenom prijedlogom *à*) ostvarujući značenje 'igrati kakvu igru'. Oba su glagola intransitivna. Prefigurani glagol *surjouer1* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti.

### 5.3.1.14 Tijelo

U domeni *tijelo* nalaze se dva glagola. U glagolu *se surinfecter* 'razviti novu infekciju' *sur-* ostvaruje značenje 'adicionalnost'.

100) *Cet eczéma peut se généraliser ou se surinfecter* 'Ta se vrsta dermatitisa može proširiti ili može doći do superinfekcije<sup>194</sup>,

Tablica 19: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *tijelo*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Značenjski mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
---------------	---------------	-----------------------------	----------------

<sup>194</sup> Riječ je o novoj, dodatnoj infekciji koja se nastavlja na prethodnu. V. <https://proleksis.lzmk.hr/5753/>.

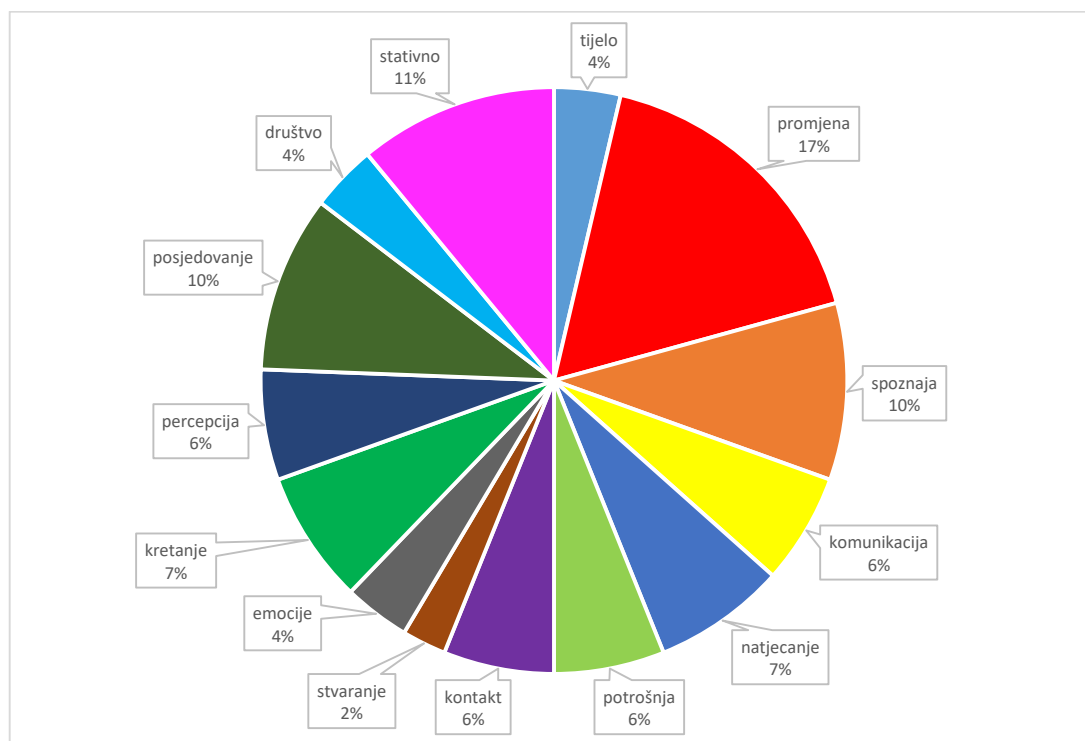
<i>surmener</i> 'iscrpiti'	<i>mener</i> 'voditi (nekoga nekamo)'	metafora DJELOVANJE JE KRETANJE <sup>195</sup>	101) <i>Pendant les vacances, faites attention à ne pas <u>surmener</u> votre animal de compagnie</i> 'Pazite da ne <u>iscrpite</u> svoga kućnog ljubimca tijekom praznika'
-------------------------------	--	---	---

Kod navedenih glagola prefiksacijom ne dolazi do promjene u sintaktičko-značenjskim obilježjima.

### 5.3.1.15 Opći zaključci o glagolima tvorenim prefikso *sur-*

Glagoli tvoreni prefiksom *sur-* dijele se u 14 domena. Ta činjenica, uz brojku od 95 glagola koji postoje u našem korpusu, svjedoči o plodnosti prefiksa *sur-* u glagolskoj tvorbi i raznolikosti područja u kojima se glagoli tvoreni na taj način leksikaliziraju u francuskome jeziku.

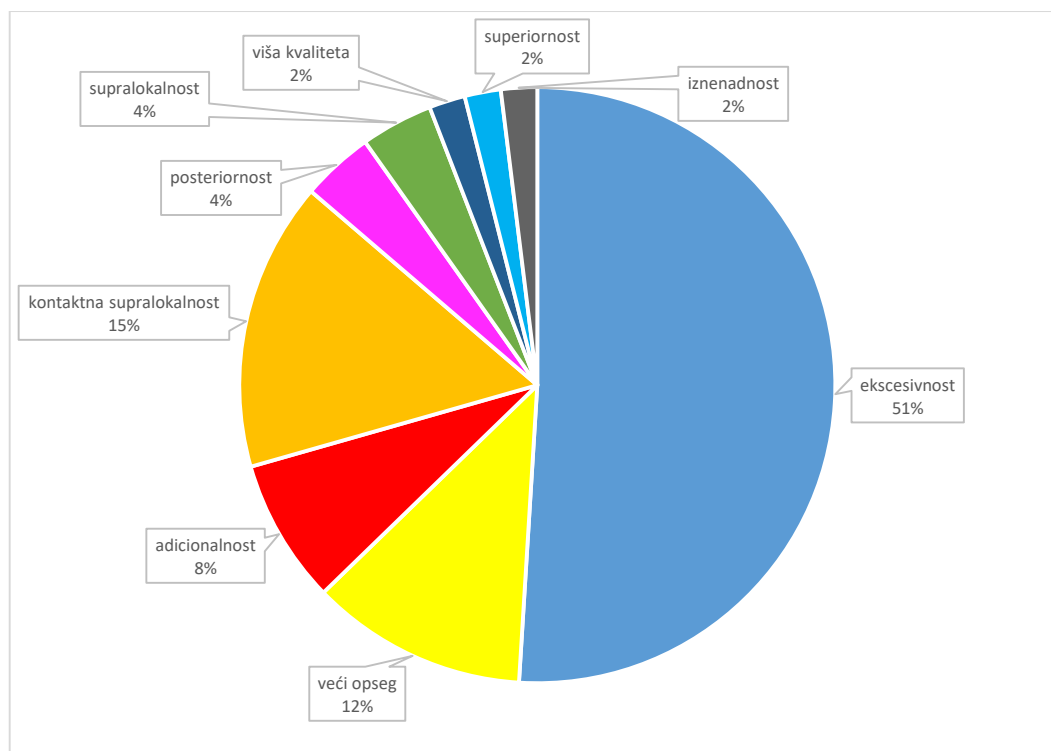
Najzastupljenije su domene *promjena* (17%), *stativno* (11%), *spoznaja* (10%) i *posjedovanje* (10%), dok ostale predstavljaju udio manji od 10%.



Prikaz 84: Podjela glagola tvorenih prefiksom *sur-* prema domenama

<sup>195</sup> V. [https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:ACTION\\_IS\\_MOTION](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:ACTION_IS_MOTION).

Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje u navedenim glagolima donosimo u nastavku u obliku grafičkoga prikaza radi veće preglednosti.



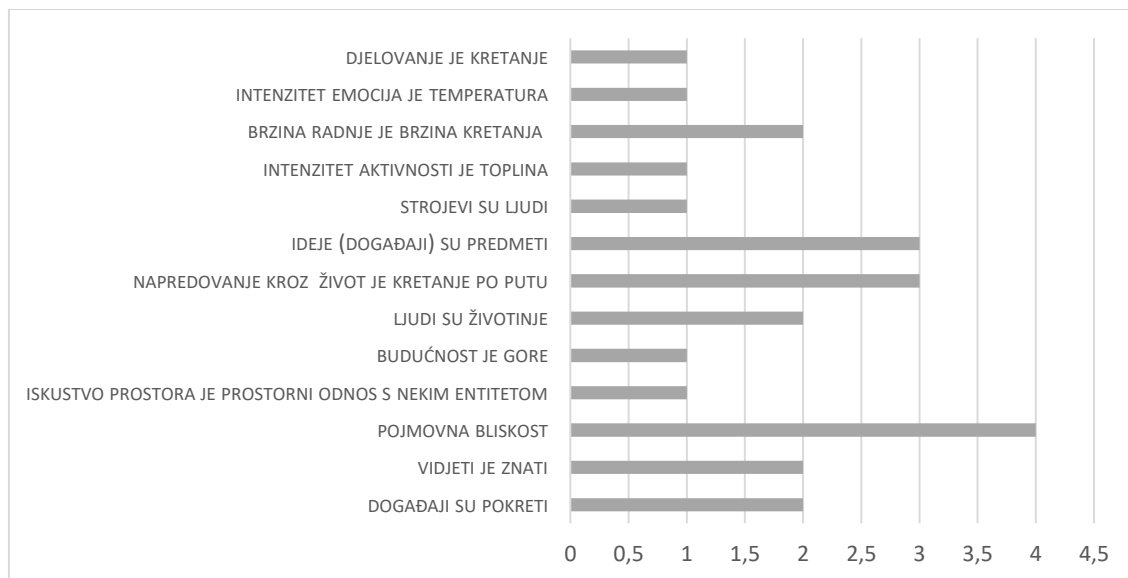
Prikaz 85: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje u glagolima

Iz prikaza se jasno iščitava da prefiks *sur-* s glagolima koje tvori gradi raslojenu polisemnu značenjsku strukturu. U toj strukturi dominira značenje 'ekscjesivnost' (usp. Paulikat 2017:132), koje predstavlja više od polovice svih značenja (52%). Taj podatak pokazuje da se glagolskim prefiksom *sur-* sustavno leksikalizira značenje 'ekscjesivnost', koje je i najzastupljenije. Među ostalim značenjima izdvaja se jedno konkretno prostorno značenje, 'kontaktna supralokalnost' s 15% te apstraktnija značenja 'veći opseg' s 12% i 'adicionalnost' s 8% udjela u značenjskoj mreži. Ostala su značenja zastupljena s 4% ili manje.

Većina značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s glagolima temelji se na metaforama BOLJE JE GORE, odnosno VIŠE JE GORE, kao i kod prethodno analiziranih imenica.

U gore prikazanoj značenjskoj strukturi nalaze se i dva vremenska značenja: 'posteriornost' i 'iznenadnost'. Značenje 'posteriornost' već je zabilježeno kod imenica (npr. *surlendemain* 'prekosutrašnjica', v. 4.1.1.15) i ostvaruje se na temelju metafore BUDUĆNOST JE GORE, koja je realizacija opće metafore VRIJEME JE PROSTOR.

Među glagolima tvorenima prefiksom *sur-* jedan dio čine glagoli metaforičkog značenja. Riječ je o 28 glagola koji čine gotovo 30% svih glagola tvorenih tim prefiksom. Značenja se tih glagola temelje na metafori i pojmovnoj bliskosti čiji pregled donosimo niže u tekstu.



Prikaz 86: Značenjski mehanizmi na kojima se temelje glagoli metaforičkog značenja nastali pomoću prefiksa *sur-*

Iz prikaza je razvidno da pri nastanku navedenih glagola najveću ulogu ima metafora, a u manjoj mjeri i pojmovna bliskost. Točnije, u svakome od navedenih glagola javlja se barem jedan od tih mehanizama. Nadalje, za metaforu je važno napomenuti da pri tvorbi navedenih glagola prefiksom *sur-* ne djeluju samo metafore pobrojane u gornjem prikazu, već i brojne orijentacijske metafore općega oblika bolje je gore koje nismo zasebno navodili jer su već obrađene u prethodnom razdjelu.

Kod francuskih glagola tvorenih prefiksom *sur-* 25% ili jedna četvrtina realizira pojmovnu graničnost (PG), što pokazuje da kod većine (75%) francuskih glagola tvorenih tim prefiksom osnovni glagol ima središnju pojmovnu ulogu u pojmovnoj strukturi leksikaliziranoj novim glagolom.

Kada je riječ o sintaktičko-značenjskim promjenama, njihov pregled donosimo u tabličnom obliku u nastavku.

Tablica 20: Pregled sintaktičko-značenjskih promjena kod glagola tvorenih prefiksom

*sur-*

<i>Sintaktičko-značenjska obilježja osnove</i>	<i>Sintaktičko-značenjska obilježja prefigiranog glagola</i>	<i>Broj</i>
1 argument, intransitivan	2 argumenta, slaba tranzitivnost	12
2 argumenta, jaka tranzitivnost	2 argumenta, slaba tranzitivnost	5
2 argumenta, jaka tranzitivnost	2 argumenta, jaka tranzitivnost	2
1 argument, intransitivan	2 argumenta, intransitivan	2
1 argument, intransitivan	2 argumenta, pseudotranzitiv	1
1 argument, intransitivan	2 argumenta, jaka tranzitivnost	1

Najviše se promjena zamjećuje pravo u skupini glagola metaforičkog značenja. Najznačajnija je promjena kod glagola tvorenih prefiksom *sur-* u našoj građi promjena tranzitivnosti, a načelno se, gledajući podatke iz tablice, može zaključiti da pripajanjem toga prefiksa najčešće od intransitivnih glagola nastaju glagoli slabe tranzitivnosti. Drugim riječima, pomoću prefiksa *sur-* dolazi do tranzitivizacije osnovnog glagola, no glagol koji nastaje pritom ima slabiju tranzitivnost, a u najvećem broju slučajeva nema obilježje zahvaćenosti objekta. Takav je, primjerice, glagol *surveiller* ‘nadzirati’, nastao od osnove *veiller* ‘bdjeti’ koja je intransitivna i otvara mjesto samo subjektu, dok prefigirani glagol otvara mjesto subjektu i direktnom objektu, ali zbog činjenice da nema obilježje zahvaćenosti objekta, riječ je o glagolu slabije tranzitivnosti. Takvi su glagoli u najvećem broju slučajeva metaforičkoga značenja, a zbog metaforizacije upravo i dolazi do manje zahvaćenosti objekta.

Kako je vidljivo iz tablice, druga je najčešća promjena ona kojom od glagola jake tranzitivnosti koji otvara mjesto dvama argumentima nastaje glagol koji otvara mjesto jednakom broju argumenata, ali je slabije tranzitivnosti, ponovno jer najčešće nema obilježje zahvaćenosti objekta. Takav je primjer glagola *surcharger* ‘preopteretiti’ koji je nastao od osnove *charger* ‘opteretiti prevelikim teretom’ i jake je tranzitivnosti, dok je glagol *surcharger* apstraktnijeg značenja pa ima manji stupanj zahvaćenosti objekta.

Na kraju valja napomenuti i to da tri glagola tvorena prefiksom *sur-* grade glagolsko-prijedložne konstrukcije s tzv. regiranim prijedlozima (Katunar 2015), u kojima postoji jaka rekcija između glagola i prijedloga. Riječ je o konstrukcijama *se surimposer à* ‘nadodati se na što’, *survivre à* ‘preživjeti što’ i *survivre3 à* ‘trajati dulje od čega’. U sve je tri navedene konstrukcije prisutan prijedlog *à*.

Svi navedeni podaci ukazuju na činjenicu da pripajanjem prefiksa *sur-* glagolima dolazi do složenih značenjsko-sintaktičkih promjena koje su istaknutije u skupini glagola metaforičkog značenja.

U sljedećim ćemo razdjelima analizirati glagole tvorene prefiksom *sous-*.

### 5.3.2 Glagoli tvoreni prefiksom *sous-*

U našoj se građi nalazi 20 glagola tvorenih prefiksom *sous-*. Oni se dijele u sedam domena, kako će biti detaljno prikazano u nastavku.

#### 5.3.2.1 Komunikacija

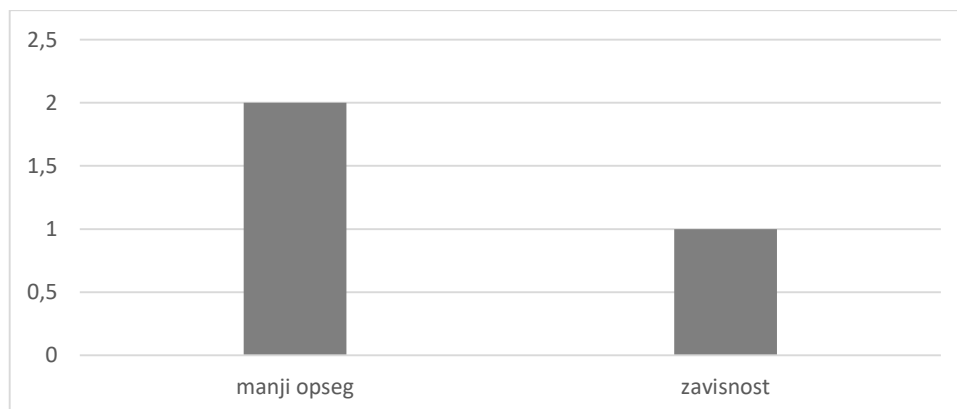
U domeni *komunikacija* nalaze se četiri glagola u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'manji opseg' (npr. *sous-déclarer* 'ne prijaviti sve (troškove i sl.)')

102) *Cela leur permet de sous-déclarer leurs bénéfices pour le paiement des impôts* 'To im omogućuje da prikazuju svoju zaradu manjom u svrhu plaćanja manje poreza'

2. 'zavisnost' (*sous-amender* 'predložiti amandman na postojeći amandman')

103) *Si besoin est, on peut bien sûr sous-amender l'amendement n°8* 'Ako je potrebno, možemo, dakako, predložiti amandman na 8. amandman'



Prikaz 87: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s glagolima iz domene *komunikacija*

Prefiksacijom ne dolazi do promjene u tranzitivnosti i argumentnoj strukturi ovih glagola.

Tablica 20: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *komunikacija*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Značenjski mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>sous-entendre</i> 'podrazumijevati'	<i>entendre</i> 'čuti'	metafore ZNATI JE ČUTI + MANJE JE DOLJE ( <i>sous-</i> )	104) <i>Le terme « esprit » <u>sous-entend</u> un état permanent, comparable (...) à un trait de caractère</i> 'Naziv „duh“ <u>podrazumijeva</u> trajno stanje usporedivo (...) s karakternom osobinom'

Prefiksacijom kod navedenog glagola ne dolazi do promjene ni u tranzitivnosti ni u argumentnoj strukturi.

### 5.3.2.2 Posjedovanje

U domeni *posjedovanje* nalazi se sedam glagola u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'insuficijentnost' (npr. *sous-payer* 'nedovoljno platiti')

105) *La propreté est douteuse parce que le nettoyage a été sous-traité à des entreprises privées qui sous-paient leurs employés* 'Čistoća je dvojbeno jer je čišćenje outsorceano privatnim tvrtkama koje potplaćuju svoje zaposlenike'

2. 'sublokalnost' (npr. *sous-titrer* 'podslovljavati (filmove i sl.)')

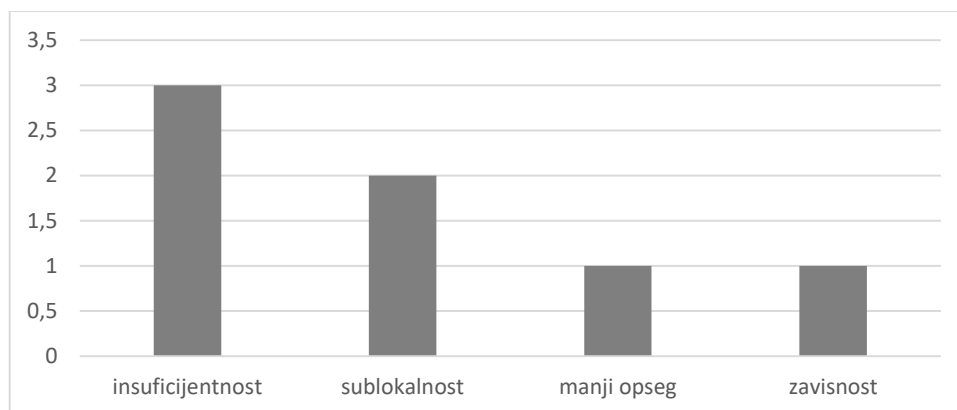
106) *certaines émissions restent difficiles à sous-titrer* 'Neke emisije i dalje je teško podsloviti'

3. 'manji opseg' (*sous-pondérer* 'negativno ocijeniti dionice na financijskom tržištu')

107) *Paris HSBC passe de sous-pondérer à surpondérer sur CGG Veritas* 'Paris HSBC prešao je s negativne preporuke na pozitivnu u odnosu na CGG Veritas'

4. 'zavisnost' (*sous-louer* 'dati u podnajam')

108) *La défense de sous-louer sans le consentement écrit du propriétaire* ‘Zabrana davanja u podnajam bez pisanoga pristanka vlasnika’



Prikaz 88: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s glagolima iz domene *posjedovanje*

Prefiksacijom kod ovih glagola ne dolazi do promjene ni u tranzitivnosti ni u argumentnoj strukturi.

### 5.3.2.3 Društvo

U domeni *društvo* nalaze se četiri glagola u kojima *sous-* ostvaruje sljedeća značenja:

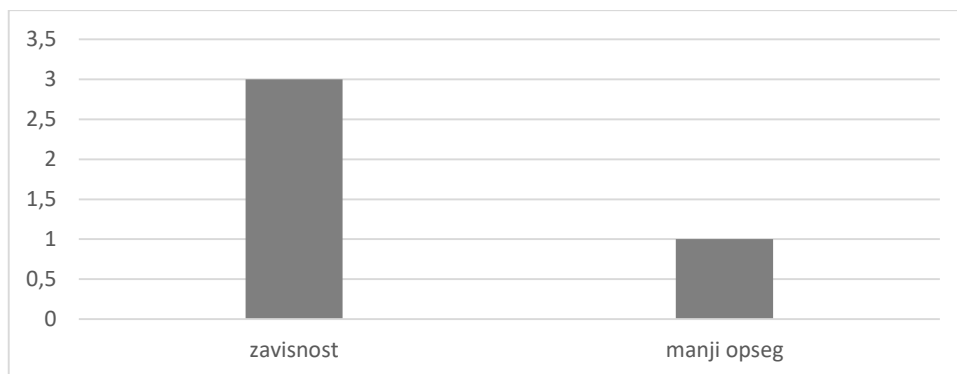
1. 'zavisnost' (npr. *sous-licencier* 'dati kome što u podlicenciju')

109) *France Télévisions a acquis les droits de retransmission télévisée mais aussi l'ensemble des droits nouveaux (...), qu' il peut sous-licencier* ‘France Télévisions stekao je prava za ponovni televizijski prijenos, ali i cjelokupna nova prava (...) koja može dati u podlicenciju’

2. 'manji opseg' (*sous-performer* '(za vrijednosti na burzi) biti manji od referentnog pokazatelja')

110) *l'indice CAC 40 continue de sous-performer l'indice EuroStoxx 50* ‘Indeks CAC 40 i dalje je slabiji od indeksa EuroStoxx 50’





Prikaz 89: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje s glagolima iz domene *društvo*

Prefiksacijom kod ovih glagola ne dolazi ni do promjene tranzitivnosti ni argumentne strukture.

#### 5.3.2.4 Spoznaja

U domeni *spoznaja* nalazi se glagol *sous-estimer1* 'procijeniti kakvu vrijednost manjom' u kojemu *sous-* ostvaruje značenje 'insuficijentnost'.

111) *le modèle sous-estime les températures dans 85,4 % des cas* 'model podcjenjuje temperaturu u 85.4% slučajeva'

Tablica 21: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *tijelo*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Značenjski mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>sous-estimer2</i> 'podcijeniti koga ili što'	<i>estimer</i> 'odrediti cijenu čega'	metafora VAŽNOST JE VELIČINA <sup>196</sup>	112) <i>les autorités ont sous-estimé l'impact de l'opinion publique</i> 'vlasti su <u>podcijenile</u> utjecaj javnoga mnijenja'

Prefiksacijom kod navedenog glagola ne dolazi ni do promjene tranzitivnosti ni broja argumenata.

<sup>196</sup> V. [https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:IMPORTANCE\\_IS\\_SIZE](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:IMPORTANCE_IS_SIZE).

### 5.3.2.5 Stativno

U domeni *stativno* nalaze se dva glagola. U glagolu *sous-tendre1* '(o tetivi) biti pridružena luku kružnice'<sup>197</sup>, *sous-* ostvaruje značenje 'sublokalnost'<sup>198</sup>, ali i 'zavisnost', jer tetiva zavisi o luku kojemu je pridružena.

113) *notons la longueur de la corde qui sous-tend l'arc* 'Pogledajmo duljinu tetive koja je pridružena luku (dosl. koja je napeta pod lukom)'

Tablica 22: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *tijelo*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>sous-tendre2</i> 'biti temelj čemu'	<i>tendre</i> 'rastegnuti'	pojmovna bliskost (temelj se uvijek nalazi ispod čega)	114) <i>Notre objectif est donc de comprendre les troubles neurobiologiques et psychologiques qui sous-tendent ces maladies</i> 'Naš je cilj, dakle, razumjeti neurobiološke i psihološke smetnje koje su u temelju tih bolesti'.

Osnovni glagol *tendre* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti. Prefigurirani glagol *sous-tendre2* također otvara mjesto dvama argumentima (S i DO), ali je slabije tranzitivnosti jer nema obilježje agentivnosti ni zahvaćenosti objekta.

### 5.3.2.6 Potrošnja

U domeni *potrošnja* nalazi se glagol *sous-utiliser* 'nedovoljno koristiti' u kojemu *sous-* ostvaruje značenje 'insuficijentnost'. Prefiksacijom kod toga glagola ne dolazi do promjene u tranzitivnosti i argumentnoj strukturi u odnosu na osnovu.

115) *Il est tout aussi important d'éviter de sous-utiliser l'espace, c'est-à-dire de ne placer qu'un court paragraphe sur chaque page* 'Podjednako je važno nastojati ne koristiti prostor u premaloj mjeri, stavljanjem samo jednoga kratkog odlomka na svaku stranicu'

<sup>197</sup> Riječ je o glagolu kalkiranom iz engleskoga *to sub-tend* s istim specijaliziranim značenjem u području geometrije.

<sup>198</sup> Glagol *sous-tendre* (eng. *subtend*) na hrvatski se, u slučaju luka i njegovih tetiva, prevodi i kao *luk nad tetivom*, odnosno u hrvatskome se zauzima obrnuta perspektiva te se određuje položaj luka kao onaj nad tetivom, dok je na francuskom fokus na tetivi koja „leži (napeta je) pod lukom”.

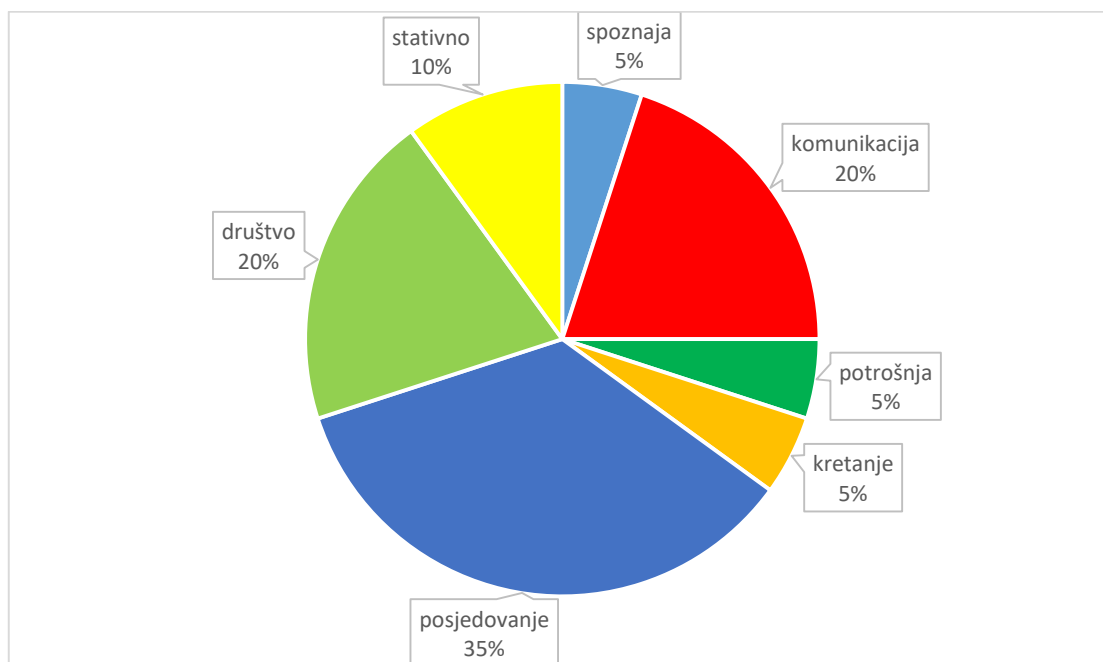
### 5.3.2.7 Kretanje

U domeni *kretanje* nalazi se glagol *sous-virer* 'podupravljati (vozilom)' u kojem *sous-* ostvaruje značenje 'insuficijentnost'.

116) *Plus de puissance sur l'avant, la voiture sera plus stable mais risque de sous-virer.*  
'S više snage naprijed automobil će biti stabilniji, ali postoji opasnost od podupravljanja'

Prefiksacija ne utječe ni na promjenu tranzitivnosti ni broja argumenata ovoga glagola u odnosu na osnovni.

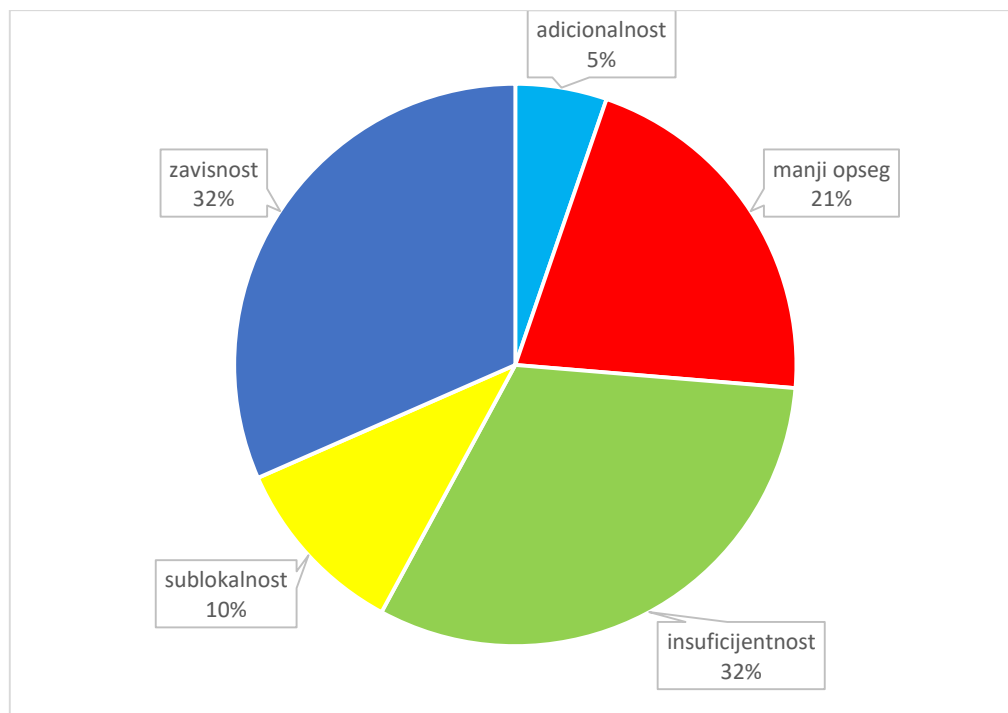
### 5.3.2.8 Opći zaključci o glagolima tvorenima prefiksom *sous-*



Prikaz 90: Podjela glagola tvorenih prefiksom *sous-* prema domenama

Iz prikaza je vidljivo da su najzastupljenije domene *posjedovanje* (35%), *društvo* (20%) i *komunikacija* (20%). Ostale su zastupljene s 10% ili manje.

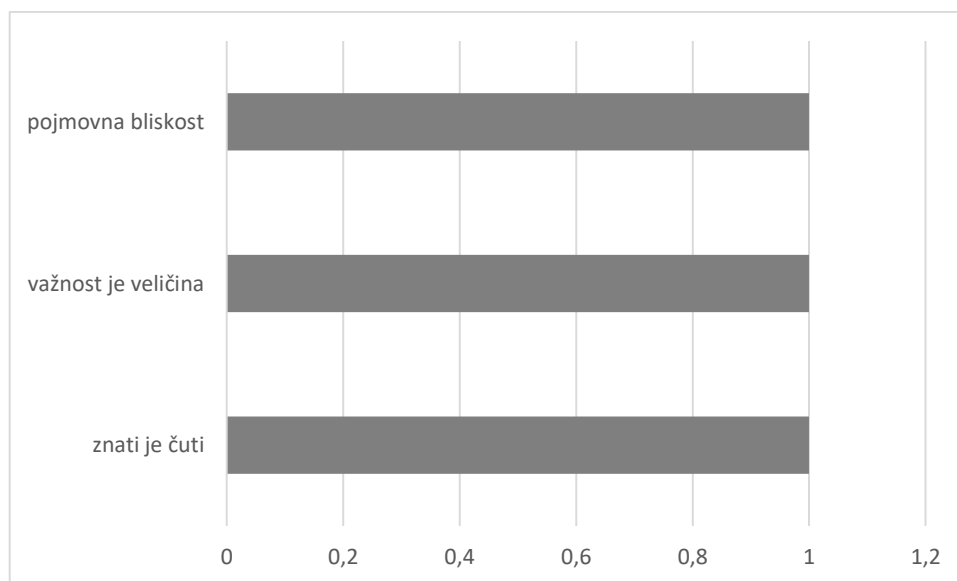
Kada je riječ o značenjima prefiksa *sous-* u analiziranim glagolima, u nastavku najprije donosimo grafikon koji pokazuje značenja koja taj prefiks ostvaruje u glagolima osnovnog značenja.



Prikaz 91: Značenja koja prefiks *sous-* ostvaruje u glagolima osnovnog značenja

Prefiks *sous-* s glagolima gradi polisemnu značenjsku strukturu u kojoj se nalazi samo jedno konkretno prostorno značenje, 'sublokalnost' (10%). Ostala su značenja apstraktnija. Od njih su najzastupljenija dva značenja, 'insuficijentnost' (Paulikat 2017:134) i 'zavisnost', oba s udjelom od 32%, koja zajedno čine dvije trećine svih značenja. Treće je najzastupljenije značenje 'manji opseg' (21%). Navedena su značenja nastala na temelju metafore MANJE JE DOLJE, odnosno LOŠIJE JE DOLJE.

Mehanizmi kojima nastaju glagoli metaforičkog značenja nalaze se u donjem prikazu.



Prikaz 92: Značenjski mehanizmi na kojima se temelje glagoli metaforičkog značenja nastali pomoću prefiksa *sous-*

Kada je općenito riječ o ulozi pojmovne bliskosti u glagolima tvorenima prefiksom *sous-*, njih 23%, odnosno otprilike jedna petina, realizira pojmovnu graničnost u odnosu na osnovni glagol.

Na kraju valja napomenuti da se sintaktičko-značenjske promjene u odnosu na osnovni glagol nalaze samo kod glagola *sous-tendre* 'biti temelj čemu' koji je nastao od glagola *tendre* 'rastegnuti' jake tranzitivnosti, dok je prefigurirani glagol slabije tranzitivnosti jer nema obilježja agentivnosti i zahvaćenosti objekta. Taj se podatak uvelike razlikuje od prethodno analiziranih glagola tvorenih prefiksom *sur-* kod kojih se zamjećuju veće sintaktičko-značenjske razlike u odnosu na osnovne glagole kao rezultat prefiksacije, a vjerojatno je dijelom povezana s relativnom malobrojnošću glagola tvorenih prefiksom *sous-*.

Nakon što smo dali pregled značenja koja ostvaruju glagoli tvoreni prefiksom *sous-*, prelazimo na hrvatske glagole.

### 5.3.3 Glagoli tvoreni prefiksom *nad-*

U našoj se građi nalazi 38 glagola tvorenih prefiksom *nad-* koji se dijele u 10 domena, kako će detaljno biti prikazano u nastavku.

#### 5.3.3.1 Natjecanje

U domeni *natjecanje* nalazi se osam glagola u kojima *nad-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'superiornost' (*nadigrati* 'pobijediti koga boljom igrom')

117) *kadetska reprezentacija Hrvatske (U 17) nadigrala je reprezentaciju Danske rezultatom 3:0*

Kod para *igrati – nadigrati* primjećuju se određene sintaktičke promjene nastale prefiksacijom. Točnije, osnovni glagol *igrati se* otvara mjesto jednom argumentu (S), a ako je nepovratan (*igrati*), otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti.

Prefigirani glagol *nadigrati* također otvara mjesto dvama argumentima (S i DO), ali je slabije tranzitivnosti jer nema obilježje zahvaćenosti objekta.

Tablica 23: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *natjecanje*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>nadjačati</i> <sup>3</sup> 'prevladati'	<i>jačati</i> 'činiti koga ili što jačim'	metafora MOĆ JE FIZIČKA SNAGA <sup>199</sup> + KONTROLA JE GORE	118) <i>Samo sloga i zajedništvo, ljubav mogu <u>nadjačati</u> snage zla.</i>
<i>nadmašiti</i> <sup>1</sup> 'biti bolji od koga'	<i>mašiti se</i> 'posegnuti za čim'	metafora DJELOVANJE JE KRETANJE <sup>200</sup> + BOLJE JE GORE	119) <i>Sanja o tomu da <u>nadmaši</u> oca, da bude bogat i slavan</i>
<i>nadjebati</i> 'biti bolji od koga u fizičkoj aktivnosti'	<i>jebati</i> 'spolno općiti'	metafora MOĆ JE FIZIČKA SNAGA <sup>201</sup>	120) <i>Mourinho <u>je nadjebao</u> Ancelottija u uzvratu</i>
<i>nadigrati</i> <sup>2</sup> 'nadmudriti'	<i>igrati</i> 'provoditi vrijeme u igri'	metafora DISKUSIJA JE IGRA (v. npr. Bermel 2007:282)	121) <i>dr. Tuđman <u>je nadigrao</u> sve te nonšalantne idiote koji su se nudili kao mirovni posrednici a u biti su imali u planu da Hrvatska nestane s karte</i>
<i>nadići</i> <sup>1</sup> 'nadvladati (što apstraktno)'	<i>ići</i> 'kretati se hodajući'	metafore DJELOVANJE JE KRETANJE i KONTROLA JE GORE	122) <i>pojedinci kojima je potrebna pomoć kako <u>bi nadišli</u> svoje predrasude</i>
<i>nadrasti</i> <sup>2</sup> 'prevladati'	<i>rasti</i> 'postajati viši, razvijati se'	metafore DJELOVANJE JE KRETANJE i KONTROLA JE GORE	123) <i>Suočiti se s vlastitim strahovima i <u>nadrasti</u> ih</i>
<i>nadrasti</i> <sup>3</sup> 'biti bolji od koga/čega'	<i>rasti</i> 'postajati viši, razvijati se'	metafore DJELOVANJE JE KRETANJE i BOLJE JE GORE	124) <i>to uprizorenje Isusove muke (...) postalo je jedinstvena izvedba u Hrvatskoj te <u>je nadraslo</u> sva očekivanja</i>

Kod svih glagola iz tablice prefiksacijom dolazi do promjena u argumentnoj strukturi i/ili tranzitivnosti. Najčešće je osnovni glagol intransitivan, a prefiksacijom nastaje glagol slabije tranzitivnosti zbog činjenice da nema jedno (ili oba) od obilježja tranzitivnosti koja promatramo u ovome radu (agentivnost i zahvaćenost objekta) ili su pak ta obilježja slabije izražena zbog

<sup>199</sup> Usp.

[https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:GOVERNMENT\\_POWER\\_IS\\_BODILY\\_STRENGTH](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:GOVERNMENT_POWER_IS_BODILY_STRENGTH).

<sup>200</sup> V. [https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:ACTION\\_IS\\_MOTION](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:ACTION_IS_MOTION).

<sup>201</sup> Usp.

[https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:GOVERNMENT\\_POWER\\_IS\\_BODILY\\_STRENGTH](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:GOVERNMENT_POWER_IS_BODILY_STRENGTH).

činjenice da glagol ima metaforičko značenje, pa ga također smatramo glagolom slabije tranzitivnosti. To je slučaj sljedećih parova: *mašiti se* (2 argumenta (S i IO u genitivu)), povratan, intransitivan)  $\diamond$  *nadmašiti1* (2 argumenta (S i DO), slabe tranzitivnosti jer nema obilježja agentivnosti i zahvaćenosti objekta);

- *ići* (2 argumenta (S i priložna oznaka mjesta), intransitivan)  $\diamond$  *nadići1* (2 argumenta (S i DO), slabije tranzitivnosti jer ima slabije izražena obilježja agentivnosti i zahvaćenosti objekta)
- *rasti* (1 argument (S), intransitivan)  $\diamond$  *nadrasti2* (2 argumenta (S i DO), slabije tranzitivnosti je rima slabije izraženo obilježje zahvaćenosti objekta) ; slično se ponaša i glagol *nadrasti3* (2 argumenta (S i DO), slabija tranzitivnost jer nema obilježje zahvaćenosti objekta i ima slabije izraženo obilježje agentivnosti).

U glagolu *nadjebati* prefiksacija dovodi do drukčijih sintaktičkih promjena. Točnije, dok osnovni glagol *jebati* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, prefigurani glagol *nadjebati* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabije je tranzitivnosti jer nema obilježje zahvaćenosti objekta.

### 5.3.3.2 Stativno

U domeni *stativno* nalazi se devet glagola u kojima *nad-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'supralokalnost' (npr. *nadnijeti2 se nad* 'biti iznad koga/čega', *nadviti1 se nad* 'biti iznad koga/čega')

125) *s auto-sprejem u ruci nadnesen nad bijelu plahtu*

126) *grane stabala nadvijenih nad rijekom*

Glagoli *nadviti se* i *nadnijeti se* ponašaju se slično jer oba s prijedlogom *nad* tvore glagolsko-prijedložne konstrukcije u kojima se *nad* ponaša kao regirani prijedlog (Katunar 2015). Drugim riječima, u tim se konstrukcijama (*nadviti se nad* i *nadnijeti se nad*) dva navedena glagola uvijek rabe s tim prijedlogom pa između glagola i prijedloga *nad* postoji tzv. jaka rekcija. Budući da glagoli zadržavaju svoje konkretno prostorno značenje, riječ je o gramatikaliziranim konstrukcijama prema podjeli Katunar (2015). Navedene konstrukcije ostvaruju stativno značenje 'supralokalnost', a u njima se glagoli rabe kao glagolski pridjevi pasivni (*nadnesen* i *nadvijen*).

U odnosu na osnovne glagole *viti* i *nositi*, koji otvaraju mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake su tranzitivnosti, prefigirani glagoli *nadviti se* i *nadnijeti se*, koji također otvaraju mjesto S i DO, slabije su tranzitivnosti jer nemaju obilježje zahvaćenosti objekta.

2. 'veći opseg' (*nadjačati2* 'biti jači glasom, zvukom i sl. od drugoga')

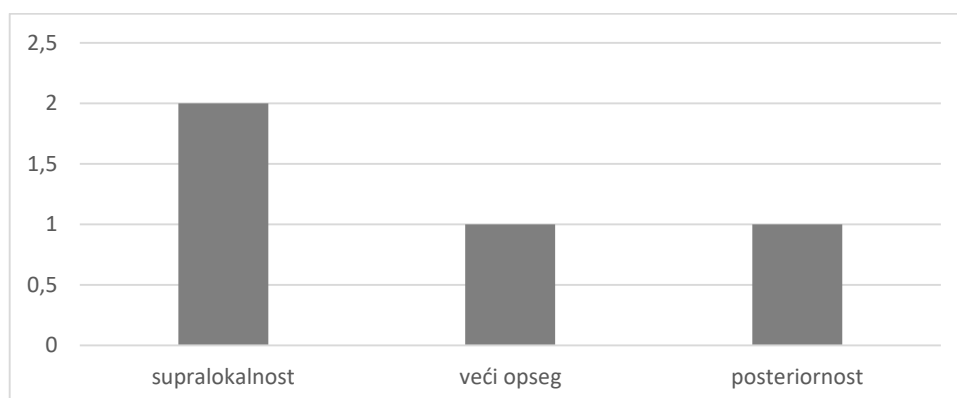
127) *Povremeno bi zvuke pjesama nadjačala buka iz ulice Sv. Dominika te iz Revelina*

Osnovni glagol *jačati* otvara mjesto jednom argumentu (S) ili dvama (S i DO) i u posljednjem je slučaju jake tranzitivnosti. Prefigirani glagol *nadjačati2* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabe je tranzitivnosti jer nema obilježje zahvaćenosti objekta.

3. 'posteriornost' (*nadživjeti1* 'živjeti, proživjeti dulje od koga ili čega')

128) *Marija je nadživjela svoga voljenog rođaka punih 69 godina.*

Za razliku od osnovnoga glagola *živjeti* koji otvara mjesto jednom argumentu (S) i intransitivan je, prefigirani glagol *nadživjeti1* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabe je tranzitivnosti nema obilježja zahvaćenosti objekta i agentivnosti.



Prikaz 93: Značenja koja prefiks *nad-* ostvaruje s glagolima iz domene *stativno*

Tablica 24: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *stativno*

Glagol	Osnova	Mehanizam	Primjer
<i>nadjačati3</i> 'prevladati'	<i>jačati</i> 'činiti koga ili što jačim'	metafore MOĆ JE FIZIČKA SNAGA <sup>202</sup> I KONTROLA JE GORE	129) <i>Samo sloga i zajedništvo, ljubav mogu <u>nadjačati</u> snage zla.</i>

<sup>202</sup> Usp.

[https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:GOVERNMENT\\_POWER\\_IS\\_BODILY\\_STRENGTH](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:GOVERNMENT_POWER_IS_BODILY_STRENGTH).



<i>nadživjeti2</i> 'trajati dulje od čega drugoga'	<i>živjeti</i> 'biti živ, postojati'	metafora BUDUĆNOST JE GORE	130) <i>Mnoge slične kreme pojavljivale su se na kozmetičkom tržištu, ali i nedugo zatim nestajale. Sve ih je <u>nadživjela</u> « Nivea »krema.</i>
<i>nadživjeti3</i> 'preživjeti, opstati nakon čega'	<i>živjeti</i> 'biti živ, postojati'	metafora BUDUĆNOST JE GORE	131) <i>što da vam drugo napišem osim Hajduk živi vječno i da će Hajduk <u>nadživjeti</u> odlaske mnogih pa tako i Radoševića.</i>
<i>nadmašiti3</i> 'biti veći (brojem, količinom i sl.) od koga ili čega drugoga'	<i>mašiti se</i> 'posegnuti za čim'	pojmovna bliskost (posezanjem rukom širi se doseg) + metafora KOLIČINA JE VELIČINA	132) <i>po prvi puta na nekoj cestovnoj utrci natjecateljske kategorije u Hrvatskoj broj djevojčica sa CRO licencom <u>nadmašio</u> [je] broj dječaka.</i>

Uslijed prefiksacije dolazi do sljedećih promjena u argumentnoj strukturi i/ili tranzitivnosti:

Prefigurirani glagoli *nadživjeti2* i *nadživjeti3* razlikuju se po sintaktičko-značenjskim obilježjima od svoje osnove, *živjeti*. Dok glagol *živjeti* otvara mjesto jednom argumentu (S) i intransitivan je, glagoli *nadživjeti1* i *nadživjeti3* otvaraju mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabe su tranzitivnosti nemaju obilježja zahvaćenosti objekta i agentivnosti.

Osnovni glagol *mašiti se* otvara mjesto dvama argumentima (S i IO u genitivu), povratan je i intransitivan. Prefigurirani glagol *nadmašiti3* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabe je tranzitivnosti jer nema obilježja agentivnosti i zahvaćenosti objekta.

Osnovni glagol *jačati* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, a prefigurirani glagol *nadjačati*, koji isto otvara mjesto dvama argumentima (S i DO), slabije je tranzitivnosti jer zbog metaforičkog značenja ima slabije izraženo obilježje zahvaćenosti objekta.

Drugim riječima, u ovoj domeni najčešće iz intransitivnih osnovnih glagola nastaju glagoli metaforičkog značenja slabije tranzitivnosti.

### 5.3.3.3 Kontakt

U domeni *kontakt* nalazi se pet glagola u kojima *nad-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'supralokalnost' (*natkriti* 'prekriti krovom, lukom, svodom i sl.')

133) *I dalje bi ostala kazalište na otvorenom koje bi se po potrebi moglo natkriti laganim pokretnim krovom.*

Prefiksacijom nije došlo do promjene u argumentnoj strukturi i/ili tranzitivnosti u odnosu na osnovni glagol.

2. 'superiornost' (*nadboksati* 'boksati bolje od koga', *nadhrvati* 'biti bolji u hrvanju od protivnika')

134) *Dawson je boksač vrhunske fizike, brzine i snažnog ritma, nije veliki nokauter, ali serijama udaraca i tempom može nadboksati svakog suparnika.*

U ovoj skupini prefiksacijom dolazi do sljedećih sintaktičko-značenjskih promjena:

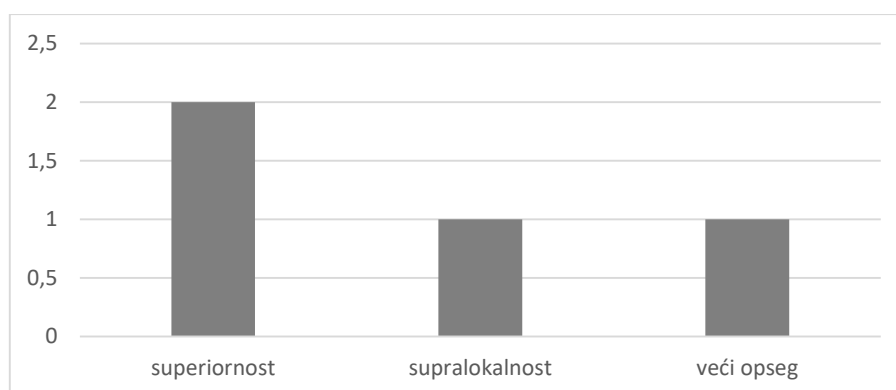
Osnovni glagol *boksati* otvara mjesto jednom argumentu (S) i tada je intransitivan ili dvama (S i DO), i u tom je slučaju jake tranzitivnosti. Prefigurirani glagol *nadboksati* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i isto je jake tranzitivnosti.

Osnovni glagol *hrvati se* otvara mjesto jednom argumentu (S) ili dvama (S i IO uvedenom prijedlogom *s*). Oba su glagola intransitivna. Prefigurirani glagol *nadhrvati* sa značenjem otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti.

3. 'veći opseg' (*nadjačati* 'fizički koga svladati')

135) *Volio bih da odigramo agresivnije nego što su igrali Rumunji, plivački ih stisnuti, fizički nadjačati*

Kod ovoga glagola prefiksacijom nije došlo ni do promjene u argumentnoj strukturi ni u tranzitivnosti u odnosu na osnovni glagol.



Prikaz 94: Značenja koja prefiks *sur-* ostvaruje s imenicama iz domene *kontakt*

Tablica 25: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *kontakt*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>nadvladati1</i> 'biti bolji od koga u kakvoj fizičkoj aktivnosti'	<i>vladati</i> 'upravljati državom ili sličnom organizacijom'	pojmovna bliskost (upravljanje podrazumijeva neku vrstu superiornosti čemu) + metafora BOLJE JE GORE	136) <i>Mlađi juniori su u svakom segmentu igre nadvladali svoje suparnike iz Budve.</i>

Prefiksacijom dolazi do promjene u tranzitivnosti glagola iz tablice jer osnovni glagol *vladati* otvara mjesto dvama argumentima (S i IO u instrumentalu) i intransitivan je, a prefigurirani glagol *nadvladati1* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti jer ima obilježja agentivnosti i zahvaćenosti objekta.

Zaključno možemo reći da kod glagola iz ove domene od intransitivnih osnovnih glagola prefiksacijom često nastaju glagoli jake tranzitivnosti.

#### 5.3.3.4 Kretanje

U domeni *kretanje* nalazi se pet glagola u kojima *nad-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'supralokalnost' (*nadletjeti1* 'u letu prolaziti iznad koga ili čega', *nadskočiti* 'skočiti preko koga')

137) *Gallas je nadskočio Ćorluku i glavom zabio za vodstvo*

Glagoli *nadletjeti1* i *nadskočiti* slično se ponašaju. Naime, oba nastaju od intransitivnih glagola (*letjeti* i *skočiti*) koji otvaraju mjesto jednom argumentu (S). Prefiksacijom nastaju glagoli koji otvaraju mjesto dvama argumentima (S i DO) i pseudotranzitivni su jer označavaju Put kojim prolazi subjekt.

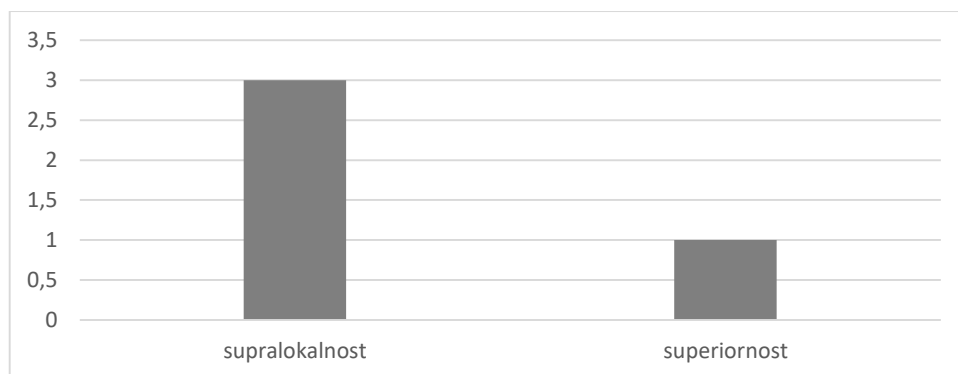
U ovoj skupini javlja se i jedna glagolsko-prijedložna skupina s regiranim prijedlogom. Riječ je o gramatikaliziranoj konstrukciji *nadnijeti2 se nad* u kojoj se javlja izomorfizam prefiksa i prijedloga.

138) *nadnio se nad stol i uperio u nju značajni pogled*

2. 'superiornost' (*nadtrčati* 'trčati bolje od protivnika')

139) *Bayern izgleda superiorno ostalim klubovima (...) to se vidjelo u dva okršaja s Juventusom gdje su jednostavno nadtrčali Talijane*

Za razliku od osnove *trčati* koja je intransitivna i otvara mjesto jednom argumentu (S), prefigurirani glagol *nadtrčati* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabe je tranzitivnosti jer nema obilježje zahvaćenosti objekta.



Prikaz: Značenja koja prefiks *nad-* ostvaruje u glagolima iz domene *kretanje*

Tablica 26: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *kretanje*

Glagol	Osnova	Značenjski mehanizam	Primjer
<i>nadviti1 se</i> <i>nad</i> 'nagnuti se nad nekog/nešto što je niže'	<i>viti</i> 'upletanjem izrađivati vijenac'	pojmovna bliskost (upletanjem se vijenac širi)	140) <i>Tijekom poslijepodneva nad Splitom i Hvarom <u>nadvio se</u> velik oblak dima</i>

Dok je osnovni glagol *viti*, koji otvara mjesto dvama argumentima (S i DO), jake tranzitivnosti, prefigurirani glagol *nadviti1 se* također otvara mjesto dvama argumentima (S i DO), ali je intransitivan.

### 5.3.3.5 Društvo

U domeni *društvo* nalaze se dva glagola metaforičkog značenja.

Tablica 27: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *društvo*

Glagol	Osnova	Mehanizam	Primjer
<i>nadgledati2</i> 'nadzirati'	<i>gledati</i> 'promatrati'	metafore ZNATI JE VIDJETI + KONTROLA JE GORE	141) <i>Nadzorni odbor <u>nadgleda</u> zakonitost poslovanja Zaklade</i>

<i>nadzirati</i> <sup>2</sup> 'pratiti i provjeravati'	<i>zrijeti</i> 'arh. gledati'	metafore ZNATI JE VIDJETI + KONTROLA JE GORE	142) <i>Nadzorni odbor je tijelo koje <u>nadzire</u> i prati rad svih tijela Društva, financijsko i materijalno poslovanje Društva</i>
--	----------------------------------	--	--

Kod navedenih dvaju glagola prefiksacijom ne dolazi do promjene ni u tranzitivnosti ni argumentnoj strukturi jer i osnovni glagoli i prefigurirani otvaraju mjesto dvama argumentima (S i DO) i svi su slabije tranzitivnosti jer nemaju obilježje zahvaćenosti objekta.

#### 5.3.3.6 Percepcija

U domeni *percepcija* nalazi se glagol *nadviriti se* 'proviriti iza čega izdižući se glavom' u kojemu *nad-* ostvaruje značenje 'supralokalnost':

143) *Bilo je simpatično promatrati ih kako se nadviruju, ne bi li što bolje vidjele tijekom svečanosti*

Kada je riječ o sintaktičko-značenjskim obilježjima, glagol *nadviriti se* razlikuje se od osnove *viriti* po tomu što je povratan. Oba glagola otvaraju mjesto jednom argumentu (S) i intranzitivni su.

#### 5.3.3.7 Komunikacija

U domeni *komunikacija* nalazi se glagol *nadvikati* 'vikati jače od drugoga' u kojemu *nad-* ostvaruje značenje 'veći opseg':

144) *Postavite ih u četvrti red zbora i nadvikat će preostalih tridesetoro pjevačica bez problema.*

Osnovni glagol *vikati* otvara mjesto jednom argumentu (S) i intranzitivan je, a prefigurirani glagol *nadvikati* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabe je tranzitivnosti jer nema obilježje zahvaćenosti objekta.

#### 5.3.3.8 Promjena

U domeni *promjena* nalaze se dva glagola, *nadrastil* 'rasti iznad čega' i *nadgraditi2* 'poboljšati'.

U prvome od njih *nad-* ostvaruje značenje 'supralokalnost':

145) *Može li se, na primjer, posaditi drvo čija bi krošnja nadrasla zidove (...)?*

Osnovni glagol *rasti* otvara mjesto jednom argumentu (S) i intransitivan je, a prefigirani glagol *nadrastil* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabe je tranzitivnosti jer nema obilježja agentivnosti i zahvaćenosti objekta.

Tablica 28: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *promjena*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>nadgraditi2</i> 'poboljšati'	<i>graditi</i> 'podizati, zidati'	metafore IDEJE SU ZGRADE (npr. Lakoff i Johnson 1980) i BOLJE JE GORE	146) " <i>Odličnu suradnju želimo nastaviti</i> ", rekao je Jovanović, dodavši da će se suradnja <u>nadgraditi</u> i proširiti

I osnovni glagol *graditi* i prefigirani *nadgraditi2* otvaraju mjesto dvama argumentima (S i DO), no prvi je jake tranzitivnosti, a drugi je slabije tranzitivnosti jer kao glagol metaforičkog značenja ima manji stupanj zahvaćenosti objekta.

### 5.3.3.9 Spoznaja

U domeni *spoznaja* nalazi se glagol *nadrediti* 'dati čemu važnije mjesto nad čim drugim'.

Tablica 29: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *promjena*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>nadrediti</i> 'dati čemu važnije mjesto nad čim drugim'	<i>redati</i> 'stavljati u red; nizati'	metafore IDEJE SU PREDMETI + BOLJE (VAŽNIJE) JE GORE	147) <i>Smije li se krpanje proračuna <u>nadrediti</u> strateškim nacionalnim interesima?</i>

Dok osnovni glagol *redati* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, prefigirani glagol *nadrediti* otvara mjesto trima argumenta (S + DO + IO u dativu) i slabije je tranzitivnosti jer zbog metaforičkog značenja ima slabije izraženo obilježje zahvaćenosti objekta.

### 5.3.3.10 Stvaranje

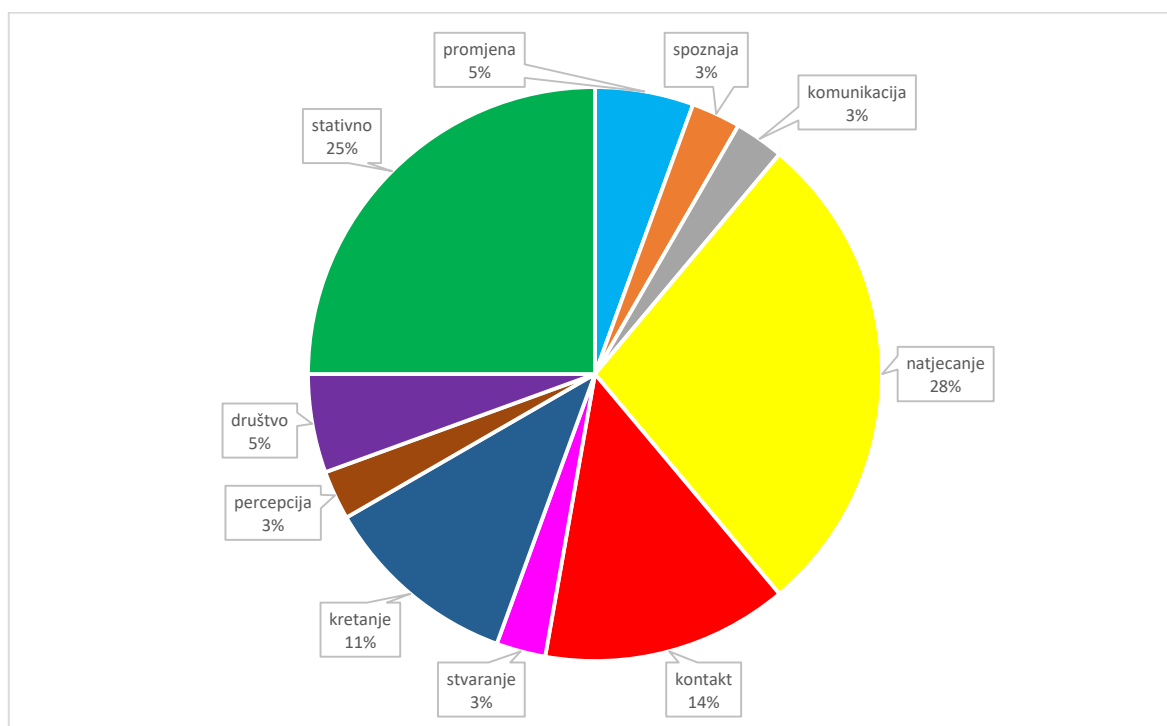
U domeni *stvaranje* nalazi se glagol *nadgraditi* 'sagraditi iznad čega' u kojemu *nad-* ostvaruje značenje 'kontaktna supralokalnost':

148) *Što nisi uselio nekom u Njemačkoj dok si bio tamo, možda bi mogao tamo nadgraditi kat nad nečijom kućom...?*

Kod navedenoga glagola prefiksacijom ne dolazi ni do promjene u tranzitivnosti ni u argumentnoj strukturi.

### 5.3.3.11 Opći zaključci o glagolima tvorenim prefiksom *nad-*

U ovome razdjelu donosimo pregled zaključaka do kojih smo došli analizom glagola tvorenih prefiksom *nad-* počevši od domena kojima ti glagoli pripadaju.

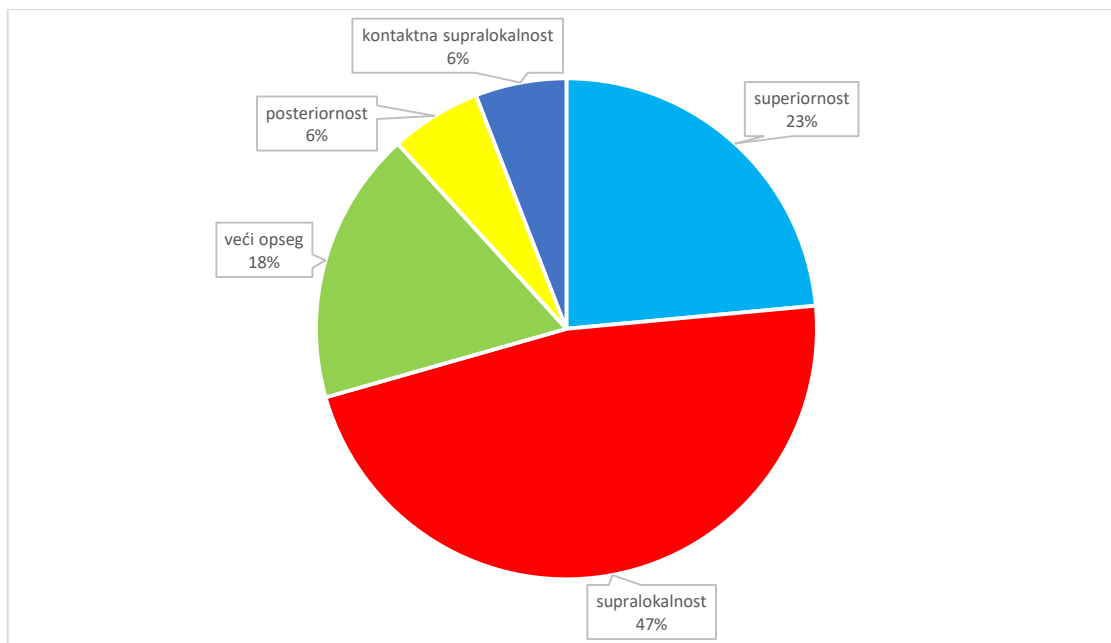


Prikaz 95: Podjela glagola tvorenih prefiksom *nad-* prema domenama

Iz prikaza je vidljivo da se, unatoč relativnoj malobrojnosti glagoli tvoreni prefiksom *nad-* (koji hje ukupno 38) svrstavaju u čak 10 domena. Među njima dominiraju *natjecanje*

(28%), *stativno* (25%), *kontakt* (14%) i *kretanje* (11%), dok su ostale zastupljene s manje od 10%.

Značenjska je struktura prefiksa *nad-* u navedenim glagolima prikazana u nastavku.

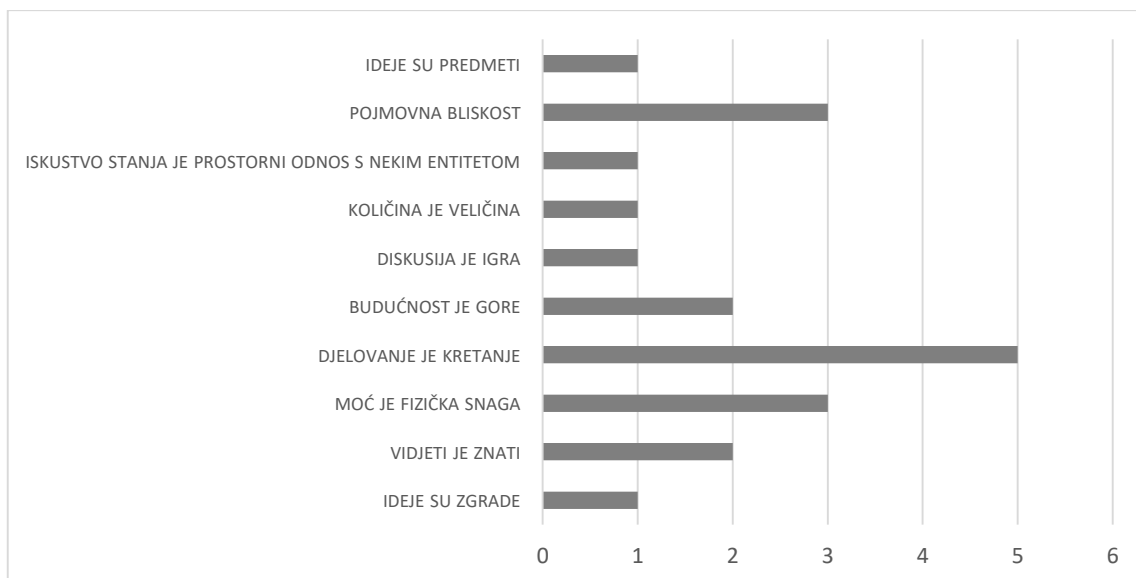


Prikaz 96: Značenja koja prefiks *nad-* ostvaruje s glagolima

Iz prikaza je vidljivo da prefiks *nad-* gradi polisemnu strukturu u kojoj dominira konkretno prostorno značenje 'supralokalnost' (usp. Babić 2002:541-542; Maretić 1963:413; Barić i dr. 1997:381-382; Silić i Pranjković 2005:148; Klajn 2002:259; Šarić 2003:200), koje predstavlja gotovo polovicu svih značenja. Sljedeća dva najzastupljenija značenja, 'superiornost' (usp. Maretić 1963:413; Barić i dr. 1997:381-382; Babić 2002: 541-542; Silić i Pranjković 2005:148; Klajn 2002:259; Šarić 2003:200) i 'veći opseg' nastala su na temelju metafora BOLJE JE GORE, odnosno VIŠE JE GORE, dok se značenje 'posteriornost' temelji na metafori PROSTOR JE VRIJEME, odnosno BUDUĆNOST JE GORE (usp. 1.1.3).

Kao i u skupini glagola tvorenih prefiksom *sur-*, i kod glagola nastalih pomoću prefiksa *nad-* jedan, i to prilično značajan, dio čine glagoli metaforičkog značenja. Njihovo se značenje temelji u prvom redu na metafori, ali i na pojmovnoj bliskosti, kako donosimo u nastavku.





Prikaz 97: Značenjski mehanizmi na kojima se temelje glagoli metaforičkog značenja nastali pomoću prefiksa *nad-*

Iz prikaza je razvidno da se značenja metaforičkih glagola temelje na raznim metaforama kojima se nadodaju i metafore koje proizlaze iz odnosa GORE – DOLJE, a na kojima se bazira većina izvedenih značenja prefikasa obrađenih u ovome radu.

Kada je riječ o sintaktičko-značenjskim obilježjima, točnije argumentnoj strukturi i tranzitivnosti, zanimljivo je da se kod više od polovice (čak 58%) glagola tvorenih prefiksom *nad-* zamjećuje razlika u jednom ili obama navedenim obilježjima u odnosu na obilježja osnovnoga glagola. Te se promjene u većoj mjeri bilježe kod glagola metaforičkog značenja, kako je primijećeno i kod glagola tvorenih prefiksom *sur-*.

Kada je riječ o sintaktičko-značenjskim promjenama, one su sljedeće:

Tablica 30: Pregled sintaktičko-značenjskih promjena kod glagola tvorenih prefiksom *nad-*

<i>Sintaktičko-značenjska obilježja osnove</i>	<i>Sintaktičko-značenjska obilježja prefigiranog glagola</i>	<i>Broj glagola</i>
2 argumenta, jaka tranzitivnost	2 argumenta, slaba tranzitivnost	6
2 argumenta, intransitivan	2 argumenta, slaba tranzitivnost	4
2 argumenta, intransitivan	2 argumenta, jaka tranzitivnost	3
1 argument, intransitivan	2 argumenta, slaba tranzitivnost	6
1 argument, intransitivan	pseudotranzitiv	2
2 argumenta, jaka tranzitivnost	intransitivan	3

Najčešća je promjena sintaktičko-značenjskih obilježja ona pri kojoj prefiksacijom od glagola jake tranzitivnosti koji otvara mjesto dvama argumentima ili intransitivnog glagola koji otvara mjesto jednom argumentu nastaje prefigurirani glagol slabije tranzitivnosti, odnosno takvih je glagola po šest, dakle ukupno 12. Pogledamo li gornju tablicu, uočit ćemo da je najveći broj glagola koji prefiksacijom postaju glagoli slabije tranzitivnosti, bez obzira na tranzitivnost osnove. To nam pokazuje da se prefiksom *nad-* u pravilu tvore glagoli slabije tranzitivnosti koji obično nemaju obilježje zahvaćenosti objekta, ili je to obilježje zastupljeno u manjoj mjeri, kao kod metaforičkih glagola (npr. *nadgraditi* sa značenjem ‘poboljšati’).

Iz tablice je razvidno i to da pripajanjem prefiksa *nad-* rijetko nastaju pseudotranzitivni i intransitivni glagoli. Kada je riječ o glagolima jake tranzitivnosti, oni su tek nešto brojniji, s ukupno tri glagola u građi tvorenih prefiksom *nad-* (npr. *nadhrvati*). Riječ je o glagolima koji zadržavaju fizičko značenje (*nadhrvati* znači ‘hrvati se bolje od koga’), stoga i dalje imaju obilježje zahvaćenosti objekta, ali i obilježje agentivnosti, pa su posljedično jake tranzitivnosti.

Iz navedenih podataka možemo zaključiti da se najznačajnije sintaktičko-značenjske promjene u ovoj skupini događaju na razini tranzitivnosti (v. 3.8.4.2.). Drugim riječima, broj i vrsta argumenata nisu se pokazali toliko značajnim obilježjima za ovu skupinu glagola, već je to upravo vrsta tranzitivnosti. Promatranjem dvaju obilježja relevantnih za našu građu (agentivnosti i napose zahvaćenosti objekta) iz klasifikacije Hoppera i Thompson (1980) pokazalo se da prilikom pripajanja prefiksa *nad-* osnovni glagoli pravilno postaju glagolima slabije tranzitivnosti. Pomoću prefiksa *nad-*, dakle, često nastaju tranzitivni glagoli, ali riječ je o glagolima čija radnja ne prelazi na pacijens onako kako se to događa kod prototipne tranzitivnosti, već je pacijens puno slabije zahvaćen glagolskom radnjom (kao kod glagola *nadgraditi* ‘poboljšati’) ili to uopće nije (kao kod glagola *nadrasti* ‘rasti iznad čega’).

Na kraju ovoga razdjela treba dodati i to da otprilike polovica glagola tvorenih prefiksom *nad-* realizira pojmovnu graničnost u odnosu na osnovni glagol. To znači da je otprilike polovica tih glagola egzocentrična jer označava neku pojavnost na koju ne upućuju sastavni dijelovi samoga glagola kao što, primjerice, *nadigrati*<sup>2</sup> ne znači ‘igrati se iznad koga’, nego ‘nadmudriti koga’.

Dva glagola tvorena prefiksom *nad* tvore glagolsko-prijedložne konstrukcije u kojima se prijedlog *nad* ponaša kao regirani prijedlog. Riječ je o konstrukcijama *nadnijeti se nad* i *nadviti se nad*. U njima se javlja i izomorfizam prefiksa i prijedloga, a budući da u njima glagoli zadržavaju svoje konkretno prostorno značenje, riječ je o gramatikaliziranim konstrukcijama prema Katunar (2015).

Na kraju se trebamo kratko osvrnuti i na glagolski aspekt. U najvećem broju glagola iz naše građe prefiksacijom dolazi do perfektivizacije, no u sedam glagola iz nesvršenoga osnovnog glagola nastaje nesvršeni prefigurirani glagol (npr. *nadgledati* 'obavljati nadzor (u kojem je naglašena stavka gledanja)', *nadzirati* 'provjeravati i pratiti gledanjem', itd.).

U sljedećem ćemo razdjelu analizirati glagole tvorene prefiksom *pod-*.

#### 5.3.4 Glagoli tvoreni prefiksom *pod-*

U ovome se razdjelu bavimo posljednjim od četiriju promatranih prefikasa i drugim hrvatskim prefiksom – *pod-*. U našoj se građi nalaze 124 glagola tvorenih tim prefiksom, koji se dijele u 14 domena.

##### 5.3.4.1 Društvo

U domeni *društvo* nalazi se 16 glagola u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'manji opseg' (npr. *potpomoći* 'pomoći malo komu da što učini')

149) *Osim što će potpomoći zdravlje vaše kose, ovaj će napitak poboljšati i vašu probavu*

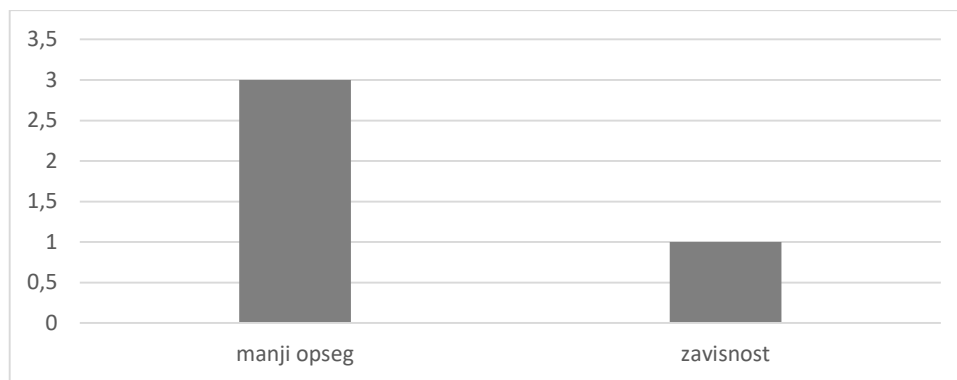
Glagol *potpomoći* razlikuje se od osnove *pomoći* po tomu što prefigurirani glagol otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabije je tranzitivnosti jer nema obilježje zahvaćenosti objekta, dok *pomoći* također otvara mjesto dvama argumentima (S i IO u dativu) i intranzitivan je.

U ovoj se skupini nalaze deminutivni glagoli.

2. 'zavisnost' (*podugovoriti* 'sklopiti novi ugovor o izvršenju dijela obveze sadržane u glavnom ugovoru')

150) *isporuku propulzijskog sustava izravno su podugovorili s tvrtkom MTU Detroit Diesel*

Kod navedenoga glagola prefiksacijom nije došlo ni do promjene tranzitivnosti ni argumentne strukture u odnosu na osnovni glagol.



Prikaz 98: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje u glagolima iz domene *društvo*

Tablica 30: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *društvo*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>podbaciti</i> <sup>2</sup> 'ne ispuniti plan, očekivanja i sl.'	<i>baciti</i> 'zamahom i puštanjem iz ruke promijeniti čemu mjesto'	metafore RADNJA JE KRETANJE i DOLJE JE LOŠIJE	151) <i>Možda je to tako da uočimo koliko je važno biti zahvalan (...) i da se upitamo jesmo li i mi sami podbacili po pitanju zahvalnosti, dugujemo li i mi možda kome zahvalnost.</i>
<i>podvaliti</i> <sup>1</sup> 'poslužiti se podvalom, izvesti podvalu'	<i>valjati</i> 'koturati'	metafora IDEJE SU PREDMETI i NEMORALNO JE DOLJE (v. npr. Lakoff i Wehling 2012:117)	152) <i>novinar (...) koji je zavarao televizijske gledatelje podvalivši im da je emisija 'Kontakt' (...) emitirana uživo</i>
<i>potkovati</i> <sup>2</sup> 'steći što' (ob. kao glagolski pridjev trpni)	<i>kovati</i> 'udarcima čekića oblikovati usijano željezo'	pojmovna bliskost (kovanjem čega pod čime (najčešće potkove konju pod kopitom) konj stječe potkovu) + METAFORA IDEJE SU PREDMETI	153) <i>Tehnički je dosta potkovan u svim poljima</i>
<i>potpisati</i> <sup>3</sup> 'odobriti, izdati'	<i>pisati</i> 'bilježiti na papiru slova'	pojmovna bliskost (potpisivanjem čega što se odobrava ili izdaje)	154) <i>Tim sam ljudima prošli mjesec potpisao plaće</i>
<i>poduprijeti</i> <sup>3</sup> 'dati podršku'	<i>uprijeti</i> 'snažno pritisnuti (rukom)'	pojmovna bliskost (neki se predmet obično stavlja pod što kako bi to nešto učvrstio)	155) <i>Fond podupire rad na uspješnim znanstvenim i industrijskim projektima</i>
<i>poduprijeti</i> <sup>5</sup> <i>se</i> 'naći podršku, pomoć'	<i>uprijeti</i> 'snažno pritisnuti (rukom)'	pojmovna bliskost (neki se predmet obično stavlja pod što kako bi to nešto učvrstio)	156) <i>Poduprite se tuđim autoritetima koristite citate kad god možete</i>

<i>potpaliti</i> <sup>2</sup> 'podmetnuti zlo, nahuškati'	<i>paliti</i> 'uništavati ognjem'	UZROKOVANJE JE PALJENJE PREDMETA <sup>203</sup> (npr. Kövecses 2003:88)	157) <i>Rat su potpalile paravojne postrojbe na obje strane koje se nisu mogle obuzdati</i>
<i>potpiriti</i> 'potaknuti zlo'	<i>piriti</i> '(o slabom vjetru) puhati'	UZROK SITUACIJE JE UZROK TOPLINE (VATRE) <sup>204</sup>	158) <i>prosvjedi u Omanu potpirili zabrinutost u vezi sa sigurnošću opskrbe s Bliskog Istoka</i>
<i>pothraniti</i> 'potaknuti' (najčešće se rabi kao glagolski pridjev trpni)	<i>hraniti</i> 'davati komu hranu u usta'	pojmovna bliskost (hranjenjem potičemo rast i razvoj koga ili čega)	159) <i>Cijena barela nafte na američkom tržištu danas je premašila 55 dolara zbog rekordnih cijena loživa ulja, pothranjenih strahom od moguće nedostatne ponude tijekom zime.</i>
<i>podvrgnuti</i> <sup>1</sup> 'učiniti što objektom, izložiti utjecaju čega'	<i>vrgnuti</i> 'iz ruke snažno baciti bez određena cilja'	metafore DOGAĐAJI (IDEJE) SU PREDMETI i NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE	160) <i>u srpnju ove godine konačno sam podvrgnuta operaciji od koje se još oporavljam</i>
<i>podvrgnuti</i> <sup>2</sup> 'podčiniti, podvlastiti'	<i>vrgnuti</i> 'iz ruke snažno baciti bez određena cilja'	metafore DOGAĐAJI (IDEJE) SU PREDMETI i NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE	161) <i>Tim patrijarsima podvrgnuta su u crkvenom pogledu i naselja Vlaha i hrvatskih pravoslavaca</i>
<i>podčiniti</i> 'podvlastiti, pokoriti'	<i>činiti</i> 'biti sastavnim dijelom čega'	metafore IDEJE SU PREDMETI i NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE	162) <i>Strategija se promijenila i sada se svodi na to da se protivnika podčini svojoj volji bez uporabe sile</i>
<i>podriti</i> 'kvariti poredak, nečiju vlast i sl.'	<i>riti</i> 'zadirući rilom razgrtati zemlju, kopati'	metafora INSTITUCIJE SU ZGRADE <sup>205</sup>	163) <i>Utaja poreza u privatnom sektoru podriva proračun</i>

Kod većine glagola iz ove domene primjećuju se iste sintaktičko-značenjske promjene. Preciznije govoreći, najveći broj glagola iz ove domene (njih osam) nastaje od osnovnih glagola koji otvaraju mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake su tranzitivnosti (npr. *valjati, kovati, pisati, uprijeti, paliti*, itd.), a prefiksacijom od njih nastaju glagoli koji također otvaraju mjesto dvama argumentima (S i DO), ali su slabije tranzitivnosti jer zbog metaforičkog značenja nemaju izraženo obilježje zahvaćenosti objekta. Tako, primjerice, glagoli *potpaliti* ili *podvaliti*

<sup>203</sup> Eng. CAUSATION IS LIGHTING AN OBJECT (npr. Kövecses (2003:88). Navedena je metafora dio tzv. *metafora vatre* (eng. *fire metaphors*) kojima se često pravilno i učestalo tvore mentalne veze između neke situacije (i njezina intenziteta) i vatre, odnosno topline (Kövecses 2003:89).

<sup>204</sup> Kövecses (2003:88), CAUSE OF A SITUATION IS CAUSE OF HEAT (FIRE).

<sup>205</sup> V. [https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:INSTITUTIONS\\_ARE\\_BUILDINGS](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:INSTITUTIONS_ARE_BUILDINGS).

imaju puno slabije izraženo obilježje zahvaćenosti objekta od svojih osnova *paliti* i *valjati* i to prije svega zbog činjenice da u značenju tih prefigiranih glagola više nema traga osnovnog pojma 'paliti', odnosno 'valjati'.

Osnovni glagol *baciti* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, a prefigirani glagol *podbaciti*<sup>2</sup> otvara mjesto jednom argumentu (S) i intranzitivan je.

Glagoli *podvrgnuti*<sup>1</sup>, *podvrgnuti*<sup>2</sup> i *podčiniti* slični su po tome što otvaraju mjesto trima argumentima (S, DO i IO u dativu) i slabije su tranzitivnosti jer imaju slabije izraženo obilježje zahvaćenosti objekta, dok njihove osnove *vrgnuti* i *činiti* otvaraju mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake su tranzitivnosti.

Glagol *potpiriti* nastao je od osnovnog glagola *piriti* koji otvara mjesto jednom argumentu (S) ili dvama (S i DO), i u drugom je slučaju jake tranzitivnosti. Prefigirani glagol *potpiriti* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i slabije je tranzitivnosti jer ima slabije izraženo obilježje zahvaćenosti objekta.

U ovoj se skupini nalazi i glagolsko-prijedložna konstrukcija *potpasti pod* u kojoj se *pod* ponaša kao regirani prijedlog, a cijela konstrukcija ima značenje 'dospjeti pod čiju vlast ili utjecaj' koje se temelji na metafori NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE. U navedenoj konstrukciji glagol otvara mjesto dvama argumentima (S i IO uvedenom prijedlogom *pod*) i intranzitivan je. U njoj se javlja izomorfizam prefiksa i prijedloga.

x) Vrlo je lako *potpasti pod utjecaj tuđeg mišljenja*

#### 5.3.4.2 Kontakt

U domeni *kontakt* nalazi se 21 glagol u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'kontaktna sublokalnost' (npr. *podbosti*<sup>1</sup> 'ubosti odozdo', *potkopati*<sup>1</sup> 'iskopati jarak, prolaz itd. ispod čega')

164) *Kod ušća su vode Korane i Kupe 1789. potkopale i odnijele srednjovjekovnu crkvicu Sv. Jakova*

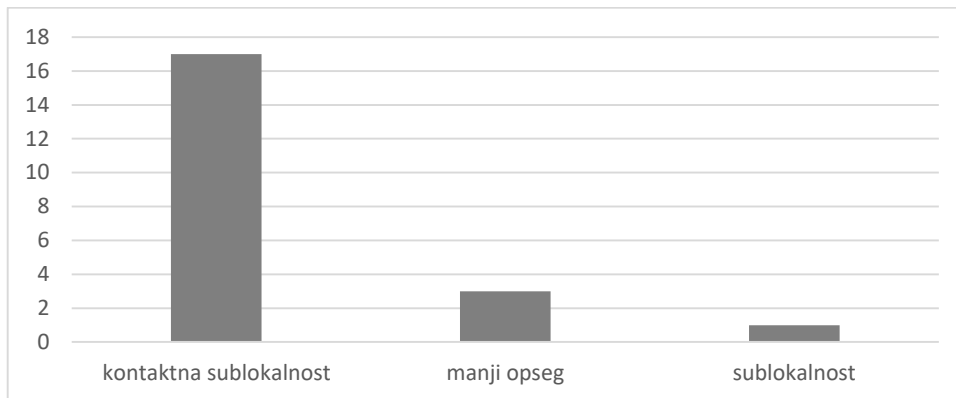
2. 'manji opseg' (npr. *podrezati*<sup>1</sup> 'rezanjem skratiti', *podšišati* 'podrezati (kosu ili biljke)')

165) *Ali trava je dobra, kratko podšišana, što će ubrzati igru*

U ovoj je skupini riječ o deminutivnim glagolima.

### 3. 'sublokalnost' (*podbaciti* 'baciti pod što')

166) *lopta se podbaci i utakmica kreće*



Prikaz 99: Značenja koja ostvaruje prefiks *pod-* s glagolima iz domene *kontakt*

Kod prefigiranih glagola iz ove skupine nema razlike u tranzitivnosti ni argumentnoj strukturi u odnosu na osnovne glagole.

#### 5.3.4.3 Komunikacija

U domeni *komunikacija* nalazi se 13 glagola u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'sublokalnost' (npr. *podcrtati* 'podvući crtu ispod čega radi isticanja')

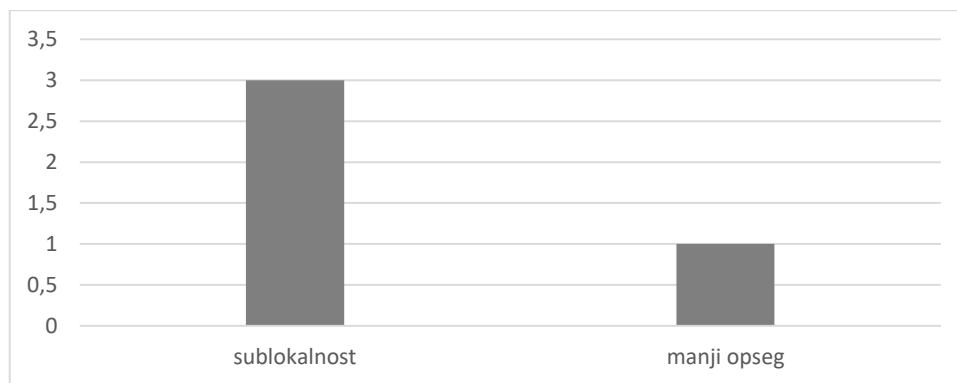
167) *Podcrtati ime autora koji će prezentirati rad.*

U ovoj skupini nema promjene ni u tranzitivnosti ni u argumentnoj strukturi u odnosu na osnovni glagol.

2. 'manji opseg' (*podviknuti* 'malo podignuti glas radi opomene')

168) *Neprestano je zanovijetao kako je bolestan i kako mu je hladno, prekidao suca pa mu je ovaj u jednom trenutku podviknuo i da zašuti*

Kod glagola *podviknuti* nema promjene ni u tranzitivnosti ni u argumentnoj strukturi u odnosu na osnovni glagol. Riječ je o deminutivnom glagolu.



Prikaz 100: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s glagolima iz domene *komunikacija*

Tablica 31: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *komunikacija*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>podcrtati</i> <sup>2</sup> 'naglasiti'	<i>crtati</i> 'risati'	pojmovna bliskost (podcrtavanjem se nešto automatski ističe)	169) <i>Podsjetimo i na živu skulpturu (...) Vlaste Delimar kojom je podcrtala svakodnevno zlostavljanje žena</i>
<i>podgrijati</i> <sup>2</sup> 'potaknuti što prigušeno, zapreteno' (ob. kao gl. pridjev pasivni)	<i>grijati</i> 'davati komu ili čemu toplinu'	metafore IDEJE SU HRANA i RAZUMIJEVANJE JE JEDENJE <sup>206</sup>	170) <i>podgrijani komunistički utopizam teško da može naškoditi financijskim gospodarima svijeta</i>
<i>podmetnuti</i> <sup>2</sup> 'pripisati komu što neistinito; oklevetati'	<i>metnuti</i> 'staviti na neko mjesto'	metafore IDEJE SU PREDMETI i NEMORALNO JE DOLJE	171) <i>Pokušavaju nam podmetnuti neučinkovitost, a mi 50 posto prihoda ostvarujemo na svjetskom tržištu</i>
<i>podnijeti</i> <sup>4</sup> 'uputiti (ob. pismeno)'	<i>nositi</i> 'tijelom držti odozdo u svoj težini'	pojmovna bliskost (nošenje molbe ili kakva dokumenta podrazumijeva njezino upućivanje)	172) <i>S vremenom sam podnio molbu za priznanje školske spreme</i>
<i>podučiti</i> <sup>1</sup> <sup>207</sup> 'dati poduku'	<i>učiti</i> 'nastojati da se što upamti, stjecati znanje'	metafora NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE	173) <i>reci mu da ćeš mu pomoći i podučiti ga tehnikama pamćenja</i>

<sup>206</sup> V. [https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:COGNIZING\\_IS\\_EATING](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:COGNIZING_IS_EATING).

<sup>207</sup> U standardnome hrvatskom jeziku preferira se leksem *poučiti*, vjerojatno zbog negativnih konotacija prefiksa *pod-*. Usp. <https://jezicni-savjetnik.hr/?page=17>.



<i>podviknuti</i> <sup>2</sup> 'opomenuti'	<i>viknuti</i> 'vikom dozvati'	pojmovna bliskost (podizanje glasa priziva prekoravanje)	174) <i>Te institucije uvijek su spremne podviknuti da država treba vratiti dugove</i>
<i>potkazati</i> 'odati koga, prijaviti'	<i>kazati</i> 'riječima izraziti'	pojmovna bliskost (prijavljuje se koga govorenjem) + <i>pod-</i> NEMORALNO JE DOLJE ili NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE	175) <i>Netko ga je potkazao, te je u ožujku 1941. godine uhićen</i>
<i>pòdīci</i> <sup>2</sup> 'dodvoriti se komu'	<i>ići</i> 'kretati se hodajući'	metafora RADNJA S NEKIM CILJEM JE VOLJNO KRETANJE PREMA NEKOM ODREDIŠTU <sup>208</sup> i NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE	176) <i>teži najprizemnijem sentimentalizmu ne bi li podišao publici</i>

U najvećem broju parova iz ove domene zamjećuju se sljedeće promjene u argumentnoj strukturi i/ili tranzitivnosti kao rezultat prefiksacije: osnovni glagol (*crtati, grijati, metnuti, vući*, itd.) otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, a prefigirani glagol (*podcrtati*<sup>2</sup> 'naglasiti', *podgrijati*<sup>2</sup> 'potaknuti', *podnijeti*<sup>4</sup> 'uputiti (molbu)', itd.) koji također otvara mjesto dvama argumentima (S i DO), slabije je tranzitivnosti jer nema obilježje zahvaćenosti objekta.

Od ostalih sintaktičkih promjena nalazimo još i sljedeću: osnovni glagol *ići* otvara mjesto jednom argumentu (S) i intransitivan je, a prefigirani glagol *pòdīci*<sup>2</sup> 'dodvoriti se komu' otvara mjesto dvama argumentima (S i IO u dativu) i također je intransitivan,

#### 5.3.4.4 Promjena

U domeni *promjena* nalazi se 13 glagola u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'manji opseg' (npr. *podgrijati*<sup>1</sup> 'grijanjem učiniti što toplijim', *potkratiti* 'učiniti kraćim')

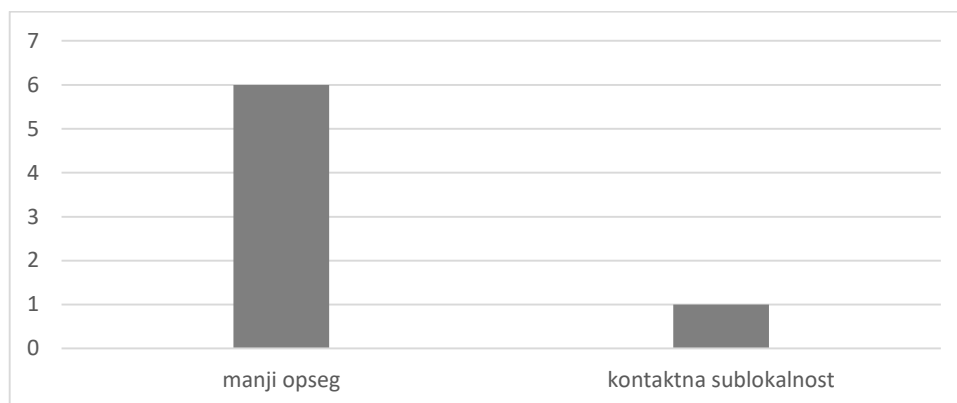
177) *Nakon emitiranja priloga sam se dotjerao, počešljao, potkratio brkove*

U ovoj je skupini riječ o deminutivnim glagolima.

2. 'kontaktna sublokalnost' (*potpaliti*<sup>1</sup> 'učiniti da se razgori, podžeći')

<sup>208</sup> V. [https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:PURPOSEFUL\\_ACTION\\_IS\\_SELF-PROPELLED\\_MOTION\\_TO\\_A\\_DESTINATION](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:PURPOSEFUL_ACTION_IS_SELF-PROPELLED_MOTION_TO_A_DESTINATION).

178) *Drugi put Denis je upaljačem potpalio suhu travu*



Prikaz 101: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje u glagolima iz domene *promjena*

Kod navedenih glagola ne dolazi do promjene u argumentnoj strukturi i tranzitivnosti u odnosu na osnovni glagol.

Tablica 31: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *promjena*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>potkresati</i> <sup>2</sup> 'smanjiti čiji utjecaj, reducirati'	<i>kresati</i> 'rezati'	pojmovna bliskost (rezanjem dolazi do reduciranja čega) + metafora IDEJE SU PREDMETI	179) <i>tako bi jednim potezom mogli i potkresati lokalnu mafiju i sačuvati prirodnu ljepotu</i>
<i>podleći</i> <sup>3</sup> 'oboljeti'	<i>leći</i> 'zauzeti vodoravan položaj'	metafora BOLEST JE DOLJE <sup>209</sup>	180) <i>Ako ove godine i niste podlegli gripi ili virozi, uvijek je dobro znati kako se protiv njih boriti.</i>
<i>podleći</i> <sup>4</sup> 'umrijeti, uginuti'	<i>leći</i> 'zauzeti vodoravan položaj'	metafora SMRT JE DOLJE <sup>210</sup>	181) <i>prevezen [je] u Opću bolnicu Varaždin gdje je (...) podlegao ozljedama</i>
<i>poduhvatiti</i> <sup>2</sup> <i>se</i> 'dati se na što, prihvatiti se'	<i>uhvatiti</i> 'uzeti, dohvatiti brzim pokretom'	metafore IDEJE SU PREDMETI i NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE	182) <i>Benigni se poduhvatio vruće teme rata u Iraku</i>
<i>podletjeti</i> <sup>2</sup> 'negdje se slučajno naći,	<i>letjeti</i> 'kretati se zrakom pomoću krila'	metafora RADNJA JE KRETANJE <sup>211</sup>	183) <i>A ako ti ipak podletiš neka greška, onda prihvati činjenicu da su i prevoditelji ipak ljudi i da se i njima greške dešavaju</i>

<sup>209</sup> V. [https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:SICKNESS\\_IS\\_DOWN](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:SICKNESS_IS_DOWN).

<sup>210</sup> V. npr. Silaški (2011).

<sup>211</sup> V. [https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:ACTION\\_IS\\_MOTION](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:ACTION_IS_MOTION).

slučajno se dogoditi'			
<i>podrovati</i> 'oslabiti, narušiti što (apstraktno)'	<i>rovati</i> 'kopati rilom kroza što'	pojmovna bliskost (rovanjem se što slabi) + metafora IDEJE SU PREDMETI	184) <i>Naravno ako ne možeš zgnječiti tog crva u sebi, koji te tjera da ruješ i dalje, ti sama ćeš <u>podrovati</u> svoj brak</i>

U navedenim glagolima primjećuju se sljedeće razlike u argumentnoj strukturi i/ili tranzitivnosti u odnosu na osnove iz kojih su nastali:

- dok osnovni glagol *leći* otvara mjesto jednom argumentu (S) i intransitivan je, prefigurirani glagol *podleći3* otvara mjesto dvama argumentima (S i IO u dativu) i također je intransitivan,
- poput netom opisanoga glagola *podleći3*, glagol *podleći4* također otvara mjesto dvama argumentima (S i IO u dativu) i intransitivan je,
- osnovni glagol *uhvatiti* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, a prefigurirani glagol *poduhvatiti se* također otvara mjesto dvama argumentima (S i IO u genitivu), ali je intransitivan,
- osnovni glagol *rovati* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, a prefigurirani glagol *podrovati* 'oslabiti, narušiti' također otvara mjesto dvama argumentima (S i DO), ali je slabije tranzitivnosti jer ima slabije izraženo obilježje zahvaćenosti objekta,
- osnovni glagol *kresati* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, a prefigurirani glagol *potkresati* 'reducirati' također otvara mjesto dvama argumentima (S i DO), ali je slabije tranzitivnosti jer ima slabije izraženo obilježje zahvaćenosti objekta.

#### 5.3.4.5 Stativno

U domeni *stativno* nalazi se 12 glagola.

U glagolu *podliti1 se* 'raširiti se površinom tkiva itd.' *pod-* ostvaruje značenje 'kontaktna sublokalnost':

185) *Jako joj je teško naći obuću. Ali kad nađe nešto odgovarajuće pojave joj se žuljevi ili plikovi na tim kostima i podlije krv.*

Osnovni glagol *liti* otvara mjesto jednom argumentu (S) i intranszitivna je ili dvama (S i DO), u kojem je slučaju jake tranzitivnosti. Prefigurirani glagol *podliti* otvara mjesto jednom argumentu (S) i intranszitivna je.

Tablica 32: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *stativno*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>potkopati</i> <sup>3</sup> 'radeći podmuklo rušiti koga s položaja'	<i>kopati</i> 'praviti udubinu u zemlji'	pojmovna bliskost (potkopavanjem se što slabi) + metafora DRUŠTVENE ORGANIZACIJE SU BILJKE	186) <i>Prelazak De Gregorija potkopao je vladu tadašnjeg premijera Romana Prodiya</i>
<i>potkopati</i> <sup>4</sup> 'poljuljati, ugroziti'	<i>kopati</i> 'praviti udubinu u zemlji'	pojmovna bliskost (potkopavanjem se što slabi) + metafora DRUŠTVENE ORGANIZACIJE SU BILJKE	187) <i>Rekao sam Barrosu da prijelaz prema novoj vladi u zemlji neće potkopati učinkovitost belgijskog predsjedanja EU-om</i>
<i>podudariti</i> <sup>1</sup> <i>se</i> 'poklopiti se, složiti se jedno s drugim'	<i>udariti</i> 'zadati udarac'	pojmovna bliskost (pri udaranju čega dolazi do kontakta između dviju ploha)	188) <i>Ovi su se rezultati podudarili s ranijim istraživanjima</i> Vjerojatno je riječ o tome da se nekako <i>podudare</i> piščevi interesi i interesi publike .
<i>podudariti</i> <sup>2</sup> <i>se</i> <sup>212</sup> 'koincidirati u vremenu'	<i>udariti</i> 'zadati udarac'	pojmovna bliskost (pri udaranju čega dolazi do kontakta između dviju ploha) + metafora VRIJEME JE PROSTOR <sup>213</sup>	189) <i>Objavljivanje Lillina eseja podudarilo se s Papinim napadom na prosvjetiteljstvo</i>
<i>potpasti</i> <sup>2</sup> 'pripasti u koju kategoriju'	<i>pasti</i> 'izgubiti ravnotežu zbog spoticanja i sl.'	metafora KATEGORIJE SU OMEĐENI PROSTORI <sup>214</sup> + NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE	190) <i>U kategoriju srpskih izvođača potpali su svi oni koji su izvodili narodnu glazbu</i>
<i>podleći</i> <sup>1</sup> 'biti savladan'	<i>leći</i> 'zauzeti vodoravan položaj'	pojmovna bliskost (ležanje podrazumijeva svladanost) + NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE	191) <i>Masu je razloga zbog kojih je Irska podlegla krizi</i>

<sup>212</sup> Nije sasvim jasan doprinos prefiksa *pod-* značenju dvaju izvedenih glagola, no moguće je da je on rezultat posuđivanja, odnosno kalkiranja iz kakva stranog jezika, kao što je već bio slučaj s nekim glagolima tvorenim prefiksom *pod-*. Usp. Petrak (2020).

<sup>213</sup>

V.

[http://zrno.fsb.hr:8080/Metafore/metafora\\_read?ime\\_metafore=VRIJEME+JE+PROSTOR+KOJIM+SE+PROM+ATA% C4% 8C+KRE% C4% 86E.](http://zrno.fsb.hr:8080/Metafore/metafora_read?ime_metafore=VRIJEME+JE+PROSTOR+KOJIM+SE+PROM+ATA% C4% 8C+KRE% C4% 86E.)

<sup>214</sup>

[https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:CATEGORIES ARE BOUNDED REGIONS.](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:CATEGORIES%20ARE%20BOUNDED%20REGIONS.)

<i>podleći2</i> 'pasti pod utjecaj čega'	<i>leći</i> 'zauzeti vodoravan položaj'	pojmovna bliskost (ležanje podrazumijeva svladanost) + NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE	192) <i>Zato se ne smije podleći tim i sličnim provokacijama</i>
<i>podbaciti3</i> '(o iznosu) biti manji od očekivanog'	<i>baciti</i> 'zamahom i puštanjem iz ruke promijeniti mjesto komu ili čemu'	metafora SMANJENJE KOLIČINE JE KRETANJE PREMA DOLJE <sup>215</sup>	193) <i>Najviše su podbacili prihodi od pomoći, ostvareno je samo 17,8 posto od plana, a planirani prihodi od poreza podbacili su tek za nekoliko postotaka.</i>

Kada je riječ o sintaktičk-značenjskim obilježjima glagola iz tablice, promjene u odnosu na osnovni glagol postoje kod sljedećih parova:

- glagol *udariti* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, a prefigirani glagol *podudariti1 se* 'složiti se, poklopiti se' otvara mjesto jednome argumentu (S) ili dvama (S i IO uvedenom prijedlogom s)<sup>216</sup>, intranszitivn je i povratan. Jednak je slučaj i glagola *podudariti2 se* 'koincidirati u vremenu',
  - dok osnovni glagol *leći* otvara mjesto jednom argumentu (S) i intranszitivn je, prefigirani glagol *podleći1* otvara mjesto dvama argumentima (S i IO u dativu) i također je intranszitivn. I prefigirani glagol *podleći1* 'biti svladan' otvara mjesto dvama argumentima (S i IO u dativu) i također je intranszitivn; jednako se ponaša i prefigirani glagol *podleći2* 'pasti pod utjecaj čega';
  - osnovni glagol *baciti* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, a prefigirani glagol *podbaciti* otvara mjesto jednom argumentima (S) i intranszitivn je;
  - za razliku od osnovnoga glagola *baciti* koji otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, prefigirani glagol *podbaciti3* (o iznosu) biti manji od očekivanog' otvara mjesto jednom argumentu (S) i intranszitivn je.

215

[https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:DECREASE\\_IN\\_QUANTITY\\_IS\\_DOWNWARD\\_MOTION](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:DECREASE_IN_QUANTITY_IS_DOWNWARD_MOTION).

<sup>216</sup> Kada je subjekt isti, navedeni glagol ne otvara mjesto dopuni (npr. *tek su im se ove godine podudarili termini*), a kada nije, otvara mjesto dopuni uvedenoj prijedlogom s (npr. *Ovi su se rezultati podudarili s ranijim istraživanjima*).

### 5.3.4.6 Posjedovanje

U domeni *posjedovanje* nalazi se osam glagola u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'kontaktna sublokalnost' (*potkovati*<sup>1</sup> 'prikovati, prikucati potkovu')

194) *Kršni dječak je jednom rukom privodio konje, jednom rukom im držao nogu dok ih je drugom potkivao*

Kod navedenoga glagola prefiksacijom ne dolazi do promjena ni u tranzitivnosti ni u argumentnoj strukturi u odnosu na osnovni.

2. 'manji opseg' (*potpomoći*<sup>3</sup> 'pomoći koga ili što materijalno')

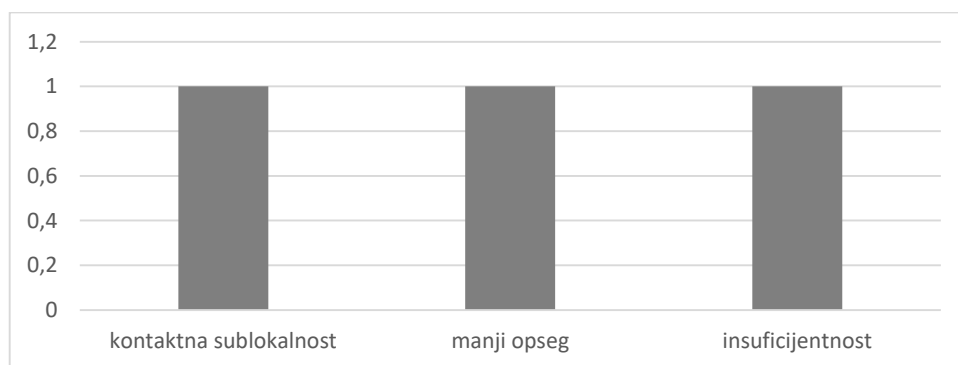
195) *Upornim radom udruga je stasala u stabilnu i veoma dobro organiziranu cjelinu pa je tako, potpomognuta financijski od općine Desinić (...) postala svojevrsnim zaštitnim znakom desiničkog kraja*

I osnovni glagol *pomoći* i prefigurirani *potpomoći* otvaraju mjesto dvama argumentima, no kod prvoga je riječ o S i IO u dativu, a kod drugoga o S i DO. Također, osnovni je glagol intranzitivan, a prefigurirani je glagol slabe tranzitivnosti jer nema obilježje zahvaćenosti objekta.

3. 'insuficijentnost' (*potplatiti*<sup>2</sup> 'slabo platiti')

196) *morali smo i potplatit radnike i smanjit božićnice za predstojeće blagdane*

Kod glagola *potplatiti*<sup>2</sup> nema promjene ni u tranzitivnosti ni u argumentnoj strukturi u odnosu na osnovni.



Prikaz 102: Značenja koja ostvaruje prefiks *pod-* s glagolima iz domene *posjedovanje*

Tablica 32: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *promjena*

Glagol	Osnova	Mehanizam	Primjer
--------	--------	-----------	---------

<i>podmiriti</i> 'izvršiti financijske obaveze'	<i>miriti</i> 'uspostavljati mir'	pojmovna bliskost (plaćanjem obveza dolazi do „umirivanja“) + NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE (dužnik u podređenom položaju u odnosu na kreditora)	197) <i>U slučaju oštećenja vlasnik je dužan <u>podmiriti</u> štetu</i>
<i>potplatiti</i> 'podmititi'	<i>platiti</i> 'dati plaću, novac ili naknadu za što'	pojmovna bliskost (podmićivanje podrazumijeva uzimanje novca od koga) + metafora NEMORALNO JE NIŽE	198) <i>Dujmov je <u>potplatio</u> sud da presudi kako sam krivotvorio dokumente.</i>
<i>podmazati</i> 'podmititi'	<i>mazati</i> 'trljati koga ili što kakvim sredstvom za mazanje'	pojmovna bliskost (mazanjem kretanje postaje lakše) + metafore RADNJA JE KRETANJE + NEMORALNO JE NIŽE	199) <i>Dobro će on <u>podmazati</u> glasače.</i>
<i>potkupiti</i> 'pridobiti koga novcem ili čim drugim'	<i>kupiti</i> 'dobiti u vlasništvo plaćanjem'	pojmovna bliskost (podmićivanje podrazumijeva uzimanje novca od koga) + <i>pod-</i> NEMORALNO JE NIŽE <sup>217</sup>	200) <i>Prodi ima tanku većinu, što je Berlusconi davalu nadu da će nekoga od njih uspjeti <u>potkupiti</u> i tako srušiti vladu</i>

Od sintaktičko-značenjskih promjena do kojih dolazi usljed prefiksacije samo je jedna, i to sljedeća: za razliku od osnovnog glagola *mazati* koji otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, prefigurirani glagol *podmazati*, koji također otvara mjesto dvama argumentima (S i DO), slabije je tranzitivnosti jer ima manji stupanj zahvaćenosti objekta.

#### 5.3.4.7 Spoznaja

U domeni *spoznaja* nalazi se šest glagola. U tri glagola (npr. *podsjetiti se* 'obnoviti u sjećanju, sjetiti se') *pod-* ostvaruje značenje 'manji opseg'. Riječ je o deminutivnim glagolima.

201) *Podsjetimo se da je trenutnački kolumbijski režim tek produžena ruka SAD-a*

Kod glagola iz ove skupine prefiksacijom ne dolazi do promjene u argumentnoj strukturi i tranzitivnosti u odnosu na osnovni glagol.

<sup>217</sup> V. [https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:BEING\\_IMMORAL\\_IS\\_BEING\\_LOW](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:BEING_IMMORAL_IS_BEING_LOW).

Tablica 33: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *spoznaja*

<i>Glagol</i>	<i>Osnova</i>	<i>Mehanizam</i>	<i>Primjer</i>
<i>potkrijepiti</i> 'potvrditi rečeno ili napisano'	<i>krijepiti</i> 'davati snagu, osnaživati'	pojmovna bliskost (fizička snaga podrazumijeva veću stabilnost čega) +	202) <i>Vlahov je istaknuo da sve što tvrdi može <u>potkrijepiti</u> dokumentacijom</i>
<i>potkrasti2 se</i> 'omaknuti se' <sup>218</sup>	<i>krasti</i> 'protivno zakonu otuđivati čije u svoju korist'	pojmovna bliskost (krađa podrazumijeva skriveno i brzo djelovanje) + metafora NEMORALNO JE DOLJE	203) <i>Automatsko izdvajanje informacija iz članaka iz različitih područja može biti problematično, pa <u>se</u> ponekad <u>potkrade</u> pogreška</i>

Kada je riječ o sintaktičkim obilježjima glagola iz tablice, promjene u odnosu na osnovni glagol postoje kod sljedećih parova:

- osnovni glagol *krasti* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, a prefigirani glagol *potkrasti se* otvara mjesto jednom argumentu (S) i slabe je tranzitivnosti jer nema obilježja agentivnosti i zahvaćenosti objekta. Glagol *potkrasti se* ujedno je i povratan, po čemu se također razlikuje od osnove;
- osnovni glagol *krijepiti* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, a prefigirani glagol *potkrijepiti* otvara mjesto trima argumentima (S, DO i IO u instrumentalu) i slabije je tranzitivnosti jer ima slabije izraženo obilježje zahvaćenosti objekta.

U ovoj se domeni nalazi i jedna glagolsko-prijedložna konstrukcija u kojoj se *pod* ponaša kao regirani prijedlog. Riječ je o konstrukciji *podvesti pod* koja se temelji na metaforama IDEJE SU PREDMETI i NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE te ostvaruje značenje 'dovesti što u vezu, u zavisnost od neke šire misli ili pojma'. Glagol *podvesti* sintaktički se razlikuje od osnove *voditi*, koja otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i tranzitivna je, dok prefigirani glagol *podvesti* također otvara mjesto dvama argumentima (S i IO uveden prijedlogom *pod*) i intransitivan je.

204) *Rehabilitacija i amnestija četništva u Republici Hrvatskoj (...) nikako se ne mogu podvesti pod dobrobit hrvatskoga naroda*

<sup>218</sup> Dok se glagol *krasti* ne može rabiti kao povratni glagol, izvedeni se glagol *potkrasti2 se* rabi isključivo kao nepravni povratni glagol s česticom *se* koja nema sintaktičku ulogu objekta.



### 5.3.4.8 Emocije

U domeni *emocije* nalazi se pet glagola metaforičkog značenja koje donosimo u tablici.

Tablica 34: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *emocije*

<i>Glagol</i>	<i>Osnovni glagol</i>	<i>Značenjski mehanizmi</i>	<i>Primjer</i>
<i>podbosti</i> <sup>2</sup> 'naljutiti'	<i>bosti</i> 'pritiskivati nečim šiljatim'	metafora VRIJEDANJE JE UPIRANJE PRSTOM/POKAZIVANJE (Roush 2011:364-365)	205) <i>Ipak je tokom dodjele par puta uspio <u>podbosti</u> određene ljude nezgodnom referencom.</i>
<i>podjariti</i> <sup>1</sup> 'izazivati, ljutiti'	<i>jariti</i> 'poticati vatru'	Metafore INTENZITET JE TOPLINA (npr. Kövecses 2011:30), LJUTNJA JE TOPLINA (eng. ANGER IS HEAT) (npr. Kövecses 2011:35)	206) <i>zna da je joj najbolje šutjeti, ničim mami ne <u>podjariti</u> još veću ljutnju.</i>
<i>podgrijati</i> <sup>3</sup> 'pojačati osjećaje'	<i>grijati</i> 'davati komu ili čemu toplinu'	metafora INTENZITET JE TOPLINA + MANJE JE DOLJE	207) <i>danas je romantiku, pak, nakon nekog vremena, potrebno malo <u>podgrijati</u> nakon što prođe početna zaludenost</i>
<i>potpaliti</i> <sup>3</sup> 'emotivno (i fizički) uzbuditi'	<i>paliti</i> 'uništavati ognjem, vatrom'	metafora INTENZITET JE TOPLINA + MANJE JE DOLJE	208) <i>Potrebno je uložiti nešto energije u rad, podsjetiti se kako vjerovati, nabrusiti želje i <u>potpaliti</u> emocije.</i>

Svi osnovni glagoli iz gornje tablice imaju ista promatrana obilježja, tj. otvaraju mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake su tranzitivnosti jer imaju obilježje agentivnosti i zahvaćenosti objekta. Svi prefigurirani glagoli nastali iz navedenih glagola ne razlikuju se po argumentnoj strukturi jer također otvaraju mjesto dvama argumentima (S i DO), ali po tranzitivnosti se razlikuju. Točnije, prefigurirani su glagoli slabije tranzitivnosti jer zbog svoga metaforičkog značenja imaju manje izražena obilježja zahvaćenosti objekta i agentivnosti.

### 5.3.4.9 Percepcija

U domeni *percepcija* nalaze se tri glagola. U glagolu *podeksponirati* 'izložiti fotografiju manjoj količini svjetlosti' prefiks ostvaruje značenje 'manji opseg':

209) *Uvijek možete malo podeksponirati fotografiju ako smatrate da je bljeskalica previše osvijetlila modele.*

Prefiksacijom ne dolazi do promjena ni u tranzitivnosti ni u argumentnoj strukturi glagola *podeksponirati* u odnosu na osnovni.

Tablica 35: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *percepcija*

<i>Glagol</i>	<i>Osnovni glagol</i>	<i>Značenjski mehanizmi</i>	<i>Primjer</i>
<i>podmetnuti</i> <sup>5</sup> 'sakriti'	<i>metnuti</i> 'staviti, položiti na neko mjesto'	pojmovna bliskost ( <i>metanjem</i> čega pod što to se nešto sakriva)	210) <i>u ugostiteljskom objektu u središtu Požege <u>podmetnuta</u> bomba</i>
<i>podvaliti</i> <sup>3</sup> 'izvesti podvalu'	<i>valjati</i> 'pomicati koturajući'	pojmovna bliskost ( <i>valjanjem</i> čega pod što to se nešto sakriva)	211) <i>Građani koji ne biraju već prihvaćaju ono što <u>su</u> im partije <u>podvalile</u></i>

Dok osnovni glagol *valjati* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, prefigurirani glagol *podvaliti*<sup>3</sup> otvara mjesto trima argumentima (S, IO u dativu i DO) i slabije je tranzitivnosti jer nema obilježje zahvaćenosti objekta.

#### 5.3.4.10 Tijelo

U domeni *tijelo* nalaze se tri glagola u kojima *pod-* ostvaruje značenje 'manji opseg' (npr. *podapirati se* 'malo se oprati, oprati dio tijela'). Riječ je o deminutivnim glagolima.

212) *sjurio sam se doma, na brzinu podaprao*

Kod navedenih glagola nema promjene ni u tranzitivnosti ni u argumentnoj strukturi u odnosu na osnove iz kojih su nastali, ali se sintaktički razlikuju od osnova po tomu što su svi povratni.

#### 5.3.4.11 Potrošnja

U domeni *potrošnja* nalaze se dva glagola u kojima *pod-* ostvaruje sljedeća značenja:

1. 'manji opseg' (*podnapiti se* 'pomalo se napiti, pomalo biti pijan')

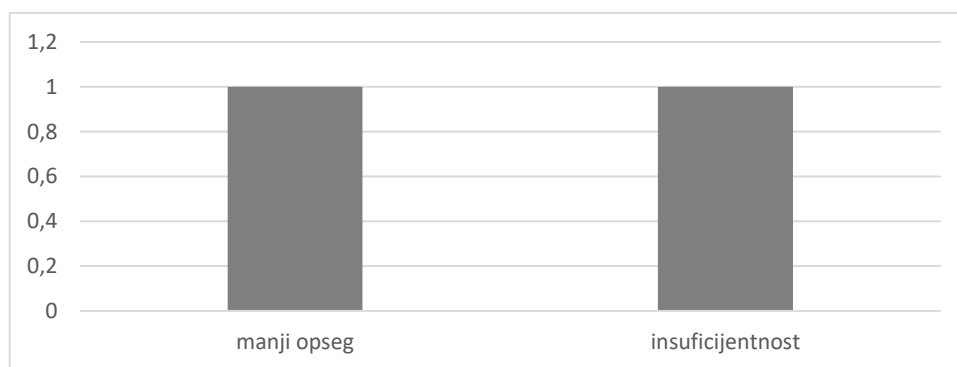
213) *To je bio dan kad su se i žene mogle lagano podnapiti, a bez da izazovu pretjeranu javnu sablazan*

Kod navedenog glagola nema promjene u tranzitivnosti i/ili argumentnoj strukturi u odnosu na osnovu, osim što je prefigurirani glagol povratni, a osnovni nije. Riječ je o deminutivnom glagolu.

## 2. 'insuficijentnost' (*pothraniti* / 'nedovoljno ishraniti')

214) *ima ne jedan primjer roditelja (...) koji su pothranili svoje dijete "vegeterijanskom" prehranom jer o prehrani ništ' ne znaju*

Kod navedenog glagola nema promjene u tranzitivnosti ni argumentnoj strukturi u odnosu na osnovu.



Prikaz 103: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s glagolima iz domene *potrošnja* –

### 5.3.4.12 Stvaranje

U domeni *stvaranje* nalaze se četiri glagola, od kojih tri s metaforičkim značenjem.

U glagolu *podzidati* prefiks *pod-* ostvaruje značenje 'kontaktna sublokalnost', kao u donjem primjeru:

215) *Namjeravao sam urediti i podzidati obalu koju je more podlokalo*

U tome glagolu nema promjene ni u argumentnoj strukturi ni u tranzitivnosti u odnosu na osnovni glagol.

Tablica 36: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *stvaranje*

<i>Glagol</i>	<i>Osnovni glagol</i>	<i>Značenjski mehanizmi</i>	<i>Primjer</i>
<i>podmetnuti</i> <sup>4</sup> 'uzrokovati'	<i>metnuti</i> 'staviti, položiti na neko mjesto'	pojmovna bliskost (stavljanje čega (npr. šibice) pod što zapaljivo dovodi do požara)	216) <i>Nepoznate osobe <u>podmetnule</u> požar u katoličkoj crkvi</i>
<i>poduzeti</i> <sup>1219</sup> 'prihvatiti se čega'	<i>uzeti</i> 'prihvatiti rukom'	metafore IDEJE SU PREDMETI + NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE	217) <i>upravno vijeće održalo je izvanrednu sjednicu na kojoj se raspravljalo o mjerama koje treba <u>poduzeti</u> za rješavanje krize</i>
<i>potpisati</i> <sup>4</sup> 'stvoriti'	<i>pisati</i> 'bilježiti na papiru slova i sl.'	pojmovna bliskost, čina potpisivanja priziva ideju autoriranja kakva (umjetničkog) djela	218) <i>kostimografkinja je Doris Kristić, a glazbu <u>potpisuje</u> Frano Đurović</i>

Dok osnovni glagol *uzeti* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, prefigirani glagol *poduzeti*, koji također otvara mjesto dvama argumentima (S i DO), slabije je tranzitivnosti jer zbog metaforičkog značenja ima manje izraženo obilježje zahvaćenosti objekta.

Osnovni glagol *metnuti* otvara mjesto dvama (S i DO) ili trima argumentima (S, DO i priložnoj oznaci mjesta) i jake je tranzitivnosti, a prefigirani glagol *podmetnuti*<sup>4</sup> 'uzrokovati' otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i također je jake tranzitivnosti.

#### 5.3.4.13 Kretanje

U domeni *kretanje* nalaze se tri glagola. U dva od njih *pod-* ostvaruje značenje 'sublokalnost' (npr. *podvući se* 'prolaziti puzeći ili pognuto ispod čega'):

219) *Napumpao je zadnju gumu na traktoru i podvukao se pod njega*

Dok osnovni glagol *vući* otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti, prefigirani glagol *podvući se* otvara mjesto trima argumentima (S, DO i IO uvedenom prijedlogom *pod*) i također je jake tranzitivnosti.

Tablica 37: Glagoli metaforičkog značenja iz domene *kretanje*

<sup>219</sup> Taj je glagol vjerojatno nastao kalkiranjem njem. *unternehmen* prema ak. Ranku Matasoviću (privatna komunikacija).

<i>podviti2</i> 'saviti pod sebe (ob. noge)'	<i>viti</i> 'upletanjem izrađivati vijenac'	pojmovna (upletanjem širi)	bliskost se vijenac	220) <i>Krajeve pletenice podvijte i dobit ćete kao malu ružicu</i>
---	--	----------------------------	---------------------	---

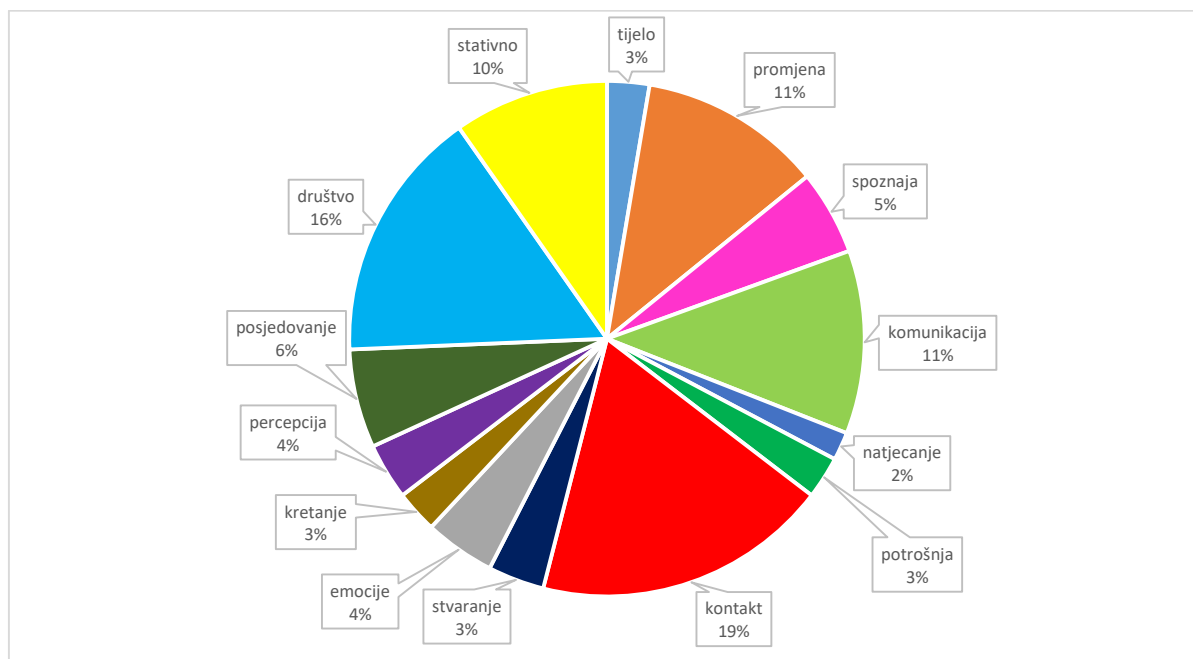
Kod glagola *podviti2* ne dolazi do promjena ni u tranzitivnosti ni argumentnoj strukturi u odnosu na osnovni glagol.

U ovoj se domeni nalazi glagol *podletjeti* koji s prijedlogom *pod* čini glagolsko-prijedložnu konstrukciju *podletjeti pod* sa značenjem 'u letu ili u brznoj vožnji proći ispod čega ili se naći pod čim' u kojoj se *pod* ponaša kao regirani prijedlog. Glagol *podletjeti* razlikuje se od osnove *letjeti*, koja otvara mjesto jednom argumentu (S) i intransitivna je, po tomu što otvara mjesto dvama argumentima (S i IO uvedenom prijedlogom *pod*) (ali je i dalje intransitivan).

221) *Osobno vozilo je podletjelo pod vlak*

#### 5.3.4.14 Opći zaključci o glagolima tvorenim prefiksom *pod-*

Glagoli tvoreni prefiksom *pod-* najbrojnija su glagolska skupina u našoj građi. Zbog toga ne začuđuje činjenica da se nalaze u brojnim domenama, kako je razvidno iz Prikaza u nastavku.

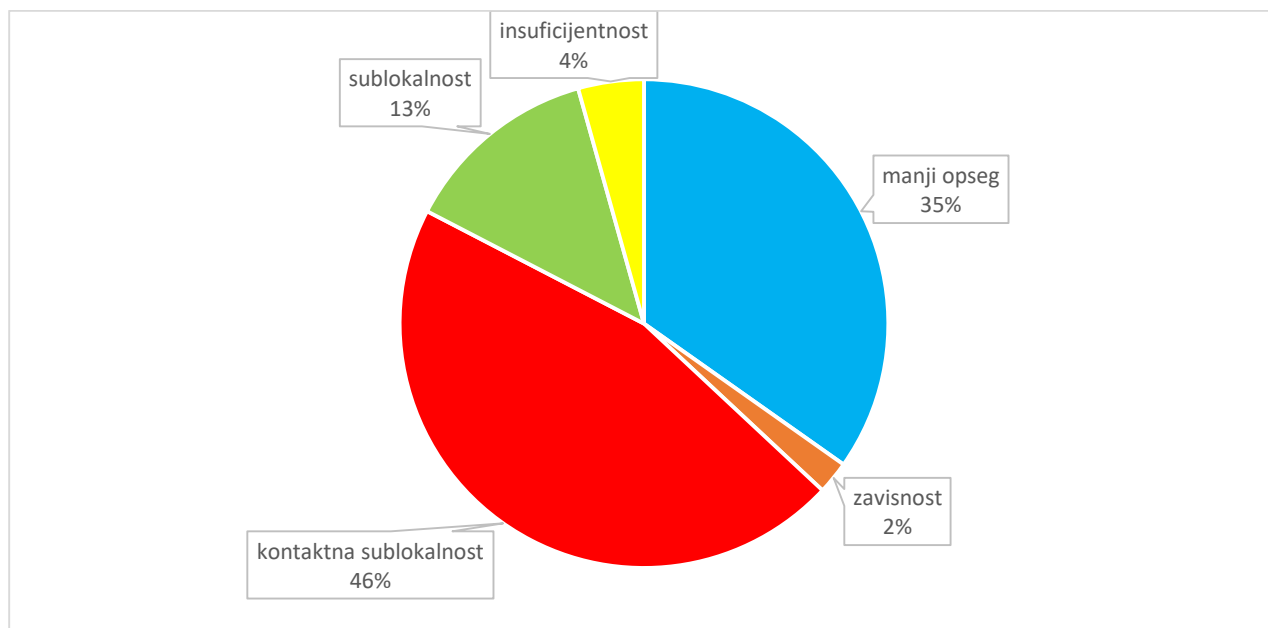


Prikaz 104: Podjela glagola tvorenih prefiksom *pod-* po domenama

Najzastupljenije su domene *kontakt* (19%), *društvo* (16%), *komunikacija* (11%), *promjena* (11%) i *stativno* (10%). Od manje zastupljenih domena najveći udio imaju *posjedovanje* (6%), *spoznaja* (5%), *emocije* (4%) i *percepcija* (4%), dok su preostale domene zastupljene s 3% ili manje.

Kada je riječ o značenjima koja prefiks *pod-* ostvaruje u navedenim glagolima, najprije ćemo se osvrnuti na glagole osnovna značenja, a u nastavku i na one metaforičkog značenja. Valja odmah naglasiti da su oni posljednji, metaforički, zastupljeniji, i čine više od polovice svih glagola. S glagolima osnovna značenja prefiks *pod-* ostvaruje prostorno značenje 'kontaktna sublokalnost' u gotovo polovici svih slučajeva (46%). Slijedi značenje 'manji opseg' (35%) (usp. Babić 2002:502), koje zauzima otprilike trećinu udjela. Ta dva značenja uistinu dominiraju u značenjskoj strukturi prefiksa *pod-*, predstavljajući otprilike 80% svih značenja. Sljedeće je značenje po zastupljenosti 'sublokalnost' (13%) (usp. Barić i dr. 1997:381-382; Silić i Pranjković 2005: 148; Babić 2002: 502), potom 'insuficijentnost' (4%) (usp. Klajn 2002:269) te naposljetku 'zavisnost' (2%).

Apstraktnija značenja 'manji opseg', 'insuficijentnost' i 'zavisnost' nastaju na temelju više puta spomenutih općih metafora MANJE JE DOLJE i NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE.



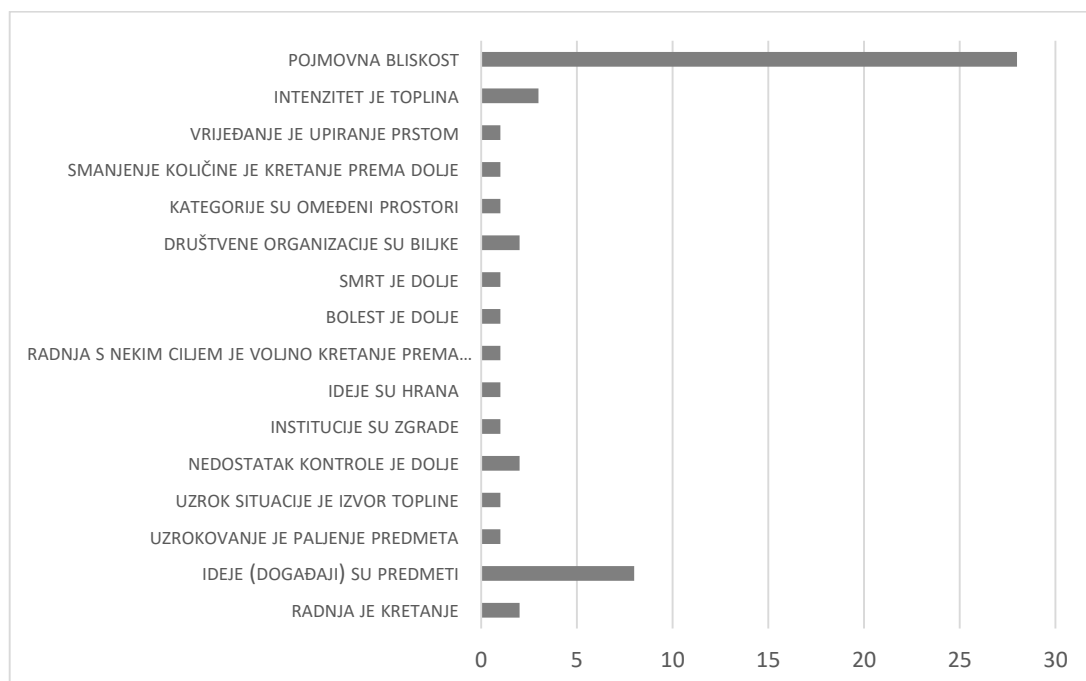
Prikaz 105: Značenja koja prefiks *pod-* ostvaruje s glagolima

U našoj se građi nalazi 52 (47%) glagola metaforičkog značenja. Ta je brojka vrlo važna jer pokazuje da pripajanjem prefiksa *pod-* glagolima u brojnim slučajevima dolazi do velikih značenjskih pomaka. U tim se glagolima uz uobičajene, već više puta spominjane metafore

nastale preslikavanjima na okomitoj osi (MANJE/LOŠIJE JE DOLJE), javljaju i brojne druge metafore koje su specifično povezane uz pojavnosti označene prefigiranim glagolima. Neke se metafore javljaju više puta (npr. IDEJE (DOGAĐAJI) SU PREDMETI i INTENZITET JE TOPLINA), dok ih se više javlja samo jedanput (KATEGORIJE SU OMEĐENI PROSTORI, IDEJE SU HRANA, itd.). Iz različitosti se navedenih metafora vidi da prefiks *pod-* s glagolima gradi mrežu bogato razgranatih značenja koja se kombiniraju s brojnim metaforama uz same metafore na kojima se temelji značenje prefiksa. Takvo bogatstvo metaforičkih značenja ne nalazi se ni u jednoj skupini glagola (tj. kod onih tvorenih prefiksima *sur-*, *sous-* i *nad-*), kao ni u jednoj drugoj leksičkoj kategoriji dosada, iako još predstoji vidjeti kako se u značenjskome smislu ponašaju prijedlozi.

Općenito možemo reći da su metafore koje se javljaju u glagolima metaforičkog značenja prilično raznovrsne, no one se ugrubo mogu grupirati. Tako se među njima javljaju direkcionalne metafore koje se baziraju na okomici slično kao i one koje nalazimo kod glagola osnovnog značenja. Pomoću njih se pojavnosti poput SMRTI, BOLESTI, SMANJENJA KOLIČINE i sl. opojmljuju kao predmeti smješteni niže u prostoru. Među metaforičkim su glagolima ove skupine prilično česte i metafore zasnovane na izvornoj domeni TOPLINE, pomoću koje se opojmljuju pojavnosti poput INTENZITETA ili UZROKA.

Uz značajnu ulogu metafore valja istaknuti i ulogu pojmovne bliskosti, koja je kao osnovni (ili jedini) značenjski mehanizam djelatna pri nastanku 28 glagola.



Prikaz 106: Značenjski mehanizmi na kojima se temelje značenja metaforičkih glagola

Od glagola tvorenih prefiksom *pod-* 51% realizira pojmovnu graničnost. Postotak je, dakle, sličan kao kod glagola tvorenih prefiksom *nad-* i dvostruko veći od postotaka koje nalazimo kod francuskih glagola tvorenih prefiksima *sur-* i *sous-*. Taj podatak pokazuje da u pojmovnoj strukturi prefigiranih glagola dolazi do većih odstupanja u odnosu na pojam označen osnovnim glagolom.

Kada je riječ o sintaktičko-značenjskim obilježjima, točnije o argumentnoj strukturi i tranzitivnosti, u skupini glagola tvorenih prefiksom *pod-* promjene se bilježe u 46 glagola (%).

Tablica 38: Pregled sintaktičko-značenjskih promjena kod glagola tvorenih prefiksom *pod-*

<i>Sintaktičko-značenjska obilježja osnove</i>	<i>Sintaktičko-značenjska obilježja prefigiranog glagola</i>	<i>Broj glagola</i>
2 argumenta, intransitivan	2 argumenta, slaba tranzitivnost	2
2 argumenta, jaka tranzitivnost	2 argumenta, slaba tranzitivnost	25
2 argumenta, jaka tranzitivnost	1 argument, intransitivan	8
2 argumenta, jaka tranzitivnost	3 argumenta, slaba tranzitivnost	3
1 argument, intransitivan	2 argumenta, intransitivan	6
2 argumenta, jaka tranzitivnost	2 argumenta, jaka tranzitivnost	2

Pripajanjem prefiksa *pod-* nekom osnovnom glagolu najčešće dolazi do sljedeće pojave: glagol koji otvara mjesto dvama argumentima (S i DO) i jake je tranzitivnosti (odnosno ima obilježja zahvaćenosti objekta i agentivnosti) prefiksacijom postaje glagol slabije tranzitivnosti, tj. glagol koji nema jedno od dvaju promatranih obilježja tranzitivnosti, a najčešće je riječ o zahvaćenosti objekta. Često je riječ o glagolima metaforičkog značenja koji upravo zbog metaforizacije gube obilježje prave zahvaćenosti objekta, kao u glagolu *podgrijati3* 'pojačati osjećaje', primjerice, koji nastaje od glagola *grijati* 'davati komu ili čemu toplinu', koji ima i obilježje agentivnosti i zahvaćenosti objekta jer grijanjem neki predmet tekućina i sl. postaje topliji, a prefigirani glagol *podgrijati3* ima puno manji stupanj zahvaćenosti objekta zbog svoga metaforičkog značenja (usp. *podgrijati juhu* i *podgrijati osjećaje*).

Druga je najčešća promjena sintaktičko-značenjskih obilježja ona kojom iz glagola jake tranzitivnosti s dvama argumentima nastaje intransitivni glagol s jednim argumentom (a rjeđe i dvama) kao u paru *baciti – podbaciti* (npr. *Lani je zimska sezona ovdje podbacila*).

Na trećem su mjestu intransitivni osnovni glagoli s jednim argumentom od kojih prefiksacijom nastaju intransitivni glagoli s dvama argumentima (npr. glagol *podletjeti* u



glagolsko-prijedložnoj konstrukciji *podletjeti pod*, koji je nastao od također intransitivnoga glagola *letjeti*).

Na kraju valja spomenuti i kako prefiksacija utječe na glagolski aspekt. Pripajanjem prefiksa *pod-* sustavno nastaju perfektivni, tj. svršeni glagoli. Iz građe se izdvaja glagol *podeksponirati* po tomu što su i osnova i prefigurirana tvorenica dvovidne.

### 5.3.5 Prefiksalna antonimija u glagola

U glagolskoj se analizi pokazalo da prefiksacijom nastaju prefiksalna značenja koja funkcioniraju kao suprotni parnjaci. Pregled tih značenja donosimo u donjoj tablici.

Tablica 39: Suprotna značenja francuskih prefikasa u glagolskim konstrukcijama

<i>sur-</i>		<i>sous-</i>	
<i>supralokalnost</i>	položaj iznad čega bez kontakta	<i>sublokalnost</i>	položaj ispod čega bez kontakta
<i>ekscesivnost</i>	svojstvo bivanja suviše velikim, prelaženje neke mjere	<i>insuficijentnost</i>	svojstvo onoga koji ne zadovoljava neku mjeru (najčešće u količini)
<i>veći opseg</i>	obuhvaćanje većeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava	<i>manji opseg</i>	obuhvaćanje manjeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava

Kao što je vidljivo iz Tablice 39, tri su para prefiksálnih značenja koji predstavljaju suprotne pojmove kod francuskih glagola. Pored antonimnih prefiksálnih značenja, u građi postoji i 17 parova glagola suprotna značenja od kojih se 16 temelji na opreci ‘ekscesivnost’ – ‘insuficijentnost’ (npr. *suréquiper* – *sous-équiper*, *surgonfler* ‘presnažno napuhati (npr. gume)’, – *sous-gonfler* ‘preslabo napuhati’), a jedan par na opreci ‘supralokalnost’ – ‘sublokalnost’ (*surtitrer* ‘nadsloviti’ – *sous-titrer* ‘podsloviti’).

U nastavku donosimo pregled suprotnih prefiksálnih značenja kod hrvatskih glagola.

Tablica 40: Suprotna značenja hrvatskih prefikasa u glagolskim konstrukcijama

<i>nad-</i>	<i>pod-</i>
-------------	-------------

<i>supralokalnost</i>	položaj iznad čega bez kontakta	<i>sublokalnost</i>	položaj ispod čega bez kontakta
<i>kontaktna supralokalnost</i>	položaj na čemu uz kontakt	<i>kontaktna sublokalnost</i>	položaj ispod čega uz kontakt
<i>veći opseg</i>	obuhvaćanje većeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava	<i>manji opseg</i>	obuhvaćanje manjeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava

I kod hrvatskih glagolskih prefikasa nalazimo tri para suprotnih značenja. Pored toga nalazimo samo jedan par glagola koji funkcioniraju kao suprotni parnjaci, i to *nadletjeti* – *podletjeti*. Drugim riječima, antonimija je razvijenija kod francuskih glagola nego kod hrvatskih, a napose počiva na opreci značenja ‘eksczesivnost’ – ‘insuficijentnost’, što su ujedno i dva najzastupljenija značenja koja ostvaruju glagolski prefiksi *sur-* i *sous-*.

### 5.3.6 Opći zaključci o glagolima

U ovome ćemo razdjelu donijeti opće zaključke koji su proizašli iz analize predstavljene u ovome poglavlju o glagolima kao leksičkoj kategoriji, sa svim njihovim specifičnostima, i u odnosu na dosad analizirane leksičke kategorije – imenice i pridjeve. U njemu ćemo ujedno na sažet način prikazati sve što je dosada bilo rečeno u glagolskoj analizi.

U središtu nam je ovoga poglavlja, kao i ostalih, pitanje utječe li prefiksacija na promatranu leksičku kategoriju, u kojoj mjeri i na koji način. Iz analize predstavljene u prethodnim razdjelima vidjeli smo da je odgovor svakako potvrđan, no to valja detaljnije i kontrastivno izložiti.

Prefiksi *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-* vezivanjem s glagolima tvore 264 leksema, odnosno drugu najbrojniju leksičku skupinu u našoj građi nakon imenica. U odnosu na prethodno analizirane imenice i pridjeve u ovome smo poglavlju pokazali da prefiksacija utječe na glagole izazivajući promjene specifične za glagolsku kategoriju kakve se nisu mogle pronaći u pridjeva i imenica. Te se promjene prije svega odnose na sintaktičko-značenjska obilježja glagola, koja su glagolski specifikum i ne mogu se pronaći u ostalim leksičkim kategorijama, ali i na činjenicu da prefiksacijom nastaje prilično velik broj glagola metaforičkog značenja, što također nije bio slučaj u ostalim kategorijama.

Počnimo od prefiksanih značenja. Prefiksi *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-* u kombinaciji s glagolima osnovnoga značenja grade vlastite značenjske mreže koje su ustrojene prema načelu prototipa, s konkretnim prostornim značenjem kao ishodištem značenja, što je vrlo slično

njihovu ponašanju s imenicama. Pri gradbi izvedenih prefikslnih značenja daleko najveću ulogu ima metafora, odnosno metafore orijentacijskog tipa koje se temelje na osi GORE – DOLJE. Riječ je o mreži blisko povezanih značenja koja se temelje na metaforičkim proširenjima i između kojih postoje fine razlike. Konceptualne metafore na kojima se temelje značenja glagolskih prefikasa vrlo su bliske onima na kojima se baziraju značenja ranije opisanih imenskih i pridjevskih prefikasa.

Ipak, promatrana četiri prefiksa ostvaruju manje značenja u kombinaciji s glagolima nego u kombinaciji s imenicama zbog toga što se značajan dio glagola nalazi u skupini glagola metaforičkog značenja. Riječ je o glagolima koji nastaju na temelju drukčijih mehanizama (napose metafore, ali najčešće ne orijentacijskog tipa, i pojmovne bliskosti). Ta je činjenica zasigurno povezana i s većom polisemičnošću glagola, u kojih često dolazi do metaforizacije na razini same osnove. Točnije, kod glagola uslijed prefiksacije dolazi do značenjskih promjena koje zahvaćaju ne samo prefiks, već i glagolsku osnovu, stvarajući znatan broj glagola metaforičkog značenja koji se temelje na metaforama koje se uglavnom ne mogu pronaći na razini prefikslnih značenja, ali i pojmovne bliskosti.

Udio glagola metaforičkog značenja daleko je veći u hrvatskome nego u francuskom: najviše ih je među glagolima tvorenim prefiksom *nad-* (50%), zatim kod glagola tvorenih prefiksom *pod-* (47%), dok ih u francuskom ima manje od 30% kod glagola s prefiksom *sur-* (točnije 29.5%) te najmanje kod glagola tvorenih prefiksom *sous-* (15%). Taj podatak upućuje na zaključak da prefiksacijom dolazi do većih značenjskih promjena u hrvatskim glagolima nego u francuskima, a posredno i na veću ulogu metafore te pojmovne bliskosti u tvorbi glagola hrvatskim prefiksima (*nad-* i *pod-*). Drugim riječima, konstrukcije koje nastaju pripajanjem prefikasa *nad-* i *pod-* glagolima takve su naravi da pridonose većoj morfosemantičkoj složenosti toga dijela hrvatskoga leksika od francuskoga, što izravno potvrđuje osnovnu pretpostavku ovoga rada (v. 1.1.1).

Kada pobliže govorimo o pojmovnoj bliskosti, analizom glagola pokazalo se da uslijed pripajanja prefikasa *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-* osnovnim glagolima dolazi do značajnijih promjena u njihovoj pojmovnoj strukturi u hrvatskome nego u francuskom. Točnije, značajan dio hrvatskih glagla realizira PG (58% glagola tvorenih prefiksom *nad-* i 48% onih tvorenih prefiksom *pod-*), dok francuski glagoli u puno manjoj mjeri realiziraju PG u odnosu na osnovni glagol (točnije, 25% onih tvorenih prefiksom *sur-* te 23% prefiksom *sous-*). I ti podaci pokazuju da prefiksacijom dolazi do promjena u pojmovnoj strukturi prefiguriranih glagola, a te su promjene izraženije u hrvatskome nego u francuskom.

Pored promatranja značenjskih mehanizama nastanka glagola, analizirali smo i njihova sintaktičko-značenjska obilježja. Iz tih smo obilježja, kako je objašnjeno u teorijskome dijelu, izdvojili argumentnu strukturu i tranzitivnost kao najznačajnije za našu građu. Valja prije svega naglasiti da se općenito govoreći veće promjene sintaktičko-značenjskih obilježja primjećuju kod glagola metaforičkog značenja.

Najveći se postotak promjena sintaktičko-značenjskih obilježja javlja kod glagola tvorenih prefiksom *nad-*, točnije kod čak 58% glagola, zatim kod glagola s prefiksom *sur-* (20%), a potom kod glagola s prefiksom *pod-* (15%). Kod glagola tvorenih prefiksom *sous-* ne dolazi do promjena sintaktičkih obilježja uslijed prefiksacije, no moguće je da je ta činjenica povezana s vrlo malim brojem glagola tvorenih tim prefiksom u našoj građi (samo 20). Zanimljivo je da francuski glagoli s prefiksom *sur-* i hrvatski s prefiksom *nad-* pokazuju iste obrasce promjena do kojih dolazi prefiksacijom: najčešće od intransitivnih glagola s jednim argumentom nastaju glagoli slabe tranzitivnosti s dva argumenta, a sljedeća je najčešća promjena ona kojom uslijed prefiksacije intransitivni glagoli s jednim argumentom postaju tranzitivni glagoli s dvama argumentima. Iz tih se podataka može zaključiti da pripajanjem prefikasa *sur-* i *nad-* općenito pozitivnoga značenja najčešće intransitivnim glagolima s jednim argumentom dolazi do povećanja broja argumenata na dva i do tranzitivizacije glagol koji je polsužio kao osnova. Kod glagola tvorenih prefiksom *pod-* u prefiksaciju najčešće ulaze glagoli s jednim ili dvama argumentima, a pripajanjem prefiksa *pod-* izvedeni glagol najčešće ostaje intransitivan, pri čemu može doći ili do povećanja broja argumenata za jedan ili do njegova smanjenja, također za jedan argument.

Tri glagola tvorena prefiksom *pod-* tvore glagolsko-prijedložne konstrukcije s prijedlogom *pod* u kojima on ima obilježja regiranog prijedloga. Riječ je o konstrukcijama *podvesti pod* 'dovesti što u zavisnost od neke šire misli ili pojma', *potpasti pod* 'dospjeti pod čiju vlast ili utjecaj' i *podletjeti2 pod* 'negdje se slučajno naći'. U njima se javlja i izomorfizam prefiksa i prijedloga. Riječ je o idiomatiziranim metaforičkim konstrukcijama prema Katunar (2015).

Za hrvatski dio građe još treba dodati da kod većine glagola pripajanjem prefikasa *nad-* i *pod-* dolazi do perfektivizacije, što odgovara postojećim općim tvrdnjama da prefiksacijom nesvršeni glagoli postaju svršeni. Ipak, i kod takvih glagola perfektivizacija nije jedini rezultat prefiksacije, već je perfektivizacija tek jedan od njezinih učinaka koji se događa usporedno sa značenjskim promjenama, a često i promjenama sintaktičkih obilježja.

Iz svega navedenoga možemo zaključiti da je analiza glagola iz naše građe pokazala i potvrdila da postoje složeni odnosi između morfoloških (rječogradnih), značenjskih i

sintaktičkih procesa koji će se razraditi u poglavlju naslovljenom *Rasprava*. Kontrastivno gledajući prefiksalna su značenja u oba jezika prilično slična i temelje se na orijentacijskim metaforama. Kada je pak riječ o razlikama, one se ponajprije odnose na puno veću prisutnost metaforičkih glagola u hrvatskome, kao i na veću ulogu pojmovne graničnosti kod hrvatskih glagola nego kod francuskih. Naposljetku, za argumentnu se strukturu i tranzitivnost pokazalo da prefiksacija na ta obilježja itekako utječe u svim skupinama osim kod glagola tvorenih prefiksom *sous-*. Kod glagola tvorenih prefiksima *sur-* i *nad-* primjećuje se velika sličnost jer prefiksacija najčešće rezultira tranzitivnošću intranzitivnih osnovnih glagola i povećanjem broja njihova argumenata s jedan na dva, dok se kod glagola tvorenih prefiksom *pod-* javljaju drukčije pojave koje najčešće ne rezultiraju tranzitivnošću glagola, a što se argumentne strukture tiče, broj se argumenata može ili povećati s jedan na dva ili pak smanjiti s dva na jedan.

U sljedećem ćemo se poglavlju baviti analizom prijedloga. Bit će zanimljivo promotriti ima li kakvih razlika u njihovu značenju u odnosu na prefiksalna, a u hipotezama smo pretpostavili da ima.

#### **5.4 Prijedlozi**

Ovo se poglavlje, posljednje u analizi, bavi prijedlozima *sur*, *sous*, *nad* i *pod* kao četvrtom leksičkom kategorijom koja se obrađuje u ovome radu, uz prethodno analizirane imenice, glagole i pridjeve. Iako se ovaj rad primarno bavi prefiksacijom, smatrali smo teorijski i metodološki potrebnim u analizu uključiti prijedloge koji s promatranim prefiksima imaju bliske formalne i značenjske odnose (usp. Mitkovska i Bužarovska 2012: 109; Šarić 2014). Štoviše, prefiksi kojima se bavimo u ovome radu, *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-*, nastali su od istoobličnih i bliskoznačnih prijedloga *sur*, *sous*, *nad* i *pod*, stoga kao dio analize spomenutih prefikasa smatramo nužnim analizirati kako se ponašaju navedeni prijedlozi od kojih su prefiksi nastali.

U ovome ćemo poglavlju stoga prije svega pristupiti sintaktičkoj i značenjskoj analizi četiriju promatranih prijedloga na temelju korpusnih podataka i potom dobivene podatke usporediti s podacima proizašlima iz analize istoobličnih prefikasa. U analizi ćemo, kao i dosada, kretati od francuskoga, a potom se baviti hrvatskom građom. Preciznije govoreći,

analizu prijedloga od kojih su nastali prefiksi kojima smo se prethodno bavili smatramo dopunom prefiksne analize koja će nam omogućiti bolji uvid u različitosti funkcionalnih obilježja tih dviju vrsta jezičnih elemenata (morfema, odnosno leksema), a sve u svrhu provjere hipoteze da prijedlozi zbog pojavljivanja u širem sintaktičkom okviru ostvaruju više značenja od bliskoznačnih prefikasa.

Na ovome mjestu valja podsjetiti da smo, kako je objašnjeno u Metodologiji, prijedloge analizirali na temelju nasumice odabranih tisuću primjera iz korpusa, a zbog takvoga metodološkog postupka moguće je da smo previdjeli neka od rjeđih prijedložnih značenja ili konstrukcija u kojima se određena značenja ostvaruju. Ipak, smatramo da takav metodološki pristup omogućuje dobar uvid u tendencije ponašanja prijedloga i na sintaktičkoj i na značenjskoj razini. Značenja smo prijedloga određivali na temelju njihove uporabe u korpusu, sukladno općem uporabnom pristupu koji se primjenjuje u ovome radu.

U nastavku slijedi analiza svakoga pojedinoga od četiriju promatranih prijedloga počevši od francuskih, nakon kojih slijede hrvatski prijedlozi.

#### 5.4.1 Prijedlog *sur*

U nastavku donosimo analizu značenja prijedloga *sur*.

##### 5.4.1.1 'kontaktna supralokalnost'

Značenje 'kontaktna supralokalnost' ostvaruje se u sljedećim prijedložno-imenskim konstrukcijama:

##### 1. *sur*+N

222) *bouquiniste sur le quai Voltaire* 'prodavač rabljenih knjiga na keju Voltaire'

223) *Faire fondre 30 g de beurre sur feu doux* 'Rastopiti 30 g maslaca na laganoj vatri'

Prijedlog *sur* rabi se prije svega s vodoravnim površinama, ali može se odnositi i na okomite, kako je rečeno u teorijskome dijelu (usp. Vandeloise 1986):

224) *l'exaltation du Christ sur la croix* 'uzvišenje Krista na križu'

225) *Des images de la course seront retransmises sur des écrans* 'Snimke utrke prenosit će se na zaslonima'

Iako se za prijedlog *sur* općenito navodi da podrazumijeva kontakt, on ponekad nije istaknut, odnosno nije presudan, kao u donjem primjeru:

226) *quelque 150 prêtres diocésains sont encore aujourd'hui engagés au service de l'Église sur les cinq continents* 'Otprilike 150 biskupijskih svećenika danas je angažirano u službi Crkve na svih pet kontinenata'

Naime, u navedenom iskazu nije toliko važno da angažirani svećenici fizički stoje *na* pet kontinenata, da po njima hodaju, već je važna njihova općenita prisutnost, dok se ono prvo, dakako, podrazumijeva.

2. Značenje 'kontaktna supralokalnost' može se javiti i u dinamičnim scenarijima, i to u sljedećim konstrukcijama:

1. N+*sur*
2. V+*sur*
3. Adj+*sur*

1. U imensko-prijedložnoj konstrukciji N+*sur* javljaju se imenice koje označavaju neku vrstu kretanja koja rezultira kontaktom trajektora i orijentira, kao u donjim primjerima.

227) *Ce rituel commence par des prières (...) puis se poursuit par (...) l'imposition des mains sur la personne possédée* 'Taj obred počinje molitvama (...), a nastavlja se (...) polaganjem ruku na opsjednutu osobu'

228) *Petit-déjeuner et départ en bateau sur le Rio Dulce* 'Doručak i odlazak brodom na rijeku Rio Dulce'

2. U glagolsko-prijedložnoj konstrukciji V+*sur* javljaju se glagoli koji također označuju neku vrstu kretanja.

229) *Tandis que l'armée Bülow est déjà engagée à fond, (...) la 23e division marche sur Coupetz* 'Dok je Bülowljeva armija već u potpunosti angažirana (...), 23. divizija maršira na Coupetz'

230) *Je regardais paisiblement le soleil se coucher sur l'océan* 'Mirno sam gledao kako sunce zalazi nad ocean'

3. Ponekad se značenje smjera ostvaruje pridjevima, i to onima participijskim izvedenima od glagola koji označuju kretanje poput *atterrir* 'spustiti se na zemlju, sletjeti' iz donjega primjera.

231) *A peine atterri sur l'île, vous comprenez déjà que vous êtes ailleurs* 'Čim sletite na otok, shvatit ćete da ste negdje drugdje'

U sljedećim ćemo se razdjelima posvetiti analizi apstraktnijih značenja prijedloga *sur*.

#### 5.4.1.2 'apstraktna lokacija'

Značenjem 'apstraktna lokacija' označava se lokacija na apstraktnom entitetu koji se opojmljuje kao (vodoravna) POVRŠINA, poput interneta, radiovalova, tržišta, društvenih mreža, ljestvica i sl. To se značenje ostvaruje u prijedložno-imenskoj konstrukciji *sur+N*.

232) *Les baleines à bosses ont été sauvées (...) mais 935 rorquals nains (...) sont toujours sur la liste de mort des Japonais.* 'Grbavi su kitovi spašeni (...), ali 935 patuljastih kitova (...) još je uvijek na japanskome popisu za odstrel'

233) *Faux profils et groupes se multiplient sur Facebook* 'Na Facebooku se množe lažni profili i grupe'

234) *Les signaux étant identifiés, nous les classons sur une échelle de probabilité, d'incertain à sûr et inévitable.* 'Jednom kad su signali prepoznati, klasificiramo ih prema ljestvici vjerojatnosti kao nesigurne, sigurne i neizbježne.'

#### 5.4.1.3 'tema'

Značenje 'tema' ostvaruje se na temelju sljedećih triju konstrukcija:

1. N+*sur*
2. V+*sur*
3. Adj+*sur*

Moguće je da se to značenje temelji na pojmovnoj bliskosti jer fizičko bivanje na kakvoj površini podrazumijeva oslanjanje na nju, a kada se nekim entitetom bavimo kao temom, „oslanjamo” se na njega jer nam on postaje temelj za raspravu, izjavu, sastanak i sl. U tom se



slučaju tema sastanka, rasprave, debate i sl. opojmljuje kao POVRŠINA po kojoj se rasprostire energija koja izlazi iz trajektora (sastanka, rasprave, debate i sl).

1. Prva je konstrukcija kojom se ostvaruje značenje 'tema' imensko-prijedložna konstrukcija N+*sur* u kojoj se kao prvi element javljaju imenice poput *article* 'članak', *témoignage* 'svjedočanstvo', *discussion* 'rasprava', *débat* 'rasprava' i sl.

235) *Rechercher d'autres articles sur ce thème* 'Pretražiti druge članke na tu temu'

236) *Pour plus d'informations sur cette offre, merci de nous laisser votre adresse email*  
'Za više informacija o toj ponudi, molimo Vas da upišete svoju email adresu'

2. Druga konstrukcija kojom se ostvaruje značenje 'tema' jest glagolsko-prijedložna konstrukcija V+*sur* u kojoj se javljaju glagoli poput *témoigner* 'svjedočiti', *écrire* 'pisati', *réagir* 'reagirati', *délibérer* 'raspravljati', *négocié* 'pregovarati' i sl.

237) *le Conseil municipal a délibéré sur les affaires inscrites à l'ordre du jour* 'Gradsko vijeće raspravljalo je o pitanjima s dnevnog reda'

238) *Je voudrais réagir sur les points suivants* 'Htio bih reagirati na sljedeće elemente'

3. Treća konstrukcija kojom se ostvaruje značenje 'tema' jest pridjevsko-prijedložna konstrukcija pridjev+*sur* u kojoj se, primjerice, javlja pridjev *spécialisé* 'specijaliziran (za)'.  
239) *Journaliste spécialisé sur le monde anglosaxon, Eric Dior connaît bien ce système.*  
'Kao novinar koji je stručnjak za anglosaksonski svijet, Eric Dior dobro poznaje taj sustav.'

#### 5.4.1.4 'mentalna aktivnost'

U ovoj se skupini nalaze primjeri u kojima se ostvaruje značenje 'mentalna aktivnost', i to na temelju triju konstrukcija:

1. V+*sur*
2. N+*sur*
3. Adj+*sur*

Značenje 'mentalna aktivnost' temelji se na metafori RACIONALNO JE GORE (npr. Lakoff i Johnson 1980: 464) kojom se ono što pripada umu opojmljuje kao prostorno više. To je pak

vezano uz zapadnjačku kulturu (kojoj pripada i francuski) u kojoj ljudi sebe smatraju superiornima životinjama i drugim živim bićima, prije svega zbog činjenice da imaju um kojim ih mogu kontrolirati (Lakoff i Johnson 1980:464). Sukladno tomu mentalne se aktivnosti opojmljuju kao „saginjanje” čovjeka nad čime jer je on zahvaljujući svojem umu općenito superiorniji od životinja.

1. Značenje 'mentalna aktivnost' najčešće se ostvaruje na temelju glagolsko-prijedložne konstrukcije V+*sur* u kojoj se kao prvi element tipično javljaju glagoli poput *s'interroger* 'pitati se', *raisonner* 'razmišljati', *réfléchir* 'razmišljati', *conclure* 'zaključiti' i sl.

240) *Trois commentaires pour conclure sur ce sujet* 'Tri komentara kao zaključak te teme (dosl. da bi se zaključilo o toj temi)'

241) *l'extraction de nouvelles connaissances permet de raisonner sur les connaissances actuelles* 'prikupljanje novih saznanja omogućuje razmišljanje o aktualnim saznanjima'

2. Značenje 'mentalna aktivnost' ostvaruje se i na temelju imensko-prijedložne konstrukcije N+*sur* u kojoj se javljaju imenice poput *avis* 'mišljenje', *interrogation* 'propitkivanje', *opinion* 'mišljenje', *doute* 'sumnja', *réflexion* 'razmišljanje' i sl.

242) *Mon opinion sur cette série reste très subjective* 'Moje je mišljenje o toj seriji i dalje vrlo subjektivno'

243) *C'est l'ambition de ce blog de contribuer à la réflexion sur ces sujets majeurs* 'Cilj je ovoga bloga pridonijeti promišljanju o tim važnim pitanjima'

Valja primijetiti da postoji paralelizam između određenih glagola iz prethodne konstrukcije i imenica iz ove, poput sljedećih: *réfléchir* 'razmišljati' – *réflexion* 'razmišljanje', *s'interroger* 'propitkivati se' – *interrogation* 'propitkivanje', itd.

3. U rjeđim se primjerima javlja i pridjevsko-prijedložna konstrukcija Adj+*sur*, kao, primjerice s pridjevom *informé* 'informiran'.

244) *Ils désirent être mieux informés sur les processus de production* 'Žele biti bolje informirani o proizvodnim procesima'

#### 5.4.1.5 'temelj'

Značenje 'temelj' ostvaruje se s prijedlogom *sur* na temelju pojmovne bliskosti. Naime, kao što je prethodno rečeno, prijedlog *sur* prototipno označava položaj na nekoj (vodoravnoj) površini, što podrazumijeva kontakt, a bivanjem na površini predmet se nužno na što oslanja, tj. položaj na čemu asocijativno priziva 'oslanjanje' ili 'temelj'. Ono se ostvaruje na temelju sljedećih triju konstrukcija:

1. *sur+N*
2. *Adj+sur*
3. *V+sur*

1. Prva je konstrukcija kojom se ostvaruje značenje 'temelj' prijedložno-imenska konstrukcija *sur+N*.

245) *Ecole des Arts Décoratifs – Entrée sur concours* 'Fakultet dekorativnih umjetnosti – Upis na temelju natječaja'

246) *l'Assemblée générale doit être saisie sur demande du Conseil national* 'Opća skupština mora se sazvati na zahtjev Nacionalnog vijeća'

2. Druga konstrukcija kojom se ostvaruje značenje 'temelj' jest pridjevsko-prijedložna konstrukcija *Adj+sur*. U njoj se javljaju participni pridjevi poput *fondé* 'utemeljen', *basé* 'utemeljen, baziran', *calculé* 'izračunat', itd.

247) *des démocraties fondées sur la responsabilité et la règle de droit* 'demokracije utemeljene na odgovornosti i vladavini prava'

248) *une argumentation appuyée sur des exemples pertinents* 'argumentacija koja se oslanja na prikladne primjere'

3. Treća konstrukcija kojom se ostvaruje značenje 'temelj' jest glagolsko-prijedložna konstrukcija *V+sur*. U njoj se tipično javljaju glagoli poput (*s'*)*appuyer* 'osloniti (se)', *reposer* 'počivati', *se baser* 'temeljiti se', *se fonder* 'temeljiti se', itd.

249) *Cette recherche s'appuie sur des matériaux divers : entretiens biographiques, notes et observation de terrain, archives publics et privés.* 'Ovo se istraživanje oslanja na različite materijale: biografske razgovore, bilješke i promatranje s terena, kao i javne i privatne arhive.'

250) *l'étude se base sur l'iconographie de quatre périodiques* 'studija se temelji na slikovnim prikazima četiriju časopisa'

#### 5.4.1.6 'kontrola'

U ovoj se skupini obrađuju primjeri u kojima se ostvaruje značenje 'kontrola', i to na temelju metafore KONTROLA JE GORE. Riječ je o značenju koje se ostvaruje kroz sljedeće konstrukcije:

1. N+*sur*

2. V+*sur*

1. Prva konstrukcija na temelju koje se ostvaruje značenje 'kontrola' jest imensko-prijedložna konstrukcija N+*sur* u kojoj se tipično javljaju imenice poput *licence* 'licencija', *réglement* 'uredba', *loi* 'zakon', *décision* 'odluka', *directive* 'direktiva', itd.

251) *Les projets de décrets sur les régimes spéciaux de retraites* 'Prijedlozi dekreta o posebnim režimima mirovine'

252) *Nous mettrons en place un moratoire sur les loyers* 'Uvest ćemo moratorij na stanarine'

U ovu smo skupinu uvrstili i imenice poput *négociations* 'pregovori', *vote* 'glasovanje' i *référendum* 'referendum' u kontekstima u kojima se rabe kao obvezujući pojmovi u političkom diskursu, kao, primjerice, u glasovanju u parlamentu po čijem se ishodu donose obvezujuće odluke koje predstavljaju vidove kontrole.

2. Druga konstrukcija kojom se ostvaruje značenje 'kontrola' jest glagolsko-prijedložna konstrukcija V+*sur* u kojoj se javljaju glagoli poput *influer* 'utjecati', *enquêter* 'istraživati, ispitivati', *statuer* 'odlučiti, donijeti odluku' i sl.

253) *La Commission compte désormais enquêter sur d'autres pratiques qui pourraient être déloyales.* 'Komisija odsada planira istraživati i druge potencijalno nepoštene prakse.'

254) *Un vaccin contre la grippe aviaire sera testé sur l'homme en janvier.* 'Jedno će cjepivo protiv ptičje gripe biti testirano na čovjeku u siječnju.'

U navedenoj se konstrukciji u ulozi subjekta najčešće javljaju imenice koje označuju organe vlasti, sudove, ili općenito instance moći u društvu, čime se pojmovno preklapaju sa značenjem 'kontrole' koje proizlazi iz glagola i prijedloga *sur*.

#### 5.4.1.7 'trajanje'

Značenje 'trajanje' ostvaruje se na temelju sljedećih triju konstrukcija:

- 1) *sur+N*
- 2) *V+sur*
- 3) *Adj+sur*

1. U prijedložno-imenskoj konstrukciji *sur+N* uz imenicu se može javiti i broj kao specifikator. Imenice koje se tipično javljaju u toj konstrukciji su, primjerice, *matinée* 'jutro', *année* 'godina', *heure* 'sat', *journée* 'dan', itd. Valja naglasiti da se navedene imenice često javljaju u obliku kojim se ističe trajanje. Tako se umjesto *matin* 'jutro' često javlja imenica *matinée*<sup>220</sup> koja također znači 'jutro', ali u kojoj se ističe trajanje, umjesto *an* 'godina' javlja se *année* 'godina', itd.

255) *La formation a lieu sur trois semaines* 'Osposobljavanje traje tri tjedna (dosl. osposobljavanje se događa kroz tri tjedna)'

256) *3 heures de cours (2 h + 1 h sur deux matinées)* 'tri sata tečaja (2h + 1h tijekom dvaju prijepodneva)'

2. Druga konstrukcija kojom se ostvaruje značenje 'trajanje' jest glagolsko-prijedložna konstrukcija *V+sur* u kojoj se tipično javljaju glagoli koji izražavaju trajanje poput *s'étaler* 'rasporediti po kakvoj površini' ili *s'étendre* 'raširiti se'. Navedeni glagoli prototipno ostvaruju prostorna značenja: tako je osnovno značenje glagola *étaler* 'raširiti robu za prodaju na kakvu površinu', a glagola *étendre* 'staviti što (ob. ruke ili predmet izdužena oblika) u horizontalni položaj'. Oba glagola u donjim primjerima iz korpusa ostvaruju vremensko značenje 'trajanja' koje se temelji na metafori VRIJEME JE PROSTOR koja pak proizlazi iz predodžbene sheme POVRŠINE na kojoj se događaji u vremenu koji traju određeno vrijeme (poput realizacije projekta, usavršavanja i sl. iz primjera) opojmljuju kao predmeti koji se raspoređuju po kakvoj površini.

257) *La réalisation du projet allait s'étendre sur une vingtaine d'années* 'Realizacija projekta trebala je potrajati dvadesetak godina (dosl. trebala se rastegnuti na dvadesetak godina)'

258) *la formation se déroule sur 35h* 'Usavršavanje traje 35 sati'

---

<sup>220</sup> Odakle i hrvatska riječ *matineja* koja označava predstavu, film i sl. koji se održavaju u prijepodnevni satima, što također implicira trajanje. V. [http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search\\_by\\_id&id=e1tkWBY%3D&keyword=matineja](http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1tkWBY%3D&keyword=matineja).

3. Treća je moguća konstrukcija pridjevsko-prijedložna konstrukcija Adj+sur u kojoj se tipično javljaju participijski pridjevi izvedeni od glagola spomenutih u prethodnoj konstrukciji, poput *étalé* 'dosl. raspoređen po kakvoj površini, raširen'.

259) *sept modules de formation étalés sur trois matinées* 'sedam modula usavršavanja kroz tri prijepodneva (dosl. raspoređena na tri jutra)'

#### 5.4.1.8 'udio'

Značenje 'udio' ostvaruje se na temelju konstrukcije Num (+N)+sur+Num u kojoj se prvo javlja neki broj uz imenicu, a zatim prijedlog *sur* uz neki drugi broj. To se značenje temelji na enciklopedijskome podatku da se, prilikom mjerenja kakve površine ili dimenzija nečega što se proteže kroz površinu, to izražava prijedlogom *sur* kao, primjerice, u izrazu *tapis de 2 m sur 1 m* 'tepih od 2 m na 1'. I apstraktniji se pojmovi poput udjela čega u čemu opojmljuju kao rasprostiranje nekoga predmeta na kakvoj površini, i zbog toga se u njima rabi prijedlog *sur*. Pritom se, u slučaju apstraktnijih pojava, tj. entiteta, javlja metafora APSTRAKTNI ENTITETI SU PREDMETI<sup>221</sup>.

260) *5 résultats sur 72 au total* '5 rezultata od ukupno 72'

261) *Je n'habite plus à Dourdan mais puis être là une semaine sur trois* 'Više ne živim u Dourdanu, ali mogu biti ondje svakoga trećeg tjedna (dosl. jedan tjedan na tri)'

U skraćenu se obliku spomenuta konstrukcija ostvaruje prema formuli *sur+N*, kao u sljedećem primjeru:

262) *sur le nombre de surélévations illégales, bien peu s'écroulent finalement* 'od ukupnog broja ilegalnih nadograđivanja, vrlo ih se malo u konačnici sruši'

I ovo se značenje temelji na predodžbenoj shemi POVRŠINE na temelju koje se konkretni predmeti ili apstraktni entiteti koji se broje i stavljaju u suodnos opojmljuju kao konkretni predmeti rašireni po kakvoj površini, a iz njihove se cjeline potom ističe jedan dio koji predstavlja 'udio' u ukupnom broju predmeta (entiteta).

---

<sup>221</sup> Riječ je o općoj metafori s kojom su povezane specifičnije metafore poput IDEJE SU PREDMETI, ZAKONI SU PREDMETI, EMOCIJE SU PREDMETI, STANJA SU PREDMETI itd. Usp. <https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Category:Metaphor>.

#### 5.4.1.9 'utjecaj'

Značenje 'utjecaj' ostvaruje se na temelju imensko-prijedložne konstrukcije N+sur u kojoj se tipično javljaju imenice poput *conséquence* 'posljedica', *impact* 'utjecaj', *influence* 'utjecaj', *effet* 'učinak' i sl. To se značenje temelji prije svega na značenju imenica koje smo netom spomenuli, a prijedlog *sur* rabi se zbog opojmljivanja 'utjecaja' na što kao energije koja se iz izvora (trajektora) raspoređuje na nešto (orijentir) što se opojmljuje kao površina. Ujedno vjerojatno u određenoj mjeri u svim ovim i sličnim primjerima djeluje i metafora KONTROLA JE GORE kojom se *utjecaj*, *učinak* i sl. opojmljuju kao predmeti koji su fizički nad čime jer su u nekom smislu „superiorni” onome što je metaforički pod njima.

263) *L'apparition de l'imprimerie et ses conséquences sur le développement des idées* 'Pojava tiska i njezine posljedice na razvoj ideja'

264) *Impacts du changement climatique sur le milieu naturel* 'Učinci klimatskih promjena na prirodu'

#### 5.4.1.10 'negativno djelovanje'

Značenje 'negativno djelovanje' ostvaruje se na temelju sljedećih konstrukcija:

1. N+sur
2. V+N+sur

1. U imensko-prijedložnoj konstrukciji N+sur javljaju se imenice poput *pression* 'pritisak'.

265) *la nicotine contenue dans les cigarettes a un effet néfaste sur de nombreuses parties de l'organisme* 'nikotin koji se nalazi u cigaretama ima štetan učinak na brojne dijelove organizma'

266) *l'emprise croissante des syndicalistes communistes sur la CGT* 'rastuće prisvajanje Saveza sindikata rada (CGT-a) od komunističkih sindikalista'

2. Druga je konstrukcija kojom se ostvaruje navedeno značenje, V+N+sur, vrlo bliska prvoj jer glagol predstavlja tipičnu kolokaciju imenice, kao u svezi *exercer une pression* 'stavljati pritisak'.

267) *la présence des forces américaines exerce une pression géopolitique considérable sur l'Iran* 'prisutnost američkih snaga stavlja značajan geopolitički pritisak na Iran'

U navedenoj se konstrukciji apstraktne pojave poput pritiska opojmljuju kao predmeti koji pritišću nešto svojom težinom prema metafori KONTROLA JE GORE i zbog toga se u njima rabi prijedlog *sur*.

#### 5.4.1.11 'negativne emocije'

Značenje 'negativne emocije' ostvaruje se na temelju glagolsko-prijedložne konstrukcije V+*sur* u kojoj se javljaju glagoli poput *se lamenter* 'žaliti se', *pleurer* 'plakati' i sl. Riječ je o negativnim emocijama<sup>222</sup> koje proizlaze iz značenja navedenih glagola, pri čemu se predmet glagolske radnje koji izaziva negativnu emociju opojmljuje kao entitet koji se nalazi ispod doživljavača. Značenje 'negativne emocije' vjerojatno se temelji na metafori BOLJE JE GORE kojom se doživljavač opojmljuje kao superioran onomu što izaziva neki negativni osjećaj, ali i na predodžbenoj shemi površine sukladno kojoj se emocije opojmljuju kao izvor energije koja se raspršuje po nekom entitetu (orijentiru).

268) *Aujourd'hui, la gauche se lamente sur la disparition progressive de l'Etat, c'est une erreur!* 'Danas ljevica žali zbog postupnog nestanka države, a to je pogrešno!'

269) *Les Municipales arrivent vite (...) les Français descendent dans les rues, tous pleurent sur leur pouvoir d'achat, pas de doute nous rentrons dans une zone de turbulences.* 'Uskoro će lokalni izbori (...) Francuzi izlaze na ulice, svi plaču nad svojom kupovnom moći, nema sumnje da ponovno ulazimo u turbulentno razdoblje.'

#### 5.4.1.12 'superiornost'

Značenje 'superiornost', koje se, kako smo vidjeli u prethodnim poglavljima, često povezuje s višim prostornim položajima sukladno metafori BOLJE JE GORE, a javlja se u konstrukciji V+*sur* s glagolima poput *primer* 'dominirati, biti superioran', *dominer* 'dominirati', itd.

---

<sup>222</sup> Prema jednoj od osnovnih kategorizacija, psiholozi emocije dijele na pozitivne i negativne (usp. Shaver, Schwartz, Kirson i O'Connor 1987).



270) *dans presque tous les domaines de l'administration ou des services publics, le qualitatif prime sur le quantitatif* 'u gotovo svim područjima uprave i javnih službi kvaliteta je važnija od kvantitete'

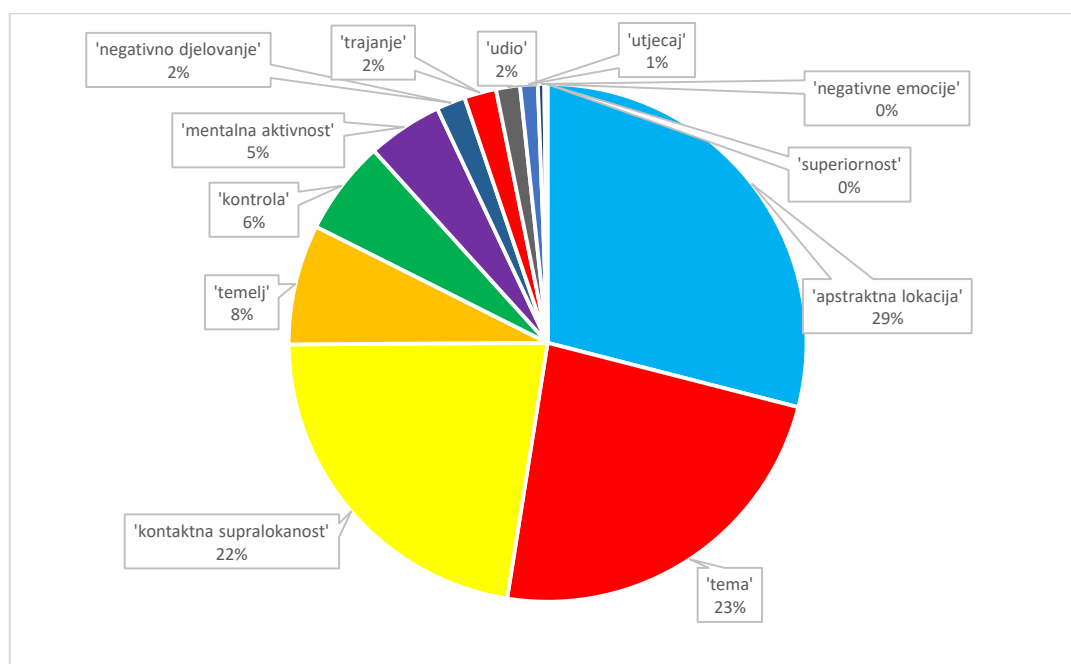
271) *Paris domine sur les métropoles* 'Pariz dominira među metropolama'

#### 5.4.1.13 Opći zaključci o prijedlogu *sur*

U prethodnim smo razdjelima detaljno analizirali značenja koja prijedlog *sur* ostvaruje u promatranom korpusu. Iz analize proizlazi činjenica da je značenje toga prijedloga nužno i neraskidivo vezano uz konstrukcije, napose imensko-prijedložne i glagolsko-prijedložne, ali i prijedložno-imenske i pridjevsko-prijedložne, u kojima se značenje prijedloga „ugrađuje” u cjelokupno značenje izraza čiji je prijedlog *sur* sastavni dio.

Na više smo mjesta istakli da se značenja navedenih konstrukcija temelje na predodžbenoj shemi POVRŠINE, kao i na orijentacijskim metaforama koje proizlaze iz prostornih odnosa na okomitoj osi, poput KONTROLA JE GORE, RACIONALNO JE GORE, MORALNO JE GORE itd.

U nastavku u Tablici 1 donosimo detaljan statistički pregled udjela pojedinih značenja u korpusu.



Prikaz 107: Značenja koja konstrukcije s prijedlogom *sur* ostvaruju u korpusu

Iz Prikaza je razvidno da se prijedlog *sur* javlja u konstrukcijama kojima se ostvaruju i konkretna prostorna značenja i ona apstraktnija. Konkretno prostorno značenje 'kontaktna supralokalnost' prilično je zastupljeno jer čini 22% u ukupnoj značenjskoj strukturi.

Ostala su značenja apstraktnija, od kojih su najzastupljenija 'apstraktna lokacija' (29%) i 'tema' (23%). Kako je istaknuto u prethodnim razdjelima, značenje se konstrukcija s prijedlogom *sur* najčešće temelji na dva mehanizma: metafori i pojmovnoj bliskosti. Orijehtacijske metafore koje se temelje na okomitoj osi poput KONTROLA JE GORE, BOLJE/SUPERIORNO JE GORE, RACIONALNO JE GORE i sl. temelj su značenjima 'kontrola', 'mentalna aktivnost', 'superiornost' 'negativno djelovanje' i 'utjecaj'. Pojmovna bliskost podloga je za nastanak značenja 'temelj', 'udio' i 'tema'.

Vremenska su značenja prijedloga *sur* u našem korpusu prilično malobrojna, odnosno čine oko 2.2% ukupnih značenja. Riječ je o značenju 'trajanje' koje se ostvaruje na temelju opće metafore VRIJEME JE PROSTOR, ali i na temelju predodžbene sheme POVRŠINE jer se trajanje opojmljuje kao raspoređivanje ili razmjještanje predmeta po nekoj površini.

U sljedećim ćemo se razdjelima baviti prijedlogom *sous*.

#### 5.4.2 Prijedlog *sous*

U ovom ćemo razdjelu analizirati značenja koja u odabranom korpusu ostvaruje prijedlog *sous*, počevši od onih konkretnih prema apstraktnijima.

##### 5.4.2.1 'kontaktna sublokalnost'

Značenje 'kontaktna sublokalnost' temelji se na prijedložno-imenskoj konstrukciji *sous+N*.

272) *Le Français est souvent représenté la baguette sous le bras* 'Francuze se često prikazuje s bagetom pod rukom'

273) *sous la pluie glacée de ce mois de novembre* 'pod ledenom kišom ovoga mjeseca studenog'

2. Dinamično značenje ostvaruje se na temelju konstrukcije *V+sous+N*.

274) *La couleuvre (...) est une espèce très active le matin. La nuit, elle préfère se cacher sous les pierres* 'Glatka travnata zmija (...) je vrsta koja je vrlo aktivna ujutro, a noću se voli sakriti pod kamenje'

#### 5.4.2.2 'sublokalnost'

Drugo je konkretno prostorno značenje prijedloga *sous* 'sublokalnost' i ono ne podrazumijeva kontakt, već smještenost na nižem položaju ili kretanje na niži položaj u prostoru u odnosu na što, a da se pritom uključeni predmeti ne dotiču. Navedeno se značenje ostvaruje u sljedećim konstrukcijama:

1. *sous+N*

2. *V+sous+N*

275) *Cette belle jeune femme était hier sous les étoiles d'Istanbul, dans le théâtre en plein air de Cemil Topuzlu* 'Ta je lijepa mlada žena jučer bila pod zvijezdama Istanbula, u kazalištu Cemil Topuzlu na otvorenom'

276) *C'est un ivrogne qui boit dans sa chambre sous le toit* 'Jedan pijanac pije u svojoj sobi pod krovom'

2. Pored netom opisanih statičnih značenja, dinamično značenje temelji se na konstrukciji *V+sous+N*, u kojoj se tipično javljaju glagoli koji označavaju neki vid kretanja.

277) *Maman avait emballé les cadeaux de Noël Et les avait mis sous le sapin* 'Mama je omotala božićne darove i stavila ih pod drvce'

#### 5.4.2.3 'fizičko djelovanje'

Značenje 'fizičko djelovanje' ostvaruje se na temelju prijedložno-imenske konstrukcije *sous+N* u kojoj se javljaju imenice poput *pression* 'tlak', *tension* 'napon', itd. To se značenje temelji na metafori NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE kojom se ono što je pod djelovanjem čega (pritiska, napona i sl.) opojmljuje kao niže u prostoru jer je izgubilo dio vlastite kontrole.

278) *sous l'effet d'un narcotique* 'pod utjecajem narkotika'

279) *sous l'influence du courant océanique froid* 'pod utjecajem hladne oceanske struje'

#### 5.4.2.4 'nedostatak kontrole'

Značenje 'nedostatak kontrole' ostvaruje se na temelju dviju konstrukcija:

1. *sous+N*

2. *V+sous+N*

1. U prijedložno-imenskoj konstrukciji *sous+N* tipično se javljaju imenice poput *contrôle* 'kontrola', *contrat* 'ugovor', *responsabilité* 'odgovornost', *direction* 'upravljanje', *autorité* 'autoritet', *surveillance* 'nadzor' i sl.

280) *En cannabis médical sous surveillance il peut servir à une stimulation de l'appétit.*  
'U obliku medicinskog kanabisa pod liječničkim se nadzorom može uzimati za poticanje apetita.'

281) *Les forces de police peuvent sonoriser un lieu public ou privé sous contrôle du juge d'instruction* 'Policija može ozvučiti neku javnu ili privatnu lokaciju uz kontrolu istražnog suca'

2. Značenje 'kontrola' ostvaruje se i na temelju glagolsko-prijedložne konstrukcije *V+sous+N*.

282) *Le fils de l'ambassadeur d'Algérie en France a été mis sous contrôle judiciaire dans le cadre de l'enquête sur l'émission d'un faux rapport de police* 'Sin alžirskog veleposlanika u Francuskoj stavljen je pod sudsku kontrolu u okviru istrage o izdavanju lažnoga policijskog izvješća'

#### 5.4.2.5 'okolnosti'

Značenje 'okolnosti' ostvaruje se na temelju prijedložno-imenske konstrukcije *sous+N* u kojoj se kao imenski element javljaju leksemi poput *aspect* 'aspekt', *signe* 'znak', *ton* 'ton' i sl. I ovo se značenje temelji na metafori NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE kojom se okolnosti opojmljuju kao predmet koji stoji iznad koga i oduzima mu dio vlastite kontrole i slobode, no u (mnogo) manjoj mjeri nego što je to slučaj kod 'kontrole' ili 'negativnog djelovanja'.

283) *[la pièce] nous raconte, sous un ton comique, la vie de Winnie* '[taj kazališni] komad na duhovit način priča o Winniejevu životu'

284) *La semaine d'action de la CFDT ne pouvait pas commencer sous de meilleurs auspices que par ce meeting (...) qui a réuni plus d'un millier de participants* 'Akcijski tjedan sindikata CFDT nije mogao započeti u boljim okolnostima od toga sastanka (...) koji je okupio više od tisuću sudionika'

#### 5.4.2.6 'kondicionalnost'

Značenje 'kondicionalnost' ostvaruje se na temelju prijedložno-imenske konstrukcije *sous+N* u kojoj se tipično javljaju imenice *condition* 'uvjet' i *réserve* 'uvjet'. To se značenje temelji na metafori NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE kojom se uvjet opojmljuje kao predmet koji fizički stoji iznad onoga što uvjetuje, oduzimajući mu dio slobode i samostalnosti.

285) *L'article 31 de la loi exonère d'impôt sur le revenu (...) sous certaines conditions* 'Prema članku 31. Zakona oslobođeni su od plaćanja poreza na dohodak (...) pod određenim uvjetima...

#### 5.4.2.7 'oznaka'

Značenje 'oznaka' ostvaruje se na temelju prijedložno-imenske konstrukcije *sous+N* u kojoj se tipično javljaju imenice poput *nom* 'ime, naziv', *titre* 'naslov', *appellation* 'naziv', *pseudonyme* 'pseudonim' i sl. To se značenje temelji na enciklopedijskome podatku da konkretne fizičke „oznake” poput bedževa ili znački kojima se označuje pripadnost kakvoj skupini nosimo na odjeći, dakle nalazimo se „ispod” njih, stoga se ono što predstavlja kakvu 'oznaku' uvodi prijedlogom *sous*, a vrlo je slična situacija i u hrvatskome. Značenje 'oznaka' temelji se i na pojmovnoj bliskosti jer konkretno nošenje kakve oznake asocijativno priziva ideju 'pripadnosti' čemu, kakvoj društvenoj skupini, funkciji, klubu i sl.

286) *il instaure une langue commune, l'akkadien, une seule religion et surtout, une seule loi, plus connue sous le nom de Code d'Hammurabi* 'uspostavlja jedan zajednički jezik, akadski, jednu religiju i napose jedan zakon, poznatiji pod nazivom Hamurabijev zakonik'

287) *des poèmes en prose sous le titre de Le Spleen de Paris* 'pjesme u prozi pod naslovom „Spleen Pariza“'

#### 5.4.2.8 'kategorizacija'

Značenje 'kategorizacija' ostvaruje se na temelju prijedložno-imenske konstrukcije *sous+N* u kojoj se tipično javljaju imenice poput *forme* 'oblik', *format* 'format' i sl. To se značenje temelji na enciklopedijskome podatku da se stvari i pojave razvrstavaju prema nadređenim pojmovima koji se opojmljuju kao da su na višem prostornom položaju (prema metafori VIŠE/SUPERIORNO JE GORE), kao, primjerice, u (pučkim) taksonomijama koje čine dio našega enciklopedijskoga znanja, a u kojima je nadređeni pojam, tj. hiperonim uvijek iznad hiponima. Valja napomenuti da je značenje 'kategorizacija' ponekad vrlo blisko prethodno opisanom značenju 'oznaka', kao, primjerice, u posljednjem primjeru dolje.

288) *FIDUCIAL*, sous *les rubriques "Enquêtes" et "Entreprises" situées au centre de la revue, traite régulièrement des sujets relatifs (...) au droit des sociétés* 'Časopis FIDUCIAL u rubrikama "Istraživanja" i "Poduzeća", koje se nalaze u njegovu središnjem dijelu, redovito piše o pitanjima koja se odnose (...) na pravo društava'

289) *il n'y a pas de distinction entre le beurre et le beurre salé, les deux produits ayant été regroupés sous "BEURRE"* 'Nema razlike između maslaca i slanog maslaca budući da su oba proizvoda navedena pod [kategorijom] MASLAC'

#### 5.4.2.9 'vodstvo'

Značenje 'vodstvo' ostvaruje se na temelju prijedložno-imenske konstrukcije *sous+N* u kojoj se tipično javljaju imenice poput *direction* 'vodstvo; mentorstvo', *coordination* 'koordinacija' i sl. kojima se često dodaje i neko osobno ime kao dopuna. Riječ je o značenju bliskom ranije opisanom značenju 'kontrola', ali ipak ponešto drukčijem jer se u ovoj skupini ističe baš dimenzija čijega vodstva, koje, dakako, uvijek podrazumijeva i određenu razinu kontrole od strane onoga koji što vodi. Značenje 'vodstvo' objašnjava se istom metaforom kao značenje 'kontrola', odnosno NEDOSTATAK KONTROLE (VODSTVA) JE DOLJE, na temelju koje se entitet koji se prepušta čijem vodstvu opojmljuje kao smješten niže u prostoru od entiteta koji preuzima vodstvo.

290) *Thèse sous la direction de Louis ASSIER-ANDRIEU* 'Doktorski rad pod mentorstvom Louisa Assiera-Andrieua'

#### 5.4.2.10 'utjecaj'

Značenje 'utjecaj' ostvaruje se u konstrukciji *sous+N* u kojoj se tipično javljaju imenice *influence* 'utjecaj', *impulsion* 'poticaj' i sl. Riječ je o značenju vrlo blisko već opisanom značenju 'vodstvo', no prvo se značenje razlikuje od potonjeg po činjenici da 'vodstvo' podrazumijeva veću razinu preuzimanja odgovornosti i vođenja od značenja 'utjecaj'. Ipak, i značenje 'vodstvo' može se objasniti sličnom metaforom NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE, odnosno NEDOSTATAK UTJECAJA JE DOLJE, na temelju koje se entiteti (osobe) koji se voljno prepuštaju čijem utjecaju opojmljuju kao niži od njih.

291) *Depuis le dialecte Scots a évolué sous diverses influences locales et la langue appelée Braid Scots qui est parlée aujourd'hui est (...) un amalgame de divers dialectes locaux.* 'Od statusa dijalekta škotski se razvijao pod različitim lokalnim utjecajima, a današnji je jezik koji se naziva braid Scots (...) amalgam više lokalnih dijalekata.'

292) *Créée en décembre 2003, sous l'impulsion de Philippe Consigny et Michel Beux, l'association STOPEOLE (...) a déjà reçu à ce jour cinq cents signatures contre le projet d'implantation de sept éoliennes.* 'Udruga STOPEOLE, nastala u prosincu 2003. na poticaj Philippea Consignyja i Michela Beuxa, (...) do danas je već zaprimila 500 potpisa protiv projekta izgradnje sedam vjetroelektrana.'

#### 5.4.2.11 'zaštita'

Značenje 'zaštita' ostvaruje se na temelju dviju konstrukcija:

1. *sous+N*
2. *V+sous+N*

1. U prijedložno-imenskoj konstrukciji *sous+N* tipično se javljaju imenice poput *patronage* 'pokroviteljstvo', *protection* 'zaštita', *garantie* 'jamstvo', *parrainage* 'kumstvo' i sl. Riječ je o značenju koje se temelji na pojmovnoj bliskosti budući da bivanje pod kakvim predmetom ujedno podrazumijeva neku vrstu zaštite. Primjerice, iz enciklopedijskoga nam je iskustva poznato da se pred kišom sklanjamo pod krov, strehu i sl., od munja pod stijenu itd.

293) *colloque organisé le 1er décembre 2005 (...) sous le haut patronage de la Cour de cassation* 'kongres organiziran 1. prosinca 2005. (...) pod visokim pokroviteljstvom Kasacijskog suda'

294) *Exposition sous le parrainage de Lady Owen-Jones, Ambassadeur de bonne volonté de l'UNESCO.* 'Izložba pod pokroviteljstvom (dosl. pod kumstvom) Lady Owen-Jones, UNESCO-ove ambasadorice dobre volje.'

2. Značenje 'zaštita' ponekad se ostvaruje i konstrukcijom V+sous+N, kao u donjem primjeru.

295) *Le plan Vance de février 1992 plaçait ces régions sous la protection de l'ONU.* 'Vanceovim planom iz veljače 1992. ta su područja stavljena pod zaštitu UN-a.'

#### 5.4.2.12 'doba'

Značenje 'doba' ostvaruje se na temelju prijedložno-imenske konstrukcije *sous+N* u kojoj se tipično javljaju imenice kojima se označuje kakav povijesni period (npr. *révolution* 'revolucija', *règne* 'vladavina', *empire* 'carstvo') ili pak vlastita imena vladara ili drugih značajnih osoba koje su obilježile kakav period. To se značenje može objasniti metaforama VRIJEME JE PROSTOR i NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE budući da se povijesni periodi često označuju prema vladarima ili događajima koji su ih obilježili i stoga se opojmljuju kao predmeti koji se nalaze iznad drugih predmeta i oduzimaju im dio slobode budući da im nameću neke karakteristike (koje su svojstvene određenom dobu).

296) *roman et société sous Louis XIV* 'roman i društvo pod Lujem XIV.'

297) *sous le Second Empire, [Flaubert] fréquente les salons parisiens les plus influents* 'Pod Drugim Carstvom [Flaubert] posjećuje najutjecajnije pariške salone'

#### 5.4.2.13 'kraće trajanje'

Drugo je vremensko značenje koje se javlja u korpusu 'kraće trajanje', a ostvaruje se na temelju imensko-prijedložne konstrukcije *sous+N*. U navedenoj se konstrukciji rabe imenice nastale od brojeva ili se uz imenicu često javlja broj koji specificira trajanje određenoga vremenskoga perioda. Značenje 'kraće trajanje' temelji se na metaforama MANJE JE DOLJE i VRIJEME JE PROSTOR kojima se neko kraće trajanje opojmljuje kao fizičko nalaženje nekoga predmeta (tj. pojave koja traje kraće od nekoga određenog vremena) ispod neke linije ili praga koji predstavljaju neki vremenski rok.



298) *appel de candidature sous quinzaine* 'poziv za prijave u sljedećih 15 dana'

299) *Chez vous sous 48 heures en livraison standard ou 24 h en livraison express* 'Kod vas u manje od 48 sati uz standardnu dostavu ili u manje od 24 sata uz ekspresnu dostavu'

#### 5.4.2.14 'disimulacija'

Značenje 'disimulacija' ostvaruje se na temelju prijedložno-imenske konstrukcije *sous+N* u kojoj se javljaju imenice poput *prétexte* 'izlika', *masque* 'maska; plašt, privid', *apparence* 'privid', itd. To je značenje vrlo blisko prethodnome, a dodatno nosi i element 'lažnoga' ili 'nezakonitog' na temelju metafore NEMORALNO JE DOLJE (npr. Lakoff i Wehling 2012:117) kojom se ilegalne, nezakonite i slične pojave u Zapadnim društvima opojmljuju kao niže u prostoru, a koja također proizlazi iz enciklopedijskoga podatka da se ilegalne radnje obično rade skriveno, u mraku.

300) *Et ce serait stupide (...) de ne pas récompenser ce livre considérable sous le prétexte que tout le monde ou presque est d'accord sur sa qualité* 'Bilo bi glupo (...) ne nagraditi tu značajnu knjigu pod izlikom da se svi ili gotovo svi slažu o njezinoj kvaliteti'

301) *Le racisme sous le masque de la vertu anti-islamiste s'étend donc en toute tranquillité* 'Posve se mirno širi rasizam pod krinkom protuislamističkih nastojanja'

#### 5.4.2.15 'negativno djelovanje'

Značenje 'negativno djelovanje' ostvaruje se na temelju prijedložno-imenske konstrukcije *sous+N* u kojoj se javljaju imenice poput *diktat* 'diktat', *pression* 'pritisak', *menace* 'prijetnja', i sl. To se značenje temelji na metafori NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE, pri čemu je 'nedostatak kontrole' entiteta koji se metaforički nalazi pod imenicama koje se javljaju u ovoj konstrukciji vrlo negativno obilježen karakteristikama same imenice, budući da je riječ o vrlo snažnim imenicama (a ponekad i pridjevima koji ih dopunjuju).

302) *La physiologie classique (...) est sous le diktat d'un paradigme mécaniste hérité de la physique classique.* 'Klasična je fiziologija (...) pod diktatom mehanističke paradigme naslijeđene od klasične fizike.'

303) *nos troupes furent contraintes au recul sous la pression d'une attaque ennemie sur leur gauche* 'naše trupe bile su prisiljene na povlačenje pod pritiskom neprijateljskog napada s lijevog krila'

#### 5.4.2.16 'manji opseg'

Značenje 'manje' ostvaruje se na temelju dviju konstrukcija:

1. *sous*+N
2. V+*sous*+N

1. U prijedložno-imenskoj konstrukciji *sous*+N javljaju se imenice poput *seuil* 'prag', *pourcent* 'postotak', *heure* 'sat' i sl., uz koje se ponekad nalazi i broj koji ih pobliže određuje. Navedenim se konstrukcijama označava manja vrijednost od one izražene imenicom (i često brojem) sukladno metafori MANJE JE DOLJE.

304) *RESULTATS : Une mention spéciale à Lionel EXHERTIER, 10ème (...) Puis : Jean-Louis et Roland sous la barre des 30 heures.* 'REZULTATI: posebna pohvala Lionelu Exhertieru, na 10. mjestu (...). Zatim Jean-Louisu i Rolandu, ispod praga od 30 sati.

305) *Nicolas Sarkozy avait affiché sa volonté de faire repasser le déficit de la France sous les 60 % du PIB à l'échéance de 2012* 'Nicolas Sarkozy izjavio je da francuski deficit ponovno želi vratiti na razinu ispod 60% BDP-a do kraja 2012.'

2. Druga je konstrukcija V+*sous*+N, u kojoj se javljaju glagoli poput *descendre* 'sići' ili *passer* 'dosl. proći'.

306) *les sondages ont basculé, la cote de popularité de l'Union passant sous les 50%* 'ankete pokazuju velik pad, a popularnost Unije spustila se ispod 50%'

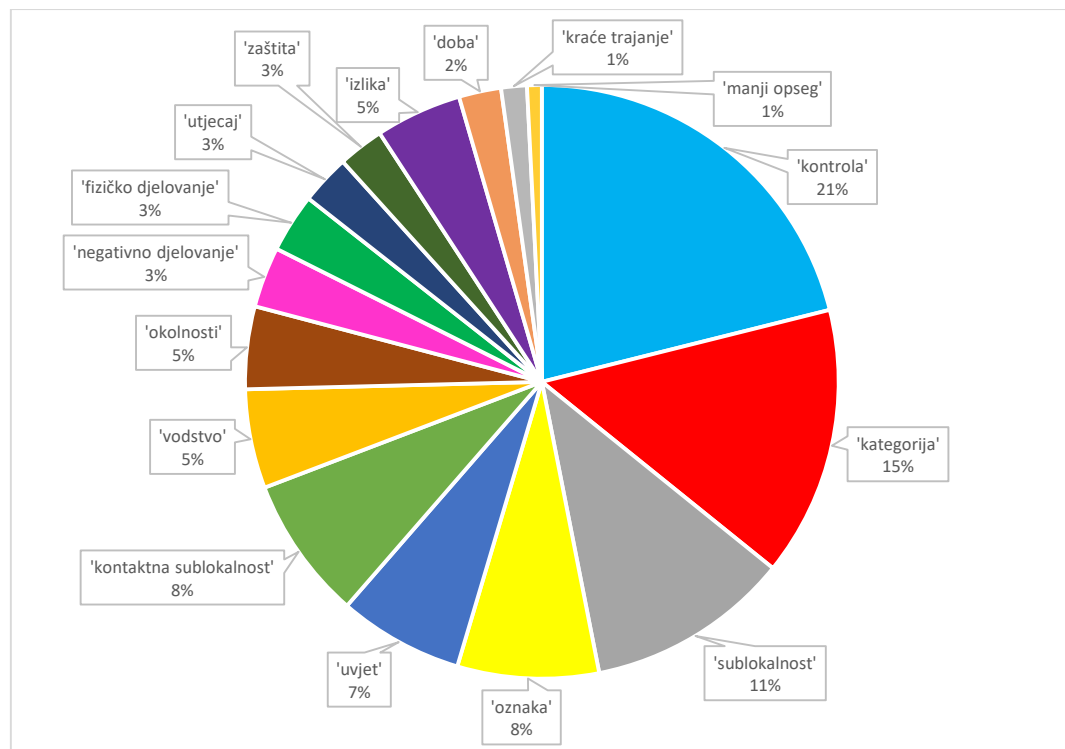
307) *le bruit ambiant ne descend jamais sous 65 dB* 'ambijentalna buka nikad se ne spušta ispod 65 dB'

U gornjim primjerima često se uz imenicu javlja i određeni član (*le, les*) kojim se označava da je riječ o nekom već poznatom pragu ili granici.

#### 5.4.2.17 Opći zaključci o prijedlogu *sous*

U prethodnim smo razdjelima detaljno raščlanili značenja koja u analiziranome korpusu ostvaruje prijedlog *sous*, počevši od konkretnih i krećući se prema apstraktnijima. Valja odmah istaći da se značenja prijedloga *sous* ostvaruju u konstrukcijama, a u najvećem je broju slučajeva riječ o prijedložno-imenskoj konstrukciji *sous+N*, dok tek manji broj značenja ostvaruje na temelju konstrukcije *V+sous+N*. Značenje se prijedloga *sous* općenito temelji na predodžbenoj shemi DOLJE.

U nastavku donosimo statistički pregled zastupljenosti svih značenja konstrukcija s prijedlogom *sous* u korpusu.



Prikaz 108: Pregled značenja koje ostvaruju konstrukcije s prijedlogom *sous*

Kako je razvidno iz prikaza, konstrukcije s prijedlogom *sous* ostvaruju dva konkretna prostorna značenja, 'kontaktna sublokálnost' i 'sublokálnost' koje zajedno čine otprilike jednu petinu svih značenja. Ostala su značenja apstraktnija, a među njima dominiraju 'kontrola' (21%) i 'kategorizacija' (15%), dok su sva ostala zastupljena s udjelom manjim od 10%.

Kada je riječ o značenjskim mehanizmima na kojima se temelje apstraktnija značenja prijedloga *sous*, situacija je slična kao kod prijedloga *sur* jer su i u ovome slučaju najčešće prisutne orijentacijske metafore koje se temelje na prostornim odnosima na okomitoj osi i

pojmovna bliskost. Točnije govoreći, značenja 'nedostatak kontrole', 'kondicionalnost', 'vodstvo', 'okolnosti', 'negativno djelovanje' i 'utjecaj' temelje se na orijentacijskoj metafori općega oblika NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE, kojom se entitet koji je izvor vodstva, kontrole, negativnog djelovanja, utjecaja itd. opojmljuje kao predmet koji stoji nad čime i pritišće ga, oduzimajući mu dio samostalnosti, vlastite kontrole i sl. Uz tu osnovnu metaforu javljaju se i neke druge poput NEMORALNO JE DOLJE, na temelju koje nastaje značenje 'disimulacija', ili MANJE JE DOLJE, na kojoj se temelji značenje 'manji opseg'. Vremenska se značenja 'doba' i 'kraće trajanje' temelje na općoj metafori VRIJEME JE PROSTOR.

Na temelju pojmovne bliskosti nastaju značenja 'oznaka' i 'zaštita' jer fizičko bivanje pod čime asocijativno priziva 'pripadnost', presudnu za značenje 'oznaka', kao i 'zaštitu'.

Nakon ovoga pregleda zastupljenosti pojedinih značenja u korpusu i sažetog prikaza mehanizama kojima su nastala, u nastavku donosimo usporedbu značenja koja u korpusu ostvaruju konstrukcije s prijedlogom *sous* sa značenjima konstrukcija koje sadrže prefiks *sous-*. Samo se sljedeća tri značenja poklapaju: konkretna prostorna značenja 'sublokalnost' i 'kontaktna sublokalnost' te apstraktnije značenje 'manji opseg'. Ostala su značenja različita. Navedene činjenice potvrđuju drugu pretpostavku iznesenu u uvodnome dijelu rada (v. 1.1.1) da će prijedlozi ostvarivati značenja različita od prefiksanih zbog različitoga sintaktičkoga okvira u kojem se javljaju. To, dakle, znači da utjecaj rečeničnih elemenata s kojima u dodir dolaze prijedlozi nipošto nije zanemariv jer ne samo da uvjetuje uporabu prijedloga u određenim konstrukcijama o kojima smo detaljno govorili u prethodnoj analizi, već i u tolikoj mjeri utječe na prijedložna značenja da su ona poprilično različita od značenja koja stvaruje prefiks *sous-*, nastao od prijedloga *sous*.

Nakon analize prijedloga *sur* i *sous* u sljedećim ćemo se razdjelima posvetiti hrvatskim prijedlozima *nad* i *pod*.

#### 5.4.3 Prijedlog *nad*

Prijedlog *nad* ima značenjska obilježja [+gore] i [+na okomitoj osi]. U ovome ćemo razdjelu prvo analizirati njegova konkretna prostorna značenja, a potom ona apstraktnija.

#### 5.4.3.1 'supralokalnost'

Značenje 'supralokalnost' ostvaruje se u prijedložno-padežnoj konstrukciji *nad*+instrumental, kao u sljedećim primjerima:

308) *Nakon naricanja nad odrom, tijelo pokojnika bilo bi umotano u platno i nošeno prema grobu.*

309) *Željeznički vijadukt nad rijekom urušio se nakon obilne kiše*

2. U nekim se slučajevima statično značenje 'supralokalnost' ostvaruje i na temelju glagolsko-prijedložne konstrukcije V+*nad*+instrumental u kojoj se često javljaju glagoli poput *dominirati*, kao u donjem primjeru. U toj se konstrukciji kao prijedložne dopune javljaju imenice u instrumentalu, a ti instrumentalni izrazi uklapaju se u shemu PARALELIZMA koja je općenita karakteristika instrumentalnog kodiranja. Točnije, uporabom instrumentala označava se ekvidistanca, odnosno jednaka udaljenost trajektora i orijentira u nekom statičnom scenariju u kojem se trajektor nalazi iznad orijentira (bez kontakta). Tu ekvidistancu Belaj i Tanacković Faletar (2014:496-497) smatraju pojmovnoznačenjskim temeljem instrumentalnog kodiranja orijentira.

310) *Nad mjestom dominira brdo Megdan*

3. U dinamičnim scenarijima najčešće se javlja glagolsko-prijedložna konstrukcija V+*nad*+akuzativ u kojoj se kao dopuna glagolu u pravilu javljaju imenice u akuzativu, a na mjestu se glagolske sastavnice tipično javlja tek nekolicina glagola od kojih su najčešći *nadviti se* i *nagnuti se*. Kod glagola *nadviti se* ujedno postoji izomorfizam između glagolskoga prefiksa i prijedloga (*nadviti se nad što*).

311) *Naginje se nad mene i zabrinuto pita: jesi li ozlijeđen?*

312) *Gusti su se oblaci nadvili nad stijene Savinog kuka*

U navedenoj se konstrukciji tipično javlja imenica u akuzativu čije značenje počiva na shematičnom konceptu CILJA. Točnije govoreći, konstrukcija *nad*+akuzativ ostvaruje se kao rezultat nekog vida kretanja uslijed kojega dolazi do približavanja trajektora i orijentira (uvedenog akuzativom), no bez ostvarivanja kontakta, iako je važno naglasiti da je u završnoj fazi – kao rezultat kretanja – njihov prostorni odnos vrlo blizak. Taj je završni prostorni odnos takav da trajektor zaposjeda prostor koji se nalazi na okomici iznad orijentira (usp. Belaj i Tanacković Faletar 2014:431).

U gornjim se primjerima iz korpusa jasno vidi da ne postoji kontakt između trajektorā i orijentirā, iako se oni približavaju uslijed djelovanja glagola poput *uzdići se*, *spustiti se*, *postaviti se*, *nadviti se* i sl., koji svi označuju neku vrstu kretanja, odnosno imaju dinamično značenje.

Valja napomenuti da se u dinamičnom prostornom scenariju može također javiti instrumentalno kodiranje na temelju konstrukcije V+nad+instrumental, kao u sljedećim primjerima:

313) *Focus RS (...) Udoban, komfor, zalijepljen za cestu, lebdi nad cestom, ma užitak*

U takvim se dinamičnim prostornim scenarijima ponovno ističe ekvidistanca između trajektora i orijentira jer, kako je razvidno iz gornjih primjera, udaljenost se između trajektora i orijentira uslijed kretanja ne mijenja. Upravo je ta ekvidistanca temelj za instrumentalno kodiranje sukladno shemi PARALELIZMA.

#### 5.4.3.2 'kontaktna supralokalnost'

Značenje 'kontaktna supralokalnost' podrazumijeva kontakt između (barem) dviju površina, a nastaje na temelju imensko-prijedložne konstrukcije nad+instrumental.

314) *mi smo dobili penal nad Petrićem koji je zabio Srna*

315) *i u uvjetima štrajka obavljena je operacija nad jednim djetetom*

Navedeno se značenje često rabi u sportskom diskursu, i to s imenicama poput *penal*, *prekršaj*, *nokaut* i sl<sup>223</sup>.

#### 5.4.3.3 'superlativnost'

Značenje 'superlativnost' ostvaruje se na temelju imensko-prijedložne konstrukcije N+nad+N'+instrumental, kao u sljedećim primjerima:

316) *Srušiti rekord star 40 godina je podvig nad podvizima*

---

<sup>223</sup> Zanimljivo je da imenice *prekršaj* i *penal* često otvaraju mjesto i dopuni s prijedlogom *na* (*Po meni nepostojeći jedan penal na Messiju; dosuđen je prekršaj na Fajzulinu*), i takve su konstrukcije i češće u hrWaC-u od onih s prijedlogom *nad*. Razlog je tomu drukčije kodiranje situacije jer prijedlogom *na* ističe se samo 'kontakt' dviju površina, tj. dvaju igrača u nekom sportu, dok se prijedlogom *nad* uz 'kontakt' dodatno ističe 'dominacija' prema metafori KONTROLA JE GORE. Upravo se zbog te metafore, odnosno opojmljivanja onoga koji izvodi kakvu radnju kao dominantnog, imenica *nokaut* puno češće javlja u korpusu s prijedlogom *nad* nego s prijedlogom *na*.

317) *čak je i kauboj nad kaubojima John Wayne u jednom filmu glumio Džingis Kana*

Riječ je o apstraktnom značenju koje se temelji na metafori BOLJE JE GORE kojom se ono što je najbolje u kakvoj skupini, primjerice najbolji od svih kauboja kao u primjeru s Johnom Wayneom, opojmljuje kao kauboj koji stoji na prostorno višem položaju od svih ostalih članova iste kategorije. U navedenoj su konstrukciji N+nad+N'+instrumental prva (N) i druga imenica (N') identične.

I u ovoj se konstrukciji javlja instrumentalno kodiranje orijentira, a Belaj i Tanacković Faletar (2014: 498-499) to značenje objašnjavaju kao još jednu realizaciju sheme PARALELIZMA na temelju koje se entitet koji je bolji uvijek nalazi metaforički iznad lošijega, a ta se distanca ne mijenja jer je „razlika u kvaliteti trajno obilježje kodiranoga scenarija”.

#### 5.4.3.4 'zaštita'

Značenje 'zaštita' ostvaruje se na temelju sljedećih dviju konstrukcija:

1. V+nad+instrumental
2. N+nad+instrumental

1. U glagolsko-prijedložnoj se konstrukciji V+nad+instrumental tipično javljaju glagoli poput *bdjeti* ili *smilovati se*.

319) *Bože moj, molim Te za ozdravljenje jedne mlade majke dvoje dječice. Bdi nad njom<sup>224</sup> i onima koji brinu o njezinom zdravlju*

320) *kad je spas potražila u bolestima i tabletama samo zato da bi je netko vidio, da bi se netko smilovao nad njom*

2. Imensko-prijedložnom konstrukcijom N+nad+instrumental također se ostvaruje značenje 'zaštita', a u njoj se tipično javljaju imenice koje označavaju neku vrstu zaštite, poput *skrbništvo*, *pokroviteljstvo*, *zaštita*, *skrb* i sl.

---

<sup>224</sup> U izrazu *bdjeti nad* prijedlog *nad* ponaša se kao regirani prijedlog. Taj je izraz nastao od glagola *bdjeti* s osnovnim značenjem 'biti budan'. Glagolska konstrukcija *bdjeti nad* idiomatizirana je konstrukcija nastala na temelju pojmovne bliskosti budući da radnja bdjenja, odnosno nespavanja, vrlo često podrazumijeva vođenje brige o čemu – primjerice, nespavanje radi brige za bolesno dijete. Na taj se način značenje konstrukcije *bdjeti nad* proširilo na apstraktnije značenje 'paziti, voditi brigu/računa o komu/čemu'.

Ovo se značenje temelji na pojmovnoj bliskosti budući da predmet koji se nalazi nad čime ujedno služi i kao zaštita predmeta koji je ispod njega od kiše, vjetra i sl., odnosno prostorno bivanje nad čime asocijativno priziva neku vrstu zaštite.

321) *Tonči se obratio Centru za socijalni rad u Trogiru zatraživši skrbništvo nad Tinom*

322) *Konzervatorski odjel provodi zaštitu nad priobalnim dijelom Trpimirove obale*

#### 5.4.3.5 'kontrola'

Značenje 'kontrola' ostvaruje se dvjema konstrukcijama:

1. N+*nad*+instrumental

2. V+*nad*+instrumental

Prvi je tip konstrukcije najzastupljeniji u ovoj skupini. Riječ je o imensko-prijedložno-padežnoj konstrukciji u kojoj se kao prvi element tipično javlja imenica koja označava neku vrstu kontrole poput *kontrola, ingerencija, monopol, gospodarenje, autoritet, upravljanje, nadzor, dominacija* i sl., nakon čega slijedi prijedlog *nad* i kao njegova dopuna imenica u instrumentalu. To se značenje temelji na metafori KONTROLA JE GORE, a iz primjera je razvidno da se često rabi u pravnom diskursu budući da se brojni pravni pojmovi poput *hipoteke, stečaja, kriminalističkog istraživanja, parničnog postupka, uknjižbe, sigurnosne provjere* i sl. opojmljuju kao predmeti koji se nalaze na višem položaju u prostoru od određenih osoba ili predmeta jer predstavljaju aspekte kontrole nad kime ili čime.

323) *pravo učinkovitog nadzora građana, dionika i korisnika nad svim prihodima ostvarenim od vodnih naknada*

324) *Policijski službenici Prve policijske postaje dovršili su kriminalističko istraživanje nad maloljetnicom*

2. U ovoj se skupini javlja i glagolsko-prijedložna konstrukcija V+*nad*+instrumental:

325) *razum vlada nad emocijom*

Riječ je o konstrukciji u kojoj se *nad* ponaša kao regirani prijedlog jer njezino značenje nema veze s 'upravljanjem državom' ili 'bivanjem na vlasti', već s bivanjem superiornijim čemu.



#### 5.4.3.6 'negativno djelovanje'

Značenje 'negativno djelovanje' ostvaruje se na temelju sljedećih konstrukcija:

1. N+nad+instrumental

2. V+nad+instrumental

1. U imensko-prijedložnoj konstrukciji N+nad+instrumental kao prvi se element tipično javljaju snažno negativno obilježene imenice poput *genocid, izivljavanje, terorizam, odmazda, ovrha, bludničenje, masakr, prijetnja, represija, strahovlada* i sl. Prijedlog *nad* u navedenoj konstrukciji otvara mjesto dopuni u instrumentalu sukladno općoj shemi PARALELIZMA, prema kojoj između trajektora i orijentira ne dolazi ni do približavanja ni do udaljavanja. Budući da je u ovoj konstrukciji isključivo riječ o metaforičkim odnosima koji se temelje na metafori KONTROLA JE GORE, instrumentalom se označava da entitet koji se opojmljuje kao prostorno viši, tj. onaj koji posjeduje moć i kontrolu, zadržava taj superiorniji položaj tijekom cijelog scenarija.

326) *uopće nema sumnje da su počinili genocid nad hrvatskim narodom*

327) *izraelski recept kolektivne odmazde nad imovinom obitelji terorista*

2. U manjem se broju slučajeva značenje 'negativno djelovanje' ostvaruje i na temelju glagolsko-prijedložne konstrukcije V+nad+instrumental u kojoj prijedlog *nad* otvara mjesto dopuni u instrumentalu. Riječ je o glagolima poput *bludničiti* i *izivljavati se* koji se u obliku odglagolskih imenica na *-nje* (*bludničenje nad kime* i *izivljavanje nad kime*) nalaze i u prethodnoj konstrukciji. Obrazloženje za uporabu imenskih dopuna u instrumentalu jednako je kao i u prethodnom primjeru.

328) *predsjednik Sudskog vijeća (...) je naveo da je osuđeni otac (...) bludničio nad svojom kćeri*

329) *U Afganistanu smo često nailazili na ljude koji su se izivljavali nad ženama samo zato što nisu htjele pokrivati lice.*

U ovoj se konstrukciji javlja i glagol *nadviti se* u apstraktnu značenju 'prijetiti'<sup>225</sup>.

330) *Kratko vrijeme poslije grofičine smrti nadvili se novi crni oblaci nad Delidvorom.*

U ovoj se konstrukciji *nad* ponaša kao regirani prijedlog jer njezino značenje nema veze s 'dolaženjem nad što', već s 'predstavljanjem prijetnje' čemu.

<sup>225</sup> V. [http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search\\_by\\_id&id=e1dgURY%3D&keyword=nadviti+se](http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1dgURY%3D&keyword=nadviti+se).

#### 5.4.3.7 'superiornost'

Značenje 'superiornost' ostvaruje se na temelju sljedećih konstrukcija:

1. N+nad+instrumental
2. V+nad+instrumental

1. Značenje 'superiornost' u najvećem se broju slučajeva ostvaruje u imensko-prijedložnoj konstrukciji N+nad+instrumental. Kao prvi element javljaju se imenice koje označuju superiornost poput *prednost, prvenstvo, trijumf, pobjeda* i sl. Ono se često javlja u sportskom diskursu, gdje može označavati fizičku nadmoć nad protivnikom, ali i nadmoć u apstraktnijem smislu, kao rezultat bolje taktike i sl., no vjerojatno najčešće podrazumijeva oboje. To se značenje temelji na metafori BOLJE JE GORE. Imenske dopune kodiraju se instrumentalom da se označi ekvidistanca između trajektora i orijentira, odnosno činjenica da tijekom cijeloga scenarija ostaje otprilike ista udaljenost između njih.

331) *Nakon velike pobjede Nizozemaca nad Francuzima , oko 110 tisuća Nizozemskih navijača satima je slavilo*

332) *Kod cjepiva, kao i drugih lijekova, treba ocijeniti prevagu koristi cijepljenja nad rizikom posljedica nuspojava.*

2. Glagolsko-prijedložno-padežna konstrukcija V+nad+instrumental ostvaruje se, primjerice, s glagolom *dominirati*, kao u sljedećem primjeru:

333) *U drugom kolu pobjeđuje njemačku predstavnicu (6:4) te u borbi za medalju dominira nad predstavnicom poljske reprezentacije*

#### 5.4.3.8 'emocije'

Značenje 'emocije' ostvaruje se pomoću sljedećih dviju konstrukcija:

1. V+nad+instrumental
2. N+nad+instrumental

To se značenje temelji na općenitoj metafori ISKUSTVO NEKOG STANJA JE PROSTORNI ODNOS S NEKIM ENTITETOM (eng. EXPERIENCE OF A STATE IS SPATIAL RELATION WITH AN ENTITY)<sup>226</sup>, a njegove ćemo specifičnosti podrobnije izložiti u nastavku.

1) U glagolsko-prijedložno-padežnoj konstrukciji V+nad+instrumental javljaju se glagoli koji označavaju različite emocije poput *sažaliti se, plakati, likovati, strepiti, rastužiti se, razveseliti se, uzdisati, naricati* itd. Iz primjera je razvidno da među njima ima pozitivno obilježenih osjećaja (poput *razveseliti se, nasmijati se*), ali i onih negativnih (poput *plakati, rastužiti se*). Prijedlog *nad* u toj konstrukciji otvara mjesto dopuni u instrumentalu da se označi ekvidistanca između trajektora (doživljavača) i orijentira (osobe ili situacije koja izaziva određenu emociju), između kojih je udaljenost u scenariju ista i ne rezultira kontaktom (koji bi zahtijevao akuzativno kodiranje). Moguće je da se u navedenoj konstrukciji rabi prijedlog *nad* da se, s jedne strane, označi neka vrsta superiornosti doživljavača nad osobom ili situacijom koja izaziva određenu emociju sukladno metafori BOLJE JE GORE, a ujedno se izrazom *nad+instrumental* izražava energija koja izlazi iz glagola i prostire se nad orijentrom kao nekom površinom s kojom trajektor nije u izravnom dodiru<sup>227</sup>.

Belaj i Tanacković Faletar (2011) pišući o komplementaciji glagola za izražavanje osjećaja u hrvatskome jeziku navode primjer glagola *sažaliti se*, koji otvara mjesto dopuni u instrumentalu. U tom slučaju autori instrumentalno kodiranje konstrukcijom *nad+instrumental* objašnjavaju činjenicom da je riječ o kratkotrajnoj emociji pa se instrumentalnim kodiranjem označava da distanca između trajektora i orijentira tijekom kratkog trajanja scenarija ostaje otprilike ista – za razliku od one, primjerice, izražene glagolom *žaliti*, koji stoga zahtijeva akuzativnu dopunu jer je riječ o intenzivnijem afektivnom stanju koje bi vjerojatno nagnalo doživljavača na djelovanje prema orijentiru, i to akuzativnom dopunom kojom se izražava direktnost (2011: 65). Osim toga, navode da emocija izražena glagolom *sažaliti se* ima slabiji aktivacijski potencijal i vjerojatno ne bi potakla doživljavača da djeluje.

334) *Učiteljica se sva zamisli i sažali nad Ivicom pa mu kaže da ostane nakon sata.*

335) *kleknuti i zaplakati nad sudbinom svog ispaćenog i umalo zatrto naroda*

---

<sup>226</sup>V.

[https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:EXPERIENCE\\_OF\\_A\\_STATE\\_IS\\_SPATIAL\\_RELATION\\_WITH\\_AN\\_ENTITY](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:EXPERIENCE_OF_A_STATE_IS_SPATIAL_RELATION_WITH_AN_ENTITY).

<sup>227</sup> Zahvaljujem izv. prof. dr. sc. Mateuszu-Milanu Stanojeviću što je ljubazno podijelio sa mnom svoje ideje o pitanju instrumentalnog kodiranja značenja 'emocije' uz prijedlog *nad*.

2) U imensko-prijedložno-padežnoj konstrukciji N+nad+instrumental kao prvi se element tipično javlja imenica koja označava neku emociju poput *oduševljenost, ganuće, jadikovanje, kukanje, zaprepaštenje, konsternacija, gađenje, strepnja, jadikovke, likovanje, tuga*, i sl. I u toj se konstrukciji javljaju i negativno obilježene emocije (npr. *tuga, gađenje*), ali i one pozitivnije (npr. *oduševljenost, ganuće*). Valja primijetiti da postoji paralelizam između određenih glagola koji se rabe u prvoj konstrukciji poput *strepiti, kukati* i *likovati* i odglagolskih imenica iz ove konstrukcije (*strepnja, kukanje* i *likovanje*).

336) *svojim pričama (...) opisuje brojne paranoje običnog čovjeka, vlastite užase i gađenje nad životom*

337) *likovanje izvjesnog voditelja dnevnika nad dokazom o nepostojanju globalnog zatopljenja*

#### 5.4.3.9 'mentalna aktivnost'

Značenje 'mentalna aktivnost' ostvaruje se u dvjema konstrukcijama:

1) V+nad+instrumental

2) N+nad+instrumental

Riječ je o značenju koje se javlja i kod francuskoga prijedloga *sur* (v. 1.1.4), a temelji se na općoj metafori RACIONALNO JE GORE (npr. Lakoff i Johnson 1980: 464) kojom se ono što pripada umu opojmljuje kao prostorno više zbog uvriježena shvaćanja u Zapadnoj civilizaciji da je čovjek zahvaljujući svojem umu superioran drugim bićima i pojavama koje ga okružuju.

1. Najviše se primjera temelji na glagolsko-prijedložno-padežnoj konstrukciji V+nad+instrumental u kojoj se tipično javljaju glagoli koji označavaju neku vrstu mentalne aktivnosti, poput *zamisliti se, promisliti, promišljati, zaustaviti se, čuditi se, meditirati, razmišljati, snatriti* i sl.

338) *zamislite se nad ovim: stav običnih građana RH o HPV cjepivu je u velikom broju slučajeva (...) dogmatski i praznovjeran*

339) *daj promisli malo nad zapovijedima Božjim, daj se sjeti da smo ograničena bivanja*

2. Značenje 'mentalna aktivnost' ostvaruje se i u imensko-prijedložno-padežnom konstrukcijom N+nad+instrumental u kojoj se tipično javljaju imenice koje označuju neku mentalnu aktivnost, poput *čuđenje, nevjerica, zamišljenost, razmišljanje, promišljanje* i sl. U

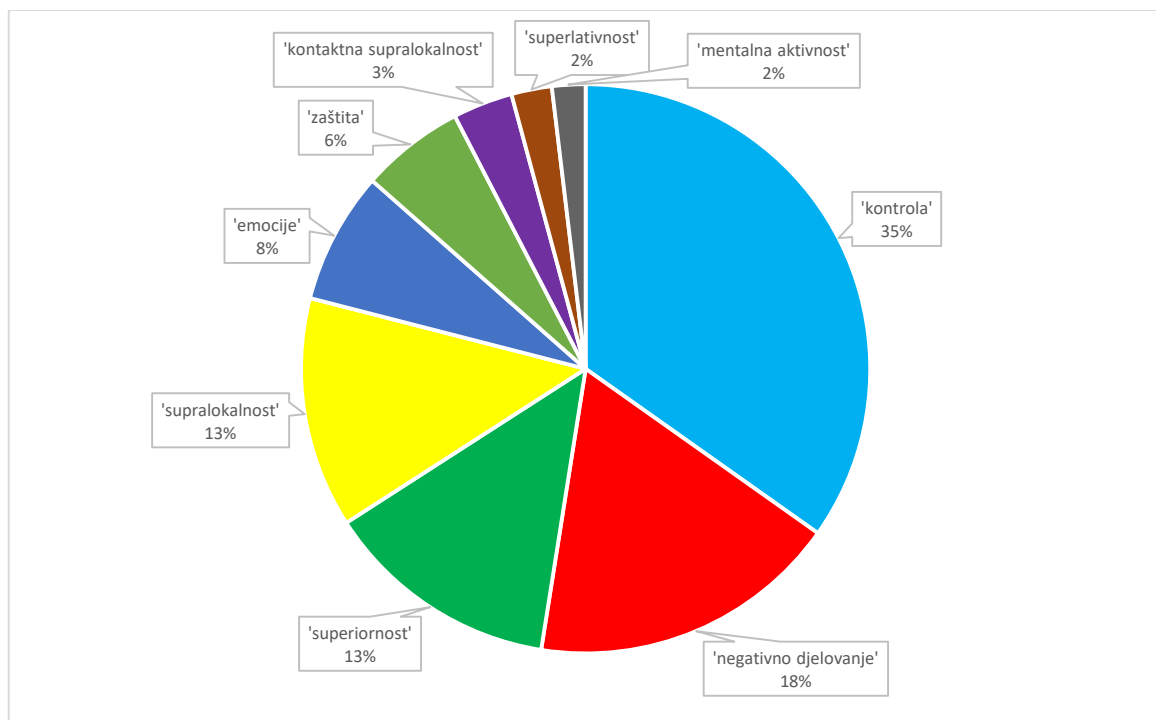
navedenoj se imensko-prijedložnoj konstrukciji mogu naći i odglagolske imenice izvedene iz nekih od glagola navedenih u prethodnoj konstrukciji poput *čuđenje, razmišljanje, promišljanje* itd.

340) *istinsko čuđenje nad djelima čiste dobrote razlikuje Kertészovo pisanje od njegova očitog poetičkog uzora*

341) *U razmišljanju nad patnjom svoga naroda, prorok dolazi do još jednog otkrića*

#### 5.4.3.10 Opći zaključci o prijedlogu *nad*

Nakon što smo u prethodnim razdjelima detaljno analizirali značenja koja prijedlog *nad* ostvaruje u konstrukcijama u kojima se javlja u promatranom korpusu, u nastavku donosimo pregled tih značenja u obliku Prikaza 109.



Prikaz 109: Pregled značenja koja ostvaruju konstrukcije koje sadrže prijedlog *nad*

Iz Prikaza proizlazi činjenica da konstrukcije s prijedlogom *nad* ostvaruju dva konkretna prostorna značenja: 'supralokalnost' i 'kontaktna supralokalnost', koja zajedno čine 16% svih značenja.

Kada je riječ o apstraktnijim značenjima, ona su poput značenja ostalih prijedloga u najvećoj mjeri nastala na temelju orijentacijskih metafora koje iskorištavaju prostorne odnose na osi GORE – DOLJE. Preciznije govoreći, značenja 'kontrola' i 'negativno djelovanje' nastala su na temelju metafore KONTROLA JE GORE, značenja 'superiornost' i 'superlativnost' na temelju metafore BOLJE JE GORE, te značenje 'mentalna aktivnost' na temelju metafore RACIONALNO JE GORE. Za značenje 'emocije', koje se kodira instrumentalnom dopunom, napomenuli smo da se prije svega temelji na ekvidistanci između doživljavača (trajektora) i orijentira, a prijedlogom *nad* dodatno se ističe neka vrsta superiornosti (KONTROLA JE GORE) doživljavača nad situacijom koja izaziva emociju.

Značenje 'zaštita' nastalo je na temelju pojmovne bliskosti budući da nam je iz enciklopedijskoga znanja poznato da smještenost kakva predmeta iznad kakva drugog predmeta, primjerice krova nad kućom, asocijativno priziva zaštitu (od kiše, snijega, vjetrova i sl.), a ta se 'zaštita' metaforički preslikava na apstraktnije domene.

Valja se u ovome zaključnome dijelu o prijedlogu *nad* osvrnuti i na prijedložno kodiranje. Uvodno je rečeno da prijedlog *nad* otvara mjesto dopunama u akuzativu ili instrumentalu, o čemu smo također detaljnije govorili uz svaku pojedinu uporabu jednoga, odnosno drugog padeža. U najvećem se broju slučajeva uz prijedlog *nad* u promatranom korpusu rabi instrumentalno kodiranje kojim se ističe ekvidistanca, odnosno (približno) jednaka udaljenost trajektora i orijentira tijekom cijeloga scenarija. Točnije, akuzativno se kodiranje javlja samo kod dinamičnog značenja smjera 'nad (koga, što)' koje se izriče glagolsko-prijedložnom konstrukcijom općeg oblika V+*nad*+akuzativ (npr. *nagnuti se nad koga*). Akuzativnim se kodiranjem u navedenoj konstrukciji, kako je ranije već istaknuto, postiže djelomična elaboracija sheme CILJA koja je tipična za akuzativno kodiranje, a kojom, iako uslijed neke vrste kretanja ne dolazi do tipičnoga kontakta između trajektora i orijentira, ipak u završnoj fazi toga kretanja dolazi do odnosa koji je vrlo blizak kontaktnosti jer trajektor ulazi u prostor određen okomitom osi orijentira (Belaj i Tanacković Faletar 2014:431).

Nakon što smo obradili prijedlog *nad*, u idućem se dijelu posvećujemo analizi značenja prijedloga *pod*.

#### 5.4.4 Prijedlog *pod*-

Prijedlog *pod* sadrži obilježja [+niži položaj] i [+na okomitoj osi]. Prvo ćemo analizirati njegova konkretna značenja, a zatim ona apstraktnija.

#### 5.4.4.1 'sublokalnost'

Značenje 'sublokalnost' ostvaruje se na temelju prijedložno-padežne konstrukcije *pod*+instrumental, kao u sljedećim primjerima:

342) *Pod jarkim suncem koža je bila bijela i prozirna*

343) *Sada, za zimskih mjeseci noći provedu pod nadstrešnicom, no tijekom dana vani su na ispaši.*

U takvim i sličnim primjerima prijedlog *pod* otvara mjesto dopuni u instrumentalu kojim se kodira ekvidistanca između trajektora i orijentira koja tijekom cijeloga scenarija ostaje jednaka, odnosno između njih nema približavanja.

#### 5.4.4.2 'kontaktna sublokalnost'

Značenje 'kontaktna sublokalnost' ostvaruje se na temelju dviju prijedložno-padežnih konstrukcija:

1. *pod*+instrumental
2. *pod* + akuzativ

1. Prijedložno-padežnom konstrukcijom *pod*+instrumental izražava se statični odnos smještenosti koji podrazumijeva kontakt između dviju površina, pri čemu može biti riječi o kontaktu cijelom površinom, kao u donjem primjeru New Yorka pod vodom, ili pak njezinim dijelom, kao u rečenici s časnikom pod šeširom, kojemu je samo dio glave pod pokrivalom za glavu.

345) *New York još nije pod vodom, ali bi mogao biti*

346) *Puovanje mi je godilo (zavaljeno sjedalo, jastučić pod leđima, Gibboni na radiju).*

Nije sasvim jasno zašto se u navedenim i sličnim primjerima rabi instrumentalno kodiranje, za koje je tipično postojanje ekvidistance između trajektora i orijentira, budući da u svim navedenim primjerima postoji neka vrsta kontakta između tih dvaju entiteta, pri čemu se

orijentir nalazi ispod trajektora. Ono što se može reći jest da taj kontakt između trajektora i orijentira ponekad zaista nije istaknut ni važan, kao u primjeru *pod morem* zato što u navedenome i sličnim primjerima orijentir zbog svoje naravi sasvim okružuje trajektor<sup>228</sup>.

3. Glagolsko-prijedložno-padežna konstrukcija V+*pod*+akuzativ rabi se u dinamičnim scenarijima. U toj se konstrukciji rabi akuzativno kodiranje sukladno predodžbenoj shemi CILJA kojom se ističe kontaktnost trajektora i orijentira kao rezultat kretanja.

347) *spotaknuo se i pao pod kotače kamiona*

348) *Da bi se blizance dojilo istodobno, pod leđa treba staviti visoki jastuk, a djecu držati paralelno*

#### 5.4.4.3 'fizičko djelovanje'

Značenje 'fizičko djelovanje' ostvaruje se na temelju prijedložno-padežne konstrukcije *pod*+instrumental u kojoj se tipično javljaju imenice koje najčešće označuju fizikalne pojave ili sile koje postoje u svijetu poput *tlak, napon, temperatura, zračenje* i sl. Instrumentalnim se kodiranjem u toj konstrukciji označava ekvidistanca koja postoji između trajektora i orijentira. Iako između nekih od ovih pojava postoji kontakt s nekom površinom (primjerice između svjetlosti i površine na koju ona djeluje), to za ovo značenje nije presudno, već je presudna već spomenuta ekvidistanca, odnosno činjenica da je izvor konkretnog djelovanja tijekom cijeloga scenarija na otprilike jednakoj udaljenosti od orijentira. Značenje 'fizičko djelovanje' temelji se na metafori NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE kojom se izloženost djelovanju pojava poput svjetlosti, zračenja, temperature, tlaka i sl. opojmljuje kao bivanje pod kakvim predmetom budući da uslijed djelovanja takvih pojava često dolazi do promjena u orijentiru na koje on ne može utjecati.

349) *hidraulička tekućina pod tlakom*

350) *Na vrhu zida je bodljikava žica pod električnim naponom*

---

<sup>228</sup> Belaj i Tanacković Faletar (2014:497), a to je da se prijedlozi *nad* i *pod* u prostornim značenjima rabe kako bi se označila puno manja udaljenost trajektora i orijentira od one kodirane prijedlozima *ispod* i *iznad*.



#### 5.4.4.4 'oznaka'

Značenje 'oznaka' ostvaruje se na temelju prijedložno-padežne konstrukcije *pod*+instrumental u kojoj se tipično javljaju imenice poput *naslov, moto, pseudonim, broj, kratica, pojam* itd. Pritom se ono što nosi kakav naslov, ime, broj, oznaku i sl. opojmljuje kao prostorno niže od toga naslova, imena, broja i sl., i to pod utjecajem pojmovne bliskosti jer nam je iz znanja o svijetu poznato da se vrste „oznaka“ poput imena, naziva, naslova i sl. obično nalaze na vrhu čega (staklenke, dokumenta itd.). Belaj i Tanacković Faletar (2014: 500) za značenje 'oznaka' navode da se instrumentalnim kodiranjem označava metaforička ekvidistanca između trajektora i orijentira koja je karakteristična i za sam odnos označitelja i označenoga, odnosno naziva (nadimka, pseudonima itd.) i onoga tko ga nosi, „budući da su oni u većoj ili manjoj mjeri uvijek nerazdruživo vezani“.

351) *danas će biti upriličeno otvaranje izložbe fotografa i pjesnika Branka Antunovića pod naslovom „Krajolik i nebo“*

352) *Marino Markežić iz Momjana, poznatiji pod nadimkom Kabola*

#### 5.4.4.5 'nedostatak kontrole'

Značenje 'nedostatak kontrole' ostvaruje se u prijedložno-padežnoj konstrukciji *pod*+instrumental s imenicama poput *kontrola, hipoteka, šifra, istraga* i sl. koje označuju neki vid kontrole. Riječ je o značenju koje se temelji na metafori NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE na temelju koje se entitet koji je pod čijom kontrolom opojmljuje se kao smješten ispod izvora kontrole, odnosno na položaju u kojem ga izvor kontrole – hipoteka, nadzor, istraga i sl. – pritišće odozgo. Instrumentalom se u navedenoj konstrukciji kodira ekvidistanca između trajektora (entiteta pod kontrolom) i orijentira (izvora kontrole).

353) *2004. bio je pod istragom zbog sumnje u uzimanje droge*

354) *Takvu terapiju potrebno je provoditi isključivo pod liječničkim nadzorom.*

#### 5.4.4.6 'zaštita'

Značenje 'zaštita' ostvaruje se u prijedložno-padežnoj konstrukciji *pod*+instrumental s imenicama poput *garancija, blagoslov, okrilje, zaštita* i sl. Uporaba instrumentala u navedenoj

se konstrukciji može objasniti na jednak način kao i u prethodnoj skupini, odnosno ekvidistancom između trajektora i orijentira. Značenje 'zaštita' temelji se na pojmovnoj bliskosti budući da iz iskustva znamo da predmeti poput krova nad glavom ili nadstrešnicom nad čime ujedno štite ono što se pod njima nalazi.

355) *Imam monitor 2" inch LCD LG Flatron W2242T koji je još pod garancijom.*

356) *Zar smatrate da oni nisu pod Božjim blagoslovom?*

#### 5.4.4.7 'vodstvo'

Značenje 'vodstvo' ostvaruje se u prijedložno-padežnoj konstrukciji *pod*+instrumental s imenicama poput *vodstvo*, *zapovjedništvo*, *ravnanje*, *zapovijedanje* i sl. Pored općih imenica, to se značenje može ostvarivati i uz vlastito (npr. *pod Tudorom* znači 'pod vodstvom trenera Tudora', koji je svojedobno vodio nogometni klub Hajduk. Značenje 'vodstvo' temelji se na metafori NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE, kojom se ono što je pod čijim ravnanjem, vodstvom ili sl. opojmljuje kao niže u prostoru budući da onaj tko se prepušta čijemu vodstvu ili ravnanju nužno prepušta dio vlastitoga odlučivanja, slobode i sl. drugome.

357) *punih 28 minuta na terenu [smo] vidjeli Tončica Mujana (...) novu mladu uzdanicu Hajduka koji će pod Tudorom očito dobiti više šansi*

358) *Dana 28. rujna 1991. godine, u Bogdanovce su došla četrnaestorica pripadnika HOS-a pod zapovjedništvom Zdravka Špalja*

#### 5.4.4.8 'kategorizacija'

Značenje 'kategorizacija' ostvaruje se na temelju glagolsko-prijedložno-padežne konstrukcije V+*pod*+akuzativ. Riječ je o značenju koje se temelji na metafori NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE, a kojom se nešto što potpada pod kakvu kategoriju opojmljuje kao lišeno vlastite kontrole, odnosno kao smješteno niže u prostoru ili ispod te kategorije. Akuzativno se kodiranje u toj konstrukciji rabi vjerojatno zato da se istakne smanjena udaljenost između trajektora i orijentira uslijed „kategorizacije“, što je djelomice sukladno predodžbenoj shemi CILJA koja se prototipno ostvaruje akuzativnim kodiranjem.

359) *EU dobro zna s kime ima posla, nismo bezveze svrstani pod West Balkan*

360) *Morske dubine spadaju pod Zakon o moru.*

U navedenoj se konstrukciji tipično javljaju glagoli poput *svrstati, spadati, podvesti, zavesti* (sa značenjem 'upisati u knjige') i sl., kojima se ističe 'kategoriziranje'.

#### 5.4.4.9 'negativna pojava'

Značenje 'negativna pojava' ostvaruje se na temelju prijedložno-padežne konstrukcije *pod*+instrumental u kojoj se tipično javljaju imenice poput *stres, prijetnja, pritisak, suspenzija, agresija, diktat, hegemonija* i sl. Riječ je o negativno obilježenim apstraktnim imenicama od kojih se rijetke mogu naći i u konkretnom značenju (npr. *pritisak* sa značenjem 'tlak'), a koje se rabe uz prijedlog *pod* sukladno metafori *PODREĐENOST JE DOLJE* ili *NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE*<sup>229</sup>. Pritom se u svakome primjeru vrlo dobro može uočiti pojmovna sličnost između prijedloga *pod* koji nosi značenje 'gubitka kontrole' i imenice koja označava neku negativnu pojavu, a koja se opojmljuje kao predmet koji prijeti odozgo.

361) *ja isto kad sam pod stresom ne mogu jesti ili jedem tek toliko da nekako izguram dan*

362) *treba uzeti u obzir povijesni trenutak kada smo bili pod agresijom, s trećinom zemlje pod okupacijom*

#### 5.4.4.10 'okolnosti'

Značenje 'okolnosti' ostvaruje se u prijedložno-padežnoj konstrukciji *pod*+instrumental u kojoj se tipično javljaju imenice poput *uvjet, okolnosti* i sl. Riječ je o značenju koje se ponekad može ostvariti i s drugim prijedlozima, točnije prijedlogom *u* (*u kakvim okolnostima*). Za navedene primjere valja istaći da se uporabom prijedloga *pod* ističe da je kod okolnosti i uvjeta osoba koja se u njima nalazi donekle pod prisilom, lišena slobode djelovanja, sukladno metafori *NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE*, dok taj značenjski element izostaje kod uporabe prijedloga *u* jer se njime ističe „uronjenost” entiteta u kakve okolnosti koje se opojmljuju kao spremnik (omeđen sa svih strana).

363) *Pa, rekla sam Vam pod kakvim sam okolnostima*<sup>230</sup> *došla u Austriju.*

364) *Rat se vodio na našim prostorima (...), mi smo godinama živjeli pod sirenama*

<sup>229</sup> V. [https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:SUBJUGATION\\_IS\\_DOWN](https://metaphor.icsi.berkeley.edu/pub/en/index.php/Metaphor:SUBJUGATION_IS_DOWN).

<sup>230</sup> 98 pojava, *pod kakvim okolnostima* 64 pojavnice u hrWaC-u.

#### 5.4.4.11 'disimulacija'

Značenje 'disimulacija' ostvaruje se na temelju prijedložno-padežne konstrukcije *pod*+instrumental. U njoj se tipično javljaju apstraktne imenice poput *izlika*, *paravan*, *krinka*, *izgovor* i sl. Same navedene imenice označuju neku vrstu 'skrivanja', a prijedlogom *pod* dodatno se ističe to značenje. Nadalje, cjelokupna se konstrukcija dodatno temelji na metafori NEZAKONITO / NEMORALNO JE DOLJE kojom se ilegalne, prijevare i sl. pojave opojmljuju kao smještene niže u prostoru. U navedenim je primjerima na djelu i pojmovna bliskost budući da je ono što se nalazi ispod čega (barem djelomice) skriveno.

365) *To je razina koja može odrediti gdje su granice novinarskih sloboda i nametanja političkih ograda preko zabijanja glave u pijesak pod izgovorom neka institucije rade svoj posao, mi smo samo novinari*

366) *Zapadnjački sustav se širio svijetom između 19. i 20. stoljeća pod krinkom imperijalizma i kolonijalizma, a potom globalizacije, kao agenda neoliberalne inačice financijskog kapitalizma.*

2. U ovoj se skupini javlja i glagolsko-prijedložna konstrukcija V+*pod*+akuzativ u kojoj se tipično javlja glagol *podmetnuti*. Tim se glagolom označava stavljanje čega pod što, ali u metaforičkom smislu, sukladno već spomenutoj metafori NEZAKONITO / NEMORALNO JE DOLJE, što se dodatno ističe izomorfizmom s prijedlogom *pod*.

367) *sustavno plasiranje propagandnih tekstova koji se javnosti podmeću pod novinarstvo*

368) *I uzg.[ajivač] je obavezan vratiti dio novca pošto je mačak prodan pod izložbeni (što nije), već ide kao home pet, znači za kućnog ljubimca.*

#### 5.4.4.12 'kondicionalnost'

Značenje 'kondicionalnost' ostvaruje se u prijedložno-padežnoj konstrukciji *pod*+instrumental u kojoj se javljaju imenice poput *uvjet*, *pretpostavka* i sl.

369) *Imamo mnogo drugih članaka koje možete objaviti pod uvjetom da navedete izvor i link*

370) *To znači da se monografija očekuje (pod pretpostavkom da se postigne (...)) financijska potpora u troškovima pripreme i tiska) u 2012. godini.*

Značenje 'kondicionalnost' ostvaruje se na temelju opojmljivanja uvjeta kao predmeta koji se fizički nalazi iznad čega (i pritišće ga) sukladno metafori NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE.

#### 5.4.4.13 'doba'

Značenje 'doba' ostvaruje se na temelju prijedložno-padežne konstrukcije *pod*+instrumental, kao u sljedećim primjerima:

371) *Pod misom je pjevao župni zbor predvođen orguljašem Marijanom Županićem*

372) *Učenici Osnovne škole Cestica pod praznicima polazili školu informatike i učili plivati u Toplicama*

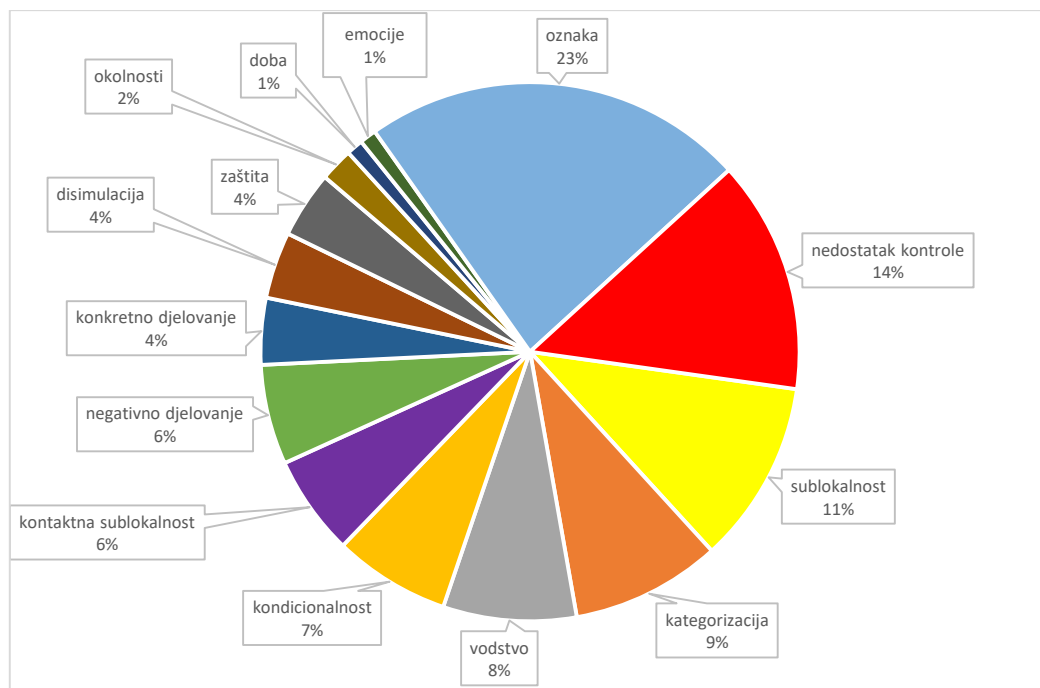
Riječ je o značenju koje se temelji na općoj metafori VRIJEME JE PROSTOR, a kojom se neki vremenski odsječak poput mise, praznika i sl. opojmljuje kao predmet u prostoru koji se nalazi iznad govornika. Prijedlogom *pod* vjerojatno se ističe činjenica da vremenski odsječci poput mise, praznika itd. uvjetuju onoga tko se pod njima nalazi dok traju (sukladno metafori NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE): primjerice, dok traju praznici, vjerojatno ne radimo, možemo ići na put ili izlet, imamo više slobodnog vremena i sl. Instrumentalnim se kodiranjem označava ekvidistanca koja postoji između trajektora i orijentira.

U navedenoj se konstrukciji najčešće nalaze opće imenice koje podrazumijevaju neko trajanje u vremenu (npr. *pauza, praznici, koncert*, itd.), no mogu se pojaviti, kao kod francuskoga prijedloga *sous* (v. 8.1.2.12), i vlastita imena osoba, najčešće vladara, političara i dr., koji su obilježili neki period povijesti:

373) *Po Šimunoviću (...) prezimena dobivamo pod Habsburgovcima*

#### 5.4.4.14 Opći zaključci o prijedlogu *pod*

Nakon što smo detaljno analizirali sva značenja koja u našoj građi ostvaruju konstrukcije s prijedlogom *pod*, u nastavku ćemo dati njihov pregled u obliku grafičkog Prikaza 110.



Prikaz 110: Pregled značenja koja ostvaruju konstrukcije s prijedlogom *pod*

Iz Prikaza je razvidno da konstrukcije s prijedlogom *pod* ostvaruju čitav niz međusobno povezanih značenja. Među njima su zastupljena konkretna prostorna značenja 'sublokalnost' i 'kontaktna sublokalnost' s udjelom od 17%.

Pored konkretnih značenja koja nisu najčestotnija, konstrukcije s prijedlogom *pod* ostvaruju i različita apstraktnija značenja nastala na temelju značenjskih proširenja, napose metafore i pojmovne bliskosti. Upravo se najčestotnije značenje, 'oznaka', koje čini 23% svih značenja, ostvaruje na temelju pojmovne bliskosti, jednako kao i značenje 'zaštita'.

Motivacija za velik dio značenja konstrukcija s prijedlogom *pod* temelji se na općoj orijentacijskoj metafori LOŠE JE DOLJE, odnosno specifičnije NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE, kojom se 'kontrola', 'vodstvo', 'kondicionalnost' i 'negativno djelovanje' opojmljuju kao predmeti koji se nalaze na prostorno višem položaju”.

Značenje 'kategorizacija' temelji se na metafori SLIČNOST JE FIZIČKA BLISKOST prema kojoj slične entitete opojmljujemo kao predmete koji se nalaze blizu jedni drugima u prostoru. To se značenje može povezati i s enciklopedijskim podatkom da slične predmete obično razvrstavamo u skupine u kojima su sličniji predmeti bliži od onih različitih, koji su im prostorno dalje.

Vremensko značenje 'doba' nastalo je na temelju opće metafore VRIJEME JE PROSTOR. Vremenska značenja prijedloga *pod* čine svega 1% od ukupnoga broja njegovih značenja, što

ne čudi znamo li da se to značenje u hrvatskome mogu ostvariti drugim prijedlozima (*tijekom praznika*), kao i prijedložnim izrazima (*za vrijeme mise*).

Značenja koja ostvaruje prijedlog *pod* uvelike se razlikuju od onih koja ostvaruje prefiks *pod-* s imenicama, glagolima i pridjevima. Glavna razlika proizlazi iz samih obilježja prefikasa, odnosno prijedloga kao jezičnih elemenata jer prijedlozi, kako je kroz cijelu analizu isticano, čine dio šire konstrukcije u koju ulaze i glagoli i imenice, ali i padeži, dok prefiksi ulaze samo u suodnos s osnovom s kojom se vežu. Zbog toga na prijedložna značenja uvelike utječu i značenja ostalih elemenata konstrukcije, proizvodeći značenja koja se u velikoj mjeri razlikuju od značenja prefiksa *pod*. Točnije, jedino je isto značenje koje nalazimo i kod prefiksa i kod prijedloga *pod(-)* 'sublokalnost'. Bliska su značenja prijedložno značenje 'kontrola' i 'nadzor' značenjima 'zamjenik ili pomoćnik' (npr. *podravnatelj* 'zamjenik ravnatelja'), 'zavisan' (npr. *poddobavljač* 'dobavljač koji radi za drugoga dobavljača') i 'podređen' (npr. *potporučnik* 'osoba podređena poručniku') koja se javljaju u imenica, a označavaju vrste podređenosti ili bivanja pod kakvom kontrolom.

Naposljetku valja nešto reći o padežnom kodiranju uz prijedlog *pod*. U promatranom korpusu u najvećem se broju konstrukcija rabi instrumentalno kodiranje kojim se, kako smo ranije naveli, ističe ekvidistanca trajektora i orijentira sukladno predodžbenoj shemi PARALELIZMA. Ta je shema osobito razvidna u konstrukcijama poput *pod kontrolom*, *pod vodstvom*, *pod agresijom* i sl. jer se kod entiteta koji posjeduju kontrolu (prema metafori KONTROLA JE GORE) vrlo lako uočava ta ekvidistanca ili jednaka udaljenost između onoga tko drži kontrolu i kontroliranoga budući da između njih ne dolazi do smanjivanja udaljenosti jer je onaj koji kontrolira uvijek jači.

Akuzativno se kodiranje javlja kod sljedećih značenja: 'sublokalnost' (npr. *zaklonili smo se pod zid*), 'kategorizacija' (*Morske dubine spadaju pod Zakon o moru*) i 'disimulacija' (npr. *propagandni tekstovi koji se javnosti podmeću pod novinarstvo*). Sukladno predodžbenoj shemi CILJA akuzativom se prototipno izriče izravni kontakt trajektora i orijentira uslijed nekog kretanja, kao kod dinamičnog značenja smjera 'pod što' (*pod zid*). Ipak, kako smo već naglasili, akuzativno se kodiranje može rabiti i sa značenjem smjera 'pod što' kada u konačnici ne dolazi do kontakta između trajektora i orijentira (gurnuti računalo pod stol), pa je u tom slučaju riječ o rubnijem ostvarenju sheme CILJA u kojem distanca između trajektora i orijentira ne nestaje, ali se smanjuje. Kod apstraktnijih značenja 'kategorizacija', 'podvala' i 'na kraju' također se akuzativom kodira manja distanca ili kontaktnost između trajektora ili orijentira koji se metaforički nalazi pod kakvim entitetom koji nad njim ima kontrolu.

#### 5.4.5 Opći zaključci o prijedlozima

U ovom smo se poglavlju bavili analizom prijedloga *sur*, *sous*, *nad* i *pod* na temelju tisuću nasumice odabranih primjera iz korpusa frWaC i hrWaC. Prijedloge smo uključili u ovaj rad budući da smo smatrali da bi ih teorijski i metodološki bilo neopravdano izostaviti iz analize u kojoj se bavimo prefiksima nastalima od tih istih prijedloga. U nastavku ćemo istaknuti značenjske i konstrukcijske osobitosti prijedloga zasebno, a potom i u odnosu na bliske im prefikse.

Prije svega, očigledna je razlika prijedloga u odnosu na istooblične prefikse činjenica ta da prijedlozi nisu morfemi, već leksemi, i da stoga ulaze u različite sintaktičke odnose u rečenici, a u našoj je građi primarno bila riječ o prijedložno-imenskim (tj. prijedložno-padežnim za hrvatski), imensko-prijedložnim i glagolsko-prijedložnim konstrukcijama. Konstrukcije u kojima se rabe promatrani prijedlozi utječu na značenje prijedloga u tolikoj mjeri da ih ne bi bilo moguće promatrati izvan samih konstrukcija. Primjerice, za prijedloge *sous* i *pod* izvan konteksta, izolirane, ne može se nikako reći da ostvaruju značenje 'odsutnost kontrole', dok u brojnim konstrukcijama (npr. *l'est du Maghreb est sous le contrôle des Ottomans* 'istočni Magreb je pod kontrolom Osmanlija'; *vraćanje Podunavlja pod nadzor hrvatske države*) navedeni prijedlozi *sudjeluju* u ostvarivanju toga značenja, ali zajedno s ostalim elementima konstrukcije. Točnije, značenje 'odsutnost kontrole' u navedenim se iskazima ostvaruje na temelju konstrukcija *sous* + N, odnosno *V* + *pod* + N kojima se postiže značenje 'odsutnost kontrole', a navedeni bliskoznačni francuski i hrvatski prijedlog u tim konstrukcijama pridonose ostvarivanju navedenoga značenja na temelju metafore NEDOSTATAK KONTROLE JE DOLJE.

Kada je pak riječ o prefiksima, oni zbog svojih obilježja, kao morfemi, ulaze u drukčije konstrukcije koje bismo mogli prikazati shematskom konstrukcijom [[Pref] [X]<sub>osnova</sub>]<sub>N/V/Adj</sub>. Budući da je riječ o bitno različitoj konstrukciji od onih u koje ulaze prijedlozi, pretpostavili smo da će se njome ostvarivati različita značenja od značenja koja ostvaruju prijedlozi, što se doista analizom i pokazalo. O tome će detaljnije biti riječi u Raspravi koja slijedi nakon ovoga poglavlja posvećenoga analizi prijedloga.

Iz analize je također proizašao zaključak da su promatrani prijedlozi polisemni jezični elementi koji općenito govoreći grade prilično raslojenu značenjsku strukturu. U toj strukturi kod svih je navedenih prijedloga prisutno barem jedno konkretno prostorno značenje koje je i pojmovni izvor ostalih značenja, ali uglavnom dominiraju apstraktnija značenja. Točnije, kod prijedloga *sur* konkretna prostorna značenja čine najveći udio (22%), dok kod ostalih prijedloga



čine oko petine svih značenja ili manje. Raslojena polisemna struktura pokazuje da su analizirani prijedlozi slični, tradicionalno govoreći, leksičkim kategorijama, odnosno da poput imenica, glagola ili pridjeva pokazuju prototipno ustrojenu polisemnu strukturu.

Za hrvatski je dio građe važno istaći, kako smo to već učinili i u analizi, da se u konstrukcijama javlja i padežno kodiranje, odnosno imenice koje se rabe kao dopune prijedlozima *nad* i *pod* dolaze ili u akuzativu ili u instrumentalu. U najvećem se broju konstrukcija rabi instrumental na temelju sheme PARALELIZMA kojom se prototipno označava ekvidistanca, odnosno jednaka udaljenost trajektora i orijentira u nekom scenariju. Budući da se u najvećem broju slučajeva, tj. scenarija označenih prijedlozima *nad* i *pod* rabi upravo instrumental, to znači da situacije kodirane tim dvama prijedlozima također označavaju scenarije u kojima između trajektora i orijentira prototipno ne postoji kontakt. To je, primjerice, slučaj kod značenja poput 'kontrola', 'negativno djelovanje', 'superiornost', 'superlativnost' i sl., kod kojih se udaljenost između onoga tko kontrolira (tko je bolji itd.) i kontroliranoga (tj. lošijega) ili onoga tko je superiorniji od onoga koji to nije ne mijenja za cijelog trajanja scenarija (npr. u konstrukciji *pod liječničkim nadzorom* liječnik tijekom cijelog trajanja scenarija zadržava *superiorniju* ulogu u odnosu na pacijenta).

Prijedložno-padežne konstrukcije s akuzativom javljaju se daleko rjeđe, kako smo već istakli. Akuzativ se rabi na temelju predodžbene sheme CILJA koja prototipno podrazumijeva izravan kontakt trajektora i orijentira kao rezultat nekog vida kretanja. Ne čudi, stoga, da se akuzativno kodiranje javlja uz prijedloge *nad* i *pod* u dinamičnim scenarijima kojima se kodira neko kretanje (npr. *pao [je] pod kotače kamiona*; *Naginje se nad mene*), te kod prijedloga *pod* u konstrukcijama oblika V+*pod*+akuzativ (npr. *sustavno plasiranje propagandnih tekstova koji se javnosti podmeću pod novinarstvo*), odnosno kao dopuna glagolu. Dakako da bi u takvim slučajevima valjalo detaljno istražiti kakvi se glagoli javljaju, tj. kakva su njihova značenjska i sintaktička obilježja, no takva zadaća izlazi iz okvira ovoga rada i ostavljamo je za naknadna istraživanja. Dok je izravni kontakt trajektora i orijentira prototipno prisutan u konstrukcijama s akuzativom (kao u primjeru s kotačima kamiona), u manje prototipnim elaboracijama sheme CILJA taj kontakt izostaje, iako kretanje svejedno rezultira dolaženjem trajektora u okomicu *nad* ili *pod* orijentir (kao u primjeru *naginjanja koga nad koga drugoga*).

Na osnovu svega rečenoga o padežnom kodiranju možemo zaključiti da kontakt trajektora i orijentira nije presudan za značenje prijedloga *nad* i *pod*, već je to prije svega ekvidistanca trajektora i orijentira, koja, dakako, može biti konkretna prostorna (npr. *pod Marjanom*), ali i apstaktnija, metaforička (npr. *nadzor nad radom ministarstva*). Za značenje prijedloga *sous* kontakt trajektora i orijentira također nije presudan budući da se značenje toga

prijedloga kao i obaju hrvatskih, *nad* i *pod*, temelji na predodžbenoj shemi VERTIKALNOSTI, odnosno na shemama GORE i DOLJE, dok se značenje prijedloga *sur* temelji na shemi POVRŠINE pa on uvijek podrazumijeva kontakt.

Kontrastivna analiza francuskih i hrvatskih prijedloga nije, zapravo, pokazala neke značajnije razlike u ponašanju prijedloga, već je ukazala na značenjske, a i konstrukcijske sličnosti koje postoje između bliskoznačnih parova prijedloga *sur* i *nad*, koji se temelje na predodžbenoj shemi GORE, i *sous* i *pod*, koji se temelje na predodžbenoj shemi DOLJE. Te sličnosti nisu samo na razini značenja koja leksikaliziraju, već i na razini konstrukcija, pri čemu prijedlozi *sous* i *pod*, kako smo ranije istakli, pokazuju manju, a prijedlozi *sur* i *nad* veću raznolikost konstrukcija u kojima se javljaju.

U zaključku ovoga poglavlja na temelju svega iznesenoga još jednom valja istaći da je prijedložna analiza pokazala da prijedlozi od kojih su nastali prefiksi koji su u središnjem ineteresu ovoga rada pokazuju različita funkcionalna obilježja koja bitno utječu na njihova značenja, koja se uvelike razlikuju od onih prefiksálnih. Drugim riječima, prijedlozima se leksikaliziraju značenja koja su u velikoj mjeri različita od prefiksálnih i koja uvelike ovise o ostalim rečeničnim sastavnicama s kojima prijedlozi tvore konstrukcije. Analiza je svakako pokazala da su promatrana četiri prijedloga polisemni jezični elementi koji pokazuju prototipni ustroj u čijoj se značenjskoj strukturi u središtu, kao polazišna nalaze konkretna prostorna značenja, a ustroj je ostalih značenja pravilno utemeljen prije svega na orijentacijskim metaforama koje se temelje na shemi VERTIKALNOSTI, ali i na pojmovnoj bliskosti.

Pored unutarleksičkoga odnosa polisemije koji je zamjetan kod promatranih prijedloga, između prijedloga *sur* i *sous* te *nad* i *pod* također postoji odnos antonimije jer su ti prijedlozi ujedno parnjaci suprotna značenja.

Tablica 41: Suprotna značenja francuskih prijedloga

<i>SUR-</i>		<i>SOUS-</i>	
<i>kontaktna supralokalnost</i>	položaj na čemu uz kontakt	<i>kontaktna sublokalnost</i>	položaj ispod čega uz kontakt
<i>kontrola</i>	kontroliranje čega	<i>nedostatak kontrole</i>	odsutnost kontrole
<i>veći opseg</i>	obuhvaćanje većeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava	<i>manji opseg</i>	obuhvaćanje manjeg broja apstraktnijih elemenata ili pojava

Iz Tablice 41 proizlazi da tri značenja francuskih prijedloga predstavljaju suprotne parnjake, dok se kod svih ostalih značenja ne mogu pronaći suprotni parnjaci.

U nastavku donosimo pregled hrvatskih prijedložnih značenja koja predstavljaju suprotne parnjake.

Tablica 42: Suprotna značenja hrvatskih prijedloga

<i>nad-</i>		<i>pod-</i>	
<i>kontaktna supralokalnost</i>	položaj na čemu	<i>kontaktna sublokalnost</i>	položaj ispod čega uz kontakt
<i>supralokalnost</i>	položaj iznad čega	<i>sublokalnost</i>	položaj ispod čega
<i>kontrola</i>	kontroliranje čega	<i>nedostatak kontrole</i>	odsutnost kontrole

I kod hrvatskih prijedloga samo su tri para suprotnih značenja. Na temelju uvida u prijedložna značenja možemo zaključiti da prijedložna antonimija u našoj građi postoji, ali u manjoj mjeri nego kod prefikasa. Dok sami parovi prijedloga *sur* i *sous* te *nad* i *pod* predstavljaju suprotne parnjake, među njihovim izvedenim značenjima tek je mali broj parova suprotnoga značenja, od kojih jednu trećinu (u francuskome) ili dvije (u hrvatskom) čine konkretna prostorna značenja koja su izvorna i najstarija.

Na kraju ovoga poglavlja o prijedlozima valja dodati još jednu važnu primjedbu. Tijekom analize građe pokazalo se da bi, osim podjele značenja prijedložnih konstrukcija prema domenama, trebalo uvesti istančanje razlikovanje prijedložnih konstrukcija kako bi se opisale razlike između primjera poput *se baser sur* 'temeljiti se na čemu' i *opinion sur* 'mišljenje o čemu' jer se u njima značenje prijedloga različito ostvaruje. Točnije, iako se u obje izdvojene konstrukcije rabi prijedlog *sur*, značenje 'mentalna aktivnost' ostvaruje se imenicom *opinion* 'mišljenje' i bez prijedloga *sur*, koji u toj konstrukciji ima gramatikalizirano značenje jer je izgubio svoje tzv. i puno značenje (Raffaelli 2009). Kada je pak riječ o konstrukciji *se baser sur*, njezino je značenje metaforički motivirano konceptualnom metaforom IDEJE SU ZGRADE jer se uporište čega apstraktnoga opojmljuje kao fizički temelj, odnosno kao donji dio građevine koji prenosi opterećenja na tlo. U francuskome se s leksemima koji označavaju mentalne procese često pojavljuje prijedlog *sur* (*s'interroger sur* 'propitkivati se o čemu', *réfléchir sur* 'promišljati o čemu', *avis sur* 'mišljenje o čemu', *réflexion sur* 'razmišljanje o čemu'), dok se u istoj ulozi u hrvatskome učestalo pojavljuje prijedlog *o* (*mišljenje o čemu*, *razmišljanje o čemu*, *razmisliti o čemu* itd.). Riječ je o vrlo zanimljivoj temi koju ostavljamo za daljnja istraživanja budući da bi njezino podrobnije analiziranje izašlo iz okvira ovoga rada.

## 6 RASPRAVA

U ovome poglavlju donosimo raspravu o podacima do kojih smo došli analiziranjem građe: imenica, glagola i pridjeva tvorenih prefiksima *sur-*, *sous-*, *nad-* i *pod-* te istoobličnih prijedloga. Cilj je ovoga, ujedno posljednjega analitičkog poglavlja, naglasiti izvorni prinos ovoga rada supostavljanjem dvaju promatranih jezika i isticanjem sprege između podataka do kojih smo došli analizom i izabranoga teorijskog okvira.

Prije svega valja podsjetiti da smo za teorijski okvir u ovome radu odabrali model morfosemantičkih obrazaca (Raffaelli i Kerovec 2008, Raffaelli 2013, 2017, 2018) koji se temelji na sprezi strukturalizma i kognitivne gramatike, a dijeli i određene osnovne postavke s konstrukcijskim gramatikama. Riječ je o šire postavljenom modelu koji daje opće postavke za proučavanje različitih vidova morfosemantičke strukture leksika (usp. Raffaelli 2013:68). Temeljno je obilježje modela MS obrazaca isticanje jednake uloge značenjskih procesa i tvorbenih načina prilikom nastanka motiviranih riječi.

Raffaelli (2013:68) ističe da je model MS obrazaca u nekom vidu primjenjiv na sve indoeuropske jezike, bez obzira na to jesu li oni više leksički ili gramatički prema Saussureovoj podjeli (2000 [1916]:203). To je i dokazano jer je model već primijenjen prije svega na analizu jezičnih elemenata hrvatskoga jezika, koji je više gramatičke naravi, poput hrvatskih glagola kretanja (Katunar i Šojat 2011), hrvatskih glagola općenito (Šojat i Srebačić 2014), percepcijskih glagola (Raffaelli 2014), glagola mišljenja (Raffaelli 2013), taktilnih glagola (Raffaelli i Kerovec 2018), ali i na jezike iz drugih porodica koji su tipološki sasvim različiti, primjerice na turski (Raffaelli i Kerovec 2017; Raffaelli i Kerovec 2018). Iz popisa je razvidno da se dosada model MS obrazaca najviše primjenjivao na opis glagola različitih vrsta, a Raffaelli i Kerovec (2015) također su ga primijenile i na opis leksema izvedenih iz hrvatskoga korijena *kus* i turskoga *tat* te ih usporedile sa sličnim leksemima u nekim IE jezicima.

Iz navedenih analiza može se zaključiti da se model MS obrazaca, koji je šire postavljen, u svakom od navedenih slučajeva prilagođava građi, a s druge ga strane građa sama oblikuje donoseći mu neke novine. Primjerice, u radu o percepcijskim glagolima (Raffaelli 2014) kao relevantan odnos na temelju se njihove analize nametnuo pojmovni odnos SPOSOBNOST – AKTIVNOST, ali i razlikovanje dviju vrsta metafora koje dovode do njihova nastanka: *ad hoc* (kao metafore koja djeluje pri samom nastanku glagola) i *post hoc* metafore (koja djeluje nakon nastanka glagola, čime glagol u uporabi stječe novo, metaforičko značenje). Upravo u

navedenim elementima možemo prepoznati inovacije koje su ugrađene u model MS obrazaca kao posljedica promatranja specifične građe, a to i jest primarna ideja navedenoga modela.

Budući da je osnovni cilj modela MS obrazaca ukazati na pravilne i učestale pojave koje se javljaju prilikom leksikalizacije na tvorbenoj i značenjskoj razini (Raffaelli 2013:68), i nama je u ovome razdjelu cilj istaknuti upravo takve pravilnosti u tvorbi leksema pomoću prefikasa koje promatramo u ovoj građi. Kako te pravilnosti proizlaze iz same građe, važno je istaknuti koje su specifičnosti građe. U ovome radu specifičnosti primarno proizlaze iz različitih leksičkih kategorija koje u njemu obrađujemo (imenica, glagola, pridjeva i prijedloga), a koje bitno utječu na analizu. Drugim riječima, nije moguće na isti način analizirati imenice i glagole, primjerice, već svakoj od tih dviju kategorija valja pristupiti vodeći računa o obilježjima koja su za nju bitna. Nadalje, i unutar samih tih leksičkih kategorija valja svratiti pozornost na specifičnosti manjih skupina (poput glagola metaforičkog značenja koji su dio glagolske građe). Upravo zato ćemo i ovo poglavlje organizirati u manje dijelove prema kategorijama leksema koji čine analiziranu građu.

## 6.1 Imenice

Imenice su, kako smo više puta u radu istaknuli, najbrojnija leksička kategorija, što pomalo iznenađuje zbog činjenice da se u literaturi navodi kako je prefiksacija i u francuskome i u hrvatskom vrlo plodna ili najplodnija u tvorbi glagola (v. 2.6.5 i 2.6.6). Zbog te brojnosti imenice su prva kategorija koju smo u radu analizirali, stoga i ovdje počinjemo od nje.

U morfosemantičkoj strukturi imenica iz naše građe važnu ulogu ima međuleksički odnos hiponimije u oba promatrana jezika. Točnije, velik dio prefigiranih tvorenicu stoji u odnosu hiponimije prema vlastitoj osnovi (npr. *sous-vêtement* 'donje rublje' vrsta je *vêtement* 'odjeće', a *nadmadrac* je vrsta *madraca*). Riječ je o više od četiri petine (80%) svih imenica tvorenih prefiksima *sur-*, *sous-* i *pod-*, dok nešto manje od polovice (48%) imenica tvorenih prefiksom *nad-* predstavlja hiponim svoje osnove. Prefigirane imenice koje su hiponimi svoje osnove najčešće su endocentrične, što je suglasno s općom tvrdnjom iz literature da prefiksacijom u pravilu nastaju endocentrične tvorenice (npr. Amiot 2004a).

Uz endocentričnost se nadalje veže i pojmovna usađenost, koja je jedan od značenjskih elemenata koji se promatra u modelu MS obrazaca. Točnije, endocentrične tvorenice realiziraju PU jer u njima pojam označen osnovnom imenicom i dalje ima središnju ulogu. Primjerice, *podstuknja* je vrsta *suknje*, što je nadređen pojam imenici *podstuknja* i osnova iz koje je nastala, a ujedno pojam 'suknja' ima središnje mjesto u pojmu 'podstuknja' jer se ovaj potonji teško može

definirati bez pojma 'suknja'. Za prefigirane imenice u oba je jezika važno primijetiti da čak i one egzocentrične ne realiziraju pojmovnu graničnost, već rubniji tip pojmovne usađenosti budući da u njihovom značenju osnovni pojam i dalje zadržava određenu važnost. Primjerice, imenica *sous-ministre* 'zamjenik ministra' teško bi se mogla razumjeti i definirati bez pojma 'ministar' stoga, iako ta prefigirana imenica ne realizira pojmovnu usađenost budući da 'zamjenik ministra' nije vrsta *ministra*, zbog važnosti osnovnoga pojma 'ministar' za nju riječ je o rubnijem ostvaraju pojmovne usađenosti. Kontrastivno gledano postoje određene razlike u ulozi realizacije pojmovne bliskosti u imenskoj građi. Točnije, iz našega istraživanja proizlazi da PU ima veću ulogu u tvorbi francuskih imenica jer gotovo sve imenice tvorene prefiksom *sur-* i više od četiri petine onih tvorenih prefiksom *sous-* realiziraju PU u odnosu na osnovni pojam. To je i logično pogledamo li najzastupljenija značenja u strukturi tih dvaju imenskih prefikasa: prefiksom *sur-* u dvije trećine slučajeva nastaju prefigirane imenice sa značenjem 'ekscesivnost', a u polovici imenica tvorenih prefiksom *sous-* ostvaruje se značenje 'dio'. Značenjem 'ekscesivnost' označava se prevelika prisutnost pojma označenoga osnovnom imenicom (npr. *suraccumulation* 'preveliko gomilanje čega'), a značenjem 'dio' označava se manji pojam iste vrste koji je dio osnovnoga pojma (npr. *sous-collection* 'manja zbirka koja je dio veće'). Drugim riječima, francuskim prefiksima *sur-* i *sous-* najčešće se tvore imenice koje označuju isti pojam kao i osnovna imenica, samo se taj pojam specificira i zbog toga u njima presudnu ulogu ima pojmovna usađenost. To je važna kontrastivna razlika u gradbi leksičko-značenjskih struktura u imenskom dijelu građe.

Kada je riječ o hrvatskim imenicama, situacija je drukčija. Točnije, prefiksom *pod-* tvori se otprilike četiri petine imenica koje realiziraju pojmovnu usađenost (npr. *podfaza* 'faza koja je dio veće faze'), što je slično podacima za prefiks *sous-*, no tek oko polovice imenica tvorenih prefiksom *nad-* realizira pojmovnu usađenost. Kako je rečeno ranije u ovome poglavlju, to znači da gotovo polovica imenica tvorenih prefiksom *nad-* realizira rubniji tip PU (npr. *nadnarednik* 'čin iznad narednika'). Taj podatak ne čudi s obzirom na činjenicu da su dva najzastupljenija značenja koja se ostvaruju kod imenica nastalih tim prefiksom 'nadređenost' i 'nadilaženje', i koja zajedno čine oko tri petine svih imenica, a tim se značenjima označava nadilaženje osnovnoga pojma. Točnije, u primjerima poput *natporučnik* 'čin iznad poručnika' ili *nadsvijest* 'ono što nadilazi svijest', koji ostvaruju značenje 'nadređenost', odnosno 'nadilaženje', prefigirane imenice označuju pojmove koji nadilaze one označene osnovnom imenicom, stoga odnos hiponimije između njih nije moguć. Riječ je o egzocentričnim imenicama koje realiziraju rubniji tip pojmovne usađenosti jer, iako osnovni pojam u njima nema doduše središnju ulogu, njihova bi definicija bez toga pojma bila gotovo nemoguća.

Upravo zbog imenica tvorenih prefiksom *nad-* u gradbi hrvatskoga imenskog dijela leksika veću ulogu imaju egzocentričnost i rubni tip PU. Zaključno o tom pitanju treba istaknuti da se u proučenoj imenskoj građi uopće ne realizira PG, što implicira da su značenjski pomaci koji nastaju prefiksacijom u odnosu na osnovni pojam manji.

U hrvatskim imenskim konstrukcijama prefiksi ostvaruju doista brojna značenja, odnosno razvijaju razgranatu polisemnu strukturu. Neki od njih, poput prefiksa *pod-*, ostvaruju čak i 15 značenja (od kojih su najčestotnija 'dio', 'zavisnost', 'podređenost', 'adicionalnost' i 'zamjena'). Valja precizirati da se pritom ne može govoriti o značenjima prefiksa *stricto sensu*, već o značenju konstrukcije [Pref [N]]<sub>N</sub> u kojoj se prefiks rabi (v. 3.3.1). Primjerice, za prefiks *pod-* izoliran iz konteksta ne bismo mogli reći da ostvaruje značenje 'podređenost', 'niži stupanj' ili 'zavisnost', ali pripajanjem nekoj imenici on razvija upravo navedena konstrukcijski uvjetovana značenja (npr. u imenicama *potporučnik*, *potporodica* i *podlicencija*).

Polisemija prefikasa koje smo analizirali u ovome radu proistječe upravo iz konstrukcija u kojima se oni javljaju. Točnije, konstrukcijom [Pref [N]]<sub>N</sub> nastaju sve imenice u našoj građi. Ako se, primjerice, prefiks *pod-* pripoji nekoj imenici koja označava ljudsko biće, on će pod utjecajem konstrukcije najvjerojatnije ostvarivati značenje 'podređenost' (kao npr. u imenici *podšef*), a rjeđe i 'niži stupanj' (npr. *podđakon*). Ako se, pak, taj prefiks pripoji imenici koja pripada domeni računalnih naziva, često će ostvarivati značenje 'dio' (npr. *podmapa* 'dio mape (foldera) na računalu'). Takvih značenja kod glagola koji nastaju prefiksom *pod-* nema zbog činjenice da glagoli ne mogu označivati osobe niti dijelove čega, no kod glagola se javljaju neka druga značenja koja proizlaze iz specifičnosti glagola kao kategorije. Primjerice, prefiks *nad-* često se veže s glagolima kretanja gradeći tvorenice koje se učestalo rabe u sportskom diskursu (npr. *nadskočiti*, *nadhrvati*, *nadboksati*, itd.). Jedno je od temeljnih pitanja na koje ovaj rad pokušava odgovoriti upravo kako prefiksacija specifično utječe na svaku od leksičkih kategorija koje proučavamo u ovome radu – imenice, glagole i pridjeve, u francuskome i hrvatskom, a ti odgovori dat će nam uvid i u načela leksičkoga ustroja općenito.

Prefiksalna polisemija prilično je raslojena kod imenica u oba jezika. Najrazgranatiju značenjsku strukturu imaju prefiksi *pod-* i *sous-*, što je zasigurno rezultat toga što se navedenim dvama prefiksima tvori najveći broj imenica, 318 pomoću prefiksa *sous-* i 200 pomoću prefiksa *pod-*. Upravo zbog konstrukcijske uvjetovanosti prefiksálnih značenja vezanjem s tako velikim brojem različitih imenica dolazi do stvaranja novih značenja imenskih prefikasa. Iz istoga je razloga značenjska struktura prefikasa *sur-* i *nad-* manje razgranata, budući da ta dva prefiksa tvore manji broj imenica od prethodnih dvaju (*sur-* 176, a *nad-* 58).

Ranije smo istaknuli ulogu prototipnoga pristupa prefiksanim značenjima (v. 2.2). Valja napomenuti da je jako malen udio konkretnih, prostornih značenja u značenjskoj strukturi promatranih imenskih prefikasa. Preciznije govoreći, kod većine prefikasa tek je desetina takvih značenja, uz iznimku prefiksa *nad-* kod kojega konkretna značenja čine jednu četvrtinu, dok su sva ostala apstraktnija. Apstraktnija značenja nastaju djelovanjem značenjskih mehanizama iz središnjega, prototipnog značenja. Najzastupljeniji je značenjski mehanizam odgovoran za nastanak prefiksanih značenjskih proširenja metafora (v. 3.4.1.1). Dvije su najčešće metafore kojima nastaju prefiksala značenja VIŠE JE GORE (MANJE JE DOLJE) i BOLJE JE GORE (LOŠIJE JE DOLJE). Riječ je o orijentacijskim metaforama koje se grade na okomitoj osi, koja se pokazala vrlo plodnom za različita metaforička proširenja koja se uočavaju u našoj građi. Primjerice, značenje 'viši stupanj' (npr. *nadsavjetnik*) temelji se na metafori BOLJE JE GORE, a 'insuficijentnost' (npr. *sous-poids* 'nedostatna tjelesna težina') na metafori MANJE JE DOLJE. I ostala se značenja uglavnom izvode iz spomenutih dviju metafora.

U zaključku ovoga razdjela o prvoj leksičkoj kategoriji iz analize, imenicama, valja još jednom sažeto ponoviti njezine osnovne značajke. U gradbi imenskog dijela leksika važnu ulogu ima hiponimija jer brojne prefigurane imenice stoje u odnosu hiponimije prema vlastitoj osnovi. Pripajanjem promatranih prefikasa imenicama razvija se raslojena prefiksala polisemija koja je, kako smo detaljno obrazložili, neodvojiva od shematske konstrukcije [Pref [N]]<sub>N</sub> kojom nastaju sve imenice u našoj građi. Upravo ta konstrukcija uvjetuje razvoj prefiksane polisemije koja se kod imenica temelji na metaforičkim proširenjima nastalima na okomitoj osi, pri čemu se pozitivniji pojmovi poput 'nadređenosti', 'superiornosti' i sl. opojmljuju kao prostorno viši, dok se oni negativniji poput 'inferiornosti', 'podređenosti' itd. opojmljuju kao prostorno niži. Osim velike uloge metafore u gradbi prefiksanih značenja i hiponimije kao odnosa većine prefigiranih imenica prema njihovoj osnovi, u izgradnji imenskog dijela leksika prefiksacijom važno je spomenuti i bitnu ulogu pojmovne usađenosti. Većina imenskih tvorenica realizira pojmovnu usađenost u odnosu na osnovni pojam, i to su endocentrične tvorenice kakve najčešće i nastaju prefiksacijom. Tek manji dio prefigiranih imenica realizira rubni tip pojmovne usađenosti, a riječ je o egzocentričnim imenicama u kojima osnovni pojam i dalje zadržava važnu ulogu jer bi ih bez njega bilo nemoguće definirati.

Prije nego što prijedemo na razdio posvećen pridjevima, valja još napomenuti da bi se u upotrijebljenim korpusima frWaC i hrWaC zasigurno pronašlo još imenica nastalih promatranim prefiksima ispod granice čestotnosti od 10 pojavnica, koje bi trebalo istražiti u daljnjim radovima da se vidi ponašaju li se jednako kao i one koje su analizirane u radu.



## 6.2 Pridjevi

Pridjevi čine najmanji dio naše građe i to je jedno od obilježja po kojima se razlikuju od ostalih leksičkih kategorija. U uvodnim je dijelovima istaknut sporan karakter tvorbe pridjeva prefiksima *nad-* i *pod-* čistom prefiksacijom (v. 2.6.7.2), odnosno od pridjeva, stoga ne čudi njihova malobrojnost, napose u hrvatskome dijelu građe.

Pridjevi nastaju pomoću konstrukcije [[Pref [Adj]]<sub>Adj</sub>. Kao i kod imenica, navedena konstrukcija utječe na razvoj prefiksalne polisemije u spoju s pridjevskim osnovama, rezultirajući vrlo sličnim značenjima kakva se pronalaze kod imenskih prefikasa. Preciznije govoreći, kod pridjeva tvorenih prefiksima *sous-* i *pod-* najzastupljenija su značenja 'manji opseg' (npr. *sous-peuplé* 'slabije naseljen') i 'insuficijentnost' (*podeksponiran* '(o fotografiji) nedovoljno eksponiran'), koja ti prefiksi također ostvaruju s imenicama, a kod prefiksa *sur-* jedno je od najzastupljenijih značenja 'ekscesivnost' (npr. *surchauffé* 'pregrijan'), što je također slučaj kod imenskoga prefiksa *sur-*. I ostala, manje zastupljena značenja pridjevskih prefikasa mogu se pronaći i kod imenica, s iznimkom dvaju značenja koja se ostvaruju isključivo s pridjevima: 'minornost' (npr. *podregionalan* 'koji je ispod regionalne razine') i 'aproksimativnost' (samo u pridjevu *podjednak* 'otprilike jednak'). Sva su ostala značenja pridjevskih prefikasa jednaka značenjima koja se ostvaruju i kod prefigiranih imenica.

Kada je riječ o prefiksanim značenjima, prevladavaju ona apstraktnija, kao i kod imenica. Francuski prefiksi *sur-* i *sous-* ostvaruju tek oko 10% konkretnih značenja (npr. *soussigné* 'niže potpisan', *surpiqué* 'prošiven (po gornjem dijelu)'), a hrvatski ih prefiksi uopće ne ostvaruju. Posljednja je činjenica možda rezultat toga da se pridjevi konkretnih prostornih značenja s prefiksima *nad-* i *pod-* najčešće tvore prefiksarno-sufiksarnom tvorbom kao u primjerima *nadgrobni*, *podmorski*, i sl. (usp. Babić 2002:410). Većina značenja temelji se na orijentacijskim metaforama MANJE JE DOLJE, VIŠE JE GORE itd.

Nadalje, za pridjeve je, slično kao što je konstatirano za imenice, važna hiponimija kao odnos koji postoji između većine pridjevskih tvorenica i njihovih osnova. Oko četiri petine pridjeva tvorenih prefiksima *sur-* i *sous-* te prefiksom *pod-* stoje u odnosu hiponimije prema osnovi (npr. *sous-peuplé* 'nedovoljno naseljen' hiponim je od *peuplé* 'naseljen'; *podosiguran* 'nedovoljno osiguran' hiponim je od *osiguran* itd.). Pridjevi tvoreni prefiksom *nad-* uvelike se razlikuju po pitanju hiponimije jer se ona javlja tek u jednom leksemu (*nadzastupljen* 'zastupljen više od uobičajenoga, od prosjeka' hiponim je od *zastupljen*). Razlog tomu zasigurno je činjenica da prefiks *nad-* sa svim ostalim pridjevima osim navedenoga *nadzastupljen*, u

kojem ostvaruje značenje 'veći opseg', ostvaruje značenje 'nadilaženje', a pojmovi koji nadilaze osnovni pojam teže mogu biti hiponimi svojih osnova (npr. *nadstandardan* je 'koji nadilazi standardno, koji je više od standardnog', a ne 'koji je više standardan'). Većina pridjeva tvorenih trima prefiksima *sur-*, *sous-* i *pod-* realizira pojmovnu usađenost u odnosu na osnovni pojam, dok većina pridjeva tvorenih prefiksom *nad-* realizira rubni tip pojmovne usađenosti.

Navedeni podaci, dakle, pokazuju da su promatrani prefiksi u oba jezika manje produktivni u tvorbi pridjeva nego imenica, zbog čega je i prefiksalna polisemija u pridjevskim konstrukcijama manje raslojena. Velika je uloga metafore pri tvorbi pridjevskih značenja. Dok najveći dio francuskih pridjeva stoji u odnosu hiponimije prema svojoj osnovi i ostvaruje PU, u hrvatskome je veća uloga rubnoga tipa PU.

U sljedećem razdjelu bavit ćemo se glagolima.

### 6.3 Glagoli

Glagoli su se pokazali najzahtjevnijom kategorijom u našoj građi zbog prisutnosti obilježja na koja prefiksacija utječe i koja glagolsku analizu čine različitom i kompleksnijom od one ostalih kategorija. Osim što prefiksacijom najčešće dolazi do perfektivizacije hrvatskih glagola, što je jako dobro poznato u literaturi o slavenskim jezicima općenito (v. 2.6.4.3), pripajanje prefiksa nekom glagolu osnovi može dovesti i do promjena u njegovoj argumentnoj strukturi i tranzitivnosti. Upravo su ta dva obilježja ciljano promatrana jer se pokazalo da su najrelevantnija za opis značenjsko-sintaktičkih promjena do kojih dolazi u našoj građi.

Prvo ćemo se osvrnuti na glagolska značenja. Prefigirane smo glagole u našoj građi podijelili na one koji zadržavaju osnovno značenje glagola od kojega su nastali i glagole kod kojih je prefiksacijom došlo do pomaka u odnosu na osnovno značenje baze od koje su nastali. Kod prvih se glagola zamjećuje prefiksalna polisemija kao unutarleksički odnos koji je na sličan način prisutan i kod ostalih dviju kategorija, imenica i pridjeva. Drugim riječima, prefiksi u takvim glagolima ostvaruju značenja slična onima imenskih i pridjevskih prefikasa, samo što ih je manje jer se dobar dio glagola nalazi u kategoriji metaforičkih glagola, koji su zasebno analizirani.

Kod glagola s osnovnim značenjem prefiksi *sous-*, *nad-* i *pod-* ostvaruju svaki po pet značenja, dok kod glagola tvorenih prefiksom *sur-* taj prefiks ostvaruje devet značenja. Ta su značenja vrlo slična: jedan dio čine konkretna prostorna značenja, a ostala se temelje na orijentacijskim metaforama baziranim na okomitoj osi. U tom smislu nema većih razlika između dvaju proučavanih jezika.

Kod glagola metaforičkog značenja pojavljuju se veće razlike između francuskoga i hrvatskog. Takvi glagoli čine oko trećine glagola tvorenih prefiksom *sur-* i manje od petine glagola tvorenih prefiksom *sous-*, dok u hrvatskome metaforički glagoli čine otprilike polovicu svih glagola, bez obzira na njihovu brojnost (onih tvorenih prefiksom *nad-* je 38, a prefiksom *pod-* je 111). Značenje se tih glagola u oba jezika temelji na vrlo raznolikim metaforama, a u manjoj mjeri na pojmovnoj bliskosti. Ova veća uloga metafore u tvorbi hrvatskih glagola jedan je od elemenata koji ukazuju na veće ili dublje učinke prefiksacije na hrvatski jezik od francuskoga. To se ogleda i u činjenici da u skupini metaforičkih glagola ima najveći broj glagola kod kojih prefiksacija proizvodi sintaktičko-značenjske promjene, o kojima će biti riječi u nastavku. Uz metaforizaciju se veže i pitanje hiponimije jer prefigurirani glagoli metaforičkog značenja najčešće nisu hiponimi svojih baza budući da kod njih dolazi do većega značenjskog pomaka u odnosu na tu bazu. Tako, primjerice, *surmener* 'izmoriti koga' nije hiponim od *mener* 'voditi', kao što ni *podleći* 'pasti pod utjecaj koga ili čega' nije hiponim od *leći*. Općenito gledajući glagole hiponimija ima veću ulogu u francuskome jer oko dvije četvrtine svih francuskih prefiguriranih glagola stoje u tom odnosu prema osnovi, dok je kod hrvatskih glagola riječ o nešto manje od polovice glagola.

Analiza glagola razlikuje se od one ostalih leksičkih skupina po tomu što smo u nju morali uključiti neka specifična glagolska obilježja. U ovome smo se radu ograničili na promatranje obveznih dopuna koje smo definirali kao one bez kojih bi iskaz bio neovjeren (usp. Helbig i Schenkel 1978:33). Pokazalo se da je za našu građu, a bez ulaženja u detaljne sintaktičke analize kakve bi uvelike nadišle okvire ovoga, primarno morfološkoga, odnosno tvorbenoga rada, osobito važna argumentna struktura, koja je neodvojiva od promatranja tranzitivnosti (v. 3.8.4.1 i 3.8.4.2). Ta dva obilježja pokazuju značajne promjene uslijed djelovanja prefiksacije. Važno je podsjetiti da smo u ovom radu tranzitivnost promatrali kao prototipno ustrojenu kategoriju, prema kojemu se neki glagoli smatraju boljim primjerima tranzitivnih glagola od ostalih, a skala se tranzitivnosti određuje na temelju nekoliko kriterija. U radu smo preuzeli kriterije za određivanje tranzitivnosti Hoppera i Thompson (1980), od kojih smo izdvojili dva koja su relevantna za našu građu: 1) agentivnost i 2) zahvaćenost objekta. Pomoću tih dvaju obilježja i bez ulaženja u detaljne kontekstne analize svih mogućih sintaktičkih okruženja u kojima se glagoli javljaju, dolazi se do relevantnih podataka o utjecaju prefiksacije na glagole iz naše građe, što je jedno od osnovnih pitanja koje nas je zanimalo. Valja napomenuti da smo u radu svaki glagol kojemu nedostaje jedno od tih dvaju obilježja automatski smatrali glagolom slabije tranzitivnosti.

Najmanje su zastupljene promjene u tranzitivnosti one u kojima prefiksacijom nastaju glagoli jake tranzitivnosti i pseudotranzitivni glagoli. Pseudotranzitivnost nastaje samo kod glagola tvorenih pozitivnije obilježenim prefiksima *sur-* i *nad-*, a sveukupno ih je samo tri (npr. *nadletjeti* i *survoler* 'nadletjeti').

Prefigirani glagoli jake tranzitivnosti također čine vrlo malen udio, a više ih je u hrvatskome nego u francuskome (npr. *nadboksati* 'boksati bolje od koga').

Jedna od najvažnijih sintaktičko-značenjskih promjena do kojih dolazi prefiksacijom među glagolima iz naše građe jest nastanak glagola slabije tranzitivnosti. Takvih je glagola 25%, a svi su nastali ili od glagola jake tranzitivnosti ili od intranzitivnih glagola. Glagole metaforičkog značenja općenito smatramo slabije tranzitivnima jer kod njih radnja teže može prelaziti na objekt i zahvaćati ga. Primjerice, glagol *surchauffer2* 'oraspoložiti' nastao je od glagola *chauffer* 'zagrijati' koji je jake tranzitivnosti jer grijanjem čega dolazi do konkretnog zahvaćanja objekta, a subjekt pritom djeluje kao agens koji što prenosi toplinu na što. Kod prefigiranoga glagola došlo je do metaforizacije na temelju metafore INTENZITET JE TOPLINA pa, iako dolazi do promjene u objektu – jer se može zagrijati ili ražariti i ozračje itd. – riječ je o slabijoj zahvaćenosti objekta i posljedično slabijoj tranzitivnosti.

Prefiksacijom u oba jezika i pomoću sva četiri promatrana prefiksa najčešće nastaju glagoli slabe tranzitivnosti. U francuskome je najviše takvih glagola tvoreno prefiksom *sur-*, a tipično nastaju od intranzitivnih osnovnih glagola koji otvaraju mjesto jednom argumentu. Takvi su glagoli, primjerice, *surpasser1* 'nadmašiti' (od glagola *passer* 'proći') ili *survoler4* 'letimično pročitati tekst' (od *voler* 'letjeti'). Francuskim prefiksom *sous-* nastaju samo dva glagola slabije tranzitivnosti, *sous-tendre1* 'biti unutar krajnjih točaka' i *sous-tendre2* 'biti temelj čemu'. Riječ je o glagolima metaforičkog značenja koji su nastali od glagola *tendre* 'rastegnuti' jake tranzitivnosti.

U hrvatskome među prefigiranim glagolima također prevladavaju glagoli slabije tranzitivnosti, no nastaju od drukčijih osnovnih glagola od onih u francuskom. Najčešće nastaju od glagola jake tranzitivnosti pomoću obaju hrvatskih prefikasa, kao u primjerima *nadjačati2* 'biti jači glasom, zvukom od drugoga' (od *jačati* 'činiti jačim') ili *podmazati4* 'podmititi' (od *mazati* 'prevlačiti ili trljati sredstvom za mazanje'). Iako nastaju obama hrvatskim prefiksima, najviše ih je tvoreno prefiksom *pod-*. Kod glagola tvorenih prefiksom *pod-* javlja se i veći broj intranzitivnih glagola tvorenih od osnovnih glagola jake tranzitivnosti, po čemu se cijela skupina glagola s prefiksom *pod-* izdvaja. Takvi su primjeri glagoli poput *podbaciti2* 'ne ispuniti plan, očekivanja i sl.' (od *baciti*), ali i niz glagola koji prefiksacijom postaju povratni,

kao sljedeći: *poduhvatiti se* 'dati se na što, prihvatiti se čega', *potkrasti se* 'omaknuti se' ili *podudariti se1* 'složiti se jedno s drugim'. Svi su navedeni povratni glagoli nepravni.

U hrvatskome glagoli slabije tranzitivnosti često nastaju i od intranzitivnih osnovnih glagola koji otvaraju mjesto jednome ili dvama argumentima. Pomoću prefiksa *nad-* nastaju glagoli poput *nadmašiti1* 'biti bolji od koga' (od mašiti se 'posegnuti za čim'), *nadtrčati* 'trčati bolje od protivnika' (od trčati), *nadrasti* i sl., a pomoću prefiksa *pod-*, primjerice, *potpaliti2* 'podmetnuti zlo, nahuškati' ili *podriti* 'kvariti poredak, vlast i sl'.

Kod glagola valja spomenuti i to da je u građi pronađena nekolicina glagolsko-prijedložnih konstrukcija u kojima se javlja regirani prijedlog (v. 2.7.1). Takve su konstrukcije brojnije u hrvatskome, dok se u francuskome javljaju samo dvije, i to samo kod glagola tvorenih prefiksom *sur-* (*se surajouter2 à* 'uslijediti nakon čega, nadodati se na što' i *se surimposer3 à* 'nadodati se na što'). U hrvatskome takve konstrukcije postoje s glagolima tvorenim prefiksom *nad-* (*nadnijeti2 se nad* 'nagnuti se nad što', *nadviti1 se nad* 'nagnuti se nad nekog/nešto niže', *nadnijeti1 nad* 'biti fizički iznad čega/koga' i *nadviti3 se nad* 'biti izgrađen iznad čega'), ali i prefiksom *pod-* (*potpasti1 pod* 'dospjeti pod čiju vlast ili utjecaj', *podletjeti1 pod* 'u letu ili u brzom vožnji proći ispod čega ili se naći pod čim', *podvesti pod* 'dovesti što u vezu, u zavisnost od neke šire misli ili pojma'). Zanimljivo je da u nekim hrvatskim glagolsko-prijedložnim konstrukcijama s regiranim prijedlogom na neki način postoji veći stupanj „privlačenja“ između glagolskoga prefiksa i prijedloga jer se u njima javlja izomorfizam glagolskoga prefiksa i prijedloga (npr. *podvesti pod*), dok u francuskome toga nema. To je još jedan dokaz u prilog složenim odnosima koji postoje između promatranih prefikasa i prijedloga od kojih su nastali. Točnije, u francuskim se dvjema konstrukcijama uz glagole tvorene prefiksom *sur-* javlja prijedlog *à* u funkciji regiranoga prijedloga. Još je jedna važna kontrastivna razlika između glagola koji ulaze u ovakve glagolsko-prijedložne konstrukcije ta da, dok se francuski osnovni glagoli *imposer* i *ajouter* ponekad rabe kao povratni glagoli koji otvaraju mjesto dopuni uvedenoj prijedlogom *à*, hrvatski osnovni glagoli *viti*, *nositi*, *voditi* i *pasti*, od kojih nastaju spomenute konstrukcije, nikada ne otvaraju mjesto dopunama s prijedlozima *nad* i *pod*.

Hrvatski se također razlikuje od francuskoga po prisutnosti padeža koji se javljaju kao obvezni dio imenskih dopuna kojima prefigirani glagoli otvaraju mjesto i koje se ne smije zanemariti. Najveći broj tih dopuna nalazi se u akuzativu. Kada je riječ o prefiksu *nad-*, svi glagoli tvoreni njime otvaraju mjesto dopunama u akuzativu, dok kod glagola tvorenih prefiksom *pod-* postoji veća raznolikost jer se javljaju i neki drugi kosi padeži: genitiv, instrumental i dativ. Točnije, pet glagola otvara mjesto dopuni u dativu (npr. *podleći3* 'oboljeti',

*podīci2* 'ulagivati se komu'), četiri u instrumentalu (npr. *podudariti1 se s* 'poklopiti se, složiti se jedno s drugim'*poduprijeti2 se* 'podbočiti se'), dva u genitivu (*poduhvatiti2 se* 'dati se na što, prihvatiti se' i *podsjetiti1 se* 'obnoviti u sjećanju, sjetiti se') i dva glagola otvaraju mjesto dvama objektima, u akuzativu i dativu (*podvaliti3* 'poslužiti se podvalom, izvesti podvalu' i *podčiniti* 'podvlastiti, pokoriti').

Na kraju još valja spomenuti da kod najvećega broja hrvatskih glagola prefiksacijom dolazi do perfektivizacije, no ta je činjenica bila i ranije dobro poznata u literaturi (npr. Raguž 1997:158; Silić i Pranjković 2007:48).

Osim što su se pokazali kao najstroženija kategorija, glagoli su također i kategorija u kojoj se bilježi najviše razlika između francuskoga i hrvatskog, a koje se ogledaju u većoj ulozi metafore u hrvatskome, u manjoj ulozi hiponimije i većoj prisutnosti pojmovne graničnosti u tome jeziku, kao i u većem stupnju značenjsko-sintaktičkih promjena. Svi navedeni podaci ukazuju na to da se glagolski dio leksika tvorenih promatranim prefiksima gradi na ponešto različit način od francuskoga, odnosno da je hrvatski glagolski leksik morfosemantički složeniji, što potvrđuje glavnu pretpostavku iznesenu na početku rada (v. 1.1.1).

U idućem razdjelu osvrnut ćemo se na četvrtu leksičku kategoriju, prijedloge, kroz njihov suodnos s prefiksima.

#### **6.4 Prijedlozi i njihovi suodnosi s prefiksima**

Posljednja leksička kategorija analizirana u ovome radu jesu prijedlozi, koje smo, kako je ranije navedeno, uvrstili u analizu kako bismo vidjeli kakvi odnosi postoje između te kategorije i prefikasa koji su iz njih nastali, a koji su primarni predmet proučavanja ovoga rada.

Kao i kod prefikasa, i prijedlozi se u ovome radu promatraju kao dio konstrukcija u kojima se rabe, a u kojima obično sudjeluju i imenica ili glagol, odnosno pridjev u manjem broju slučajeva.

Budući da su i prefiksalna značenja konstrukcijski uvjetovana, glavno je pitanje u ovome dijelu građe bilo proizvode li konstrukcije u koje ulaze prefiksi različite učinke od konstrukcija s prijedlozima. Preciznije govoreći, imaju li te dvije vrste konstrukcija različite učinke na značenje prefikasa i prijedloga? To je pitanje bilo predmet naše druge pretpostavke prema kojoj prijedlozi zbog svojih funkcionalnih obilježja, tj. pojavljivanja u širem sintaktičkom okviru, ostvaruju više značenja od bliskoznačnih prefikasa. No osim same

brojnosti zanimala nas je i narav tih značenja, odnosno razlike koje postoje među prefikslnim i prijedložnim značenjima.

Krenut ćemo od prefiksa *sur-* i prijedloga *sur*. Taj prefiks s imenicama ostvaruje 11 značenja, s pridjevima šest i s glagolima devet, a prijedlog *sur* ostvaruje 12 značenja. Te brojke pokazuju da *sur-* kao imenski prefiks i prijedlog *sur* ostvaruju vrlo sličan broj značenja. Navedeni podatak ne čudi s obzirom na to da su imenice najbrojnije u našoj građi. S pridjevima prefiks *sur-* ostvaruje najmanji broj značenja vjerojatno zato što pridjevi čine najmanji dio građe pa uslijed pripajanja takvom manjem broju pridjeva razvijaju manje raslojenu značenjsku strukturu.

Kada je riječ o vrsti značenja, dva su podudarna: ‘kontaktna supralokalnost’, koje ostvaruju sve tri leksičke kategorije – imenice (npr. *surimpression1* 'otiskivanje jedne slike na drugu'), pridjevi (npr. *surpiqué* 'prošiven (odozgo)') i glagoli (npr. *surélever2* 'nadograditi'), no koje kod prijedloga (npr. *sur le visage* 'na licu') predstavlja veći udio, otprilike jednu četvrtinu svih značenja, dok kao prefikslna značenje čini jednu otprilike jednu sedminu ili manje. Drugo značenje koje je zajedničko prefiksu i prijedlogu jest ‘superiornost’ (npr. *Paris domine sur les métropoles* 'dosl. Pariz dominira **nad** metropolama'), no za razliku od prethodnog, ono se ne ostvaruje u imenicama i pridjevima, već samo kod glagola (npr. *surclasser1* 'staviti u višu kategoriju’), gdje čini svega 2%, a kod prijedloga *sur* manje od 1%. Riječ je, dakle, o slabije zastupljenom značenju. Sva su ostala značenja različita, što pokazuje da konstrukcije u koje ulaze prijedlozi bitno drukčije utječu na razvoj njihova značenja od konstrukcija u koje ulaze prefiksi. To je zanimljiv podatak s obzirom na činjenicu da se i prefikslna i prijedložna značenja u velikoj mjeri temelje na orijentacijskim metaforama koje proizlaze iz okomite osi te, u manjoj mjeri, pojmovne bliskosti. Taj podatak pokazuje da su mehanizmi nastanka značenja vrlo slični, ali daju različite rezultate.

Kada je riječ o prefiksu *sous-* i prijedlogu *sous*, prefiks ostvaruje 12 značenja s imenicama, pet značenja s pridjevima i također pet s glagolima, dok prijedlog ostvaruje 12 značenja, jednako kao i imenski prefiks. Značenja koja se preklapaju su ‘sublokalnost’, ‘kontaktna sublokalnost’ i ‘manji opseg’. Značenje ‘sublokalnost’ javlja se kod imenica (npr. *sous-titre1* ‘podnaslov’), pridjeva (*sousigné* 'niže potpisan') i glagola (npr. *sous-titrer1* 'podslovljavati’), kao i kod prijedloga (*sous le toit* ‘**pod** krovom’), a isti je slučaj i sa značenjem ‘manji opseg’ (*sous-mortalité* 'niža smrtnost'; *sous-employé1* 'manje zaposlen'; *sous-performer* 'biti manji od referentnog pokazatelja'; *passer sous les 50 %* ‘pasti **ispod** 50%’). Treće značenje, ‘kontaktna sublokalnost’, ostvaruje se kod imenica (npr. *sous-vêtement* 'donje rublje'), pridjeva (*sous-cutané* 'potkožan') i kod prijedloga (*sous la couverture* '**ispod** deke'). Sva se ostala

značenja razlikuju, dakle situacija je slična kao i kod prefiksa *sur-* i prijedloga *sur*, što je također zanimljivo jer i najveći broj prefiksálnih i prijedložnih značenja iz ove skupine nastaje na temelju orijentacijskih metafora na okomitoj osi, a manjim dijelom i pojmovne bliskosti. I u ovome slučaju potvrđuje se da različita konstrukcijska uvjetovanost prefikasa, odnosno prijedloga proizvodi različite značenjske učinke.

Nastavljamo s hrvatskim prefiksima i prijedlozima. Prefiks *nad-* ostvaruje devet značenja s imenicama, dva s pridjevima i pet s glagolima, a prijedlog *nad* ostvaruje također devet značenja. Usporedbom značenja prefiksa *nad-* i prijedloga *nad* pokazalo se da se preklapaju samo dva značenja: ‘supralokalnost’ i ‘kontaktna supralokalnost’. Oba značenja ostvaruju imenice (npr. *nathodnik*; *nadmadrac*), glagoli (npr. *nadnijeti se nad*; *nadgraditi*) i, dakako, prijedlog (*vijadukt nad rijekom*; *penal nad Petrićem*) u konstrukcijama u kojima se javljaju, dok se ta značenja kod pridjeva ne ostvaruju. Situacija je vrlo slična onoj kod francuskih prefikasa i prijedloga *sur(-)* po brojnosti, no razlikuje se od njih po tomu što je ovdje riječ o dvama konkretnim prostornim značenjima, dok podudarnosti kod apstraktnih značenja nema.

Naposlijetku valja usporediti prefiks i prijedlog *pod(-)*. Prefiks *pod-* ostvaruje 14 značenja s imenicama, pet značenja s pridjevima i jednako toliko s glagolima, a prijedlog *pod* ostvaruje 14 značenja. Podudarna su prefiksálna i prijedložna značenja ‘sublokalnost’ (*podnaslov*; *pod Marjanom*) i ‘kontaktna sublokalnost’ (*podsuknja*; *pod majicom*). Podudarna su, dakle, samo konkretna prostorna značenja, dok su sva ostala brojna apstraktnija značenja različita.

Kada je riječ o značenjskoj raslojenosti, pokazalo se da prijedlozi obično ostvaruju jednak broj značenja kao i prefiksi u konstrukcijama s imenicama, čija je polisemičnost razvijenija od one pridjevskih i glagolskih konstrukcija. Prijedložna su značenja, dakle, brojnija i od pridjevskih i od glagolskih, što djelomično potvrđuje našu pretpostavku. Još je važnija od njihove brojnosti, međutim, činjenica da prijedlozi u velikoj mjeri ostvaruju značenja različita od prefiksálnih.

Svi navedeni podaci o usporedbi prefiksálnih i prijedložnih značenja pokazuju da konstrukcijska uvjetovanost prefikasa i prijedloga od kojih su oni nastali proizvodi vrlo različite učinke. Točnije, konstrukcija općeg tipa [Pref [X]]<sub>x</sub>, kojom nastaje leksem vrste X, a koji može biti imenica, glagol ili pridjev, djeluje prilično različito od konstrukcija u kojima se javljaju prijedlozi. Od prijedloga od kojih su nastali, prefiksi su se pod utjecajem konstrukcija (prilično) udaljili razvijajući nova značenja koja su, zanimljivo, i dalje u najvećoj mjeri motivirana istom vrstom mehanizama: orijentacijskim metaforama temeljenima na okomitoj osi i u manjoj mjeri



pojmovnom bliskošću. Ujedno su ovi podaci potvrda naše druge pretpostavke prema kojoj prijedlozi ostvaruju značenja prilično različita od prefikasa, što je, kako smo više puta istakli, rezultat djelovanja konstrukcija u kojima se ti prefiksi, odnosno prijedlozi rabe. Točnije, okruženje u kojem se prefiks nalazi – njegovo vezanje s različitim osnovama (imenicama, pridjevima i glagolima) – dovodi do novih konstrukcijskih učinaka kakvi uglavnom ne postoje kod prijedloga, pri čemu nastaju nova značenja različita od prijedložnih. Prijedlozi su, s druge strane, pod utjecajem konstrukcija u koje sami ulaze, a u kojima se najčešće nalaze imenice ili glagoli, koji također djeluju na te prijedloge i dovode do stvaranja specifičnih značenja. Jedina su podudarna značenja u oba jezika ona konkretna prostorna, što ne čudi budući da su ona dijakronijski vrlo stabilna (Tyler i Evans 2003:47-48).

## 6.5 Međuleksički odnosi

Nakon što smo dali pregled učinaka prefiksacije na imenice, pridjeve i glagole te usporedili prefikse s prijedlozima, valja se posvetiti temi međuleksičkih odnosa. Iz dosadašnjih dijelova ovoga poglavlja vidjeli smo da na unutarleksičkoj razini prefiksacijom dolazi do razvoja polisemije koja je najrazgranatija u imenica, nešto manje kod glagola, a najmanje kod pridjeva. Ta prefiksalna polisemija pokazuje da se prefiksi, kao morfemi, uslijed djelovanja konstrukcija čiji su sastavni dio ponašaju poput leksičkih kategorija razvijajući (vrlo) velik broj značenja koja su organizirana oko središnjega prema načelu prototipa. Slično se događa i kod prijedloga, koji pod utjecajem konstrukcija u kojima se rabe također razvijaju raslojenu polisemnu mrežu. Sada se valja osvrnuti na međuleksičku razinu.

Prvi međuleksički odnos koji se pokazao važnim u našoj građi jest hiponimija. Prefiksacijom, naime, u našoj građi nastaju brojni leksemi koji prema svojim osnovama stoje u odnosu hiponimije. Hiponimija se u literaturi ističe kao napose važan odnos kod imenica (Miller 1998:25; Croft i Cruse 2004:142), a i u našoj građi to se pokazalo točnim. Naime, velika većina prefigiranih imenica tvorenih trima od četiriju prefikasa (*sur-*, *sous-* i *pod-*) stoji u odnosu hiponimije prema svojoj osnovi. To znači da se djelovanjem konstrukcije [Pref [N]]<sub>N</sub> sustavno izgrađuju francuske i hrvatske imenice koje sa svojim osnovama ne dijele samo formalne i značenjske sličnosti, već i grade hiponimske sveze, usložnjujući na taj način strukturu toga dijela leksika. Kod imenica tvorenih prefiksom *nad-* situacija je nešto drukčija jer ih otprilike polovica stoji u odnosu hiponimije prema svojoj osnovi. Tomu je tako jer u više od polovice tih imenica prefiks *nad-* ostvaruje značenja ‘nadređenost’ (*nadcestarija* ‘jedinica nadređena određenom broju cestarija’) i ‘nadilaženje’ (*nadčovjek1* ‘biće mnogo razvijenije od čovjeka’)

kojima se označava upravo nadmašivanje pojma označenoga osnovnom imenicom, zbog čega takve tvorenice niti ne mogu biti hiponimi svojih osnova. Drugim riječima, hiponimija ima veću ulogu kod francuskih imenica. Ona se veže i uz endocentričnost i pojmovnu usađenost jer prefigurane imenice koje su hiponimi svojih osnova u pravilu su endocentrične i realiziraju pojmovnu usađenost, dok kod imenica tvorenih prefiksom *nad-* veću ulogu ima rubniji tip pojmovne usađenosti.

Kada je riječ o hiponimiji kod pridjeva, ona je vrlo izražena u francuskome jer ondje gotovo 90% prefiguriranih pridjeva stoji u odnosu hiponimije prema osnovi (npr. *suractif* 'vrlo aktivan' hiponim je od *actif* 'aktivan'; *sous-exploité* 'nedovoljno iskorišten' je hiponim od *exploité* 'iskorišten'). Takvi su pridjevi u pravilu endocentrični i realiziraju pojmovnu usađenost. Za razliku od njih, mnogo manje hrvatskih pridjeva u odnosu je hiponimije prema osnovi (npr. *nadideološki* 'koji nadilazi ideološko' nije hiponim od *ideološki*; *podregionalan* 'koji je ispod regionalne razine' nije hiponim od *regionalan*). Zbog toga i kod pridjeva, slično kao kod imenica, hiponimija, endocentričnost i pojmovna usađenost imaju veću ulogu u francuskome nego u hrvatskom. Hrvatski pridjevi u većoj su mjeri egzocentrični i realiziraju rubni tip pojmovne usađenosti.

Glagolska hiponimija ima također značajniju ulogu kod francuskih glagola nego kod hrvatskih, odnosno prefiksacijom pomoću prefikasa *sur-* i *sous-* u pravilu nastaju leksemi koji su hiponimi svojih osnova. U hrvatskome prefiksacija u manjoj mjeri nego u francuskome dovodi do nastanka hiponimije. Većina glagola tvorenih prefiksom *sous-*, oko tri četvrtine, u odnosu je hiponimije prema svojoj osnovi. Tako je, primjerice, glagol *sous-titrer* 'podslovljavati (filmove i sl.)', hiponim od *titrer* 'nasloviti'. Kod glagola tvorenih prefiksom *sur-* slična je situacija, odnosno također otprilike četvrtina glagola stoji u odnosu hiponimije sa svojom osnovom kao u primjeru *surendetter* 'prezadužiti' nastalog od *endetter* 'zadužiti', što mu je hiperonim. U hrvatskome prefiksacijom nastaju glagoli od kojih je samo otprilike polovica u odnosu hiponimije prema vlastitoj osnovi (npr. *nadvikati* 'vikati jače od drugoga'; *potplatiti* 'slabije platiti'). Hiponimija je manje prisutna u glagolskom leksiku izgrađenom prefiksom *pod-* jer je ondje veća uloga metaforizacije osnove pri tvorbi prefiguriranih glagola nego kod prefiksa *nad-*, a metaforom najčešće ne nastaju glagoli koji su hiponimi svojih osnova, nego glagoli koji pripadaju drukčijim domenama od osnovnih (npr. *podrovati* 'rušiti s položaja' prilično je udaljen od glagola *rovati* 'kopati rilom kroza što', koji označava fizičku radnju).

Drugi je značajan međuleksički odnos koji postoji u našoj građi odnos suprotnosti, i to direkcionalna opozicija (Lyons 1977; Cruse 1986; Raffaelli 2015:218; Čulig Suknaić 2020:31-

32; 85-87; 102-103). Postoji više odnosa koji se svrstavaju pod direkcionalnu opoziciju, a u ovome je radu najvažnija konverzivnost (Cruse 1986:226-239). Prototipni su konverzivni antonimi *iznad – ispod* (Cruse 1986:231). Iako je konverzivnost primarno prostorni odnos, postoje i njezina analoška ili metaforička proširenja (Cruse 1986:231).

Kako je ranije rečeno, kada je riječ o značenjskim suprotnostima, u našoj građi postoje s jedne strane leksemi suprotnoga značenja, odnosno prefigirani leksemi tvoreni prefiksima suprotnog značenja u kojima ta prefiksalna značenja funkcioniraju kao suprotni parnjaci, kao u paru *surproduction* 'prekomjerna proizvodnja' – *sous-production* 'nedovoljna proizvodnja'. S druge strane, postoje i sama prefiksalna značenja koja djeluju kao antonimi (npr. 'sublokalnost' – 'supralokalnost'), iako se u građi ponekad ne može pronaći par leksema koji ostvaruje taj konkretan odnos značenjske suprotnosti.

Leksema suprotnoga značenja zamjetno je više u francuskome nego u hrvatskom, i to najviše u kategoriji imenica. To je zasigurno rezultat činjenice da su značenja 'ekscesivnost' prefiksa *sur-* i 'insuficijentnost' među najzastupljenijim značenjima tih prefikasa koja ujedno čine konverzivne suprotne parnjake. Među takvim parnjacima najveći dio čine imenice (npr. *surinvestissement* 'prekomjerno ulaganje sredstava' – *sous-investissement* 'premalo ulaganje', *suremploi* 'prekomjerno zapošljavanje' – *sous-emploi* 'nedovoljno zapošljavanje', itd). Među tim imenicama ima i svega nekoliko s prostornim značenjem, kao npr. *sursol* 'površina tla' – *sous-sol* 'dublji slojevi tla'.

Kod glagola je situacija ista, odnosno dok se u hrvatskome nalazi samo jedan par suprotna značenja (*nadletjeti – podletjeti*), i prostornog je značenja, u francuskom je takvih parova gotovo 20. Ponovno je riječ o značenjskom paru 'insuficijentnost' – 'ekscesivnost' (npr. *surreprésenter* 'prekomjerno zastupiti (u kakvom uzoruku)' – *sous-représenter* 'nedovoljno zastupiti', i sl.).

Antonimija je kod pridjeva praktički zanemariva budući da postoje dva para pridjeva suprotna značenja u francuskome i jedan u hrvatskom, pri čemu hrvatski par pridjeva (*nadkritičan – podkritičan* (nuklearni reaktor)) predstavlja ekvivalente jednog para francuskih pridjeva (*surcritique* 'nadkritičan' – *sous-critique* 'podkritičan').

## 6.6 Prefiksacija u kontinuumu tvorbenih načina

Naposljetku se trebamo vratiti i pitanju jesu li prefiksi dio izvođenja ili slaganja. U uvodnim je poglavljima rada detaljno bilo riječi o obilježjima izvođenja (v. 2.5.1), odnosno

slaganja (v. 2.5.2), te o obilježjima prefikasa zbog kojih bi se oni mogli smatrati dijelom jednog ili drugog načina tvorbe. U radu smo se prilikom razlikovanja tih dvaju načina tvorbe služili sljedećim kriterijima Amiot (2004a): tvorenje različitih leksičkih kategorija, endocentričnost i ostvarivanje značenja različitih od prijedložnih.

Kada je riječ o kriteriju tvorenja različitih leksičkih kategorija, o tomu ne treba duljiti jer iz cijele analize proizlazi da se promatranim četirima prefiksima tvore imenice, koje su u građi najbrojnije, potom glagoli, koji su nešto manje brojni, i pridjevi.

U analizi smo pokazali da je drugi kriterij, endocentričnost, usko vezan uz pojmovnu usađenost, koja je obilježje većine francuskih imenica, kao i nešto manjeg dijela hrvatskih. Francuski su pridjevi također u velikoj mjeri endocentrični, dok su hrvatski većinom egzocentrični jer označavaju ili nadilaženje osnovnoga pojma (npr. *nadstandardan* je 'koji nadilazi standardno') ili njegovo nedostizanje (*podljudski* je 'koji je ispod ljudskoga (ljudske razine)'). Francuski su glagoli također pretežito endocentrični, a kod hrvatskih je otprilike polovica endocentrična, dok su ostali egzocentrični. Toj većoj prisutnosti egzocentričnosti pridonosi metafora jer otprilike polovica hrvatskih glagola nastaje metaforizacijom osnove (npr. *nadgraditi* nema veze s *građenjem*, već s *poboljšanjem*, a *podbaciti* nema veze s *bacanjem*, već s *neuspjehom*). Zaključno možemo reći da endocentričnost ima veću ulogu u francuskome nego u hrvatskom.

Kada je pak riječ o trećem kriteriju, odnosno pojavi prefiksálnih značenja koja su različita od prijedložnih, ranije smo već naveli da su podudarna značenja vrlo malobrojna i praktički se ograničavaju na ona konkretna prostorna. To nije čudno s obzirom na činjenicu da su prostorni odnosi i značenja koja se njima kodiraju koji su vrlo stabilni kroz vrijeme (Tyler i Evans 2003:47). Upravo se to pokazalo kod analiziranih francuskih i hrvatskih prefikasa, koji i dalje zadržavaju prototipna prostorna značenja naslijeđena od prijedloga – '(kontaktna) supralokalnost' i '(kontaktna) sublokalnost'. Ta su konkretna prostorna značenja rijetko i najčešćotnija kod prefiguriranih leksema iz naše građe, no i dalje su ishodište iz kojega nastaju ostala značenja, najčešće na temelju metafore. Smatramo da gotovo potpuno diferenciranje izvedenih apstraktnijih značenja upravo pokazuje konstrukciju uvjetovanost prefikasa, odnosno prijedloga jer iz osnovnih značenja koja su sasvim podudarna pod utjecajem konstrukcija u koje ulaze prefiksi, odnosno prijedlozi, nastaju posve različita značenja. Uzmimo za primjer samo prefiks *sous-* koji u konstrukciji [Pref [V]]<sub>v</sub> ostvaruje pet značenja – 'insuficijentnost', 'zavisnost', 'manji opseg', 'sublokalnost' i 'adicionalnost', dok istooblični prijedlog *sous* ostvaruje daleko više značenja, od kojih je prvih nekoliko najfrekventnijih 'nedostatak kontrole', 'kategorizacija', 'sublokalnost', 'oznaka', 'kontaktna sublokalnost', 'kondicionalnost', 'okolnosti',

itd. Slični bi se podaci dobili i usporedbom većine ostalih prefikasa s istoobličnim prijedlozima od kojih su nastali jer prefiksacijom dolazi do diferencijacije značenja tako što se zadržava konkretno prostorno, prototipno prijedložno značenje kao ono ishodišno – koje najčešće više nije i najfrekventnije – ali pod utjecajem konstrukcije [Pref [X]]<sub>x</sub> razvijaju se nova značenja koja se ne mogu pronaći kod istoobličnih prijedloga.

Slijedom svega navedenoga smatramo da se prefiksi analizirani u ovome radu mogu smatrati elementima izvedenica jer pomoću njih nastaju leksemi iz triju leksičkih kategorija, jer su ti leksemi vrlo često endocentrične tvorenice i jer ostvaruju značenja koja su dobrim dijelom različita od prijedložnih. Ipak, i dalje ostajemo pri stavu da su takvi prefiksi ipak različiti od „običnih“ prefikasa koji nisu nastali od prijedloga jer prefiksi koji su predmet bavljenja u ovome radu kao ishodišno značenje i dalje zadržavaju ono prostorno naslijeđeno od prijedloga, koje, iako najčešće nije najčestotnije, i dalje često jest među frekventnijim značenjima. Zbog toga bismo prefikse analizirane u ovome radu svrstali, kako je sugerirano i u teorijskom dijelu, u skupinu tzv. prijedložnih prefikasa (v. 2.5.3).

## 6.7 Zaključne napomene

Na kraju se trebamo osvrnuti na pretpostavke koje su formulirane na početku rada. Krenut ćemo od „sporednih“ ili izvedenih pretpostavki jer one dovode do glavne.

- 1) Prva je pretpostavka bila da su promatrane morfosemantičke strukture plodne i da u oba jezika tvore najviše imenica, a najmanje pridjeva. U korpusima koje smo rabili za pronalaženje građe bilo je najviše prefigiranih imenica, potom glagola, a zatim pridjeva. Podatak o imenicama pomalo je iznenađujući jer se u literaturi za oba jezika, kako je ranije navedeno, navodi da je prefiksacija najplodniji tvorbeni način u glagola, no čini se da je riječ o specifičnosti promatranih prefikasa. Ovdje valja još jednom podsjetiti i na to da su pridjevi ne samo najmanje brojna leksička kategorija, već i da prema kroatističkim priručnicima tvorba pridjeva pomoću prefikasa *nad-* i *pod-* čistom prefiksacijom uopće nije moguća (v. 2.6.7.2). Naša je analiza pokazala da to jest moguće (npr. *nadzastupljen*, *podeksponiran*), no riječ je, po svemu sudeći, o novijim tvorbama koje su ipak prisutne u jeziku pa bi valjalo promatrati što će se u budućnosti s njima događati.
- 2) Druga je pretpostavka bila ta da prijedlozi ostvaruju više značenja od bliskoznačnih prefikasa zbog svojih različitih funkcionalnih obilježja. Pokazali smo da prijedlozi ostvaruju doista velik broj značenja, koji je sličan broju značenja koje ostvaruju

prefiksi s imenicama, što ne čudi jer su one najbrojnija leksička kategorija. Drugim riječima, prijedlozi u konstrukcijama u kojima se rabe ostvaruju veći broj značenja i od prefikasa u glagolskim i pridjevskim konstrukcijama, no još je značajniji podatak da ostvaruju značenja koja su različita od prefiksálnih. Preciznije govoreći, vidjeli smo na temelju analize da su podudarna prefiksálna i prijedložna značenja gotovo isključivo ona konkretna prostorna, dok su ostala izvedena značenja, većinski temeljena na metafori, bitno različita. Tako su, primjerice, najčestotnija apstraktnija značenja (redom po udjelu u značenjskoj strukturi) imenskoga prefiksa *sur-* 'eksczesivnost', 'adicionalnost', 'nadilaženje' i 'posteriornost', pridjevskoga prefiksa *sur-* 'veći opseg', 'eksczesivnost', 'nadilaženje' i 'adicionalnost', a glagolskoga 'eksczesivnost', 'veći opseg', 'adicionalnost' i 'posteriornost'. S druge strane, najčestotnija su apstraktnija značenja prijedloga *sur* sljedeća: 'apstraktna lokacija', 'tema', 'temelj' i 'kontrola'. Navedeni primjeri zorno pokazuju da su prefiksálna značenja (vrlo) slična, dok prijedlog ostvaruje sasvim različita značenja. To je posljedica konstrukcijske uvjetovanosti prefikasa, odnosno prijedloga zbog koje dolazi do razvoja novih prefiksálnih značenja koja su različita od prijedložnih, a rezultat su suodnosa između prefikasa i osnova s kojima se oni vežu.

- 3) Treća je pretpostavka bila da dio prefigiranih leksema stoji u odnosu značenjske suprotnosti. Analiza je pokazala da otprilike 10% građe čine leksemi koji su parovi suprotna značenja. Oni su brojniji u francuskome, gdje je najčešće riječ o imenicama, zatim o glagolima, a najmanje je pridjeva. Kod imenica i glagola najveći broj antonimnih parnjaka počiva na opreci značenja 'eksczesivnost' – 'insuficijentnost' (npr. *surdosage* 'prekomjerno doziranje' – *sous-dosage* 'nedovoljno doziranje'; *suerévaluer* 'precijeniti' – *sous-évaluer* 'podcijeniti'). Općenito se može reći da je antonimija zastupljenija u francuskome, ali je u hrvatskome raznovrsnija jer najveći dio francuskih suprotnih parnjaka počiva na opreci 'eksczesivnost' – 'insuficijentnost'. I dio prefiksálnih i prijedložnih značenja predstavlja suprotne parnjake, a najviše ih je kod imenica zbog njihove brojnosti.

Na samome kraju ovoga poglavlja treba reći i to da smo u model MS obrazaca (Raffaelli i Kerovec 2008, 2017, Raffaelli 2012, 2013, 2015b, 2017, Filko i Raffaelli 2017, Raffaelli 2018) ugradili određene specifičnosti proizašle iz naše građe. Upravo je takav postupak omogućio nov pristup građi jer građa i metodologija jedna na drugu međusobno utječu. Pored glavnih postavki da su leksik i gramatika (tj. tvorba) neodvojivi i da su formalni (tvorbeni) i značenjski procesi

pri nastanku novih riječi neodjeljivi, u model smo dodali i neke specifične elemente naše građe. Tako smo za značenjsku razinu detaljno navodili metafore djelatne pri tvorbi. Na taj način željeli smo ne samo istaknuti značenjsku dimenziju koja je ravnopravna tvorbenoj, već i olakšati usporedbu mehanizama kojima nastaje leksičko bogatstvo dvaju jezika promatranih u ovome radu s onima iz drugih jezika.

Kod glagola je valjalo voditi računa o nizu specifičnosti te kategorije i dvaju proučavanih jezika. Preciznije govoreći, bilo je potrebno uzeti u obzir napose njihova sintaktička svojstva argumentne strukture i tranzitivnosti jer su se ona pokazala ključnima u ovome radu. Za hrvatske je glagole dodatno trebalo voditi računa o glagolskom vidu. U oba jezika kod glagola se također javljaju i glagolsko-prijedložne konstrukcije s regiranim prijedlozima, stoga smo i njih uključili u analizu.

Kada je riječ o prijedlozima, analizirani su u okviru konstrukcija u kojima se javljaju, odnosno u suodnosu s imenicama, glagolima i rjeđe pridjevima. Kod prijedloga se u analizi također pojavio određen broj regiranih prijedloga koji su u odnosu jake reakcije s glagolom, stoga su i oni pridodani opisu.

U radovima u kojima su predstavile model MS obrazaca autorice (Raffaelli i Kerovec 2008, 2017, Raffaelli 2012, 2013, 2015b, 2017, Raffaelli 2018) su navele kako smatraju da bi se on mogao primjenjivati na analiziranje različitih (indoeuropskih) jezika jer bi se pomoću njega mogla „uhvatiti“ složenost organizacije dijelova leksika. Mišljenja smo da je ovaj rad dao svoj doprinos upravo u tom smislu. Odabiranjem dvaju indoeuropskih jezika iz različitih grana, romanske i slavenske, željeli smo vidjeti postoje li strukturne razlike u gradbi leksika pomoću prefiksata. Pokazalo se da prefiksacija doista u određenoj mjeri različito utječe na izgradnju leksičke strukture navedenih dvaju jezika. Te se razlike općenito mogu sažeti činjenicom da prefiksacija ima složenije učinke na hrvatski, što je i bila naša pretpostavka zbog činjenice da je to morfološki bogatiji jezik od francuskoga.

## 7 ZAKLJUČAK

Glavni je cilj ovoga rada bio istražiti leksičko-značenjske strukture koje nastaju u francuskome i hrvatskom jeziku kao rezultat prefiksacije. Budući da u francuskome i hrvatskom postoje brojni prefiksi, u radu smo se ograničili na dva para bliskoznačnih prefikasa koji su nastali od prijedloga: *sur-* i *sous-* te *nad-* i *pod-*. Promatrali smo samo lekseme nastale čistom prefiksacijom, odnosno bez utjecaja drugih tvorbenih načina. Radi dobivanja što cjelovitijeg uvida u prefiksaciju, u analizu smo uključili tri leksičke skupine – imenice, glagole i pridjeve, a potom smo analizirali i prijedloge od kojih su navedena četiri prijedloga nastala da bismo dobili uvid u veze prefikasa i prijedloga. Odabrali smo kontrastivan pristup prefiksaciji proučavanjem dvaju indoeuropskih jezika iz različitih grana (romanske i slavenske) koji se razlikuju po tomu što hrvatski ima bogatiju morfologiju od francuskoga kako bismo vidjeli postoje li razlike u djelovanju toga tvorbenoga načina na dva različita jezika.

Takva detaljna i sustavna morfosemantička analiza izgradnje različitih leksičkih kategorija pomoću određenoga tvorbenog načina, koliko nam je poznato, dosada nije napravljena. To ističemo kao nov i prvi znanstveni prinos ovoga rada. Nadalje, ovaj se rad zasniva na analizi velikih jezičnih korpusa, što također smatramo njegovim prinosom i prednošću zbog utemeljenosti zaključaka na jezičnoj građi posvjedočenoj u uporabi, dok su brojni radovi o prefiksima u literaturi nastali na temelju proizvoljnog izbora određenog broja prefigiranih leksema. Kao treći prinos istaknuli bismo činjenicu da, pored detaljnoga pregleda prefiksanih i prijedložnih značenja koja se ostvaruju u promatranim korpusima, u radu donosimo i analizu mehanizama na kojima se ta značenja temelje, dajući iscrpan uvid u značenjske pravilnosti koje prate prefiksaciju kao rječotvorni postupak s jedne strane i nastanak prijedložnih konstrukcija s druge. Četvrti je važan prinos rada obuhvaćanje triju leksičkih kategorija koje nastaju prefiksacijom – imenica, glagola i pridjeva – što je, koliko nam je poznato, prilična rijetkost u literaturi budući da se većina radova obično bavi jednom kategorijom, i to najčešće glagolima. Kao peti prinos vidimo prilog analizi prostornih jezičnih elemenata, koji postoje u svim jezicima i važna su tema kognitivne lingvistike, a koja mogu dodatno rasvijetliti proučavanje pravilnosti opojmljivanja na temelju prostornih izvorišnih domena.

Budući da je glavni cilj rada proučavanje leksičko-značenjskih struktura, bio nam je potreban teorijsko-metodološko okvir koji to omogućuje. Zbog toga je odabran model morfosemantičkih obrazaca (v. 3.3), utemeljen na strukturalističkim postavkama uz novije



uvide iz kognitivne lingvistike i konstrukcijskih gramatika, koji pridaje podjednaku pozornost formalnim (rječotvornim) i značenjskim postupcima prilikom nastanka novih riječi, dajući temeljit uvid u leksičko-značenjske strukture koje pritom nastaju. Prefikse i prijedloge promatrali smo kao dio konstrukcija u kojima se javljaju, što je pridonijelo homogenosti iznesene analize. Dodatna je prednost modela MS obrazaca njegova prilična fleksibilnost koja nam je omogućila da se prilagodimo promatranoj građi uvođenjem svih elemenata koji su bili potrebni u analizi, a proizašli su iz njezine specifičnosti.

U središnjem dijelu rada, analizi, istražili smo značenja koja prefiksi ostvaruju u konstrukcijama u kojima se javljaju, a uz to smo promatrali i specifične učinke prefiksacije na svaku od leksičkih kategorija – imenice, glagole i pridjeve. Na temelju analize prije svega smo pokazali da je (čista) prefiksacija mnogo više od formalnoga postupka pripajanja prefiksa nekoj osnovi, i da itekako zadire u značenjsku razinu riječi. Učinci su prefiksacije kao rječotvornog postupka dvojaki, odnosno dovode do promjena najprije na unutarleksičkoj, ali posredno i na međuleksičkoj razini. Na unutarleksičkoj razini prefiksacija dovodi do prefiksalne polisemije jer uslijed pripajanja različitim osnovama su prefiksi razvijaju raslojenu polisemnu strukturu. Pokazalo se da je ta struktura organizirana oko prototipnoga prostornoga značenja koje su prefiksi „naslijedili“ od prijedloga od kojih su nastali. Ostala su značenja iz polisemne strukture većinom nastala na temelju metaforičkih proširenja baziranih na orijentacijskim metaforama na okomitoj osi, koja je plodan izvor metaforizacije u jeziku općenito, dok su rjeđa nastala na temelju pojmovne bliskosti.

Osim što prefiksacija gradi leksičko-značenjske strukture proizvodnjom polisemije, ona također izaziva specifične pojave posebno kod glagola. Točnije, osim što prefiksacijom dolazi do metaforizacije glagolskih prefikasa, i osnove od kojih su ti glagoli nastali u spoju s prefiksom često prolaze značenjska proširenja na temelju metafore, a rjeđe i pojmovne bliskosti. Pritom se prefiksalna polisemija temelji na istim orijentacijskim metaforama kakve nalazimo i kod pridjevskih i imenskih prefikasa, no glagolske osnove razvijaju metaforička značenja na temelju različitih metafora poput VRIJEME JE PROSTOR, INTENZITET JE TOPLINA, IDEJE (DOGAĐAJI) SU PREDMETI itd. (v. 6.3). Nadalje, prefiksacija utječe i na značenjsko-sintaktička svojstva glagola, točnije argumentnu strukturu i tranzitivnost. Općenito govoreći u oba jezika prefiksacijom nastaje najveći broj glagola slabe tranzitivnosti koji najčešće nemaju obilježje zahvaćenosti objekta, iako neki nemaju ni obilježje agentivnosti. Hrvatskim se glagolima prefiksacijom dodatno vid u pravilu mijenja u svršeni.

Pored toga što prefiksacija proizvodi promjene na unutarleksičkoj razini, ona posredno utječe i na međuleksičku razinu. U prvome redu ona obogaćuje leksičko-značenjske strukture

leksika izgrađivanjem taksonomskih odnosa jer većina leksema nastalih prefiksima analiziranima u ovome radu stoji u odnosu hiponimije prema svojoj osnovi. Takvi su leksemi ujedno općenito govoreći endocentrični i realiziraju pojmovnu usađenost jer u njihovoj pojmovnoj strukturi osnovni pojam ima središnju ulogu. Pomoću promatranih prefikasa često, posebno kod imenica, nastaju leksemi čija se pojmovna struktura ne razlikuje u velikoj mjeri od one osnovnih pojmova, odnosno kod kojih ne dolazi do velikih značenjskih pomaka. Veće značenjske pomake nalazimo kod glagola, a općenito ih ima više u hrvatskome nego u francuskom, u svim leksičkim kategorijama.

Drugi međuleksički odnos koji nastaje pomoću promatranih prefikasa i obogaćuje leksičko-značenjske strukture dvaju analiziranih jezika jest antonimija (v. 3.4.3), i to konverzivnog tipa (Cruse 1986:231). Antonimija se nalazi na dvjema razinama: između prefiksanih (i prijedložnih) značenja koja funkcioniraju kao suprotni parnjaci te između leksema suprotna značenja. Obje su navedene vrste antonimije najzastupljenije u imenica vjerojatno zbog njihove brojnosti u građi. Antonimija je zastupljenija u francuskome, ali i homogenija jer se najveći broj francuskih leksema suprotna značenja temelji na opreci 'ekscesivnost' – 'insuficijentnost' koja čini velik udio značenjske strukture prefikasa u svim leksičkim kategorijama, dok je u hrvatskome manji broj antonimnih parova leksema, ali raznovrsnijih značenja.

Nakon analize imenica, pridjeva i glagola bavili smo se prijedlozima kako bismo istražili kakvi odnosi postoje između njih i istoobličnih prefikasa. Prijedlozi se javljaju kao dio konstrukcija u kojima su ostali elementi najčešće imenice i glagoli, a tek rjeđe i pridjevi. U hrvatskome se u konstrukcijama još javljaju i padeži, najčešće instrumental, a u manjoj mjeri i akuzativ. Analiza je pokazala da prijedlozi razvijaju raslojenu polisemnu strukturu koja se u najvećoj mjeri također temelji na orijentacijskim metaforama proizašlima iz okomite osi. Njihova osnovna, prostorna značenja jednaka su značenjima prefikasa, no apstraktnija se značenja u najvećoj mjeri ne poklapaju, sukladno očekivanjima. Prijedlozi *sur* i *sous* te *nad* i *pod* predstavljaju suprotne značenjske parnjake, a i kod značenja samih tih prijedloga nalazimo manji broj suprotnih parnjaka (npr. 'supralokalnost' – 'sublokalnost' ili 'kontrola' – 'nedostatak kontrole').

Ovim se radom pokazalo da prefiksacija proizvodi slične učinke u dvama promatranim jezicima, ali dovodi do složenijih pojava u hrvatskome nego u francuskome, čime je potvrđena osnovna pretpostavka rada koja je proizlazila iz veće morfološke složenosti hrvatskoga jezika. Dok je na formalnoj razini riječ o istome postupku pripajanja prefiksa nekoj imenici, pridjevu ili glagolu, na značenjskoj se i (kod glagola) sintaktičko-značenjskoj razini vide značajne

promjene kao rezultat toga pripajanja. Takve su značenjske promjene najzamjetnije i najsloženije kod glagola, i to više kod hrvatskih nego kod francuskih. Rad je također pokazao u kojoj su mjeri tvorbena i (sintaktičko-) značenjska struktura leksema uvjetovane konstrukcijama u kojima se oni rabe, potvrđujući još jednom tezu o kontinuumu gramatike (tvorbe) i leksika.

Uvidi dobiveni ovim istraživanjem daju prinos kontrastivnim istraživanjima leksičkog ustroja. U daljnjim bi se radovima trebalo istražiti i ostale francuske i hrvatske prefikse kako bi se vidjelo na koji način grade leksičko-značenjske strukture. U takvim bi se istraživanjima model morfosemantičkih obrazaca, kao fleksibilan opći okvir, lako mogao prilagoditi specifičnostima proučavanih leksičkih kategorija (i jezika), a pritom bi kao moguće modifikacije mogli poslužiti i novi elementi koje smo predložili u analizi u ovome radu. Budući da su suodnosi morfologije, tj. tvorbe i semantike posebno važni za morfološki bogate jezike poput hrvatskoga, primjena bi modela MS obrazaca na proučavanje gradbe leksika bila od posebne neposredne koristi za slavenske jezike. Pretpostavljamo da će u bližoj budućnosti taj model stoga naći primjenu upravo u proučavanju različitih tvorbenih načina i elemenata slavenskih i ostalih jezika indoeuropske, ali i drugih porodica, na osnovu čega bi se mogao dobiti temeljitiji uvid u pravilnosti izgradnje leksičko-značenjskih struktura koje čine leksik. Upravo su ta pitanja jedno od važnih slabije istraženih područja morfologije.

## POPIS LITERATURE

Alexiadou, Artemis. 2014. „Nominal Derivation“. U *The Oxford Handbook of Derivational Morphology*, urednici Rochelle Lieber i Pavol Štekauer. Oxford: Oxford University Press. Str. 235-256.

Amiot, Dany .1997. *L'antériorité temporelle dans la préfixation en français*. Villeneuve d'Ascq: Presses universitaires du Septentrion.

Amiot, Dany. 2004a. „Préfixes ou prépositions ? Le cas de *sur(-)*, *sans(-)*, *contre(-)* et les autres“. *Lexique* 16:67-83.

Amiot, Dany. 2004b. „Sur préposition et préfixe : un même sens instructionnel ?“ *Revue de sémantique et pragmatique* 15/16:101–119.

Amiot, Dany. 2005. „Between compounding and derivation: Elements of word-formation corresponding to prepositions“. U *Morphology and its demarcations: Selected papers from the 11th Morphology meeting, Vienna, February 2004*, urednici Wolfgang U. Dressler, Dieter Kastovsky, Oskar Pfeiffer i Franz Rainer. Amsterdam : Philadelphia. Str. 183-196.

Amiot, Dany. 2006. „Préposition et préfixes“. *Modèles linguistiques* 53:19-34.

Amiot, Dany i Fabio Montermini. 2009. „Affixes et mots grammaticaux“. U *Aperçus de morphologie du français*, urednici Bernard Fradin, Françoise Kerleroux i Marc Plénat. Pariz: Presses universitaires de Vincennes. Str. 127–141.

Apothéloz, Denis .2002. *La construction du lexique français. Principes de morphologie dérivationnelle*. Pariz: Ophrys.

Arcodia, Giorgio Francesco .2007. „Chinese: A Language of Compound Words?“ U *Selected Proceedings of the 5th Décembrettes: Morphology in Toulouse*, urednici Fabio Montermini, Gilles Boyé i Nabil Hathout. Somerville (MA): Cascadilla Proceedings Project. Str. 79–90.

Aronoff, Mark. 1976. *Word Formation in Generative Grammar*. Cambridge (Massachusetts) : London (UK): The MIT Press.

Ayres-Bennett, Wendy, Carruthers, Janice i Rosalind Temple.2014. *Problems and Perspectives: Studies in the Modern French Language*. London : New York: Routledge.

Baayen, Harald R. 2001. *Word Frequency Distributions*. Dordrecht : Boston : London: Luwer Academic Publishers.

Babić, Stjepan. 2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. 3. poboljšano izdanje. Zagreb: Nakladni zavod Globus i HAZU.

Baker, Rachel, Smith, Rachel i Sarah Hawkins. 2007. „Phonetic Differences between *mis-* and *dis-* in English Prefixes and Pseudo-prefixed words“. U *Proceedings of the XVIth International Congress of the Phonetic Sciences*, urednici William J. Barry i Jürgen Trouvain. Saarbrücken: Universität des Saarlandes. Str. 553-556.

Barić, Eugenija, Lončarić, Mijo, Malić, Dragica, Pavešić, Slavko, Peti, Mirko, Zečević, Vesna i Marija Znika. 1997. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.

Baroni, Marco, Bernardini, Silvia, Ferraresi, Adriano i Eros Zanchetta. 2009. „The WaCky wide web: a collection of very large linguistically processed web-crawled corpora“. *Language Resources and Evaluation* 43:209-226.

Basson, Alec. 2006. *Divine Metaphors in Selected Hebrew Psalms of Lamentation*. Tübingen: Mohr Siebeck.

Bauer, Laurie. 1983. *English Word-Formation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bauer, Laure. 2003. „English prefixation – a typological shift?“. *Acta Linguistica Hungarica* 50 (1-2):33-40.

Behrens, Heike. 2007. „The acquisition of argument structure“. U *Valency- Theoretical, Descriptive and Cognitive Issues*, urednici Thomas Herbst i Katrin Götz-Votteler. Berlin: De Gruyter Mouton. Str. 193-214.

Belaj, Branimir. 2004. „Značenjska analiza hrvatskoga glagolskog prefiksa *raz-* i njegovih alomorfa *ras-*, *raš-*, *raž-*, *raza-*, *ra-*„. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 30 (1):1-16.

Belaj, Branimir. 2008. *Jezik, prostor i konceptualizacija. Shematična značenja hrvatskih glagolskih prefiksa*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Filozofski fakultet.

Belaj, Branimir i Goran Tanacković Faletar. 2014. *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika, Knjiga prva, Imenska sintagma i sintaksa padeža*. Zagreb: Disput.

Belaj, Branimir i Goran Tanacković Faletar. 2017. *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Knjiga 2, Sintaksa jednostavne rečenice*. Zagreb: Disput.

Belić, Aleksandar. 1949. *Suvremeni srpskohrvatski književni jezik. II deo: Nauka o značenju reči*. Beograd: Naučna knjiga.

Bennet, David C. 1975. *Spatial and Temporal uses of English prepositions: An essay in stratificational semantics*. London: Longman.

Bentz, Christian, Alikaniotis, Dimitrios, Samardžić, Tanja i Paula Buttery. 2017. „Variation in Word Frequency Distributions: Definitions, Measures and Implications for a Corpus-Based Language Typology“. *Journal of Quantitative Linguistics* 24 (2-3):128-162.

Bermel, Neil. 2007. *Linguistic Authority, Language Ideology, and Metaphor: The Czech Orthography*. Berlin : New York: Mouton de Gruyter.

Biber, Douglas. 2010. „Corpus-Based and Corpus-driven Analyses of Language Variation and Use“. U *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis*, urednici Bernd Heine i Heiko Narrog. Oxford: Oxford University Press. Str. 159-191.

Biskup, Petr. 2009. „Prefixes as Prepositions and Multiple Cases“. U *Studies in Formal Slavic Phonology, Morphology, Syntax, Semantics and Information Structure. Proceedings of FDSL 7, Leipzig 2007*, uredili Gerhild Zybatow, Uwe Junghanns, Denisa Lenertová i Petr Biskup. Frankfurt am Main: Peter Lang. Str. 3-17.

Bisetto, Antonietta i Sergio Scalise. 2007. „Selection is a head property“. *Acta Linguistica Hungarica* 54 (4):361-380.

Blanc, Alain. 2002. „Rendre les nuances des couleurs en grec : l'emploi du procédé linguistique de la composition nominale“. U *Couleurs et vision dans l'Antiquité classique*, urednica Laurence Villard. Rouen: Publications de l'Université de Rouen. Str. 11-28.

Blank, Andreas. 2003. „Words and Concepts in Time“. U *Words in Time. Diachronic Semantics from Different Points of View*, urednici Regine Eckardt, Klaus von Heusinger i Christoph Schwarze. Berlin : New York: Mouton de Gruyter. Str. 37-66.

Bloomfield, Leonard. 1951 [1933]. *Language*. New York: Henry Holt and Company.

Boers, Frank. 1996. *Spatial Prepositions and Metaphor: A Cognitive Semantic Journey Along the UP-DOWN and the FRONT-BACK Dimensions*. Tübingen: Narr.

Booij, Geert i Ans Van Kemenade. 2003. „Preverbs: An Introduction“. U *Yearbook of Morphology 2003*, urednici Geert Booij i Jaap van Marle. New York: Boston: Dordrecht: London: Moskva: Kluwer Academic Publishers. Str. 1-12.

Booij, Geert. 2005. *The Grammar of Words*. Oxford : New York: Oxford University Press.

Booij, Geert. 2010. *Construction Morphology*. Oxford : New York: Oxford University Press.

Borillo, Andrée. 1998. *L'espace et son expression en français*. Gap : Pariz: Ophrys.

Evans, Vyvyan i Melanie C. Green. 2006. *Cognitive Linguistics. An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Brač, Ivana i Ivana Oraić Rabušić. 2016. „Određenje instrumentalne imenske skupine kao dopune u psiholoških glagola“. *Jezikoslovlje* 17 (1-2):247-265.

Brala-Vukanović, Marija i Nensi Rubinić. 2011. „Prostorni prijedlozi i prefiksi u hrvatskome jeziku. Kognitivnosemantička analiza“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 2:21-37.

Bratanić, Maja i Ana Ostroški Anić. 2015. „Konceptija i ustrojstvo terminološke baze Struna“. U *Od Šuleka do Schengena: terminološki, terminografski i prijevodni aspekti jezika struke*, urednici Maja Bratanić, Ivana Brač i Boris Pritchard. Zagreb : Rijeka: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje : Pomorski fakultet u Rijeci. Str. 57-73.

Brdar, Mario. 2017. *Metonymy and Word-Formation: Their Interactions and Complementation*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

Brøndal, Rosalie. 1943. „Franske praefixer“. U *In memoriam Kr. Sandfeld. Udgivet paa 70-Aarsdagen for hans Fodsel*, urednici Rosalie Brøndal i Hans Fødsel. Kopenhagen: Glydendal. Str. 31-46.

Brugman, Claudia M. 1981. *The story of OVER*. Trier: LAUT.

Brugman, Claudia M. i George Lakoff. 2006. „Cognitive topology and lexical networks“. U *Cognitive Linguistics: Basic Readings*, urednik Dirk Geeraerts. Berlin: Walter de Gruyter. Str. 109-140.

Budja, Jurica. 2001. „Dopune značenjima glagolnih predmetaka u hrvatskome“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 27 (1):49-93.

Budja, Jurica. 2008. „Značenja glagolskoga prefiksa *za-* u hrvatskom“. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.

Buljan, Gabrijela. 2018. The Croatian Suffix -stv(o): A Study of Meaning and Polysemy in Word Formation. *Journal of Slavic Linguistics* 26 (2) :185-244.

Chomsky, Noam. 1965. *Aspects of the Theory of Syntax*. 3. izd. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.

Chomsky, Noam. 1970a. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge (Massachusetts): The MIT Press.

Chomsky, Noam. 1970b. „Remarks on Nominalization“. U *Readings in English Transformational Grammar*, urednici Roderick Jacobs i Peter Rosenbaum. Waltham (Massachusetts): Ginn and Company.

Chomsky, Noam. 1995. *The Minimalist Program*. Cambridge (Massachusetts) : London: The MIT Press.

Clausner, Timothy C. i William Croft. 1999. „Domains and image schemas“. *Cognitive Linguistics* 10 (1):1-31.

Comrie, Bernard. 1976. *Aspect: An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*. Cambridge: Cambridge University Press.

Corbin, Danielle. 1987. *Morphologie dérivationnelle et structuration du lexique*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Corbin, Danielle i Pierre Corbin. 1991. „Vers le Dictionnaire dérivationnel du français“. *Lexique* 10:147-161.

Corbin, Danielle. 1999. „Pour une théorie sémantique de la catégorisation affixale“. *Faits de langues* 14:65-77.

Cruse, D. Alan. 1986. *Lexical Semantics*. Cambridge, New York i Melbourne: Cambridge University Press.

Croft, William i D. Alan Cruse. 2004. *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Cuyckens, Hubert i Günter Radden. 1997. „Introduction“. U *Perspectives on Prepositions*, urednici Hubert Cuyckens i Günter Radden. Tübingen: Max Niemeyer Verlag. Str. IX-XVII.

Čulig Suknaić, Janja. 2020. *Antonimija kao pojmovna kategorija značenjske suprotnosti u engleskome i hrvatskome jeziku*. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.

Darmesteter, Arsène. 1874. *Traité de la formation des mots composés dans la langue française comparée aux autres langues romanes et au latin*. Pariz: Librairie A. Franck.

Dauses, August. 1974. „Zu Aktionsart, Aspekt und Stadium im Französischen“. *Zeitschrift für französische Sprache und Literatur* 84 (1):33-43.

Dedková, Iva. 2015. „Au sujet de la préposition *sous*“. *Romanica Olomucensia* 27 (2):185–201.

Demo, Šime i Jan Šipoš. 2014. „Marulićevi lingvistički izleti“. U *Colloquia Maruliana* XXIII, urednici Neven Jovanović, Branko Jozić, Francisco Javier Juez Gálvez i Bratislav Lučin. Split: Književni krug Split – Marulianum. Str. 233-262.

Detges, Ulrich. 2015. „The Romance adverbs in *-mente*: a case study in grammaticalization“. U *Word Formation. An International Handbook of the Languages of Europe. Vol. III*, urednici Peter O. Müller, Ingeborg Ohnheiser, Susan Olsen i Franz Rainer. Berlin: De Gruyter Mouton. Str. 1824-1842.



Dickey, Stephen. 2000. *Parameters of Slavic Aspect. A Cognitive Approach*. CSLI Publications: Stanford.

Donalies, Elke. 2004. *Grammatik des Deutschen im europäischen Vergleich: Kombinatorische Begriffsbildung: Teil I: Substantivkomposition*. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache.

Dubois, Jean. 1969. *Grammaire structurale du français : la phrase et les transformations*. Pariz: Larousse.

Dubois, Jean i René Lagane. 1997. *La Nouvelle grammaire du français*. Pariz: Larousse.

Dufresne, Monique, Dupuis, Fernande i Longtin, Catherine-Marie. 2001. „Un changement dans la diachronie du français : la perte de la préfixation aspectuelle en a-\*“. *Revue québécoise de linguistique* 29 (2):33–54.

Dumarest, Danièle i Marie-Hélène Morsel. 2004. *Le Chemin des mots*. Grenoble: Presses universitaires de Grenoble.

Evans, Vyvyan i Melanie Green. 2006. *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Evison, Jane. 2010. „What are the basics of analysing a corpus?“ U *The Rutledge Handbook of Corpus Linguistics*, urednici Anne O'Keeffe i Michael McCarthy. London : New York: Routledge. Str. 122-135.

Fábregas, Antonio i Sergio Scalise. 2012. *Morphology. From Data to Theories*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Fábregas, Antonio. 2014. „On the Locative Reading of Dimensional Adjectives and the Internal Syntax of Estar“. *Studies in Hispanic and Lusophone Linguistics* 7(1):3-30.

Fauconnier, Gilles. 1997. *Mappings in Thought and Language*. Cambridge : New York : Melbourne : Madrid : Cape Town: Cambridge University Press.

Fauconnier, Gilles. 1999. „Methods and generalizations“. U *Scope and Foundations of Cognitive Linguistics*, urednici Theo Janssen i Gisela Redeker. Den Haag: Mouton de Gruyter. Str. 95-127.

Fellbaum, Christiane. 1998. „Introduction“. U *WordNet : an electronic lexical database*, urednica Christiane Fellbaum. Cambridge (Massachusetts) : London: The MIT Press.

Filko, Matea, Šojat, Krešimir i Daša Farkaš. 2016. „Prefixed vs. base verbs in Croatian – how prefixes affect argument structure“. U *The Poznań linguistic meeting 2016 Book of abstracts*. Poznanj: UAM. Str. 8-9.

Filko, Matea i Ida Raffaelli. 2017. „Conceptualization and Lexicalization Patterns in Croatian and English: Morphosemantic Fields Related to the Concept of Sight“. U *English versus Slavic. Lexicon in a Morphological and Semantic Perspective*, urednici Ewa Konieczna i Robert Kiełtyka. Bern: Peter Lang. Str. 89-99.

Filko, Matea. 2020. „Unutarleksičke i međuleksičke strukture imeničkoga dijela hrvatskoga leksika“. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.

Franić, Ivana. 2001. „Relacija subjekt-predikat: strukturalna sintaksa i funkcionalizam“. *Suvremena lingvistika* 51-52(1-2):59-72.

Franić, Ivana. 2002. „Mots vides vs monèmes fonctionnels“. *Bulletin de Linguistique Appliquée et Générale* 27:87-93.

Franić, Ivana. 2006. „Jezikoslovno nazivlje u Tesnièreovim Elements de syntaxe structurale“. *Filologija: časopis Razreda za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 46-47:77-99.

Gardes-Tamine, Joëlle. 1988. *La Grammaire I*. Pariz: Armand Colin.

Gaudin, François i Louis Guespin. 2000. *Initiation à la lexicologie française. De la néologie aux dictionnaires*. Bruxelles: Editions Duculot.

*Grammaire de l'Académie française*. 1932. Pariz: Firmin-Didot et cie.

Geeraerts, Dirk. 1988. „Where does prototypicality come from?“ U *Topics in Cognitive Linguistics*, urednica Brygida Rudzka-Ostyn. Amsterdam : Philadelphia: Benjamins. Str. 207-229.

Geeraerts, Dirk. 1997. *Diachronic Prototype Semantics – A Contribution to Historical Lexicology*. Oxford: Clarendon Press.

Geeraerts, Dirk. 2006. „Methodology in Cognitive Linguistics“. U *Cognitive Linguistics: Current Applications and Future Perspectives*, urednici Gitte Kristiansen, Michel Achard, René Dirven i Francisco J. Ruiz de Mendoza Ibáñez. Berlin : New York: De Gruyter. Str. 21-49.

Gibbs, Ray W. 1994. *The poetics of mind: Figurative thought, language, and understanding*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Goldberg, Adele E. 1995. *Constructions: a construction grammar approach to argument structure*. Chicago : London: The University of Chicago Press.

Goldberg, Adele. 2006. *Constructions at Work: The nature of generalization in language*. Oxford: Oxford University Press.

Gozli, Davood, Penelope Lckwood, Alison L. Chasteen i Jay Pratt. 2018. „Spatial metaphors in thinking about other people“. *Visual Cognition* 26(5):313-333.

Greimas, Algirdas Julien. 1986. *Sémantique structurale*. Pariz: Presses universitaires de France.

Greenberg, Joseph H. 1963. „Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements“. U *Universals of language*, urednik Joseph H. Greenberg. Cambridge, Massachussets: The MIT Press. Str. 58–90.

Grevisse, Maurice. 1986. *Le Bon usage : grammaire française*. 12e éd. refondue par André Goosse. Pariz : Gembloux: Duculot.

Grickat, Irena. 1967. „Šta daje za proučavanje glagolske semantike čista (gramatička) perfektizacija putem prefiksacije“. *Naš jezik* XVI:119-126.

Guillaume, Gustave. 1988. *Principi teorijske lingvistike*. Zagreb: Globus.

Guiraud, Pierre. 1967. *Structures étymologiques du lexique français*. Pariz: Librairie Larousse.

Hamp, Birgit i Helmut Feldweg. 1997. „GermaNet - a Lexical-Semantic Net for German“. U *Proceedings of ACL workshop Automatic Information Extraction and Building of Lexical Semantic Resources for NLP Applications*. Madrid. Str. 9-15.

Hanić, Jasmina. 2013. „Prefiks *super-*: kognitivnolingvistički pristup“. *Jezikoslovlje* 14(2-3):281-294.

Haspelmath, Martin. 2012. „Escaping ethnocentrism in the study of word-class universals“. *Theoretical Linguistics* 38(1-2):91-102.

Heide, Judith, Antje, Lorenz, Meinunger, André i Frank Burchert. 2010. „The influence of morphological structure on the processing of German prefixed verbs“. U *Cognitive Perspectives on Word Formation*, urednici Alexander Onysko i Sascha Michel. Berlin : New York: De Gruyter Mouton. Str. 375-398.

Hendrickson, John Raymond. 1948. „Old English Prepositional Compounds in Relationship to Their Latin Originals“. *Language* 24(4):5-73.

Hopper, Paul J. i Sandra A. Thompson. 1980. „Transitivity in Grammar and Discourse“. *Language* 56(2):251-299.

Hopper, Paul J. i Elizabeth Closs Traugott. 2003. *Grammaticalization*. 2. izdanje. Cambridge : New York : Port Melbourne : Madrid : Cape Town: Cambridge University Press.

Hundsnurscher, Franz i Jochen Splett. 1982. *Semantik der Adjektive des Deutschen. Analyse der semantischen Relationen*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Iacobini, Claudio. 1999. „Distinguishing derivational prefixes from initial combining forms“. U *Proceeding of the First Mediterranean Morphology Meeting*, urednici Geert Booij, Angela Ralli i Sergio Scalise. Patras: University of Patras. Str. 132-140.

Iacobini, Claudio. 2020. „Parasynthesis in morphology“. U *The Oxford Encyclopedia of Morphology*, urednica Rochelle Lieber. Oxford: Oxford University Press. Str. 1-20.

Janda, Laura A. 1986. *A Semantic Analysis of the Russian Verbal Prefixes za-, pere-, do-, and ot-*. München: Otto Sagner.

Janda, Laura A, Endresen, Anna, Kuznetsova, Julia, Lyashevskaya, Olga, Makarova, Anastasia, Nessel, Tore i Svetlana Sokolova. 2013. *Why Russian Aspectual Prefixes Aren't Empty: prefixes as verb classifiers*. Slavica: Bloomington.

Jelaska, Zrinka i Zrinka Kolaković. 2009. „Proširenost glagolskih predmetaka“. *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 1(7):59-76.

Johnson, Mark. 2017. *Embodied Mind, Meaning, and Reason: How Our Bodies Give Rise to Understanding*. Chicago i London: The University of Chicago Press.

Katunar, Daniela i Krešimir Šojat. 2011. „Morphosemantic fields in the building of the Croatian WordNet: the verbs of movement“. U *Space in Time and Language*, urednici Mario Brdar, Marija Omazić, Višnja Pavičić Takač, Tanja Gradečak-Erdeljić i Gabrijele Buljan. Frankfurt am Main : Berlin : Bern : Bruxelles : New York : Oxford : Beč: Peter Lang. Str. 79-89.

Katunar, Daniela. 2015. „Ustroj leksikona u konstrukcijskoj gramatici – primjer prijedloga u hrvatskom jeziku“. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.

Kenning, Marie-Madeleine. 2010. „What are parallel and comparable corpora and how can we use them?“ U *The Rutledge Handbook of Corpus Linguistics*, urednici Anne O'Keeffe i Michael McCarthy. London : New York: Routledge.

Kerovec, Barbara. 2012. „Kognitivnolingvistička analiza prostornih odnosa u turskom i hrvatskom jeziku“. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.

Kilani-Scoch, Marianne i Wolfgang U. Dressler. 2005. *Morphologie naturelle et flexion du verbe français*. Tübingen: Günter Narr Verlag Tübingen.

Klajn, Ivan. 2002. *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku: prvi deo: slaganje i prefiksacija*. Beograd : Novi Sad: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Institut za srpski jezik SANU i Matica srpska.

Klobučar Srbić, Ivana. 2008. „Obol korpusne lingvistike suvremenoj leksikografiji“. *Studia lexicographica* 2(2):39–51.

Knoll, Aleksandra. 2018. „Španjolski prijedlozi a, de, en, por, para i njihovi ekvivalenti u hrvatskom jeziku“. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.

Koch, Peter. 1999. „Frame and Contiguity: On the cognitive bases of metonymy and certain types of word formation“. U *Metonymy in Language and Thought*, urednici Klaus Uwe Panther i Günter Radden. Amsterdam : Philadelphia: John Benjamins. Str.139-167.

Kornfeld, Laura i Andrés L. Saab. 2003. „Morphology and Syntax: Prepositional Prefixes in Spanish“. U *Topics in Morphology*, urednici Gerrt Booij, Janet DeCesaris i Sergio Scalise. Barcelona: Institut Universitari de Linguística Aplicada. Str. 227-240.

Körtvélyessy, Livia i Ján Genči. 2017. „Cross-linguistic research into affixation processes in European languages“. *SKASE Journal of Theoretical Linguistics* 14(2):18-34.

Kovačec, August. 2001. „Ferdinand de Saussure i strukturalizam“. U *Uvod u lingvistiku*, urednica Zrinjka Glovacki-Bernardi. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu i Školska knjiga. Str. 99-178.

Kövecses, Zoltan. 1990. *Emotion Concepts*. New York: Springer-Verlag.

Kövecses, Zoltan. 2002. „The scope of metaphor“. U *Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective*, urednik Antonio Barcelona. Berlin : New York: Mouton de Gruyter. Str. 79-92.

Kövecses, Zoltan. 2005. *Metaphor in Culture*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kövecses, Zoltan. 2011. „Methodological issues in conceptual metaphor theory“. U *Windows to the Mind: Metaphor, Metonymy and Conceptual Blending*, urednici Sandra Handl i Hans-Jörg Schmid. Walter de Gruyter: Berlin/New York. Str. 23-40.

Kövecses, Zoltán. 2016. „Conceptual metaphor theory“. U *The Routledge Handbook of Metaphor and Language*, urednice Elena Semino i Zsófia Demjén. London i New York: Routledge. Str. 13-27.

Lake Rice, Allan. 1932. „Gothic Prepositional Compounds in Their Relation to Their Greek Originals“. *Language* 8(4):7-142.

Lakoff, George i Johnson, Mark. 1980a. *Metaphors We Live By*. Chicago : London: The University of Chicago Press.

Lakoff, George i Mark Johnson. 1980b. „Conceptual Metaphor in Everyday Language“. *The Journal of Philosophy* 77(8):453-486.

Lakoff, George. 1987. *Women, Fire and Dangerous Things. What Categories Reveal About the Mind*. Chicago : London: The University of Chicago Press.

Lakoff, George i Elisabeth Wehling. 2012. *The Little Blue Book: The Essential Guide to Thinking and Talking Democratic*. New York: Free Press.

Lampert, Martina i Günther Lampert. 2009. „Word-formation or word formation? The formation of complex words in Cognitive Linguistics“. U *Cognitive Perspectives on Word Formation*, urednici Alexander Onysko i Sascha Michel. Berlin : New York: De Gruyter Mouton. Str. 29-74.

Langacker, Ronald W. 1987. *Foundations of Cognitive Grammar. Volume I: Theoretical Prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.

Langacker, Ronald W. 1991. *Concept, Image, and Symbol: The Cognitive Basis of Grammar*. Berlin : New York: De Gruyter.

Langacker, Ronald W. 2003. „Constructional Integration, Grammaticization and Serial Verb Constructions“. *Language and Linguistics* 4(2):251-278.

LaPolla, Randy J. 1993. „Arguments against ‘subject’ and ‘direct object’ as viable concepts in Chinese“. *Bulletin of the Institute of History and Philology* 63:759-813.

Lefer, Marie-Aude i Bruno Cartoni. 2011. „Prefixes in contrast: Towards a meaning-based contrastive methodology for lexical morphology“. *Languages in Contrast* 11(1):86-104.

Le Guen, Olivier i Lorena Idefonsa Pool Balam. 2012. „No metaphorical timeline in gesture and cognition among Yucatec Mayas“. *Frontiers in Psychology* 3:1-15.

Lehmann, Alise i Françoise Martin-Berthet. 2008. *Introduction à la lexicologie. Sémantique et morphologie*. 3. izdanje. Pariz: Armand Colin.

Léon, Pierre i Parth Bhatt. 2005. *Structure du français moderne: introduction à l'analyse linguistique*. 3. izdanje. Toronto: Canadian Scholars' Press Inc.

Leskien, August. 1914. *Grammatik der Serbo-kroatischen Sprache*. Heidelberg: Carl Winter's Universitaetbuchhandlung.

Levin, Beth. 2018. „Argument Structure“. U *Oxford Bibliographies in Linguistics*, urednik Mark Aronoff. New York: Oxford University Press.

Lewandowski, Theodor. 1994. *Linguistisches Wörterbuch*. Heidelberg i Wiesbaden: Quele & Meyer.

Liamkina, Olga. 2007. „Semantic Structure of the German Spatial Particle *über*“. *Journal of Germanic Linguistics* 19(2):115-160.

Libben, Gary. 2006. „Reading complex morphological structures“. U *From Inkmarks to Ideas: Current Issues in Lexical Processing*, urednica Sally Andrews. New York: Psychology Press. Str. 259-276.

Lieber, Rochelle. 2005. „English Word-Formation Processes“. U *Handbook of Word-Formation*, urednici Pavol Štekauer i Rochelle Lieber. Dordrecht: Springer. Str. 375-428.

Lieber, Rochelle i Pavol Štekauer. 2009. „Introduction: Status and Definition of Compounding“. U *The Oxford Handbook of Compounding*, urednici Rochelle Lieber i Pavol Štekauer. Oxford: Oxford University Press.

Lipka, Leonhard. 1992. *An Outline of English Lexicology*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Lipka, Leonhard. 2002. *English Lexicology*. Tübingen: Narr.

Lowe, Ronald. 2007. *Introduction à la psychomécanique du langage. Première partie : psychosystématique du nom*. Québec : Les Presses de l'Université Laval.

Lüdeling, Anke i Kytö, Merja. 2008. „Introduction“. U *Corpus Linguistics. An International Handbook*, sv. 1., urednice Anke Lüdeling i Merja Kytö. Berlin : New York: Walter de Gruyter.

Lukajic, Dragana. 2016. „Aspect et préfixes verbaux en serbe dans une perspective cognitive. Analyse du préfixe po-„. Doktorska disertacija, Sveučilište u Ženevi, Ženeva.

Luzer, Josip. 1994. „Pojmovnik o ledu – primjer leksikalizacije referencijalnih praznina u englesko-hrvatskome pomorskom rječniku“. *Zbornik radova Pomorskog fakulteta* 8:151-168.

Lyons, John. 1977. *Semantics*. Sv. 1 i sv. 2. Cambridge : London : New York : Melbourne: Cambridge University Press.

Marchand, Hans. 1969. *The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation*. München: Verlag C. H. Beck.

Maretić, Tomo. 1963 [1899]. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Za štampu priredili Mate Hraste i Pavle Rogić. Zagreb: Matica hrvatska.

Marković, Ivan. 2012. *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput.

Martinet, André. 1979. *Grammaire fonctionnelle du français*. Pariz: Crédif.

Martinet, André. 1982. *Osnove opće lingvistike*. Preveo August Kovačec. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.

Martinet, André. 1989. „Réflexions sur la signification“. *La Linguistique* 25(1):43-51.

Matas Ivanković, Ivana. 2016. „Složeni prijedložni spojevi“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikolovlje*, 42(2):543-562.

Matasović, Ranko. 2005. *Jezična raznolikost svijeta: Podrijetlo, razvitak, izgledi*. Zagreb: Algoritam.

Matovac, Darko. 2013. „Semantika hrvatskih prijedloga“. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.

Matovac, Darko. 2015. „Značenjski opis glagolskog prefiksa *s-* u hrvatskom jeziku“. U *Dimenzije značenja*, urednik Branimir Belaj. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Zagrebačka slavistička škola. Str. 165–188.

Matovac, Darko. 2017. *Prijedlozi u hrvatskome jeziku: značenje, prostorni odnosi i konceptualizacija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Mauro, Tullio de. 1969. *Une introduction à la sémantique*. Pariz: Payot.

Maylor, Roger. 1998. „The morphosyntax of the German Inseparable Prefixes in a Figure/Ground Framework“. Doktorska disertacija, Sveučilište u Durhamu, Durham.

Mihaljević, Milica i Ermina Ramadanović. 2006. „Razradba tvorbenih načina u nazivlju (s posebnim obzirom na odnos među složenicama bez spojnika *-o-*, sraslicama i tvorenicama s prefiksoidima)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 32(1):93-211.

Mikić Čolić, Ana. 2019. Polisemija sufiksa *-ač* i *-aš* u hrvatskom jeziku. *Slavica Wratislaviensia* CLXX:147-158.

Mithun, Marianne. 2003. „Why prefixes?“. *Acta Linguistica Hungarica* 50(1-2):155-185.

Mitkovska, Liljana i Eleni Bužarovska. 2012. „Prijedlog i prefiks *nad* u južnoslavenskim jezicima s naglaskom na makedonskom jeziku“. *Jezikoslovlje* 13(1):107-150.

Nikolaeva, Irina. 2014. „Altaic“. U *The Oxford Handbook of Derivational Morphology*, urednici Rochelle Lieber i Pavol Štekauer. Oxford: Oxford University Press. Str. 493-508.

Novak Milić, Jasna. 2008. „Kategorija aspekta dvočlanih švedskih glagola u odnosu prema vidu hrvatskih glagola“. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.

Núñez, Rafael E. i Eve Sweetser. 2006. „With the Future Behind Them: Convergent Evidence From Aymara Language and Gesture in the Crosslinguistic Comparison of Spatial Construals of Time“. *Cognitive Science* 30:401-450.

O' Grady, William, Dobrovolsky, Michael i Francis Katamba. 1997. *Contemporary Linguistics. An Introduction*. London : New York: Longman.



Olsen, Susan. 2014. „Delineating derivation and compounding“. U *The Oxford Handbook of Derivational Morphology*, urednici Rochelle Lieber i Pavol Štekauer. Oxford: Oxford University Press. Str. 26-49.

Onysko, Alexander i Sascha Michel. 2010. „Introduction: unravelling the cognitive in word formation“. U *Cognitive Perspectives on Word Formation*, urednici Alexander Onysko i Sascha Michel. Berlin : New York: De Gruyter Mouton. Str. 1-28.

Paulikat, Frank. 2017. *Wortbildung des heutigen Französisch*. Berlin : Boston: Walter de Gruyter.

Penko, Gregor. 2013. „La dimension métalinguistique de la morphologie du français non conventionnel“. *Linguistica* 53(1):209-220.

Petrak, Marta i Ida Raffaelli. 2018. „Morphosemantic structures in the prefixal- suffixal formation of Croatian adjectives : example of the prefix preko-“. Izlaganje održano na skupu *18th International Morphology Meeting: Paradigms in inflection and word formation synchronically and diachronically*, Budimpešta, Mađarska.

Petrak, Marta. 2020. „Development of a Productive Derivational Pattern on the Basis of Loan Translation? The Case of Croatian Adjectives Formed with the Prefix među-“. *Linguistica* 60(1):31-60.

Petrak, Marta. 2021a. „Analyse morphosémantique et comparaison des adjectifs formés avec sub- en français et en croate“. *Studia Romanica et Anglica Zagabiensia* LXV:109-116.

Petrak, Marta. 2021b. „Is the future in front of us, above us or (even) under us? Analysis of French and Croatian lexemes formed with the prefixes sur-, sous-, nad- and pod-“. Izlaganje održano na skupu *Manchester Forum in Linguistics 2021* Manchester, Ujedinjena Kraljevina.

Peytard, Jean. 1975. *Recherches sur la préfixation en français contemporain*. Sv. 1, 2 i 3. Pariz: Librairie Honoré Champion.

Plungjan, Vladimir Aleksandrovič. 2016. *Opća morfologija i gramatička semantika. Uvod u problematiku*. Preveo Petar Vuković. Zagreb: Srednja Europa.

Pohl, Jacques. 1958. „L'expression de l'aspect verbal dans le français contemporain“. *Revue belge de philologie et d'histoire* 36(3):861-868.

Polinsky, Maria. 2008. „Without Aspect“. U *Case and Grammatical Relations. Studies in honor of Bernard Comrie*, urednici Grett Corbett Greville i Michael Noonan. Amsterdam: John Benjamins. Str. 263–282.

Polinsky, Maria. 2013. „Applicative Constructions“. U *The World Atlas of Language Structures Online*, urednici Matthew Dryer i Martin Haspelmath. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. Dostupno na poveznici <http://wals.info/chapter/109> (pristupljeno u travnju 2020.).

Pottier, Bernard. 1962. *Systématique des éléments de relation. Etude de morphosyntaxe structurale romane*. Pariz: Librairie Klincksieck.

Radden, Günter, Klaus-Michael Köpcke, Berg, Thomas i Peter Siemund. 2007. „Introduction: The construction of meaning in language“. U *Aspects of Meaning Construction*, urednici Günter Radden, Klaus-Michael Köpcke, Thomas Berg i Peter Siemund. Amsterdam : Philadelphia: John Benjamins. Str. 1-15.

Radden, Günter. 2011. „Spatial time in the West and the East“. U *Space and Time in Language*, urednici Mario Brdar, Marija Omazić, Višnja Pavičić Takač, Tanja Gradečak-vg

Radović Tešić, Milica. 1985. „Imenička obrazovanja s prefiksima *nad-* i *pod-*„. *Naš jezik* 26(4-5):205-219.

Raffaelli, Ida. 2004a. „Odnos strukturalne semantike prema kognitivnoj“. *Suvremena lingvistika* 57-58(1-2):67-92.

Raffaelli, Ida i Barbara Kerovec. 2008. „Morphosemantic fields in the analysis of Croatian vocabulary“. *Jezikoslovlje* 9(1-2):141-169.

Raffaelli, Ida. 2009. *Značenje kroz vrijeme: poglavlja iz dijakronijske semantike*. Zagreb: Disput.

Raffaelli, Ida. 2012. „Compositionality in the morphosemantic description of lexical structures: some questions about transparency of Croatian vocabulary“. Izlaganje održano na skupu *15th Morphology Meeting*, Beč, Austrija.

Raffaelli, Ida. 2013. „The model of morphosemantic patterns in the description of lexical architecture“. *Lingue e linguaggio* 1:47-72.

Raffaelli, Ida. 2015a. *O značenju. Uvod u semantiku*. Zagreb: Matica hrvatska.

Raffaelli, Ida. 2015b. „Morfosemantička struktura hrvatskoga korijena kus iz dijakronijske perspektive“. U *Dimenzije značenja*, urednik Branimir Belaj. Zagreb: Zagrebačka slavistička škola. Str. 211-242.

Raffaelli, Ida. 2017. „Morfosemantička obilježja percepcijskih glagola u hrvatskom“. U *Zbornik radova Šestog hrvatskog slavističkog kongresa*, urednici Stipe Botica, Davor Nikolić, Josipa Tomašić i Ivana Vidović Bolt. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo. Str. 375-387.

Raffaelli, Ida i Barbara Kerovec. 2017. „The concept of ‚taste‘ in formation of Croatian and Turkish lexicon: A contrastive analysis“. *Suvremena lingvistika* 83(2):21–48.

Raffaelli, Ida. 2018. „Kroz leksikologiju i semantiku“. U *Od dvojbe do razdvojbe. Zbornik radova u čast profesorici Branki Tafri*, urednici Petra Košutar i Mislav Kovačić. Zagreb: Ibis grafika. Str. 143-159.

Raffaelli, Ida i Daniela Katunar. 2018. „Grammatical underpinnings of lexicalization patterns in Croatian, English and French: the case of [N PP] constructions“. *LingBaW (Linguistics Beyond and Within)* 4:79-91.

Raguž, Dragutin. 1997. *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada.

Riegel, Martin, Pellat, Jean-Christophe i René Rioul. 1999. *Grammaire méthodique du français*. Pariz: Presses universitaires de France.

Roush, Daniel R. 2011. „Language Between Bodies: A Cognitive Approach to Understanding Linguistic Politeness in American Sign Language“. *Sign Language Studies* 11(3):329-374.

Rousseau, André. 1995. „Avant-propos“. U *Les Préverbes dans les langues d'Europe*, urednik André Rousseau. Lille: Presses universitaires du Septentrion. Str. 9

Samardžija, Marko. 1986. „Dopune u suvremenome hrvatskom jeziku“. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 21:1-32.

Saussure, Ferdinand de. 2000 [1916]. *Tečaj opće lingvistike*. Prijevod s francuskoga i talijanskoga Vojmir Vinja. Zagreb: ArTresor naklada i Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Scalise, Sergio, Bisetto, Antonietta i Emiliano Guevara. 2005. „Selection in compounding and derivation“. U *Morphology and Its Demarcations: Selected Papers from the 11th Morphology Meeting, Vienna, February 2004*, urednici Wolfgang U. Dressler, Dieter Kastovsky, Oskar E. Pfeiffer i Franz Rainer. Str. 133-150.

Scalise, Sergio, Fábregas, Antonio i Francesca Forza. 2009. „Exocentricity in Compounding“. *Gengo Kenkyu* 135:49-84.

Schulte, Marion. 2015. *The Semantics of Derivational Morphology: A Synchronic and Diachronic Investigation of the Suffixes -age and -ery in English*. Tübingen : Narr verlag

Schuyt, Roel. 1990. *The Morphology of Slavic Verbal Aspect – A Descriptive and Historical Study*. Amsterdam : Atlanta: Rodopi.

Di Sciullo, Anna-Maria. 1997. *Projections and Interface Conditions: Essays on Modularity*. New York : Oxford : Oxford University Press.

Silaški, Nadežda. 2011. „Metaphors and euphemisms – the case of death in English and Serbian“. *Filološki pregled* 38(2):101-114.

Silić, Josip i Ivo Pranjković. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika: za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.

Stanojević, Mateusz-Milan. 2008. „Dijakronijska varijacija u metaforičkim modelima: razrada metodologije“. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zadru, Zadar.

Stanojević, Mateusz-Milan. 2013. *Konceptualna metafora: temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode*. Zagreb: Srednja Europa.

Stevanović, Mihailo. 1964. *Savremeni srpskohrvatski jezik: gramatički sistemi i književnojezička norma. Knjiga I (Uvod, fonetika, morfologija)*. Beograd: Naučno delo.

Sweetser, Eve. 1990. *From Etymology to Pragmatics: Metaphorical and Cultural Aspects of Semantic Structure*. Cambridge : Melbourne: Cambridge University Press.

Šarić, Ljiljana. 2003. „Prepositional categories and prototypes: Contrasting some Russian, Slovenian, Croatian and Polish examples“. *Jezikoslovlje* 4(2):187-204.

Šarić, Ljiljana. 2007. *Antonimija u hrvatskome jeziku: semantički, tvorbeni i sintaktički opis*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naknada.

Šarić, Ljiljana. 2008. *Spatial Concepts in Slavic. A Cognitive Linguistic Study of Prepositions and Cases*. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag.

Šarić, Ljiljana. 2011. „Prefiksi kao sredstvo perfektivizacije: semantički prazne jedinice?“ *Fluminensia* 23(2):7-20.

Šarić, Ljiljana. 2012. „Kognitivnosemantička analiza prefiksa *uz-* u hrvatskom jeziku“. *Jezikoslovlje* 13(1):191-218.

Šarić, Ljiljana. 2014. *Prostor u jeziku i metafora. Kognitivnolingvističke studije o prefiksima i prijedlozima*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

Šipka, Danko. 1989. „Tvorbena sredstva antonimizacije“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, 37(5):139-145.

Šipka, Danko. 1998. *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*. Novi Sad: Matica srpska.

Šojat, Krešimir. 2012. „Struktura glagolskog dijela hrvatskog WordNeta“. *Filologija* 59:153-172.

Šojat, Krešimir, Srebačić, Matea i Vanja Štefanec. 2013. „CroDeriV i morfološka raščlamba hrvatskoga glagola“. *Suvremena lingvistika* 39(75):75-96.

- Štekauer, Pavol. 2005. „Onomasiological Approach to Word-Formation“. U *Handbook of Word-Formation*, urednici Pavol Štekauer i Rochelle Lieber. Dordrecht: Springer. Str. 207-232.
- Štekauer, Pavol, Salvador Valera i Livia Körtevelyessy. 2012. *Word-formation in the world's languages. A typological survey*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tadić, Marko. 2003. *Jezične tehnologije i hrvatski jezik*. Zagreb: Ex libris.
- Tafra, Branka. 2005. *Od riječi do rječnika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Tafra, Branka i Petra Košutar. 2009. „Rječotvorni modeli u hrvatskom jeziku“. *Suvremena lingvistika* 35(67):87-107.
- Taylor, John R. 2003. *Cognitive Grammar*. New York: Oxford University Press.
- Tesnière, Lucien. 1976. *Éléments de syntaxe structurale*. Pariz: Librairie C. Klincksieck.
- Togoby, Knud. 1951. *Structure immanente de la langue française. Etude de morphosyntaxe structurale romane*. Kopenhagen: Nordisk Sprog-og Kulturforlag.
- Tolskaya, Inna. 2007. „Unifying Prepositions and Prefixes in Russian: Conceptual structure versus syntax“. *Tromsø Working Papers on Language & Linguistics: Nordlyd* 34(2):345–370.
- Trier, Jost. 1931. *Der deutsche Wortschatz im Sinnezirk Der deutsche wortschatz im sinnbezirk des verstandes: Von den anfängen bis zum beginn des 13. Jahrhunderts*. Heidelberg: Winter.
- Tyler, Andrea i Vyvyan Evans. 2003. *Semantics of English Prepositions: Spatial Scenes, Embodied Meaning and Cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ullmann, Stephen. 1962. *Semantics. An Introduction to the Science of Meaning*. Oxford : Basil Blackwell Publisher Limited.
- Ullmann, Stephen. 1952. *Précis de sémantique française*. 2. izd. Bern: A. Francke AG Verlag.
- Ungerer, Friedrich. 2007. „Word-Formation“. U *Handbook of Cognitive Linguistics*, urednici Dirk Geeraerts i André Cuyckens. Oxford: Oxford University Press. Str. 534-567.
- Van Goethem, Kristel. 2006. „L'emploi 'préfixal' des prépositions *contre* et *tegen*. Une analyse contrastive“. *Travaux de linguistique* 52(1):115-145.
- Van Valin, Robert D. i Randy J. LaPolla. 1997. *Syntax—Structure, meaning and function*. Cambridge: Cambridge University Press.

Viimaranta, Johanna. 2012. „The metaphors and metonymies of domination: explaining the different meanings of the Russian prefix pod-„, *Russian Linguistics* 36(2):157-174.

Vrgoč, Dalibor. 2020. *Terminološki aspekti stvaranja hrvatskoga vojnoga nazivlja*. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.

Williams, Edwin. 1981. „On the Notions 'Lexically Related' and 'Head of a Word'“. *Linguistic Enquiry* (12):245-274.

Wissner, Inka. 2014. „Tombé en amour avec les corpus ? What text corpora can add to the study of diatopically marked expressions of modern French“. U *French through Corpora: Ecological and Data-Driven Perspectives in French Language Studies*, urednici Henry Tyne, Virginie André, Cristophe Benzitoun, Alex Boulton i Yan Greub. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing. Str. 46-66.

Žic Fuchs, Milena. 1991. *Znanje o jeziku i znanje o svijetu: semantička analiza glagola kretanja u engleskom jeziku*. Zagreb: Filozofski fakultet i Odsjek za opću lingvistiku i orijentalne studije.

Žic Fuchs, Milena. 2009. *Kognitivna lingvistika i engleski present perfect*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

## Rječnici

Hrvatski jezični portal (HJP), Novi Liber, SRCE, <http://hjp.novi-liber.hr/>

TLFi (Trésor de la langue française informatisé), <http://atilf.atilf.fr/>

## Korpusi

frWaC:

[http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/first?corpname=frwac&reload=1&iquery=&queryselector=iqueryrow&lemma=&phrase=&word=&wpos=&char=&cql=&default\\_attr=word&fc\\_lemword\\_window\\_type=both&fc\\_lemword\\_wsize=5&fc\\_lemword=&fc\\_lemword\\_type=all&fc\\_pos\\_window\\_type=both&fc\\_pos\\_wsize=5&fc\\_pos\\_type=all&usesubcorp=&fsca\\_text.t2ld=](http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/first?corpname=frwac&reload=1&iquery=&queryselector=iqueryrow&lemma=&phrase=&word=&wpos=&char=&cql=&default_attr=word&fc_lemword_window_type=both&fc_lemword_wsize=5&fc_lemword=&fc_lemword_type=all&fc_pos_window_type=both&fc_pos_wsize=5&fc_pos_type=all&usesubcorp=&fsca_text.t2ld=)

hrWaC: [http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/first\\_form?corpname=hrwac;align=](http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/first_form?corpname=hrwac;align=)

## PRILOG 1

Popis prefigiranih imenica iz građe.

### Prefiks *sur-*

surabondance	surencombrement	surperformance
suraccident	surendettement	surpiqûre
suraccumulation	surenroulement	surplus
surachat	sur-ensemble	surpoids
suractivité	surentraînement	surpollution
suractivité	surépaisseur	surpopulation
suractivité	sur-équilibre	surpression
suradministration	suréquipement	surprime
suralimentation	surexcitation	surprix
suralimentation	surexpression	surproduction
sur-allocation	surextraction	surproductivité
sur-apprentissage	surfacturation	surprofit
surarbitre	surfaix	surprotection
surarmement	surfertilisation	surpuissance
surblouse	surfréquentation	sur-pyjama
surbooking	surfusion	surqualification
surbottes	surgénérateur	sur-qualité
surbrillance	surgénération	surréaction
surbrillance	surhandicap	surréalisme
surcapacité	surhomme	surréalité
surcapitalisation	surhumanité	surredoublement
surcharge	surimplication	surrégénérateur
surchaussures	surimpression	surrégime
surchoix	surinfection	sur-réglementation
surchômage	surinformation	sur-relance
surclassement	sur-inondation	sur-remplissage
surclassement	surintensité	sur-rémunération
surcodage	surintensité	sur-représentation
sur-communication	surinterprétation	surréservation

surcompensation	surinvestissement	sur-risque
surconcentration	surirradiation	sursac
surconscience	surjeu	sursalaire
sur-consommateur	surlargeur	sursangle
surconsommation	surlendemain	sursaut
surcorrection	surliquidité	sursol
surcote	surliure	sur-sollicitation
surcotisation	surloyer	sursouscription
surcouche	surmatelas	sur-spécialisation
surcoût	surmaturation	surstock
surcouverture	surmaturité	surstockage
surcreusement	surmédiatisation	surstructure
surcroyance	surmédicalisation	sursuicidité
surcuisson	sur-mesure	surtapis
surdélinquance	surmodernité	surtarification
surdensification	surmoi	surtaux
surdensité	surmonde	sur-taxation
surdétermination	surmorbidité	surtaxe
surdéveloppement	surmortalité	surtension
surdimensionnement	surmotivation	surtitre
surdosage	surmulot	surtout
surdose	surnature	surtravail
sur-échantillon	surnom	sur-unité
sur-échantillonnage	surnombre	sur-utilisation
sureffectif	suroccupation	survaleur
surélévateur	suroffre	survente
suremballage	sur-pantalon	survêtement
surémission	surpâturage	survitesse
suremploi	surpêche	survoltage
surenchère	surpension	

Prefiks *sous-*



sous-acquéreur	sous-échantillonnage	sous-paquet
sous-action	sous-effectif	sous-paragraphe
sous-activité	sous-élément	sous-parc
sous-administration	sous-embranchement	sous-parcours
sous-affluent	sous-emploi	sous-partie
sous-agent	sous-encadrement	sous-patte
sous-aide	sous-enregistrement	sous-pente
sous-algèbre	sous-ensemble	sous-performance
sous-alimentation	sous-entrée	sous-période
sous-alinéa	sous-enveloppe	sous-peuplement
sous-amendement	sous-épreuve	sous-plafond
sous-anneau	sous-équipe	sous-poids
sous-arborescence	sous-équipement	sous-poil
sous-arbre	sous-espace	sous-pondération
sous-arbrisseau	sous-espèce	sous-population
sous-association	sous-étage	sous-porteuse
sous-axe	sous-évaluation	sous-position
sous-bail	sous-exécution	sous-préalimentation
sous-bande	sous-exposition	sous-préfecture
sous-base	sous-expression	sous-préfet
sous-bassin	sous-extraction	sous-pression
sous-bibliothécaire	sous-face	sous-prieur
sous-bloc	sous-famille	sous-problème
sous-blog	sous-fenêtre	sous-processus
sous-bock	sous-fifre	sous-production
sous-bois	sous-filiale	sous-productivité
sous-boucle	sous-financement	sous-produit
sous-branche	sous-fonds	sous-programme
sous-brigadier	sous-formulaire	sous-projet
sous-budget	sous-forum	sous-prolétaire
sous-budgétisation	sous-fréquence	sous-prolétariat
sous-but	sous-gants	sous-pull
sous-camp	sous-genre	sous-quartier

sous-capacité	sous-gorge	sous-question
sous-capitalisation	sous-gouverneur	sous-race
sous-carte	sous-graphe	sous-rayon
sous-cas	sous-groupe	sous-réalisation
sous-case	sous-groupement	sous-refroidissement
sous-catalogue	sous-homme	sous-régie
sous-catégorie	sous-housse	sous-régime
sous-catégorisation	sous-humain	sous-régime
sous-chaîne	sous-humanité	sous-région
sous-champ	sous-îlot	sous-rémunération
sous-chapitre	sous-image	sous-répartiteur
sous-charge	sous-indicateur	sous-répertoire
sous-chef	sous-indice	sous-représentation
sous-chemise	sous-industrialisation	sous-requête
sous-circuit	sous-ingénieur	sous-réseau
sous-classe	sous-inspecteur	sous-routine
sous-classe	sous-intendant	sous-rubrique
sous-classement	sous-interrogation	sous-salariat
sous-classification	sous-intervalle	sous-secrétaire
sous-clé	sous-investissement	sous-secteur
sous-clonage	sous-jeux	sous-section
sous-collection	sous-jury	sous-segment
sous-collège	sous-licence	sous-seing
sous-comité	sous-lieutenant	sous-séquence
sous-commandant	sous-lisse	sous-série
sous-commentaire	sous-liste	sous-service
sous-commission	sous-littérature	soussigné
sous-communauté	sous-locataire	sous-site
sous-composante	sous-location	sous-sol
sous-compte	sous-lot	sous-spécialité
sous-compteur	sous-maille	sous-spécification
sous-consommation	sous-main	sous-station
sous-continent	sous-maître	sous-structuration

sous-contrat	sous-maîtresse	sous-structure
sous-corps	sous-marque	sous-suite
sous-corpus	sous-masque	sous-système
sous-couche	sous-matrice	sous-tableau
sous-couleur	sous-médiatisation	sous-tâche
sous-courant	sous-médicalisation	sous-tangente
sous-critère	sous-menu	sous-tarifcation
sous-criticité	sous-mesure	sous-taxation
sous-culture	sous-métier	sous-tension
sous-cycle	sous-ministre	sous-test
sous-déclaration	sous-modèle	sous-texte
sous-délégation	sous-module	sous-thématique
sous-densité	sous-mortalité	sous-thème
sous-détail	sous-mot	sous-titre
sous-détermination	sous-multiple	sous-toiture
sous-développement	sous-munitions	sous-total
sous-diaconat	sous-niveau	sous-tournoi
sous-diacre	sous-noix	sous-traité
sous-directeur	sous-nombre	sous-type
sous-direction	sous-notification	sous-unité
sous-discipline	sous-nutrition	sous-utilisation
sous-district	sous-objectif	sous-valorisation
sous-division	sous-objet	sous-variété
sous-domaine	sous-occupation	sous-ventrière
sous-dominante	sous-officier	sous-verre
sous-dosage	sous-onglet	sous-version
sous-dossier	sous-option	sous-vêtement
sous-dotation	sous-ordre	sous-zone
sous-échantillon	sous-page	

Prefiks *nad-*

nadbiskup	nadprostor	nadtablica
nadbratovština	nadrang	nadtemelj
nadcarinik	nadrasa	nadtlak
nadcestar	nadrealizam	nadton
nadcestarija	nadred	nadučitelj
nadčovjek	nadsavjetnik	nadvještačenje
naddržava	nadskup	nadvlada
naddušobrižnik	nadsloj	nadvojvoda
nadjezik	nadslužba	nadzapovjednik
nadklasa	nadstandard	nadžupnik
nadlak	nadstolnjak	nathodnik
nadlugar	nadstražar	nathvat
nadmadrac	nadstruja	natkabina
nadmjera	nadstruktura	natkonobar
nadmoć	nadstvarnost	natpastir
nadnacija	nadsustav	natporodica
nadnarav	nadsvemir	natporučnik
nadnarednik	nadsvijest	natporučnik
nadnaslov	nadsvijet	natpriroda
nadodvjetnik	nadšumar	natpritisak

Prefiks *pod-*

podakcija	podmreža	potperiod
pod-aktivnost	podnačelnik	potpitanje
podarhiđakon	podnajam	potpodjela
podbilježnik	podnajmoprimac	potpoglavlje
podbroj	podnapis	potporodica
podcentar	podnapon	potportfelj
podcilj	podnaredba	potporučnik
podcjelina	podnarednik	potpredsjednik
podđakon	podnarječje	potpritisak
poddijalekt	podnaslov	potproblem
poddioba	podnatuknica	potprogram

poddionica	podlicencija	potprojekt
poddirektorij	podokvir	potprostor
poddisciplina	potkultura	potprozor
pod dizajn	potključ	potpukovnik
poddlaka	potkomponenta	podpolje
poddobavljač	potkonstrukcija	podpopulacija
poddomena	potkontekst	podportal
podelement	podkriterij	podpravac
podentitet	podlak	podprefektura
podepitelizacija	podskup	podskupina
podetiketa	podstanar	podsløj
podfaza	podsystem	podsmijeh
podfond	podsklop	podsmjer
podforum	podstanica	pod-središnjica
podfunkcija	podtlak	podstavak
podgraf	podtočka	podstil
podgrana	podtip	podstranica
podgriz	potkategorija	podnaziv
podgrupa	podklasa	podnijansa
podidentitet	podlinija	podniz
podinačica	podrod	podzadatak
podindeks	podrubrika	podzajam
podisporučitelj	podsavez	podzakon
podizbornik	podlist	podobjekt
podizvođač	podljuska	podoblik
podizvoditelj	podmajica	pododbor
podjedinica	podmapa	pododjel
podkanal	podmarka	pododjeljak
pothodnik	podmaršal	pododrednica
podpriča	podministar	potkancelar
podopcija	podmjera	potkapa
pododsjek	podmodel	potkapetan
podoficir	podproces	potkapitalizacija
podopćina	podračun	potkomisija
podorganizacija	podradnja	potkoncesija

podosiguranje	podravnatelj	potkoncesionar
podosobnost	podrazina	potkontinent
podpiksel	podrazred	potkorporus
podpodforum	podred	potkošulja
podsezona	podregija	potkralj
podverzija	podregistar	potkraljevstvo
podvrsta	podsekcija	podšef
podzakup	podsekretar	podsegment
podzakupac	podsektor	podstrop
podzakupnik	podzbirka	podstruktura
podžanr	podzbroj	podstruknja
podzaplet	podzid	podstav
podzaposlenost	podznak	podsvijest
podugovarač	podzona	podsvijet
podugovaratelj	podžupan	podtablica
podugovor	podžupanija	podtajnik
podtvrta	potčasnik	podtekst
podtim	poduložak	podzapovjednik
podtema	poduzorak	podton
podtest	podvarijanta	podučitelj

## PRILOG 2

Popis prefigiranih glagola iz građe.

### Prefiks *sur-*

se surinfecter	surévaluer	surpayer
surabonder	surévaluer	surperformer
suractiver	surévaluer	surpeupler
surajouter	surexciter	surpiquer
suralimenter	surexploiter	surpondérer
surcharger	surexposer	surprendre
surchauffer	surfacturer	surprendre
surclasser	surgeler	surproduire
surclasser	surimposer	surprotéger
surcompenser	surimprimer	surtaxer
surconsommer	surinterpréter	survaloriser
surcouper	surinvestir	surveiller
surdéterminer	surjouer	survendre
surdimensionner	surligner	survenir
surdoser	surmédialiser	survirer
surendetter	surmener	survivre
suréquiper	surmonter	survoler
surélever	surnager	
surestimer	surpasser	

### Prefiks *sous-*

sous-amender	sous-licencier	sous-tendre
sous-déclarer	sous-louer	sous-titrer
sous-entendre	sous-payer	sous-traiter
sous-estimer	sous-performer	sous-utiliser
sous-estimer	sous-pondérer	sous-virer
sous-évaluer		

Prefiks *nad-*

nadboksati	nadlijetati	natkriti
nadgledati	nadskočiti	nadnijeti se
nadgraditi	nadtrčati	nadmašiti
nadhrvati	nadvikati	nadrasti
nadići	nadvikivati	nadmetati se
nadigrati	nadvirivati	nadrediti
nadilaziti	nadviti	nadmetnuti
nadjačati	nadvladati	nadskakati
nadjebati	nadzirati	nadmiriti
nadletjeti	nadživjeti	

Prefiks *pod-*

podapinjati	podrignuti	podvući
podaprati	podrivati	podzidati
podbaciti	podrovati	potčiniti
podbosti	podrugivati se	pothladiti
podcijeniti	podljeći	pothraniti
podcrtati	podsjetiti	potkazati
podeksponirati	podstaviti	potkopati
podgrijati	podšišati	potkovati
podgrizati	podučiti	potkrasti
podilaziti	podudariti	potkratiti
podjariti	podugovoriti	potkresati
podljeći	poduhvatiti	potkrijepiti
podletjeti	poduprijeti	potkupiti
podliti	poduzeti	potpaliti
podlokavati	podvaliti	potpasti
podmazati	podvesti	potpiriti
podmetnuti	podvezati	potpisati
podmiriti	podviknuti	potplatiti
podnapiti	podviti	potpomoći
podnijeti	podvrgnuti	potprašiti



podrezati

podvriskivati

### PRILOG 3

Popis prefigiranih pridjeva iz građe.

#### Prefiks *sur-*

surabondant	surdéveloppé	surmotivé
suractif	surdimensionné	surmouillé
suractivé	surdiplômé	surmoulé
suraigu	surdosé	surmultiplié
suralimenté	surdoué	surnaturel
surarmé	surendetté	suroccupé
surbaissé	surenroulé	suroxygéné
surbooké	surentraîné	surpeuplé
surchargé	surfondu	surpiqué
surchauffé	surgelé	surpuissant
surclassé	surgras	surqualifié
surcomplémentaire	surhaussé	surréal
surcomposé	surhumain	sur-représenté
surcompressé	surinformé	sursalé
surconcentré	surinsulaire	sursaturé
surcoté	surinvesti	surtaxé
surcreusé	surmédiatisé	surtitré
surcritique	surmené	survitaminé
surcuit	surmental	

#### Prefiks *sous-*

sous-administré	sous-exploité	sous-peuplé
sous-alimenté	sous-exposé	sous-productif
sous-analytique	sous-financé	sous-qualifié
sous-critique	sous-gonflé	sous-qualifié
sous-développé	sous-industrialisé	sous-régional
sous-doté	sous-informé	sous-rémunéré
sous-employé	sous-loué	soussigné
sous-équipé	sous-occupé	sous-traité

sous-estimé  
sous-évalué

sous-optimal  
sous-payé

sous-utilisé  
sous-valorisé

Prefiks *nad-*

naddržavni  
nadideološki  
nadindividualan  
nadkritičan  
nadnaravan  
nadpolitički

nadracionalan  
nadrealan  
nadregionalan  
nadreligijski  
nadspoznatljiv  
nadstandardan

nadstvaran  
nadsvjetski  
nadzastupljen  
nadzemaljski  
natproporcionalan

Prefiks *pod-*

poddimenzioniran  
podeksponiran  
podintelligentan  
podinvestiran  
podjednak

podkritičan  
podljudski  
podnacionalan  
podobrazovan  
podosiguran

podregionalan  
podzaposlen  
podzastupljen  
potkapitaliziran

## ŽIVOTOPIS AUTORICE

Marta Petrak (rođ. Vlaić) rodila se u Zagrebu 1988., gdje je završila II. opću gimnaziju. Na Filozofskome fakultetu u Zagrebu diplomirala je 2011. godine anglistiku (lingvistički smjer) te francuski jezik i književnost (prevoditeljski smjer). Tijekom studija primala je državnu stipendiju i Stipendiju Grada Zagreba, a 2009. osvojila je Nagradu Dekana Filozofskog fakulteta za izvrsnost u studiju na studijskoj grupi Francuskog jezika i književnosti.

U privatnom je sektoru radila kao predavač poslovnoga francuskog i engleskog jezika te usmena i pismena prevoditeljica. Od srpnja do rujna 2012. bila je pripravnica na Hrvatskom odjelu za pisano prevođenje Europskog parlamenta u Luksemburgu. U srpnju 2013. završila je poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij Konferencijskog prevođenja za hrvatski, francuski i engleski uz stipendiju Europske komisije.

U listopadu 2014. zaposlila se na Katedri za francuski jezik Filozofskog fakulteta u Zagrebu i upisala je Poslijediplomski doktorski studij lingvistike, na kojem je ostvarila prosjek ocjena 5.0.

Od 12. do 19. srpnja 2015. sudjelovala je u sklopu stipendije CEEPUS-a u ljetnoj školi *Romance studies in Central Europe* pri Zavodu za romanistiku Sveučilišta u Grazu (Austrija). Iste je godine od 21. rujna do 20. listopada uz stipendiju francuske vlade ostvarila istraživački boravak na Sveučilištu Paris IV-Sorbonne (Francuska). Od 25. do 29. listopada 2021. pohađala je ljetnu školu *2nd International School on Psycholinguistics, Neurolinguistics and Clinical Linguistics* pri Sveučilištu u Novom Sadu.

Članica je Hrvatske udruge stipendista francuske vlade i predsjedništva Hrvatskoga filološkog društva. Bila je članicom organizacijskoga odbora međunarodnoga frankofonskoga kongresa *Francontraste 2016* koji je održan na Filozofskom fakultetu u Zagrebu pod pokroviteljstvom predsjednice RH, a okupio je više od stotinu izlagača. U svojstvu vanjske suradnice izvodi vježbe iz konsekutivnog i simultanog prevođenja s francuskoga na hrvatski na postdiplomskom studiju Konferencijskog prevođenja pri Sveučilištu u Zagrebu. U ak. god. 2018/2019. bila je voditeljica Zagrebačkoga lingvističkog kruga.

Izlagala je na desetak lingvističkih konferencija među kojima kao značajnije valja istaknuti *The 18th International Morphology Meeting* održan u Budimpešti 2018. (s prof. Dr. sc. Idom Raffaelli), *The 12th Mediterranean Morphology Meeting* održan u Ljubljani 2019. i *Manchester Forum in Linguistics 2021* održan od 28. do 29. travnja 2021. Na Sveučilištu u

Manchesteru (online). Autrica je nekoliko objavljenih znanstvenih, stručnih i književnih prijevoda, a samostalno i u suautorstvu objavila je šest znanstvenih radova.

Udana je i majka dvoje djece.

## POPIS OBJAVLJENIH RADOVA

1. Petrak, Marta. 2021. „Analyse morphosémantique et comparaison des adjectifs formés avec *sub-* en français et en croate“. *Studia Romanica et Anglica Zagradiensia* LXV:109-116. (u tisku)
2. Petrak, Marta. 2020. „Development of a Productive Derivational Pattern on the Basis of Loan Translation? The Case of Croatian Adjectives Formed with the Prefix *među-*„. *Linguistica* 60(1):31-60.
3. Petrak, Marta. 2020. „Semantic structure of terms and translation: The French lexeme *dispositif* as an *enfant terrible* of special field terminology“. U *Language and Mind. Proceedings from the 32nd International Conference of the Croatian Applied Linguistics Society*, urednice Mihaela Matešić i Anita Memišević. Berlin: Peter Lang. Str. 109-122.
4. **Petrak, Marta** i Bogdanka Pavelin Lešić. 2017. „Comparaison du rôle des parties du corps main / bras / ruka dans les expressions idiomatiques en français et en croate“. U *Francontraste III : Structuration, langage, discours et au-delà*, uredila Bogdanka Pavelin Lešić. Mons: CIPA. Str. 305-320.
5. Petrak, Marta. 2017. „Sustav nazalnih vokala u kontekstu podučavanja standardnoga francuskog jezika“. U *Jezik kao predmet proučavanja i jezik kao predmet poučavanja. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku održanoga od 12. do 14. svibnja 2016. godine u Rijeci*, urednice Diana Stolac i Anastazija Vlastelić. Zagreb: Srednja Europa. Str. 329-342.
6. Mikelenić, Bojana i **Petrak, Marta**. 2016. „Težnja za feminizacijom naziva nositelja javnih funkcija u suvremenom španjolskom i francuskom jeziku“. U *Metodologija i primjena lingvističkih istraživanja. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku*, urednice Sanda Lucija Udier i Kristina Cergol Kovačević. Zagreb: Srednja Europa. Str. 77-92.